

שבוע פרשת דברים - שבת חזון

(27 July - 2 August 2025)

ב' - ח' מנחם-אב תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגֶךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶךְ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם כֵּן וַיִּתֶּנָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֵלָה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פֶּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְיְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְיָ אֱמִירָאֵל: ב לֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם: ג אֲזִי חַיִּים בְּלַעֲוִנוּ בְּחִירוֹת אָפָם בְּנוֹ: ד אֲזִי חַמִּים שְׁטָפוֹנוּ נַחֲלָה עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ הַאֲזִי עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ חַמִּים הַאֲזִי דֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים הַפַּח נִשְׁכָּר וְנִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתְחִים בְּיַד בְּהֶרֶצִּיּוֹן לֹא־יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וְיִי סָבִיב לְעִמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יִנּוּחַ שְׁכֵם הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יְדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ יְיָ לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְחַמִּים עֲקֻלְלוֹתָם וְיָלִיכָם יְיָ אֶת־פְּעָלֵי הָאָדָם שְׁלֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

זמן תחילת קידוש לבנה במוצאי שבת קודש פרשת דברים, ח' מנחם אב
אך "מנהג ישראל לקדש את הלבנה דווקא במוצאי תשעה באב"
(ממוכתב מוצאי ת"ב ה'תשד"מ שנדפס להלן)

אגרות קודש

ב"ה, מוצאי ת"ב, יהפך בקרוב ממש (וכל הצומות) לששון
ולשמחה ולמועדים טובים,
יום רביעי פ' פנים בפנים דבר הוי' עמכם,
שנת ה'תשד"מ. ברוקלין, נ.י.

תלמידים השלוחים-ישיבה גדולה קובלנקה
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

המכ"ב והמצוי"ב והערות התמימים ואנ"ש נתקבלו ות"ח.

ע"פ מנהג ישראל אשר תורה היא לקדש הלבנה דווקא במוצאי ט"ב,

ומפורש הטעם בכ"מ, כי בשו"ט היא כי ישראל והשכינה עתידין להתחדש כמותה,
וגם כי במנחת ט"ב נולד המשיח,

הרי הזמ"ג לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל עניני תשובה והתוממ"צ, שהן
המבטלות סיבת הגלות, אשר (רק) מפני חטאינו גלינו מארצנו, ובהבטל הסיבה מיד (בטל
המסובב – הגלות ו)הן נגאלין.

המשך בעמוד 184

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 215 שולחן ערוך עם הערות וצינונים
216 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
218 לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 222 תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 223 דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 224 תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 225 ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהריי"צ

- 227 ספר המאמרים - תרפ"ט.
228 לקוטי דיבורים - בלה"ק.
230 רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות.
231 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ.

הוספות

- 40 ילקוט לוי יצחק על התורה
41 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
174 נביאים וכתובים
185 עין יעקב - מסכת ברכות
232 נקודה משיחת קודש מעובדת
233 הלכות בית הבחירה.
235 חומש לקריאה בציבור
244 קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
245 ביאורים לפרקי אבות - פרק ג
246 לוח זמנים
247 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ציון במשפט תפדה
ש"פ דברים, שבת חזון (ערב ת"ב), ה'תשל"ד. 5

התועדויות

- שיחת ש"פ דברים, שבת חזון,
(ערב ת"ב) מנחם-אב, ה'תשל"ד. 13

לקוטי שיחות

- פרשת דברים, כרך כט. 27
שבת חזון, כרך כט. 34

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת דברים. 43
לוח לתהלים היומי. 67
תניא יומי. 68
לוח 'היום יום'. 82

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם. 85
שלושה פרקים ליום. 89
פרק אחד ליום. 141
ספר המצוות. 167

לימוד מהדולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת זבחים. 176
גמרא עם ביאור - מסכת עבודה זרה. 186
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'. 216

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אריסין שנאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ונשמרו
דרך ה' לעשות צדקה ומשפט'. אף הקדוש ברוך הוא זקף להן כנגדם שני
אריסין, חסד ורחמים שנאמר 'ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד'.
ואומר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך וגו''. אבדו ישראל את שלהם שנאמר

נאמר בנבואת ישעיה, והוא הפסוק החותם את ההפטרה של שבת זו, 'שבת
חזון':

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה¹. ומביא בלקוטי
תורה² לאדמו"ר הזקן מאמר המדרש³ על הפסוק⁴ האמור בתורה
בתחילת פרשת עקב ושמר לך
גו', "והיה עקב תשמעון את
המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם
אותם, ושמר ה' אלהיך לך את הברית
ואת החסד אשר נשבע לאבותיך"
אברהם נתן לבניו שני
אריסין, שנאמר⁵ בתורה אודות
אברהם אבינו כי ידעתיו גו'
ושמרו דרך ה' לעשות
צדקה ומשפט, "כי ידעתיו למען
אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט

בס"ד. ש"פ דברים, שבת חזון (ערב ת"ב), ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה¹. ומביא
בלקוטי תורה² מאמר המדרש³ על
הפסוק⁴ ושמר לך גו', אברהם נתן לבניו שני
אריסין, שנאמר⁵ כי ידעתיו גו' ושמרו דרך ה'
לעשות צדקה ומשפט, אף הקב"ה זקף להן שני
אריסים כנגדן, חסד ורחמים כו', עמדו ישראל
וכישרו את עצמם כו', שפך כתיב ציון במשפט
תפדה ושביה בצדקה, אף הקב"ה הביא את
שלו, שפך כתיב⁶ כי ההרים ימוש גו' וחסדי
מאתן גו' אמר מרחמך ה'. ומבאר⁷, שפחינות
רחמים וחסד הנמשכות על ידי משפט וצדקה
הם בחינות נעלות ביותר. בחינת הרחמים
הנמשכת על ידי בחינת משפט הוא ענין גילוי
שלוש עשרה מדות הרחמים המתגלים ביום
הכפורים [דמשפט בכלל שיף לעשרת ימי
תשובה, שלכן אומרים אז המלך המשפט⁸, אבל
עיקר ענין הרחמים הנמשך על ידי המשפט הוא

למען הביא ה' על אברהם את אשר
דבר עליי, אף הקב"ה זקף להן
שני אריסים כנגדן, חסד
ורחמים כו', עמדו ישראל
וכישרו את עצמם כו', שפך
כתיב כתוב בפסוק זה בישיעה ציון
במשפט תפדה ושביה
בצדקה, אף הקב"ה הביא
את שלו, שפך כתיב⁶ כתוב
בישיעה כי ההרים ימוש גו'
וחסדי מאתן גו' אמר
מרחמך ה', "כי ההרים ימוש
והגבעות תמוטנה וחסדי מאתן לא
ימוש וברית שלומי לא תמוט, אמר
מרחמך ה'".

גילוי שלוש עשרה מדות הרחמים האמורות בתורה "ה', ה' אל
רחם וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת, נצר חסד לאלפים, נשא עון ופשע
וחטאה ונקח" המתגלים ביום הכפורים [דמשפט בכלל שיף
לעשרת ימי תשובה, שלכן אומרים אז בעשרת ימי תשובה,
בתפילת שמונה עשרה של חול, במקום מלך אוהב צדקה ומשפט המלך
המשפט⁸, אבל עיקר ענין הרחמים הנמשך על ידי

[וזה לשון המדרש על הכתוב "ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד":
"אמר רבי שמעון בן חלפתא למה הדבר דומה, למלך שנשא למטרונה
והכניסה לו שנים אריסין, אף המלך זקף לה כנגדן שני אריסין. איבדה מטרונה
את שלה, אף המלך נטל את שלו. לאחר ימים עמדה וכשרה את עצמה
והביאה אותן שני אריסין, אף המלך הביא את שלו. אמר המלך אלו ואלו
יעשו עטרה ויתנו בראשה של מטרונה. כך אתה מוצא אברהם נתן לבניו שני

(1) ישעי' א, כז. (2) פרשתנו א, ג. (3) רבות פ' עקב (דבר"ר פ"ג, ז. 4) עקב ז, יב. (5) וירא יח, יט. (6) ישעי' נד, י. (7) לקו"ת
שם, ד. (8) טשו"ע ואדה"ז אר"ח ר"ס תקפב. וראה לקו"ת שם ב, רע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִשְׁפָּט הוא גִּילוי שֶׁלש עֲשָׂרָה מִדּוֹת הַרְחָמִים הַמִּתְגַּלִּים
2 בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שָׂאז ביום הכיפורים הוא השְׁלִימוֹת דַּעְשֶׁרֶת
3 יְמֵי תְּשׁוּבָה]. וּבַחֲנִינָה הַחֹסֵד הַנִּמְשָׁף עַל יְדֵי הַצִּדְקָה הוּא
4 לְמַעַלָּה גַם אִפְּלוּ מִבְּחִינַת שֶׁלש עֲשָׂרָה מִדּוֹת הַרְחָמִים
5 הַנּוֹצְרִים לְעִיל שְׁמַתְגָּלוֹת בַּעֲיָקָר
6 בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהוּא מְדִינַת הַחֹסֵד
7 הַנְּעִלִית הַזֹּה עֲנִין הַהִמְשָׁכָה
8 מִלְּמַעַל מִבְּחִינָה פְּנִימִית חֹסֵד
9 עֲלִיּוֹן שֶׁבְּבְחִינַת אֵין סוֹף
10 מִמֶּשׁ כו',⁹ חֹסֵד בְּלִתי מוֹגְבֵל
11 וְעִיָּקָר הַתְּגָלוֹת בְּחִינַת חֹסֵד
12 עֲלִיּוֹן הֵזָה הוּא בְּחַג הַסּוּכּוֹת
13 לְאַחֲרֵי קְדִימַת עֲשֶׁרֶת יְמֵי
14 תְּשׁוּבָה, וְכַמּוּבָא בְּלִקוּטֵי קְדִימַת עֲשֶׁרֶת יְמֵי
15 תּוֹרָה מ'פָּרִי עֵץ חַיִּים¹⁰
16 מִכְּתָבִי הָאֲרוּל' שְׁסוּכּוֹת הוּא
17 בְּחִינַת צִדְקָה.
18 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזָה, שֶׁעַל פִּי
19 הַמְּבֹאֵר שֶׁם בְּלִקוּטֵי תוֹרָה
20 בְּנוֹגֵעַ לְעִנִּין הַמִּשְׁפָּט שֶׁעַל
21 יְדוֹ נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת
22 הַרְחָמִים כו' בְּדִרְגָּה הַעֲלִינָה
23 שְׂעִיָּקָר הַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילוי שֶׁלָּה הוּא
24 בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שְׁנוֹסָף עַל עֲנִין
25 הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת מִשְׁפָּט¹¹,
26 כְּמוּבָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שֶׁם, עַל פִּי
27 הַכְּתוּב "וְנָתַת כּוֹס פְּרָעָה בִּידוֹ כַּמִּשְׁפָּט
28 הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר הִיִּית מִשְׁקָהוּ" וְאֵת
29 הַמִּיִּלִּים כַּמִּשְׁפָּט הָרָאשׁוֹן תְּרַגֵּם
30 אֲנֹכֶלֶס 'כְּהַלְכַתָּא קְדָמָה', קָאִי
31 מִכוּוֹן עֲנִין הַמִּשְׁפָּט גַם עַל בְּחִינַת
32 מִשְׁפָּט שְׁעוֹשָׂה הָאֵדָם בְּנִפְשׁוֹ
33 כו' (עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר¹²)
34 בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּעִנִּין
35 הַכְּתִיתָה וְהַבִּיטוּשׁ בִּיטוֹל
36 וְהַכְּנָעָה שְׂאָדָם עוֹשָׂה בְּעִצְמוֹ
37 בְּנִפְשׁוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיךְ
38 וּמְגַלָּה מִלְּמַעַל גִּילוי בְּחִינַת
39 שֶׁלש עֲשָׂרָה מִדּוֹת הַרְחָמִים),
40 יֵשׁ לְבָאֵר גַּם הַשְׁיִיכוֹת לְמָה
- שְׁנֹאֲמַר (צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט) תְּפִדָּה וְשְׁבִיָּה (בְּצִדְקָה),
שְׁמוּרָה עֲנִין הַפְּדִיָּה מִהַשְׁבִּיָּה עַל יְרִידַת הַגָּלוּת, שְׁנִמְצָאִים בְּמִצְבַּב
שְׁצִרְיָה לְפָדְיָה (תְּפִדָּה) וְלְהַשְׁבָּה (וְשְׁבִיָּה) מִן
הַגָּלוּת¹³, וּבִפְרָט לְהַפְּרִיז¹⁴ שְׁשְׁבִיָּה הוּא מִלְּשׁוֹן שְׁבוּיִים
שְׁלִפִי פִּירוּשׁ זֶה מְדוּגֵשׁ עוֹד יוֹתֵר
שְׁמִדוּכָר עַל מִצְבַּב שֶׁל יְרִידָה לְגָלוּת,
שִׁישׁ עִילוּי גָּדוֹל יוֹתֵר
בְּהִמְשָׁכַת בְּחִינַת רְחָמִים
וְחֹסֵד עַל יְדֵי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
שְׁבִיזְמֵן הַגָּלוּת (זְמֵן דְּבִין
הַמְצָרִים מִשְׁכַּעַה עֶשֶׂר בְּחִמּוֹד עַד
תִּשְׁעָה בָּאֵב, יָמִים שְׁכַחַם מוֹדֵגֵשׁ יוֹתֵר
הַצֵּעֵר וְהַאֲבֵל עַל הַגָּלוּת) דְּוָקָא,
כִּיּוֹן שְׁדוּקָא עַל יְדֵי יְרִידַת
הַגָּלוּת בָּאִים לְעִלְיָה גָּדוּלָה
יוֹתֵר כו', כִּי עֲלִיהָ מִתּוֹךְ יְרִידָה
גָּדוּלָה הִיא עֲלִיהָ גָּדוּלָה יוֹתֵר.
(ב) וְעִנִּין זֶה שְׁדוּקָא עַל יְדֵי
הַיְרִידָה בָּאִים לְעִילוּי גָּדוֹל
יוֹתֵר כו', מוֹדֵגֵשׁ גַּם
בְּפִסּוּק¹⁵ אֵיכָה יַעֲבִי בָּאֵפוֹ
וְגו' שְׁבִמְגִילַת אֵיכָה כְּפִי
שְׁמִמְשִׁיךְ וּמְבָאֵר.
וּבְהִקְדָּמָה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ מָה
שְׁכְּתָב הַצִּמְחָה צִדְקָה
בְּרִשְׁמִימוּתָיו עַל מְגִילַת
אֵיכָה¹⁶, "עַל דֶּרֶךְ שְׁהַקְלָלוֹת
יִהְיֶכּוּ לְבִרְכּוֹת, אִם כֵּן יֵשׁ
לֹאמַר גַּם כֵּן אֵיכָה לְעִלְיוֹת".
וּמְבָאֵר אֲדַמּוּר' הַצִּמְחָה צִדְקָה
בְּאֵרוּכָה אֵת הַפִּסּוּקִים
שְׁבָאֵיכָה יִשְׁכָּה שְׁלִפִי פִּירוּשׁוֹ הֵם

(9) ושם, "שאינ בו שום תעורבות דין כלל", משא"כ יוהכ"פ שנקרא יום הדין והמשפט. (10) סוף שער הסוכות (בשם הרח"ו).
(11) לקו"ת שם א, סע"ב – ע"פ ת"א וישב מ, יג. (12) לקו"ת בהעלותך לא, א. (13) רד"ק ומצו"ד עה"פ. (14) לקו"ת שם, ג. (15) איכה ב, א. (16) אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'לד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פסוקי קינה על החורבן (גם) למעליותא בפירוש של דברים טובים
2 וחיוביים. וממה שכתב הצמח צדק שזהו פירוש פסוקי מגילת איכה
3 למעלותא על דרך שהקללות יהפכו לברכות, מוכן, שקשם
4 שהפירוש למעליותא לטובה שבתוכה שבתורת משה
5 (בספר ויקרא¹⁷ בפרשת בחוקותי
6 ובספר דברים¹⁸ בפרשת כי
7 תבוא), שלפי פשוטו הם דברי תוכחה
8 שלא למעלותא, הוא בכל
9 הפסוקים שבה בתוכה, כן
10 הוא גם בנוגע למגילת איכה
11 שכתב ירמיהו¹⁹ [ובפטר לפי
12 המבואר בקבלה²⁰ שירמיהו
13 היה גלגול (ניצוץ) של
14 משה, שלכן שניהם גם משה
15 וגם ירמיהו נתנבאו באיכה²¹
16 משה אמר 'איכה אשא לבדי' וירמיה
17 אמר 'איכה ישבה בדד'],
18 שהפירוש של פסוקי מגילת איכה
19 למעליותא הוא לא רק
20 בפסוקי איכה ישבה, אלא גם
21 בפסוקים דאיכה יעיב ובכל
22 הפסוקים של כל מגילת איכה
23 וממשיך ומבאר את הפסוק 'איכה יעיב'
24 למעלותא.
25 ג) והענין הוא, דהנה, רש"י
26 פירש יעיב יאפיל היינו יחשיך
27 ויסתיר, כמה דאת אמרת כמו
28 שאתה אומר כלשון הכתוב במלכים
29 השמים התקדרו בעבים²²
30 כלומר, השמים החשיכו והשחירו על
31 ידי העננים. ומבאר הצמח
32 צדק²³, שענין עבים ואפיל
33 עננים והסתרה זה לפי המשמעות
34 הרוחנית יש לומר דהיינו מה
35 שירדה ספירת מלכות דקדושה
36 להשפיע במלכות דקליפת
37 נוגה כו'. וזהו איכה יעיב
38 גו', שירדה בת ציון היא ספירת
39 המלכות להתלבש בכיסוי עב
- של ה'קליפות' שהוא כיסוי המסתיר ביותר, עד שאינה יכולה ספירת
המלכות לעלות כו' ולחזור לשורשה בקדושה, והוא הכיסוי העב שלש
קליפות הטמאות לגמרי שלמטה מקליפת נוגה מלשון נוגה ואור
שיש בה גם טוב כו'. אף עם כל זה למרות שזו אכן ירידה גדולה
ביותר והסתר גדול ביותר, בכל זאת
על ידי תשובה יוכלו לעלות
כו' וספירת המלכות ובחינת 'בת ציון'
יחזרו ויעלו למקורם בקדושה.
וממשיך הצמח צדק בשימויותו,
שעל ידי הצדקה אצי יקיים
הייעוד האמור בישיעה וזרח
בחשך אורף ואפלתך
בצהרים²⁴, שמבחינת אפלה
החושך וההסתר של 'יעיב' הנזכרת
לעיל יצאו לאור גדול, והוא
על דרך שיימשך לעתיד לבוא
יתרון האור דוקא מהחושך
כו'²⁵ וכך דווקא מתוך הירידה
הגדולה באים לעליה גדולה. ואז
כאשר החושך של 'יעיב' נהפך לאור
נאמר²⁶ במקום אחר בישיעה, על
בני ישראל לעתיד לבוא מי אלה
כעב כמו ענן תעופינה וגו',
ואמרו רז"ל²⁷ זכו בני ישראל
מעלן הקדוש ברוך הוא ומרוממן
למעלה כעב כמו ענן, שנאמר מי
אלה כעב תעופינה כו'.
ובמקום אחר²⁸ בתורת החסידות
נתבאר שיש שתי בחינות עב
וענן, האחת בקליפה, וכמו
שכתוב במרכבת יחזקאל²⁹
רוח סערה באה מן הצפון
ענן גדול כו', והכוונה לענן של
הקליפות, והשנייה בקדושה³⁰
מאד נעלה, כמו שנאמר על

(17) בחוקותי כו, יד-לח. (18) תבוא כח, טו-סח. (19) ראה גם פרש"י ירמ' א, ה. (20) ראה מגלה עמוקות אופן פד. מדרש
תלפיות ענף ירמ'י. קהלת יעקב מערכת ירמ'י. סדה"ד ג"א רח"צ. (21) איכ"ר רפ"א. (22) מלכים"א יח, מה. (23) שם ע' א'עד
ואילך. (24) ישע"י נח, יו"ד. (25) ע"פ קהלת ב, יג. (26) ישע"י ס, ח. (27) במדב"ר פ"כ, כ. (28) ראה אוה"ת נח ח"ג תרנב, א.
משפטים ח"ז ע' ב'תשלו. סוכות ע' א'תשכו ואילך. (29) א, ד. (30) ראה גם ד"ה איכה יעיב תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' קצג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פסוק³¹ בתורה ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן
2 עליו הענן והכונה לגילוי אלוקות ונעל דרך מה שכתוב³² בתורה
3 לגבי מתן תורה ומשה נגש אל הערפל, שערפל זה בשונה מערפל
4 סתם שפירושו חושך והעלם הוא בחינה נעלית ביותר³³, שהרי
5 ענין זה שמשה נגש אל
6 הערפל היה במתן תורה, 1 שנאמר על פסוק³¹ ולא יכול משה לבוא אל
7 שהיה אז בעת מתן תורה גילוי 2 אהל מועד כי שכן עליו הענן ונעל דרך מה
8 אלוקי נעלה ביותר לכל אחד 3 שכתוב³² ומשה נגש אל הערפל, שערפל זה
9 ואחד מישראל, ומפל מקום, 4 הוא בחינה נעלית ביותר³³, שהרי ענין זה
10 גם אפילו אז רק משה נגש אל 5 שמשה נגש אל הערפל היה במתן תורה, שהיה
11 הערפל (מה שאין בן כל 6 אז גילוי נעלה ביותר לכל אחד ואחד מישראל,
12 ישראל שלא ניגשו ולא זכו לגילוי 7 ומפל מקום, גם אז רק משה נגש אל הערפל
13 נעלה זה של בחינת 'ערפל'), ומזה 8 (מה שאין בן כל ישראל), ומזה מובן שבחינת
14 מובן שבחינת הערפל (ועל 9 הערפל ונעל דרך זה בחינת איכה יעיב
15 דרך זה בחינת איכה יעיב 10 נעלה יותר גם מהגילוי שהיה לכל ישראל
16 שגם זה לשון חושך והסתר אלא 11 בשעת מתן תורה]. וזהו ענין מי אלה (כעב
17 שהתחפך למעלותא) הוא נעלה 12 תעופינה), שיתחבר בחינת מי (שמורה על
18 יותר גם אפילו מהגילוי שהיה 13 העלם), עלמא דאתפסא, עם אלה (בחינת
19 לכל ישראל בשעת מתן 14 גילוי), שהם בחינת אלה שמות בני ישראל
20 תורה]. וזהו ענין מי אלה 15 כו'³⁴, ואזי כעב תעופינה. ויש לומר, שהחיבור
21 (כעב תעופינה), שיתחבר 16 דבחינת מי עם בחינת אלה נעשה מצד המשכת
22 בחינת מי (שמורה על העלם 17 בחינת העב שהוא בחינה מאד נעלה כנזכר
23 שזו המשמעות של 'מי' בלשון שאלה, 18 לעיל.
24 היינו דבר נעלם ולא ידוע), עלמא 19 ועל פי זה יש לפרש מה שנאמר איכה יעיב
25 דאתפסא, עולם מכוסה ונעלם 20 וגו' גם למעליהתא, שיעיב הוא בחינת עב
26 עם אלה (בחינת גילוי 21 וענן דקדושה, שהיא בחינה נעלית ביותר,
27 כמשמעות הלשון 'אלה' המתייחס 22 כנזכר לעיל. ומה שנאמר איכה (יעיב), יש
28 לדבר גלוי ונראה), שהם בחינת 23 לפרש על פי ביאור הצמח צדק³⁵ בפירוש איכה
29 אלה שמות בני ישראל 24 (ישבה), אי כה³⁶, שהיו"ד דאיכה מורה על
30 כו'³⁴, ואזי כאשר יש חיבור של 25 עשר ספירות ונעל פי מה שאמר במדרש²¹
31 בחינה שנעלית מגילוי (מי) עם בחינה 26 שהיו"ד דאיכה מורה על עשרת הדברות, יש
32 שבאה בגילוי (אלה) כעב תעופינה 27 לומר, שבפירוש ספירות שנקראים ביו"ד דאיכה
33 ישנה עליה מהירידה ביותר למעלה 28 נכללים גם עשר ספירות הגנוזות, שהרי עשרת
34 ביותר. ויש לומר, שהחיבור 29 הדברות הם בבחינת חקיקה, ודוגמתם בספירות
35 דבחינת מי עם בחינת אלה 30 הם עשר ספירות הגנוזות שהם מיניה וביה³⁷, וקאל"ף (שלפני היו"ד
36 נעשה מצד המשכת בחינת 31 בחינה נעלית משהיהן.
37 העב שהוא בחינה מאד נעלה 32
38 כנזכר לעיל והחיבור בין שתי 33
39 הבחינות (מי ואלה) הוא על ידי בחינת 34
40 'עב' הנעלית משהיהן. 35

(31) פקודי מ, לה. וראה לקו"ת ויקרא א, א ואילך. אוה"ת שם ע' ר"ז ואילך. (32) יתרו כ, יח. (33) ראה ד"ה ומשה נגש אל הערפל באוה"ת יתרו ע' א"ח ואילך. ד"ה הנ"ל תשכ"ה (סה"מ תשכ"ה ע' קמט ואילך). (34) שמות א, א. (35) ראה אוה"ת שם ע' א"מא. (36) זח"ב קמג, ב. (37) ראה המשך תרס"ו ע' תפה [תרלט].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִמְּנוּ) מוֹרָה עַל בְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת [לְמַעַלָּה
2 גַּם אִפְּלוּ מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת³⁸]. וְכֵה הָאוֹתוּיֹת שְׁאֲחָרֵי הָא'
3 וְהִי דְאִיכָה מוֹרָה עַל בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת, שְׁנִקְרָאת כֹּה³⁹ [וְגַם
4 כִּכָּה⁴⁰], לְהִיּוֹתָהּ כִּי סְפִירַת הַמְּלָכוֹת הִיא בְּחִינַת דְּמוּת לְכֹד,
5 בְּחִינַת כְּדֻמוֹתָנִי (וְכִפִּי שִׁמְבוּרָא
6 גַּם בִּמְאֹמֶר דִּיבּוּר־הַמִּתְחִיל 'אִיכָה
7 יִשְׁבֵּה בְּדִ' תִּשְׁלֵ"א, עַל פִּי רִשְׁיָמוֹת
8 הַצִּמְח צִדְק: "א' דְאִיכָה, א' לְמַעַלָּה מִ'
9 — לְמַעַלָּה מִנְּעִין עֶשֶׂר סְפִירוֹת, (וְיֵשׁ
10 לּוֹמֵר לְמַעַלָּה גַּם מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
11 הַגְּנוּזוֹת), וְהָאֵלֶּף, נִמְשָׁךְ בְּהִי"ד
12 (שְׂבָאִיכָה) הַרְמוֹז לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת
13 דְאִצִּילוֹת, וְאַחֲרֵי כֵךְ — בִּ"כָּה" (דְאִיכָה)
14 שְׁקָא עַל בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת, וּבִפְרָט —
15 מְלָכוֹת כְּמוֹ שִׁיכַת כְּבוֹר אִם גַּם — כְּמוֹ
16 שִׁירָדָה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּבִרְיָאָה יִצִּירָה
17 עֲשִׂיָּה. וְכִידּוּעַ הַהִפְרָשׁ שְׁבִין זֶה לְכֹה,
18 שׁוּה הוּא עֲנִין מְרָאָה בְּאִצְבָּעוֹ וְאוֹמֵר
19 זֶה... שְׁהוּא בְּחִינַת הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שְׁהִיא
20 בְּאִצִּילוֹת, וּבְחִינַת כֹּה הוּא בְּחִינַת
21 הַמְּלָכוֹת וּבִפְרָט — כְּמוֹ שְׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת
22 בְּבִרְיָאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת
23 כְּדֻמוֹתָנִי). וּפִירוּשׁ אִיכָה [אִי
24 וְכֵה בְּתִיבָהּ בְּמִילָה אַחַת] הוּא
25 הַחִיבּוּר דְּבְּחִינַת אִי (עֲשֵׂר
26 סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת הַרְמוּזוֹת בְּאוֹת י'
27 וְלְמַעַלָּה יוֹתֵר בְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה
28 מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת הַרְמוּזוֹת בְּאוֹת
29 א' עַם בְּחִינַת כֹּה (מְלָכוֹת)
30 שְׁהוּא בְּדוּגְמוֹת הַחִיבּוּר שֶׁל 'מִי, דְּרָגָה
31 עֲלִיּוֹנָה מְכֻסָּה וְנִעְלָמָה. וְאֵלֶּה, דְּרָגָה
32 שִׁיּוּרָתָהּ וְנִמְשַׁכְתָּהּ בְּגִלּוּי.
33 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם
34 מֵה שְׁנִימָמֶר אִיכָה יַעֲיֵב,
35 שְׁהַעֲנִין דְאִיכָה, חִיבּוּר אִי
36 עַם כֹּה, נַעֲשֶׂה מִצַּד
37 הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹנָה
38 דִּיעִיב דִּיקָא, יַעֲיֵב לְמַעֲלִיּוֹתָא,
39 בְּחִינַת עֵב וְעֵנִן דְּקִרוּשָׁה וְכִנְזָפֶר
40 לְעִיל בְּעֵנִין מִי אֵלֶּה כְּעַב
- 1 וְלְמַעַלָּה מִמְּנוּ) מוֹרָה עַל בְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה
2 מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת [לְמַעַלָּה גַּם מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת
3 הַגְּנוּזוֹת³⁸]. וְכֵה דְאִיכָה מוֹרָה עַל בְּחִינַת
4 הַמְּלָכוֹת, שְׁנִקְרָאת כֹּה³⁹ [וְגַם כִּכָּה⁴⁰], לְהִיּוֹתָהּ
5 בְּחִינַת דְּמוּת לְכֹד, בְּחִינַת כְּדֻמוֹתָנִי. וּפִירוּשׁ
6 אִיכָה [אִי וְכֵה בְּתִיבָהּ אַחַת] הוּא הַחִיבּוּר
7 דְּבְּחִינַת אִי (עֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת וְלְמַעַלָּה
8 יוֹתֵר) עַם בְּחִינַת כֹּה (מְלָכוֹת). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ
9 לְפָרֵשׁ גַּם מֵה שְׁנִימָמֶר אִיכָה יַעֲיֵב, שְׁהַעֲנִין
10 דְאִיכָה, חִיבּוּר אִי עַם כֹּה, נַעֲשֶׂה מִצַּד הַבְּחִינָה
11 הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹנָה דִּיעִיב דִּיקָא, וְכִנְזָפֶר לְעִיל בְּעֵנִין
12 מִי אֵלֶּה כְּעַב תַּעֲוִיפִינָה, שְׁהַחִיבּוּר דְּבְּחִינַת מִי עַם
13 בְּחִינַת אֵלֶּה (שְׁהוּא דוּגְמַת הַחִיבּוּר דְאִי וְכֹה),
14 נַעֲשֶׂה מִצַּד בְּחִינַת הָעֵב הַנִּזְכָּר לְעִיל.
15 וְזֶהוּ גַּם מֵה שְׁנִימָמֶר אִיכָה יַעֲיֵב גו' אֵת בַּת
16 צִיּוֹן, שְׁכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת כָּאֵן בִּשְׁם
17 בַּת צִיּוֹן, לְפִי שִׁשִּׁם זֶה דִּיקָא מוֹרָה עַל תְּכִלַּת
18 הַמַּעַלָּה. דְּהִנֵּה, מְבוֹאֵר בְּאֵרוּכָה בְּדִירוּשִׁי
19 חֲנוּכָּה⁴¹ עַל הַפְּסוּק⁴² רְנִי וְשִׁמְחִי בַּת צִיּוֹן,
20 שְׁהַטַּעַם שְׁכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת (בְּפְסוּק זֶה)
21 בִּשְׁם בַּת דִּיקָא [אֵף שְׁהַתּוֹאֵר בַּת מוֹרָה לְכַאֲרָה
22 עַל בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה, וְכַדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ⁴³ לֹא זֶה
23 מִתְּכַבָּה עַד שְׁקָרָאָה בְּתִי כו' לֹא זֶה מִתְּכַבָּה עַד
24 שְׁקָרָאָה אַחֲוִיתִי כו' לֹא זֶה מִתְּכַבָּה עַד שְׁקָרָאָה
25 אֲמִי, כִּי לַעֲתִיד לְבוֹא תִתְעַלָּה בְּחִינַת בַּת
26 לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת אִם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ
27 בְּפְסוּק אִיכָה יַעֲיֵב גו' אֵת בַּת צִיּוֹן, שְׁהַטַּעַם
28 שְׁכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת כָּאֵן בִּשְׁם בַּת צִיּוֹן דִּיקָא
29 הוּא מִצַּד הָעֲלִיּוֹת דְּבְּחִינַת בַּת שִׁיּוּהִי לַעֲתִיד
30 לְבוֹא. וְנִמְצָא שְׁכָל פֶּרֶט בְּכַתּוּב הוּא
לְמַעֲלִיּוֹתָא וְלְטוּבָה.

(38) ראה גם ד"ה איכה תשל"א ס"ד (תורת מנחם סה"מ אב ע' קסג). (39) אוה"ת וסה"מ שם. (40) ראה תו"א מג"א בהוספות קיח, ד. (41) ראה תו"א מקץ לו, א ואילך. אוה"ת חנוכה שיג, ב ואילך. (42) זכרי' ב, יד. (43) שמו"ר פנ"ב, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר פִּירוּשׁ זֶה בכתוב 'איכה יעיב' (למעליותא) עם
2 הפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט שִׁיעִיב' הוא ענין חושך וקדרות כנוכר לעיל, כִּי,
3 הַמְשַׁכֵּת בַּחֲיִנֵּת הָעֵב דְּקֻדְשָׁה שתרד מלמעלה ותתגלה היא על
4 יְדֵי בִירוּר ותיקון הָעֵב דְּקֻלִּיפָה (יְעִיב כְּפִשׁוּטוֹ), וְכַנְזָפֹר
5 לְעִיל מְדַבְּרֵי הַצִּמְח צָדֵק,
6 שִׁירְדָה בַּת צִיּוֹן בזמן הגלות
7 לַהֲתַלְבֵּשׁ בְּכִסּוּי עֵב דְּקֻלִּיפָה
8 עַד שְׁאִינָה יְכוּלָה לַעֲלוֹת, אָף
9 עִם כָּל זֶה עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
10 יוֹכְלוּ לַעֲלוֹת כּו', ובסופו של
11 דבר כן תהיה לה עליה וְהִינּוּ לְפִי
12 שְׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה
13 בִירוּר בַּחֲיִנֵּת עֵב דְּקֻלִּיפָה,
14 נַעֲד כִּי כָן גְּדוּל כוח התשובה
15 שְׁדֻדוֹנוֹת עבירות שנעשו במזיד
16 נַעֲשִׂים כְּזָכוּת⁴⁴ כדברי הגמרא
17 שַׁעַל יְדֵי תשובה מאהבה, הוֹדוֹנוֹת
18 נַעֲשִׂים כְּזָכוּת (וְלֹא רַק כְּזָכוּת,
19 בְּכִ"ף הַדְּמִיּוֹן, אֲלֹא גַם זָכוּת
20 מִמֶּשׁ⁴⁵ כמבואר בספר התניא, "...
21 שִׁיעֶשֶׂה תשובה גדולה כל כך שזוֹדוֹנוֹת
22 נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזָכוּת ממש שהיא תשובה
23 מאהבה מעומקא דלכא באהבה רבה
24 וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו
25 יתברך וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה
26 וציה, להיות כי עד הנה היתה נפשו
27 בארץ ציה וצלמות היא הסטרא-אחרא
28 ורוחקה מאור פני ה' בתכלית, ולזאת
29 צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות
30 הצדיקים כמאמרם ז"ל במקום שבעלי
31 תשובה עומדים כ..."), וְלָכֵן הִנֵּה
32 דְּקָא עַל יְדֵי עבודת התשובה זֶה
33 נִמְשָׁךְ בַּחֲיִנֵּת הָעֵב דְּקֻדְשָׁה
34 הַנִּזְכָּרָת לְעִיל.
35 וְזֶהוּ מַה שְׁנֶאֱמַר בפסוק זה
36 אִיכָה יְעִיב בָּאֹפּוֹ, כִּי אֹפּוֹ עֵנִי
37 הכעס מוֹרָה עַל הַגְּבוּרוֹת,
38 שֶׁבְּעֹבְדָה שהאדם עובד את ה'
39 הוא עֵנִי עבודת התשובה
40 בָּאֹפֶן דְּגְבוּרוֹת, הִינּוּ,
- 1 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר פִּירוּשׁ זֶה (למעליותא) עם הפִּירוּשׁ
2 הַפְּשׁוּט, כִּי, הַמְשַׁכֵּת בַּחֲיִנֵּת הָעֵב דְּקֻדְשָׁה
3 היא על יְדֵי בִירוּר הָעֵב דְּקֻלִּיפָה (יְעִיב כְּפִשׁוּטוֹ),
4 וְכַנְזָפֹר לְעִיל מְדַבְּרֵי הַצִּמְח צָדֵק, שִׁירְדָה בַּת
5 צִיּוֹן לַהֲתַלְבֵּשׁ בְּכִסּוּי עֵב דְּקֻלִּיפָה עַד שְׁאִינָה
6 יְכוּלָה לַעֲלוֹת, אָף עִם כָּל זֶה עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
7 יוֹכְלוּ לַעֲלוֹת כּו', וְהִינּוּ לְפִי שְׁעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
8 נַעֲשֶׂה בִירוּר בַּחֲיִנֵּת עֵב דְּקֻלִּיפָה, וְעַד שְׁדֻדוֹנוֹת
9 נַעֲשִׂים כְּזָכוּת⁴⁴ (וְלֹא רַק כְּזָכוּת, בְּכִ"ף הַדְּמִיּוֹן,
10 אֲלֹא גַם זָכוּת מִמֶּשׁ⁴⁵), וְלָכֵן הִנֵּה דְּקָא עַל יְדֵי
11 זֶה נִמְשָׁךְ בַּחֲיִנֵּת הָעֵב דְּקֻדְשָׁה הַנִּזְכָּרָת לְעִיל.
12 וְזֶהוּ מַה שְׁנֶאֱמַר אִיכָה יְעִיב בָּאֹפּוֹ, כִּי אֹפּוֹ מוֹרָה
13 עַל הַגְּבוּרוֹת, שֶׁבְּעֹבְדָה הוא עֵנִי הַתְּשׁוּבָה
14 בָּאֹפֶן דְּגְבוּרוֹת, הִינּוּ, שְׁמַתְנַתֵּק (עַר זָאָגֵט זִיךְ
15 אָפּ) מַעֲצָמוֹ וּמְכַל עֲנִינֵי כּו', וְרוֹצֵה לְשׁוּב
16 לְהוֹי', וְעַל יְדֵי גְבוּרוֹת אֵלוֹ (בָּאֹפּוֹ) נַעֲשֶׂה
17 הַמְשַׁכֵּת הָעֵב (יְעִיב) דְּקֻדְשָׁה.
18 (ד) וּמִמְשָׁלִיךְ בְּתוֹב¹⁵, הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמִים אֶרֶץ
19 תַּפְאָרֶת יִשְׂרָאֵל, וּפִירֵשׁ רִשְׁ"י
20 הַשְּׁלִיכֶם לְאֶרֶץ בְּבַת אַחַת וְלֹא מַעַט מַעַט,
21 מֵאִיגְרָא רָמָא לְבִירָא עֲמִיקְתָּא (כְּפִי שְׁהוּבָא
22 וְנִתְבָּאָר בְּרִשְׁמִימוֹת הַצִּמְח צָדֵק עַל מְגִילַת
23 אִיכָה⁴⁶). וַיֵּשׁ לְכָאָר עֲנִינֵי זֶה גַם לְמַעְלִיּוֹתָא,
24 שְׁהַשְּׁלִיךְ מִשְׁמִים אֶרֶץ מוֹרָה עַל עֲבוֹדַת
25 הַתְּשׁוּבָה, כִּי, נֹסֶף לָךְ שְׁעֲנִינֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא לֹא
26 בְּשָׁמִים⁴⁷, אֲלֹא רַק לְמַטָּה בְּאֶרֶץ דְּוָקָא⁴⁸, הֲרִי
27 הַעֲבוֹדָה דְּתְשׁוּבָה היא לֹא בָּאֹפֶן דְּסִדֵּר וְהִדְרָגָה,
28 מַעַט מַעַט⁴⁹, כִּי אִם בָּאֹפֶן שֶׁל הַשְּׁלִכָה דְּוָקָא,
29 לְמַעְלָה מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת דְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְעַל יְדֵי זֶה
30 נִמְשָׁךְ מִבַּחֲיִנֵּת הָאוֹר שְׁלִמְעָלָה מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת⁵⁰.

(44) יומא פו, ב. (45) ראה תניא פ"ז. (46) אוה"ת שם ע' א'עב ואילך. (47) ע"פ נצבים ל, יב. (48) ראה לקו"ת פינחס עה, סע"ב ואילך. (49) סהמ"צ להצ"צ לט, סע"ב ואילך. (50) לשון הכתוב – משפטים כג, ל. (51) ראה גם ד"ה איכה הנ"ל סוס"ו (תורת מנחם סה"מ שם ע' קסה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבחינת האור שלמעלה מהשתלשלות⁵⁰ כי האור הנמשך הוא
2 בהתאם לעבודה, ועבודה שלמעלה מסדר השתלשלות בנפש האדם ממשיכה
3 אור אלוהי למעלה מסדר השתלשלות.
4 וזהו הפירוש הפנימי של הכתוב השליף משמים ארץ תפארת
5 ישראל, תפארת ישראל הוא
6 ענין עבודת הצדיקים, שהיא
7 עבודה בסדר והדרגה (מעט)
8 (מעט) ולא בדרך דילוג (ואיננה
9 ממשיכה אור שלמעלה מסדר
10 השתלשלות). ועל ידי השליף
11 משמים ארץ כפשוטו, שהוא
12 ענין ירידת הנשמה מהשמים
13 לארץ מאיגרא רמא לבירא
14 עמיקתא, מגג גבוה לבור עמוק,
15 הגה על ידי זה על ידי הירידה
16 הגדולה דוקא מגיעים לעבודת
17 התשובה (שלמעלה מעבודת
18 הצדיקים), שהיא באופן
19 דהשלכה, למעלה
20 מהשתלשלות כו' כאמור לעיל.
21 וזהו איכה יעיב באפו גו',
22 השליף משמים ארץ גו',
23 שעל ידי ענין הגבורות (אפו)
24 שבעבודת התשובה (פנזר)
25 לעיל סעיף ג'), נעשה הענין
26 דהשליף משמים ארץ באופן
27 שלמעלה מהשתלשלות, ועל
28 ידי זה עבודת התשובה נמשכת
29 הבחינה היותר עליונה
30 דאיכה יעיב (פנזר) לעיל
31 סעיף ב').
32 (ה) ומסיים בכתוב⁵¹ בפסוק
33 הנזכר במגילת איכה, ולא זכר
34 הדום רגליו ביום אפו וגם את
35 המילים הללו יש לפרש למעלותא,
36 לטובה. והענין בזה, דהנה,
37 בפירוש הדום רגליו איתא
38 מובא במדרש⁵¹ שהוא הדום
39 של בין רגליו של זקן
40 (המילה דאברהם), ובספירות
41 הוא ענין יסוד זעיר אנפין
42 ספירת היסוד שבמידות העליונות
- 43 (הנקראות 'פנים קטנות', כי האור המאיר במידות הוא קטן ומועט לגבי האור
44 של 'אריך אנפין', פנים ארוכות שלמעלה מהספירות וכן האור המאיר
45 במוחין). ופירוש ולא זכר הדום רגליו, יש לומר, שלעתיד
46 לבוא תהיה ההשפעה למלכות שלא על ידי זעיר-אנפין,
47 שלא כפי שהוא בסדר השתלשלות של
48 הספירות שספירת המלכות שהיא
49 הספירה האחרונה ומקבלת אור ושפע
50 מהמידות ('זעיר אנפין') אף
51 שבררך כלל מקבלת בחינת
52 המלכות מבחינת זעיר אנפין
53 המידות. ועל דרך הדין⁵²
54 בתורת החסידות שבראש חדש
55 מתעלית המלכות לקבל
56 מבחינת החכמה שלא על ידי
57 זעיר אנפין שלא על דרך הרגל,
58 והיינו, שאף על פי שגם אז
59 בראש חודש נשארת המלכות
60 במקומה ואינה מתעלית
61 למעלה (כמו בשבת), שלכן
62 ראש חדש מותר בעשיית
63 מלאכה ונהאסור דעשיית
64 מלאכה בראש חודש הוא רק
65 מנהג ולא מן הדין. ורק לנשים⁵³
66 כמובא בהלכה מ'פרקי דרבי אליעזר'
67 שזהו שכר מיוחד שניתן לנשים על
68 שלא רצו לתת את התכשיטים שלהן
69 לעשיית עגל הזהב], מכל מקום
70 הרי היא המלכות מקבלת
71 מהחכמה בראש חודש שלא על
72 ידי זעיר אנפין. ובענין זה יש
73 מעלה בראש חדש על שבת,
74 שדוקא בראש חדש (מה
75 שאין בן בשבת) אין המלכות
76 טפילה לזעיר אנפין, ספירות
77 המידות, אלא יש לה חשיבות בפני
78 עצמה לפי שמקבלת ישירות
- 1 וזהו השליף משמים ארץ תפארת ישראל,
2 תפארת ישראל הוא ענין עבודת הצדיקים,
3 שהיא בסדר והדרגה (מעט מעט). ועל ידי
4 השליף משמים ארץ כפשוטו, שהוא ענין ירידת
5 הנשמה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, הגה על
6 ידי זה דוקא מגיעים לעבודת התשובה
7 (שלמעלה מעבודת הצדיקים), שהיא באופן
8 דהשלכה, למעלה מהשתלשלות כו'. וזהו איכה
9 יעיב באפו גו' השליף משמים ארץ גו', שעל
10 ידי ענין הגבורות (אפו) שבעבודת התשובה
11 (פנזר לעיל סעיף ג'), נעשה הענין דהשליף
12 משמים ארץ באופן שלמעלה מהשתלשלות,
13 ועל ידי זה נמשכת הבחינה היותר עליונה
14 דאיכה יעיב (פנזר לעיל סעיף ב').
15 (ה) ומסיים בכתוב⁵¹, ולא זכר הדום רגליו
16 ביום אפו. והענין בזה, דהנה,
17 בפירוש הדום רגליו איתא במדרש⁵¹ שהוא הדום
18 של בין רגליו של זקן (המילה דאברהם),
19 ובספירות הוא ענין יסוד זעיר אנפין. ופירוש
20 ולא זכר הדום רגליו, יש לומר, שלעתיד לבוא
21 תהיה ההשפעה למלכות שלא על ידי זעיר
22 אנפין, אף שבררך כלל מקבלת בחינת המלכות
23 מבחינת זעיר אנפין. ועל דרך הדין⁵² שבראש
24 חדש מתעלית המלכות לקבל מבחינת החכמה
25 שלא על ידי זעיר אנפין, והיינו, שאף על פי
26 שגם אז נשארת המלכות במקומה ואינה
27 מתעלית למעלה (כמו בשבת), שלכן ראש חדש
28 מותר בעשיית מלאכה ונהאסור דעשיית מלאכה הוא רק מנהג, ורק
29 לנשים⁵³, מכל מקום הרי היא מקבלת מהחכמה שלא על ידי זעיר אנפין.
30 ובענין זה יש מעלה בראש חדש על שבת, שדוקא בראש חדש (מה שאין
31 בן בשבת) אין המלכות טפילה לזעיר אנפין, לפי שמקבלת מבחינת החכמה.

(51) איכ"ר פ"ב, ג. (52) ראה לקו"ת ברכה צו, ד ואילך. סהמ"צ להצ"צ סט, א ואילך. אוה"ת בראשית כב, סע"א ואילך.
(53) טוש"ע או"ח סתי"ז (מפרד"א פמ"ה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מבחינת החכמה. אף עיקר עליית המלכות ממדריגתה הרגילה
2 שתתעלה לקבל מבחינה שלמעלה מבחינת זעיר אנפין היא
3 בחינת החכמה, יהיה לעתיד לבוא, ועל זה נאמר ולא זכר
4 הדום רגליו שההשפעה למלכות לא תהיה מבחינת היסוד (דס שבין
5 רגליו), סוף המידות אלא מספירת
6 החכמה. ומה שנאמר (ולא זכר
7 הדום רגליו) ביום אפיו, הרי
8 זה מצד השייכות של ספירת
9 המלכות לבחינת הגבורות⁵⁴,
10 כמבואר בתורת הסוד, שענין זה
11 של שייכות המלכות לגבורות יהיה
12 גם לעתיד לבוא (על דרך
13 שגם בראש חדש הגם שהמלכות
14 מקבלת מהחכמה נשארת
15 המלכות במקומה). ועל דרך
16 הידוע בענין הקו, האור האלוני
17 המוגבל הדק כקו וחוט, שחור והאיר
18 לאחר הצמצום הראשון, שלפניו האיר
19 רק אור אין סוף הבלי גבול שגם
20 שאפילו לעתיד לבוא, שהקו
21 יהיה נוגע ודבוק גם בעיגול
22 האור האין סוף הבלי גבול
23 שמתחתיתו⁵⁵, למרות ה'ענינה'
24 בבלי גבול יהיה נקרא בשם קו,
25 שהוא קו קצר מוגבל ומצומצם
26 כו' וכך בענין המלכות שתקבל הארה
27 והשפעה ישירות מהחכמה ועדיין
28 תישאר במקומה.
- 1 אף עיקר עליית המלכות שתתעלה לקבל
2 מבחינה שלמעלה מבחינת זעיר אנפין, יהיה
3 לעתיד לבוא, ועל זה נאמר ולא זכר הדום
4 רגליו. ומה שנאמר (ולא זכר הדום רגליו) ביום
5 אפיו, הרי זה מצד השייכות של ספירת המלכות
6 לבחינת הגבורות⁵⁴, שענין זה יהיה גם לעתיד
7 לבוא (על דרך שגם בראש חדש נשארת
8 המלכות במקומה). ועל דרך הידוע בענין הקו,
9 שגם לעתיד לבוא, שהקו יהיה נוגע ודבוק גם
10 בעיגול שמתחתיתו⁵⁵, יהיה נקרא בשם קו,
11 שהוא קו קצר כו'.
- 1 ועל פי הידוע שלימוד כל ענין בתורה פועל
2 וממשיך ענינו, וכמו הלימוד בפרשת
3 הקרבות, שעל ידו פועלים את הענינים
4 שנמשכים על ידי הקרבת הקרבות, כמאמר
5 רז"ל⁵⁶ בגמרא כל העוסק
6 בתורה כאילו הקריב כו',
7 וכמו שכתוב⁵⁷ בהושע
8 ונשלמה פרים שפתינו,
9 הלימוד והדיבור בענין הקרבות נחשב
10 כהקרבת פרים, הגה יהי רצון
11 שהלימוד בתורה בענינים
12 הנזכרים לעיל יפעל למהר
13 ולקרב קיום ענינים אלו
14 בפועל, כאשר יקויים היעוד⁵⁸
15 בנבואת זכריה שיהפכו ימים אלו
16 לששון ולשמחה ("כה אמר ה'
17 צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום
18 השביעי וצום העשירי יהיה לבית
19 יהודה לששון ולשמחה ולמורדים
20 טובים"). בקרוב ממש ובעגלא
21 ידין.
- 15 שנמשכים על ידי הקרבת הקרבות, כמאמר רז"ל⁵⁶ כל העוסק בתורה כאילו
16 הקריב כו', וכמו שכתוב⁵⁷ ונשלמה פרים שפתינו, הגה יהי רצון שהלימוד
17 בתורה בענינים הנזכרים לעיל יפעל למהר ולקרב קיום ענינים אלו, כאשר
18 יקויים היעוד⁵⁸ שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, בקרוב ממש ובעגלא
19 ידין.

(54) ראה עץ חיים שער לד (שער תיקון הנוקבא) פ"ה. מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' קפו. המשך תער"ב פשל"ה
(ח"ב ע' תרפח ואילך [ח"ג ע' תתקלד ואילך]). (55) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' מה. סה"מ תרנ"ט ע' קי ואילך
(ע' קי). המשך תער"ב פס"ב (ח"א ע' קיז [ס"ע קנד]). (56) מנחות בסופה. (57) הושע יד, ג. (58) זכריה ח, יט.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' א

- 1 הגמרא: 'עור, זו בלילא - עטרה. ואת העדות, אמר רב יהודה אמר
2 רב, נזר זה עדות הוא לבית דוד שהמלך שהניח אותה הוא מצאצאי
3 דוד המלך, כיון שקל הראוי למלכות העטרה הולמתו - מונחת יפה
4 על ראשו, וכל שאינו ראוי למלכות, אין היא הולמתו.
5 עוד נאמר (מלכים א' א ה) 'ואדניה בן חזיה מתנשא לאמר אני אמלוד',
6 אמר רב יהודה אמר רב, שמתנשא ומתרברב להולמו - שהעטרה
7 תהלומו אותו, ולא היתה העטרה הולמתו.
- 8 הגמרא מבארת את המשך הפסוק: נאמר שם 'ויעש לו רכב ופרשים
9 וחסמים איש רצים לפניו'. ממה שנאמר 'ויעש לו', משמע שהיה לו
10 בהם ענין מיוחד שלא היה באחרים. מבארת הגמרא: מאי רבותיהו
11 - מזה היה המיוחד בהם, תנא בברייתא, בולם היו נטולי טהול, כדי
12 שהטהול לא יכביד עליהם ויוכלו לרוץ מהר, ונקיין פשות הרגלים
13 היו - וחקקו את בשר כפות רגליהם, ונשארה שם רק עצם בלי
14 בשר, כדי שיוכלו לרוץ על גבי קוצים וברקנים.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ דברים, שבת חזון (ערב ת"ב), ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. ידוע הפתגם של הרה"צ ר' לוי יצחק מברדיטשוב¹ (שענינו העיקרי הי' אהבת ישראל² ולימוד זכות על בני וכ"י³), שבשבת חזון – "חזון" מלשון מחזה – מראים לכל אחד מישראל את ביהמ"ק השלישי.

וביאר זה ע"פ משל מאב שיש לו בן יקר, ועשה לו מלבוש יקר להתלבש בו, ומצד שלא נזהר הבן באותו הבגד כו' קרע אותו לכמה קרעים. ועשה לו פעם שני לבוש וקרע אותו ג"כ. מה עשה האב, עשה לו לבוש שלישי ולא נתן לו ללבוש אותו, רק גנזו, ולפרקים רחוקים ידועים מראה לו הלבוש ואומר לו ראה שאם תתנהג בדרך הישר ינתן לך לבוש זה ללבוש אותו. ודוגמתו בנמשל בנוגע לביהמ"ק, שמזמן לזמן מראים לבני את ביהמ"ק השלישי, והזמן על זה הוא – "שבת חזון".

וענין זה ש"שבת חזון" הוא ע"ש ראיית ביהמ"ק השלישי, אינו בסתירה לפירוש הפשוט שנקרא "שבת חזון" על שם התחלת ההפטרה "חזון ישעי"⁴ – כיון ששני הפירושים שייכים זה לזה⁵, היינו, שגם הענין של "חזון ישעי" כפשוטו ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁶) קשור עם המחזה של ביהמ"ק השלישי.

ב. ובקדמה:

"חזון" – מורה על ענין הנבואה⁷, כיון שמעלת הנבואה היא בענין הראי' (חזון)⁸, והיינו, שאין זה ענין של השגת השכל, אלא ראי' שלמעלה מהשגה.

ואע"פ ש"חכם עדיף מנביא"⁹, שלכן הנה אף ש"מיום שחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה כו"⁹, מ"מ, יש מעלה בזמן הזה לגבי זמן הבית, שדוקא עכשיו ניתוסף בגילוי החכמה,

– וכדברי הזהר¹⁰ ש"בשית מאה שנין לשתיאה (לאלף השישי) יתפתחון תרעי דחכמתא וכו" (כלשון הכתוב¹¹: "ארובות השמים נפתחו"), שיתגלו מעיינות החכמה כו', עד ש"אפילו רביי (תינוקות) דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא כו" (שיבינו וידברו בענינים עמוקים שבפנימיות התורה), שזהו"ע מעלת החכמה דוקא –

הרי מעלה זו היא רק בענין ההשגה (שעל ידה יכולים להשיג ענינים נעלים יותר שאינם יכולים להתגלות בנבואה), אבל ענין הראי' הוא בנבואה דוקא¹².

ואע"פ שגם בחכמה יש ענין של ראי' – ראי' דחכמה¹³, הרי זה רק ענין של ראיית עין השכל, ואילו נבואה היא ראי' מוחשית.

(8) ראה מצו"ד ומצו"צ עה"פ.

(9) ב"ב יב, א.

(10) ח"א קיז, א ואילך. וראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך.

(11) נח ז, יא.

(12) ראה תניא אגה"ק סי"ט. ובכ"מ.

(13) ראה תו"א ר"פ משפטים. לקו"ת צו יז, ב. ובכ"מ. וראה

גם ד"ה ציון במשפט תפדה תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' ע

[צא] ואילך). ועוד.

(1) נעתק באוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צו – בשוה"ג. וראה גם שיחת ש"פ דברים, שבת חזון דאשתקד ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 113 ואילך). וש"נ.

(2) ראה גם תורת מנחם שם ע' 170. וש"נ.

(3) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ס"ג ס"ע 148. וש"נ.

(4) ישע"י א, א.

(5) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 290. וש"נ.

(6) שבת סג, א. וש"נ.

(7) ראה ת"י עה"פ. ב"ר פמ"ד, ו.

- 1 וזה גופא הוא הטעם שנבואה היתה רק בזמן הבית – כי, בשביל ענין הראי' יש צורך בביהמ"ק כו',
 2 ובזמן הבית גופא הי' צורך בכמה תנאים כו'¹⁴, שלכן גם אז ניתנה הנבואה רק ליחידי סגולה, שכל זה
 3 הוא מצד מעלת הראי' שבנבואה; משא"כ חכמה יכולה להיות גם משחרב ביהמ"ק.
 4 וזהו הטעם שהנבואה נקראת "חזון" – כיון שמעלת הנבואה היא ראי' מוחשית (כנ"ל בארוכה), וחזון
 5 הוא מלשון ראי' (ואע"פ ש"חזון" הוא רק תרגום של ראי', הרי זה תרגום שכבר נקבע גם בלשון
 6 הקודש¹⁵).
 7 ג. ונוסף על הענין של "חזון" בכלל – מדובר כאן אודות "חזון ישעי":
 8 "חזון ישעי" – קאי לא רק על הנבואה שבפרק זה, אלא על כל הנבואות של ישעי' (כולל גם הנבואה
 9 ד"נחמו נחמו עמי"¹⁶), כהסדר בקדושה, שהתחלת הענין כולל את כולו, וכך גם בעניננו, שהתחלה
 10 "חזון ישעי", כוללת את כל הנבואות של ישעי'.
 11 והנה, בנוגע ליחודה של נבואת ישעי' לגבי שאר הנבואות, ידועה שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (בעל
 12 המאסר והגאולה)¹⁷ אודות החילוק שבין ירמי' לישעי', שירמי' הוא מלשון "מר" – מרירות, וישעי' –
 13 מלשון ישועה.
 14 וכיון שישעי' הוא מלשון ישועה, הרי מובן, ש"חזון ישעי'" פירושו מחזה הישועה, שהו"ע הגאולה.
 15 כלומר, נוסף לכך שכמה נבואות הם בענין הגאולה, ועד שגם בהפטרה זו יש חלק שמדבר אודות
 16 ענין הגאולה: "ציון במשפט תפדה גו"¹⁸, הנה גם הנבואות שמדברים אודות ההיפך כו', להיותם "חזון
 17 ישעי'", מלשון ישועה, קשורים גם הם עם ענין הגאולה.
 18 וההסברה בזה – לפי שתכליתם של ענינים אלו היא שעל ידם יבוא ענין של נחמה, ונחמה בכפליים¹⁹,
 19 ועד לעילוי ד"אנכי אנכי הוא מנחמכם"²⁰, ויתירה מזה, שגם ענינים אלו גופא הם בפנימיות ענין של
 20 גאולה – כמובן מדברי הצ"צ (ברשימות על איכה²¹) שמפרש הפסוקים של איכה למעליותא, ואם הדברים
 21 אמורים בנוגע לאיכה שכתב ירמי' ("ירמי' כתב ספרו וספר איכה"²²), שענינו מרירות, הרי עאכ"כ בנוגע
 22 לנבואת ישעי', מלשון ישועה [היינו, שענין הישועה – שמודגש בשמו – הוא בגילוי], שבפנימיות היא
 23 ענין של גאולה.
 24 ד. והנה, ענין הישועה – שייך רק כאשר לפנ"ז הי' מעמד ומצב בלתי רצוי שממנו היא הישועה.
 25 וע"ד מ"ש בסיום ההפטרה: "ציון במשפט תפדה וגו'", שענין הפדי' שייך רק כשיש ענין בלתי רצוי
 26 שממנו נפדה.
 27 ומזה מובן, ש"חזון ישעי'", מחזה הישועה, קשור עם ביהמ"ק השלישי, שאז תהי' הישועה ממצב
 28 של היפך ענין הגאולה:
 29 ביהמ"ק הראשון – לא הי' לפניו מעמד ומצב של גלות, שהרי במשך ארבע מאות ושמונים שנה
 30 (מיצי"מ עד בנין הבית)²³, שכוללים הארבעים שנה שהיו בני" במדבר, עמד המשכן וכו', כך, שלא הי'
 31 צורך בענין של גאולה ממצב של גלות.
 32 ביהמ"ק השני – אע"פ שלפניו הי' ענין של גלות, הרי כיון שחסרו בו ה' דברים כו'²⁴, לא היתה
 33 הגאולה והישועה בשלימות.

(19) ראה איכ"ר ספ"א.

(20) שם נא, יב.

(21) אוה"ת שם ע' א'לד ואילך.

(22) ראה ב"ב טו, רע"א.

(23) מלכים-א ו, א.

(24) יומא כא, ב.

(14) ראה שבת צב, א. ושי"נ.

(15) ראה – לדוגמא – משפטים כד, יא. איוב יט, כו.

(16) שם מ, א.

(17) סה"ש תש"ג ס"ע 139 ואילך. וראה גם לקו"ש חיי"ח ס"ע

343 ואילך. ושי"נ.

(18) שם א, כז.

אבל בנוגע לביהמ"ק השלישי – ישנם ב' הענינים: גאולה ממעמד ומצב של גלות נועד שבימות
המשיח גופא יהי' בנין ביהמ"ק לפני קיבוץ גלויות, כמ"ש הרמב"ם²⁵: "בנה מקדש במקומו (ואח"כ)
וקבץ נדחי ישראל", והיינו, שביהמ"ק יבנה בשעה שבנ"י הם עדיין במצב של נדחים], וגם גאולה וישועה
שלימה, כיון שיהי' בנין נצחי²⁶, לעד ולנצח נצחים.

ה. ויש להוסיף בביאור מעלת ביהמ"ק השלישי – ע"ד מעלת בעלי תשובה על צדיקים:
צדיק – לא היו אצלו ענינים של חטא כו', ובמילא אי אפשר לדעת מה יהי' לאח"כ כו', שלכן נאמר²⁷
"אל יתהלל חוגר כמפתח"; משא"כ בעל תשובה – אין לחשוש מה יהי' אח"כ כו', כיון שכבר עבר את
המעמד ומצב הבלתי רצוי והתגבר עליו כו', ועד לשלימות התשובה באופן ש"זדונות נעשו לו כזכיות"²⁸.
ועד"ז בנוגע למעלת ביהמ"ק השלישי: כיון שלפנ"ז היו כל השינויים של הגלות כו', ולא רק שינויים
קלים, אלא גם שינויים עד לקצה ההפכי: היפך ענין הנחמה והגאולה, ואעפ"כ ע"י העבודה כו' פעלו
שהגלות גופא תהפך לענין של גאולה – הרי זו הוכחה שזהו ענין אמיתי, ולכן הרי זה דבר נצחי.

וזוהי גם ההסברה על כללות הענין ש"הפכו ימים אלו לששון ולשמחה"²⁹, כמ"ש³⁰ "והפכתי אבלם
לששון", וכפי שמצינו במיוחד בנוגע לתשעה באב, שלעתיד לבוא יהי' יום טוב גדול³¹,

– וככל הענינים, מרומז גם ענין זה בנגלה דתורה³²: איתא במשנה³³: "לא היו ימים טובים לישראל
כחמשה עשר באב וכיום הכפורים". ולכאורה אינו מובן: איך יתכן שט"ו באב יהי' נעלה יותר מכל
שלשת הרגלים? והביאור בזה³⁴, שזהו מצד מעלת האתהפכא שהיא הצד השהו שבט"ו באב ויוהכ"פ:
יוהכ"פ פועל ענין הכפרה והסליחה על העבירות, ועד לתכלית השלימות בענין הסליחה – "סלחתי
כדברך"³⁵, שהו"ע הפיכת הזדונות לזכיות; וזהו גם ענינו של ט"ו באב, שבו "קיימא סיהרא
באשלמותא"³⁶ בתכלית העילוי לאחר גודל הירידה דתשעה באב כו' –

דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך בענין של היפך השמחה, שיהפכו אותו לששון ולשמחה, וכי מה
הי' חסר אם מלכתחילה הי' רק "ששון ושמחה"?!

אך הביאור בזה, שאמיתת הענין של ששון ושמחה הוא דוקא כשבא לאחר ענין של היפך השמחה,
כי, בנוגע לימים שהיו מלכתחילה ימי שמחה, ולא הי' בהם שינוי כו', אי אפשר לדעת מה יהי' אח"כ
כשיבוא מעמד ומצב של שינוי בעולם כו'; ורק בימים שבהם הי' כבר השינוי דהיפך השמחה, ואעפ"כ
נהפכו לששון ולשמחה, אזי יודעים שאין מה לחשוש לשינויים כו', כיון שהשמחה היא באופן שכבר
הפכו את היפך השמחה לששון ושמחה; ודוקא אז ישנה המעלה של "אנכי אנכי הוא מנחמכם" – ב"פ
"אנכי", שזהו ענין נעלה יותר מ"אנכי ה' אלקיך"³⁷ שנאמר בשעת מתן תורה, שנזכר רק פעם אחת
"אנכי"³⁸.

ו. ועפ"ז מובן תוכן הענין של שבת חזון – שראיית ביהמ"ק השלישי (כפתגם ר' לוי"צ מברדיטשוב)
קשורה עם ההפטרה ד"חזון ישעי" (כהפירוש הפשוט):

"חזון ישעי" כפשוטו הוא ראיית ("חזון", שזוהי מעלת הנבואה) הישועה ("ישעי"), והרי שלימות
ענין הישועה הוא בביהמ"ק השלישי דוקא (כנ"ל), ונמצא, שהפירוש הפנימי של "חזון ישעי" הוא –
ראיית ביהמ"ק השלישי.

(33) תענית כו, ב.

(34) ראה תורת מנחם ספר המאמרים אב ע' קסז ואילך. וש"נ.

(35) שלח יד, כ.

(36) ראה זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב

פה, א. רטו, א. ח"ג מ, ב. מו, א. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.

(37) יתרו כ, ב.

(38) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, ב ואילך. ובכ"מ.

(25) הלכות מלכים ספ"א.

(26) זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(27) מלכים"א כ, יא.

(28) יומא פו, ב.

(29) ראה זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(30) ירמ' לא, יב.

(31) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 11. וש"נ.

(32) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 92. וש"נ.

1 ואין זה בסתירה לכך שבפשוט מדובר בהפטרה על ענין הגלות – כי, ענין הישועה שע"י ביהמ"ק
2 השלישי שיהי' בית נצח, הוא מצד היותו לאחר הענינים המדוברים בהפטרה בפשטות, דכיון שביהמ"ק
3 השלישי בא לאחר ענין הגלות, הרי זה פועל הפיכת הגלות גופא לענין של גאולה, שלכן תהי' גאולה
4 נצחית, שאין אחרי גלות³⁹.

5 וזוהי גם השייכות של "שבת חזון" לשבת שלפני תשעה באב – שהרי ענינו של יום השבת הוא
6 ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"⁴⁰, ולכן, ביום השבת שממנו מתברך תשעה באב, מראים לכל אחד
7 מישראל שפנימיות ענין הגלות (ת"ב) הוא ענין הגאולה, שזהו תוכן ראיית ביהמ"ק השלישי, להיותו
8 תכלית השלימות בענין הגאולה, כנ"ל.

9 אך כדי לגלות זאת, יש צורך בענין התשובה, שעל ידה מהפכים את הענינים הבלתי רצויים כו', ועי"ז
10 פועלים שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, כפי ש"הבטיחה תורה סוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד
11 הן נגאלין"⁴¹.

* * *

12
13 ז. דובר כמ"פ שנוסף על הענינים שישנם בכל שנה, יש ענינים מיוחדים (ובמילא גם הוראות
14 מיוחדות) הקשורים עם קביעות השנה, ועד"ז בנדו"ד, שנוסף על האמור לעיל בנוגע לשבת חזון ששייך
15 לכל שנה ושנה, יש ענין מיוחד בקביעות שנה זו, ששבת חזון הוא ערב תשעה באב, וממנו נכנסים מיד
16 לתשעה באב (שחל ביום ראשון).

17 ובהקדמה – שערב ת"ב הוא לא רק הכנה והקדמה קרובה לת"ב (כמו ערב שבת וערב יו"ט, שהוא
18 הכנה והקדמה קרובה ליום השבת ויו"ט), אלא יתירה מזה, שבו מתחיל כבר הענין דת"ב, כפי שרואים
19 בנוגע להלכה בפועל, שבמנחת שבת, בזמן של "רעוא דרעוין"⁴², אין אומרים צדקתך⁴³, בגלל שבת"ב
20 אין אומרים תחנון, לפי שנקרא "מועד"⁴⁴.

21 ועפ"ז מובן גודל המעלה שבקביעות שנה זו שערב ת"ב (שבו מתחיל כבר הענין דת"ב) הוא שבת
22 חזון, שבו מראים לכל אחד מישראל את ביהמ"ק השלישי – כי, בשאר השנים שיש הפסק של כמה
23 ימים בין שבת חזון לת"ב, יש חילוקי דרגות באיזו מדה פועלת ראיית ביהמ"ק השלישי בשבת חזון על
24 ת"ב, ואילו בקביעות שנה זו, שנכנסים לת"ב מיד לאחר שמראים את ביהמ"ק, ללא הפסק זמן בינתיים,
25 אזי מודגש יותר שכל ענין החורבן אינו אלא בשביל העילוי דביהמ"ק השלישי, שמראים אותו תיכף
26 ומיד כשנכנסים לת"ב, וענין זה מהווה סיוע בעבודה שפועלת הענין ד"והפכתי אבלם לששון"³⁰.

27 ח. והענין בזה:

28 ידוע הכלל שבין יש ליש צריך להיות אין באמצע⁴⁵, אלא שענין זה הוא דוקא כאשר היש השני הוא
29 ענין חדש ונעלה יותר שלא בערך ליש הראשון, משא"כ כאשר ב' עניני היש הם בערך זל"ז.

30 ולדוגמא – בנוגע לעניני הבנה והשגה בשכל, שב' שכליים שהם בערך זל"ז, לא צ"ל אין ביניהם,
31 ואדרבה, שכל הא' מסייע ללידת והבנת שכל הב', ורק כאשר ב' השכליים אינם בערך זל"ז, אזי צריך
32 להיות אין ביניהם – כפי שמצינו⁴⁶ בר' זירא שכדי שיוכל ללמוד תלמוד ירושלמי שהוא סוג לימוד נעלה
33 יותר שלא בערך לגבי תלמוד בבלי, הוצרך להיות אין באמצע – לשכוח הלימוד דבבלי ע"י התעניות
34 כו' (משא"כ בלימוד ב' ענינים שהם בערך זל"ז בתלמוד בבלי גופא).

(43) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסרצ"ב. וש"נ.

(44) איכה א, טו. וראה טשו"ע או"ח סתקנ"ט ס"ד.

(45) ראה תורת מנחם – התוועדיות ח"ה ריש ע' 192. וש"נ.

(46) ב"מ פה, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ד

ע' 334. וש"נ.

(39) ראה מכילתא בשלח טו, ב. הובא בתור"ה ה"ג ונאמר –

פסחים קטז, ב.

(40) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(41) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(42) זח"ב פח, ב.

1 וכמשל הזריעה, כמארז"ל⁴⁷ "כלום אדם זורע קב⁴⁸ אלא להכניס כמה כורין" – שכיון שצמיחה זו
2 היא באופן שבאין ערוך לגבי הגרעין הנזרע, הנה כדי שתהי' הצמיחה מיש ליש, צ"ל אין באמצע,
3 שזהו"ע רקבון הגרעין כו', שעיי'ז תוכל להיות הצמיחה באופן שבאין ערוך.
4 ועד"ז בנוגע לבתי המקדשות:

5 בית ראשון – אף שהי' נעלה יותר מהמשכן, הרי הם עדיין בערך זל"ז; משא"כ ביהמ"ק השלישי
6 הוא בעילוי שלא בערך לגבי המשכן והמקדשות שלפניו. ולכן, כדי שמהיש דהמשכן והמקדשות שלפנ"ז
7 יהי' גילוי היש האמיתי דביהמ"ק השלישי נשגם הוא יהי' בנין גשמי (כפי שנתפרשו מדותיו בספר
8 יחזקאל⁴⁹), ויקריבו בו קרבנות גשמיים, אלא שהגשמיות תהי' אז בתכלית השלימות, שלכן יהיו כל
9 הענינים "כמצות רצונך"⁵⁰ – צריך להיות ביותר אין באמצע, שזהו כללות ענין החורבן ואריכות הגלות
10 כו'.

11 ונמצא, שכללות ענין החורבן והגלות אינו אלא בשביל ביהמ"ק השלישי – שזהו האין באמצע שרק
12 לאחריו יוכל להיות היש האמיתי דביהמ"ק השלישי.

13 ובקביעות שנה זו שת"ב מתחיל באותו זמן שבו מראים את ביהמ"ק – מודגש יותר שכל הענין דת"ב
14 אינו אלא הכנה (אין באמצע) לביהמ"ק השלישי.

15 ט. ויש להוסיף בזה, שהמעלה שבקביעות שנה זו שערב ת"ב חל בשבת היא גם לגבי הקביעות
16 שת"ב חל בשבת:

17 כאשר ת"ב חל בשבת אזי נדחה הענין דת"ב, שלכאורה זהו ענין שאין למעלה ממנו. אבל, הדחי'
18 דת"ב שחל בשבת הו"ע שנעשה מלמעלה; ואילו בקביעות שנה זו שערב ת"ב חל בשבת, נעשה הענין
19 ד"והפכתי אבלם לששון" ע"י עבודה בכח עצמו.

20 ועוד ענין בזה, שכאשר ת"ב נדחה בגלל שחל בשבת, אזי נאמרת ההפטרה ד"חזון ישעיי" (שקשורה
21 עם ראיית ביהמ"ק השלישי) בת"ב עצמו, ואילו בקביעות שנה זו נעשים כבר הענינים דשבת חזון לפני
22 ת"ב, באופן ש"לא אשים עליך"⁵¹ מלכתחילה.

23 י. וההוראה מזה – שהרי "המעשה הוא העיקר"⁵²:

24 ובהקדמה – שכאשר יהודי עושה חשבון צדק ממעמדו ומצבו, יתכן לפעמים שיהי' במצב רוח אפרורי
25 ("קאלעמוטנע"), בידעו שהיו אצלו ענינים של חטא וכו', או אפילו לא חטא ממש, אבל חטא מלשון
26 חסרון⁵³, שחסר בשלימות עבודתו, ועד שיכול לבוא לידי עצבות או אפילו ליאוש ח'ו.

27 וכשאומרים לו שבשבת חזון מראים לו את ביהמ"ק השלישי, ועליו לפעול בנינו כו' – טוען, שבהיותו
28 במעמדו ומצבו כו', אינו רואה את ביהמ"ק כו', ואיך מצפים ממנו שיוכל לפעול בנוגע לבנין ביהמ"ק
29 השלישי?!

30 ובכן: לכל לראש אומרים לו: "אע"ג דאיהו לא חזי מזלי" חזי"⁵⁴, ומה שטוען שמצד מעמדו ומצבו
31 אין בכחו לפעול כו' – הרי האמת היא ש"הקב"ה עוזרו"⁵⁵, והאמת היא שיש לו כחות נעלמים שיתכן
32 שהוא בעצמו אינו יודע אודותם (במכ"ש וק"ו מדברי רבי יוחנן בן זכאי "איני יודע באיזו דרך) מוליכים
33 אותי"⁵⁶, שאף שבכחות הגלויים הי' כדבעי, לא ידע מה נעשה בכחות הנעלמים ובעצם הנשמה כו'").⁵⁷

(51) בשלח טו, כו.

(52) אבות פ"א מ"ז.

(53) ראה סה"מ תרצ"ב ע' תמב. וש"נ.

(54) מגילה ג, א. וש"נ.

(55) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

(56) ברכות כח, ב.

(57) ראה לקו"ת ויקרא (בהוספות) ג, סע"ד. ובכ"מ.

(47) פסחים פז, ב.

(48) כ"ה בתו"ח ר"פ בשלח (וכ"ה בר"ח שער הקדושה פי"ג).

חדא"ג מהרש"א ברכות יב, ב). ובגמרא – טאה (וכ"ה במהר"ם

שיף גיטין צ, א). ובתו"א ר"פ בשלח – כור.

(49) קאפיטל מ ואילך.

(50) נוסח תפלת מוסף דיו"ט. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך

וככה תרל"ז פי"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).

- 1 וכיון ש"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"⁵⁸, הנה מצד היותו דבוק בה', מובן, שכשם
- 2 שהקב"ה הוא בלי גבול, יש בכחו לפעול ע"י עבודתו באופן בלי גבול, שזהו ענין "בכל מאדך"⁵⁹, שע"י
- 3 "מאד שלך" הרי הוא מעורר את ה"מאד" שלמעלה שממנו נמשכים השפעות בלי גבול; אלא שבשביל
- 4 זה צ"ל ענין היגיעה, ו"יגיעת ומצאת – תאמין" (משא"כ "לא יגעת ומצאת – אל תאמין")⁶⁰, מציאה
- 5 דייקא, שזהו"ע שבאין ערוך, וקשור עם הגאולה השלימה, כמובן ממאדו"ל⁶¹ "שלשה באין בהיסח הדעת
- 6 .. משיח מציאה כו'", וכמ"ש⁶² "מצאתי דוד עבדי".
- 7 ומה שיש אצלו ענינים בלתי רצויים כו' – הרי אדרבה: כל התכלית של ענין החטא וכו' היא שע"י
- 8 עבודתו יהפוך זאת לענין של "זכויות",
- 9 וכפי שמבאר רבינו הזקן בתניא⁶³ בפי' הכתוב⁶⁴ "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה", "שישוב
- 10 מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור (שהרי יום ענינו אור, כמ"ש⁶⁵ "ויקרא אלקים לאור יום") למעלה כד⁶⁶
- 11 אתכפיא ס"א כו'",
- 12 ומבאר, ש"לכן אל יפול לב אדם עליו ולא ירע לבבו מאד גם אם יהי' כן כל ימיו במלחמה זו"⁶³ –
- 13 שעל זה יכולים לשאול: מהי "תכלית בריאת הבינונים וירידת נשמותיהם לעוה"ז להתלבש בנפש הבהמית
- 14 כו' מאחר שלא יוכלו לשלחה כל ימיהם .. וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם לעוה"ז ליגע לריק ח"ו להלחם
- 15 כל ימיהם עם היצר ולא יכלו לו"⁶⁷, "למה עשה ה' כזאת"⁶⁸ – "כי אולי לך נברא וזאת תהי' עבודתו
- 16 לאכפיא לס"א תמיד"⁶³, היינו, שנמצא במלחמה תמידית, וגם לאחר שמונצח במלחמה היום, הנה למחר
- 17 יש לו מלחמה נוספת כו',
- 18 וכיון שזהו תכלית בריאתו כו' – הרי אין מקום ליאוש ח"ו, ואפילו לא לעצבות, וכפי שמבאר רבינו
- 19 הזקן בתניא⁶⁹ שענין העצבות מושלל לגמרי, כיון ש"עצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד הקדושה ..
- 20 אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי' טוב שבנוגה" [אף שמיד לאחר"ז מוסיף עוד תירוץ –
- 21 ש"באמת אין לב נשבר ומרירות הנפש .. נקראים בשם עצבות כלל .. כי עצבות היא .. (ש)אין חיות
- 22 בלבו, אבל מרירות ולב נשבר, אדרבה, הרי יש חיות בלבו כו"⁷⁰], אלא ש"עז"נ⁷¹ בכל עצב יהי' מותר,
- 23 והיתרון הוא השמחה הבאה אחר העצב וכו'".
- 24 וע"ד הענין שבין יש ליש צ"ל אין באמצע כפי שהוא בעבודה, בדוגמת ענין החורבן שגרם שבנ"י
- 25 לא יוכלו לקיים מצוות כדבעי, שזהו אמיתית הענין של "אין" אצל איש ישראל, כשאנו יכול ללמוד
- 26 תורה ולקיים מצוות מתוך הרחבה, וכפי שמצינו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שבבואו לקאסטרצמא התבטא
- 27 במילים חריפות ("שארפע אותיות") על כך שעדיין לא התאפשר לו ("אים האָט זיך נאָך ניט אַיינגעגעבן")
- 28 לפעול בנוגע לבניית מקוה וכיו"ב⁷².
- 29 וכאשר יהודי יודע שכל ההעלמות וההסתרים הם רק בכדי שיהפוך אותם ע"י עבודתו כו', אזי לא
- 30 מתפעל מהם, ועוסק בעבודתו בתוקף, ומתוך בטחון שבודאי יצליח, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷³ שאיש
- 31 צבא ("אַ סאַלדאַט") הולך למלחמה עם "שיר לכת" ("מאַרש") מתוך בטחון שינצח, וזה גופא נותן כח
- 32 וממהר את הנצחון – שמנצח ופועל "הפכתי אבלם לששון", ובאופן גלוי עד לעיני בשר, כמ"ש⁷⁴ "וראו
- 33 כל בשר גו' כי פי ה' דיבר".

(58) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"נ ספ"ד.	(67) תניא רפ"ה.
(59) שם ו, ה. וראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.	(68) שם ספ"א.
(60) מגילה ו, ריש ע"ב.	(69) רפ"א.
(61) סנהדרין צז, א.	(70) ראה תניא עם לקוט פירושים מרבתינו נשיאינו לשם (ע' תג). וש"נ.
(62) תהלים פט, כא.	(71) משלי יד, כג.
(63) פכ"ז.	(72) ראה גם סה"ש תרפ"ז ע' 171, ובהערה 3 שם. וש"נ.
(64) ישע"י טז, ד.	(73) ראה סה"ש תש"ט ס"ע 323. וש"נ.
(65) בראשית א, ה.	(74) ישע"י מ, ה.
(66) ראה זח"ב קכח, ב.	

* * *

- 1
2 יא. המוזכר לעיל (ס"י) אודות ענין הבטחון, בא בהמשך להמדובר בהתוועדויות הקודמות⁷⁵ שצריך
3 לעורר ולחזק אצל בני ענין הבטחון בה,
4 – החל מהבטחון בנוגע לענינים רוחניים, בנוגע לכללות ענין העבודה, ש"הקב"ה עוזרו"⁷⁵, וכסיפור
5 המדרש⁷⁶ אודות רבי חנינא בן דוסא ש"ראה אבן אחת [די"ל שמורה על הענין ד"לב האבן", שעז"נ⁷⁷
6 "והסירותי את לב האבן מבשרכם"] .. ואמר הרי עלי להעלותה לירושלים .. זימן לו הקב"ה חמשה
7 מלאכים בדמות בני אדם .. אמרו לו .. אנו מעלין לך אבנך לירושלים, ובלבד שתתן ירך ואצבעך (אצבע
8 קטנה) עמנו, נתן ידו ואצבעו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים"; ומזה נשתלשל (כלשון הידוע⁷⁸:
9 "שנשתלשלו מהן") גם הבטחון בנוגע לענינים גשמיים כו' –
10 שאע"פ שבנ"י בזמן הגלות הם כמו "כבשה אחת בין שבעים זאבים"⁷⁹, מ"מ, אין לבנ"י מה להתפעל
11 ולהתיירא מהם, ובלשון המדרש⁷⁹: "גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה (כמ"ש⁸⁰ "הנה לא ינום ולא
12 יישן שומר ישראל") ושוברן לפני".
13 וענין זה אומרים לבנ"י לא רק כדי להרגיע אותם, עי"ז שאומרים להם איך שהענין הוא באמת
14 לאמיתתו, אלא עוד זאת, שעצם הדיבור, שענינו גילוי, מחזק ומוסיף בענין הבטחון והשמירה כו'.
15 וע"ד שמצינו בנוגע להקרבת קרבן התמיד שהוצרכו לומר בדיבור "האיר פני כל המזרח עד
16 שבחברון"⁸¹, "כדי להזכיר זכות אבות"⁸² – דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך להזכיר זכות אבות בדיבור
17 דוקא, בה בשעה שה"כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן"⁸³ הם בעצמם נכדיהם של אברהם
18 יצחק ויעקב?! אך הענין בזה – שעצם הזכרת הענין בדיבור מוסיפה ומחזקת יותר את התגלות זכות
19 האבות.
20 ועד"ז מצינו גם בנוגע לכללות ענין התפלה, שזוהי מצות עשה לבקש צרכיו מהקב"ה⁸⁴ – דלכאורה
21 אינו מובן: מהו הצורך לבקש מהקב"ה כו', בה בשעה שבלא"כ הקב"ה זן ומפרנס את כל העולם
22 בטובו, כמ"ש⁸⁵ "פותח את ירך ומשביע לכל חי רצון"? אך הענין הוא – שדיבור התפלה עצמו פועל
23 בענין ההשפעה מלמעלה, אם בנוגע למהירות ההשפעה, או בנוגע לאופן וצורת ההשפעה וכו'⁸⁶.
24 ומזה מובן גם בנוגע לענין הבטחון, שהדיבור בזה כשלעצמו פועל הוספה וחיזוק בהמשכת והתגלות
25 הענין; וככל שיגדל הבטחון, כפי שמתבטא גם בדיבור בזה ביתר חיות והתלהבות ("ווארעמקייט און
26 קאך"), הנה בזה תלוי גודל פעולת הדברים.
27 יב. וענין זה שאופן ההשפעה מלמעלה תלוי במדת הבטחון – מצינו בפרשת המן, שזוהי פרשה
28 בתורה, שהיא הוראה נצחית:
29 ובהקדים – מ"ש רבינו הזקן בשו"ע⁸⁷ (אף שמצד כמה טעמים לא הביאו בסידורו) "טוב לומר בכל
30 יום .. פרשת המן", ובטעם הדבר – הנה במהדורא קמא כותב: "כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו
31 בהשגחה, שכן ה' במן, שהשגיח הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגלגולת לכל נפשות ביתו, כמ"ש⁸⁸ וימורו

(83) שם נג, א. ועוד.

(84) ראה רמב"ם ריש הל' תפלה.

(85) תהלים קמה, טז.

(86) ראה גם תורת מנחם ספר המאמרים סיון ע' שפד ואילך.

וש"נ.

(87) או"ח ס"א – במהדו"ב ס"ט, ובמהדו"ק ס"י.

(88) בשלח טז, יח.

(75) תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 71. ע' 106. ועוד.

(76) קה"ר בתחלתו. וש"נ.

(77) יחזקאל לו, כו.

(78) תניא רפ"ג.

(79) תנחומא תולדות ה. ועוד.

(80) תהלים קכא, ד.

(81) יומא רפ"ג (כח, סע"א).

(82) ירושלמי שם. הובא בפרש"י שם, ריש ע"ב.

- 1 בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר"; ואילו במהדורא בתרא כותב: "לבטוח בה' נותן לחם
2 דבר יום ביומו"⁸⁹.
- 3 ובפרטיות יותר – כמבואר בספר אור המאיר⁹⁰ (לא' מתלמידי הרב המגיד, שהצמח צדק מביא ומבאר
4 את דבריו בכ"מ⁹¹) בנוגע לחילוקי הדרגות שהיו בלקיטת המן: "צדיקים, ירד על פתח בתיהם, בינונים,
5 יצאו ולקטו, רשעים, שטו ולקטו"⁹², ועד ש"טחנו בריחים או דכו במדוכה"⁹³ – ש"היו שלשה גווני בני
6 אדם בבחינת בטחונם כו", היינו, שהשפעת המן היתה לפי ערך גודל מעלת הבטחון, שאלו שהבטחון
7 שלהם הי' בתכלית השלימות, קיבלו את המן מן המוכן ללא טירחא כלל, ואלו שהבטחון שלהם הי'
8 בדרגא נמוכה יותר, היו צריכים לטרוח מעט כו', ואלו שהבטחון שלהם היתה בדרגא הכי תחתונה הוצרכו
9 להתייגע כו' – "טחנו בריחים או דכו במדוכה".
- 10 וע"ד הסיפור בנוגע לבעש"ט (שמוכא בסיפורי מעשיות דחסידי פולין⁹⁴), שפעם עבר ליד בית ודפק
11 בחלון ואמר שהוא צריך פרנסה, והלך לו, ומיד יצא בעה"ב ורץ אחריו ונתן לו כל צרכו, ואח"כ שאל
12 את הבעש"ט – ממה נפשך: כיון שדפק בחלון ואמר שזקוק לפרנסה – מדוע הלך מיד ולא המתין שיבוא
13 בעה"ב? ! והשיב לו הבעש"ט, שהונח אצלו, שלפי ערך מדרגתו, מספיקה דפיקתו על החלון כדי לקיים
14 הענין ד"בכל אשר תעשה" שיהי' כלי ל"ברכך ה' אלקיך"⁹⁵, ואינו צריך לעשות מאומה יותר מזה. ואכן
15 כך הי' לפועל – שלאחרי דפיקתו על החלון רץ בעה"ב אחריו כו'.
- 16 וענין זה קשור גם עם תורת הבעש"ט (שהובאה שם⁹⁶) על הפסוק⁹⁷ "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי'
17 ה' מבטחו", שתוכנה, שהכפל ד"והי' ה' מבטחו" מורה על דרגא נעלית יותר בבטחון, שלא זו בלבד
18 ש"יבטח בה' .. השפע שיושפע מאתו דייקא, ואינו מעמיד הבטחון שלו על הכלי, רק ברכת⁹⁷ הוי' היא
19 תעשיר", אלא יתירה מזה, ש"בוטח בה' שגם הכלי יושלח לו מלמעלה, וכמאמר השלך על ה' יהבך
20 והוא יכלכלך"⁹⁸, בריבוי כלים כו"⁹⁹.
- 21 יג. ונוסף על הבטחון של בני" בהקב"ה שגם בזמן הגלות "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"
22 – ישנו גם הבטחון שכל כוונת הגלות אינה אלא בשביל העילוי שיהי' בגאולה, כאשר יהפכו ימים אלו
23 לששון ולשמחה.
- 24 והרי לכל הדעות מספיק כבר – ויותר ממספיק, די והותר – כל צרת וסבל הגלות עד עתה, וכמו"כ
25 די והותר בעבודה שענינה לגלות את הכחות הנעלמים כו', ובודאי שכבר הגיע הזמן שתושלם הכוונה
26 שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹⁰⁰, כפי שיתגלה בפועל בזמן הגאולה, בבנין ביהמ"ק
27 השלישי, ש"שם נעשה לפניך .. כמצות רצונך"⁵⁰.
- 28 ובתור הכנה לזה, יש לעסוק בעניני התומ"צ ללא מדידות והגבלות, שע"ז פועלים ביאת המשיח ללא
29 מדידות והגבלות [שהרי "שכר מצוה מצוה"¹⁰¹, "פי' שמשכרה נדע מהותה"¹⁰², ומזה מובן גם שממהותה
30 נדע שכרה, דכיון שהעבודה היא ללא מדידות והגבלות, אזי גם השכר דביאת המשיח הוא ללא מדידה
31 והגבלה] – לא קימעא קימעא (אף שכן הוא בירושלמי¹⁰³), אלא באופן שתיכף ומיד יוצאים "מאפילה

(89) נתבאר בתורת מנחם – התוועדויות חל"ו ע' 154 ואילך. וש"נ.

(90) ר"פ בהעלותך.

(91) ראה לדוגמא – אוה"ת יתרו ע' תתב (הובא בתורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 101). משפטים ע' א"רסה. עקב ע' תקיא (הובא בתורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ס"ע 64 ואילך). ועוד.

(92) יומא עה, א.

(93) בהעלותך יא, ח. וראה יומא שם.

(94) ראה דברי יחזקאל עה"ת (עה"פ וישב לח, א). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 306. וש"נ.

(95) פ' ראה טו, יח.

(96) ירמ' יז, ז.

(97) משלי יו"ד, כב.

(98) תהלים נה, כג.

(99) ראה כש"ט בהוספות סנ"א. וש"נ.

(100) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(101) אבות פ"ד מ"ב. הובא בפרש"י עה"ת תצא כב, ח.

(102) תניא פל"ט (נג, א).

(103) ברכות פ"א ה"א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

ח"נ ע' 195 ואילך. וש"נ.

1 לאור גדול¹⁰⁴, ע"י הוספת "מצוה אחת", שע"ז "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם
2 לו ולהם תשועה והצלה"¹⁰⁵, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "בך בטחו אבותינו"].

4 * * *

5 יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ציון במשפט תפדה וגו'.

6 * * *

7 טו. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק¹⁰⁶ "ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו", "והוא הי'
8 אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר מה דבלבך על רחמך מה דבלבך עלך", "בשנאת
9 ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים", "הוצאתו לשנאה היתה, משל למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים, ויש
10 לו שתי שדות, אחת של שקיא ואחת של בעל, למי שהוא אוהב נותן של שקיא, ולמי שהוא שונא נותן
11 לו של בעל, ארץ מצרים של שקיא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של בעל, והוציאנו
12 ממצרים לתת לנו את ארץ כנען",

13 — דכיון שנאמר "ותרגנו באהליכם" (נוסף על המפורש בפ' שלח¹⁰⁷: "וילונו גו'", התלוננות פומבית),
14 עכצ"ל שהכתוב מוסיף שהיתה גם התלוננות חשאית באהליהם (מלבד הטענה "לתת אותנו ביד האמורי
15 להשמידנו"¹⁰⁸), ש"הוצאתו לשנאה היתה", שאף שהוציאם ממצרים לתת להם ארץ, כמשל המלך שהיו
16 לו שני בנים, שמוכרח ליתן שדה לשניהם, מ"מ, "למי שהוא שונא, נותן לו של בעל .. וארץ כנען של
17 בעל" —

18 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ד ע' 17 ואילך.

19 טז. בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר — הנה בפ' דברים אין הערות, אבל יש הערה בפ' ויקרא שבה
20 נזכר הפסוק באיכה¹⁰⁹ "השיבני אחור נתנני שוממה":

21 מסופר בזהר¹¹⁰ אודות סוחר שהי' מחוץ לכותל הבית שבו דרש רשב"י על הפסוק¹¹¹ "ועתה שמע
22 אלקינו אל תפלת עבדך גו' והאר פניך על מקדשך השמם למען אד'". ומבאר אדמו"ר¹¹², שכיון ש"חרב
23 הבית, והוחזרה המלכות באחור, כמ"ש השיבני אחור נתני שוממה, והוא מה שממם המקדש .. א"כ
24 אין עוד .. בנין המלכות והמשכת החסדים בה מפנים דז"א, לכן דרש רשב"י .. על הפסוק ועתה שמע
25 אלקינו אל תפלת עבדך גו' והאר פניך על מקדשך השמם למען אד', והוא מה שמבקשים מהשי"ת שירחם
26 על המקדש דמל' השמם, ויאיר פניו עלינו, הוא מה שיומשכו מחדש החסדים דז"א על המקדש דמל'.
27 וזה דרש ג"כ רשב"י דוקא, כי שמו הוא שמעון, מלשון שמיעה, הוא מה שמבקשים שמע אלקינו אל
28 תפלת עבדך כו'".

29 וכיון שמסופר בזהר גם פרטי הענינים שרשב"י דרש בתוך הבית, ודרשתו נשמעה מחוץ לבית, הרי
30 מובן, שזה נוגע בהבנת גוף הענין, כפי שמבאר אדמו"ר¹¹³ באותיות הקבלה.

(107) שם, ב.

(108) פרשתנו שם.

(109) א, יג.

(110) ח"ג כא, א ואילך.

(111) דניאל ט, יז.

(112) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ס"ע קצח ואילך.

(113) שם ע' קצג. ע' קצדח.

(104) נוסח הגש"פ (מפסחים קטז, ב — במשנה).

(105) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(106) פרשתנו א, כז. — ושייך לערב ת"ב, דכיון ש"ויבכו העם

בלילה ההוא" (שלח יד, א) "ליל תשעה באב הי'" (ו"אמר להם

הקב"ה אתם בכיתם בכי' של חנם ואני קובע לכם בכי' לדורות"

(תענית כט, א — הובא בפרש"י תהלים קו, כז. וראה גם הערה

46 בלקו"ש שבפנים), הרי מובן, שהמאורע ד"ותרגנו באהליכם

גו'" (ה"רעש" כו' שלפני הבכי') הי' בערב ת"ב.

- 1 וכללות הענין בזה – מובן ע"פ הפתגם הידוע שאמר ר' הלל בשם רבינו הזקן¹¹⁴, "שלפני נשמות
2 הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל כו'", שלכן גם בזמן שאין ביהמ"ק קיים, נמצא רשב"י "בתוך
3 הבית".
- 4 אמנם, גם בהיות רשב"י בתוך הבית, נשמעים (כמרומו בשמו ר' שמעון – מלשון שמיעה) דברי
5 התורה מחוץ לבית – שזהו כללות ענינו של רשב"י, ש"בהאי חיבורא דילך (כפי שמתגלה באופן
6 ד"תפרנסון¹¹⁵, כמבואר במפרשי הזהר¹¹⁶ שזהו לימוד באופן של הבנה והשגה, כפי שדורשת תורת
7 חסידות חב"ד) .. יפקון ב' מן גלותא כו"¹¹⁷, ע"י הפצת המעיינות חוצה¹¹⁸.
- 8 יז. ובהמשך להמוזכר אודות ענין הבית (וכמובא בהערות אאמו"ר¹¹⁹ ש"בית" הוא "ב"פ הר עם ב'
9 כוללים", ו"ב"פ אור"¹²⁰) – הנה כאן המקום לעורר עוה"פ אודות מבצע מזוזה שקשור עם ענין הבית.
10 ובפנימיות הענינים – בית קשור עם שם אד'¹²¹, ומזוזה בגימטריא אד'¹²². והשייכות שביניהם מובנת
11 בפשטות – כי, שם אדנות מורה שהקב"ה הוא אדון כל הארץ, כפי שהעולם הוא למטה בגדרי המקום
12 והזמן (כמבואר בשער היחוד והאמונה¹²³), וזהו גם ענינה של מזוזה, שמורה שהקב"ה שומר דלתות
13 ישראל¹²⁴ בעולם למטה.
- 14 וכמו"כ יש לעורר אודות המדובר לאחרונה בנוגע לכל חמשת המבצעים – שזהו גם א' הסיבות
15 להתועדות זו.
- 16 ובהקדמה – שאף שלכאורה יש לתמוה על עריכת התועדות בערב ת"ב כו', הנה לכל לראש, הרי
17 שבת אין עצב בה¹²⁵, ואדרבה: דוקא בשבתות של בין המצרים צריך להוסיף בעניני שמחה, כדי לשלול
18 את הקס"ד של העדר השמחה כו'¹²⁶, וכפי שמצינו אפילו בנוגע לשבת שבו חל ת"ב, ש"מעלה על
19 שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו"¹²⁷ (בשעת מלכו ותקפו¹²⁸).
- 20 ונוסף לזה, רוצים לנצל את ההזדמנות לעורר אודות המבצעים, שהרי מפקחין על צרכי ציבור
21 בשבת¹²⁹, ולא עוד אלא שיש מעלה יתירה בפיקוח בשבת, דכיון ש"כל מלאכתך עשוי" (כדאיתא
22 במכילתא¹³⁰, והובא להלכה בשו"ע¹³¹), אזי יכולה להיות שימת-לב הראוי' לענין זה, שהרי אין לו דאגות
23 אחרות כו'.
- 24 ויש להבהיר בנוגע לשייכות של ענין המבצעים לת"ב – החל ממבצע תורה, שהרי גם בת"ב ישנו

– תפארת לוי"צ ר"פ בא (אות פט – ע' עט ואילך). ועוד.

(123) פ"ז.

(124) סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה
פ"ג מ"ט. ובכל בו הל' מזוזה (הובא בד"מ יו"ד סרפ"ח): שומר
דירת ישראל. וראה לקו"ש ח"ט ע' 123 הערה 22.

(125) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתור"ה מ"ד –
מו"ק כג, ב.

(126) ראה גם תורת מנחם – התועדות חע"ז ע' 92. וש"נ.

(127) תענית כט, ב.

(128) פרש"י שם.

(129) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב. וש"נ.

(130) יתרו כ, ט.

(131) שם סכ"א. וש"נ.

(114) פלח הרמון שמות ע' ז.

(115) תקו"ז ת"ו בסופו.

(116) מק"מ וכס"מ – נעתקו בתורת מנחם – התועדות ח"ג

ריש ע' 58, ח"ס ע' 128 הערה 90.

(117) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). וראה תניא אגה"ק סכ"ו.

(118) ראה אגה"ק דהבעש"ט הידועה (כש"ט בתחלתו.

ובכ"מ).

(119) ע' קצח.

(120) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכשם שבנוגע לגימטריא

"ב"פ הר" צריך להבהיר "עם ב' כוללים", כיון ש"בית" מספרו

ת"ב, וב"פ הר מספרו ת"י – כך יש צורך בהבהרה גם בנוגע

לגימטריא ד"ב"פ אור", דלכאורה מספרו ת"ד*.

(121) ראה כש"ט סע"ו.

(122) ראה נצו"א לזח"ב לו, רע"א. הובא ונת' בתורת מנחם

(*) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תכ: "בית הוא ב"פ אור, בהסרת האלפ"ן. כידוע הטעם על זה" (ובלקוטי לוי"צ לזח"ב ע' קלט: "ועיין בשער לידת
המוחזין פ"ב"). – המורל.

החייב דלימוד התורה, בדברים המותרים ללמוד אז¹³², ועד"ז בנוגע למבצע תפילין – עכ"פ אחר חצות היום¹³³.

יח. ויש להוסיף ולבאר בנוגע ללימוד התורה בת"ב – דלכאורה יפלא: איך יתכן שתהי' הגבלה בלימוד התורה, שצריך להיות ללא הגבלות?!

יש אמנם ענינים בתורה שמותר ללמדם בת"ב, אבל: (א) עדיין חסר בענין ד"לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ¹³⁴, שעי"ז ניתוסף בהצלחת הלימוד כו'. (ב) גם בענינים שמותר ללומדם בת"ב יש הגבלה "שילמוד בפשוטן של דברים, אבל לא דרך פלפול". מטעם שיהי' לו שמחה כו'¹³⁵, כך, שלגבי הלימוד באופן של שקו"ט כו', הרי זה נחשב לביטול תורה, כידוע בפירוש מארז"ל¹³⁶ "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה".

ולהעיר, שהן אמת שיש בכח חכמים לאסור ולבטל ענין מן התורה בשב ואל תעשה¹³⁷, אבל השאלה היא, כיצד ממלאים את החסרון בלימוד התורה שנעשה מצד ההגבלה דת"ב?

[ועד"ז שמצינו לענין תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת, שאף שיש בכח חכמים לבטל כו', מ"מ, נשאלת השאלה "איך מנעו המצוה לגמרי מכמה צדיקים גדולים וטובים כו'", בגלל חשש שהוא להדיוטים וקלי הדעת¹³⁸. אלא שבנין זה מבואר בדרושי חסידות¹³⁹, שכל הענינים שנעשים ע"י השופר, נפעלים בר"ה שחל בשבת ע"י ענין השבת כשלעצמו כו'.]

ועד"ז נשאלת השאלה בנוגע למזווה – שיש מקומות שפטורים ממזווה, כמו בית דיר של סוסים ובית הכסא¹⁴⁰ (כפי שנתבאר¹⁴¹ בנוגע לדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴² בהיותו בבית-האסורים, בגלל שרצה להזכיר את הענין דמזווה באופן שלילי עכ"פ), ולכאורה, איך נפעל שם ענין המזווה (והרי ח"ו לומר שענין זה נפעל מצד בית הדיר עצמו כו').

יט. ויובן ממה שמצינו עד"ז בנוגע לנטילת ידים בת"ב ויוהכ"פ, שישנה ההגבלה ליטול הידים רק עד סוף קשרי אצבעותיו¹⁴³, ולכאורה, כיון שהענין של נט"י הוא בכדי להסיר הטומאה כו'¹⁴⁴, איך יתכן שביהכ"פ ובת"ב לא נוטלים ידים ע"ד הרגיל?

והביאור בזה¹⁴⁵:

בנוגע ליוהכ"פ – אין כ"כ שליטה לרוח הטומאה, ולכן כשניעור משנתו, אינה שורה אלא עד קשרי אצבעותיו; ובנוגע לת"ב – מפני החלישות שבקדושה, אין רוח הטומאה מתאווה ("אָגט זיך ניט") כ"כ לשורות (ע"ד ש"לנגיעת הנכרים אין לחוש, כי רוח טומאה זו אינה מתאווה לשורות אלא .. במקום קדושה שנסתלקה משם, שהם גופות ישראל וכו'¹⁴⁶), ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו.

יש עוד אופן בזה¹⁴⁷ – שגם קליפות הם מעשיו של הקב"ה, והרי "רחמיו על כל מעשיו"¹⁴⁸, לכן נותנים להם ענינים מסויימים שמהם יוכלו לקבל יניקה לצורך קיומם כו'¹⁴⁹.

(132) ראה טושו"ע או"ח רסתקנ"ד.

(133) ראה שו"ע שם רסתקנ"ה.

(134) ע"ז יט, א.

(135) ט"ז שם (סתקנ"ד) סק"ב.

(136) מגילה ג, א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ה

ריש ע' 141. וש"נ.

(137) ראה אנציק' תלמודית (כרך כה) ערך יש כח ביד חכמים

לעקור דבר מן התורה בתחלתו (ע' תרט ואילך). וש"נ.

(138) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א. ובכ"מ.

(139) ראה לקו"ת שם נו, א ואילך. ובכ"מ.

(140) טושו"ע יו"ד סרפ"ו ס"ד. וראה פתחי תשובה שם

סק"ב.

(141) שיחת י"ב תמוז סל"א (תורת מנחם – התועדויות חע"ו

ע' 427).

(142) סה"ש תש"ב ע' 82.

(143) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרי"ג ס"ב. וש"נ.

(144) ראה שם ס"ד ס"ד. וש"נ.

(145) ראה גם אג"ק ח"ג ע' קמח. וש"נ.

(146) שו"ע אדה"ז שם (במהדר"ב) סוס"ד. וש"נ.

(147) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ד ע' 347. וש"נ.

(148) תהלים קמה, ט. וראה ב"מ פה, א.

(149) בענין זה נזכרה דוגמא מחמץ בפסח, בדיקת וביעור

חמץ כו'.

- 1 ועד"ז י"ל גם בנוגע למקומות שפטורים ממזוזה – שענין המזוזה הוא לשמור מפני החיצונים והלעו"ז
- 2 ולבטלם כו'¹⁵⁰, אבל אעפ"כ, יש מקומות ששייכים אליהם כו', ולכן פטורים ממזוזה.
- 3 אמנם, אע"פ שגם בנוגע ללימוד התורה יש מקומות שבהם אסור ללמוד תורה, כמו בבית הכסא
- 4 וכו'¹⁵¹, הרי מצינו שלפעמים מותר וצריך לעשות זאת (נוסף לכך שלאונסו שאני¹⁵²), כמו "לאפרושי
- 5 מאיסורא"¹⁵³ (וכפי שמצינו בנוגע לכעס, שאע"פ שבודך כלל הרי זה דבר מגונה¹⁵⁴, ועד ש"כל הכועס
- 6 כאילו כו'¹⁵⁵, מ"מ, לשם שמים מותר¹⁵⁶, שלכן "ויקצוף משה"¹⁵⁷, "משום כי ה' הקרה לפניו מצוה זו
- 7 כו'¹⁵⁸).
- 8 וכמו"כ ה' הענין ד"לאפרושי מאיסורא" בנוגע להנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר בהיותו בבית האסורים
- 9 – שהיו שם כאלו שרצו להטיל ספק אם הקב"ה הוא בעה"ב של העולם, ו"מלא כל הארץ כבודו"¹⁵⁹,
- 10 או שהם ח"ו בעלי-בתים וכו', ולכן, בד בבד עם ההחלטה לעמוד נגדם בתוקף ולא להתפעל כו', רצה
- 11 לפעול שתהי' שם גם שייכות לענין המזוזה, עכ"פ בדרך שלילה, עי"ז שהזכיר הדין שזהו מקום שפטור
- 12 ממזוזה.
- 13 כ. ונחזור לעניננו – שיש לעורר אודות ההתעסקות בחמשת המבצעים במשך היום דת"ב,
- 14 וגם לעורר אודות ענין הבטחון – שלא להתפעל מהמצב כו',
- 15 ומה גם שלאמיתו של דבר רואים שהקב"ה עושה נסים, ורק בגלל מצב-רוח ירוד
- 16 ("אַרְאֶפְגַּעפֶּאֶלְנִקִּיט") של ימי "בין המצרים", לא שמים לב לכך ("מ'כַּפֶּט זֶיך נִיט"), כמו בנוגע לענין
- 17 ד"סכסכתי מצרים במצרים"¹⁶⁰ – הסכסוך שבין טורקיא ליון (שנוגע גם ללונדון, ומעורבים בזה גם
- 18 וושינגטון והקרמלין כו'), כך, שיש הזדמנות לסיים כמה ענינים שצריכים לעשותם, באופן שהאומות
- 19 שטרודים כל אחד בעניניו לא היו מבחינים בזה... ורק בגלל החושך כפול ומכופל של הגלות לא שמים
- 20 לב לכך, אלא עולם כמנהגו נוהג, ואין פוצה פה ומצפצף!
- 21 כא. ועד"ז בנוגע לענין שבעונותינו הרבים צריך לדבר אודותיו – שמצד חושך הגלות לא תוקן
- 22 עדיין הענין שצ"ל גיור כהלכה דוקא.
- 23 ועד שלאחרונה באו עם הצעה משונה – שיכתבו שהגיור צ"ל "כנהוג ומקובל בישראל מדור דור",
- 24 וכבר נתבאר¹⁶¹ החסרון והחורבן שבזה, כיון שיכול להתפרש גם על הדור שבו היו "גירי אריות"¹⁶²
- 25 (שהביא לגילוי עריות כו'), ועד לדורו של אחאב ואחז וכו' וכו'.
- 26 ומה ששאל רב אחד: מהי ההוכחה שבדורות הנ"ל הי' גיור שלא כהלכה, באמרו, שעלי להביא ראי'
- 27 לכך מפסוק או מדרש וכו' – הנה:
- 28 יש דין בשו"ע (שכנראה שכח אותו...) שהחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל¹⁶³. ובנוגע לעניננו:
- 29 בדורות הנ"ל עבדו עבודה זרה, ועד שהי' רק מספר מסויים של "ברכים אשר לא כרעו לבעל"¹⁶⁴, כך,
- 30 שהם לא רק חשודים כו', אלא עברו בפועל על דבר חמור.

(158) תניא אגה"ק סכ"ה (קמא, רע"א).
(159) ישע"י ו, ג.
(160) לשון הכתוב – ישע"י יט, ב.
(161) שיחת ש"פ מטו"מ סי"ז (תורת מנחם – התועדויות
הע"ז ע' 101).
(162) ראה יבמות כד, ב. וש"נ.
(163) ראה אנציק' תלמודית (כרך יח) ערך חשוד ס"ח (ע' כב
ואילך). וש"נ.
(164) מלכים-א יט, יח.

(150) ראה מכתב תחילת חודש תמוז, חודש הגאולה שנה זו
אג"ק חכ"ט ע' קפט) הערה ד"ה מזוזה. וש"נ.
(151) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רספ"ה. וש"נ.
(152) ראה ה'ל' ת"ת לאדה"ז ספ"ג. וש"נ.
(153) שבת מ, ב. וש"נ.
(154) ראה אנציק' תלמודית (כרך לא) ערך כעס בתחלתו (ע'
תתקיא ואילך). וש"נ.
(155) נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 20.
(156) ראה אנציק' שם ס"ב (ע' תתקדד ואילך). וש"נ.
(157) מטות לא, יד.

וכיון שכן, הרי מובן שכאשר בא אליהם גוי שרוצה להתגייר – בודאי לא היו מקפידים לגיירו ע"פ
ההלכה בשו"ע!

ומה גם שבשביל גיור יש צורך בב"ד, וחברי הב"ד צריכים להיות אנשים כשרים וכו', ולא עובדי
ע"ז!

כב. ועוד ענין בזה – שהוא העיקר:

הנוסח שגיור צ"ל "כנהוג ומקובל מדור דור", פירושו, שענין הגיור הוא לא בגלל שזוהי ההלכה
בשו"ע, "דבר ה' זו הלכה"¹⁶⁵, אלא רק בגלל שכך נהגו במשך כו"כ דורות; וכמו שיאמרו בנוגע לשמירת
שבת, שאין זה בגלל שכך נאמר בעשרת הדברות במעמד הר סיני, באופן ש"עינינו ראו ולא זר ואזנינו
שמעו ולא אחר"¹⁶⁶, אלא רק בגלל שבמשך כו"כ דורות נהגו לקבוע את יום השבת ליום מנוחה!

ומובן גודל החורבן שבזה – לומר שכל ענין הגיור אינו אלא ענין של מסורת ("טראדישן") בעלמא,
כך, שבשעה שיש דרך חדשה ודרך ישנה, יש להעדיף את הדרך הישנה וכו', שע"ז מבטלים את כל
השייכות של ענין הגיור לדיני התורה.

ומה שיותר גרוע הוא – שהצעה זו באה מיהודי דתי שנקרא בשם "רב"!

עד עכשיו ה' ויכוח בין דתיים שטוענים שגיור צ"ל כהלכה, לאלו שאינם דתיים שמתנגדים לכך,
וטוענים שיש להעמיד את הנושא להצבעה, שבה ישתתפו גם גוים שיושבים שם – ערבי, מוסלמי או
נוצרי וכו' (שהולכים לבית-תפלתם רח"ל¹⁶⁷), והם יחוו דעתם [שיתחשבו בה באותה מדה שמתחשבים
בדעתו של "רב", להבדיל, שיושב שם, שכל אחד יש לו קול אחד] באיזה אופן צ"ל ענין הגיור, בה
בשעה שכולם (אפילו השמאלנים) מודים שגיור הוא מושג הלכתי דתי, והרי אין לך אומה שתסכים שבני
אומה אחרת יחוו דעתם בעניני דת; אפילו ה"יבסקציי" ברוסיה לא העלתה על הדעת חורבן כזה! ...

ואילו עכשיו – מציעים ה"דתיים" עצמם נוסח שמבטל ועוקר מענין הגיור את השייכות לדת והלכה!

יש להם אמנם "תירוקן" מן המוכן – שהנוסח "כנהוג ומקובל מדור דור" הוא רק סימן לידע מהו גיור
כהלכה, אבל:

לכל לראש – מהו הצורך בסימן, בה בשעה שנקל יותר לומר הענין עצמו – גיור כהלכה, גיור בב"ד,
ע"י מילה וטבילה, שהרי אין זה ענין מסובך שצריך סימן, ואדרבה, מספר המילים בנוסח "גיור כהלכה"
הוא קטן יותר ממספר המילים בנוסח "כנהוג ומקובל בישראל מדור דור"!

ונוסף לזה: הם יכולים לטעון שהכוונה שלהם בנוסח זה היא רק בתור סימן, אבל השאלה היא מהי
דעתם של אלו שצריכים להצביע על זה! ...

ומכל זה מובן עד כמה מושללת הצעה זו, שלא זו בלבד שלא תביא לידי אחדות בין בני"י, אלא
אדרבה כו'; זהו היזק עבור עם ישראל, תורת ישראל, ובמילא גם ארץ ישראל.

ועיקר התמיהה היא – לא על העלאת הצעה כזו כשלעצמה, אלא על כך שלא מצאו לנכון להורידה
מסדר היום מיד לאחר העלאתה, וממשיכים לדבוק בה ולהרעיש אודותה כו' – רק בגלל הכבוד המדומה
של אלו שקוראים עצמם בשם "מנהיגים", שיצטרעם אנסם, ולכן מנסים כל פעם המצאה אחרת כו'.

כג. ויה"ר שכשם שרואים את ניסי הקב"ה בנוגע ליהודי רוסיה, שלאחרי יובל שנים שלא ראו מאורות
כו', יצאו משם יהודים שומרי תומ"צ, הם ובני ביתם, לאחרי שעמדו שם בתוקף על קיום התומ"צ מבלי
להתפעל משום דבר, וממשיכים בדרך זו כו' – כך יעשה הקב"ה נס בנוגע לאלו שאשמים בהאמור לעיל

167) כ"ק אדמו"ר שליט"א הסביר הביטוי "רח"ל" – שזהו
לפי שנצורות הו"ע של ע"ז, שעל זה מצווה גם בן נח.

165) שבת קלח, ב.
166) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ח.

1 בנוגע לענין הגיור, שישבו בתשובה, ויכריזו בגלוי – מבלי להתפעל מאף אחד – שגיור צריך להיות
 2 כהלכה דוקא. ובפרט שעכשיו יש הזדמנות לתקן את החוק, כיון שהם נמצאים מחוץ לממשלה כו'.
 3 ויקויים¹⁶⁸ הענין ד"ברכנו אבינו כולנו כאחד"¹⁶⁹, ועד לקיום היעוד¹⁷⁰ "ואולך אתכם קוממיות".

* * *

5 כד. בהמשך לביאור בפירוש רש"י בדיוק הלשון "משל הדיוט"¹⁷¹, יש לבאר גם דיוק לשון רש"י
 6 בפסוק "הנהר הגדול נהר פרת"¹⁷², "משל הדיוט אומר עבד מלך מלך וכו'":

7 כוונת רש"י להבהיר שאלת הבן חמש למקרא, מה ישיב לשאלת חבירו הגוי: מדוע נאמר בתורה
 8 "הנהר הגדול נהר פרת", בה בשעה שיש נהרות גדולים ממנו? – ועל זה אומר לו רש"י: אין לך מה
 9 להתיירא משאלת הגוי, כיון שגם "משל הדיוט אומר עבד מלך מלך", ועד"ז בנדוד, "מפני שנזכר עם
 10 ארץ ישראל קוראו גדול".

11 כה. וענין זה בא גם בהמשך להאמור לעיל (סי"א ואילך) אודות ענין הבטחון – שאין להתיירא
 12 שכאשר יהודי יתנהג כדבעי אזי יבוא גוי וישאל שאלות כו', כיון שמלכתחילה לא יבוא הגוי עם שאלות!
 13 – כאשר יהודי מתנהג כמו עבד של מלך מלכי המלכים הקב"ה, אזי אומר גם הגוי ש"עבד מלך מלך"
 14 (לא רק "כמלך", בכ"ף הדמיון).

15 ולהעיר גם מהמסופר בגמרא¹⁷³ ש"כשניתנה תורה לישראל ה' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו,
 16 וכל [מלכין] עכו"ם אחזתן רעדה בהיכליהן .. נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון
 17 אשר שמענו .. אמר להם, חמדה טובה יש לו בבית גזיו .. וביקש ליתנה לבניו, שנאמר¹⁷⁴ ה' עוז לעמו
 18 יתן, [מיד] פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום".

19 ולכן צריכים בני" לעמוד בתוקף כו' ברגעי הגלות האחרונים, ולידע, שאע"פ שהמצב ברוחניות הוא
 20 רחוק מ"אתחלתא דגאולה"¹⁷⁵, הנה בנוגע לזמן, הרי זה קרוב מאד – ש"בשעתא חדא וברגעא חדא"¹⁷⁶,
 21 "היום – אם בקולו תשמעו"¹⁷⁷, ינחם הקב"ה את כל אחד מישראל, באופן ש"אתם תלוקטו לאחד אחד
 22 גו"¹⁷⁸, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

23 כו. וכאן המקום לעזור עזה"פ אודות ההתעסקות בחמשת המבצעים – שעוד ביום השבת יעסקו
 24 בהם באופן המותר בשבת, ועד"ז בת"ב, הן בנוגע ללימוד התורה – בדברים המותרים ללמוד בת"ב, וכן
 25 בנוגע לתפילין – עכ"פ לאחר חצות היום, ועאכ"כ בנוגע לנתינת צדקה (גם ע"י קטנים וקטנות), וכן
 26 בנוגע למזוזה ובית מלא ספרים.

27 והרי ענין המזוזה – "זו" ו"זה" ביחד¹⁷⁹ – קשור עם הענין ד"עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו"¹⁸⁰,
 28 והענין ד"זה א-לי ואנהו"¹⁸¹.

29 ועד¹⁶⁸ שנבוא מתוך ריקוד ("אריינטאנצן") לתשעה באב כפי שיהי' יו"ט גדול מאין כמוהו³¹, בקרוב
 30 ממש.

(175) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 102. וש"נ.
 (176) זח"א קכט, סע"א.
 (177) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, א.
 (178) ישע"י כז, יב.
 (179) ראה תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 380. וש"נ.
 (180) שם מג, כא.
 (181) בשלח טו, ב.

(168) חסר קצת (המו"2).
 (169) ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
 (170) בחוקות כו, יג.
 (171) לקו"ש שם (שבפנים סט"ו) ע' 18 וע' 21.
 (172) פרשתנו א, ז. לך לך טו, יח.
 (173) זבחים קטז, סע"א.
 (174) תהלים כט, יא.

לקוטי שיחות

פרשת דברים

כרך כט

מתורגם ללשון הקודש

18 לבני ישראל, ואף על פי כן, סיום וחותם ההפטר^ה הוא
19 בענין הגאולה – "ואשיבה שופטין... ציון במשפט תפדה
20 ושביה בצדקה";

21 כך גם מוצאים בפרשת דברים: הגם שהפרשה מכילה
22 "דברי תוכחות"⁷, אך בסיומה וחותמה⁸ מדובר אודות
23 כניסת בני ישראל לארץ ישראל – "לא תיראום כי ה'
24 אלקיכם הוא הנלחם לכם".

25 ומכיוון ש"הכל הולך אחר החיתום"⁹, מובן, שלמרות
26 שתוכן ההפטר^ה הוא "פורענותא"¹⁰ – ומבין ה"שלוש
27 דפורענותא" (=שלושת ההפטורות העוסקות בפורענות)
28 הפטרת חזון היא החמורה ביותר¹¹ – הרי הנקודה
29 העיקרית שבה (– סיומה וחותמה) הוא ענין הגאולה:
30 "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

31 והיות שההפטר^ה באה כגמר וסיום הפרשה בתורה¹²
32 – נמצא איפוא, שהסיום וה"סך הכל" של הפרשה הוא –
33 ענין הגאולה.

34 ועל פי זה יש להמתיק את העובדה הבאה: בספר
35 "לקוטי-תורה" סידר הצמח-צדק את המאמרים "על סדרי
36 פרשיות התורה..."¹³ – ואילו בפרשת דברים מופיע רק
37 מאמר יחיד¹⁴, על הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה
38 בצדקה" (ואין כל מאמר על פסוק מהפרשה עצמה¹⁵) –

שלפני ת"ב – כי הוי ענין "אבילות". וראה ראבי"ה סי' תקצה "והפטר^ה
דחזון ישעי' נהגו לקרותה בניגון קינה וענין אבילות הוא" (ועיי"ש שלכן
קוראין אותה דוקא בשבת שלפני ת"ב (ולא לאח"י) "כיון דבחול לא
אפשר לאפטורי מפטיר בשבת").

(12) להעיר מפירוש לשון "הפטר^ה" – אנציקלופדי' תלמודית בערכו
(בתחלתו). וראה שם, דיש שקראו אותה בשם "אשלמתא", כי היא
ההשלמה של קריאה בתורה.

(13) מנוסח השער דהלקו"ת אשר נערך ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ.
(14) על פסוק מהסדרה או הפטורה. וגם מאמר השני שם – הוא
בהמשך לד"ה ציון במשפט תפדה.

(15) באוה"ת לאדמו"ר הצ"צ נמצאו כמה מאמרים לפ' דברים, ואולי
יש בהם גם (חלקים) מאדמו"ר חזקן. אבל ראה רשימת מאמרי אדה"ז
על סדר פסוקי התורה (בסו"ס מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע'
א'מר) – שלא נמצאו ע"פ דברים.

א.

הקשר בין הפטרת "חזון" לפרשת דברים

1 כבר דובר פעמים רבות¹, כי למרות הנאמר ב'טור'²
2 אשר מפרשת בראשית עד שבעה עשר בתמוז "מפטירין
3 מענין הפרשיות דומה בדומה, ומשם ואילך לפי הזמן ולפי
4 המאורע" –
5 בכל זאת, מכיוון שכל עניני התורה מדויקים הם
6 ביותר, מובן, כי גם ההפטורות שנקבעו לשבתות מ"ז תמוז
7 ואילך "לפי הזמן..." [הפטר^ה "דברי ירמיה" בפרשת
8 פינחס (או מטות)..., "חזון" בפרשת דברים³] – יש לתוכנן
9 קשר גם לפרשיות הנקראות בשבתות אלו ("מענין
10 הפרשיות..."), למרות שבעיקר הם "לפי הזמן ולפי
11 המאורע"⁴.

12 הדבר מודגש ביותר בשבת חזון. מכיוון ששם השבת
13 נקרא (במנהג ישראל, ש"תורה היא") על שם ההפטר^ה –
14 שבת חזון, מובן איפוא, כי זהו תוכנה של השבת (כולה).

ב.

סיום הפרשה וההפטר^ה – בענין הגאולה

15 בין הענינים שבהם ההפטר^ה "חזון ישעיהו"⁵ היא
16 "בדומה" לפרשת דברים:
17 הנבואה בהפטר^ה "חזון ישעיהו", כוללת דברי מוסר

(1) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 62. וש"נ. ח"ח [המתורגם] ע'
371. ועוד.

(2) או"ח סתכ"ח (בשם הפסיקתא). ועד"ז בשו"ע שם ס"ח. תוד"ה
ר"ח מגילה לא, ב. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"ג הי"ט.

(3) ועד"ז הו' דנחמתא.

(4) ראה בפרשיות לקו"ש ח"ט שם ובהערות שם.

(5) ישעי' א, א ואילך.

(6) שם, כ"ד.

(7) ראה ספרי, ת"א, ת"י ופרש"י – ריש פרשתנו.

(8) ג, כב.

(9) ברכות יב, א.

(10) תוס' מגילה שם, וטושו"ע שם – מפסיקתא. וברמב"ם שם
"בדברי תוכחות". אלא שלדעת הרמב"ם שם "בדברי תוכחות". אלא
שלדעת הרמב"ם הוא סדר אחר ולא כבטושו"ע.

(11) ראה תוס' שם בסיומו, בהטעם דהפטורה דחזון הוא בשבת

22 סתם מליצות ח"ו. וצריך להבין: מהי ההדגשה בכך
23 שהלשון "אריה" משמשת הן בנוגע לחורבן ("עלה אריה
24 במזל אריה והחריב את אריאל"), והן בנוגע לבנין ("שיבא
25 אריה במזל אריה ויבנה אריאל") הרי היה ניתן לכתוב
26 בפשטות: "בא נבוכדנאצר בחודש החמישי... על מנת
27 שיבא הקדוש-ברוך-הוא... ויבנה בית המקדש".

ד.

השאלה על האיסור לכאורה בחורבן המקדש

28 הביאור בזה הוא, שבכך מבהיר המדרש שאלה כללית
29 בנוגע לחורבן בית המקדש:

30 ישנה הלכה פסוקה²⁴: "כל המשבר כלים ובגדים וחרוץ
31 בנין כו' דרך השחתה עובר בלא תשחית"²⁵. יתירה מזו:
32 נוסף על איסור "בל תשחית", קיים בנוגע לבית המקדש
33 האיסור של "לא תעשון..." – שאסור לקלקל חלק מבית
34 המקדש, "הנותץ"²⁶ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל
35 או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר²⁷
36 ונתצתם את מזבחותם... לא תעשון כן לה' אלקיכם. ועל
37 אחת כמה וכמה – את כל בית המקדש. וכפי שהרמב"ם
38 מונה במניין המצוות²⁸: "שלא לאבד בית המקדש או בתי
39 כנסיות או בתי מדרשות".

40 מתעוררת השאלה^{28*}: מכיוון שהקדוש-ברוך-הוא
41 מקיים, כביכול, את המצוות שהוא מצווה לישראל²⁹,
42 כנאמר "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"³⁰ -

1 ויש לומר הטעם לכך, בדרך אפשר, משום שזהו תוכן
2 הפרשה.

3 ואף שענין זה שייך בכל הפרשות [שנקודתה העיקרית
4 של הפרשה מתבטאת בהפטרטה, ובסיומה דוקא] – אף על
5 פי כן, לא מצאנו מעין זה בשאר הפרשות שהאמר
6 בלקוטי-תורה (על הפרשה) יהיה רק על פסוק
7 מההפטרטה¹⁶, ועל סיומה דוקא.

8 ויש לומר שטעם מדוע דוקא בפרשתנו כך הדבר –
9 משום שבענין של גלות וגאולה הדבר מודגש באופן
10 מיוחד, וכדלקמן.

ג.

חורבן המקדש ובניינו ע"י "אריה"

11 הדבר יובן בהקדם הנאמר ב"לקוט' בתחילת ירמיה¹⁷:
12 "עלה אריה במזל אריה והחריב את אריאל, עלה אריה –
13 זה נבוכדנאצר, דכתיב¹⁸: עלה אריה מסבכו, במזל אריה
14 עד¹⁹ גלות ירושלים בחודש החמישי, והחריב אריאל (=זה
15 בית המקדש ככתוב:) הוית²⁰ אריאל אריאל קרית חנה דוד,
16 על מנת שיבא אריה במזל אריה ויבנה אריאל, יבא אריה
17 - זה הקדוש-ברוך-הוא דכתיב ביה (=שכתוב עליו)²¹:
18 אריה שאג מי לא יירא, במזל אריה והפכתי²² אבולם
19 לששון, ויבנה אריאל בונה²³ ירושלים ה' נדחי ישראל
20 יכנס".

21 כל הענינים שבתורה הריהם בדיוק, ובוודאי שאין בה

(24) רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"י. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שמירת גוף
ונפש ובל תשחית סעיף יד.

(25) ברמב"ם שם ממשיך "ואינו לוקה אלא .. מדבריהם", וראה מל"מ
שם ה"ח ("א"ה כו") דלדעת הרמב"ם – בכל דבר מלבד אילנות הוא
רק מדרבנן. אבל בשו"ע אדה"ז שם הלשון: "עובר ב"ת שנאמר לא
תשחית גו'". וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך כל תשחית בתחלתו
המחלוקת בזה.

(26) לשון הרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ז. ובהל' יסוה"ת פ"ו ה"ז
– "הסותר" ועוד שינויים. וראה צפע"נ הל' יסוה"ת שם. ועוד. ואכ"מ.
(27) ראה יב, ג"ד.

(28) שבריש ספר היד מל"ת סה. ועד"ז – בסהמ"צ מל"ת סה.
ובכותרת להל' יסוה"ת מצוה ח כתב: שלא לאבד דברים שנקרא שמו
עליהם (כי מקצר ביותר בהלשון). ואכ"מ.

(28*) בהבא לקמן העירוני ח"א מס' נפש חיים (לר"ח פאלאגי) מע'
הבי"ת אות יד. וש"נ.

(29) שמו"ר פ"ל, ט. ועד"ז – ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. וראה ברכות
ו, א (בנוגע תפלין). ועוד.

(30) תהלים קמו, יט.

(16) אף שישנם מאמרים וסדרות שבאו על פסוקים מההפטרטה.
ולהעיר שבתו"א פ' בראשית מותחול במאמרי ד"ה השמים כסאי וד"ה כי
כאשר השמים החדשים – פסוקים מההפטרטה (דשבת ר"ח*), אבל (נוסף
לזה שגם הם שייכים לתוכן הסדרה, בראשית גו' את השמים ואת הארץ)
הרי לאח"ז – כמה מאמרים על פסוקי ועניני פ' בראשית.
כפ' תרומה הד"ה אינו מהפרשה, אבל תוכן המאמר בענין הסדה –
הכרובים, עיי"ש. וראה בס"פ תרומה: כי"ק אדמו"ר נ"ע ביאור ענין
הכרובים.

בלקו"ת פ' צו ופ' שמיני אין ד"ה על פסוקים דהסדרה אבל תוכן
המאמרים שייכים להסדרה.

(17) רמז ונט. הובא ונתבאר באוה"ת נ"ך כרך ב' ע' א"נו ואילך. ד"ה
בונה ירושלים ה' דש"פ ואתחנן תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רעא).

(18) ירמ' ד, ז.

(19) דם א, ג.

(20) ישע"י כט, א.

(21) עמוס ג, ח.

(22) ירמ' לא, יב.

(23) תהלים קמו, ב.

(*) דמאמרים אלו נאמרו בשבת ר"ח – ראה בהוספות לס' מאמרי אדה"ז – תקט"ה ח"ב (ע' אק"ז).

בחתמו או על המת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני
שמישב דעתו בדבר זה וינוח יצרו, והואיל וחתמו שוככה
בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב⁴⁰; ובדומה לכך בענינו:
מכיון שחורבן בית המקדש היה באופן של "כילה" ..
חתמו" הרי זה ענין של תיקון.

יתירה מזו: על ידי כך ש"כילה" .. חתמו" הרי "לא
שפך חתמו על ישראל". נמצא, שבנוגע לבני ישראל היה
החורבן ענין של מקלקל "על מנת לתקן", מכיוון ש"אי
אפשר לתקן אלא על ידי קלקול זה", ואין בכך איסור של
"בל תשחית"⁴¹.

אך עדיין נותר בלתי מובן בנוגע לאיסור של "לא
תעשון כן": אף על פי שהאיסור של "לא תעשון כן" הוא
(כדיוק לשון הרמב"ם⁴²) דווקא כשנעשה "בדרך
השחתה"⁴³, וכפירוש ה'ספ' משנה⁴⁴ "שם נותן כדי
לתקן ודאי שרי (=מותר)" – אך המטרה "כדי לתקן"
צריכה להיות תיקון ובנין⁴⁵ בגוף הדבר⁴⁶. ובפרט לפי פסק
דין הרמ"א⁴⁷ אפילו בנוגע לבית הכנסת, ש"אסור לסתור
דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות"; אך
אם הוא עושה זאת לצורך אחר, אפילו לצורך מצוה, הדבר
אסור⁴⁸. ההיתר היחיד הוא רק כאשר הסתירה היא על מנת
לבנות, וכדי לבנות במקומו⁴⁹.

ויש לומר שזו משמעות ההוספה והדיוק בילקוט "עלה
אריה... והחריב את אריאל... על מנת שיבא אריה... ויבנה

1 כיצד יתכן³¹ שהקדוש-ברוך-הוא הרשה להחריב את בית
2 המקדש, ויתירה מזו: הדבר נעשה בשליחותו יתברך,
3 כנאמר בנבואה³² "הנני שולח ולקחתי... ואל נבוכדראצר
4 מלך בבל עבדי...?"!

5 ואם משום שבני ישראל לא היו ראויים לקיום בית
6 המקדש – היה יכול הקדוש-ברוך-הוא לגנוז את המקדש,
7 בדומה למה שמצינו במשכן ש"נגזז אוהל מועד"³³,
8 ויתירה מזו: במקדש עצמו נאמר כי "טבעו בארץ
9 שעריה"³⁴, ובדומה לכך כמה כלים נגזזו³⁵.

ה.

סתירה במטרה לבנות – דינה כבנייה

10 בנוגע לאיסור של "בל תשחית", ניתן לכאורה לתרץ
11 על פי מאמר רז"ל על הפסוק³⁶ "כלה ה' את חתמו" –
12 "שפך חתמו על העצים ועל האבנים ולא שפך חתמו על
13 ישראל" (ולכן לא אמר אסף "בני לאסף" אלא "מזמור
14 לאסף").

15 ולכן אין זה ענין של "בל תשחית", משום שהאיסור
16 הוא רק "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל על מנת
17 לתקן מותר לקלקל אם אי אפשר לתקן אלא על ידי קלקול
18 זה"³⁷.

19 ובדומה לדין בנוגע למלאכת שבת, אשר "כל
20 המקלקלין פטורין"³⁸ (ואם "קריע בגדים או שרפן או שבר
21 כלים דרך השחתה הרי זה פטור"³⁹), ואף על פי כן "הקורע

45 ולהעיר דגם במלאכת שבת לגבי סותר כתב הרמב"ם (הל' שבת
פ"א הי"ח) "כל המקלקל ע"מ לתקן חייב כיצד הרי שסותר ע"מ לבנות
במקומו" (וכשבת לא, ב). ועפ"ז צ"ע אם הדין ברמב"ם שם פ"א (הנ"ל
בפנים) הקורע בחתמו כו' דנחשב כמתקן הוא גם במלאכת סותר, כמו
שפירש במנ"ח מצוה לב במוסף השבת (מט, ד) ברמב"ם שם (פ"א הי"ח)
ד"ל"ד ע"מ לבנות אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה שהוא מקלקל".
עיי"ש.

46] ודלא כתב הרמב"ם בפ"א (הט"ו) ע"מ לבנות במקומו – לפי
שסמך על מ"ש לפנ"ז בפ"א (שו"ת אבני נזר אר"ח ח"א סק"ד ס"ה).
וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' רעח ס"ב.ג. שו"ת הצ"צ אר"ח ס"ב אות
ג. שו"ת אבני נזר שם סר"ג ס"ד ואילך. ועוד. ע"צ"ע. ואכ"מ.

46 ראה בארוכה שו"ת צ"צ שם. ושם בסוף אות ג, דגם להרמב"ם
שלא אסר אלא דרך השחתה אם אין התיקון מתקן כל הקלקול חשוב זה
השחתה. וראה שם בסוף התשובה: ואפ"ל גם הרמב"ם לא כתב דרך
השחתה אלא לענין חיוב מלקות כו' אבל להחזיר כשאנו דרך השחתה
י"ל דבעינן שיהי' ע"מ לתקן כמ"ש המורכבי (דלקמן הערה הבאה –
שצ"ל ע"מ לבנות). וראה גם שו"ת תורת חסד אר"ח ס"ד. שד"ח כללים
מערכת המ"ם כלל יב (כרך ב, תיג, ב ואילך).

47 שו"ע אר"ח סר"ס קנב (ממרדכי פ"ד דמגילה).

48 וראה שו"ת צ"צ ותורת חסד שם.

49 ראה ט"ז שם סקנ"א סק"ג ופרמ"ג שם.

31 ראה ב"ר פ"א, ה.

32 ירימ' כה, ט ואילך. וראה שם ז, יד (ועשיתי לבית גר'); לב, ג
(הנני נותן גר). ועוד.

33 סוטה ט, סע"א.

34 איכה ב, ט. איכ"ר שם (פ"ב, יג). במדב"ר פט"ו, יג. זח"א ג, א.

וראה סוטה שם ובפרש"י שם.

35 יומא נב, ב. וש"נ.

36 איכה ד, יא. איכ"ר שם.

37 שו"ע אדה"ז שם סט"ו.

38 רמב"ם הל' שבת פ"א הי"ז. משבת קה, ב. ובכ"מ.

39 רמב"ם שם.

40 רמב"ם שם פ"א הי"ז. וראה שם פ"ח ה"ח.

41 עדמ"ש במדות פ"א מ"ב "ורשות ה' לו לשרוף את כסותו",
"ואין כאן משום בכל תשחית כו'" (פי' הרא"ש שם). וראה לקו"ש ח"ח
ע' 465 ואילך הביאור בזה לדעת אדה"ז, אף שפסק שם (סו"ס יד) דאיסור
בל תשחית הוא "אפילו כוונתו כדי להראות כעס וחימה להטיל אימה על
בני ביתו שאינן נוהגין כשורה". עיי"ש.

42 הל' יסוה"ת והל' ביהב"ח שם.

43 וכלשונו בהל' מלכים שם (ועד"ז בשו"ע אדה"ז שם סט"ו) לגבי

כל תשחית. ועד"ז בהל' שבת שם פ"א לגבי איסור שבת.

44 הל' ביהב"ח שם.

יהיה כמקודם "בניינא דבר נש" (=בנין בידי אדם)⁵⁶ שאין
 לו קיום⁵⁷, אלא יהיה "בניינא .. דקודשא-ברוך-הוא"⁵⁸
 (=בנין בידי הקדוש-ברוך-הוא), בנין נצחי – ולכן התרחש
 חורבן שני בתי המקדש, בית ראשון ובית שני, על מנת
 לתקן ולבנות בית מקדש מתוקן, בית המקדש השלישי
 שיהיה "בנינא דקודשא-ברוך-הוא". נמצא, כי לחורבן בתי
 המקדש היה גדר של "בנין", ולא חורבן וסתירה.

ז.

הגאולה מתחילה ברגע הראשון של הגלות

על פי זה יש לבאר בעומק יותר את הסיפור במדרש⁵⁸,
 שכאשר שמע ערבי, בשעת חורבן הבית, כיצד "צעקה
 פרתו"⁵⁹ של יהודי, הוא אמר לו שכעת נחרב בית המקדש;
 ותיכף ממש לאחר מכן כאשר "הפרה צועקת פעם
 אחרת"⁵⁹ – הוא אמר לו ש"נולד מושיעיהם וגואלן של
 ישראל"⁵⁹ –

ויש לומר בכוונת הדברים על פי פנימיות הענין: לא
 רק שאז נולד משיח, כלומר שהוא היה מוכן כבר מהרגע
 שלאחר החורבן לגאול את ישראל, כי ביחד עם החורבן
 באה גם ההכנה, התחלת ואפשרויות הגאולה
 (וההכרח לכך הרי מובן בפשטות: מכיון שכאשר
 ישראל יעשו תשובה "מיד הן נגאלין"⁶⁰, ו"אני ישנה
 בגלותא" אבל "ולבי ער להקדוש-ברוך-הוא"⁶¹, חייב
 המשיח להיות מוכן מיד ברגע שלאחרי החורבן, כדי
 שתוכל לבוא הגאולה – "מיד"⁶² כשעושים תשובה⁶³),

בנימין (שהובא בשו"ת צ"צ שבהערה 51).

(55) כי אף ש"עלה אר" מסבכו כו" מדובר בבית ראשון שהחריב
 נבוכדנאצר, הרי על בית השני (אף שחסרו בו ה' דברים – יומא כא, ב)
 נאמר (חגי ב, ט. ב"ב ג, סע"א ואל"ף) גדול יה' כבוד הבית הזה האחרון
 מן הראשון. ויומתק ע"פ זח"ג שבהערה הבאה (ועד"ז הוא בראב"ע חגי
 שם – בפ"י ה').

(56) זח"ג רכא, א. וראה גם שם ח"א כח, א.
 (57) ולהעיר שגם האופן ד"גדול יותר" דבית שני הוא "בבנין" או
 "בשנים" (ב"ב שם), היינו שהי' לו קיום יותר. וראה בארוכה לקו"ש
 [המתורגם] ח"ט (ע' 28-9 ובהערות שם: ע' 63; ע' 69). שהוא גדלות

גם באיכות וברוחניות.
 (58) איכ"ר פ"א, נא.

(59) לשון המתנת כהונה שם.

(60) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(61) זח"ג צה, א. וראה שהש"ר עה"פ (שה"ש ב, ה) אני ישנה גר'.

(62) ואף שאומר "דאחיילד פריקתון דיהודא" (ואין שייך שיהי'
 מוכן תיכף לגאול את ישראל) – הרי מצינו דוגמתו קודם המבול דביום
 שנולד עזר לאמו (ב"ר פל"ו, א. ויק"ר פ"ה, א). וצ"ע ובירור ב"נבואות
 חילד" (נדפס בסר"ס נגיד ומצוה ועוד. וראה סה"ד ד"א רמה).

(63) ראה שיחת חגה"ש תשד"מ שבעת החורבן הי' זמן המוכשר
 ומסוגל ביותר לתשובה כאשר בניי' ראו חורבן הבית כו'.

1 אריאל": להדגיש שמטרת חורבן הבית לא היתה החורבן
 2 עצמו, אלא לצורך ענין נוסף, ו"על מנת שיבא אריה...
 3 ויבנה אריאל" – "על מנת לבנות", ובמילא מובן, שלא חל
 4 כאן האיסור של ניתוח הבית, חורבן בית המקדש, אלא
 5 להיפך⁵⁰: "ההיא נתיצה בנין מקרי"⁵¹ (=נתיצה זו נחשבת
 6 כבנין) – החורבן והניתוח עצמו, הרי ענינו (ושמו) – בנין.
 7 ומטעם זה כופל הילקוט וחוזר על אותו שם "עלה
 8 אריה במזל אריה והחריב את אריאל... על מנת שיבא אריה
 9 במזל אריה ויבנה אריאל" – משום שזה מסביר ומדגיש,
 10 כי התוכן הפנימי של החורבן – הנתיצה – היא "בנין
 11 (מקרי)"; עד שלענין החורבן וסיבתו קיים שם זהה (ו"שמו
 12 אשר יקראו לו בלשון הקודש" הרי מורה על תוכן הדבר⁵²)
 13 – של הדבר הפועל את בנין בית המקדש כפשוטו – "יבא
 14 אריה במזל אריה ויבנה אריאל"⁵³.

ו.

מטרת הבנייה מחדש – נצחיות המקדש

15 מהאמור עולה ענין נפלא בנוגע לחורבן הבית, בית
 16 ראשון ועל אחת כמה וכמה בית שני:
 17 בנין בית המקדש השלישי על ידי הקדוש-ברוך-הוא –
 18 יבא אריה זה הקדוש-ברוך-הוא... במזל אריה והפכתי
 19 אבלם לששון ויבנה אריאל", הוא לא דבר שיתחיל רק
 20 לעתיד לבוא, אלא התחלת בנינו נפעלה תיכף לחורבן הבית.
 21 יתר על כן, זוהי כל התכלית של חורבן הבית:
 22 הקדוש-ברוך-הוא רצה "לתקן"⁵⁴ את בית המקדש⁵⁵, שלא

(50) ראה תשב"ץ ח"א ס"ב (הובא בשו"ת תורת חסד שם אות ד)
 שמביא רא' שמותר לסתור היכל כולו בשביל לבנות, דבבא בן בוטא השיא
 עצה (ב"ב ד, א. וצ"ל בתשב"ץ שם) להורדוס "למסתר" להיכל ולמבני'
 ואם נאמר שזוהי מקור דברי הרמב"ם (בהל' יסוה"ת והל' ביהב"ח)
 למ"ש "דרך השחתה" – מובן, דפירוש "דרך השחתה" הוא בכל גווני דאנינו
 ע"מ לבנות במקומו בנין (חדש ו) יפה יותר. וראה לקמן הערה 54.

(51) ל' המרדכי במגילה פ"ד סתתכ"ו, ומקשרו עם הדין דנתיצת
 ביהמ"ק (הובא בב"י לטא"ח שם סקנ"א ד"ה כתב המרדכי. שו"ת צ"צ
 שם ס"א ד"ה ויש לחקור).

(52) שער היחוד והאמונה ספ"א.

(53) ע"פ כ"ז יומתק (בפנימיות הענינים) זה שמדרש הנ"ל הוא
 בילקוט ירמי' שבזה מודגש יותר הנ"ל, כי ירמי' כולי' חורבנא .. וישע'י
 כולי' נחמתא" (ב"ב יד, ב). יל"ש ירמי' שם בתחלתו – רמז רנה).

(54) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרע"ח ס"ב, ב' דיעות (לגבי שבת)
 בסותר ע"מ לבנות – אם צריך שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון
 או לא. וראה שו"ת צ"צ ח"ו שער המילואים – חידושים על מס' שבת
 (בהוצאת קה"ת תשכ"ד – ט, סע"ב). אבל גם להדיעה שלענין איסור
 שבת א"צ שיהא הבנין יותר טוב מן הראשון לאחשבו כסותר ע"מ לבנות,
 הרי לענין ניתוח אבני היכל כו' – בכדי שהסתירה תהי' נחשבת כבנין
 הוא דוקא בסותר ע"מ לבנות במקומו בנין טוב ויפה מהראשון, וכנ"ל
 (הערה 50) בעצת בבא בן בוטא להורדוס. וכמפורש בשו"ת משאת

בגלות זה האחרון: בגלוי ובהרגש מתחילה הגאולה בהפסק
זמן לאחר החורבן (התחלת הגלות), אך בפנימיות, מכיון
שכל ענין הגלות היה בשביל העליה של הגאולה (ה"רכוש
גדול" שלוקחים ומוציאים מהגלות), הרי כבר הרגע
הראשון שלאחר רגע הגלות – הוא רגע בלתי נפרד
מהגאולה⁷².

וכנ"ל – כל זה לא רק בענין החורבן והגלות כפי שהם
מצד למעלה, מצד הקדוש-ברוך-הוא, אלא גם בעבודה של
בני ישראל. עד ש"צעקה פרתו", אפילו בהמה, כאן למטה,
ויתירה מזו בלשון רבינו הזקן⁷³ "תכלית השלימות הזה
של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור אין-סוף
ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי תלוי במעשינו ועבודתנו כל
זמן משך הגלות". ומכיון שהגילויים וענייני הגאולה באים
על ידי "מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", מובן,
שהגילויים והעניינים הינם מן המוכן, הם "קיימים"
במעשינו ועבודתנו⁷⁴.

בעיני בשר אכן לא רואים זאת, אך צדיקים ונשיאי
ישראל, להם יש עיניים מאירות, הם רואים בגלות עצמה
(הן בירידה וחושך הגלות והן במעשינו ועבודתנו) את ענין
הגאולה שבזה.

ט.

משמעות ה"קצים" שגילו גדולי ישראל

על פי הנ"ל יש לבאר דבר תמוה בנוגע לענין הקצין.
הגמרא⁷⁵ אומרת: "תיפח עצמן של מחשבי קצין"
והרמב"ם מביא זאת בספרו – שהוא "הלכות הלכות" –
בסופו⁷⁶: "וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים תיפח רוחם
של מחשבי הקצים".

אבל לפועל מוצאים ריבוי קצים – נוסף על חז"ל
בגמרא, גם מגדולי ישראל שלאחר זמן הש"ס בכל
הדורות⁷⁷, ונוסף על כל זה – הרמב"ם עצמו כותב
קץ באגרת תימן⁷⁸ שלו; ובדומה לכך בדורות שלאחר

אלא יתירה מזה: חורבן הבית והגאולה ובנין בית
המקדש אינם מתרחשים בהפסק זמן, בהפסק רגע ביניהם
– אלא תיכף ממש לחורבן התרחשה בעולם הזה למטה
ובארץ ישראל עצמה – התחלת הגאולה, נולד מושיען.
בגלוי נרגש אצל בני ישראל ענין החורבן, ובמילא –
הלכות ט' באב... – אך ענינים (של התעניות ותשעה באב
בפרט) – הוא הרי להביא לתשובה, ובלשון הרמב"ם
בתחילת הלכות תעניות: "ודבר זה מדרכי התשובה
הוא"⁶⁴. כדי שהגאולה ובנין המקדש יבואו על ידי תשובה
ועבודת ישראל בפועל.

ח.

צדיקים רואים גם בגלות את ה"רכוש גדול"

ענין זה (שהתחלת התיקון ובנין הבית מתחילים תיכף
ממש לחורבן, מכיון שזו כל תכלית החורבן, עבור תיקון
הבית) – מוצאים במפורש כבר לגבי הגלות הראשונה,
גלות מצרים:

מיד – תיכף ממש – לאחר הגזירה על הגלות,
ו"עבדום וענו אותם"⁶⁵, הבטיח הקדוש-ברוך-הוא
לאברהם אבינו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁶⁶. וכידוע
הביאור בזה⁶⁷, שכל ענין גלות מצרים היה בשביל העליה
("ה"רכוש גדול") של בני ישראל, וכדי שיקבלו את התורה
אלא שבני ישראל בהיותם בגלות ושעבוד מצרים לא
הרגישו בכך, ולכן רצו לצאת מהגלות מוקדם ככל האפשר
ולוותר על הרכוש גדול⁶⁸.

[ויש לומר שזהו הפירוש הפנימי בכך ששבט לוי לא
נשתעבדו⁶⁹: מכיון שאצלם היה קיים תמיד לימוד התורה
ו"עמדו במצות אבות"⁷⁰, הרי שהם ידעו והרגישו אף
במצרים שהגלות והשעבוד עצמם מביאים לזיכרון ועליה,
ה"רכוש גדול" – ובמילא לדידם לא היה מורגש שעבוד].

ובדומה לכך – מכיון ש"כל המלכיות (הגלויות)
נקראות על שם מצרים"⁷¹ – הוא בכל הגלויות, ובפרט

דמס' מכות: ר' עקיבא משחק כו'.

(73) תניא רפ"ז.

(74) ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 21 ואילך. חכ"ב [המתורגם]
ס"ע 84 ואילך.

(75) סנהדרין צז, ב.

(76) הל' מלכים פ"ב סה"ב.

(77) כמה מהם הובאו ונסמנו בהערות הרב מרגליות לשו"ת מן
השמים (ירושלים תשי"ז) לס' עב.

(78) פרק ג' קרוב לסופו. וראה לקמן בפנים והערה 88.

(64) ושם רפ"ה שקאי בה' צומות – כולל ת"ב: ישראל מתענים כו'

כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה.

(65) לך טו, יג.

(66) שם, יד.

(67) ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 17 ואילך. וש"נ.

(68) ברכות ט, ריש ע"ב.

(69) פרש"י שמות ה, ד. וראה שמור"ר פ"ה, טז. תנחומא וארא ו.

(70) ראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

(71) ב"ר פט"ז, ד.

(72) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 78 ואילך, בביאור הסיום

גילוי הקץ ויום הקץ – להיות בהתאם לשלימות גילוי זה, 27
 ושהדבר יבוא על ידי עבודתם בפועל, 28

גילוי הקץ, חשבון הקץ על ידי הרמב"ם וכו' אדמו"ר 29
 הזקן - הריהם איפוא התעוררות לתוספת יתר בעבודת 30
 התורה והמצוות, שיהיו בהתאם לגודל השעה, ונתינת כח 31
 לעבודה זו. 32

ובמילא, מלבד זאת שפשוט שאין האמור בכלל האיסור 33
 של "חשוב קצים" – המובא כנ"ל להלכה ברמב"ם – 34

הרי יתר על כן: צדיקים גדולים הרואים⁸⁶ את העליה 35
 גדולה וה"רכוש גדול" שבני ישראל השיגו כבר בזמן זה, 36
 מה שמביא אותם להפליא ביותר בשבחן של ישראל 37
 ובאהבת ישראל ובזכותם של ישראל, כל ישראל 38

– הרי אדרבה: הם צריכים לגלות זאת, בתור 39
 התעוררות לתוספת בעבודת השם ונתינת כח על זה, בכדי 40
 שישראל יוכלו להוסיף בעבודתם בהתאם לכך, כנ"ל. 41

י.

"שבת חזון" – גם על שם ראיית המקדש

על פי זה יומתק בענין שם השבת – "שבת חזון": 42

כפשוטו הרי היא נקראת על שם תחילת ההפטורה 43
 "חזון ישעיהו", שבגלוי תוכנה "אשר חזה על יהודה 44
 וירושלים..." את הענינים בלתי רצויים – (ג') דפורענותא 45

לאידך, ידוע מה שר' הלל מפאריטש מביא⁸⁹ "בשם 46
 הרב מבארדיטשוב נבג"ם, אשר "שבת חזון" היא מלשון 47
 מחזה, שבשבת זו מראים "לכל אחד ואחד המקדש 48
 דלעתיד"⁹⁰. 49

1 מכן, וידוע הקץ של אדמו"ר הזקן במאמר הידוע⁷⁹
 2 "זאת האלף ושבע מאות"⁸⁰.

3 בפשטות מפרשים שהכוונה ב"תיפח עצמן של מחשבי
 4 קצין"⁸¹, הוא בהתאם להמשך דברי הגמרא "שהיו אומרים
 5 כיון שהגיע עת הקץ ולא בא שוב אינו בא"⁸². וכפי
 6 שהרמב"ם מסביר באגרת תימן, שזה מביא כישלון ותקלה
 7 לעם, כי "שם יטעו בראותם שבאו הקצים ולא בא", וזה
 8 ייגרום להעדר האמונה בביאת המשיח, "לפיכך התפללו
 9 עליהם חכמים שתיפח דעתם וישחת חשבונם"⁸³.

10 מה שאין כן מה שגדולי ישראל גילו קצים, היה זה,
 11 אדרבה, לשם תכלית הכי נעלה (כפי שהרמב"ם ממליץ על
 12 הקצים שהרס"⁸⁴ גילה): מכיון שבאותם זמנים היו בני
 13 ישראל בשפל המצב, "בעלי סברות רבות נשחתות", קיבצו
 14 גדולי ישראל ומשכו את "המון העם על דרך חשבון
 15 הקצים", ובכך חיזקו אותם באמונתם ועוררו בהם את
 16 התקוה לגאולה⁸⁵, על ידי⁸⁶ שהודיעו שהגאולה קרובה
 17 ממש לבוא, אף שלולא זאת "התורה אסרה זה"⁸⁷.

18 על פי הנ"ל יש לומר בדרך אפשר: מכיון שצדיקים
 19 רואים בכל זמן משך הגלות כיצד העבודה בכל יום ורגע
 20 של גלות מכילה את עניני הגאולה ומובילה אליה, ולאחר
 21 כל יום... בגלות רואים הם הוספה בגילויים ובעליות של
 22 הגאולה (רכוש גדול), עד שקיבוץ כל ההוספות יוצר מצב
 23 של שלימות בהוספה

24 – אזי מגלים הם את זמן השלימות – שנת הקץ, שהנה
 25 משיגים ומגיעים כבר לשלימות ההוספה של הגילוי
 26 הנעלה – ובמילא צריכה עבודת בני ישראל בזמן זה, בין

(79) ראה ס' השיחות תורת שלום ע' 237 (ובסה"מ פר"ת ע' שיט).
 המאמר נדפס במאמרי אדה"ז – פרשיות ח"א ע' תיש ואילך. וראה שם
 ע' תכג. וראה אדה"ת להצ"צ נ"ך ע' קפג.

(80) ראה דברי כ"ק אדני"ע בנוגע שנת תרס"ו (שיחת כ"ק מו"ח
 אדמו"ר – בהוספות לסה"מ תרס"ו בסופן – קה"ת, תנש"א, ע' תרפח).
 (81) ראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה ויפח הקץ: תיפח נפשו של מחשב
 הקץ שלא הי' לו לכוב ולומר שכיון שהגיע וכו'. והיינו, דמפרש ההמשך
 בגמ' "שהיו אומרים כו'" – אמהשבי קצים עצמם. והוא דלא כפירוש
 הרמב"ם דלקמן בפנים, דשאר הנעם יטעו בזה.

(82) כ"ה בתרגום דאגרת תימן דר' נחום המערבי (וכן להלן). ובשאר
 התרגומים בכמה שינויים.

(83) "שיכויב השם מחשבתם ויפסיד הנהגתם" (תרגום אבן חסדאי)
 "להכשילם ולהפסיד הנהגתם" (אבן תיבון), ובשלשלתם הוא בלשון
 תפלה. ובתרגום קאפח "ולפיכך קללום שיכויב ה' את הבירור שלהם
 ויקלקל מועצותיהם".

(84) באגרת תימן שם.

(85) בשאר התרגומים בשינוי (גם בתוכן) קצת.

(86) ומסיים "ואין לטעון עליו על שטעה בחשבונותיו". ועד"ז

בתרגום אבן תיבון. ובאבן חסדאי "ואין הכזבת הקצים אשר עשה תפיסה
 עליו". ועד"ז בתרגום קאפח.

(87) כ"כ הרמב"ם בנוגע להרס"ג "אע"פ שהי' ידוע שהתורה אסרה
 זה". ובתרגום קאפח "שהתורה הזהירה על כך". וכיו"ב בשאר התרגומים.
 (88) ועפ"ז מתורץ בפשטות מה שלאחרי שהרמב"ם האריך לבטל וכו'
 הדרך של מחשבי קצים (ומסיים "אבל אמתת העת על בורי" אינה
 מודעת"), ממשיך ומודיע קץ שהוא קבל, ואשר "זהו יותר אמת מכל
 חשבון שנאמר בשום קץ", ע"ש.

אלא לפי שאי"ז בכלל בגדר מחשבי קצים, כיון שנתגלה אליו המצב
 והקץ.

ולכן מאריך ומדגיש לפני שמודיע הקץ "אבל יש אצלנו קבלה גדולה
 ונפלאה קבלתי אותה מאבי שקבל מאביו ומאבי אביו והוא קבל מאביו
 כו'".

ולהעיר מלק"ש [המתורגם] ח"כ ע' 258.

(89) נעתק באוה"ת לג"ח ח"ב ע' א'צו.

(90) ראה בארוכה שיחה שלאח"ז. לק"ש [המתורגם] ח"ט ע' 25

ואילך.

9 הגלות, ובדרך ממילא – עבודתו, "מעשינו ועבודתנו כל
10 זמן משך הגלות", היא עוד באופן נעלה יותר,
11 שזה מביא את בית המקדש השלישי, ה"בנוי ומשוכלל
12 למעלה"⁹², שיהיה "חזון" כפשוטו, שיראו אותו כאן
13 למטה מעשרה טפחים, כי: יבא אריה במזל אריה ויבנה
14 אריאל בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, במהרה בימינו
15 ובחודש זה – מזל אריה – ממש.
(משיחת ש"פ דברים תש"מ)

1 ולפי הנ"ל מובן שאין אלו פירושים הפכיים, אלא
2 אדרבה, יש קשר ביניהם, ויתירה מזו – הם בהמשך תיכף
3 זה לזה: בחורבן של בית המקדש, עד למדרגה הכי
4 תחתונה כפי שהיא בשבת חזון שהיא השבת שלפני תשעה
5 באב (ושייכת אליו)⁹¹ – "וראים", בשבת עצמה ומתחיל
6 מהרגע הראשון הנקרא "שבת חזון" – את בנין המקדש
7 דלעתיד.
8 וזה פועל על היהודי שלא להתפעל מכל קשיי חושך

(91) וראה לעיל הערה 11.

(92) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ובכ"מ. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 452. וש"נ.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום ראשון עמ' א

27 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: הָנוּ רַבֵּנּוּ בתוספתא (דמאי
28 פ"ב ה"ב), אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ שֶׁהִתְאַלְמְנָה או התגרשה ונשאת לחבר,
29 וְכֵן בְּתוּ שֶׁל עִם הָאָרֶץ שֶׁנִּשְׁאַתָּ לְחֵבֶר, וְכֵן עֲבָדוֹ הַכְּנַעֲנִי שֶׁל עִם
30 הָאָרֶץ שֶׁנִּמְכַּר לְחֵבֶר, כּוֹלֵן צָרִיכִין לְקַבֵּל עַל עֲצָמָם דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת,
31 כְּלוּמָר, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם נֶאֱמָנוֹת כְּשֶׁל חֵבֶר צָרִיכִים הֵם לְקַבֵּל עַל
32 עֲצָמָם לִנְהוּג בְּכָל הָעֲנִינִים כְּמוֹ הַחֲבֵרִים, כְּגוֹן לֵאכּוֹל בְּטָהֳרָה
33 וּלְעֹשֶׂר פִּירוֹתֵיהֶם. אֲבָל אֵשֶׁת חֵבֶר שֶׁהִתְאַלְמְנָה או התגרשה
34 ונשאת לעם הארץ, וְכֵן בְּתוּ שֶׁל חֵבֶר שֶׁנִּשְׁאַתָּ לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עֲבָדוֹ
35 שֶׁל חֵבֶר שֶׁנִּמְכַּר לְעַם הָאָרֶץ, הֵרִי הֵם נִשְׁאָרִים בְּנִאֲמָנוֹתָם, וְאִם
36 חֲזָרוּ לִתְחַת יַד חֵבֶר, אֵינָן צָרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת לְבִתְחֻלָּה –
37 לְחֹזֶר וּלְקַבֵּל עַל עֲצָמָם לִנְהוּג כַּחֲבֵרִים, כִּיּוֹן שֶׁכֵּבֶר הוֹחֲזָק
38 בְּכִשְׁרוֹת כְּשֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת הַחֵבֶר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹנָה אָמַר,
39 כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ לְרִשּׁוֹת עִם הָאָרֶץ, אֵת הֵן צָרִיכִין לְקַבֵּל עַל עֲצָמָם
40 דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת לְבִתְחֻלָּה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מַעֲשֵׂה
41 בְּאִשָּׁה אֲחָת שֶׁנִּשְׁאַתָּ לְחֵבֶר, וְהִיָּתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ תְּפִילִּין עַל יָדוֹ, וְאַחֲרֵי
42 כֵךְ נִשְׁאַתָּ לְמוֹכֶס, וְהִיָּתָה קוֹשֶׁרֶת לוֹ קֶשֶׁרִי מוֹכֶס – חוֹתָמוֹת שֶׁל
43 מוֹכָסִים עַל יָדוֹ – בְּשִׁבְלִיו, וּמוֹכָח שֶׁאֵף אִשֶׁת חֵבֶר אֵינָה בְּחוֹקֶת
44 כְּשִׁרּוֹת אֲלֵא כְּשֶׁהָיָה בְּרִשּׁוֹת, אֲבָל אִם חֲזָרָה וְנִישְׁאַתָּ לְעַם
45 הָאָרֶץ, אֵין לְהִאֲמִינָה.
46 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדַבְרִים הַנִּשְׁלָחִים בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, כְּמָה סִימָנִים
47 יֵשׁ לִתֵּת בָּהֶם, כְּדִי שִׁדְעוּ שֶׁהֵם כְּשִׁרִים: אָמַר רַב, דְּבָרִים שִׁימָנִם
48 הוּא 'כִּבִּי'וֹת', אֲסוּר לְשׁוּלָחַם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּחוֹתָם אֲחֵר בְּלִבָּד,
49 אֲלֵא יֵשׁ צוּרָה בְּשֵׁנֵי חוֹתָמוֹת. אֲבָל דְּבָרִים שִׁימָנִם הוּא 'חֲמִצָּה',
50 מוֹתֵר לְשׁוּלָחַם בְּחוֹתָם אֲחֵר, וְאִפְשָׁר לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא הוֹחֲלָפוּ.
51 מִבֵּאֵרֶת הַגְּמָרָא אֶת הַסִּימָנִים: חִבִּי'וֹת הֵינָן חֶלֶב, בָּשָׂר, יָוֵן, תְּבִלָּה,
52 שִׁנְשָׁלִים עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכָבִים,

1 שֶׁל 'חֵבֶר' – תַּלְמִיד חֲכָם, הָרִי הוּא בְּחֵבֶר לְעֵנִין זֶה, וְאִפְשָׁר לְהִאֲמִינוּ
2 שֶׁהוּא מוֹכֵר דְּבָרִים כְּשִׁרִים.
3 מִבֵּיִאֵה הַגְּמָרָא מַעֲשֵׂה דוֹמָה: רַב הוֹנָא בַּר מְנַיִמִי, וְכֵן תְּבִלָּתָא
4 מֵאֲנִשֵּׁי דְּבִיתָה דְּרַב עֲמֶרֶם חֲסִידָא – קָנָה תְּכֵלֶת לְצִיצִיּוֹתָיו מֵאִשְׁתּוֹ
5 שֶׁל רַב עֲמֶרֶם חֲסִידָא, וְאַחֲרֵי כֵךְ הִסְתַּפֵּק הָאֵם הוּא יִכּוֹל לְסַמֵּךְ
6 עֲלֵיהָ שֶׁאֵין זֶה תְּכֵלֶת, או שֶׁעָלָיו לְחַשׁוֹשׁ שׁוֹהוּ קָלָא אֵילָן, הַדּוּמָה
7 בְּמֵרָאָהּ לְתֵכֶלֶת וְהִרְמִינֵהּ מוֹכְרִים אוֹתוֹ כְּתֵכֶלֶת. אֲתָא לְקַמְיָה
8 דְּרַב יוֹסֵף – בֵּא לִפְנֵי רַב יוֹסֵף וְשֵׁאֵל, לֹא הָיָה בִּידֵיָהּ – לֹא יָדַע רַב
9 יוֹסֵף מַה לְהַשִּׁיב לוֹ. פָּנַע בֵּיהּ – פָּגַשׁ אֶת רַב הוֹנָא חֲנִן תִּיָּמָא
10 (–הַחִיטָּה), אָמַר לֵיהּ, יוֹסֵף עֲנִיָּא מָנָא לֵיהּ – רַב יוֹסֵף הֵעֲנִי, מִנִּין לוֹ
11 לִידַע דִּין זֶה, בְּיָדֵי הָיָה עוֹבְדָא – אִיתִי הִיָּה מַעֲשֵׂה דוֹמָה, דְּזִבְיָנִי
12 תְּבִלָּתָא מֵאֲנִשֵּׁי דְּבִיתָה דְּרַבְנָה – שְׁקִנִּיתִי תְּכֵלֶת מֵאִשְׁתּוֹ שֶׁל
13 רַבְנָה, אֲחִוָּת – אֲחִיו דְּרַבִּי תִּיָּא בַּר אָבָא, וְהִסְתַּפֵּקְתִּי אִם אִפְשָׁר
14 לְסַמֵּךְ עֲלֵיהּ, וְאֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב מִתְנָא – וְהִלְכְתִּי לִפְנֵי רַב מִתְנָא
15 לְשׁוּאָל, לֹא הָיָה בִּידֵיָהּ – וְלֹא יָדַע תְּשׁוּבָה, אֲתָא לְקַמְיָה – הִלְכְתִּי
16 לִפְנֵי דְּרַב יְהוֹנָה מְהִיזְנִיָּא לְשׁוּאָל, אָמַר לִי, נְפִילָת לִיד – עֲתָה
17 נְפִילָת לִידִי, שֶׁאֲתָה זָקוֹק לִי, שֶׁאֵין יוֹדַע תְּשׁוּבָה לְשׁוּאָלְךָ, הֵכִי אָמַר
18 שְׁמוּאֵל, אֵשֶׁת חֵבֶר, הָרִי הִיא בְּחֵבֶר, וְאִפְשָׁר לְסַמֵּךְ עֲלֵיהּ.
19 הַגְּמָרָא מְסִייעַת לְדִינִים אֲלוֹ מְבִרִייתָא: (תִּנְיָנָא לְהָא) דְּתַנּוּ רַבֵּנּוּ
20 בְּבִרְיִיתָא, אֵשֶׁת חֵבֶר הָרִי הִיא בְּחֵבֶר, וְכֵן עֲבָדוֹ שֶׁל חֵבֶר הָרִי הוּא
21 בְּחֵבֶר, אוֹמֶרֶת הַבִּרְיִיתָא דִּין נוֹסֵף, חֵבֶר שְׁמָהּ, אֵשֶׁתוֹ וְכֵנִי בֵּיתוֹ
22 הָרִי הֵן נִשְׁאָרִים בְּחוֹקֶתָם שֶׁהֵם נִאֲמָנִים, כְּפִי שֶׁהָיָה בְּחִיּוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁחָדּוּ
23 – עַד שֶׁתַּעֲזוּר סִיבָה לְחֹשֶׁד בָּהֶם. וְכֵן חָזַר קְבוּעָה שִׁדְעוּ
24 שְׁמוּבְרִין בֵּת תְּבִלָּה, הָרִי (הֵן בְּחוֹקֶתָם) [הִיא בְּחוֹקֶתָם] וְאֵין חוֹשָׁשִׁים
25 שִׁימְכּוּר קָלָא אֵילָן, עַד שֶׁתִּיַּפְּסֵל – שִׁתְּבַרְר שִׁמְכּוּר בֵּה 'קָלָא אֵילָן'
26 בְּתוֹרַת תְּכֵלֶת.

לקוטי שיחות

שבת חזון

כרך כט

מתורגם ללשון הקודש

- מברדיטשוב אינו אומר שמראים זאת רק לצדיקים, ובודאי
שלא רק לצדיקים גדולים, אלא "מראין לכל אחד ואחד
המקדש דלעתיד" –
יש להסביר בפשטות בדומה לנאמר בגמרא⁷ על דברי
דניאל⁸ "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים
אשר היו עמי לא ראו את המראה, אבל חרדה גדולה נפלה
עליהם ויברחו בהחבא" – "וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא
איבעיתו (=מדוע נבהלו)? אף-על-גב דאינהו לא חזו
מזלייהו חזו" (=למרות שהם לא ראו, מזלם ראה). כלומר,
ה"אנשים .. עמי" לא נבהלו רק מכך שדניאל מסר להם
את ה"מראה", אלא הגורם לחרדתם היה ש"מזלייהו חזו"⁹,
וחזון המזל הוא באופן שכתוצאה מכך "חרדה גדולה נפלה
עליהם" כפי שהם כאן למטה¹⁰.
וכך מובן בענינו, שראיית המקדש דלעתיד בשבת
חזון אינה ענין השייך רק לצדיקים אשר הם יספרו על כך,
או יגלו זאת לשאר בני ישראל, אלא היא, כדברי חז"ל
שלעיל, בלשון התורה, ש"מראין (המובן בלשון הקודש של
המושג חזון) לכל אחד ואחד" – מראים זאת למזלייהו של
הנשמה¹¹, והדבר משפיע על האדם, אף על גופו ונפשו
הבהמית¹².

ג.

משל לאב שתפר לבנו בגד...

- מהי המשמעות והמטרה של חזון המקדש דלעתיד?
רבי לוי יצחק מברדיטשוב מסביר זאת¹ על ידי משל

(9) בפרש"י דניאל שם "מזלו שברקיע". ובפרש"י מגילה שם ד"ה
מזלייהו "שר של כל אדם למעלה".
(10) וכמבואר בכ"מ בנוגע הבת-קול שלמעלה (ראה לקו"ת תצא לו,
ד (ע"פ מאמר הבעש"ט). ד"ה אריב"ל בכ"י ב"ק כ"ו תש"ב פ"א. ובכ"מ),
שה"מזל" דנשמה שומע ונמשך מזה לנשמה שבגוף. וראה גם ס' חרדים
ב"חתימת הספר" (סגולה ר').
(11) לקו"ת במדבר טז, א ואילך; יז, א (הובא בלקו"ת שבעה ערה
הקודמת – לו, סע"א) ובכ"מ – בביאור מחז"ל הנ"ל.
(12) וראה בארוכה לקו"ת [נהמתורגם] ח"ט ע' 26 ואילך, שהפעולה
דראיית ביהמ"ק הג' בשבת חזון היא נעלית יותר מהפעולה שע"י הב"ק
(ומזה שמזלייהו חזו). וראה לקמן בפנים.

א.

שבת חזון – מלשון מחזה

- ידועים דבריו¹ של רבי הלל מפאריטש² "בשם הרב
מברדיטשוב נבג"מ" ש"שבת חזון" היא מ"לשון מחזה",
כלומר, שבשבת זו מראים "לכל אחד ואחד" המקדש
דלעתיד מרחוק.
והרי אין ענין יוצא מידי פשוטו. "שבת חזון" נקראת
כך על שם ההפטרה: כיון שזוהי השבת הסמוכה ושייכת
לתשעה באב, נאמרת בה ההפטרה "חזון ישעיהו"⁴ –
האחרונה מג' דפורענותא⁵. ומובן, שכלל שהשבת סמוכה
יותר לתשעה באב, כך חמורה יותר הפורענות, עד כדי כך
שכאשר השבת היא בערב תשעה באב או בתשעה באב
עצמו, הרי למרות שאסור להתאבל בשבת, יש בה בכל
זאת, לפי כמה דעות, הענינים של תשעה באב לגבי דברים
שבצנעה⁶.
מכך מובן גם לאידך גיסא: הענין שמראים בשבת חזון
את המקדש דלעתיד, מפני סמיכותה לתשעה באב, הוא
ביתר שאת וביתר עוז כאשר תשעה באב חל בשבת (כמו
בשנה זו), יותר מאשר בשנים אחרות, כאשר שבת חזון
אינה בתשעה באב עצמו.

ב.

"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד"

- לגבי הענין שבשבת חזון מראים את המקדש שלעתיד,
למרות שלא כל אחד רואה זאת בגלוי, והרי רבי לוי יצחק

(1) נעתק באוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'צז – בשוה"ג.
(2) נסתלק י"א מג"א תרכ"ד. ראשי פרקים מתולדותיו נדפסו בתחלת
ספרי פלח הרמון בראשית ושמות (קה"ת, ברוקלין תשי"ד. תשי"ז).
(3) בא' הביכלעך [756], קמב, ב: [לכ"א מישראל. – לאח"ז הגיע גוף
כתי' דהר"רה (בכרך 1228 – צז, א), ושם: לכאו"א מישראל.
(4) טושי"ע או"ח סתכ"ח ס"ח. הגהמ"י לרמב"ם הל' תפלה פ"ג
הי"ט.
(5) ראה תורה ר"ח מגילה לא, ב. ראבי"ו ס' תקצה.
(6) רמ"א או"ח סתקנ"ד ס"ט ובני"כ שם. גוי"כ השו"ע שם סתקנ"ב
ס"י.
(7) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.
(8) דניאל יוד, ז.

בבית. ובענינו – בקשר להשפעה על הבן ללכת בדרך
הישרה חשוב בעיקר הענין בבית המקדש הדומה לבגד
(כולל בית המקדש שלעתיד), ולא כל כך הענין שזהו
"בית".

ד.

בגד תואם למדת האדם

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
אחד ההבדלים המהותיים בין בגד לבית הוא, שהבגד
תואם למדתו של האדם הלוּבשו: אורכו ורוחבו של הבגד
צריכים להתאים למדת אורכו ורוחבו של האדם, לא קצר
יותר ולא ארוך יותר. כפי שקובעת ההלכה²³, שבגדי
כהונה, שהם "לכבוד"²⁴ ולתפארת²⁵, צריכים להתאים
למדתו של הכהן.

ואילו מדותיו של הבית – אורכו ורוחבו – גדולים
הרבה יותר ממדת האדם, כפי שנקבע בהלכה²⁶, שבית
חייב במזווה רק אם מדתו היא לפחות ארבע אמות על
ארבע אמות – הרבה יותר ממדת האדם. מדת האדם היא
כנקבע לגבי שיעור גודלו של מקוה טהרה²⁷: "אמה על
אמה ברום ג' אמות, כמדתו של אדם".

מכך מובן שהקשר שבין הבגד לאדם הלוּבשו הוא
קרוב והדוק יותר מהקשר שבין הבית לאדם הדר בו²⁸.
ולכן יש הבדל בין בגד לבין בית לגבי האפשרות לשער
מיהו האדם שבהם: על ידי מבט על בגד ניתן לדעת פרטים
מסויימים על הלוּבשו – אורכו ורוחבו וכדומה, כי הבגד
מותאם דוקא למדתו המסויימת של אדם²⁹ זה, כדלעיל.
ואילו על ידי מבט על בית ניתן לשער רק באופן כללי לגבי
האדם הגר בו – אם זהו בית של עשיר או של עני וכדומה,
אך אי אפשר להסיק מכך מסקנות לגבי פרטי הדר בו.

1 לאב אשר תפר לבנו בגד יקר והבן קרע את הבגד לקרעים.
2 האב תפר עבורו בגד נוסף, אך הילד קרע את הבגד גם
3 בשנית¹³. ואז שוב תפר האב בגד שלישי עבור הבן, אך
4 לא איפשר לו ללובשו, אלא "לפרקים רחוקים ידועים"¹⁴
5 הוא מראה לבן את הבגד, באומרו שכאשר יתנהג הבן
6 כראוי הוא יוכל ללובשו. על ידי כך מרגיל האב את בנו
7 ללכת בדרך הישרה, עד שהיא הופכת להיות אצל הבן
8 "כמו טבע", ואז נותן האב את הבגד לבנו כדי שילבשנו.
9 ומובן, שזהו משל לשני בתי המקדש – אשר נחרבו, ולבית
10 השלישי – המקדש שלעתיד לבוא.

11 ידוע¹⁵, שכל המשלים שבתורה, תורת אמת, מדויקים
12 בכל פרטיהם. וכיון שמשל זה נאמר על ידי "הרב
13 מברדיטשוב" מובן שהוא מתאים בדיוק לנמשל.

14 ולפי זה יש להבין: בתי המקדש היו דירת קבע (בית),
15 ולא דבר ארעי, כמשכן אשר עליו נאמר¹⁶ "ואהיה מתהלך
16 באהל ובמשכן"¹⁷ – ומדוע מובא על כך משל של בגד,
17 שהוא במהותו דבר מתחלף – "כלבוש תחליפם"¹⁸? ואשר
18 "שמלתך לא בלתה"¹⁹ היה נס מיוחד לתקופה מוגבלת
19 בלבד?

20 ובמיוחד יש להבין: הרי אפשר להביע אותו רעיון
21 ממש על ידי משל המתאים בדיוק לבית המקדש – משל
22 של "בית".

23 יותר מכך: כוונתו העיקרית של המשל היא, לכאורה,
24 שבנתינת בית המקדש הראשון והשני, לא יחריבוהו, והוא
25 יהיה (אילו זכו)²⁰ קיים לעד בקיום נצחי²¹, וכיצד מתאים
26 לכך משל של בגד שהוא ארעי, להיפך מדבר נצחי²².

27 ועל כן יש לומר, שאמנם לבית יש מעלה לעומת בגד,
28 בכך שהוא קבוע ותמידי, אך יש לבגד מעלה שאיננה

לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 247; 257 ואילך. ויש"נ.
(23) פסחים סה, ב. ויש"נ. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ד. פרש"י
צו ו, ג. ולהעיר מסהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת כו' בסופה.
(24) ועד"ז בנוגע לבושים בכלל – ראה ב"ק צא, ב: קרי למאני
מכבדותא.
(25) תצוה כח, ב – הובא ברמב"ם שם.
(26) סוכה ג, סע"א ואילך. רמב"ם הל' מזווה רפ"ו. טוש"ע יו"ד
סרפ"ו סי"ג.
(27) עירובין ד, ב. ויש"נ. רמב"ם הל' מקואות רפ"ד. טוש"ע יו"ד ר"ס
רא.
(28) ראה בהחילוק בין לבוש ובית – לקו"ת ברכה צח, סע"ד ואילך.
סה"מ תש"ד ס"ע 113 ואילך. ובכ"מ.

(29) וישנם לבושים מיוחדים ושונים לכל חלקי הגוף – לבושי הראש
לבושי הגוף ולבושי הרגל. ולהעיר משבת (קכ, א) שמונה עשר לבושים.
וראה המשך תער"ב ח"א ע' רא. ובכ"מ.

(13) וראה זח"א סא, ב ובאור החמה שם. ואולי זהו היסוד להמשל
דהרב מבארדיטשוב.
(14) בגוף כת"י דהר"ה הנ"ל: ולפרקים ידועים. ובכ"מ הנ"ל (הערה
(3) לפעמים ידועים.
(15) ראה לקו"ש ח"א [המתורגם] ע' 107. ח"א ע' 259 ואילך. ח"ט
ע' 287.
(16) ש"ב ז, ו ובפרש"י שם.
(17) ובלשון הרמב"ם ריש הל' בית הבחירה גבי משכן המדבר "והי'
לפי שעה".
(18) תהלים קב, כז.
(19) עקב ח, ד.
(20) ראה רש"י יחזקאל מג, יא, ובהנסמן לקמן הערה 43.
(21) ע"ד ביהמ"ק הג' – זח"ג רכא, א. ח"א כח, ב.
(22) ולהעיר, נדחיות דביהמ"ק הג' שייכת גם לזה שהוא כנגד יעקב
שקראו (פסחים פח, א) בית דוקא – ראה לקו"ת מטות פג, ג. ובארוכה

ה.

התאמת פרטי בית המקדש לדרגות הקדושה – כנגד

1 לפי זה מובן מדוע המשל הוא דוקא על בגד ולא על
2 בית:

3 בבית המקדש הקדושה איננה קדושה אחת כללית –
4 היותו "בית לה" 30, אלא יש בו דרגות שונות של
5 "קדושות": קודש הקדשים, היכל, עזרה וכדומה 31, ויש
6 קדושה מיוחדת לכל חלק ומקום מסויים בבית המקדש 32.
7 בית המקדש נבנה באופן של "הכל בכתב מיד ה' עלי
8 השכיל" 33 – כלומר, חלקי הבית, מקומם ומדותיו של כל
9 חלק היו מדוייקים לחלוטין 34 בהתאם להבדלי הקדושה
10 של כל חלק ומקום מסויים שבו.

11 וזוהי המשמעות של דברי חז"ל על הפסוק 35 "מכון
12 לשבתך פעלת ה'", המדייקים בלשונם ואומרים 36: "בית
13 המקדש שלמטן מכון כנגד בית המקדש שלמעלן". כלומר,
14 "בית המקדש" כפי שהוא "למטה" עם כל ההבדלים
15 במקומו ובמדותיו (הגשמיים) של כל חלק מסויים שבו,
16 מדוייק ומכון "כנגד בית המקדש שלמעלן", שכל זה
17 מותאם לדרגת הקדושה של כל חלק מסויים 37 שבבית
18 המקדש הרוחני – "בית המקדש שלמעלן" 38.

19 והבדלי הדרגות במקום כרוכים בהבדלי דרגות שבבני
20 ישראל: עזרת נשים, אנשים, מקום שבו כהן נכנס וכו'.

21 וזוהי המעלה של "בגד", לעומת "בית", כי

ההתאמה המדוייקת של כל חלקי המקדש ופרטיו
להבדלי דרגות הקדושה שבהם היא בדומה לבגד,
המותאם בכל פרטיו למתלבש בו 39.
ו.

התאמת הפרטים לקדושה ניכרת בגלוי בבית המקדש השלישי

אמנם, מעלת ה"בגד" שבבית המקדש היתה, כמובן,
בבית ראשון ובבית שני, כדלעיל, ואף במשכן 40, אך יש
לחדש, שבכל זאת, עיקר החידוש במשל של ה"בגד" הוא
לגבי בית המקדש דלעתיד, בית המקדש השלישי.

ההסבר לכך הוא: מעלתם של בית ראשון ובית שני
בדומה ל"בגד" – התאמת כל חלק ופרט לדרגת הקדושה
שבו ושבבני ישראל, כדלעיל – אינה מפורשת בפסוקים,
ואינה גלויה וניכרת בהם במפורט. בגלוי ניכר היה שזהו
"בית לה" המותאם למקומות כלליים וכו' 41.

אך בבית המקדש השלישי יתחדש, שגם לעיני בשר
תהיה ניכרת וגלויה מעלתו המיוחדת, שהוא כ"בגד", שכל
פרט במדותיו ובחלקיו 42 מותאם לקדושה המיוחדת
שבו 43.

והטעם לכך הוא: נאמר בזהר 43* שבית המקדש
הראשון והשני היו "בניינא דבר נש" 44, ואילו בית המקדש
דלעתיד, בית המקדש השלישי, הוא "בניינא דקודשא בריך
הוא" 44.

ולפיכך, אמנם בבית המקדש הראשון והשני היו כל
חלקיו ופרטיו מדותיו מדוייקים – מיד ה' – לקדושות

(39) ולהעיר גם מהדיעה דהשראת השכינה במקדש היא דוגמת
"התלבשות השכל במוח ולב" (ראה בארוכה ביאור הדיעות בזה באוה"ת
ויצא קצת, א ואילך. ועוד. וראה לקו"ש ח"ט ע' 141 ואילך. וש"נ).

(40) ראה בחיי ואלשיך שבהערה 38.

(41) ופרטי הקדושות (קד"ק, היכל וכו') בהבית – רמב"ם הל'
ביהב"ח פ"א ה"ה. ועוד.

(42) וכדירוק בהפסוקים דיחזקאל (מג, יא ואילך): צורת הבית ותכונותיו
ומוצאיו ומובאיו .. ואת כל חזקוניו .. הודע אותם ג' – ומפרט בדיוק
הצורות והמדות כו'. וראה ס' צורת הבית (לבעל התהי"ט) בהקדמתו.

(43) ואפילו בבית שני, ש"בנוהו .. מעין דברים המפורשים ביחזקאל"
(רמב"ם שם פ"א ה"ד) – ה"ה רק "מעין הדברים כו'" ולא בכל פרטיו.
וראה הביאור לזה בס' צורת הבית שם. פתיחת התהי"ט למס' מדות. ועוד.
(43*) נסמן בהערה 21.

(44) וי"ל שגם לדעת הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א ובסופו) דמשיח
בונה מקדש, נק' "בניינא דקוב"ה" לגבי בית ראשון ושני. וראה לקו"ש
להמתורגם ח"ח ע' 452 ואילך ובהנמקן שם.

(30) רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.

(31) ראה רמב"ם שם ה"ה. ועוד.

(32) וראה לקו"ש חכ"א ע' 253. וש"נ.

(33) דה"א כח, יט ובפרש"י שם.

(34) ולכן אסור לשנות בכנין – סוכה נא, סע"ב. חולין פג, ב.

(35) בשלח טו, יז.

(36) נתחומא משפטים יח. זח"ב נט, ב (רע"מ)*. ועד"ז במכילתא
(ופרש"י) בשלח שם (ושם: נסא של מעלה). ובתנחומא ויקהל ז (וכן
בפרש"י ויצא כח, יז. משפטים כג, כ) הוא בסגנון הפוך: מקדש של
מעלה מכון כנגד ביהמ"ק של מטה. וראה של"ה שכת, סע"א ואילך.

(37) וראה לקו"ש חכ"ט ע' 73 ואילך, שזהו גם הטעם ש"המקדש
כולו לא ה' במישור אלא במעלה ההר" (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו ה"א),
וכל חלק במקדש שה' קדוש יותר ה' גבוה יותר (גם) בשטח מקומו
(כמבואר ברמב"ם שם – ה"א ואילך).

(38) וראה בחיי תרומה כה, ט. אלשיך ר"פ תרומה (הובא ונת'
באוה"ת שבהערה הבאה – קצט, א"ב). תורת העולה להרמ"א ח"א.

(*) ובירושלמי ברכות פ"ד ה"ה בית קדוה"ק שלמטן מכון כנגד בית קדוה"ק של מעלן מכון לשבתך מכון כנגד שבתך.

מן האותיות שבעשרה מאמרות עצמם⁵⁰.
 כלומר, כל ההבדלים שבין הנבראים במהותם,
 תכונותיהם וצורתם, נובעים מכך שיש הבדלים בפרטי
 האותיות שבעשרה מאמרות, וחילופיהן ותמורותיהן,
 המהוות ומחיות כל נברא בתכונותיו המיוחדות⁵¹.

ה.

גילוי "פי ה' דבר" שבכל נברא

וזה יהיה החידוש לעתיד לבוא, שאז יראו זאת בגלוי
 — "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר"⁵²;
 בנוסף לכך שלעתיד לבוא יתגלה "כבוד ה'", שיהיה
 ניכר כיצד כל נברא נוצר על ידי הקדוש-ברוך-הוא שהוא
 "ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה
 שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"⁵³, שזהו הענין
 הכללי השווה לכל הנבראים, שעצם "המצאותו" של כל
 נברא הוא רק על ידי שהקדוש-ברוך-הוא "ממציאו",
 אלא "וראו כל בשר", ש"פי ה' דבר" — שמהותו
 האמיתית של כל נברא, בתכונותיו המסוימות — הוא "דבר
 ה'", דיבור מסויים מלוכש בו⁵⁴.

כפי שאנו מוצאים, שצדיקים גדולים "רואים" זאת כבר
 עתה, כמובא⁵⁵, שהמגיד (ממזריטש) הבחין לפי מבטו על
 כלי, שהאומן שיצר כלי זה היה סומא בעין אחת. הוא
 ראה בכלי את התכונות המיוחדות של האומן שיצר כלי
 זה בגשמות, מיש ליש, ועל-אחת-כמה-וכמה, נובע הדבר
 מכך שהוא ראה בכל נברא את הכוח הפועל בנפעל⁵⁶, את
 דבר ה' המהווה את הדבר הגשמי⁵⁷.
 ולעתיד לבוא יתגלה הדבר לעיני כל "וראו כל בשר
 יחדיו כי פי ה' דבר".

ויש לומר, שהחידוש שיתחדש בענין של "וראו כל
 בשר" לגבי "פי ה' דבר" שבועולס, נובע מכך שבבית
 המקדש תתגלה מעלת ה"לבוש" שבו — לגבי השראת
 השכינה בו — שכל חלק בבית המקדש הגשמי כרוך
 ומותאם למדת הקדושה המלוכשת בו.

המיוחדות לכל חלק, אך כיון שבנינם ופרטיהם מיוחדים
 ל"בר נש", למרות שהם "מיד ה'", לכן לא ראו בגלוי בכל
 הפרטים והחלקים שבבית המקדש שלמטה את התאמתם
 לפרטים של חלקי הקדושה ב"בניינא דקודשא בריך הוא",
 כדלעיל.

ואילו בבית המקדש דלעתיד, הרי הבניה עצמה היא
 "בניינא דקודשא בריך הוא", ולכן יהיה ניכר בגלוי שפרטי
 המקדש שלמטה משקפים את פרטי הקדושה של בית
 המקדש שלמעלה — כל מקום, מדה מסויימת וכו' שבבית
 המקדש הגשמי הוא בהתאם "ולפי מדת" הקדושה שבו,
 שלמעלה.

ז.

מעלת ה"לבוש" בעולם כולו

ידוע, שהשראת השכינה בעולם היא על ידי בית
 המקדש, כדברי חז"ל⁴⁵, שמבית המקדש "היתה אורה
 יוצא לעולם", בדומה למציאות הנשמה במוח ובראש או
 באיברי הגוף⁴⁶,

ומעלה מיוחדת זו של "כגד" תהיה ניכרת בגלוי לא
 רק בבית המקדש השלישי עצמו, אלא באמצעותו היא
 תתגלה גם בבריאה כולה. כדי להבין זאת יש להקדים:

לגבי "עשרה מאמרות (שבהם) נברא העולם"⁴⁷ ידוע
 הסברו של אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה⁴⁸, על
 הפסוק⁴⁹ "לעולם הוי' דברך...", שהאותיות של המאמר
 המסויים מתוך עשרה מאמרות, שבהן נבראה בריאה
 מסויימת זו, המוזכרת בעשרה המאמרות, עומדות בנברא
 מסויים זה "להחיות ולקיימו",

נוכך לגבי שאר כל הנבראים, שבכל העולמות, אף אלו
 שאינם נזכרים במפורש ב"עשרה מאמרות", שכל אחד
 מהם נברא מ"אותיות שבעשרה מאמרות שבתורה", אלא
 שהם נבראו באופן שהחיות של עשרה המאמרות הגיע
 אליהם על ידי "חילופים ותמורות האותיות", כדי לברוא
 ולהחיות גם נבראים מסויימים, שאינם יכולים לקבל חיות

(45) ויק' פ"א, ז. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י שם. תנחומא תצוה
 ב. בהעלותך ב.

(46) תניא פנ"א ואילך. ועוד.

(47) אבות רפ"ה.

(48) בתחלתו.

(49) תהלים קיט, פט.

(50) כמבואר בשער היחידה"א שם.

(51) ראה שם פ"א ופ"ב.

(52) ישע' מ, ה.

(53) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(54) ראה שער האמונה פכ"ז. ועוד.

(55) שער האמונה שם בסוף הפרק. ועוד.

(56) ראה גם אמרי בינה שער הק"ש ספ"ד (לט, א).

(57) ראה ס' השיחות תש"ג ע' 155 — דברי הה"מ לפני ההסתלקות.

ועד"ז בבית רבי ח"א פכ"ב (מו, א בהערה), דברי אדה"ז לפני הסתלקותו.

ט.

עבודת ה' "כמו טבע"

טבע, אל⁶¹ הוא נשאר במציאותו שלו הטבעית, נברא –
 "בניינא דבר נש" – שמציאותו נפרדת, כביכול, מאלקות.

אך כאשר הוא מגיע לידי התמסרות מוחלטת לעבודת
 ה', הרי עבודת ה' נעשית כל מהותו: לדוגמא, אהבת ה'
 אצלו אינה נטיה ואהבה טבעית המנוצלת לקדושה, אלא
 זוהי מדה קדושה בכל מהותה, זהו רצון ה'.

וכיון שהוא נעשה מציאות של קדושה – "בניינא
 דקודשא בריך הוא" – אשר "עבודת ה'" היא מהותו שלו,
 הרי כל מדותיו הופכות לקדושה, כך שכל מדה ייחודית
 שבו קשורה לגמרי לקדוש-ברוך-הוא. אין אצלו חשיבות⁶¹
 לנטייתו הטבעית, והוא מקיים את עבודתו בשלמות, הן
 כאשר נדרשת עבודה של אהבת ה', והן כאשר נדרשת,
 להיפך, עבודה מתוך יראת ה' –

ואז הליכתו בדרך הישרה נעשית אצלו "כמו טבע",
 והוא "אינו ירא ממנו פן יחזור לסורו מאחר שנעשה כמו
 טבעי"⁶².

י.

"בגד" – התקשרות כל כוחות הנפש לקדוש-ברוך-הוא

ולכן מדגיש רבי לוי יצחק מברדיטשוב שמראים
 ליהודי את בית המקדש, כפי שהוא בדומה ל"בגד", שהוא
 כמדת הלוכשו, שניכר בו הקשר אל הקדוש-ברוך-הוא לא
 רק באופן של "בית", כדלעיל, קשר כללי, אלא כ"לבוש"
 לקדוש-ברוך-הוא, שכל הפרטים שבו הם כ"בניינא
 דקודשא בריך הוא",

כי זוהי נתינת הכוח⁶³ לעבודה שצריכה להיות אצל
 כל יהודי, שבנוסף לקשר הכללי שלו עם הקדוש-ברוך-
 הוא, והתמסרותו הכללית לעבודת ה', צריך להיות אצלו
 קשר עם הקדוש-ברוך-הוא בכל פרט ופרט, בדומה
 ל"בגד", אשר יקיף את כל כוחות נפשו לפרטיהם: בשכל
 – שכל מציאותו היא הכרה באלקות, "לדעת דעת
 בוראו"⁶⁴. במדת האהבה – שכל מהותה תהיה אהבת ה',
 וכך בכל המדות. ואז לא יהא אפשרי אצלו שום רגש אחר
 ח"ו שאינו קשור לה'.

ויש לומר שזהו ההסבר לכך שרבי לוי יצחק
 מברדיטשוב מדגיש במשל שהאב מראה לילד את ה"בגד",
 שגם חידוש זה שיהיה בבית המקדש השלישי, בדומה
 לבגד, כדלעיל, מראים עתה "לכל אחד ואחד" בשבת חזון.

מהי החשיבות לעבודת האדם בכך שמראים בשבת
 חזון שבית המקדש השלישי הוא כבגד, ולא רק כ"בית"?
 [שהרי, גם במשמעות של "בית" יש מעלה בבית
 המקדש השלישי, כמובא לעיל מה"זהר", שבית המקדש
 השלישי קבוע וקיים לעולם משום שהוא "בניינא דקודשא
 בריך הוא", שלא כשני בתי המקדש הראשונים שהיו⁵⁸
 "בניינא דבר נש דלית ביה קיומא כלל"],

התשובה לכך מובנת מן המשל, שהאב מראה לבנו את
 הבגד "לפרקים רחוקים ידועים" כדי להרגילו "לילך בדרך
 הישר עד שייוודע בו שנעשה אצלו כמו טבע".

כאשר⁵⁹ היהודי עובד את ה' מתוך אתכפיה וקבלת
 עול, הרי ההליכה בדרך הישרה אינה "כמו טבע" אצלו,
 אלא להיפך מטבעו. בטבעו הוא כעבד אשר "בהפקירה
 נחיא ליה"⁶⁰ (=נוח לו בהפקרות), אך הוא כופה את עצמו
 ומקיים את רצון ה' להיפך מטבעו ומרצונו.

יותר מכך: גם כשהוא עובד את ה' במדותיו, והוא
 מעורר בקרבו אהבת ה', ועובד את ה' באהבה זו, בכל
 זאת, אם הדבר נובע מהנטיה הטבעית של מדותיו שלו –
 גם אז הליכתו בדרך הישרה אינה "כמו טבע", כי עבודת
 ה' מוגבלת אצלו לנטיה הטבעית של נפשו הבהמית.

לדוגמא: אם הוא נוטה בטבעו לקו החסד והאהבה,
 הוא מביא על ידי התבוננות לכך, שבמקום אהבה וחמדה
 לענייני עולם הזה מתעוררת אצלו אהבה לקדוש-ברוך-הוא.
 אך כאשר הוא מגיע⁶¹ לעבודה הדורשת כיוון הפוך
 מנטייתו הטבעית – יראת ה' – הרי עבודתו פגומה.

יוצא מכך, שעבודת ה' לא הפכה להיות אצלו "כמו

(63) ראה שער האמונה שם, דבכדי להגיע לראי' והכרה חושית בכח
 הפועל האלקי בנפעל כמו שיהי' לע"ל שירע כל פעול כו' הוא דוקא ע"י
 מס"נ האמיתית בהזדככות גדולה מאד בנה"ט בכל כחותי' החומריים להפוך
 כל תאוה חומרית מן הקצה לקצה. ושם גם מה שהה"מ הגיע לזה בסוף
 ימיו "אחר כל הצומות וסיוגים ועוצם הטהרה והקדושה בעבודה תמה
 שבמחא ולב כו'".

(64) ראה רמב"ם סוף הל' מלכים.

(58) בל' הזהר ח"ג שבעה ערה.

(59) בכל הבא לקמן ראה (תו"ח שמות עא, ב ואילך. דרך חיים פס"ו
 ואילך. דרמ"צ פד, א. אוה"ת משפטים ע' א'קכו ואילך) חילוקי מדריגות
 דעבד כנעני, עבד עברי ואמה עברי.

(60) גיטין יג, א.

(61) ראה תו"א יט, סע"א ואילך ודרך חיים פע"ד – בכיבור הגמ'

ע"ז יח, א.

(62) לשון ר"ה מפאריטש (באוה"ת שבעה ערה 1) מהרב מברדיטשוב.

- משמים" 66, שעל ידי ה"חזון" מגיעים ל"ותחזינה" 4
עינינו" 67, לראות את בית המקדש בעיני בשר למטה 5
מעשרה טפחים, במהרה בימינו, ובעגלא דידן ממש. 6
(משיחות ש"פ חזון תשמ"ב, תשד"מ)

הוא עבודת ה' (משא"כ כאשר רק משעבד וכופה לבו לאהבת ה' כנ"ל).
וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 27.
(66) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ובכ"מ.
(67) לשון הצ"צ באוה"ת נ"ך שם (בפנים): ומחזון ותחזינה עינינו.
וראה בהערה שם.

1 ואז תהיה ההליכה בדרך הישרה לטבע שלו 65.

- 2 עבודה זו מחישה ומזרזת את גילוי בית המקדש
3 השלישי, אשר "בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא
(65) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז (ע' 100. וש"צ) בפ' "וראו כל בשר",
דראית "כבוד ה'" לעת"ל תהי' ב"דרך פשיטות", היינו מצד תכונות וטבע
דהבשר. וכמו שעניי בשר רואים עכשיו דברים גשמיים. עיי"ש בארוכה.
וזוהו תוכן ענין המכואר בפנים, דהליכה בדרך הישר נעשה אצלו כמו
טבע, היינו שזהו טבע מציאותו, דטבע ותכונה דכל כחות פרטיים שלו

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום ראשון עמ' ב

- 38 אי משום חשש של בישולי עובדי כוכבים, שלאחר שרדה את חלות
39 הדבש מהכוורת בישלם והתיכם הגוי בכדי להפריד את הדבש
40 מהדונג, גם מחמת זה אין לאסור, שהרי הדבש הינו מאכל הנאכל
41 כמו שהוא חי, ולא גזרו חכמים על בישולו.
42 ואי משום חשש של גיעולי עובדי כוכבים - טעם מאכלות אסורות
43 הבלוע בתוך כלי הגוי, העלול להפלט בבישול לתוך הדבש, גם
44 לכך אין לחוש, שהרי טעם זה ניתן מעם לפנים הוא - פוגם וגורע
45 את טעם הדבש, ומותר לאוכלו.
46 שנינו במשנה: וְהַדְּבַדְּבָנִיּוֹת וְאֲשֵׁכּוֹלוֹת עֲנִיבִין אֵף עַל פִּי
47 שְׂמֵנִיּוֹת יֵין אֵין כְּהֵן מְשֻׁם הַכֶּשֶׁר מְשָׁקָה לַעֲנִין קִבְּלָתָא טוּמְאָה.
48 מקשה הגמרא: וְרַמְיָהּ, הַפּוֹצֵר עֲנִיבִין כְּדִי לְקַחְתָּם לֵגַת - מִקּוֹם
49 דריכת הענבים לשם עשיית יין, והרגילות היא שהענבים נמנעים
50 מעט ויוצא מהם יין שהוא אחד משבעת המשקים המכשירים
51 אוכלים לקבלת טומאה, שפאי אומר, כל מה שנטף עליו מן
52 המשקה הוכשר לקבל טומאה, מכיון שבכוונתו לאחר מכן לסחוט
53 את הענבים, נוח לו ביציאת המשקה מהם. הלל אומר, לא הוכשר
54 לקבל טומאה, כיון שמניח האשכולות בקופות קלועות וכל
55 המשקה נשפך על הקרקע, אין דעתו נוחה במשקה היוצא מהם.
56 על סברא זו של הלל טען שמאי שאמנם המיץ של הענבים הולך
57 לאיבוד, מכל מקום יש לגזור שהענבים יוכשרו לקבלת טומאה,
58 שמאי יבצור את הענבים בקופות אטומות שאין המשקה יוצא
59 מהם, ובאופן זה ודאי חפץ ביציאת המשקה, ואזיזי ליה - והודה
60 לו הלל לגזירת שפאי. נמצא שלכל הדעות משקה הזב מן הענבים
61 מכשירם לקבל טומאה, ואם כן מדוע נאמר במשנה שאין בהם
62 משום הכשר משקה.
63 מתרצת הגמרא: הָתָם בְּרִייתָא שֶׁל שְׂמָאֵי וְהַלֵּל, קָא בְּעִי לִיה
64 לְמִשְׁקָה - הַבּוֹצֵר צִרְיָא לַעֲנִיבִין כְּדִי לַעֲשׂוֹת מֵהֶם יֵין, וְלִכְּן גַּם אִם
65 הוּא בּוֹצֵר בְּקוֹפּוֹת קְלוּעוֹת, יֵשׁ מִקּוֹם לְגַזֵּר שְׂמָא יִבְצֹר בְּקוֹפּוֹת
66 אֲטוּמוֹת, הֵקָא - כָּאֵן בְּמִשְׁנָה, לֹא קָא בְּעִי לִיה לְמִשְׁקָה - הוּא אִינוּ
67 צִרְיָא לַעֲנִיבִין לְשֵׁם עֲשִׂיתָא מִשְׁקָה מֵהֶם אֵלָא לְאִכְלִיָּה, וְאִינוּ רּוֹצֵה
68 כָּלל שִׁיסְחָטוֹ, וְלִכְּן אִין הַמִּשְׁקָה מְכַשֵּׁר אֶת הָעֲנִיבִין לְקַבְּלָת
69 טוּמְאָה.
70 שנינו במשנה: וְטָרִית שְׂאִינָה טְרוּפָה. תָּנוּ רַבֵּנָן בְּרִייתָא, אִיזוּ הִיא
71 'טָרִית שְׂאִינָה טְרוּפָה' שֶׁהִתִּירָה הַמִּשְׁנָה, כֹּל שְׂרָאשׁ וְשִׁדְרָה נִיכָר
72 בְּכָל דָּג וְדָג, וְאִין צוֹרֵךְ שִׁידְיוֹ הַדְּגִים שְׁלָמִים. וּבִאֲפֻן זֶה אִין חֲשֵׁשׁ
73 שֶׁנִּתְעַרַּב בֶּה דָּג טָמֵא, לִפִּי שְׂדֵיגִים טָמֵאִים רָאשֵׁם חָד וְאִין לָהֶם חוֹט
74 שְׂדִירָה. וְאִיזוּ 'צִיר שֵׁשׁ כֶּה דָּגָה', כְּלוּמַר אִיזוּ דָּג דִּימְצָאוֹת בְּצִיר
75 מִתִּירָה אוֹתוֹ בְּאִכְלִיָּה, כֹּל שִׁכְלִיָּתָא וְ-מִין דָּג טָמֵא אֶחָת אוֹ שְׁתֵּי
76 בִּלְבִיּוֹת

- 1 המגולגלין - שהתחממו והתרככו, ובגמרא (מ) יבואר מה החידוש
2 בדבר. רבי יוסי אומר, זיתים השליחין של גוי, אסורין באכילה,
3 ובגמרא (מ) יבואר באילו זיתים מדובר.
4 החגבים הבאים מן הסלילה - חנוני גוי המוכר חגבים מתוך הסל
5 שלפניו, אסורין באכילה, משום שהגוי מזלף עליהם יין, אולם
6 החגבים הבאים מן ההפתק - שהגוי מוכרם מהאוצר של חגבים
7 מלוחים, מותרין באכילה, לפי שאין הגוי מזלף עליהם יין, עד
8 שיהיו מונחים לפניו כדי למוכרם.
9 וכן הדין לענין טְרוּפָה, שאין לקנות פירות מכהן, כשהוא מוכרם
10 מסל שלפניו, שמא מעורב בהם טרומה, אולם קונים ממנו פירות
11 כשהוא מוכרם במקום האוצר שלהם. ובגמרא (מ) יבואר באיזה
12 כהן מדובר.

גמרא

- 13 שנינו במשנה שמותר לקנות חלב אצל גוי אם ישראל רואהו
14 חולב: תְּנִינָא לְהָא דְתָנוּ רַבֵּנָן - שנינו במשנתנו כדברי הברייתא,
15 יושב ישראל בצד עדרו של עובד כוכבים אפילו שאינו רואה את
16 הגוי, ועובד כוכבים חולב לו ומביא לו, ומותר לישראל לשתות
17 החלב ואינו חושש שמא עירב בו הגוי חלב בהמה טמאה.
18 שואלת הגמרא: הִכִּי דְמִי, אִי דְלִיָּקָא - אם אין דבר טמא - בהמה
19 טמאה בעדרו של הגוי, שְׂשִׂמָא שהחלב מותר, שהרי מהיכן יקח
20 חלב טמא לערבו. ואי דאיָקָא וְ-יֵשׁ דְּבַר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ, אִמָּא - מדוע
21 מותר החלב, הלא אינו רואה את החליבה ויתכן שהגוי עירב חלב
22 מהבהמה הטמאה.
23 מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם דְּאִיָּקָא דְּבַר טָמֵא בְּעֶדְרוֹ, וְכִי קָא חִי לִיה
24 - וכאשר הישראל עומד בצד העדר הוא רואה את מעשי הגוי,
25 וְכִי יִתֵּיב לֹא חִי לִיה - וכאשר הישראל יושב אינו רואהו, וְכִי
26 דְּתִיָּקָא - שמא תאמר כִּיֵּן דְּתִיָּב לֹא חִי לִיה - שכאשר הוא יושב
27 אינו יכול לראותו, נִחוּשׁ דְּלָקָא מִיָּתִי - נחשוש שמא יביא הגוי
28 חלב טמא וּמְעַרְבֵי בִיה - ויערב בתוך החלב הכשר, קָא מְשַׁמְעֵן לָן
29 - השמיענו התנא שהחלב מותר ואין חוששים לכך, כִּיֵּן דְּכִי קָאִי
30 - שכאשר יעמוד הישראל ממקומו חִי לִיה - יראה את הגוי
31 במעשיו, אִירְתוּתִי מִיָּתִית - מפחד הגוי וְלֹא מְעַרְבֵי בִיה שום דבר
32 טמא.
33 שנינו במשנה: וְהַדְּבַשׁ. הגמרא מבארת את הטעם שהדבש מותר:
34 דְּבַשׁ, לְמָאִי נִחוּשׁ לָהּ - משום איזה חשש יש לאסור, אִי מְשֻׁם
35 חֲשֵׁשׁ אִיעֲרוּבִי - שהגוי עירב בו יין נסך, אִין לְחֻשׁוֹשׁ לָכֵךְ, מִכִּין
36 שֶׁבִּתּוּסַפֵּת יֵין, מִיָּסְרָא כְּרִי - מסריח ומבאיש הדבש.

ילקוט לוי יצחק על התורה

ביניהם שערות קטנות המובלעים בהם, והוא התיקון הט' לאלפים כמו"ש בע"ח שער אריך אנפין פ"ט ע"ש, ועיין מה שנרשם בגליון המד"ר פ' נשא פ"ג סט"ז על מאמר המד"ר שם מה הגלים הללו בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כו' ע"ש. ומשמע מהע"ח שם דהתיקון הזה לאלפים יש לו שייכות להתיקונים נצר ונקה, כי הלא התיקון לאלפים, השערות קטנות מובלעים בין הב' מזלות נצר ונקה, א"כ יש לו שייכות להם.

ויש לומר:

המזל נצר חסד הוא מקור לשכל כמו שהשכל הוא בבחי' נקודה¹ ובהפשטה, והמזל נקה הוא מקור לשכל כמו שהשכל הוא בבחי' הרחבה והתפשטות בהסבר הדברים בהשגה. והשערות קטנות תיקון לאלפים² הוא מקור לדקדוקים דקים וענינים עמוקים שיש בכל שכל ושכל, הן כשהשכל בבחי' נקודה א' בהפשטה, והן כשהשכל הוא בהרחבה בהסבר הדברים. וזהו שהתיקון לאלפים השערות קטנות, הם מובלעים בין המזלות, ודו"ק.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קנא

שמות ל"ד, ו-ז - ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת.

נוצר חסד לאלפים נושא עוון ופשע וחמאה ונקה לא ינקה פוקד עוון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים

צח

"נצר חסד" הוא בחי' מקור "חכמה" – השכל בבחי' נקודה והפשטה, "ונקה" מקור בחי' "בינה" – בבחי' הרחבה והתפשטות, "לאלפים" – מקור לדקדוקים דקים וענינים עמוקים

בין המזלות דנצר ונקה¹ שהם שערות ארוכות², יש

(1) דנצר ונקה. פירוש: בפר' עין חיים שער הסליחות פרק ד (ראה הטבלא לעיל סי' צא), מבואר דבהפנים ושערות הזקן – הדיקנא – יש י"ג חלקים, הנקראים י"ג תיקוני דיקנא, והם כנגד הי"ג מדות הרחמים, וחלק הזקן מופה ולמטה (דהוא כללות עובי הזקן ועיקר הזקן הנמשך למטה) והם שערות על גבי שערות עבות מאוד, הנה החלק הנראה בחוץ – חלק המגולה – הוא תיקון "נצר חסד", והחלק המכוסה שהוא נגד הגרון (החלק היותר פנימי – היינו עובי הזקן ועיקר הזקן – לצד הגרון) הוא תיקון "ונקה".

והם כנגד חכמה ובינה – אב ואם.

החלק המגולה "אבא" הוא מזל "נוצר חסד".

והחלק המכוסה "אמא" הוא מזל "ונקה".

ושניהם נקראו "מזלא", ומהם נמשך "בנים" הנולדים מ"אב" ו"אם", וזהו מ"ש במאחז"ל ד"בני" – ב"מזלא תליא". עיי"ש.

ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קצה. חלק ב סימן קנו. קנח. חלק ג סימן קלו. חלק ד קכט. חלק ה סי' קה.

ראה גם שם חלק ה סימן כג. סא. צב. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד רעט וזו תמצית לשונו: השערות עצמן הן בחי' בינה, וכשמאיר גם הפנימיות שבתוך השערות הוא בחי' חכמה, כי בינה מושפעת מהשערות עצמן, ואבא מושפע מהפנימיות שבתוך השערות כמו"ש ברמ"ז פ' אמור והובא בלקוטי תורה [עקב יד, א] בד"ה ויאכילך את המן. עיי"ש.

(2) מאמרי אדמו"ר הזקן על מאחז"ל ע' רעז (על זהר), וז"ל: שיי"ג תקוני דיקנא דאריך אנפין המה י"ג מיני המשכו' בבחי' שערות ממוחא סתימאה דא"א ממותרי המוחי' לאחר חפיית קרומא כו', וממזל"ל החי' שהוא נוצר חס"ד יומשך יניקה לכח המשכיל הנק' ראשי"ת, כי מ"ס כלול מ"ס, ואנשי האדרא רבא השיגו בדרך פרט כל המשכה שמן

חסד או גבור' שבמ"ס כו' וידעו שהשערות שתחת החוטם הוא כו', ותיקון הח' הוא המקור לאבא, ומזל הי"ג נקה שהם סוף שערות הזקן הוא המקור להיות מציאות בינה כו' וד"ל. עיי"ש.

(3) שער יג.

(4) הנרשם לעת עתה לא הגיע לידינו וחבל על דאבדיו.

(5) ראה ספר המאמרים ה'תרע"ח עמוד שצ וז"ל: יש לבינה מקור מיוחד כמו לחכמה כו' . . . והן ב' מזלות דנוצר ונקה שהן מזל עליון ומזל התחתון. דנוצר הו"ע העכבה וצמצום וכו"ל דנוצר הוא אותיות צנור כו', גם ונוצר הוא ל' שמירה והמתנה וכמו ואביו שמר את הדבר כמו"כ ונוצר הוא השמירה בבחי' המתנה ועכבה כו'. דמזל נקה הוא בחי' התפשטות כו' והרי זהו ג"כ ההפרש בין חכ' ובינה, דחכ' הוא בחי' נקודה וכל ענינה הוא בחי' אין דוקא, ובינה הוא בחי' התפשטות והתרחבות והוא בחי' יש וכמ"ש להנחיל אוהבי יש כו'. וע"כ שרש החכ' הוא ממזל עליון בחי' ונוצר שהו"ע המתנה והעכבה בעצמו שכן הוא בחי' החכ' בבחי' נקודה ואין דוקא כו', ושרש הבינה הוא בחי' מזל נקה שהוא בחי' התפשטות. עיי"ש.

(6) ראה גם לעיל סי' צא. לקמן סי' צט.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הדור לא ראוי - הוא הסימן לגאולה הקרובה

הטענה על כך שדורנו לא ראוי וכו' - היא גופא הוכחה כי עכשו הוא זמן גלוי המשיח, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה, שמשית בא בהסח הדעת:

כאשר נמצאים במצב כזה שאין הדעת והשכל הגלוי רואה שום מקום איך תבוא הגאולה, הרי "הסח הדעת" זה, סימן מבקק הוא לגאולה הקרובה.

כי אין הפונה ב"הסח הדעת" - שאין לחשוב ולחכות חס ושלום על דבר הגאולה בכדי שיהיה "הסח הדעת". אדרבה, עקר גדול באמונת ישראל - "אחכה לו בכל יום שיבוא". כי אם הפונה אשר מבלי הבט על זה שהדעת והשכל הגלוי אינו רואה מקום לזה, מאמינים אנו בתקף האמונה שלמעלה מטעם ודעת - וזוהי העבודה של "הסח הדעת". ועל ידי אמונה זו - בן דוד בא בקרוב ממלש.

(לקוטי שיחות ח"א ע' 172. מתוך "לקראת שבת")

"כמים לים מכסים"

בסיום וחותם ספרו אודות המעמד ומצב דימות המשיח כותב הרמב"ם "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את הו' כמים לים מכסים".

ולחצור, שגם בהלכות תשובה כותב הרמב"ם ש"באותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'", אלא שאינו מביא סיום הכתוב - "כמים לים מכסים", כי אם, בסיום וחותם ספרו.

והבאר בתכן הוספת סיום הכתוב "כמים לים מכסים" - שלא זו בלבד שה"ארץ" תהיה מלאה ב"דעה את ה'", הינו, שמציאותה של הארץ, כפי שהיא, תהיה "מלאה" ב"דעה את ה'", אלא יתרה מזו - ש"דעה את ה'" תכסה את מציאות הארץ עד שהארץ לא תראה, בדגמת מי הים המכסים את קרקעית הים, עד שלא רואים אלא את מציאות המים - "מי הדעת", "דעה את ה'".

(ת"מ מנחם ציון ח"א ע' 202. מתוך "לקראת שבת")

עקבתא דמשיחא - הקדמת הרפואה

בנוגע לגלוי פנימיות התורה דוקא בדורות האחרונים - הענין הוא שדוקא מצד החסרון דדורותינו יש צרך בהוספה יתרה:

ידוע מה שכתב האריז"ל ש"דוקא בדורות אלו האחרונים מתר ומצוה לגלות זאת החכמה", אף שבדורות הראשונים "חכמת הקבלה היתה נסתרה.. ונעלמה מכל תלמידי חכמים כי אם ליחידי סגולה.. בהצנע לכת כו'". וטעם הדבר - שדוקא מצד ירידת הדורות יש צרך בתוספת אור וגלוי דפנימיות התורה.

ועל פי זה יש לבאר דברי הגמרא (סוטה מט, א) אודות עקבות משיחא "כל יום יום מרבה כו' משל חברו", דלקאורה, מהי התועלת בהודעת דבר המצער שיהיה בעתיד, כשיבוא הזמן יראו כבר בפעל, ומהו הצרך להקדים ולהודיע שלאחרי רבוי שנים יהיה מעמד ומצב כזה, "בשביל לעשות ליהודים כבוד על הלב?! ואחד התרוצצים בזה - שהפונה היא כדי שיקדימו ויסיפו גם בצד הקדשה, כמשקל נגד כו', כדי לבטל מלכתחלה מעמד ומצב זה.

(ת"מ מנחם ציון ח"א ע' 163-4. מתוך "לקראת שבת")

אולי זו הפעולה האחרונה?

מוכן וגם פשוט שגם ברגעי הגלות האחרונים צריכה להיות עבודת השליחות של הפצת התורה ומענינות חוצה בכל התקף והשלמות, ובתכלית המסירה והנתינה כו', אף על פי שנמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממלש, ו"מיד הן נגאלין".

ואדרבה: לא זו בלבד שהדיעה שנמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממלש אינה מחלישה חס ושלום את תקף העבודה של הפצת התורה והמענינות חוצה, אלא להפך - שפועלת תוספת חיות ומרץ כו' בכל עניני העבודה (כולל - הצפה לגאולה והתפלה ובקשה ודרישה כו' על הגאולה) בידעו שפעולה זו מוסיפה סיום וגמר השליחות, ולא עוד, אלא שיתכן שזוהי הפעולה האחרונה ממלש.

(התועודיות תשמ"ח ח"א ע' 543. מתוך "לקראת שבת")

לעשות מאומה... שהרי לא זוהי הדרך שממתינים לדבר שחפצים ומשתוקקים ביותר שיבוא בהקדם הכי אפשרי; "לישועתך קנינו כל היום" פרושו - שעושים ככל האפשר כדי למהר ולקרב את הגאולה!...

ומהדרכים לזה - על ידי זה שפועלים את גאולת הפרטית של יהודי זה שהיה במעמד ומצב ד"תינוק שנשבה", שיתקרב אף הוא ליהדות, תורה ומצוותיה.

(התוועדות תשמ"ו ח"ב ע' 6-315. מתוך "לקראת שבת")

מציאות משחררת

במלה "גאולה" רואים אנו דבר פלא: המלה "גאולה" בנויה מאותן אותיות של המלה "גולה" (גלות) אלא בתוספת אל"ף!...

ולכאורה אינו מובן: גאולה היא ההפך הגמור מגלות. ואם כן, היתכן ש(תבנת) גאולה כוללת בתוכה את תבנת "גולה" (גלות), ויתרה מזו: גאולה מרפכת (ונעשית) דוקא מ(תבנת) גולה, עד שרוב האותיות של "גאולה" הן בעצם "גולה", וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש התבה (של גאולה) נשאר הגימ"ל של "גולה"?

יש לומר הבאור בזה: גאולה אין פרושה, שעל ידי היציאה מגלות מזניחים את החיים, הפעילות והעולם שהיו (קדם) בגלות. אדרבה, גאולה פרושה, שהמציאות שהיתה לפני זה משעבדת בגלות נעשית (לא בטלה חס ושלום, אלא) משחררת.

(התוועדות תנש"א ח"ג ע' 9-177. מתוך "לקראת שבת")

"נוגעים" בגאולה

נאמר בילקוט שמעוני: "שנה שמלה המשיח נגלה בו... הוא עומד על גג בית המקדש... ואומר הגיע זמן גאולתכם".

את המלה "הגיע" יש לפרש גם מלשון נגיעה. כלומר, לא זו בלבד שהגענו לזמן הגאולה אלא אף נגענו בגאולה. וכפי שנאמר במגלת אסתר: ותקרב אסתר ותגע בראש השרכיט. נגיעת אסתר היתה אמנם בשרכיט המלה בלבד, אף השפעתה חוללה לבסוף את נס פורים הידוע. זאת, מפני שהשרכיט מוסיף בפיו של המלה, והרי "מלה בפיו תחזנה עיניך".

הנגיעה בשרכיט נגעה בלבד של המלה בעצמו, עד כדי כך שהוא בטל את גזרותיו של המן, וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר.

אף אנו, כיון שפכר "נגענו" בגאולה, מבטחים אנו כי נגיעה זו תמשיך ותוביל אותנו במהרה לגאולה.

(שיחת "ג אלול תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

ומה עם היהודי האחרון?

ידוע שהגאולה מגלות האחרון שונה מכל שאר הגאולות שלפני זה, שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות, וממילא, כל זמן שעדיין יש יהודי אחד שנמצא בגלות, מתעכבת הגאולה של כלל ישראל. כלומר, כלל ישראל עומד וממתין לגאולתו של היהודי האחרון!

ופשיטא שאין הפונה שעומדים וממתינים מבלי

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

שמואל, באגדה של מלכים שנינו - הצלמים שאסר רבי מאיר במשנתנו, הוקמו לזכרם של מלכים שמתו, שמרוב חביבות המלכים היו עובדים אותם לשם עבודה זרה, ולכן גזר רבי מאיר על צלמים כאלה, אף בשאר מקומות לאוסרם בהנאה, כדי שלא יבואו להתיר את אלה שבמקומו. אבל צלמים אחרים אין אדם עובדם, ולא גזר רבי מאיר לאוסרם בהנאה.

דעה נוספת באלו צלמים אסר רבי מאיר: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ובעזרין על פתח מדינה שנינו - לא רק באגדרטי של מלכים אסר רבי מאיר, אלא אסר גם צורות שהעמידו אותם בפתח העיר, דבר שמעיד על רוב חשיבותם, ומשום כך עבדו להם במקומו. וגזר גם על צלמים שהוצבו בפתח ערים אחרות, ואסרם בהנאה, כדי שלא יבואו להתיר גם במקומו.

כיון דהייש למיעוץא - ששיטתו היא שיש להתחשב במיעוט ולהחמיר מחמתו, ואין אנו אומרים שהמיעוט כאילו אינו קיים, לכן אף כאן התחשב רבי מאיר במיעוט הצלמים הנעבדים שבמקומו, וגזר על כל הצלמים שבשאר מקומות הדומים לצלמים שבמקומו, לאוסרם בהנאה, על אף שידוע שהם לא נעבדו, אפילו אותם מקום - משום תקנת מקומו, והיינו שאם נתיר בהנאה את הצלמים של שאר מקומות, יטעו ויבואו להתיר בהנאה גם את הצלמים שבמקומו. ורפנן דלא היישי למיעוץא - וחכמים לשיטתם שאין להתחשב במיעוט והרי הוא כאילו אינו קיים, לכן אף כאן לא נזר לאסור את הצלמים בשאר מקומות בהנאה אפילו אותם מקום - משום מיעוט הצלמים שנעבדו במקומו של רבי מאיר.

לאחר שהתבאר סברות רבי מאיר וחכמים, מבארת הגמרא, באלו צלמים גזר רבי מאיר לאוסרם בהנאה: אמר רב יהודה אמר

חומש יומי

פרשת דברים

~ יום ראשון ב' מנחם-אב ~

א אליו פתגמית די מליל משה עם כל ישראל בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיוזו במישרא לקבל ים סוף בפארן דאתפלו על מנא ובחצרות דארגיוזו על בשרא ועל דעברו עגל דדהב:

א (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן וחרצת ודי זהב:

(שם יד יא): "המבלי אין קברים במצרים"? וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו ו): "וימרו על ים בים סוף", כדאיתא ב'ערכין' (טו). בין-פארן ובין-תפל ולבן. אמר רבי יוחנן: חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו "תפל ולבן", אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על הפן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא ה): "ונפשנו קצה בלחם הקלקל", ועל מה שעשו במדבר פארן על-ידי המרגלים. וחרצת. במחלקתו של קרח (ספרי). דבר אחר, אמר להם: היה לכם ללמד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום. ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (דושיע ב י): "וכסף הרביתי להם, וזהב עשו לבצעל".

כ"י אלה הדברים. (ספרי) לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל. אל-כל-ישראל. אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שמשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מבן-עמרם ולא השיבותם דבר מכף וכף! אלו היינו שם, היינו משיבין אותו; לכך בנסם כלם ואמר להם: הרי בלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה, ישיב. במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו "במדבר"? אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו: (שמות טו א) "מי יתן מותנו וגו'". בערבה. בשביל הערבה, שחטאו ב'בעל פעור' בשטים, בערבות מואב. מול סוף. על מה שהמרו בים-סוף בבואם לים-סוף, שאמרו

ב מהלך חד עשר יומין מתרב ארץ טורא דשעיר עד רקם גיא:

(ב) אחד עשר יום מתרב דרך הר-שעיר עד קדש ברנע:

ברנע. צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאנה, שאכלו הפשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא, בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל-כף היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

כ"י אחד עשר יום מתרב. אמר להם משה: ראו מה שגרמתם: אין לכם דרך קצרה מתרב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך "אחד עשר יום", ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים, שהרי בעשרים באיר נסעו מתרב, שנאמר (במדבר י א): "וי'הי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו'", (תענית כט) ובכ"ט בסיון שלחו את המרגלים מקדש

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(א) אלה הדברים אשר פנה בהם משה אל בני ישראל בעבר הירדן במדבר הערבה (של מואב), בהקבלה לים הבלעני (דוא ים סוף), בין (ב) מרחק אחד עשר ימים מתרב (מישור) פארן ובין תפל ולבן וחרצת ומקום (שנקשר שמו עם) הנהב. (בצדו המזרחי) במדבר החרצת (של מואב),

ג וַיְהִי בְּאַרְבָּעֵין שָׁנָיִם בְּחַד עֶשְׂרֵי יָרֵחַ בְּחַד
לְיָרֵחַ מְלִיל מִשָּׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־דֵּי
פְּקִיד יְיָ יָתָה לְוָתְהוֹן:

(ג) וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד
לְחֹדֶשׁ דְּבַר מִשָּׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אִשֶּׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ אֵלֵהֶם:

דְּבָרִים אֵין מוֹכִיחִין אֶת הָאָדָם אֵלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה:
כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מוֹכִיחוֹ וְחוֹזֵר וּמוֹכִיחוֹ, וְשְׁלֹא יִהְיֶה
חִבְרוֹ רוֹאֵהוּ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ וְכו', כְּדֵאִיתָא ב'סִפְרֵי'.
וְכֵן יְהוֹשֻׁעַ לֹא הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל אֵלָּא סְמוּךְ
לַמִּיתָה. וְכֵן שְׁמוּאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר (ש"א יב): "הֲנִנִי, עֲנוּ
כִי!". וְכֵן דּוֹר אֶת שְׁלֹמֹה בְנוֹ (מ"א ב).

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ
בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ. מִלְּמַד שְׁלֹא הוֹכִיחֵן אֵלָּא סְמוּךְ
לַמִּיתָה. מִמֵּי לְמַד? מִעֵקֶב, שְׁלֹא הוֹכִיחַ אֶת בְּנֵי
אֵלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה, אָמַר: רְאוּבֵן בְּנִי, אֲנִי אוֹמֵר לָךְ,
מִפְּנֵי מָה לֹא הוֹכַחְתִּידָּךְ כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ? כְּדִי שְׁלֹא
תִּנְיַחְנִי וְתִלְךָ וְתִדְבֹּק בַּעֲשׂוֹ אַחִי. וּמִפְּנֵי אַרְבַּעַה

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר התוכחה שבסמיכות למיתה

מִצְוָה, וְלִכְּנֹן לֹא הִיָּתָה זֹאת תוֹכַחַת גְּרִידָא, כִּי-אִם גַּם
עַל-מִנְתַּת לְאַפְרוּשֵׁי מַאֲסוּרָא וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.
מִה-שְּׂאִין-כֵּן בְּנוֹן-דִּידוֹן, שֶׁהִיָּתָה הַתּוֹכַחַת עַל כָּל
הַמִּאֲרָעוֹת הַרְבִּים שֶׁאֲרָעוּ בְּמִדְבָּר, וְלֹא עַל חֲטָא שֶׁחֲטָאוּ
בּוֹ עַכְשָׁיו, וּבִפְרָט שֶׁהַדְּבָרִים נֶאֱמָרוּ לֹא לְחֻטָּאִים עֲצָמִים
כִּי-אִם בְּפָנֵי בְּנֵיהֶם.
וְאִם-כֵּן הֵיוּ הַדְּבָרִים דְּבָרֵי תוֹכַחַת בְּלִבָּד, וְעַל-זֶה כָּתַב
רש"י שְׁלֹא הוֹכִיחֵן אֵלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה.

(התוועדות תשמ"ז חלק ד עמוד 176 - מתוך 'לקראת שבת')

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחַד לְחֹדֶשׁ דְּבַר
מִשָּׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גו'
מִלְּמַד שְׁלֹא הוֹכִיחֵן אֵלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה (א, ג. ובפירוש רש"י)
לְכַאוּרָה צְרִיד-עֵינִן, שֶׁהָרִי מֵאֵז שֶׁהוֹצִיא מִשָּׁה רַבְּנוּ
עֲלִיר-הַשָּׁלוֹם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מְצִינּוּ פְּעָמִים
רַבּוֹת שֶׁנֶּחֱן לָהֶם דְּבָרֵי תוֹכַחַת, וּמֵהוּ שֶׁכָּתַב רש"י שְׁלֹא
הוֹכִיחֵן אֵלָּא סְמוּךְ לַמִּיתָה?
וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁנֶּשְׁתַּנּוּ דְּבָרֵי הַתּוֹכַחַת שֶׁבִּפְרָשְׁתָּנוּ מִמֶּה
שֶׁהוֹכִיחֵם מִשָּׁה לִפְנֵי כֵן.
דְּהֵנָּה, בְּכָל הַפְּעָמִים שֶׁהוֹכִיחֵם לִפְנֵי-זֶה, הִיָּה זֶה בִּשְׁעַת

דְּבַר דְּמִחָא יָת סִיחוֹן מְלָכָא דְאַמְרָא
דִּיחֵב בְּחֻשְׁבוֹן וְיָת עוֹג מְלָכָא דְמִתָּנִן דִּיחֵב
בְּעֶשְׂתֵּית בְּאֲדָרְעִי:

(ד) אַחֲרֵי הַפְּתוֹ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
בְּחֻשְׁבוֹן וְאֵת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב
בְּעֶשְׂתֵּית בְּאֲדָרְעִי:

הִיָּה קָשָׁה, שֶׁהַמְּדִינָה קָשָׁה. וְאֵלּוּ הִיָּתָה עִיר אַחֲרָת
וְסִיחוֹן שְׂרָוִי בְּתוֹכָהּ הִיָּתָה קָשָׁה, שֶׁהַמֶּלֶךְ קָשָׁה,
עַל-אַחַת-כַּמֶּה-וְכַמֶּה שֶׁהַמֶּלֶךְ קָשָׁה וְהַמְּדִינָה קָשָׁה.
אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתֵּית. הַמֶּלֶךְ קָשָׁה וְהַמְּדִינָה קָשָׁה.
עֶשְׂתֵּית. הוּא לְשׁוֹן צוּקִין וְקָשִׁי, כְּמוֹ: "עֶשְׂתֵּירוֹת
קְרָנִים", וְ"עֶשְׂתֵּירוֹת" זֶה הוּא "עֶשְׂתֵּירוֹת קְרָנִים",
שֶׁהֵיוּ שֵׁם רְפָאִים שֶׁהָכָה אִמְרָפֶל, שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית יד):

וַיְהִי אַחֲרֵי הַפְּתוֹ. אָמַר מִשָּׁה: 'אִם אֲנִי מוֹכִיחֵם
קֹדֶם שֶׁיִּכְנָסוּ לְקֶצֶת הָאָרֶץ, יֹאמְרוּ: מָה לָּזֶה עֲלֵינוּ?
מָה הֵיטִיב לָנוּ? אֵינּוּ בָּא אֵלָּא לְקַנְתָּר וְלִמְצָא עֲלֵה,
שְׂאִין בּוֹ כֹחַ לְהַכְנִיסֵנוּ לְאֶרֶץ'. לְפִיכָךְ הִמָּתִין עַד
שֶׁהָפִיל סִיחוֹן וְעוֹג לִפְנֵיהֶם וְהוֹרִישֵׁם אֶת אֶרֶצָם,
וְאַחֲרֵיכֵן הוֹכִיחֵן. סִיחוֹן וְגו', אֲשֶׁר יוֹשֵׁב וְגו'.
(ספרי) אֵלּוּ לֹא הִיָּה סִיחוֹן קָשָׁה וְהִיָּה שְׂרָוִי בְּחֻשְׁבוֹן,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הַיּוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתֵּית
בְּאֲדָרְאֶעַת (מקום יישוב של בעלי החורט).

עֲלִיו ה' אֵלֵיהֶם.
(ד) אַחֲרֵי כִּשְׁוֹ אֶת אֶרֶץ סִיחוֹן מֶלֶךְ
הָאֲמֹרִיִּים הַיּוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן וְאֵת עוֹג

(ג) וְכֹאֲשֶׁר הִיָּה בַּשָּׁנָה הָאֲרָבָעִים בָּיוֹם
הָרִאשׁוֹן מִן הַחֹדֶשׁ הָאֶחָד עֶשְׂרִי, דְּבַר
מִשָּׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אִשֶּׁר פָּקַד

שיעור יומי ליום ראשון ב' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת דברים
 מזה
 "וַיִּכּוּ אֶת רַפָּאִים בַּעֲשָׂתוֹת קַרְנִים", וְעוֹג נִמְלֹט
 מֵהֶם, וְהוּא שָׁנְאָמֶר (שם י"ג): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט", וְאוֹמֵר
 בְּאֶדְרָעִי • שֵׁם הַמְּלָכּוֹת (צ"ל מְקוֹם הַמַּלְחָמָה. הַגֵּר"א) •

(ה) בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר
 אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:

כ"י • הוֹאִיל • הַתַּחֲלִיל, כְּמוֹ (בראשית יח): "הִנֵּה נָא הוֹאֲלִתִּי". בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה • בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן פֶּרֶשָׁה לָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַעֲרֹךְ בַּפְּרוּשׁ הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן

וַיֵּשׁ לַחֲדָשׁ, שְׁבֻעָה נִפְעַל שְׁתֵּהִיחַ חֲלוֹת גֵּדֵר קִדְשֵׁת הַתּוֹרָה
 גַּם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן. דְּבַלְעֲדֵי זֹאת יֵשׁ מְקוֹם
 לוֹמַר, שְׁבִינֹן שְׁנִיתָנָה תּוֹרָה בְּלָשׁוֹן הַקִּדְשׁ, הִרִי קִדְשֵׁת
 הַתּוֹרָה וְגֵדֵר לִמּוּד הַתּוֹרָה לֹא חָלִים כְּשֶׁלּוֹמֵד עֲנִינִי
 הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹנוֹת אֲחֵרִים.

וְלִכֵּן הִיא צוּרָה בְּפִעֻלָּה מִיִּחְדָּת בְּחִדוּשׁ קִדְשֵׁת הַתּוֹרָה גַּם
 בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן (וּנְפָקָא־מִינָה לְהִלָּכָה בְּזָה – הָאֶסּוּר לְדַבֵּר
 דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּשָׂאֵר לָשׁוֹן כִּשֶּׁהוּא עָרוּם; חֵיּוֹב בְּרִפְת
 הַתּוֹרָה כְּשֶׁמְדַבֵּר בְּשָׂאֵר לָשׁוֹן. וְעוֹד).

וְכִינֵן שְׁנִיתִינָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הַיְּתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ
 עַל־יְדֵי־הַשְּׁלוֹם, הִרִי גַם פִּעֻלַּת עֲנִינֵן זֶה, דְּחֲלוֹת קִדְשֵׁת
 הַתּוֹרָה עַל הַשְּׁבָעִים לָשׁוֹן, הַיְּתָה עַל־יְדֵי שְׁפָרַשׁ מֹשֶׁה
 רַבֵּנוּ בְּעֶצְמוֹ אֶת הַתּוֹרָה לְשִׁבְעִים לָשׁוֹן בִּפְנֵי כָּל יִשְׂרָאֵל.

(על־פי לְקוּטִי־שִׁיחוֹת כִּדְךָ לֹו עֲמוּד 38 – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבַּת')

וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה . . הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה
 הַזֹּאת לֵאמֹר:

בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן פֶּרֶשָׁה לָהֶם (דברים א, ג"ה. ובפירוש רש"י)
 לְכַאוּרָה הַדָּבָר צְרִיף־עֵינֶיךָ, לְשֵׁם מַה הַצֶּרֶף מֹשֶׁה לְפָרֵשׁ
 אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן?

יֵשׁ שְׁכֻתָּבוּ שְׁ"מִפְנֵי שְׂרָאָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עַל־יְדֵי־הַשְּׁלוֹם
 שִׁי־שְׂרָאֵל יִגְלוּ לְבִין שְׁבָעִים אֲמוֹת, לְפִיכֹךְ בָּאֵר אוֹתָהּ
 בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שְׁבָאִיזָה מְקוֹם שִׁי־שְׂרָאֵל יְבוֹאוּ, וְלִמְדוּ
 בְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן" (הוֹבָא בְּאִמְרֵי שְׁפָר לִפְרוּשׁ רש"י תבא כז, ח).

אִף אֵין בְּזָה יָשׁוּב לָזֶה שֶׁהַצֶּרֶף מֹשֶׁה בְּעֶצְמוֹ לְלַמְדָּה לְכָל
 יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, בְּעוֹד שְׂרָבֶם כָּכֶם לֹא הִכִּינוּ אֶת
 הַלִּשׁוֹנוֹת בְּהֶם פֶּרֶשׁ אֶת הַתּוֹרָה. וְדַחַק לוֹמַר שֶׁכָּל זֶה הוּא
 עֲבוּר הַדּוּרוֹת הַבָּאִים, כְּשִׁיגְלוּ לְבִין הָאֲמוֹת, שֶׁהִרִי הִיוּ
 יְכוּלִים לְתַרְגְּמָה לְאַחֵר זְמַן, וְלֹא עַל־יְדֵי מֹשֶׁה דּוֹקָא.

(1) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֵרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם
 שַׁבַּת בְּהָר הַזֶּה:

כ"י • רַב לָכֶם שַׁבַּת • כְּפִשּׁוּטוֹ, וַיֵּשׁ מִדְּרָשִׁי אֲגָדָה:
 הַרְבֵּה גְדֻלָּה לָכֶם וְשִׁכָּר עַל יְשִׁיבְתְּכֶם בְּהָר הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּעִבּוּדֵת ה' וְאֵינוּ מִתְקַדֵּם הַלָּאָה, הִנֵּה אִף שֶׁהִיא דִּרְגָּה
 טוֹבָה וְנִצְלִית – הִרִי זֶה 'הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדָּאִי'. עַלִּיו לְהִיחַת
 'מִתְלָף', תְּמִיד עַלִּיו לְשִׂאֵף וְלָלֶכֶת מִחִיל אֶל חִיל, בְּבַחֲיִנַת
 "מַעֲלִין בְּקִדְשׁ".

(לְקוּטִי שִׁיחוֹת, כִּדְךָ כִּד, ע"מ 18)

רַב לָכֶם שַׁבַּת בְּהָר הַזֶּה (א, 1) עַל הַפְּסוּק רַב לָכֶם בְּנֵי לִוִּי
 (קִרָּה טז, ג) פֶּרֶשׁ רש"י: הַרְבֵּה יוֹתֵר מִדָּאִי לְקַחְתֶּם
 לְעֶצְמְכֶם גְּדֻלָּה. וְאִף כָּאֵן – יִשְׁבְּתֶם כְּכֹר בְּהָר הַזֶּה הַרְבֵּה
 יוֹתֵר מִדָּאִי. יֵשׁ כָּאֵן הוֹרָאָה כְּלָלִית בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
 אִם הוּא 'יוֹשֵׁב' בְּמְקוֹם אֶחָד, אִם הוּא נִשְׂאָר בְּאוֹתָהּ דִּרְגָּה

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

(ה) בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב (וְעִבְרָה לְהוֹיֹת אֶרֶץ הָאִמּוּרִי) הַתַּרְכִּז מֹשֶׁה בְּבֹאוֹר הַהֲלָכוֹת הָאֵלוּ בְּאִמְרוֹ.
 (ו) ה' אֱלֹהֵינוּ אָמַר לָנוּ בְּחֵרֵב, כִּל תַּחֲשִׁבּוּ לְהַתְּגוֹרֵר בְּהָר הַזֶּה.

(ז) פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל-כָּל-שִׁכְנֵי
בַּעֲרֵבָה בָּהֶר וּבְשִׁפְלָהּ וּבִגְגֹב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרָת:

כִּי פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם • זו דרך ערד וחרמה. ובאו
הר האמרי • כמשמעו. ואל-כל-שכניו • עמון
ומואב והר שעיר. בערבה • זה מישור של יער.
בהר • זה הר המלך. ובשפלה • זו שפלת דרום.
ובגגב ובחוף הים • אשקלון ועזה וקסרי וכו',

(ח) רָאָה נָתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת-הָאָרֶץ בָּאוּ וַיִּרְשׁוּ
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לְאַבְרָהָם
לֵיצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרַע אַחֲרֵיהֶם:

כִּי רָאָה נָתַתִּי • בעיניכם אתם רואים, אני אומר
לכם מאמר ומשמועה. באו וירשו • אין מערער
בדבר, ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו
מרגלים, לא היו צריכין לכלי זין. לאבתיכם •

(ט) וְאָמַר אֲלֵכֶם בַּעֲת הַהוּא לֹא-אוּכַל לְבָדִי
שָׂאת אֶתְכֶם:

כִּי וְאָמַר אֲלֵכֶם בַּעֲת הַהוּא לֹא-אוּכַר • מהו 'לאמר'?
אמר להם משה: 'לא מעצמי אני אומר לכם, אלא
מפי הקדוש-ברוך-הוא'. 'לא-אוכל לבדי וגו' •
אפשר שלא היה משה יכל לדון את ישראל? אדם
שהוציאם ממצרים, וקרע להם את הים, והוריד את
המן והגיו את השלל, לא היה יכול לדונם? אלא
כך אמר להם: "ה' אלהיכם הרבה אתכם", הגדיל
והרים אתכם על דיגיכם, נטל את הענש מכס ונתנו

(י) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּה
כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:

כִּי וְהִנֵּה הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם • וכי ככוכבי
השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים

ז אתפנו וטולו לכו ונעלו לטורא דאמראה
ולכל מגירוהי במישורא בטורא ובשפלתא
ובדרומא ובספר נמא ארעא דקנענאה
ולבנון עד נהרא רבא נהרא פרת:

כדאימא בספרי. עד-הנהר הגדל • מפני שנוצר
עם ארץ ישראל, קוראו גדול, משל הדיוט אומר:
'עבד מלך, מלך, מלך', הדבק לשחור וישתחוה לך,
(שבועות מז) 'קרב לגבי דהינא ואדהן'.

ח חזי דיהבית קדמיכון ית ארעא עולו
ואחסינו ית ארעא די קים יי לאבתיכון
לאברהם ליצחק וליעקב למתן להון
ולבניהון בתריהון:

למה הזכיר שוב לאברהם, ליצחק וליעקב? אלא
אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב
כדאי לעצמו.

ט ואמרית לבון בעדנא ההיא למימר לית
אנא יכיל בלחודי לסוכרא יתכון:

על הדין. וכן אמר שלמה (מלכים א ג): "כי מי יוכל
לשפט את עמך הפכד הזה?" אפשר מי שכתוב בו
(שם ד): "ויחכם מכל האדם", אומר: "מי יוכל לשפט
וגו"? אלא כך אמר שלמה: אין דיגי אמה זו כדיגי
שאר האמות עובדי פוכבים, שאם דן והורג ומכה
וחונק ומטה את דינו וגזול, אין בכך כלום, אני אם
חיבתי ממון שלא פדין, נפשות אני נתבע, שגאמר
(משלי כב): "לקבע את-קבעיהם נפש".

י יי אללכון אסגי יתכון והא איתכון יומא
דין ככוכבי שמאי למסיגי:

רבוא, מהו "והנהם היום"? הנהם משולים פיוס,
קמים לעולם פחמה וכלבנה וכפוכבים.

(ז) פָּנּוּ וּסְעוּ וְהִגִּיעוּ אֶל הַר הָאֱמֹרִי
וְאֶל כָּל הַשּׁוֹכְנִים סָבִיב לוֹ, בַּקָּעָה
בָּהֶר בְּמִישׁוֹר וּבְדֶרוֹם וּבְחוֹף הַיָּם,
אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנוֹן עַד הַנָּהָר
הַגָּדֹל, נְהַר הַפָּרָת.

(ח) רָאָה בְּתִשְׁמוּת לֵב כִּי כָּבֹד שִׁמְתִּי
אֶת הָאָרֶץ בֵּין יְדֵיכֶם (לפניהם), עָלוּ וַיִּנְחְלוּ
אוֹתָהּ כִּפִּי שֹׁשְׁבַע ה' לְאַבְתִּיכֶם,
לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי יָתַן אוֹתָהּ
לָהֶם וְלִשְׁוֹשֶׁלֶת שְׁלָהֶם אַחֲרֵיהֶם.

(ט) וְלָכֵן אֶמְרִיתִי לָכֶם בְּאוֹתָהּ הַעֵת
בְּאֶמְרִיהָ, לֹא אוּכַל לְבָדִי לְסַבֵּל אֶת
הַכְּבֹדִתְכֶם.

(י) כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם, וְהִנֵּה
אִתְּם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב.

(יא) יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף
פַּעַמִּים וַיְבַרְךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:
יֵי אֱלֹהֵי זְמַנֵּנוּ וַיְבַרְךְ יִתְכּוֹן כָּמָּא דִּי מַלְיָל
לָכּוֹן:

רש"י יוסף עליכם ככם אלף פעמים • מהו שוב:
"ויברך אתכם כאשר דבר לכם"? אלא אמרו לו:
"משה, אתה נותן קצפה לברכתינו? כבר הבטיח

~ יום שני ג' מנחם-אב ~

(יב) אֵיכָה אִשָּׁא לְבִדִּי טָרַחְתָּם וּמִשְׁאַכְתָּם וְרִיבָתָם:
יב אַקְדִּין אַסְוֵר בְּלַחֲדֵי טָרַחְתָּוּ וְעַסְקִיכּוֹן
וְדִינָכוֹן:

רש"י איכה אשא לבידי • אם אמר לקבל שכר –
לא אוכל, זו היא שמאמתי (ספרים אחרים: שאמרתי) לכם, לא
מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש-ברוך-
הוא. טרחתם • מלמד שהיו ישראל טרחנין: היה
אחד מהם רואה את בעל-דינו נוצח בדין, אומר:
"יש לי ידים להביא, יש לי ראיות להביא! מוסיף
אני עליכם דינין". ומשאכתם • מלמד שהיו (סנהדרין

~ נקודות משיחות קודש ~

מה שכתוב "עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב", שבני
ישראל אינם מתערכים עם אומות העולם, וכמאמר רז"ל
"השמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם
מתערכים עם העכו"ם".
ומצד מעלה זו שב"איכה ישבה בדד", שאין בני ישראל
מתערכים עם האומות, נזכה שיתגלה "כבודן של
ישראל" בגלוי, בבנין בית המקדש השלישי, שגם הוא
נרמז בפסוק זה, שיבנה במהרה בימינו ובעגלא וידן.

(על-פי לקוטי-שיחות, כרך יד, פרשת דברים)

כללות ענין "בין המצרים" הוא שהזמן עצמו "מוכיח"
את בני ישראל, ומלמדנו פרוש רש"י בראש וחתלת
הפרשה שגם ב"תוכחה" נזהר הקב"ה בכבודן של
ישראל, כי תכלית הפונה ב"תוכחה" והירידה של הגלות
היא בשביל העליה, לגדל "כבודן של ישראל", ולכן
מוכן שגם בעת הגלות (ה"תוכחה") גופא, ניכר "כבודן
של ישראל" (כנ"ל בפירוש רש"י).
אחד הענינים שמודגש בו "כבודן של ישראל" גם בעת
הגלות גופא, הוא מה שכתוב בתחלת מגילת איכה:
"איכה ישבה בדד וגו'" – שיש בזה גם מדה טובה, והוא

(יג) הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְגִבּוֹרִים וַיְדַעִים
לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם:
יג הָבוּ לָכוֹן גְּבָרִין חֲכִימִין וְסוֹכְלָתָנּוּן וַיְדַעִין
לְשִׁבְטֵיכּוֹן וְאַמְנָנּוּן רִישֵׁינוּ עֲלֵיכּוֹן:

(יא) אבקש משאלה מה' אלהי (יב) איך אוכל להרים לבידי את
אבותיכם כי יוסיף ככם כמוכם אלף הכבדתכם ואת
פעמים, וישנה את ברכתו בתוכם מריבותיכם.
כפי שהבטיח לכם.

כ"י • **הָבּוּ לָכֶם •** הִזְמִינוּ עֲצֻמְכֶם לְדָבָר. **אֲנָשִׁים •** וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ נָשִׁים, מֵהַ תִּלְמוּד-לִוְמֹר "אֲנָשִׁים"? צְדִיקִים. **חֲכָמִים •** כְּסוּפִים. **וְנִבְנִים •** מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֶה הֵיא שֶׁשָּׁאֵל אֲרִיס אֶת רַבִּי יוֹסִי: 'מֵה בֵּין חֲכָמִים לְנִבְנִים?' 'חֲכָם', דּוּמָה לְשִׁלְחָנִי עֲשִׂיר, כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ דִּנְרִין לְרֹאשׁוֹ, רֹאֶה; וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, יוֹשֵׁב וְתוֹהֶה. 'נִבּוֹן', דּוּמָה לְשִׁלְחָנִי תֹגֵר, כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ מַעוֹת לְרֹאשׁוֹ, רֹאֶה; וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, הוּא מַחְזֵר וּמְבִיא מִשְׁלוֹ.

וידועים לשבטיכם • שָׁהם נִפְרִים לָכֶם, שָׁאם בָּא לְפָנַי מַעֲטָף בְּטָלִיתוֹ, אִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאִיזָה שֶׁבֶט הוּא וְאֵם הַגּוֹן הוּא, אֲבָל אֲתֶם מְכִירִין בּוֹ, שֶׁאֲתֶם גִּדְּלָתֶם אוֹתוֹ, לָכֵךְ נֶאֱמַר: "וידועים לשבטיכם". **בְּרָאשֵׁיכֶם •** רָאשִׁים וּמְכַבְּדִים עֲלֵיכֶם, שֶׁתִּהְיֶה נִזְהָגִין בָּהֶם כְּבוֹד וְיִרְאָה. **וְאַשְׁמֶם •** חֶסֶד יו"ד (שם) לְמַד שֶׁאַשְׁמוּתִיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיֹת בְּרָאשֵׁי דִינֵיהֶם, שֶׁהִיא לָהֶם לְמַחֹת וּלְכֹנֵן אוֹתָם לְדָרֶךְ הַיְשָׁרָה.

(יד) וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב-הַדָּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ

לַעֲשׂוֹת:

כ"י • **וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וְגו' •** חָלַטְתֶּם אֶת הַדָּבָר לְהִנָּאֲתֶכֶם, הִיא לָכֶם לְהִשָּׁב: 'מִשֶּׁה רִבְנוּ, מִמִּי נֶאֱחָ לְלַמֵּד, מִמֶּךָ אוֹ מִתְּלִמִּידְךָ, (ספרי) לֹא מִמֶּךָ, שֶׁנִּשְׁטַטְטַרְתָּ עָלֶיהָ? אֵלָּא יַדְעָתִי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם שֶׁהֵייתֶם אוֹמְרִים:

עֲכָשׁוּ יִתְמָנוּ עָלֵינוּ דִּינֵינוּ הַרְבֵּה, אִם אֵין מְכִירֵנוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דִּוְרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פְּנִים'. **לַעֲשׂוֹת •** אִם הָיִיתִי מִתְעַצֵּל, אֲתֶם אוֹמְרִים: 'עֲשֵׂה מִהֲרָה'.

(טו) וַאֲנִי אֶת-רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים

וידועים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרות ושמרים

לשבטיכם:

כ"י • **וַאֲנִי אֶת-רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם •** מְשַׁכְּתִים בְּדָבָרִים: אֲשִׁרְיָכֶם, עַל מִי בָאתֶם לְהִתְמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבִרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּקְרְאוּ 'אֲחִים וְרַעִים', 'חֵלֶק וְנִחְלָה', וְכָל לְשׁוֹן חֶבֶה. **אֲנָשִׁים חֲכָמִים וידועים •** אֲבָל נִבְנִים לֹא מְצֵאתִי. (ספרי) זֶה אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאָמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מְצָא אֵלָּא שְׁלֹשׁ: אֲנָשִׁים צְדִיקִים, חֲכָמִים וידועים (עין

בַּחֲזוֹנוֹ) • **רָאשִׁים עֲלֵיכֶם •** שֶׁתִּנְהַגוּ בָּהֶם כְּבוֹד, רָאשִׁים בְּמִקְחָה, רָאשִׁים בְּמִמְכָּר, רָאשִׁים בְּמִשְׁאָ וּמִתָּן, נִכְנָס (מְבִיתוֹ לְבֵית הַקִּנְסָה) אַחֲרוֹן וְיוֹצֵא רִאשׁוֹן. **שָׂרֵי אֲלָפִים •** (סַפְּהֵרֵין יח) אֶחָד מִמֶּנֶּה עַל אֲלָף. **שָׂרֵי מֵאוֹת •** אֶחָד מִמֶּנֶּה עַל מֵאָה. **וְשָׂרִים •** מְנִיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם, אֵלּוּ הַכּוֹפְתִין וְהַמְכִּין בְּרִצּוֹעָה עַל-פִּי הַדִּינָן.

(טז) וַאֲצִוֶּה אֶת-שְׁפִטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע

בין-אחיכם וישפטתם צדק בין-איש ובין-אחיו ובין גרו:

טז וּפְקֻדֵּית יֵת דִּינֵיכֹן בְּעֵדְנָא הֵהִיא לְמִימְרָ שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֹן וְתִדְוֹנוּן קוּשְׁטָא בֵּין גְּבָרָא וּבֵין אֲחוּהִי וּבֵין גִּילְדָה:

וְשִׁלַּשׁ, אֵל תֹּאמַר: כָּבֹד בָּא דִּין זֶה לְפָנַי פְּעָמִים הַרְבֵּה, אֵלָּא הָיוּ נוֹשָׂאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ. **בְּעַת הַהוּא •**

כ"י • **וַאֲצִוֶּה אֶת-שְׁפִטֵיכֶם •** (ספרי) אֲמַרְתִּי לָהֶם: 'הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין!', אִם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פַּעַם אַחַת, שְׁתִּים

(יד) וּמִידָ עֲנִיתֶם לִי וַאֲמַרְתֶּם, מֵה טוֹב כִּי יַעֲשֶׂה הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ אוֹתוֹ. (טו) וּלְכֵךְ לִקְחָתִי מִרָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם גְּבָרִים חֲכָמִים וּמְכָרִים, אִזִּי שְׁמַתִּי אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם, רָאשִׁים עַל אֲלָפִים וְעַל מֵאוֹת וְעַל חֲמִשִּׁים וְעַל עֶשְׂרוֹת, וְהֵם מְכָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם. (טז) וּפְקֻדֵּיתִי עַל דִּינֵיכֶם בְּאוֹתָהּ הָעַת וַאֲמַרְתִּי לָהֶם, שְׁמַעוּ אֶת אֲשֶׁר בֵּין אֲחֵיכֶם, וּפְסָקוּ דִין בְּהִגִּינוֹת בֵּין אִישׁ וּבֵין אֲחוּי וּבֵין אוֹרְחוֹ.

דינו, שאוגר עליו דברים. (סנהדרין ז) דבר אחר: "ובין גרו", אף על עסקי דירה בין חלקת אחים, אפלו בין תנור לכירים.

(ספרי) משמניתים, אמרתי להם: אין עכשו כלשעבר: לשעבר, הייתם ברשות עצמכם. עכשו, הרי אתם משעבדין לצבור. שמע. לשון הנה, אודנט בלע"ז (הרענד) כמו: "זכור ושמור". ובין גרו. (ספרי) זה בעל

יו לא תשתמודעון אפין דינא מלי זערא כרפא תשמעון לא תדחלון מן קדם גברא ארי דינא דיי הוא ופתגמא די יקשי מנכון תקרבונו לזתי ואשמענה:

(י) לא-תפירו פנים במשפט פקטן בגדל תשמעון לא תגורו מפני-איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתי:

וכשיצא לחוץ אומר לו: 'תן לו, שאתה חייב לו'. לא תגורו מפני-איש. (ספרי) לא תיראו. דבר אחר: "לא תגורו", לא תכניס דברך מפני איש, לשון (משלי) "אוגר בקיץ". כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מוקיגני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט. תקרבון אלי. (ספרי) על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד. וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א ט): "אנכי הראה". אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: 'חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה', ואימתי הודיעו? כשבא למשח את דוד (שם טז): "וירא את אליאב ויאמר אף נגד ה' משיחו", אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: ולא אמרת "אנכי הראה"? (שם) "אל-תבט אל-מראהו".

כ"י לא-תפירו פנים במשפט. (ספרי) זה הממנה להושיב הדינים, שלא יאמר: 'איש פלוני נאה, או גבור, אושיכנו דין. איש פלוני קרובי, אושיכנו דין בעיר', והוא אינו בקי בדין, נמצא מחיב את הזכאי ומזכר את החיב, מעלה אני על מי שמנהו כאלו 'הכיר פנים' בדין. פקטן בגדל תשמעון. (סנהדרין ח) שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וקא לפניה, לא תסלקנו לאחרון. דבר אחר: "פקטן בגדל תשמעון", בתרגומו, שלא תאמר: 'זה עני הוא וחקרו עשיר, ומצה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות'. דבר אחר: שלא תאמר: 'היאף אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשו',

יח ופקדית יתכון בעדנא ההיא ית כל פתגמא די תעבדון:

(יח) ואצוה אתכם בעת ההוא את כל-הדברים אשר תעשון:

כ"י את כל-הדברים אשר תעשון. אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות.

יט ונטלנא מחרב וזליקנא ית כל מדברא רבא ודחילא ההוא די חזיתון ארח טורא דאמראה קמא די פקיד יי אלהנא יתנא ואתנא עד רקס גיאה:

(יט) ונטע מחרב וזלך את כל-המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם דרך הר האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש ברנע:

כ"י המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים פקורות ועקרבים כקשתות.

כ ואמרית לכוז אתיתון עד טורא דאמראה דיי אלהנא יתב לנא:

(כ) ואמר אלכם באתם עד-הר האמרי אשר-יהוה אלהינו נתן לנו:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

דרך כל אותו המדבר הפראי העצום והמפחיד אשר ראיתם אותו בדרך הר האמריים, כפי שפקד עלינו ה' אלהינו עד שהגענו אל קדש ברנע. (כ) ומיד אמרתי לכם, כבר באנו אל

אותו בעיני. (יח) צויתי אתכם חזור ואמור באותה העת (בעת שיתכם כשנה בחורב) בכל הדברים אשר מתחייב (עליכם) כי תעשום. (יט) אחר זאת נסעו מחרב, והלכנו

(יז) לא תודאו את זהות המדינים במשפט, ושמעו מן הקטן כמו מהגדול, ולא תחששו מאדם כי פסק הדין הוא של ה', וכל דבר שיקשה עליכם, העלו אותו אלי כדי שאשקל

כא חזי יְהוָה יִי אֱלֹהֶיךָ קְדָמְךָ יְת אַרְעָא סָק
אֲחִסֵּן כְּמָא דִּי מְלִיל יִי אֱלֹהֵא דְאַבְהֶתְךָ לָךְ
לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבַּר:

(כא) רֵאָה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֶיהָ
יֵשׁ כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶל־תִּירָא
וְאֶל־תַּחַת:

~ יום שלישי ד' מנחם-אב ~

כב וּתְקַרְבוּן לַיהוָה פְּלִכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים
לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְיֵשְׁבוּ אֹתָנוּ דְבַר
אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא
אֱלֹהֵינוּ:

(כב) וּתְקַרְבוּן אֵלַי פְּלִכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים
לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְיֵשְׁבוּ אֹתָנוּ דְבַר
אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא
אֱלֹהֵינוּ:

בערבוביא, ילדים דוחפין את הזקנים, וזקנים
דוחפין את הראשים. וישבו אתנו דבר • (ספרי)
באיזה לשון הם מדברים. את־הדרך וגו' • אין
דרך שאין בה עקמימות. ואת הערים אשר נבא
אליהן • תחלה לכבש.

כג וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֹשֶׁר
אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:

כג וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי פְתִיחַ וַתִּקְרָא וַתִּבְרִית מִכֶּכֶּן תִּרִין
עֹשֶׁר גְּבִרִין גְּבָרָא חַד לְשִׁבְטָא:

(כג) וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֹשֶׁר
אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:

זה שלא אמצא בו מום, מיד אמר לו: 'טל מעותיך,
ואני מנסהו מעתה', אף אני הודיתי לדברייכם, שפא
תחזרו בכם כשתראו שאני מעבב, ואתם לא תזרתם
בכם. ואקח מכם • מן הבוררים שבכם, מן
המסלתיים שבכם. שנים עשר אנשים איש אחד
לשבט • (שם) מגיד שלא היה שבט לוי עמם.

כד וַתִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכֵּל
וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:

כד וַתִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ לְטִירָא וְאֵתוּ עַד נַחֲלָא
דְאַתְכֵּלָא וְאֵלִילוּ יְתָה:

(כד) וַתִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכֵּל
וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ:

כה וַיִּרְגְּלוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכֵּל • (שם) מגיד שנקרא על שם סופו. וירגלו אתה • (שם) מלמד שהלכו בה ארבעה
אומנים שתי וערב.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כג) אֲנִי כֹף נִרְאָה טוֹב בְּעֵינֵי, וְלָךְ
לְקַחְתִּי מִכֶּם שְׁנַיִם עֹשֶׁר אִישׁ, אִישׁ
אֶחָד מִכָּל שִׁבְט.

(כד) וּמִיד פִּנּוּ וַעֲלוּ אֶל הָהָר, וְהִגִּיעוּ
אֶל נַחַל הָאֲשַׁכֵּל וְרָגְלוּ אוֹתָהּ.

(כב) וְנִגְשׁוּ אֵלַי רַבִּים מִכֶּם (עֲרֻבִיָּה שֶׁל
אֲנָשִׁים, וְלֹא רֹאשֵׁי הָעֵדָה) וַתִּקְרָא, וַתִּבְרִית
גְּבִרִים בֵּין יָדֵינוּ (תַּחַת הַשְּׁחִתָּנוּ) שְׁתֵּי־הֵיוּ
מִשּׁוּטָטִים עֲבוּרֵנוּ בְּאֶרֶץ, וְיַחְזִירוּ לָנוּ
מַעֲנָה בְּדַבַּר הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ
וְהַקְרִיטָא אֲשֶׁר נִגִּיעַ אֱלֹהֵינוּ.

הַר הָאֲמִרִיִּים אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן
אוֹתוֹ לָנוּ.

(כא) הַתְּבוּנָנוּ בְּתִשְׁמוֹת לֵב, כִּי כָּבֵד
שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת הָאָרֶץ בֵּין יָדֶיךָ
(לְפָנֶיךָ), עֲלֶה וְאָחֲזוּ בָּהּ כְּפִי שֶׁהִבְטִיתִּי ה'
לְאַבְרָהָם, אֵל תִּירָא וְלֹא תִבְהֵל.

כח וְנָסִיבוּ בְיָדֵיהוֹן מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְאַחִיתוּ
לְנָא וְאַחִיבוּ יִתְנָא פִּתְגָמָא וְאַמְרוּ טְבָא
אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵנָּא יֵהֵב לְנָא:
(כה) וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשֻׁבוּ
אֵתָנוּ דְּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אַלְהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

כט"ו וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ • מַגִּיד שְׁאָרְךָ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ • (שם) מִי הֵם שְׂאֲמָרוּ
טוֹבָתָהּ? יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב.

כו וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת־פִּי יְהוָה
אַלְהֵיכֶם:
כז וַתֹּמְרוּ • לְשׁוֹן הַתְּרָסָה, הַתְּרַסְתֶּם כִּנְגֹד מֵאֲמָרוּ.

כח וַתִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיכֶם וּתְאֲמָרוּ בְּשִׁנְאֵת יְהוָה אֲתָנוּ
הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֵתָנוּ בְּיַד הָאֲמָרִי
לְהַשְׁמִידָנוּ:

כט"ו וַתִּרְגְּנוּ • לְשׁוֹן הָרַע, וְכֵן (משלי יח): "דְּבָרֵי
נִרְגָן", אָדָם הַמוֹצִיא דְּבָה. בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנוּ •
וְהוּא הִיָּה אוֹהֵב אֶתְכֶם, אָבֵל אֶתֶם שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ,
מִשָּׁל הַדִּיּוֹט אוֹמֵר: מַה דְּבַלְבֹּף עַל רַחֲמֶךָ, מַה
דְּבַלְבִּיָּה עָלֶיךָ. בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם • הוֹצֵאתוֹ לְשִׁנְאָה הִתְּהָה, מִשָּׁל לְמַלְךְ בִּשְׁר-

בְּשִׁנְאֵת ה' אוֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (א, כו) וְהוּא הִיָּה
אוֹהֵב אֶתְכֶם (רש"י) מְבַאֵר בְּסִפְרִים, שְׂאֲמִירָה זוֹ גִּרְמָה
לְתַשְׁעָה בָּאֵב, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵיכָה יִשְׁכַּח בְּדַד הָעִיר –
רְאשֵׁי־תִבּוֹת 'אֵיכָה'. וְרש"י מַעֲוֹד וּמְחֻזָּק אֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם בְּאִשּׁוֹר אֶתְכֶם הִטְבַּעִית לְאַבְיָהָם שְׁבַשְׁמִים

~ נקודות משיחות קודש ~

מִסְתַּרְתָּ, וְאֵין הֵם מְרַגְּשִׁים אֶת חֲסִדְיוֹ, וְעַד שְׂשֻׁמִּים אוֹר
לְחֻשָּׁף וְחֻשָּׁף לְאוֹר – אֵין שׁוֹם חֲלִישׁוֹת כָּלֵל וְכָלֵל,
חֲלִילָה, בְּאַהֲבַת הַקִּבּוּץ לְיִשְׂרָאֵל.

(לקוטי שיחות, כרך לד, עמ' 23)

(כה) אָנָּה | אֲנַחְנוּ עֲלִים אַחֲיָנוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבְבָנוּ
לְאֹמַר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלָת וּבִצּוֹרָת
בְּשֻׁמִּים וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:

כט"ו עָרִים גְּדֹלָת וּבִצּוֹרָת בְּשֻׁמִּים • דְּבָרוֹ הַתּוֹכִיחַ לְשׁוֹן הַבְּאִי (חולין ז).

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כה) וַלְקָחוּ אֶתֶם מִפְּרִי וְהִבִּיאֻהוּ • (כו) וְלֹא רָצִיתֶם לַעֲלוֹת אֵלַי, וּמִרִיתֶם
אֵלַינוּ, וְהַחֲזִירוּ אֵלֵינוּ מַעֲנָה וְאֲמָרוּ, אֶת פִּקְדַת ה' אֱלֹהֵיכֶם.
הַגִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ, (כו) וְנִדְּבַרְתֶּם בְּשִׁשְׁט בְּאַהֲלֵיכֶם
לְמַעַשְׂהָ, הִיא טוֹבָה. וְאֲמַרְתֶּם, מִשְׁנֵאת ה' אוֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַסְגִּיר אוֹתָנוּ בְּיַד
הָאֲמָרִיִּים, וְכָךְ יִשְׁמִידוּ אוֹתָנוּ.
(כח) לָאֵן אֲנַחְנוּ עוֹלִים, אַחֲיָנוּ כָּכָר
הַמָּסוּ אֶת לְבוֹתֵינוּ בְּאֲמָרָם, כִּי הָעַם

(ב) יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהְיֶה לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם
כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:
שִׁי' ◀ יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלָכֶם.

ז"ל" ובמדבר אשר ראית • מוסב על מקרא של מעלה הימנו: "ככל אשר עשה אתכם במצרים"; ועתה, אף "במדבר אשר ראית כי נשאף וגו'". כאשר ישא-איש את-בנו • כמו שפרשתי אצל

(ג) הוֹחִלָה לְפָנֶיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם
לַחֲנֻתְכֶם בָּאֵשׁ | לֵילָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ-בָהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם:

(לד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיהֶם וַיִּקְצֹץ וַיִּשְׁבַּע
לֵאמֹר:
לד וְיִשְׁמָעֵךְ יְיָ יִתְּן קוֹל פְּתָגְמִיכוֹן וְרָגִז
וְקִנְיָן לְמִימְרָךְ:

הוא רב ועצום מאתנו, וכי קריותיהם וגדולות, מבצרות, מתקרבות לשמים. בגי הגבורים - ראיונים שמה. (כט) ומיד אמרתי לכם אל תרתעו מהתנפלויותיהם ולא תפחדו מהם. (ל) ה' אלהיכם אשר מאורו הולך בין ידכם (בקרבתם) הוא ילחם עבורכם ככל אשר עשה אתכם במצרים במעמדכם.

(לא) וכמו שראיתם במדבריות כי ה' אלהיך נושא אתכם כמו שנושא האדם את ילדו בכמירת רחמים בכל דרך אשר דרכתם עד כי באתם אל המקום הזה. (לב) ובענין המדבר הזה (בהבטחת ה' כי יביסכם לארץ), האם אין לכם אמונה בקדוש ברוך הוא אלהיכם.

(לג) אשר אורו הולך בדרך לפניכם להתקין אותה לכם להיות מקום מתאים להתאכנסותכם, באש בלילה להאיר לכם את הדרך אשר תדרכו בה ובעננים יומם. (לד) אחרי זאת שמע ה' את דבורכם, ולכן התמלא רגז ונשבע לאמר.

(לח) אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הָיָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:

לֹא אֶלֶהֶן כָּלֹב בַּר יִפְנֶה הוּא יַחְזֹנָה וְלֹא אֶתֶן יָת אֶרְעָא דִּי דְרָךְ בֵּה וְלִכְנוּהִי חֶלֶף דִּי אֲשִׁלִּים בְּמַר דִּחְלָתָא דִּי:

(לו) וְזוֹלָתִי כָלֹב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ-אֶתֶן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ-בָּהּ וּלְכַנּוּ יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה:

כ"ט • אֲשֶׁר דָּרַךְ-בָּהּ • חֲבֵרוֹן, שְׁנַאֲמַר (במדבר יג): "יָבֵא עַד חֲבֵרוֹן".

(לז) גַּם-בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלֶכֶם לֵאמֹר גַּם-אֶתָּה לֹא-תִבֵּא שָׁם:

כ"ט • הִתְאַנֵּף • נִתְמַלֵּא רָגְזוֹ.

(לח) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן הָעֹמֵד לִפְנֵיךְ הוּא יָבֵא שְׁמָה אֹתוֹ חֵזֶק בִּי-הוּא יַנְחִילֶנָּה אֶת-יִשְׂרָאֵל:

~ יום רביעי ה' מנחם-אב ~

(לט) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹו יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הֵמָּה יָבִאוּ שְׁמָה וְלָהֶם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ:

לֹט וְטַפְלִיכֹן דִּי אֲמַרְתִּין לְבִזָּא יְהוֹן וּבְנִיכֹן דִּי לֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנּוּן יַעֲלוּן לְתַמָּן וְלַהוֹן אֶתְנֶנָּה וְאַנּוּן יִירָשׁוּהָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

מִכָּף לֹא נִקְלַט מִזֶּן רִוְחִי זֶה בְּפָנִימִיּוֹת, אֲלֵא הוּא 'מִתְפֹּרֵר', וּבְדִרְכּוֹ שֶׁל תִּינוּק, שְׁמִפּוֹרֵר יוֹתֵר מִמָּה שְׂאוּכָל (לִקַּט טוֹב, וַיִּגַּשׁ מִזֶּה, יב). זֶה הִיָּתָה טַעֲנַת הַמֶּרְגָּלִים: אִם יִכְנָסוּ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְעַסְקוּ שָׁם בְּדַבָּרִים אֲרָצִיִּים, יְהִיָּה עֶסֶק	וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹו יְהוָה (א, לט) לְכַאוֹרָה, מֵהִי הַהִתְרַגְּשָׁה עַל הַטָּף דִּוְקָא, וְהִרִי הַמֶּרְגָּלִים טַעֲנוּ שְׂבָלִים יְהוֹי לְבֹו, גַּם הַגְדוּלִּים? וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִגָּה 'קִטָּן' בְּעִבּוּדֵת ה' הוּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבִמְצוֹת שְׁלֵל לְשִׁמָּה, וּכְתוּצָאָה
---	---

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(לח) אֵלֶּה יִרְאֶה אִישׁ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הָיָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם. (לו) וְזוֹלָתִי כָלֹב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלוֹ-אֶתֶן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ-בָּהּ וּלְכַנּוּ יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה. (לז) גַּם-בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלֶכֶם לֵאמֹר גַּם-אֶתָּה לֹא-תִבֵּא שָׁם. (לח) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן הָעֹמֵד לִפְנֵיךְ הוּא יָבֵא שְׁמָה אֹתוֹ חֵזֶק בִּי-הוּא יַנְחִילֶנָּה אֶת-יִשְׂרָאֵל. (לט) וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹו יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הֵמָּה יָבִאוּ שְׁמָה וְלָהֶם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ.

המדבר, וזאת מצד מעלת ה'אתפפיא' – האדם כופה את עצמו ועוסק בתורה ובמצוות.

(לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 581)

התורה והמצוה שלא לשמה והוא 'יתפורר'. על כך בא מענה ה', שעבודת ה'שף' יקרה יותר מעבודת דור

(מ) ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך ים-סוף:

מ ואתון אתפניו לכוז וטולו למדברא ארח
ימא דסוף:

לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו לצד הים ותסובבו את הר שעיר, כל דרומו מן המערב למזרח.

כ"י פנו לכם • אמרתי להעביר אתכם דרך רחב ארץ אדום לצד צפון ליפנס לארץ, קלקלתם וגרמתם לכם עכוב. פנו לכם • לאחרים ותלכו במדבר לצד ים סוף, שהמדבר שהיו חולכים בו

מא ואתבתון ואמרתון לי חבנא קדם יי
אנחנא נסק ונגים בה קרב ככל די פקדנא
יי אלהנא וזרתון גבר ית מגי קרבה
ושריתון למסק לטורא:

(מא) ותענו ואתמרו אלי חטאנו ליהוה אנחנו
נעלה ונלחמנו בכל אשר-צונו יהוה אלהינו
ותחגרו איש את-כלי מלחמתו ותהינו לעלת
ההרה:

כ"י ונתהינו • לשון (במדבר יד): "הננו ועלינו אל המקום!" זה הלשון שאמרתם, לשון 'הן', כלומר נודמנתם.

מב ואמר יי לי אמר להון לא תסקון ולא
תגיהון קרב ארי לית שכנתי שריא ביניכון
ולא תתברון קדם בעלי דבכיכון:

(מב) ויאמר יהוה אלי אמר להם לא תעלו ולא
תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני
איביכם:

כ"י לא תעלו • לא עליה תהא לכם, אלא ירידה.

מג ומללית עמכון ולא קבלתון וסרביתון על
גזרת מיקרא דיי וארשעתון וסלקתון
לטורא:

(מג) ואדבר אליכם ולא שמעתם ותמרו את-פי
יהוה ותזדו ותעלו ההרה:

מד ונפק אמרנא דיתב בטורא ההוא
לקדמותכון ורדפו תכון קמא די נתון
דבריתא וטרדו תכון בשעיר עד חרמה:

(מד) ויצא האמרי הישב בהר ההוא לקראתכם
וירדפו אתכם כאשר תעשינה הדברים ויפתו
אתכם בשעיר עד-חרמה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

אניני אתכם, ולא תהפכו להיות
בורחים בין ידי אויביכם.

(מג) ולכן אמרתי זאת לכם ולא
הסבמתם, אלא המריתם את פקדת ה'
והתחצפתם לעלות אל ההר.

(מד) ויצאו האמריים הדרים באותו
ההר לקראתכם, אזי רדפו אחריכם

(מא) מיד עניתם ואמרתם לי, כבר
שגגנו לה', אנחנו נעלה ונלחם עם
תושביה כפי שפקד עלינו ה' אלהינו.
וחגר כל אחד מכם את כלי מלחמתו,
ויזמתם לעלות אל ההר.

(מב) ואמר ה' לי, אמור להם, אל
תעלו ואל תלחמו בהם היות שאני

כי יהיו מציאה של שכל (לאויביכם),
ויבגיתם אשר היום אינם מכירים טוב
או רע של מלחמה, הם יפנסו אליה
ולקחם אתן אותה ויאחזו בה.

(מ) ואולם אזי אתם, פנו וסעו אל
המדבר הפראי בדרך ההולכת אל
הים הבולעני (הוא ים סוף).

ה לא תתגרר ביהוה ארי לא אתן לכו
מאריעהו עד מדרג פרסת רגלא ארי ירתא
לעשו יתבית ית טורא דשעיר:

(ה) אֶל־תִּתְגַּרְוּ בָּם כִּי לֹא־אֶתֶּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד
מִדְּרָגַת בֶּרֶךְ־רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁה לַעֲשׂוֹ נִתַּתִּי אֶת־הָרֹשָׁה
שְׁעִיר:

עשרה עממים נתתי לו: שבועה לכם; וקניני, וקניז
וקדמני, הן עמון, ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו
והשתיים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים
ושחק על מה שהיו אומרים על אשתו 'אחותו היא',
עשאו ככנו.

כ"י עד מדרג בך-רגל • אפלו מדרג בך רגל,
כלומר, אפלו דריסת הרגל אני מרשה לכם לעבור
בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה: עד שיבא יום
דריסת בך רגל על הר הזיתים, שנאמר (זכריה יד):
"ועמדו רגליו וגו'". ירשה לעשו • מאברהם,

ו עברא תבנון מנהון בבספא ותיכלון ואף
מא תכרון מנהון בבספא ותשתון:

(ו) אַכֹּל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאִכְלֹתֶם וְגַם־מִיָּם
תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וּשְׂתִיתֶם:

כ"י תכרו • לשון מקח, וכן (בראשית ג): "אשר כריתי לי", (ר"ה כו) שכן בכרפי הים קורין למכירה 'כירה'.

ו ארי יי אלהו ברכו בכל עבר ידו ספק לך
צרכו במהרה למדברא רבא הדין דנו
ארבעין שנין מימרא דיי אלהו בסעוד לא
מנעתא מדעם:

(ז) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בֵּרְכֶךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ יִדַּע
לִכְתּוֹב אֶת־הַמְּדַבֵּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְאַרְבָּעִים שָׁנָה
יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ עֹמֵד לֹא חֲסֹרֶת דָּבָר:

כ"י כי יי אלהיך ברכו • לפיכך לא תכפו (ספרים אחרים: תכפרו) את טובתו, לראות כאלו אתם עניים, אלא הראו
עצמכם עשירים.

ח ועברנא מקדם אחונא בני עשו דיתבין
בשעיר מארח מישרא מאילת ומעצין גבר
ואתפגינא ועברנא ארח מדברא דמואב:

(ח) וְנִעְבַּר מֵאֵת אַחֲיוֹ בְּנֵי־עֲשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׁעִיר
מִדְּרָגַת הָעֶרְבָה מֵאֵילָת וּמִעֲצִין גִּבֹּר וְנִעְבַּר דְּרָגַת
מִדְּבַר מוֹאָב:

כ"י ונפן ונעבר • לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית.

ט ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא
תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתן לך
מאריעה ירתא ארי לבני לוט יתבית ית
לחית ירתא:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲלִיתְצֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּר
בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יִרְשֶׁה כִּי
לְבָנֵי־לוֹט נִתַּתִּי אֶת־עַר יִרְשֶׁה:

ואילת ועצין גבר, ופגינא (צפון מזרח)
ונסענו דרך המדבר הצחיח של מואב
(מזרח לים המלח).
(ט) ואמר ה' לי, אל תטיל מצור על
המואבים ולא תתגרה בהם מלחמה
היות שאני לא אתן לכם מן ארצם
אחזה, כי לבני לוט נתי את ער
ירשה.

וככה תאכלו, וגם כן את המים ושנו.
(ז) כי ה' אלהיך כבר השנה את
ברכתו בך בכל מעשיך, והיטיב לך
בצת מהלךך במדבר הפראי העצום
הזה, וזה כבר ארבעים שנה ה'
אלהיך אתך, לא הצטרפת דבר.
(ח) אזי עברנו את אחינו בני עשו
הדרים בשעיר, דרך המדבר הצחיח

עוברים בתוף תחום אחיכם בני עשו
הדרים בשעיר, אזי יפחדו מכם,
ואתם היו זהירים מאד.
(ח) אל תתגרו בהם היות שאני לא
אתן לכם מארצם אף לא מדרג בך
רגל. כי הר שעיר, כבר נתתי לעשו
ירשה.
(ו) אלא קנו מהם אכל בתשלום כסף

זש"י • וְאַל-תִּתְגַּר וְגו' • לֹא אָסַר לָהֶם עַל מוֹאֵב
אֲלֹא מִלְחָמָה, אֲבָל מִיִּרְאִים הָיוּ אוֹתָם וְנִרְאִים לָהֶם
בְּשֵׁהֶם מְזִינִים. לְפִיכָךְ פָּתִיב (במדבר כב): "וַיִּגֵּר מוֹאֵב
מִפְּנֵי הָעָם", שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם, אֲבָל

בְּכַנִּי עֲמוֹן נֶאֱמַר: "וְאַל תִּתְגַּר בָּם", שׁוּם גִּרִי,
בְּשֹׁכֵר צְנִיעוּת אָמַם, שְׁלֹא פִרְסָמָה עַל אֲבִיהָ כְּמוֹ
שֶׁעָשְׂתָה הַבְּכִירָה שֶׁקָּרָא שֵׁם בְּנָה מוֹאֵב. עַר • שֵׁם
הַמְדִינָה.

(י) הָאֲמִים לְפָנִים יֵשְׁבוּ בַּה עִם גְּדוֹל וְרַב וְרַם
פְּעֻנְקִים:

יֵאִמְתְּנִי מִלְקַדְמִין יְתִיבּוּ בַּה עִם רַב וְסָגִי
וְתִקְיָה כְּגַבְרִיא:

זש"י • הָאֲמִים לְפָנִים וְגו' • אֵתָה סְבוּר שְׂזוּ אֶרֶץ
רְפָאִים שְׁנַתִּי לוֹ לֹא־בָרָהֶם, לְפִי שֶׁהָאֲמִים שֶׁהֶם

רְפָאִים יֵשְׁבוּ בַּה לְפָנִים, אֲבָל לֹא זֶה הִיא, כִּי אוֹתָן
רְפָאִים הוֹרְשֵׁתִי מִפְּנֵי בְּנֵי לוֹט וְהוֹשְׁבֵתִים תַּחְתָּם.

(יא) רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ אֶף-הֶם פְּעֻנְקִים וְהַמֹּאֲבִים
יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים:

יֵאֱבָרֵא מִתַּחֲשִׁבִּין אֶף אַנּוּן כְּגַבְרֵא
וּמוֹאֲבֵא יִקְרֹן לְהוֹן אִימְתְּנִי:

זש"י • רְפָאִים יֵחָשְׁבוּ וְגו' • רְפָאִים הָיוּ נִחְשָׁבִים
אוֹתָם אֲמִים פְּעֻנְקִים הַנִּקְרָאִים רְפָאִים, עַל שֵׁם שֶׁפֶל
הָרֹאָה אוֹתָם, יָדִיו מִתְרַפֹּת. אֲמִים • עַל שֵׁם

שֶׁאִימְתָם מְטֹלֶת עַל הַבְּרִיּוֹת, וְכֵן "וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ
הַחֹרִים" וְנִתְּנִים לְבְנֵי עֶשָׂו.

(יב) וּבְשַׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֶשָׂו יִירָשׁוּם
וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר-נָתַן יְהוָה לָהֶם:

יֵב וּבְשַׁעִיר יְתִיבּוּ הֶרְאִי מִלְקַדְמִין וּבְנֵי עֶשָׂו
תַּרְכְּנוּן וְשַׁעִינּוּן מִקְדָּמִיהוֹן וְיִתִּיבּוּ
בְּאִתְרִיהוֹן כְּמָא דִּי עַבְדִּי יִשְׂרָאֵל לְאֶרְעָא
יִרְשָׁתָהּ דִּיבַּב יֵי לְהוֹן:

זש"י • יִירָשׁוּם • לְשׁוֹן הָוָה. כְּלוּמַר, נִתְּנִי בָהֶם כַּח שֶׁהָיוּ מוֹרִישִׁים אוֹתָם וְהוֹלְכִים.

(יג) עָתָה קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת-נַחַל זָרָד וְנַעֲבֹר
אֶת-נַחַל זָרָד:

יֵג כְּעֵצֵן קוּמוּ וְעָבְרוּ לְכוֹן יֵת נַחֲלָא דְזָרָד
וְעַבְרְנָא יֵת נַחֲלָא דְזָרָד:

(יד) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר-הִלְכְּנוּ מִקְדָּשׁ בְּרִנֵּעַ עַד אֲשֶׁר-
עָבְרָנוּ אֶת-נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד-תָּחַם
כָּל-הַדּוֹר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם:

יִד וַיּוּמָא דִּי הִלְכְּנָא מִרְקַם גִּיאָה עַד דִּי
עַבְרְנָא יֵת נַחֲלָא דְזָרָד תַּלְתִּין וְתַמְנֵי שָׁנִין
עַד דְּסַף כָּל דְּרָא גְבָרִי מִגִּיחֵי קֶרְבָּא מִגּוּ
מִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי קִיִּים יֵי לְהוֹן:

(י) ופעם כבר היו ההיוביים גרים
בער לפניהם, והם קהל גדול, רב ורם
כגבורים.

(יא) והם גם בן נחשבים בעלי אמן
בדומה לגבורים, והמואבים הם
שמכנים אותם ההיוביים.

(יב) ואולם בשעיר התגוררו החורים
טרם בני עשו עד שבאו בני עשו

וכרסמו בהם והשמידו אותם מבין
ידיהם (מלפניהם), והתמקמו שם
במקומם כפי שעשה ישראל במקצת
אחזתם (מרמזו לארץ סידון ועוג) אשר נתן ה'
לו.

(יג) וכעת קומו ועברו את נחל זרד
(תנמצא בגבול הדרומי של מואב), אזי עברנו
אותו (פה הכתוב דילג ממסע 31 למסע 41

המפורשים בספר במדבר בפרשת מסעי).

(יד) והיה סף כל הימים מאז הלכנו
מקדש ברנע (במסע ה-14, משם נשלחו
המרגלים) עד כי עברנו את נחל זרד
שמונה ושלשים שנה, עד שתמו כל
האנשים הקרבים מן המחנה כפי
שנשבע ה' אודותיהם.

(טו) וְגַם יִדְּיָהוּהָ הִיטָה בָּם לְהִמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה
עַד תָּמָם:
טו וְאֵף מָחָא מִן קָדָם יִי הוּת בְּהוּן
לְשַׁצִּיּוּתָהוּן מִגּוּ מְשִׁרִיתָא עַד דְּשְׁלִימוּ:
לְשַׁצִּיּוּתָהוּן מִגּוּ עֲמָא:

כ"י • הִיטָה בָּם • לְמַהֵר וּלְהִמָּם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁלֹּא יִגְרְמוּ לְבִנְיָהֶם עוֹד לְהִתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר.

(טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמוּ כָּל-אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה לָמוּת
מִקֶּרֶב הָעָם: ׀
טז וַיְהִי כַּד שְׁלִימוּ כָּל גְּבָרֵי מִגִּיחֵי קֶרֶבָא
לְמָמַת מִגּוּ עֲמָא:

כ"י • וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמוּ יוֹגִי.

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
יז וּמִלִּיל יִי עָמִי לְמִימָר:

כ"י • וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי יוֹגִי • אָבֵל מִשְׁלוּחַ הַמִּרְגָּלִים
עַד בָּאֵן, לֹא נֶאֱמַר בְּפִרְשָׁה [זז] "וַיְדַבֵּר", אֲלָא
"וַיֹּאמֶר", לְלַמֶּדֶךָ שֶׁכָּל שְׁלוּשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה
שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים, לֹא נִתְחַד עִמּוֹ הַדְּבֹר בְּלִשׁוֹן
חֶבֶה פָּנִים אֶל פָּנִים וְיָשׁוּב הַדַּעַת, לְלַמֶּדֶךָ שֶׁאֵין
הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה עַל הַנִּבְיָאִים אֲלָא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל.
אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה • מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה הַיּוֹצֵאִים
בְּצָבָא.

(יח) אֶתְּהָ עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב אֶת-עָרָי:
יח אֶתְּ עֹבֵר יוֹמָא דִּין יֵת תַּחוּם מוֹאָב יֵת
לְחֵית:

(יט) וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תַּתְנֹר בָּם
כִּי לֹא-אֶתָּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבִנְיָלוֹט
נִתְּתִיהָ יִרְשָׁה:
יט וְתִתְקַרֵּב לְקַבֵּל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא תִצּוֹר עֲלֵיהוֹן
וְלֹא תִתְגַּרֵּי לְמַעַבְד עַמּוֹהוֹן קֶרֶב אַרִי לֹא
אֶתָּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה אַרִי לְבִנְיָ
לוֹט יִהְיֶהתָה יִרְשָׁה:

כ"י [יח-יט] • אֶתְהָ עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב יוֹגִי וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן • מִכָּאֵן שֶׁאֶרֶץ עַמּוֹן לְצַד צָפוֹן.

(כ) אֶרֶץ-רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב אֶף-הוּא רַפָּאִים יֵשְׁבוּ-בָהּ
לְפָנִים וְהַעֲמֹנִים יִקְרָאוּ לָהֶם וְזִמְזִמִּים:
כ אֶרְעָא גְּבִרְיָא מִתַּחֲשִׁבָא אֶף הִיא גְּבִרְיָא
וְיִתִּיבוּ בָּהּ מִלְּקַדְמִין וְעַמּוֹנָאִי קָרָן לְהוֹן
חֲשָׁבִנִי:

כ"י • אֶרֶץ-רַפָּאִים תַּחֲשֹׁב • אֶרֶץ רַפָּאִים נִחְשָׁבֶת אֶף הִיא, לְפִי שֶׁהַרַפָּאִים יֵשְׁבוּ בָּהּ לְפָנִים, אָבֵל לֹא זֶה הִיא
שְׁנִתִּיתִי לְאַכְרֵהֶם.

(כא) עַם גְּדוֹל וְרַב וְרָם כַּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה
מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:
כא עַם רַב וְסָגִי וְתַקִּיף כְּגְבִרְיָא וְשַׁעֲנֹן יִי
מִקְדָּמִיהוֹן וְתִרְכָּנֹן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵיהוֹן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(טו) ומגפה מאת ה' חלה עליהם
לכלכל את חושיהם להיחם נגדעים
מִן הַמַּחֲנֶה עַד שֶׁתָּמוּ כָּלָם.
(טז) וכאשר תמו כלם מתוך האמה.
(יז) ואמר ה' לי באמרו.
(יח) אתה עובר היום את תחום מואב
אֲשֶׁר הוּא עָר.
(יט) והתקרבת לבני עמון, אל תשיל
עליהם מצור ולא תתגרה בהם, היות
שאני לא אתן לך מן ארצם אחזה כי
הקצתי אותה לבני לוט לאחזה.
(כ) והיא תחשב גם כן מארץ
הגבורים כי הגבורים התמקמו בה
לפניהם, והעמונים מכנים אותם בעלי
קוֹמָה.
(כא) קהל גדול ורם כמו הגבורים,
אֲנִי הַשְׁמִידֵם ה' מִבֵּין יְדֵיהֶם (מלפני
העמונים), אֲנִי כִרְסָמוּ בִּכְתָם וְקָבְעוּ אֶת
מוֹשְׁבָם בְּמִקְמָם (העמונים כבשו את כל ארץ
הגבורים המכונים רפאים וכן וזמזמים).

כב כְּמָא דִּי עֲבַד לְבָנֵי עֲשׂוּ דִּתְבִּין בְּשַׁעִיר
דִּי שְׂצִי יֵת חוֹרְאֵי מְקַדְמִיהוֹן וְתַרְכְּנוֹן
וִיתִיבוּ בְּאַתְרֵיהוֹן עַד יוֹמָא הַדִּין:

(כב) כְּמָא דִּי עֲשׂוּ לְבָנֵי עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר
הַשְּׂמִיד אֶת־הַחֲרִי מִפְּנֵיהֶם וַיֵּרָשׁוּ וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כג וְעֹנֵאֵי דִּתְבִּין בְּדַפִּיחַ עַד עֲזָה קְפוּטְקֵאֵי
דְּנַפְקוּ מִקְּפוּטְקֵאֵי שְׂצִנּוֹן וִיתִיבוּ
בְּאַתְרֵיהוֹן:

(כג) וְהָעֹנִים הַיִּשְׁבִּים בְּחֲצִירִים עַד־עֲזָה כְּפִתְרִים
הַיֵּצְאִים מִכְּפִתֵּר הַשְּׂמִידִם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:

ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו
ישראל להוציא ארצם מידם, והבאתי עליהם
כפתורים והשמידום וישבו תחתם. ועכשו, אתם
מתרים לקחתה מידם.

כ"י • וְהָעֹנִים הַיִּשְׁבִּים בְּחֲצִירִים וְגו' • (חולין ס) עוֹנִים
מְפִלְשֵׁתִים הֵם, שְׁעִמְהֶם הֵם נִחְשָׁבִים בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ
(יג), שְׂנֵאֲמַר: "חֲמִשָּׁת סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים: הָעֲזָתִי,
וְהָאֲשֻׁדִּי, וְהָאֶשְׁקְלוֹנִי, הַגָּתִי, וְהָעֲקֻרְוִי וְהָעֹנִים".

כד קִימוּ טוּלוּ וְעֲבְרוּ יֵת נַחְלָא דְאַרְגָּן חֲזִי
דְּמִסְרִית בִּידֵךְ יֵת סִיחֹן מִלְּפָא דְחֻשְׁבוֹן
אַמְרָא וְיֵת אַרְעָה שְׂרִי לְתַרְכְּנֵיהָ וְאַתְגָּרִי
לְמַעַבְדַּ עֲמָה קְרָבָא:

(כד) קִימוּ סָעוּ וְעֲבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרָגָן רֵאָה נְתַתִּי
בְּיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מִלְּפֶת־חֻשְׁבוֹן הָאֲמָרִי וְאֶת־אֲרָצוֹ
הַחֵל רֶשֶׁת וְהַתְּנֶה בּוֹ מִלַּחְמָה:

כה יוֹמָא הַדִּין אֲשֶׁרִי לְמַתָּן זַעְתָּךְ וְדַחְלָתָךְ
עַל אִפִּי עֲמָמָא דִּי תַּחוֹת כָּל שְׂמִיָּא דִּי
יִשְׁמַעוֹן שְׂמַעְךָ וַיִּזְוַעוֹן וַיִּדְחֲלוּ מִן קְדָמְךָ:

(כה) הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי
הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמַעוֹן שְׂמַעְךָ
וַיִּרְגְּזוּ וַיַּחֲלוּ מִפְּנֵיךָ:

כ"י • תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם • (תענית כ וע"ז כה) לְמַד שְׁעִמְדָּה חֲמָה לְמֹשֶׁה בַּיּוֹם מִלַּחְמַת עוֹג (ספריים אחרים: סִיחֹן), וְנוֹדַע
הַדְּבָר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם.

כו וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמֶּדְבָּר קְדָמוֹת אֶל־סִיחֹן
סִיחֹן מִלְּפָא דְחֻשְׁבוֹן פְּתַגְמִי שְׁלָמָא
לְמִיָּמָא:

(כו) וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמֶּדְבָּר קְדָמוֹת אֶל־סִיחֹן
מִלְּפֶת חֻשְׁבוֹן דְּבָרִי שְׁלֹם לֵאמֹר:

לִישְׂרָאֵל, חֲזֵר אוֹתָהּ עַל עֲשׂוּ וַיִּשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוּי לְפָנָיו
שְׁלֹא יִקְבְּלוּהָ, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן פֶּתַח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, אֶף
אֲנִי קְדָמְתִּי אֶת סִיחֹן בְּדָבְרִי שְׁלֹם. דְּבָר אַחֵר:

כ"י • מִמֶּדְבָּר קְדָמוֹת • אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא צִוִּי הַמָּקוֹם
לְקַרְא לְסִיחֹן לְשָׁלוֹם, לְמִדַּתִּי מִמֶּדְבָּר סִינִי, מִן הַתּוֹרָה
שְׁקִדְמָה לְעוֹלָם: כְּשֶׁבָא הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְתַנְּה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כז) וּמִן הַיּוֹם הַזֶּה הִתְחַלְתִּי לְהַטִּיל
אֶת הַפַּחַד מִמָּךְ וְאֶת הַמּוֹרָא שְׁלִיךְ
בְּלִבְבוֹת הָאֲמוֹת אֲשֶׁר תַּחַת כָּל
הַשָּׁמַיִם, וְכֹאשֶׁר הֵם שָׁמְעוּ אֶת
הַיִּדְּעוֹת אוֹדוֹתֶיךָ מִיַּד רַגְזָה בְּטָנָם
וְהִתְרַעְדוּ מִבֵּין יָדֶיךָ (מלפניך).

(כז) וְשָׁלַחְתִּי שְׁלִיחִים מִמֶּדְבָּר קְדָמוֹת
אֶל סִיחֹן מִלְּפֶת חֻשְׁבוֹן בְּדָבְרִי שְׁלֹם,
וּבְדָבְרִי הַסֶּבֶר אֲמַר לּוֹ.

עֲזָה, וְהַדְּמִיטִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִן דְּמִיט
(אלה הם מצריים אשר להם מחוז במצרים היום ונקרא
דומיאט) כְּרִסְמוֹ בְּהֶם וְקִבְּעוּ אֶת מוֹשְׁבָם
בְּמִקְוָם (היינו מרפיח עד עזה).

(כד) וְלָכֵן קָמוּ וַיִּסְעוּ וְעֲבְרוּ אֶת נַחַל
אֲרָגָן. רֵאָה בְּתִשְׁוִמַת לֵב כִּי כָּבֵד
הַסִּגְיָתִי בִּידֵיךָ אֶת סִיחֹן מִלְּפָא
חֻשְׁבוֹן הָאֲמָרִי וְאֶת אֲרָצוֹ, אֲזִי הִתְחַל
לְכַרְסֵם בְּכֶחֱם וְהַתְּנֶה לְהַלְחֵם נִגְדָם.

(כב) כְּפִי שְׁעִשָּׂה לְבָנֵי עֲשׂוּ הַדְרִים
בְּשַׁעִיר כִּי הַשְּׂמִידוֹ אֶת הַחוֹרִים מִבֵּין
יְדֵיהֶם (מלפניהם), אֲזִי כְרִסְמוֹ בְּכֶחֱם
וְקִבְּעוּ אֶת מוֹשְׁבָם בְּמִקְוָם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה (בני עשיו כבשו את הר שעיר עד מדבר פארן
מדיהם של החוריים).

(כג) וְהָעֹנִים הַדְרִים בְּרַפִּיחַ (בְּחֲצִירִים -
היא חצר אדר וגם חצרים. לציון שהמילה 'חצר' היא
בגמטריה 'רפִּיחַ'. המקום הוא חלק בלתי נפרד מהארץ
כפי שנמסרו גבולותיה למשה רבנו בפרשת מטעִי) עַד

"ממדבר קדמות", ממך למדתי שקדמות לעולם. וכל | שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר: "שלח את ה'יית לשלח ברק אחד ולשרף את המצרים, אלא עמי!" במתון.

(כו) אַעֲבֶרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֵלֶיךָ לֹא אֶסֹּר יָמִין וְשִׁמְאוֹל:
כו אעבר בארץך בארץך בארץך אצל לא אסתי ימינא ושמאלא:

(כח) אֶכֶל בִּכְסֶּף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמִים בִּכְסֶּף תִּתֶּן-לִי וְשִׁתִּיתִי רַק אַעֲבֶרָה בְּרַגְלִי:
כח עבדא די בכספא תשבני לי ואכלתי ומים בכספא תתן לי ואשתי לחוד אעבר ברגלי:

(כט) בְּאֶשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עֵשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעֲרֵי וְהַמּוֹאֲבִים הַיִּשְׁבִּים בָּעָר עַד אֲשֶׁר-אֶעֱבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
כט כמא די עבדו לי בני עשו הישבים בשערי ומואבים הישבים בלחית עד דאעבר את הירדן אל-הארץ אשר-יהוה אלהינו נתן לנו:

נ"י • בְּאֶשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עֵשׂוּ • לֹא לַעֲנִין לַעֲבֹר בְּאַרְצָם, אֲלֵא לַעֲנִין מִכָּר אֶכֶל וּמִים. עַד אֲשֶׁר-אֶעֱבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן • מוֹסֵב עַל "אַעֲבֶרָה בְּאַרְצְךָ".

(ל) וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשָׁבוֹן הָעֵבְרָנוּ בּוֹ כִּי-הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֶת-רוּחוֹ וְאִמְן אֶת-לִבּוֹ לְמַעַן תִּתּוּ בְיָדְךָ בַּיּוֹם הַזֶּה: ׀
ל ולא אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו כי הקשה יהוה אלהיך את-רוחו ואמן את-לבו למען תתו בידך ביום הזה: ׀

~ יום שישי ז' מנחם-אב ~

(לא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רְאֵה הִחַלְתִּי תֵת לַפָּנֶיךָ אֶת-סִיחֹן וְאֶת-אַרְצוֹ הִחַל רֹשׁ לְרֶשֶׁת אֶת-אַרְצוֹ:
לא ויאמר יי אלי ראה החלתי תת לפניך את-סיחון ואת-ארצו החל רש לרשת את-ארצו:

נ"י • הִחַלְתִּי תֵת לַפָּנֶיךָ • כִּפָּה שֶׁר שֶׁל אֲמֹרִיִּים שֶׁל מַעֲלָה תַּחַת רַגְלֵיו שֶׁל מֹשֶׁה, וְהַדְרִיכּוּ עַל צִוָּאוֹ.

(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרֹאתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יִהְיֶה:
לב ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה יהיה:

נ"י • וַיֵּצֵא סִיחֹן • לֹא שֶׁלַח בְּשָׂבִיל עוֹג לַעֲזֹר לוֹ, לְלַמֶּדךָ שֶׁלֹּא הָיוּ צָרִיכִין זֶה לַזֶּה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כו) אֲנִי רוֹצֵה לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֲרָצְךָ, בְּדֶרֶךְ הַרְחֻקָּה גִלְךָ וְלֹא אֶשֶׂה מִן הַדֶּרֶךְ לִימִין וְלֹא לְשִׁמְאֹל.
(כח) אֶכֶל תַּצִּיד אוֹתִי בַּתְּשֻׁלוֹם וְכָךְ אוֹכֵל אוֹתוֹ, וּמִים תַּצִּיד אוֹתִי בַּתְּשֻׁלוֹם וְכָךְ אֶשְׁתֶּה אוֹתָם, וְאֶעֱבֹר בְּרַגְלִי בַּלְבָּד.
(כט) כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ לִי מִעֵט מִבְּנֵי עֵשׂוּ הַדֶּרֶס בְּשַׁעֲרֵי הַדֶּרֶס וְהַמּוֹאֲבִיִּים הַדֶּרֶס בָּעָר, עַד כִּי אֶעֱבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ.
(ל) וְלֹא רָצָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשָׁבוֹן לִאֲפָשֶׁר הָעֵבְרָנוּ בְּאַרְצוֹ, כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ הִקְשָׁה אֶת רוּחוֹ וְחִזַּק אֶת לִבּוֹ כְּדֵי שֶׁיִּסְגֹּר בְּיָדְךָ כְּפִי שֶׁאֵתָּה רוֹאֶה הַיּוֹם.
(לא) וַיֹּאמֶר ה' לִי, רְאֵה הִחַלְתִּי לְבַל כִּי כָּבֹד הִתְחַלְתִּי לְהַסְגִּיר בְּיָדְךָ אֶת סִיחֹן וְאֶת אֲרָצוֹ, אֲנִי הִתְחַל לְכַרְסֵם בְּכַחַם וְקַח אֶת אֲרָצָם.
(לב) וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרֹאתָנוּ הוּא וְכָל עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֶל יְהִץ.

שיעור יומי ליום שישי ז' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת דברים
 (לג) וַיִּהְיֶה וַיְהִי אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנֵּד אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ
 וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:

ש"י • וְאֶת־בְּנוֹ • "בנו" כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו.

(לד) וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עֲרֵיו בָּעֵת הַהִוא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־
 עִיר מִתָּם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ שָׂרִיד:

ש"י • מִתָּם • אֲנָשִׁים. בבזת סיוון נאמר: "בזוננו לנו", לשון בזה, שהיתה חביבה עליהם, ובזוננו איש לו, וכשבאו לבזת עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה בזויה בעיניהם ומקצועין ומשליכין

(לה) רַק הַבְּהֵמָה בְּזוֹנוּ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר
 לְכַדְנוּ:

(לו) מַעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל־שַׁפְת־נַחַל אֲרָן וְהָעִיר אֲשֶׁר
 בַּנַּחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שָׁגְבָה
 מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:

(לז) רַק אֶל־אֶרֶץ בְּגִי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּן
 וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:

ש"י • כָּל־יָד נַחַל יַבֵּן • כל אצל נחל יבק. וכל אשר-צוה ה' • שלא לכבש, הנחנו.

ג (א) וַנִּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מִלֶּךְ־הַבָּשָׁן
 לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי:

ש"י • וַנִּפֶן וַנַּעַל • כל צד צפון הוא עליה.

(לג) מִיַּד הַסָּגִיר אוֹתוֹ ה' אֱלֹהֵינוּ
 בִּידְנוּ, אֲנִי הִרְגָנוּ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְאֵת
 שְׁאֵר עַמּוֹ.
 (לד) וְכִבְשָׁנוּ אֶת כָּל קְרִיּוֹתָיו בְּאוֹתָהּ
 הַעֵת, וְהִשְׁחַתְנוּ מִכָּל קְרִיּוֹתָיו אֶת
 הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף, לֹא הִשְׁאֲרָנוּ
 שָׂרִיד (וזאת כי תושבי הארץ הם אמוריים משבעת
 האומות ואינם מואבים).
 (לה) וְהִתְעַשְׂרָנוּ מִמַּצִּיאוֹת כָּל בְּהֵמָה
 וּמִשָּׁלַל הַקְּרִיּוֹת אֲשֶׁר כִּבְשָׁנוּ אוֹתָן.
 (לו) מִן עֲרֵצֶר אֲשֶׁר עַל שַׁפְת נַחַל
 אֲרָן וְהַיִּשׁוּב אֲשֶׁר בַּנַּחַל וְעַד הַגִּלְעָד,
 לֹא נִשְׁאַרָה קְרִיָּה מְנוּעָה מֵאֲתָנוּ, אֲלָא
 כָּל הַסָּגִיר ה' אֱלֹהֵינוּ בִּידְנוּ.
 (לז) חוּץ מֵאֲשֶׁר אֶל אֶרֶץ בְּגִי עַמּוֹן,

לֹא תִתְקַרֵּב אֵלֶיהָ, וְהִיא כּוֹלֶלֶת שַׁפְת
 נַחַל יַבֵּן וְקְרִיּוֹת הָהָר וְשְׁאֵר מִה
 שֶׁהִסִּיט אוֹתָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מֵעַלְיוֹ.
 (א) אֲחֵרֵי זֹאת פָּגִינוּ וְעַלִּינוּ דֶּרֶךְ
 הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מִלֶּךְ הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָנוּ
 הוּא וְכָל עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֶל אֲדָרְעֵת
 (בלע"ז ערבית).

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בַּאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִדְחַל יְתָה אֲרִי בִידֶךָ
מִסְרִית יְתָה וְיָת כָּל עַמָּה וְיָת אֲרָעָה וְתַעֲבֹד
לָהּ כִּמְאֹד דִּי עֲבַדְתָּא לְסִיחֹן מִלְּפָא דְאַמְרָאָה
דִּי יָתֵב בְּחֻשְׁבּוֹן:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידֶךָ נָתַתִּי
אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֲרָצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבּוֹן:

זכות ששמש לאברהם, שנאמר (בראשית יד): "ויבא
הפליט", והוא עוג.

כ"י אֶל-תִּירָא אֹתוֹ • ובסיוחן לא הצריך לומר "אל
תירא אותו", אלא מתירא היה משה שלא תעמד לו

גומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלפא
דמתנן וית כל עמיה ומחנהיה עד דלא
אשתאר לה משזב:

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת-עֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן
וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וַנִּבְּהוּ עַד-בִּלְתִּי הַשְׂאִיר-לוֹ שָׂרִיד:

דובכשנא ית כל קרווהי בעדנא ההיא לא
הות קרתא די לא נסבנא מנהון שתין קרוין
כל בית פלך טרכנא מלפנא דעוג
במתנן:

(ד) וַנִּלְכֹּד אֶת-כָּל-עָרָיו בְּעַת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה
אֲשֶׁר לֹא-לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל-חֹבֶל אֲרָב
מְמַלְכַת עֹג בְּבָשָׁן:

"את הארצב" דמלכים, אצל היכל מלך הרגו פקח
בן רמליהו לפקחיה בן מנחם, למדתי שפך נקראת
שם ההפרכא.

כ"י חֹבֶל אֲרָב • מתרגמין: 'בית פלך טרכנא',
וראיתי תרגום ירושלמי ב'מגילת אסתר', קורא
לפלטין 'טרכונין'. למדתי "חבל ארצב", הפרכא,
היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן

הכל אליו קרוין פריבן מקפן שור רם
דיללן דשין ועברין בר מקרוי פצחיא סגי
לחדא:

(ה) כָּל-אֵלֶּה עָרִים בְּצִרְת חוֹמָה גְּבוּהָה דְלָתִים
וּבְרִיחַ לְבַד מַעְרֵי הַפְּרֹזִי הִרְבָּה מְאֹד:

כ"י מַעְרֵי הַפְּרֹזִי • פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ב) "פרזות תשב ירושלים".

ווגמרנא יתהון כמא די עבדנא לסיחון
מלפא דחשבון גמר כל קרוי גבריא נשיא
וטפלא:

(ו) וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֻשְׁבּוֹן
הַחֲרָם כָּל-עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַחָפִּץ:

כ"י הַחֲרָם • לשון הנה, הלך וכלות.

ז וכל בעירא ועדי קרויא בנא לנא:

(ז) וְכָל-הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזוֹנוֹ לָנוּ:

סגורים בדתות עם בריחי נעילה,
מלבד קריות ההאחזיות שהן רבות
מאד.

(ו) וכמו שעשינו לסיחון מלך חשבון
והשחתנו מכל קריותיו את האנשים
והנשים והחפץ.

(ז) וכל בהמה ושלל הקריות נפלו
בידנו כמצאיה קרנה.

שריד.
(ד) וכבשנו את כל קריותיו באותה
העת. לא נשארה קריה שלא לקחנו
אותה מהם, ובכללן ששים הקריות
(שחן) כל הקו הנחוצ לשליטה, ממלכת
עוג בבשן.

(ח) כל הללו, קריות מבצרות מקפות
בחומה המתנשאת לגבה, ופתחים

(ב) ואמר ה' לי, אל תפחד ממנו
היות שאני כבר הסגפתי אותו בידך,
הוא וכל עמו וארצו, ועשה בו כמו
שעשית לסיחון מלך האמורים השוכן
בחשבון.

(ג) מיד הסגיר אותו ה' אלהינו בידנו
וגם עוג מלך הבשן וכל עמו, ואני
הרגנו אותו עד אשר לא השאירו לו

ח וַיִּסְכְּנָא בְּעֵדְנָא הָהִיא יָת אַרְעָא מִיָּדָא
תַּרְיִן מַלְכֵי אַמְרָאָה דִּי בְּעֵבְרָא דִּי־דִרְדְּנָא
מִנְחָלָא דְאַרְנָן עַד טוּרָא דְחֶרְמוֹן:

(ח) וַנִּקַּח בָּעַת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנְחַל אֲרָנָן עַד־הַר
חֶרְמוֹן:

כס"י • מִיָּד • מְרֻשּׁוֹת.

ט צִידְנִים קָרְאוּ לְחֶרְמוֹן סָרִין וְאַמְרָאֵי קָרְאוּ
לָהּ טוּר תִּלְגָּא:

(ט) צִידְנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שָׂרִין וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ־לָהּ
שָׁנִיר:

אַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ אַרְבָּעָה מַלְכִּיּוֹת מִתְפָּאָרוֹת בָּכֶן:
זוֹ אוֹמֶרֶת עַל שְׁמִי יִקְרָא, וְזוֹ אוֹמֶרֶת עַל שְׁמִי יִקְרָא.
שָׁנִיר • הוּא שְׁלֵג בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנֹז וּבְלִשׁוֹן כְּנָעַן.

כס"י • צִידְנִים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן וְגו' • וּבִמְקוֹם אַחֵר
הוּא אוֹמֵר: "וְעַד־הַר שִׂיאָן הוּא חֶרְמוֹן", הָרִי לוֹ
אַרְבָּעָה שְׁמוֹת, לָמָּה הִזְכְּרוּ לִפְתָּח? לְהַגִּיד שֶׁבַח

י כָּל חֲרוֹי מִיִּשְׂרָאֵל וְכָל גִּלְעָד וְכָל דְּמִתָּנָן עַד
סִלְכָּה וְאַדְרָעֵי חֲרוֹי מַלְכּוּתָא דְעוֹג בְּמִתָּנָן:

(י) כָּל עַרְי הַמִּישׁוֹר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־
סִלְכָּה וְאַדְרָעֵי עַרְי מַמְלַכְתָּא עוֹג בַּבָּשָׁן:

יא אַרְי לְחוּד עוֹג מַלְכָּא דְּמִתָּנָן אֲשֶׁתָּאֵר
מִשְׁאָר גְּבֻרִיאָהּ הָא עֲרִסָּה עֲרִסָּא דְּפִרְזָלָא
הָלָא הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן תִּשְׁעָא אֲמִין אֲרַבָּה
וְאַרְבַּע אֲמִין פְּתִיחָה בְּאַמֶּת מְלָךְ:

(יא) כִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיַּתֵּר הָרַפָּאִים
הִנֵּה עֲרִשׁוֹ עֲרִשׁ בְּרִזָּל הִלָּה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן
תִּשְׁעָא אֲמֹת אֲרַבָּה וְאַרְבַּע אֲמֹת רַחְבָּהּ בְּאַמֶּת־
אִישׁ:

(בראשית יד): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט", וְהוּא עוֹג. בְּאַמֶּת־אִישׁ •
בְּאַמֶּת עוֹג.

כס"י • מִיַּתֵּר הָרַפָּאִים • שֶׁהָרְגוּ אֶמְרָפֶל וְחִבְרִיו
בְּעִשְׁתָּרוֹת קֶרְנִים, וְהוּא פֶּלֶט מִן הַמַּלְחָמָה, שְׁנֵאֲמַר

~ נקודות משיחות קודש ~

שִׁפְצָע, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, גַּם בְּכִרְיאוֹת הַגּוֹף. וּמִפְּלֶת עוֹג
הִיָּתָה בְּדִרְךָ הַטָּבַע, לֹא בְּדִרְךָ גַּם, שֶׁהָרִי מִלְּשָׁה רַבְּנֵי קַפִּץ
וְהִכְהוּ בְּחֶרֶב בְּקֶרְסְלֵיו (רש"י סוף פרשת חוקת), שֶׁהִיא פְּעֻלָּה
טְבָעִית. לֹא־לָךְ: גַּם בְּכִרְיאוֹת הַגּוֹף – וְנִצְחוֹן גִּשְׁמִי –
תְּלוּיָהּ בְּכִרְיאוֹת הַנֶּפֶשׁ, הַבָּאָה עַל יְדֵי אֲמוּנָה שְׁלֵמָה
בְּאֵלִיקִים.

(רשימות, חוברת יז, עמ' 7)

הִנֵּה עֲרִשׁוֹ עֲרִשׁ בְּרִזָּל, הִלָּה הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן (ג, יא)
עֲרִשׁוֹ: עֲרִיסָּה שֶׁל קָטָן (רש"י) שֶׁשְׁתּוֹ שֶׁל 'עוֹג מֶלֶךְ
הַבָּשָׁן' הִיא, שֶׁבְּחִנוּף קָטָנִים הֶעָקַר הוּא כִרְיאוֹת הַגּוֹף,
'עֲרִשׁ בְּרִזָּל'. וְהוּא הַפִּיץ וּפָרַס שֶׁשָּׂה זֶה בְּרַב עַם, בְּעִיר
הַבִּירָה – רַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן. אֵף הָאֶמֶת הִיא, שֶׁגַּם כִּרְיאוֹת
הַגּוֹף חִיָּבֶת לִהְיוֹת מְבַסֶּסֶת עַל רוּחָנִיּוֹת וְאַמוּנָה, כִּי בְּלֹא
הֶכִי, לָמָּה לֹא יִחַטֵּא הַבֶּן וְיִרְדֵּף אַחֲרֵי מוֹתֵרוֹת, דָּבָר

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יא) כִּי עוֹג, הוּא נוֹתֵר מִשְׁאֲרֵי
הַגְּבוּרִים, וְהִנֵּה לוֹ מִטָּה מִבְּרִזָּל
בְּגִבְעַת נְאוֹת דָּשָׁא אֲשֶׁר לְבָנֵי עֲמוֹן.
אַרְבָּה תִּשְׁעָא אֲמֹת וְרַחְבָּה אֲרַבַּע
אֲמֹת לְפִי גִדָּל אֶמֶת הַמֶּלֶךְ.

ראמ"ס, וְהָאֱמֹרִיִּים מְכַנִּים אוֹתוֹ בִּשְׁם
שָׁנִיר.
(י) וְכָלֵל קִרְיֹת הַמִּישׁוֹר וְהַגִּלְעָד
וְהַבָּשָׁן וְעַד סִלְכָּה וְאַדְרָאֶעַת (מקום בעלי
זרע), הֵן גַּם בֵּן מַמְלַכְתָּא עוֹג בַּבָּשָׁן.

(ח) אֲנִי לִקְחָנוּ בְּאוֹתָהּ הָעֵת אֶת אֶרֶץ
שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִיִּים אֲשֶׁר הֵם בְּצַד
(המודר) הִנֵּה שֶׁל הַיַּרְדֵּן, מִן נַחַל אֲרָנָן
עַד הַר חֶרְמוֹן.
(ט) אֲשֶׁר הַצִּידְנִים מְכַנִּים אוֹתוֹ בִּשְׁם
שָׁרִינָן (כנאמר בתהילים כט: "לִבְנוֹן וּשְׂרִינָן כְּמוֹ בֶן

יבֹנִית אֶרְעָא דָּא וְרִיתָנָא בְּעֵדְנָא הִיא
מַעְרַעֲרָא דִּי עַל נַחְלָא דְאַרְנָן וּפְלָגוֹת טוֹרָא
דְּגַלְעָד וְקִרְוֹהִי יְהִבִּית לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן
וּלְשִׁבְטָא דְגָד :

(יב) וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשְׁנוּ בְּעַת הַהוּא מִעֲרַעֲרָא
אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרָנָן וַחֲצֵי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי
לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי:

ש' של מקרא אלא לסופו, על "נתתי לראובני ולגדי",
אבל לענין ירשה – עד הר חרמון היה.

כ"י וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשְׁנוּ בְּעַת הַהוּא •
הַאֲמִנְרָה לַמַּעֲלָה: "מנחל ארנן ועד הר חרמון".
מַעְרַעֲרָא אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אֲרָנָן • אינו מחבר לראשו

יג וְשָׂאֵר גִּלְעָד וְכָל דְּמִתָּנָן מִלְּפָנָא דְעֹג
יְהִבִּית לְפְלָגוֹת שִׁבְטָא דְמִנְשֵׁה כָּל בֵּית פִּלֶּךְ
טְרַכּוֹנָא לְכָל מִתָּנָן הִיא מִתְקַרֵּי אֶרְעָא
גְּבִירָא :

(יג) וְיִתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׂן מִמַּלְכַת עֹג נָתַתִּי
לְחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמִּנְשֵׁה כָּל חֶבֶל הָאֲרָגָב לְכָל־הַבָּשָׂן
הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:

כ"י הִיא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים • היא אותה שנתתי לאברהם.

יד וְיֵאִיר בֶּן־מִנְשֵׁה נָסִיב יָת כָּל בֵּית פִּלֶּךְ
טְרַכּוֹנָא עַד תַּחֲסִים גְּשׁוּרָאָה וְאַפְקִירוֹס וְיִקְרָא
יְתָהוֹן עַל שְׁמֹה יָת מִתָּנָן בְּפָרְגִי יֵאִיר עַד
יוֹמָא הַדִּין :

(יד) וְיֵאִיר בֶּן־מִנְשֵׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֶבֶל אֲרָגָב עַד־
גְּבֹול הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וְיִקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
אֶת־הַבָּשָׂן חֹת יֵאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

~ שבת קודש ח' מנחם-אב ~

טו וּלְמַכִּיר יְהִבִּית יָת גִּלְעָד :

(טו) וּלְמַכִּיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד:

טז וּלְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד יְהִבִּית
מִן גִּלְעָד וְעַד נַחְלָא דְאַרְנָן גֹּו נַחְלָא וְתַחֲסִים
וְעַד יִבְקָא דְנַחְלָא תַחֲסִים בְּגִי עֲמוֹן :

(טז) וּלְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אֲרָנָן
תּוֹף הַנַּחַל וּגְבֹול וְעַד יִבְקַח הַנַּחַל גְּבֹול בְּגִי עֲמוֹן:

כ"י תּוֹף הַנַּחַל וּגְבֹול • כל הנחל, ועד מעבר לשפתו. כלומר, עד ועד בכלל ויותר מכאן.

יז וּמִיִּשְׂרָאֵל וַיִּרְדָּנָא וְתַחֲסִים מִגְּנוֹסֵר וְעַד
יִמָּא דְמִיִּשְׂרָאֵל יִמָּא דְמַלְחָא תַחֲסִים מִשְׁפָּח
מִרְמָתָא מְדִינָתָא :

(יז) וְהַעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹול מִבְּנֵי־יָם הַעֲרָבָה
יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הַפְּסָגָה מִזְרָחָה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

והגדדים מגלעד (גדש בלע"ז) עד נחל
ארנן ותוף הנחל לבדו ועד נחל יבק
שהוא תחום בגי עמון.
(יז) והבקעה המזרחית ונהר הירדן
לבדו מן גנוסר עד ים הבקעה (ים כנרת)
ועד הים המלח המתה (ים המלח) וממזרדות
המבצר המזרחי.

והבשן מכנה בשם ארץ האמזיים.
(יד) ויאיר בן מנשה לקח את כל הקו
הנחוצן לשליטה עד גבול הגשוריים
והמעכתיים, ולכן קרא להם שמות
כשמו, חוות יאיר, עד יומנו זה.
(טו) והעברתי לרשות מכיר את
הגלעד.
(טז) והעברתי לרשות הראובניים

(יב) והנה הארץ אשר לקחנו אותה
באותה העת מן ערער שליד נחל
ארנן עם מחצית הר גלעד (גדש בלע"ז)
וקריותיהן, העברתי זאת אל
הראובניים ואל הגדדים.
(יג) ושארית גלעד (גדש בלע"ז) עם כל
הבשן, ממלכת עוג, העברתי לחצי
שבט מנשה. וכל הקו הנחוצן לשליטה

ז"י • מפגרת • מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רחב

יח) וַאֲצוֹ אֶתְכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבְדוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חִיל:

ז"י • וַאֲצוֹ אֶתְכֶם • לבני ראובן וגד, היה מדבר. לפני אחיכם • הם היו הולכים לפני ישראל לפני

~ נקודות משיחות קודש ~

הַשְׁמִימִים כְּדִי לַעֲסֹק בְּכַבּוֹשׁ זֶה. וְהָיוּ חֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזֹּרֵעַ בְּמִקְהָ אַחַת (רש"י ברכה לג, כ), כְּלוּמָר: אֵין זְמַן לַעֲסֹק עִם הַזֹּרֵעַ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְעִם הָרֹאשׁ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, בְּסֵדֶר מְסֻדָּר. וְכִידּוּעַ, שֶׁבְּזֶמַן הַזֶּה אֵין סֵדֶר בַּעֲבוּרֵת הַבְּרוּרִים, אֲלָא צָרִיף לְהִיּוֹת חֲטָף וְאֲכָל, חֲטָף וַשְׂתִּי.

(שיחת ש"פ דברים תשד"מ - התוועדות תשד"מ ד עמ' 2321)

חִלּוּצִים תַּעֲבְדוּ לִפְנֵי אֲחֵיכֶם (ג, יח) שֶׁהָיוּ גְבוּרִים . . . שְׁנֵאמַר וְשָׂרָף זֶרַע אֶף קָדֵקֵד (רש"י) כָּל יְהוּדֵי חֵיב לַעֲסֹק בְּכִיבוּשׁ הָאָרֶץ' - עָלָיו לְכַבֵּשׁ אֶת 'חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם' וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ 'אָרֶץ יִשְׂרָאֵל'. וְקִיּוּמִים שְׁנֵי סוּגֵי מְנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם: קָדֵקֵד רֹמֵז עַל מְנִיעַת שְׂכָלִית, שְׁנֵדְמָה לֹא לְאָדָם שֶׁאֵין בְּכחוֹ לְחַסֵּם מִלְחָמָה זו. וְזֶרַע רֹמֵז עַל מְנִיעַת גְּשֵׁמִית, שֶׁקָּשָׁה לוֹ לִוְתֹר עַל עֲנִינֵי

יט לחוד נשיכון וטפלכון ובעירכון ידענא ארי בעיר סגי לכון ותבון בקרוניכון די יהבית לכון:

כ עד די יגים יי לאחיכון פותכון וירתון אף אנון ית ארעא דיי אלהכון יהב לכון בעברא דירדנא ותתבון גבר לירשתה די יהבית לכון:

כא וית יהושע פקדית בעדנא התיא למימר עיניך חזאה ית כל די עבד יי אלהכון לתרין מלכנא האלין פן יעבד יי לכל מלכותא די את עבר לתמן:

יט) רַק נְשִׁיכֶם וּמִפְכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

כ) עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאֲחֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתָם אִישׁ לִרְשֻׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:

כא) וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הֲרֹאת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה פֶּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אֶתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:

יח) ופקדתי על הנכנסים גד ומבני ראובן) מִכָּם בְּאוֹתָהּ הָעֵת בְּאֻמְרָהּ, כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם כָּבֹד נָתַן לָכֶם אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, וּמוֹכֵן שְׁתֵּהִיָּה הָאָרֶץ לָכֶם לְאַחֲזָה. אֲזִי עָבְרוּ מוֹכֵנִים עִם כָּלִי מִלְחָמָה בֵּין אֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל בְּעָלֵי תַעֲזָה.

יט) מלכד נשותיכם וטפכם והעדרים שלכם, היות שאני ידעתי כי יש לכם עדרים רבים, אזי ישובו בקרויחיכם אשר נתתי לכם.

כ) עד אשר יתן ה' מנוחה לאחיכם כמוכם כאשר יאחזו הם גם כן בארץ אשר ה' אלהיכם נותן להם בצדו

יח) ופקדתי על יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראות את כל-אשר עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה פן-יעשה יהוה לכל-הממלכות אשר אתה עובר שמה:

(כב) לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם
 כִּבְלֹא תִדְחֲלוּן מִנֶּהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 מִיִּמְרָה יִגִּיחַ לָכֵן: ס ס ס
 לָכֶם:

ק"ה פסוקים. מלכ"ה סימן. חסלת פרשת דברים

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמ - רמוג

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הַמְמַלְכֹת אֲשֶׁר אֵתָּה עֹבֵר לְבֹא אֲלֵיהֶן שָׁם. (כב) אֵל תִּפְתָּדוּ מֵהֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם יִלָּחֶם עִבּוּרְכֶם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תמוז, ה'תשח"י
 ברוקלין, נ.י.

להנכבד והנעלה איש המעלה בעל מרץ ורב פעלים
 בתמיכת אהלים אהלי תורה ויראת שמים
 טהורה הר' מו"ה דוד שליט"א

שלום וברכה!

בנועם הנני מקבל ידיעות מאנ"ש שי' במארוק מהעזר והסיוע שכי' נותן להם בעבודתם בקודש בחינוך על טהרת הקודש. וביחוד שמחתי בקבלי מכתב הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ עסקן נמרץ ורב פעלים וכו' וכו' מוהר"ר בנימין אלי' שליט"א גורדצקי על דבר פגישתם והשיחות שהיו להם והשתדלות כי' לסייע בביסוס התפתחות והתרחבות המוסדות הק'.

אין די באר גודל הברכה וההצלחה שמוסדות ק' אלו מביאים לא רק לתלמידים ולתלמידות הלומדים ומתחנכים בהם, אלא גם לכל משפחתם ולכל בני קהלתם, וכמבואר בתורתנו תורת חיים. ומי ימלא גודל הזכות של כל המשתתפים בהחזקת והרחבת המוסדות הק' האלה, שהרי נותן התורה הוא בורא עולם ומנהיגו בהשגחה פרטית, אשר כל הוספה בהחזקת היהדות והפצתה שכרה בצדה בתוספת מרובה על העיקר בברכות שמים מעל, בבני חיי ומזוני רויחי לו ולבני ביתו שיחיו בטוב.

וכיון שעתה הם ימי סגולה, יום גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע שעל שמו נקראים המוסדות הק' אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש, הנה אזכיר את כי' על הציון של בעל השמחה ובטח יעורר רחמים רבים להצלחה בעבודת הקודש וכן בעניניו הפרטיים בגשמיות וברוחניות גם יחד, אשר הא בהא תליא.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

לוח תהלים

יום ראשון, ב' מנחם אב < מפרק י עד סוף פרק יז

יום שני, ג' מנחם אב < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שלישי, ד' מנחם אב < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום רביעי, ה' מנחם אב < מפרק כט עד סוף פרק לד

יום חמישי, ו' מנחם אב < מפרק לה עד סוף פרק לח

יום שישי, ז' מנחם אב < מפרק לט עד סוף פרק מג

שבת קודש, ח' מנחם אב < פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ב' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קא, פרק יב ומעם השמחה... עד עמ' 202, ימצא טוב:

שנה בעולם הזה, **כִּי אִשׁ אֶחָד מְשֻׁשִׁים וְכוּ'**⁵. – מגיהנום, אלא **לְפִי שְׁעוֹלָם הָיָה "חֶסֶד וְכֶנֶה"**, – הרי לכן, וביסורין קלין **בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִצּוֹל מִדִּינִים קָשִׁים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כְּמִשְׁלַח הַלֵּוֹךְ וְהַעֲתֵקָת הַצֵּל בְּאֶרֶץ טַחַח** – בזמן שהצל זו

בארץ מרחק של טפח, הרי **לְפִי הַלֵּוֹךְ גִּלְגָּל**

הַשָּׁמַשׁ בְּרָקִיעַ –

ההילוך הוא שם אז

אֲלֵפִים מִלִּין וְכוּ'. –

בשעה שהשמש זהה

ברקיע מרחק של אלפי

מילין, זו הצל בארץ

מרחק של טפח אחד

בלבד, ויתר על כן לאין

קץ הוא **כְּמִשְׁלַח**,

בְּבִחֵינָת הַשְּׁתַּלְשּׁוֹלוֹת

הָעוֹלָמוֹת – ממדריגה

למדריגה, מרום

הַמַּעֲלּוֹת עַד עוֹלָם הָיָה

הַשָּׁמַשׁ, – הרי זה הרבה

למעלה מזה, ולכן פעולה

שנעשית כאן בעולם הזה,

באה אחרי שדבר זה

נעשה באופן נעלה ביותר

בעולמות העליונים,

וממילא – השפעת פעולה בעולם הזה, יש לה השפעה גדולה

בהרבה בעולמות העליונים. וכן נודע ממה שכתוב בזהר

הקדוש, **מַעֲנֵן עֲלִיּוֹת עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים בְּאַתְעָרוֹתָא**

דְּלִתְתָא, – בהתעוררות מלמטה, מעולם זה, בְּהִקְרַבְתָּ עוֹף

אֶחָד בֶּן יוֹנָה אִי תוֹר עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אוֹ קִמֵּן מִנְחָה. –

שעל-ידי הקרבת משהו ממין החי (עוף) או ממין הצומח

(קומץ מנחה) נגרמת למעלה עליה בעולמות העליונים, וכן

הוא **בְּכָל הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת**, – שעושים למטה בעולם הזה

בדברים גשמיים, ציצית בצמר גשמי, תפילין בקלף גשמי,

וכדומה, יש לפעולות גשמיות אלו בעולם הזה השפעה חזקה

פָּרָק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן, שמה שעל בעל-תשובה לזכור תמיד שחטא, "וחטאתי נגדי תמיד", אין הכוונה שהדבר ישפיע עליו עצבות ובושה תמידיים, המהווים הפרעה לעבודה בשמחה, אלא הכוונה היא שהזכרון יהיה

מרחוק בלבד, כעומד

לנגד עיניו מה שחטא

בעבר, וזה משפיע שלא

יגבה לבו, ויהיה שפל

בפני כל אדם.

זאת ועוד – זכרון החטא

יהיה בו מעלה בנוגע

לענין השמחה. שכן, על-

ידי-זה יקבל בשמחה כל

מה שיאירע לו, הן אירועים

מן השמים והן אירועים

על-ידי בני אדם העולבים

בו דיבור או עושים לו

רע במעשה – יקבל כל

היסורים הללו בשמחה,

מפני שהוא זוכר את

החטא שחטא נגד הקב"ה.

בפרק הנוכחי, יסביר רבנו

הזקן טעמו של דבר, מדוע

היסורים שהוא סובל –

יביאו לו שמחה.

וּמַעֲם הַשְּׁמִיחָה: – שישמח, בִּיסוּרֵי הַגּוֹף, לְפִי שְׁחִיא –

היסורים ההם מִזְכָּה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה לְנֶפֶשׁ הַחֹמָאָת,

לְמַרְקָה בְּעוֹלָם הָיָה וְלַחֲצִילָה מהמרוק בְּגִיחָנָם (בְּפֶרֶט

בְּדוּרוֹתֵינוּ אֱלֹהִים, שְׁאִין בִּיכּוֹלֵת לְהַתְעַנּוֹת בְּפִי מִסְפָּר כָּל

הַצּוּמוֹת שְׁבִיתִקוֹנִי תְּשׁוּבָה מִהָאֶרֶץ וְכוּ', – כנזכר לעיל

בפרק ג', **הַצְרִיכוֹת לְמִירוֹק הַנֶּפֶשׁ, לְחֲצִילָה מִמִּירוֹק**

בְּגִיחָנָם). וְכִמּוֹ שְׁכֵתָב הָרַמְבַּ"ן וְכוּ' בְּהַקְדָּמָה לְפִירוּשׁ

אִיּוֹב, שְׁאֵפְלוּ יִסּוּרִים שֶׁל אִיּוֹב שְׁבַעִים שָׁנָה – אֵין לָהֶן

עֶרֶךְ כָּלֵל לְיִסּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעָתָה אַחַת בְּגִיחָנָם, – שעה אחת

של יסורי הנפש בגיהנום, גרועה בהרבה מיסורי איוב שבעים

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנקודה בכ"ז שהחילוק והטובה בשנים בכמות ובאיכות; יסורי הגוף (הנפש), אש דעוה"ז (דגיהנום) א' מששים צל (גלגל השמש), טפח (אלפים מילין)". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' - י"ל כמות, איכות". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא צאתו מעוה"ז - כביאתו". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע שזהו עוד ענין". 5. ברכות נז, ב. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סתם כמ"ד גלגל חזר ומזל קבוע (פסחים צד, ב. וידוע השקט"ט בסוגיה זו. ואכ"מ). וראה אוצר הגאונים לפסחים שם".

יהודי על עצמו קדושה לא רק מהעולמות העליונים ביותר, אלא ממדרגה שהיא למעלה מכל העולמות. וְכִכָּה מְמַשׁ הוּא בְּעֵינֵי שְׂכָר וְעֵנֶשׁ, – ששכר המצוה הוא לאין ערוך נעלה מהפעולה של המצוה כאן למטה, כך גם בענין העונש, שהעונש שהאדם סובל כאן למטה, בא במקום עונש גדול ביותר שהיה סובל בעולם הבא, בְּמִאֲמָר וְכִרְוֹנֵם לְבִרְכָּהּ: "שְׂכָר מִצְוָה – מִצְוָה וְכוּ", – וכיוון שאמרנו, שעל-ידי מצוה נמשך אור שלמעלה לגמרי מעולמות, והוא "שכר מצוה" – מובן הרי ממילא, ששכר המצוה בעולמות העליונים הוא נעלה לאין-ערוך מפעולת המצוה כאן למטה, וְכִכָּה שְׁנֵתָבֵאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְדַעַת לְנִבּוֹן נִקְלָה, וּמִשְׁכִּיל עַל דְּבָר יִמְצָא טוֹב:

אגרת התשובה

ע"פ והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה וכו' (וכמ"ש לעיל בענין אשר קדשנו במצותיו וכו' בחי' סוב"ע וכו') וככה ממש הוא בענין שכר ועונש כמארז"ל שכר מצוה מצוה וכו' וכמ"ש במ"א. ודעת לנבון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב:

בעולמות העליונים, בְּנִדְעָ מְהֵרָא יוֹלָה. וְהוּא שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְכִרְוֹנֵם לְבִרְכָּהּ עַל פְּסוּקָה: "וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים" – אִדָּם מְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ מְעַט (כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמות) מְלִמְטָה, (כ"ק אדמו"ר שליט"א: איכות) מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ הֶרְבֵּה מְלִמְעָלָה וְכוּ' – פעולתו הפעוטה של האדם למטה בקידוש עצמו – גורמת קדושה רבה ביותר עליו מלמעלה, (וְכִכָּה) שְׁנֵתָבֵאֵר לְעִיל – בפרק י' ב"אגרת התשובה" ובפרק מ"ו בחלק הראשון, בְּעֵינֵי "אִשְׁרֵי קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" וְכוּ',

– ש"קדשנו" מלשון "קודש" היינו בְּחִינַת "סוֹכֵב בָּל עֲלִמִין", וְכוּ'). – שלמעלה מעולמות, ואין באפשרותה להתלבש בהם בפנימיות, רק בבחינת סובב ומקיף על העולמות; הרי, שעל-ידי מצוה בפעולה גשמית למטה, ממשיך

~ יום שני ג' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קב, א פותחין בברכה... עד עמ' 204, שבנפש:

[הרבי שליט"א דיבר כבר פעמים רבות (בשעת סיום הש"ס), שכשם שבמלאכה הנעשית בשבת על ידי שני אנשים, הרי אם אין אותה מלאכה יכולה להיעשות על ידי אחד מהם, נקרא הדבר שכל אחד מהם עשה את כל המלאכה² – כך הדבר גם לגבי ענין זה, שכיוון שלימוד וסיום הש"ס נעשים על ידי כל אלה המשתתפים בחלוקה (ומן הנמנע שכל אחד ילמוד את כל הש"ס בשנה אחת), הרי זה כאילו כל אחד למד והשלים את כל הש"ס].

באגרת זו מסביר רבנו הזקן, שלימוד ההלכות שבתורה שבעל-פה, מוסיף עליו (התעלות) בנפשו של יהודי גם בעבודתו הפנימית בהשגה ובהתבוננות בגדלות הוי', ובהתעוררות של האהבה ה' ויראת ה' שלו, וזה אוזר את הנשמה בגבורה ומייצב גם את ראשו ולבו של יהודי, שכלו ומדותיו. אודות אגרת זו, סיפר הרבי הריי"צ נ"ע באחת משיחותיו (ב' בנין תש"ח):

בשנת תרמ"ח, בהתעוררות שמחת בית השואבה, אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שאת אגרת הקודש "פוחחין בברכה" כתב רבנו הזקן בשלשה חלקים בשנים שונות. בפעם הראשונה

אגרת הקודש:

א. בהסכמתם לספר ה"תניא", מציינים הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע (נדפסה ב"מבוא" ל"תניא"), שכל סימני "אגרת הקודש" (כולל גם ה"קונטרס אחרון" הבא אחרי "אגרת הקודש" ואגרות הקודש שלאחריו). נכתבו בכתב-יד קדשו ובלשונו הקדוש של רבנו הזקן. השם "אגרת הקודש" ניתן, מפני שרוב הסימנים שבחלק זה, הם אגרות שנשלחו על ידי רבנו הזקן (אל חסידים) "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו", ובגלל זה מצאו הרבנים, בני הגאון המחבר, לנכון לצרף אגרות קודש אלו לספר ה"תניא". בתחילת האגרת הראשונה, מדובר אודות המנהג שנתקן באותם הימים בין חסידים (מנהג שנהוג עד לימינו אנו), שבכל עיר או "מנין" של חסידים, מחלקים את הש"ס (וכפי שמובא בסוף "קונטרס אחרון" – שם דן רבנו הזקן שוב בענין זה – שאם אין ב"מנין" אחד מספיק אנשים לכך, מצרפים אליהם אנשים מ"מנין" אחר), על מנת ללמוד אותו במשך השנה. ונהוג שאת הסיום והחלוקה מחדש לקראת השנה הבאה – עורכים ב"ט בכסלו או בכ"ד בטבת.

7. יומא לט, א. 8. קדושים כ, ז. 9. אבות פ"ד מ"ב. 1. הרבי שליט"א מעיר, שלכאורה היה צריך להיות שם חלק זה "אגרות קודש", לשון רבים – "ואולי הוא אגב דהשם "אגרת התשובה". וצ"ע. 2. שבת צג, א. ראה לקוטי שיחות ח"י ע' 267. 3. ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 170.

– כשהוד כ"ק רבנו הזקן החליט ללכת למזריטש, אז נתן למחונכיו פתק־התעוררות "פותחין בברכה" עד "והן בחינת הזרועות והגוף שבנפש". בפעם השניה – כשהוד כ"ק רבנו הזקן שב ממזריטש, ורבו הוד כ"ק המגיד ממזריטש, בפקודת

מורנו הבעל־שם־טוב ובברכת מורו הקדוש ח"י, גילה מי הוא – הוד כ"ק רבנו הזקן – מטרת ירידת נשמתו הקדושה והאחריות הגדולה וסכנות נפשות ורוחניות הקשורות בכך – כתב הוד כ"ק רבנו הזקן את חלקה השני של אגרת הקודש מ"אך מי הוא הנותן" עד "עד מיצוי הנפש".

הוד כ"ק רבנו הזקן מספר לבנו, הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולנכדו, הוד

כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק", את חוויותיו הפנימיות בשנים הראשונות מאז הודיע ומסר לו מורו הרב המגיד את השליחות של מורו רבנו הבעל־שם־טוב. האמונה הפשוטה, אומר הוד כ"ק רבנו הזקן, שהיתה לנו, תלמידי הרב המגיד, בכ"ק הרב המגיד, יחד עם ההתמסרות של מסירות נפש אליו, העניקה לי תוקף עז, לבצע את כל ציווייו של רבנו המגיד בדיוק גמור ובמסירות נפש פנימית ועצמותית. כעבור כמה שנים, כשהאברכים, תלמידי, התיישבו בעיירות ובישובים שונים, הרי לרגלי המעמסה שהטיל עלי כ"ק רבנו המגיד, וכדי לבצע, בעזרת השם יתברך, את הכוונה הפנימית של ירידת נשמתי לעולם זה – הוספתי באגרת "פותחין בברכה" את הקטע "ועתה הפעם כו' נא ונא. אך בשבתות כו' וכגון דא כו' ואין טוב אלא תורה וכו'".

פּוֹתְחִין בְּבִרְכָּה, לְכַרֵּךְ וּלְהוֹדוֹת לַה' בִּי טוֹבָה. שְׁמוּעָה טוֹבָה שְׁמַעְתָּ וְתַחֲי נַפְשִׁי, – שְׁמַעְתָּ שְׁמוּעָה טוֹבָה שֶׁהַחִיּוֹת אֶת נַפְשִׁי, "אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה", – כְּשֶׁאֹמְרִים "טוֹב" הַכוּוֹנָה הִיא לְתוֹרָה, כְּמֵאמָר הַמִּשְׁנָה בְּמִסְכַּת אֲבוֹת,⁵ וְעַל אִיזָה טוֹב שֶׁל תוֹרָה אֲנִי מְדַבְּרִים כָּאֵן? – "תוֹרַת ה' תִּמְיָמָה"⁷ – שְׁעַל תוֹרַת ה' כְּפִי שֶׁהִיא "תְּמִימָה" הִרִי כְּתוּב

שהיא "משיבת נפש", היא מחיה ומרעננת את הנפש, זו השלמת כל הש"ס בל"ז – סיום כל הש"ס כולו¹⁰, בְּרַב עֲיֻרוֹת וּמִנְיָנִים מֵאַנְ"שׁ, – חסידים, הוֹדָאָה עַל הָעֵבֶר – תודה על שעשו זאת בעבר, וּבִקְשָׁה עַל הָעֵתִיד, – ובקשה לעשות זאת גם בעתיד,

אגרת הקדש

א פּוֹתְחִין בְּבִרְכָּה לְכַרֵּךְ וּלְהוֹדוֹת לַה' כִּי טוֹב. שְׁמוּעָה טוֹבָה שְׁמַעְתָּ

ותחי נפשי. אין טוב אלא תורה. תורת ה' תמימה. זו השלמת כל הש"ס כולו ברוב עיירות ומנינים מאנ"ש. הודאה על העבר ובקשה על העתיד. כה יתן וכה יוסיף ה' לאמץ לבם בגבורים מדי שנה בשנה בגבורה של תורה. ולחודיע לבני אדם גבורתה של תורה שבע"פ וכחה עז. פי' שלמה המלך ע"ה חגרה בעז מתניה כו'. מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם. והם המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו. וכמו שהוא בגשמיות הגוף כך הוא בבחי' רוחניות הנפש

בַּה יִתֵּן – ה', וְכֵה יוֹסִיף ה' לְאַמֵּץ לָבָם בְּגִבּוֹרִים¹¹, מְדִי שְׁנָה בְּשָׁנָה, בְּגִבּוֹרָה שֶׁל תוֹרָה. – כך יתן ויוסיף ה' (ותוספתו של השי"ת היא הרי הוספה יותר מאשר העיקר עצמה¹²), לחזק ולייצב את לבותיהם בין החזקים (שגם ביחס לחזקים יהיה זה חזק) בגבורה ובחזק שהתורה מעניקה. וּלְחוֹדִיעַ לְבָנֵי אָדָם

בְּבִרְכָּתָהּ שֶׁל תוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵי¹³ וּבְכַח עֵז, – גבורה של תורה, הכוונה לתורה שבעל־פה דוקא, שכן הדבר בשורש התורה (בספירות העליונות), שתורה שבכתב היא "חכמה", וספירת החכמה היא הרי בקו הימין (חסד), ואילו תורה שבעל־פה היא ב"בינה"¹⁴, וספירת הבינה ("אני בינה לי גבורה"¹⁵) היא בקו השמאל (גבורה¹⁶). וכדי להודיע ענין הגבורה שמעניקה תורה שבעל־פה לנשמתו של יהודי – פֶּרֶשׁ – פִּירֵט וְהַסְבִּיר, שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עָלִיז־הַשְּׁלוֹם¹⁷: "חֲנֻנָּה בְּעֵז מְתַנֶּה כו'" – "אשת חיל", כנסת ישראל ונשמות ישראל, חוגרת את מתניה ב"עז" של תורה, ("עז" היינו תורה¹⁸, "אין עז אלא תורה"¹⁹), שהתורה מחזקת מתניה של נשמה, כשם שגיבור מחזק את עצמו על ידי שחוגר עצמו בחגורה. מה הוא, איפוא, ענין ה"מתנים" ביחס לנשמה, שהתורה חוגרת ומחזקת אותם? – "מְתַנִּים", הֵם דְּבַר הַמַּעֲמִיד כָּל הַגּוּף עִם הָרֹאשׁ הַנֶּצֶב וְעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהֵם הַמּוֹלִיכִים וּמְבִיאִים אוֹתוֹ – את הגוף והראש, לְמַחֲזוֹ חֲפָצוֹ. וְכֵמוֹ שֶׁהוּא בְּגִשְׁמִיּוֹת הַגּוּף, – שה"מתנים" מעמידים ומייצבים את כל הגוף ומביאים אותו למקום שהוא רוצה להיות שם, כִּף הוּא – גַּם, בְּבִחִינַת רִוְחָנוּיִת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית, – שְׁעַל

4. אחי השילוני. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקשר ועל הבש"ט שמודים ע"ז (פרש"י חיי שרה כד, נב. והוא מב"ר פנ"ח, וא"י). 6. פ"ו מ"ג. 7. תהלים יט, ח. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן דחלוקת הש"ס צ"ל גם המס' שאין בהם גמרא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הכוונה לשלול רובו ככולו (עיין ט"ז ואחרונים בשו"ע או"ח סתקפ"ב ס"ז), גם זרעים וטהרות (כנ"ל), גם תמיד ומדות (ואף שאינן אלא סיפור - ראה פיהמ"ש, הועתק בתיור"ט שם)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאו 'תמימה' גם במוכן זה". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה בזה – שבנדוד" ה"ז ת"ת דרבים, שע"ז הלימוד דכאו"א (בהיותו חלק מהרבים) ותוצאותיו (לאמץ הלב) ביותר". 12. ב"ר פס"א, ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דבא עסקינן – הש"ס". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפמ"שכ אגה"ק סוסכ"ט". 15. משלי ג, ב. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל: תושב"כ ותושבע"פ – זו"ן רובו חסידים או גבורות". 17. משלי לא, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א (ואוה"ת) ס"פ יתרו". 19. ספרי האזינו

המַעֲמִיד וּמְקִיָּם אֶת הָרָאשׁ, – של הנפש, הוא השֶׁכֶל
הַמַּתְבּוֹנֵן וּמַעֲמִיק דַּעַת בְּגִדְלַת אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא
בְּבְחִינַת עוֹלָם-שְׁנֵה-נֶפֶשׁ, – כפי שהוא אֵינְסוֹפִי בַמְּקוֹם,
זִמְנִי וְחִיּוֹת שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים. אמונה זו מקיימת ומחזיקה את

הראש, השכל, שכן היסוד
עליו עומד ומתקיים
השכל וההכנה בגדלות ה'
הוא האמונה באחדות
הויה. וההתבוננות היא גם
וּכְרֵב חֲסְדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו
עִמָּנוּ, לְחִיּוֹת "עַם
קְרִיבֵנו", – עם שהוא
קָרִיב אֵלָיו, וְלִדְבָקָה בּוֹ
– יתברך, מְמֹשׁ, בְּנוֹדָע
– וכפי שידוע, מְמַאֲמֵר
– חכמינו ז"ל²³: "פֶּה
שֶׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה
וּמַעֲשִׂים מְזִבִּים בְּעוֹלָם
הַיּוֹם, מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם
הַבָּא", – זאת מדוע?
מִשּׁוּם, שֶׁהוּא – העולם

הבא, הוא רק זיו והאֲרָה מְבַחֲנִיהַ הַנִּקְרָאת "שְׂכִינָה" –
והוא נקרא "שְׂכִינָה" מפני שהוא הַשּׁוֹכֵן בּוֹ, – בנבראים
ומחיה אותם. ואם-כן הרי זו בחינה ומדרגה שיש לה שייכות
לנבראים, שכן הגילוי בגן עדן, שאליו מתכוונים כאן
במשמעות "עולם הבא", הוא רק – הארה מבחינת "שְׂכִינָה",
וְנִבְרָא – והעולם הבא וגן העדן נבראו, בְּיוֹד אַחַת – באות
אחת, יוֹד, מְשֻׁמּוֹ יִתְבָּרֵךְ – כמאמר חכמינו ז"ל²⁴ על
הפסוק²⁵: בִּיָּה ה' צוֹר עוֹלָמִים, בּוֹ, אָבֵל – ואילו,
"תִּשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים מְזִבִּים" מְקַרְבִּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם
שֶׁבְּשָׂמִים מְמֹשׁ, לְמַחֲוֹתוֹ וְעֶצְמוֹתוֹ בְּכִיבּוּל, – למחותו
ועצמותו של הקב"ה עצמו, שהוא בְּחִינַת אֵינְסוֹף מְמֹשׁ,
וּכְמוֹ שֶׁבְּתוֹכָהּ²⁶: "הוֹדוּ – בלבד, הוא עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, –
החיות של ארץ ושל שמים היא הוד וזיו בלבד ממנו יתברך,
וְיָרֵם קֶרֶן לְעַמּוֹ בּוֹ", – ולעמו ישראל ההמשכה היא
מִ"קֶרֶן", מִ"עֲצָמוֹת". קֶרֶן²⁷ הוא הרי עצם הדבר, ויֵרֵם קֶרֶן

ה"מתניים" של הנשמה, עומד כל הגוף של הנשמה יחד עם
הראש של הנשמה, ודבר זה מביא את הנשמה לתכליתה
הנכספת. מה הם, איפוא, ה"מתניים" של הנשמה? הרי זה –
הַאֲמוּנָה הָאֱמִתִּית בְּה' אֶחָד – שהוא, אֵינְסוֹף – בלי קץ,
בְּרוּךְ-הוּא, דְּאִיהוּ
מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין –

שהוא ממלא כל העולמות
בחיות פנימית
המצומצמת ומותאמת
לכל נברא במיוחד,
וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, –
והוא סוכב ומקיף כל
העולמות ומחיה אותם
בחיות שהיא למעלה
מעלה מהם, ואשר לכן
אין חיות זו יכולה
להתקבל בהם בפנימיות,
אלא היא מקיפה עליהם,
וְלִית אֶתֶר פָּנוּי מְצִיָּה,
– אין מקום (ומדריגה)
שיהיה פנוי ממנו, שלא

יהיה מצוי שם, לְמַעַלָּה עַד אֵין קֶץ – אין סוף וקץ לבחינת
ההתעלות שלו והיותו נעלה מהעולם, ומהיותו "מופשט"
מהעולם, וְלִמְטָה עַד אֵין תְּכָלִית, – שאין סוף וקץ לכוח
ירידתו מטה מטה ולהתלבשותו בעולם באופן שהעולם מסתיר
על האלקות – הרי, שה"אין סופיות" שלו היא גם למעלה וגם
למטה. וְכֵן לְד' סְטָרִין – וכך הדבר כלפי ארבעת הצדדים,
מזרח, מערב, דרום וצפון, בְּבְחִינַת אֵינְסוֹף מְמֹשׁ, – כל
האמור הוא ביחס ל"מקום", בשש הקצוות של מקום: מעלה,
מטה וארבע רוחות. וְכֵן – וכך הדבר גם בְּבְחִינַת שְׁנֵה
וְנֶפֶשׁ, בְּנוֹדָע – שכן, הבריאה מתחלקת ל"עולם", "שנה"
ו"נפש" (כפי שכתוב בספר יצירה²⁸): עולם – מקום (מעלה,
מטה וד' רוחות), שנה – זמן (עבר, הווה ועתיד) ונפש – חיות.
הרי, כשם שהוא "אחד" ו"אֵינְסוֹף" ב"עולם" (במקום), כך
הדבר גם ב"שנה" (בזמן) וב"נפש". הִנֵּה אֲמוּנָה זו נִקְרָאת
בְּשֵׁם בְּחִינַת "מִתְנִים"²¹, – המתנים של הנפש²², דְּכָר

לב, ב. ובכ"מ. 20. פ"ג מ"ג. ובכ"מ. 21. על השאלה, כיצד מתאים "מתנים" ל' רבים למה שאמונה היא אחת, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) "גם מים חיים וכו' וכו' – ל' רבים. (2) עיי"ש [בארה"ת] עה"פ והי' צדק איזור מתניו דחלק הגוף למטה מהלב זהו "מתנים" ואולי י"ל דנק' ל' רבים מפני ש"נמשך" בשני ירכים, וכן ממש ואולי עוד יותר באמונה דהיא אחת אבל גם שנים אנכי ולא יהי' לך. ויל"פ עפ"ז הטעם למה גם בזה אחת דיבר אלקי' שנים זו שמעתי. ולהעיר ג"כ מתניא רפ"כ – לביאור הנ"ל וק"ל". 22. על השאלה, מדוע אין רבנו הזקן מבאר בנמשל (אמונה) העניין מה שהמתנים מוליכים את הגוף למחוז חפצו, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיקר כוונת אגה"ק זו – אף שמחזק לימוד הש"ס וכו' – בנוגע לתפלה וענייני'. וגם פ' הכתוב חגרה בעזו בא לבאר זה כו' (ולא כ"כ – לבאר הכתוב מצ"ע). ולכן מבאר בנוגע לזרועות – דו"ר – שזהו ענין התפלה, בקיצור עכ"פ ע"ד ראש – התבוננות, אבל הגוף (מצות – כמובן בספ"מ) אין ענין ביאורו כאן. וכמובן ג"כ מההמשך בנוגע "עת וזמן – שעת תפלת כו' – שמשמט "הגוף". עפ"ז יל"פ ג"כ הנמשל דענין דמוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו שהרי התפלה ענינה הליכה בסולם המוצב כו". 23. אבות פ"ד מ"ז. 24. מנחות כט, ב. 25. ישעי' כו, ד. 26. תהלים קמה, יג. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד הל' קרן וחומש".

וכליון להקב"ה, וְאַחֲרֵיכֵן – אחרי שהתעורר ב"רצוא", שהוא רוצה להיכלות ולהיכלל בהקב"ה, עליו להיות לאחר מכן בְּבְחִינַת "שׁוֹב", – לשוב אל מקומו, נשמה בגוף תוך ביטול אל הקב"ה, לְהִיּוֹת – כך שיהיה, פֶּחַד ה' בְּלִבּוֹ וּלְבוֹשׁ מְגִדְלָתוֹ כּו', –

שהיראה תהיה בבחינת הנעלית, להתבייש בפני גדלותו של הקב"ה, בושח המונעת אותו מלעשות דבר שהוא רע בעיני הקב"ה, וְהוּא – הבחינה של יראה, פחד ובושה, היא בְּבְחִינַת "שְׂמָאל דּוּחָה", –

בחינת שמאל וגבורה שלמעלה, הדוחה שלא לעמוד בקירוב של אהבה (הבאה מ"מינו תחבקיני"³⁰) אלא בפחד ובושה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִתְנִי"ת וְיִרְאָה³¹: "וְיִרְאָה הָעַם וְיִנְעוּ וְיַעֲמִדוּ מִרְחָק" – ההתגלות של מתן-תורה פעלה בבני ישראל יראה וביטול המתבטאים בנסיגה לאחור, שירא לגשת אל הקודש, כּו', וְחֵן – האהבה והיראה, הן בְּבְחִינַת הַזְרָעוֹת וְחֵנוּף שְׂבִנְפֶּשׁ: אהבה – חסד, היא "דרועא ימינא" (זרוע ימין), יראה – גבורה, היא "דרועא שמאלא" (זרוע שמאל)³².

לעמו" היינו, שלבני ישראל ("עמו") ההמשכה היא עצמית מ"איך-סוף", "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַיְצַנְנוּ כּו'". – כלומר, שבמצוות העלה אותנו להתעלותו הוא, לקדושה זו שהוא קדוש ומובדל מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", כנזכר לעיל

בפרק האחרון של "אגרת התשובה", ולפני כן בחלק הראשון, וכשארם מתבונן בחסדו הגדול של הקב"ה אתנו, להיות עם קרובו ודבוקים בו יתברך ממש, צריך הרי הרבר לגלות ולעורר – וְ"כְּמִים הַפְּנִים כּו'"²⁸, לְהוֹלִיד מִתְבֹּנֶה זו – שהוא

מבין גדלותו של הקב"ה וחסדו הגדול אתנו, דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוֹ – יראה ואהבה, שְׂבִלִים – הנולדות באמצעות השכל, אִלּוּ מְבַעֲרִים, – האהבה והיראה שישנן בטבע בכל נשמה של יהודי, והשכל וההתבוננות מגלים אותן בלבד²⁹, לְהִיּוֹת – אצלו, בְּבְחִינַת "צֶעֶק לָבָם אֶל ה'", – לבס צעק והתגעגע להקב"ה לדבקה בו. זוהי אהבה באופן של "צעקה", געגועים ודביקות. אִלּוּ – שההתבוננות תעורר בו בְּבְחִינַת – אהבה של רִשְׁפִי אֵשׁ וְשִׁלְהֶבֶת עֲזָה, בְּבְחִינַת "רִצּוֹא", – צמאון

~ יום שלישי ד' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 204, אך מי הוא הנותן... עד עמ' 204, הנפש כו'.

פֶּה, שְׁהִיא – תורה שבעל-פה, היא בְּבְחִינַת גְּלוּי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, – הרצון העליון הוא באופן של "גילוי", כשהוא מתגלה בבחירות על כל פרטיו – זהו דוקא בתורה שבעל-פה. שכן, מן התורה שבכתב לא יודעים בבחירות ובדיוק מהו

הרצון העליון במצוה מסויימת. כגון במצות תפילין: מן התורה שבכתב, בה כתוב רק "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין

עיניך"³⁵, לא יודעים עדיין מה לקשר, כיצד הן הטוטפות והיכן הוא "בין עיניך"; רק בתורה שבעל-פה מתבהר בצורה ברורה מה הוא רצונו של הקב"ה במצות תפילין על כל פרטיו. וכך הדבר בשאר המצוות, שהתורה שבעל-פה היא הגילוי של הרצון העליון (כפי שהדבר מתבאר בפרוטרוט להלן ב"אגרת

אֵךְ מִי הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ וְעֵז לְבְּחִינַת "מִתְנַיִם", – לאמונה הנקראת "מתניי" כנזכר לעיל בתחילת האגרת, לְהַעֲמִיד וּלְקַיֵּם הָרָאשׁ וְהַזְרָעוֹת – מי נותן את הכוח לאמונה זו להעמיד ולהחזיק את השכל המתבונן בגדלות ה', ה"ראש" שבנפש, ואת אהבת ה'

ויראת ה', ה"זרועות" שבנפש? גם כשיש לאמונה ה"מזון" שלה, כמו שכתוב³³: "ורעה אמונה", וממילא היא

בגילוי – מה נותן כוח ועוז לאמונה זו להעמיד וכו' את ה"ראש" וה"זרועות" בבחינה שלמעלה מאמונה? הוּא – הרי זה, עֶסֶק וְלִמּוּד הַלְבוּשׁ בְּתוֹרַת שְׂבִעֲלָפָה, – תורה היא הלחם והמזון לאמונה של הנשמה, כפי שכתוב³⁴: "לכו לחמו בלחמי", שהכוונה היא לתורה, ובמיוחד ללימוד תורה שבעל-

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ט". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת ח"א פמ"ד". 30. שה"ש ח, ג. 31. יתרו כ, טו. 32. תקו"ז בהקדמה (פתח אליהו). 33. תהלים לו, ג. 34. משלי ט, ה. 35. ואתחנן ו, ח.

הקודש" סימן כ"ט). למרות שעל התורה בכלל הרי אומרים³⁶ "אורייתא מחכמה נפקת", שתורה היא בחינת חכמה שלמעלה, אס-כן כיצד אומרים כאן, שהוא רצון העליון שלמעלה מ"חכמה"? – על כך אומר רבנו הזקן: **דְּאִירֵיתָא מַחְכְּמָה**

הִיא דְּנִפְקַת, – יציאתה והתגלותה של התורה היא מבחינת "חכמה" שלמעלה, **אֲבָל מְקוֹרָה וְשִׁרְשָׁה** – של התורה, **הִיא לְמַעְלָה מֵעֲלָה מִבְּחִינַת חֲכָמָה, וְהוּא הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן" בְּרוּךְ-הוּא**, – רצון הוא למעלה מחכמה, והוא מקיף (סובב) ונותן כוח בחכמה, **וְכַמּוֹ שְׂפָתַיב³⁷**: – כלפי הפעולה שהתורה פועלת בנושמה: **"כַּצְנָה רִצּוֹן תַּעֲמִידוֹ"**³⁸, – פעולתה של התורה על הנושמה

הלומדת תורה היא עטרה ומחסה, **כְּעֶמְרָה שְׁהִיא עַל הַמִּחוּץ שְׁפָרָאשׁ**, – לכן יש בכוחה להעניק חוץ ועוז ל"מתנייים" המעמידים את המוחין שבראש – השכל המתבונן, וכן ה"זרועות", האהבה והיראה שהשכל מוליד או מגלה. כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. שכן, בהן מתבטא בגילוי הרצון העליון, בחינת ה"כתר" שלמעלה מבחינת "חכמה", **וְכַנּוּדָע – וְכַמּוֹ שִׁידוּע, מִמָּה שְׁפָרָשׁוּ עַל פְּסוּקִים³⁹**: **"אֵשֶׁת חֵיל עֲמַרְתָּ בְּעֵלָה"**; – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט, ש"אשת חיל" היינו תורה שבעל-פה, "מלכות – פה, תורה שבעל-פה קרינן לה"⁴⁰, וההלכות המרובות שבתורה שבעל-פה שהן בלי מספר, כמו שכתוב⁴¹: "ועלמות אין מספר" שהם ההלכות⁴² – הן "עטרה" וכתר ל"בעלה", בחינת חכמה ומוחין. **וְכָל הַשּׁוֹנֶה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם בּוֹ"**⁴³. – מובטח לו שהוא בן עולם הבא, כי מה נותן את הכוח לקלוט את ההתגלות האלקית של עולם הבא? – הרי זה דוקא ההלכות של תורה שבעל-פה, שמהן נוצר לבוש לנושמה, שתוכל לקלוט את ההתגלות האלקית, כפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט להלן בסימן כ"ט. וְהוּא – מה שכתוב: **"חֲגֵרָה בַּעַז מִתְּנִיָּה"** – **"אֵין עוֹ אֱלֹא תוֹרָה"**⁴⁴, – התורה נקראת "עוז", חוץ, **שְׁהִיא – מִפְּנֵי שְׁהִיא, נִתְּנָת בְּחַ**

וְעוֹ לְבַחֲנִית מִתְּנִים – של הנושמה, **תְּחַגְגִּירִים וּמִלְכָּשִׁים בָּהּ**, – בתורה שבעל-פה, **לְחֻזַּק וּלְאִמּוּץ וְזוּעוֹתֶיהָ**, – של הנושמה, שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ – יראה ואהבה, **שְׂכָלִים** – שהשכל מוליד אותן, **אוּ מְבַעֲיִים**, – יראה ואהבה שהן בטבע בנושמה, והשכל רק מגלה אותן, **כָּל חֵד לְפִנּוּם שְׁעוּרָא דִּילָה** – כל אחד בהתאם ל"שיעורו" הוא, אם הוא שייך ליראה ואהבה "שכליים", או שהוא שייך ליראה ואהבה "טבעיים" בלבד, כל זה מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. לכן אומר הפסוק "חגרה בעוז מתניי", כמו שהגיבור על ידי שהוא חוגר את מתניו – הוא מתחזק על ידי זה, כך מתחזקת הנושמה על ידי ה"חגירה" וה"אור מקיף" הנמשך עליה

אגרת הקודש

מחכמה היא דנפקת אבל מקורה ושרשה הוא למעלה מעלה מבחי' חכמה והוא הנקרא בשם רצון העליון ב"ה וכמ"ש כצנח רצון תעטרנו כעטרה שהיא על המוחין שבראש וכנודע ממ"ש ע"פ אשת חיל עמרת בעלה. וכל השונה הלכות בכל יום כו'. וזהו חגרה בעוז מתניה אין עוז אלא תורה שהיא נותנת כח ועוז לבחי' מתנים החגורים ומלוכשים בה לחזק ולאמץ זרועותיה הן דו"ר שכליים או טבעיים כל חד לפום שיעורא דיליה. (ועל העמדת וקיום בחינת הראש שבנפש הוא השכל המתבונן כו' אמר טעמה כי טוב סחרה כו' ומבואר במ"א): אך עת וזמן החיזוק ואימוץ הזרועות והראש היא שעת תפלת השחר שהיא שעת רחמים ועת רצון העליון למעלה. ולזאת אותה אבקש ממבקשי ה' יבינו וישכילו יחדיו ולהיות לזכרון בין עיניהם כל מה שכתבתי אליהם אשתקד

מהרצון העליון שבגילוי בהלכות של תורה שבעל-פה. (וְעַל הַעֲמִידָת וְקִיּוּם בְּחִינַת הָרָאשׁ שְׂבַנְפֶּשׁ, הוּא הַשְּׂכָל הַמִּתְבַּוֵּן כּוֹ', – כמוסבר לעיל, אָמַר – על כך שלמה המלך: **"מְעַמָּה כִּי טוֹב סִחְרָה כּוֹ"**, – היא "טעמה" שה"מסחר" שלה טוב, **וּמִבְּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר**: – שכן, כאן מתכוון רבנו הזקן בעיקר להסביר ענינה של עבודת התפלה, אהבת ה' ויראת ה', כפי שהוא מציין להלן, שהזמן לחיזוק וייצוב ה"מתנייים" (אהבת ה' ויראת ה') הוא זמן התפלה, לכן הוא מזכיר כאן בקיצור בלבד את ענין ה"ראש", השכל המתבונן, שגם הוא מתחזק על ידי לימוד ההלכות של תורה שבעל-פה. אֲךָ עַת וּזְמַן תְּחֻזִּיק וְאִמּוּץ הַזְרְעוֹת וְהָרָאשׁ, – האהבה והיראה, והשכל המתבונן, **הִיא שְׁעַת תַּפְלָת הַשַּׁחַר, שְׁהִיא שְׁעַת רַחֲמִים וְעַת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמַעְלָה**. – אז מאיר ומתגלה הרצון העליון; וכיוון שהרצון הוא הרי מחזק את ה"זרועות", אהבת ה' ויראת ה', ואת ה"ראש", השכל המתבונן, לכן השעה בה מאיר הרצון העליון, הוא הזמן לחיזוק ה"זרועות" וה"ראש", שבשעת התפלה מתבונן יהודי בגדלות ה', ויוצר או מגלה בתוכו יראת ה' ואהבת ה'. **וְלִזְמַנָּה**, – ולכן, אומר רבנו הזקן, **"אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ" מִמְּבַקְשֵׁי ה'**, שֶׁיְבִינוּ וְיִשְׁכְּלוּ יַחְדָּו, וְלִהְיוֹת – ושיהיה, לְזִכְרוֹן בֵּין

36. זח"ב קכא, א. ועוד. 37. תהלים ה, יג. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דצינה בכ"מ – מגן המגין על הגוף מג' צדדים ובכ"ז מסיים תעטרנו (ולא תסובכנו – ראה פרש"י כאן) – היינו שגם ענין דעטרה כאן". 39. משלי יב, ד. 40. הקדמת התקו"ז. 41. שה"ש ו, ה. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כראיתא בשהש"ר (שם)". 43. סוף נדה, ושי"נ. 44. ספרי האזינו שם. ובכ"מ.

ומתבטאת בהשתפכות של אהבת ה'. המלה "מיצוי" מתפרשת לעתים, כמו למשל חבית כשהיא מלאה ואין בה מקום יותר לקלוט את היין או שאר משקין, מתפרץ – דרך הסדקים – החוצה קצת מהמשקה,

שלמרות שמדובר במשהו מהמשקה, הרי זה נוצר ממה שה' עצם' דוחק זאת החוצה מפאת גדישותו. כך גם מובן שבשעה שעצם הנפש משתפק

באהבה, הרי בהתגלות, בחיצוניות, יוצא מכך משהו בלבד, המתפרץ עד שהוא נראה בחיצוניות.

עֵינֵיהֶם כָּל מָה שֶׁכָּתַבְתִּי אֵלֵיהֶם אֲשַׁמְדֶּךָ⁴⁵ בְּכֻלָּל, וּבְפֶרֶט – מָה שֶׁכָּתַבְתִּי, מֵעֵינֵי כְּוֹנֵת הַתַּפְלָה מְעַמְקָא דְלִבָּא, – מעומק הלב, יום יום יִדְרָשׁוּן ה' – להיות קרוב

אל הקב"ה ולדבקה בו, בְּכֻלָּ לִבָּם וּבְכָל נַפְשָׁם, וְנַפְשָׁם תִּשְׁתַּפֵּךְ בְּמִים נֶכַח פְּנֵי ה', – תפלה הרי נקראת שפיכת הנפש⁴⁶, וּבְמֵאמֶר רְבוּתִינוּ לְבִרְכָּה בְּסִפְרֵי – על הפסוק⁴⁷ "ובכל נפשך", שהתפילה צריכה להיות "עַד מִצּוֹי הַנֶּפֶשׁ כּוֹ": – שהנפש מתפרצת

אגרת הקדש

בכלל. ובפרט מענין כוונת התפלה מעומקא דלבא יום יום ידרשון ה' בכל לבם ובכל נפשם ונפשם תשתפך כמים נוכח פני ה' וכמאמר⁴⁸ "ל בספרי עד מיצוי הנפש כו":

באהבה, הרי בהתגלות, בחיצוניות, יוצא מכך משהו בלבד, המתפרץ עד שהוא נראה בחיצוניות.

~ יום רביעי ה' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קג, ועתה הנני הפעם... עד עמ' קג, תורה וכו'.

עַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶם אוּ מְלָמְדִים, שְׂיֻכְלוּ לְהֵאָרִיךְ – בתפלה, כְּמוֹהוּ, – שיעמדו סביבו, כדי שלא יבלבל אותו מי שממהר, בְּכֻל יְשָׁנָה – שלא ישנו את הדברים, אלא כך ייעשה, נָא וְנָא:

אֲךְ בְּשַׁבְּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים, שְׁגֵם כָּל בְּעָלֵי עֶסְקִים יֵשׁ לָהֶם פְּנָא, וְשַׁעַת הַכּוֹשֵׁר – היא אז, לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלָתָם בְּכְוֹנֵת לִבָּם וְנַפְשָׁם לֵה', וְאִדְרָבָה, עֲלֵיהֶם – על בעלי העסקים, מִפֶּל בֵּיתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֲזִי, – להאריך השבת, כְּמוֹ תְּפִילוֹת הַשַּׁבָּת, בְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"שְׁלֹחַן עֲרוֹךְ" אֲרִיחַ חַיִּים⁴⁹, – שעל בעלי העסקים העסוקים כל השבוע, להקדיש בשבתות זמן רב יותר לתורה ולתפלה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה⁵⁰: "שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲבֹד כּוֹ"

וְעַתָּה הַפֶּעַם, הַנְּנִי יוֹסִיף שְׁנִית יְדִי בְּתוֹסַפַּת בָּאוֹר, וּבִקְשָׁה כְּפוּלָה שְׁמוּחָה וּפְרוּשָׁה לְפָנֵי כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמִים הַקְּרוֹבִים וְהַרְחוּקִים, לָקִים עֲלֵיהֶם, – ולהנהיג ביניהם, שֶׁכָּל יָמֵי חַחַל לֹא יִרְדּוּ לְפָנֵי הַתִּבְיָה הַבְּעָלִי עֶסְקִים

שְׂאֵין לָהֶם פְּנָאֵי כָּל כָּךְ, רַק אוֹתָם שִׁישׁ לָהֶם פְּנָאֵי, – ירדו לפני התיבה, או הַמְּלָמְדִים, או הַסְּמוּכִים עַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶם, שְׂיֻכְלוּ לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלָת הַשַּׁחַר עֲרֹךְ שַׁעַת וּמִחְצָה לַפְּחָת⁴⁸ כָּל יָמֵי חַחַל⁴⁹, מִהֶם יִהְיֶה הַיּוֹרֵד לְפָנֵי הַתִּבְיָה, עַל־פִּי הַגּוֹדֵל, – שיעלו בגורל מי יתפלל לפני העמוד, או עַל־פִּי רְצוֹי הָרֵב. – של המתפללים, יִיקְבַּע מִי יִהְיֶה הַבְּעַל־תַּפְלָה. וְהוּא – הַבְּעַל־תַּפְלָה, יֵאָסֵף אֵלָיו בְּסִבִּיב לֹא כָּל הַסְּמוּכִים

אגרת הקדש

וְעַתָּה הַפֶּעַם הַנְּנִי יוֹסִיף שְׁנִית יְדִי בְּתוֹסַפַּת בָּאוֹר, וּבִקְשָׁה כְּפוּלָה שְׁמוּחָה וּפְרוּשָׁה לְפָנֵי כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמִים הַקְּרוֹבִים וְהַרְחוּקִים לָקִים עֲלֵיהֶם שְׂכָל יָמֵי חַחַל לֹא יִרְדּוּ לְפָנֵי הַתִּבְיָה הַבְּעָלִי עֶסְקִים שְׂאֵין לָהֶם פְּנָאֵי כ"כ. רַק אוֹתָם שִׁישׁ לָהֶם פְּנָאֵי אוּ הַמְּלָמְדִים אוּ הַסְּמוּכִים עַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶם שְׂיֻכְלוּ לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלָת הַשַּׁחַר עֲרֹךְ שַׁעַת וּמִחְצָה לַפְּחָת כָּל יָמֵי חַחַל מִהֶם יִהְיֶה הַיּוֹרֵד לְפָנֵי הַתִּבְיָה ע"פ הַגּוֹדֵל אוּ ע"פ רִצּוֹנוֹ הָרֹב. וְהוּא יֵאָסֵף אֵלָיו בְּסִבִּיב לֹא כָּל הַסְּמוּכִים עַל שְׁלֹחַן אֲבִיהֶם אוּ מְלָמְדִים שְׂיֻכְלוּ לְהֵאָרִיךְ כְּמוֹהוּ בְּכָל יְשׁוּנָה נָא וְנָא:

אֲךְ בְּשַׁבְּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים שְׁגֵם כָּל בְּעָלֵי עֶסְקִים יֵשׁ לָהֶם פְּנָאֵי וְשַׁעַת הַכּוֹשֵׁר לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלָתָם בְּכְוֹנֵת לִבָּם וְנַפְשָׁם לֵה'. וְאִדְרָבָה עֲלֵיהֶם מוֹטֵל בֵּיתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֲזִי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשְׁלֹחַן עֲרוֹךְ אֲרִיחַ חַיִּים וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲבֹד

45. באגה"ק ד"ה הוכח תוכיח – שבסוף הקו"א. 46. שמואל א' א, טו. 47. ואתחנן ו, ה. 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מזה"א סב, ב ובמפרשיו שם. ואגה"ק בס' מאה שערים ב, ב ובהנמסן שם. וראה מאה שערים ט, ב". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ (ברכות לב, ב) דאפילו חסידים הראשונים היו מאריכים בתפלה עצמה שעה אחת – שם הכוונה לתפלת העמידה". 50. סר"צ ס"ב בהגהה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה תו"א ד"ה מי יתנך". 51. יתרו כ, ט.

כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי אֶשְׁתַּקֵּד: וּבְגוֹן דָּא צְרִיךְ לְאוֹדוּעִי, –
ובכגון זה יש להודיע, שְׁבַדְעָתִי, אִם יִרְצֶה ה', לְשַׁלַּח
לְכָל הַמַּנְיָנִים מְרַגְלִים בְּסִתְרָא, לִידַע וּלְהוֹדִיעַ, – אודות,
כָּל מִי שֶׁאִפְשָׁר לוֹ וְכָל מִי שִׁישׁ לוֹ פְּנָאֵי לְהֶאֱרִיךְ
וּלְעֵזֵן בַּתְּפִלָּה –

להתפלל באריכות ומתוך
כוונה, וּמִתְעַצֵּל – יִהְיֶה
נִדּוֹן בְּרִחוּק מִקּוֹם,
לְהִיטֵר נִדְחָה בְּשִׁתִּי
יָדִים בְּבֹאוֹ לִפְנֵי – אל
רבנו הזקן, לְשַׁמֵּעַ
"דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים",
– דברי חסידות, וּמִכְלָל
לְאוֹ – אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן.
– מה"לאר" אתה שומע
"הֵן", שְׁמִי שִׁיאֲרִיךְ
בעבודת התפלה יקרהו
וכו', וְלִשְׁמֹעַי יִנְעַם, וְתִבָּא עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת מֹזֵב, וְ"אֵין
מֹזֵב אֶלָּא תוֹרָה" וְכו':

וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבַת לַה' אֱלֹהֶיךָ דִּיקָא – שכל השבת צריך
להיות לה' אלקיך, לענינים של ה' אלקיך, שלא כמו
ביום-טוב שנאמר בו גם "לכם", שצריך להיות גם "לכם",
ואילו בשבת צריך להיות כָּלָּה לַה', – למסור הכל לענינים

של ה' אלקיך. מכיוון
שכל זה הוא מפני שזה
בא אחרי "ששת ימים
תעבוד", אחרי שבששת
ימי החול עובדים
בענינים גשמיים, הרי
בבעלי-עסקים וכדומה,
שבכל ימי השבוע הם
עסוקים ב"תעבוד",
בעבודה בענינים גשמיים,
בוודאי שצריך להיות
אצלם שכל השבת תהיה
לַה'. וְלִזְמַת – ולכן, גַּם
הֵם – בעלי העסקים, יִרְדּוּ לִפְנֵי הַתִּבְּהָ בְּשֶׁבַת יוֹם מֹזֵב,
עַל־פִּי הַגּוֹרֵל – מי יהיה הבעל-תפלה, או בְּרִצְוֵי הָרֵב,

אגרת הקדש

כו' ויום השביעי שבת לה' אלהיך דייקא כולו לה'.
ולזאת גם הם ירדו לפני התבנה בשבת ויום טוב
על פי הגורל או בריצוי הרוב כמ"ש אשתקד:
וּבְגוֹן דָּא צְרִיךְ לְאוֹדוּעִי שְׁבַדְעָתִי אִי"ה לְשַׁלּוֹחַ לְכָל
הַמַּנְיָנִים מְרַגְלִים בְּסִתְרָא לִידַע וּלְהוֹדִיעַ כָּל מִי
שֶׁאִפְשָׁר לוֹ וְכָל מִי שִׁישׁ לוֹ פְּנָאֵי לְהֶאֱרִיךְ וּלְעֵזֵן
בַּתְּפִלָּה וּמִתְעַצֵּל יִהְיֶה נִדּוֹן בְּרִחוּק מִקּוֹם לְהִיטֵר נִדְחָה
בְּשִׁתִּי יָדִים בְּבֹאוֹ לִפְנֵי לְשַׁמֵּעַ דָּא"ה וּמִכְלָל לְאוֹ
אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן וְלִשְׁמֹעַי יִנְעַם וְתִבָּא עֲלֵיהֶם בְּרַכַּת
מֹזֵב וְאֵין מֹזֵב אֶלָּא תוֹרָה וְכו':

~ יום חמישי ו' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 206, ב קטנתי מכל... עד עמ' קד, הפנים וגו'.

אחר ביאתו מִפְּטְרִבּוּרְג

ב. – אגרת זו כתב רבנו הזקן לאחר ששב מפטרבורג, (שם
היה כלוא במאסר כתוצאה מהלשנה שהוגשה נגדו בגין
פרסמו תורת ושיטת החסידות. שחרורו מהמאסר הביע (גם)
הסכמה מצד הממשלה
להתפשטות תורת
החסידות. כיוון שהמאסר
היה הרי (כמאמר
הרביים¹) תוצאה מקטרוג

אגרת הקדש

אחר ביאתו מפ"ב.

ב קטנתי מכל החסדים ומכל כו'. פי'

האגרת, הקדמה (המסבירה את המאורע שבגללו כתב רבנו
הזקן אותה אגרת), כתוב בתחילה "סימן כ"ז", ולאחר מכן
ההקדמה לאגרת. ואילו באגרת שלפנינו מובאת בתחילה
ההקדמה ולאחריה "סימן ב'", וזאת מפני שסימן ב' –
התקופה השניה (או
בלשון החסידות² "גדלות
שני") החלה אחרי ביאתו
מפטרבורג.
"קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִידִים
וּמִכָּל גּוֹי"³ – מילים אלו אמר יעקב אבינו בתור הקדמה
לבקשתו, שהקב"ה יציל אותו מעשו. למרות שהקב"ה הרי
הבטיח לו⁴ "והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך", הרי
שלא היה לו ממה לפחד? אלא כיוון ש"קטנתי מכל החסידים"
– בגין כל החסידים שעשה אתו הקב"ה, נעשה יעקב קטן יותר
והוא מיוחד שהוא נתון במצב שהוא זקוק לבקש מחדש
"הצילני נא", שהקב"ה יציל אותו. [מה שרבנו הזקן מביא
מהפסוק רק המילים "מכל החסידים", ואת המילים "מכל
האמת" אין הוא מביא בפירושו, רק המלה "ומכל" ו"וגומר"
– הסביר פעם הרבי שליט"א, שלפי פירושו רש"י, הכוונה
ב"חסידים" היא שהקב"ה עשה אתו חסידים שלא הבטיח לו,

למעלה על שיטתו של רבנו הזקן, "להוריד" את תורת
החסידות בשכל ובהבנה, כפי שהדבר מתבטא בחסידות
חב"ד, ולהפיצה באופן שתגיע אל כל אחד מִיִּשְׂרָאֵל, הרי
מובן, שהשחרור למטה בא כתוצאה מביטול הקטרוג
למעלה, ואדרבה – ניתנה הסכמה וניתן כוח לפרסם את
תורת החסידות לפי שיטתו של רבנו הזקן) – אז כתב רבנו
הזקן אגרת-קודש זו סימן ב. דבר המרמז, שאז החלה
התקופה השניה בהתפשטות תורת ושיטת החסידות. מעניין
לציין, שכאן כתוב "פרק ב" אחרי שצויין שזה נכתב "אחר
ביאתו מפ"ב".

בסימן כ"ז של "אגרת הקודש", שם מובאת, לפני הפנים של

1. ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 74. 2. ראה אור התורה במדבר ע' שסז ואילך. 3. וישלח לב, יא. 4. ויצא כח, טו.

והכוונה ב"אמת" מה שהקב"ה אימת וקיים ההבטחה שהבטיח לו במפורש. ואילו בגאולתו של רבנו הזקן, היו אמנם "חסדים" בגלוי, אבל "אמת" – קיום הבטחה גלויה לרבנו הזקן – הרי לא היה, שהרי לא היתה שום הבטחה גלויה לגאולתו. לכן אין רבנו

הזקן מביא בפירוש "וּמַכֵּל" האמת. ומה שהוא מביא את המלה "ומכל" וגם מרמז על ה"אמת" ב"וגו'", הרי זה מפני שלאמיתו של דבר, קיימת הבטחה שהובטחה לכל אחד מ ישראל ההולך בדרך התורה והמצוות, ש"אם בחוקתי תלכו" יחולו עליו כל הברכות הכתובות לאחר מכן בפרשה⁵, ובמיוחד לנשיא בישראל המוסר נפשו

לפרסם שיטת החסידות. אלא, כיוון שלא היתה זו הבטחה מפורשת לרבנו הזקן בפרט, הרי ביחס אליו בפרט, ההבטחה היא באופן של העלם (לא בגלוי, שהכוונה היא אליו), לכן גם רבנו הזקן מרמז זאת באופן של העלם במלה "וגו'". פְּרֹשֶׁ, – שהרי רש"י מפרש, שה"קטנתי" בא תוצאה מכל החסדים וכל האמת, כלומר, ש"נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי". על כך אומר הרמב"ן "ואינו נכון בלשון הכתוב", שהרי בפסוק כתוב "קטנתי", אני נעשיתי קטן יותר ולא שהזכויות נתקטנו, מיעוט באיכות ולא מיעוט בכמות⁷, והרמב"ן מפרש באופן אחר⁸ את ה"קטנתי", שאני קטן מדי לקלוט את כל החסדים והאמת. בהתאם לפירושו זה של הרמב"ן, הרי ה"קטנתי" אינו תוצאה מהחסדים והאמת, כִּי־אם שהוא קטן מדי ואינו זכאי לכל החסדים והאמת. ברם, רבנו הזקן מפרש כפירוש רש"י, שה"קטנתי" הוא תוצאה מהחסדים והאמת, כפשטות הפסוק "קטנתי מכל החסדים", שמהחסדים והאמת נעשה "קטנתי". אלא שרבנו הזקן יפרש זאת באופן שה"קטנתי" מוסב אכן על האדם עצמו, שהוא עצמו התקטן כתוצאה מריבוי החסדים והאמת (ולא שהזכויות נתקטנו ונתמעטו ובגלל כך נתקטן גם הוא⁹, אלא שה"קטנתי" הוא תוצאה ישירה מהחסדים והאמת). זה מה שרבנו הזקן אומר "פירוש", כלומר, "קטנתי" מוסב אכן על האדם, ובכל זאת זה בא תוצאה מהחסדים והאמת, שֶׁבְּכָל חֶסֶד וְחֶסֶד שֶׁהִקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה לָאָדָם, צָרִיךְ – האדם לעצמו, לְהִיטֵל שֶׁפֶל רוּחַ בְּמֵאָדָּה. – להחזיק עצמו נמוך ביותר כתוצאה

מהחסד שעשה אתו הקב"ה, בִּי חֶסֶד – למעלה, בספירות העליונות, דְּרוּעָא יְמִינָא, – הוא הבחינה של זרוע הימין, ענין של ימין וקירוב, "וְיָמִינוּ תַּחֲבִּקֵנִי"¹⁰, – הימין שלמעלה מקיף את האדם, שְׁהִיא בְּחִינַת קְרִיבַת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ בֵּיתָר שְׁאֵת מְלָפְנִים, – בחסד

אגרת הקדש

שבכל חסד וחסד שהקדוש ב"ה

עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד. כי חסד דְּרוּעָא יְמִינָא. וימינו תחבקני. שהיא בחי' קרבת אלהים ממש ביתר שאת מלפנים. וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה. צריך להיות יותר שפל רוח למטה מטה כמ"ש מרחוק ה' נראה לו. וכנודע דכולא קמי' דווקא כלא חשיב. וא"כ כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא ואין ואפס וזו בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר אנכי עפר ואפר. וזו היא ג"כ מדרתו של יעקב. ובזאת התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו והנה אנכי עמך כו'. מפני היות קטן יעקב במאד

על ידי החסד שהוא עושה אתו – צריך הדבר לפעול על האדם הרגשה של "מרחוק", להחזיק עצמו בריחוק ובנמיכות, או שהכוונה היא, שהכלי לקלוט את ה' נראה לי – הוא כשהאדם מחזיק עצמו "מרחוק" ובנמיכות. וְכַנֹּדֵעַ, דְּבְּכָלָא "קְמִיָּה" דְּוָקָא – כְּלָא חָשִׁיב, – וכידוע שהכל נחשב לגבוי דוקא ככלום, אפילו המדרגה הנעלית ביותר, להיות "קמי'", להיות לפניו, קרוב אליו יתברך, היא "כלא חשיב", היא בטלה וכאילו איננה קיימת כלל (שכן, לגבוי לא נחשב ולא קיים שום דבר). וְאִם־כֵּן כָּל שְׁהוּא "קְמִיָּה" יוֹתֵר – כל מי שהוא יותר "לפניו", קרוב יותר אליו יתברך, הוּא יוֹתֵר כְּלָא וְאִין וְאִפְסָה. – כל אחת משלוש המילים – "כלא", "אין" ו"אפס" – מבטאת אופן התבטלות מיוחד הבא מצד ה"קמי'", מצד הקירוב אליו יתברך, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת יְמִין שֶׁבְּקִדְשָׁהּ, וְחֶסֶד – הנמשך לְאֲבִרָהּ, – כלשון הפסוק¹²: "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", הרי זה בבחינה ובאופן של ביטול. שְׁאִמְרָה¹³: – אברהם אבינו: "וְאִנֹּכִי עֹפֵר וְאִפֵּר". – החסד "פעל" על אברהם אבינו את תכלית הביטול, עד שהחזיק עצמו ל"עפר ואפר"; שכן, כיוון שהימין שבקדושה למעלה הוא כך – שענין החסד הוא ביטול – לכן פועל הדבר גם במי שנמשך אליו החסד – ענין ההתבטלות. וְזוֹ הִיא גַּם־כֵּן מִדְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. – שהחסד פעל בו תכלית ההתבטלות. וְכֹאֵת הַתִּנְצֵל – יעקב, עַל יִרְאָתוֹ מִפְּנֵי עֵשָׂו, וְלֹא – היה, די לו בְּהִבְטָחָתוֹ¹⁴ – של הקב"ה אליו: "וְהִנֵּה אֲנִי עִמָּךְ כּוּ", – "ושמרתני בכל אשר תלך", מִפְּנֵי הִיּוֹת קָטָן יַעֲקֹב בְּמֵאָדָּה

5. בחוקתי כו, ג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מיוסד בש"ס שבת לב, א". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה חדא"ג שם". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן הוא בב"ר כאן". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבחדא"ג שם". 10. שיר השירים ב, ו. 11. ירמיה לא, ב. 12. מיכה ז, ב. 13. וירא יח, כז.

קליפה, שלגביו, אצל מי שהוא בבחינת ישמעאל – כָּל שֶׁתְּחַסְדַּד גְּדוֹלָה – הוּא הוֹלֵךְ וְגָדֵל בְּגִבּוֹהַ וְנִסְתוֹת הָרוּחַ וְרוּחַב לְבוֹ. – ועל יהודי להישמר ולהיזהר מאופן חסד זה של ישמעאל, שחסד זה לא יפעול ח"ו עליו גדלות וגסות הרוח, אלא עליו להשתדל

שהחסד יהיה אצלו באופן של חסד של קדושה, כמו שהיה אצל אברהם ואצל יעקב, שהחסד פועל ביטול וענוה. וְלִזְמַנָּה – ולכן, בְּאֵתִי מִן הַמּוֹדִיעִים מוֹדֵעָה רַבָּה לְבָלְלוֹת אֶנְשִׁי, – לכל החסידים, עַל רִבּוֹי הַחֲסִידִים אֲשֶׁר הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, – שבבחינת חסד הרי נקראת בשם "גדולה" (המדות העליונות כפי שהן מנויות בפסוק¹⁴: "לך ה' הגדולה והגבורה" וכו', הרי הכוונה ב"הגדולה" היא

למדת החסד), וגדולה מבטאת מדרגה גבוהה יותר בחסד מאשר חסד סתם, לכן אומר רבינו הזקן "אשר הגדיל ה' לעשות עמנו", החסד הגדול שעשה ה' אתנו – חסידים – בגאולתו של רבינו הזקן – יפעול חסד זה לְאַחֵז בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב – "שֶׁאֵד עִמּוֹ" ו"שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל", – בני ישראל נקראים הרי "שאר עמו"¹⁷ ו"שארית ישראל"¹⁸, שיש בהם המדה של "שאר" ושל "שארית", שְׁמִשִּׁים עִצְמוֹ – ומחזיק עצמו, בְּשִׁירִים וּמִזְמֹרוֹתָיו¹⁹ – דבר שאין הוא עיקר כלל, אלא שיריים מדבר שהוא מיותר, מִמֶּשׁ שְׁאֵין בּוֹ שׁוֹם צִדָּה. לְבָלְלֵתִי רוּם לְבָבְךָ מֵאַחִיהֶם כו', – המנגדים שגרמו למאסו של רבינו הזקן, וְלֹא לְהַרְחִיב עֲלֵיהֶם פֶּה, – שלא לדבר אליהם ברחבות ובתנועה של ניצחון, או לְשַׂרֵּק עֲלֵיהֶם חֵם וְשָׁלוֹם, חֵם מְלִיחָה בְּאַהֲרָה נִרְאָה, – שלא לעשות זאת, רק לְהַשְׁפִּיל רוּחָם וְלָפֶס, בְּמִדַּת "אֵמֶת לַיעֲקֹב", מִפְּנֵי כָּל אֶדָם, בְּנִמְכּוֹת רוּחַ, וּמַעֲנֶה רֶךְ מְשִׁיב חֲמָה, "וְרוּחַ נִכְאָה כו"²⁰, וְכֹלִי הָאֵי וְאוֹלִי – ועל ידי כל זה, ואולי, יִתֵּן ה' בְּלֵב אֲחֵיהֶם – המנגדים, "בְּמִים הַפְּנִים וְגו'"²¹ – שזה יבטל התנגדותם וגם הם יתנהגו באופן כזה.

מֵאֵד בְּעֵינָיו, מִחֲמַת רִבּוֹי הַחֲסִידִים – כפי שאמר¹⁴: "כִּי בְּמִקְלִי כו'", – "עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות", וסבר ש– וְאֵינִי רֹאיוּ וְכִדְאִי כָּלֵל לְהַנְצִיל כו', וּכְמֵאֵד רִבּוֹתֵינוּ וְזִכְרֹנֵם לְכַבֵּדָה¹⁵: – שיעקב פחד, "שְׁמָא יִגְרַם תְּחִמָּא", –

אגרת הקדש

שלא יינצל, שְׁנִדְמָה בְּעֵינָיו שְׁחִמָּא. – עד כדי כך פעל בו החסד ביטול והתקטנות, להחזיק עצמו במצב של חוטא. וזהו פירוש "קטנתי מכל החסידים", שריבוי החסידים הפעל בו "קטנתי", להרגיש עצמו קטן ונמוך, עד לידי פחד שמא חטא, וזקוק הוא לכן לבקש מחדש "הצילני נא", למרות שכבר הובטח לו "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך" וכו'. ההוראה מהאמור לכל אחד

מישראל היא, שכל חסד שהקב"ה עושה אתו, צריך הדבר לפעול בו "קטנתי", להחזיק עצמו קטן ונמוך. מה שרבנו הזקן אומר "שבכל חסד וחסד", פירש פעם הרבי שליט"א, שהכוונה היא לשני סוגי חסדים: ישנו חסד של סדר ההשתלשלות הבא בענין של חסד הנעשה עם האדם על פי הטבע, וישנו חסד שלמעלה מהשתלשלות הבא בענין של חסד הנעשה עם האדם באופן שלמעלה מן הטבע. לכן הוא אומר גם הטעם "כי חסד דרועא ימינא", שזה ענין אחד, ו"ימינו תחבקני", שזה ענין שני, שכן "חסד דרועא ימינא" הוא חסד של הספירות העליונות, חסד של סדר השתלשלות, שזה אור בכלי, כמו הזורע שהוא חיות וכוח באבר, ו"ימינו תחבקני" הוא ימין וחסד עליון שלמעלה מהשתלשלות, שמחבק (סובב) בלבד את האדם באופן של מקיף (ואינו מתלבש בפנימיות כמו חיות הזורע באבר), מפני שזה למעלה מהתלבשות אורות בכלים. מִהֶשְׁאִיזֵכֶן בְּזוֹהַ לַעֲמֵת זֶה, – הצד הנוגד לחסד של קדושה, הוּא יִשְׁמַעְאֵל חֶסֶד דְּקִלְפָּה, – שכן, הניגוד לחסד של קדושה, לאברהם, הוא ישמעאל, חסד של "קליפה"; והניגוד ליצחק, גבורה של קדושה, הוא עשו, גבורה של

14. וישלח שם. 15. ברכות ד, א. 16. דה"א כט, יב. 17. ראה ישעי' יא, יא. 18. ראה ירמ' ו, ט. לא, ו. ועוד. 19. ראה ר"ה יז, א. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן: (1) מה מוסיף בזה. (2) למה מרמז בכותבו גו' דכל ג' הכתובים (משלי טו, יג. יז, כב, יח) המדברים ברוח נכאה לכאורה אין שייכים לכאן כלל (ואדרבא אינם לטוב). (3) לפני זה בהכתוב מענה גו' מביא כל הענין וכאן מרמזו ב"גו'". וי"ל דכוונתו למשלי (יז, כב) ורוח נכאה תיבש גרם. דגרם ענינו תוקף וקשה להתפייס (ב"ר ספ"י). וי"ג וכן גם באדר"ג פ"ט – עה"פ עצם מעצמי" וי"ל רוח נכאה יח' לא רק משיב חמה כ"א גם שיתפייסו ועוד יותר וכולי האי כו' כמים הפנים וגו'. וכיון דפשוטו דהסיום הכתוב אינו בטוב לכן רק רמזו ב"גו'". 21. משלי כז, יט.

~ יום שישי ז' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קד, ג וילבש צדקה... עד עמ' 208, [ח"ו].

המצוות, הנמשכים – הלבושים נמשכים, מאור אינסוף ברוך-הוא – ומכיוון שהם באים ממקום שהוא אינסוף, לכן אפשר לקבל על ידם הגילוי של גן-עדן שהוא גילוי של אינסוף וכלי גבול, מבחינת "סובב כל עלמין" – שהוא אור שאינו מצומצם לפי ערך הנבראים, להתלבש

בפנימיות גלויה בהם, כי אם בחינה של סובב ומקיף מעליהם, ואור זה פועל בהם בהיותו למעלה מהם, (במבאר הפרוש – של, "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין" בלקוטי אמרים', – בחלק הראשון של ספר ה"תניא", עין שם) – לבושים אלה שמבחינת "סובב כל עלמין", מתהווים באתעוררת דלתתא, – בהתעוררות שמלמטה, היא מצות ה'

ורצון העליון ברוך-הוא. – שכייון שהמצוה היא רצון העליון, הבחינה של רצון (שהוא כח מקיף) וסובב – לכן נמשכים עליה לבושים מבחינת "סובב כל עלמין". ועיקר המשכה זו מאור אינסוף ברוך-הוא, הוא לבוש ו"אור מקיף" לעשר ספירות – של ארבעת העולמות, דאצילות בריאה-יצירה-עשיה, המשתלשלות – עשר הספירות של ארבעת העולמות, משתלשלות מעלה לעלה ומדרגה למדרגה בו, הנקראות – הספירות נקראות, בשם "ממלא כל עלמין". – ההמשכה מאור אינסוף ברוך-הוא וסובב כל עלמין הנמשכת על ידי המצוות, נעשית בעיקר לבוש ומקיף להשתלשלותן של הספירות. ברם, לכאורה, כיוון שהספירות עצמן הן הרי אלקות – האלקות – של העולמות, אם-כן מדוע נדרשת המשכה מאור אינסוף כלבש לספירות? פרוש, – הכוונה היא, כי אור אינסוף ברוך-הוא מתלבש ומאיר בתוך כל השתלשלות העשר ספירות – של העולמות, דאצילות בריאה-יצירה-עשיה, – כלומר, הוא מאיר בהם בפנימיות, באופן של התלבשות, והוא המאציל העשר ספירות דאצילות, המשתלשלות לבריאה-יצירה-עשיה,

ג. "וילבש – לבוש של צדקה בשריון, – המגין על הגוף, וכובע ישועה בראשו"¹. – למרות שהפסוק מוסב כלפי הקב"ה, שהוא ילבש לבושים של צדקה וישועה לבני ישראל, ולבושים של נקמה (כפי שהוא מסיים בפסוק) כלפי אומות

העולם, אך כיוון שהכלי לקליטת (או להתהוות)

הענינים שלמעלה² –

נוצר מן הענינים שבני ישראל עושים למטה מעין ודוגמה מהם, הרי הכוונה היא (גם), שבעבודת הצדקה של בני ישראל ישנו הענין שצדקה היא לבוש, כמו

שריון המגין על הגוף, ו"כובע ישועה" בשביל הראש, ודרשו רבותינו זכרונם לברכה³: מה שריון זה, כל קלפה וקלפה – מהן מורכב השריון, מצטרפת לשריון גדול, אף

צדקה – כל פרוטה ופרוטה – שנותנים לצדקה, מצטרפת לחשבון גדול. – לכאורה, אותו דבר שמוכן במשל מוכן מאלי גמ בנמשל: כשם שבשריון מתהווה מפרטים רבים – ענין גדול אחד, כך בנמשל, מתהווה מהרבה פרטים ענין וחשבון אחד גדול. אם-כן מה מוסיף המשל, שבלעדו לא היו מבינים את הדבר בנמשל? אלא הפירוש הוא: פרוש, שהשריון עשוי קשקשים – כעין קשקשי הדג, על נקבים, והם – הקשקשים, מגנים שלא יפגם חץ בנקבים, ונקבה הוא מעשה הצדקה: – שגם בצדקה ישנו הענין של נקבים וקשקשים המגינים על הנקבים, כפי שיסביר להלן, את זה מוסיף המשל על הנמשל, שישנו ענין של נקבים, והקשקשים – הפרוטות – מגינים על הנקבים.

ובאור הענין, – מהו ענין ה"נקבים" שה"קשקשים" של מעשה הצדקה מגינים עליהם? כי גדולה צדקה מפל המצוות, שמהן – מהמצוות בכלל, נעשים – נוצרים, לבושים להנשמה⁴, – כדי שהנשמה תוכל לקבל את הגילוי של גן-עדן ושלא תתבטל, היא זקוקה ללבושים שבאמצעותם תוכל לקבל את הגילוי. לבושים אלה מתהווים ממעשה

1. ישע' נט, יז. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפי' אדה"ז דע מה למע' – ממך (היום יום י"ג באייר)". 3. ב"ב ט, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמשנת' לקמן סכ"ט". 5. פרק מ"ח.

בְּרוּךְ-הוּא, – המאיר בגן עדן, כי בהעדר לבוש זה, לא היתה הנשמה, שהיא בעלת גבול, יכולה לקבל ולהשיג הארה מאור אין-סוף שהוא בלי גבול, כְּמוֹ שֶׁמְבוּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. – להלן ב"אגרת הקודש". וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָּהּ: "שֶׁכֶּר מִצּוּה בְּהָאֵי עֲלָמָא לִיכָא", –

שכר מצוה בעולם הזה – אין. חכמינו ז"ל לא אומרים ששכר מצוה אינו ניתן בעולם הזה כִּי־אם בעולם הבא, אלא הם אומרים, שבעולם הזה אין שום שכר מצוה. כִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי וּבְעָל גְּבוּל י – החיות שבו הוא בִּצְמָצוֹם רַב וְעִצּוֹם מְאֹד מְאֹד, – לכן, אֵי אֶפְשָׁר לְהִתְלַבֵּשׁ – בעולם הזה, שוֹם הָאֶרֶץ מְאֹד אֵין סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כִּי־אִם – אלא, אך ורק עֲלֵי־יְדֵי – באמצעות עֲשֶׂר

סְפִירוֹת, הַנִּקְרָאִים "גּוֹפָא" בְּתַר הַקְדוּשָׁה: – כפי שרבינו הזקן מסביר מיד להלן שכהשוואת הגוף לנשמה, שהגוף הוא באי־ערוך לגבי הנשמה, כך הספירות הן באי־ערוך לגבי אין-סוף, ומאחר שהשכר למעשה המצוות הוא המשכה מ"אין-סוף" – אין הוא יכול להתלבש בעולם הזה, ולכן "שכר מצוה בהאי עלמא – ליכא", אין בעולם הזה סוג המשכה התלבשותית כזו, כי ההמשכות המתלבשות בעולם הזה באות רק על ידי העשר ספירות הנקראות בזוהר הקדוש "גופא", "חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא כו'". – חסד – נקרא זרוע ימין, וגבורה – זרוע שמאל, וכך הלאה. לְפִי, שֶׁכְּמוֹ שֶׁאֵין עָרֹךְ לוֹ לְהִגּוֹף הַנִּשְׁמִי לְגַבִּי הַנִּשְׁמָה, כִּי אֵין עָרֹךְ בָּלָל לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת לְגַבִּי הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כִּי – שכן, אֶפְלוּ חֲכָמָה עֲלָאָה, – עליונה, שְׁהִיא רִאשִׁיתָן, – של העשר ספירות, הִיא בְּבַחֲנִית עֲשִׂיה גּוֹפִנִית לְגַבִּי אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, – כשם שעשיה גופנית של האדם מרוחקת מעצם הנפש שלו, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר ב'לקוטי אִמְרִים'. – בחלק הראשון של ספר ה'תניא', בהגהה שבפרק ב'10. וְאֵי לֹאֲתָה, – ולכן, בְּמַעֲשֵׂה הַצְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסִדִּים, שְׂאֵדָם

– כידוע שהספירות והפרצופים של עולם ה"אצילות", מאירים בעולמות "בריאה", "יצירה", "עשיה", והם מהווים האלקות שבעולמות אלה. אך, כיצד מתבצעת ההאצלה של הספירות של עולם ה"אצילות" ומה שאור אין-סוף מאיר, בהשתלשלות

הספירות של שאר העולמות? הרי זה – עֲלֵי־יְדֵי צְמָצוֹם עִצּוֹם הַמְּבָאָר ב' – ספר 'עין חיים', – שאין זה סתם צמצום ומיעוט של האור, אלא זהו סילוק של האור באופן שאור שהוא אי־סוף ובלי-גבול יוכל להיות נאצל ולהאיר באופן של גבול, וְנִקְרָא "אִזְר פְּנִימִי", – אור המתלבש בפנימיות, שכן הוא מצומצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש. וְעֲלֵי־יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, נִמְשָׁךְ "אִזְר מְקִיף" הַנּוֹכַח לְעֵיל, וּמְאִיר תוֹךְ הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת

דְּאִצִּילוֹת בְּרִיאַתִּיהָ־עֲשִׂיהָ, וּמִתְנַחֵךְ עִם ה'אִזְר פְּנִימִי", – הרי מאיר אז בתוך האור הפנימי (בסדר ההשתלשלות) אור שהוא בבחינת אין-סוף, וְנִקְרָא "יְחִידוֹ קְדֻשָּׁא בְּרוּךְ-הוּא – מה שהוא קדוש ומובדל, למעלה מהעולם, בחינת "סובב כל עלמין", וְשִׁכְנִיתִיה", – עם האור הפנימי הנקרא "שכינה", על שם ששוכן ומתלבש בהשתלשלות, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, – שעלי־ידי מצוות נעשה יחוד של קודשא בְּרִיךְ-הוּא עִם הַשְּׂכִינָה שְׁלוֹ, שלכן אומרים לפני קיום המצוות "לשם יחוד קודשא בְּרִיךְ-הוּא וּשְׂכִינְתִּי", שכן המצוות "פועלות" יחוד זה, המשכת אור ה"סובב כל עלמין" הנקרא "קודשא בְּרִיךְ-הוּא" – באור ה"ממלא כל עלמין" הנקרא "שכינה". אם כן, זהו עיקר ההמשכה הנמשכת מאור אין-סוף על ידי מצוות – ההמשכה מאור אין-סוף בהשתלשלות הספירות של העולמות, וּמִהֶאֱרָה דְּהָאֶרֶץ מ'אִזְר מְקִיף" הַנּוֹכַח לְעֵיל, עֲלֵי־יְדֵי צְמָצוֹם רַב, נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לְבַחֲנִיּוֹת נַפְשֵׁי־רוּח־נִשְׁמָה שֶׁל הָאָדָם בְּגוֹן עֲדוֹן הַתַּחְתּוֹן וְהַעֲלִיּוֹן, שְׂיוּבָלוֹ – הנפש־רוח־נשמה של האדם, לִיהְנוֹת וּלְהַשִּׁיג אִיזוֹהַ הַשְּׂגָה וְהָאֶרֶץ מְאֹד אֵין-סוֹף

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מח"א פמ"א. אבל אין לומר שלזה מתכוון – דא"כ הו"ל "בלק"א" – כדלעיל בזו האגרת בנוגע לסוכ"ע". 7. סימן כ"ט. 8. קידושין לט, ב. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבאין ערוך בירידה לנשמה דילי" – ואו"ס". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יותר נ"ל שהכוונה לח"ב פ"ח ט – ששם יש בי' נוסף על מש"כ כאן, משא"כ בהגה"ה דאדריבא. ואף דבאגה"ת פ"ד (ועוד) מוסיף "ח"ב" על מש"כ "בלק"א" – הוא משום דשם מציין המקום בדיוק וכהסיוס פ"א, משא"כ כאן".

וּבְרוּחַנִיּוּת, – שזה ענין שיכול להיות למטה על ידי ניקת החיצונים – ויש צורך למנוע זאת, לִזְמַן – ולכן, חוֹזֵר וּמֵאִיר אֹרֶךְ הַמְקִיף וְסוֹתָם הַנֶּקֶב, עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל, – הנקב שנוצר על ידי מעשה הצדקה וגמילות חסדים חוזר ונסתם, כדי שהחיצונים לא יוכלו

לקבל שום ניקה מההשפעה הנשפעת על ידי הנקב למשל, שכן מהאור המקיף אין הם יכולים לקבל ניקה, כִּי הוּא – האור המקיף בא מִבְּחִינַת אֵין-סוֹף וְסוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, כְּנֻזָּר לְעֵיל. – שמשם אין החיצונים יכולים לקבל ניקה. הרי, שגם במעשה הצדקה וגמילות חסדים יש ענין של נקבים וקשקשים הסותמים את

הנקבים. הנקבים משמשים כפתיחה באור המקיף ובלבוש, דרכה ירדו "פירותיהן" כשכר לאדם שבעולם הזה. והקשקשים הם האור המקיף הסותם את הנקבים שלא תוכל להיות ניקה לחיצונים, ולפי־זה הרי זה מכון למשל השריון העשוי מנקבים וקשקשים המגינים על הנקבים. וְזֶהוּ שְׂאֵמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְכַוֵּנָם לְבִרְכָּה: – כשם שבשריון מצטרפת כל קליפה וקליפה לשריון גדול, כך בצדקה "מִצְטַרֶּפֶת" – כל פרוטה ופרוטה, לְחֻשְׁבּוֹן גָּדוֹל" דִּיקָא, – המלה "גדול" הוא בדיוק, "כִּי גָדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד"¹³, בְּלִי סוֹף וְתַבְלִית וְגָבּוֹל [חֲסִידֵי שְׁלוֹם]: – הרי שעל-ידי הפרוטות של צדקה ממשיכים מהבחינה של "גדול ה'", כפי שהיו' המרמז על עשר הספירות, י' חכמה, ה' בינה, ו' ששת המדות, וה' אחרונה מלכות¹⁴ – מקבל מאין-סוף והן בבחינת "גדולה" מ"אין-סוף".

אוֹכַל מַפְרִוּתִיהֶן בְּעוֹלָם הָהָא¹¹, – הרי, אם בצדקה וגמילות חסדים יש לאדם משהו שכר – הפירות – בעולם הזה, הכוונה היא שבמצוות אלו אכן יורד לעולם הזה משהו מהאור הנזכר לעיל, וזאת מפני שיש נְקִבִים, עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל, בְּלָבוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן הַמְקִיף עַל –

בחינת "גופא", הם הכלים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת, – שמשוהו מהכלים של עשר הספירות ירדו דרך הנקבים לעולם הזה, לְהֵאִיר מֵהֶם וּלְהַשְׁפִּיעַ אֹרֶךְ וְשֹׁפַע מִ"חֶסֶד" – שהוא בחינת דְּרוֹעָא יְמִינָא – הזרוע הימנית, נמשך אֲרֶךְ יָמִים בְּעוֹלָם הָהָא הַגִּשְׁמִי, וְעֵשֶׂר וְכַבֹּד – נמשכים בעולם הזה, מִ"דְּרוֹעָא שְׂמָאלָא", – מספירת

הגבורה שהיא בחינת הזרוע השמאלית, וְכֵן – נמשכת השפעה למטה בְּתַפְאֶרֶת – מספירת התפארת, וְהוּד וְתִדְר וְחֻדָּה וְכוּ'¹²: – נמשכים למטה מספירות הוד, יסוד, וכו'. כל האמור הוא השפעה הנמשכת למטה על ידי הנקבים למשל, הנוצרים בלבוש ובאור המקיף הנמשך בתוך הספירות. אֲךְ כִּי שְׂאֵל יִנְקוּ חַיִּיצוֹנִים לְמַעְלָה – הקליפות, מֵאִיר וְשֹׁפַע הַמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיִוָּרֵד לְמַטָּה מֵמָה עַד עוֹלָם הָהָא הַגִּשְׁמִי, – בשעה שההשפעה מצטמצמת כל כך, הרי זה נתון מקום שיוכלו החיצונים לינוק מזה. כשמאיר האור כמו שהוא, הרי הכלי לקליטתו הם רק הספירות וענינים של קדושה; ואילו כשהאור יורד למטה אחרי צמצומים רבים עד לעולם הזה הגשמי, יש מקום ח"ו שהחיצונים יוכלו לקבל ניקה מאור זה, וְכֵן לְמַטָּה – וכך גם למטה יש צורך לְהִגֵּן עַל הָאָדָם וּלְשַׁמְרוֹ וּלְהַצִּילוֹ מִכָּל דְּבַר רַע בְּגִשְׁמִיּוֹת

~ שבת קודש ח' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 208, אך מי הוא הגורם... עד עמ' קה, תדרשנו.

הַנֶּקֶבָאִים "גּוּפָא"¹⁵, – מה הגורם, שאור כזה, שרק עשר הספירות של "אצילות" הן כלים אליו

אגרת הקדש

אך מי הוא הגורם לירידת האור והשפעת לעוה"ו הגשמי מ"ם הנקראים גופא הוא היחוד הנ"ל שהיא

אך מי הוא הגורם לירידת האור והשפעת לעולם הזה הגשמי, מְעֵשֶׂר סְפִירוֹת

11. קידושין מ, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה השמיט נצח ומהו 'וכו'". וכנראה זהו ע"פ זח"ב (צח, סע"א ורע"ב – הובא בצ"צ לתהלים ק, א) דהור והדר וחדוה הם נה". [נעפמש"כ שם י"ל ג"כ מה שכתב כאן כינויים אלו ולא נה"ן]. ואופ"ל ד"וכו" היינו מל' שהיא כולי דכהנ"ל". 13. תהלים מח, ב. 14. ראה לעיל אגרת התשובה פ"ד. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

מרמז על בחינת חב"ד, ג' המוחין, כפי שהם במדריגה של מאות – שלש מאות, והע' מרמז על ד' המדות כפי שכל אחת מהן כוללת עשר – שבעים, אור נעלה זה ("וכובע ישועה") נמשך "בראשו", בראשיתן של עשר הספירות. וְכִמּוֹ שְׂכֵתוֹכָם¹⁸: "יָאֵר ה' פָּנָיו – הפנימיות שלו, פנימיות השפע של אור אין-סוף, אֱלִיד", – אל בני ישראל כאן למטה, "יָאֵר פָּנָיו – הפנימיות שלו, אֶתְנּוּ סֵלָה"¹⁹. – "אֶתְנּוּ" – כדי שהאור של פניו יתברך יימשך ויהיה אֶתְנּוּ כאן למטה, הוּא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה. וְזֶה הוּא – מה שכתוב²⁰: "זוֹרֵעַ צְדָקוֹת – מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת". – שצדקה מביאה את ענין

הישועות, שיהיו צמיחה וגילוי מבחינת ישועה, מהאור של ש"ע נהורין. וְכִכָּהֶן²¹ יָאֵר ה' פָּנָיו אֲלֵיהֶם, צְדָקָתָם עוֹמְדָת לְעַד²², – שכן, ההמשכה האמורה, שיורדת עתה בגילוי למטה הרי היא מהפירות בלבד, ואילו ה"קרן" ו"עצם" השכר, איננו יורד עתה בגילוי למטה, אלא נשאר בהעלם, עד לעתיד-לבוא בעולם התחיה, שאז יתגלה שכר המצוה עצמו כאן למטה, כי אז יאיר ויתלבש האור ה"סובב כל עולמין" למטה. – כפי שרבונו הזקן מסביר זאת להלן ב"אגרת הקודש" סימן ל"ב, וְקִרְנֵם תְּרוֹם בִּישׁוּעַת "מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה", "צִמּוֹת צְדָקָה" – שהקב"ה עושה עם ישראל, מִהַ בּוֹכֵעַ יְשׁוּעָה" הַנּוֹכַח לְעֵיל, בְּנַפְשׁ תְּרַשְׁנוּ: – כפי הנפש הדורשת אותו.

– ירד למטה בעולם הזה הגשמי? – הוּא הַיְחוד הַנּוֹכַח לְעֵיל, – היחוד של "קודש-א-ברין-הוא ושכינתה", היחוד של האור שבבחינת "אין-סוף" עם האור שמאיר בפנימיות בספירות והשתלשלות, הנעשה על ידי המצוות, שְׂהִיָּא תּוֹסַפְתָּ הָאֶרֶץ וְהַשְּׂפָעָה מִבְּחִינַת אֹרֹךְ אֵינֶם-סוֹף הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא, – שמאציל עשר הספירות של עולם ה"אצילות", בִּיתֵר שְׂאֵת עַל הַהָאֶרֶץ וְהַשְּׂפָעָה – הנמשכות ב"אצילות", שְׂפָתָחֶלֶת הָאֲצִילוֹת – של עולם ה"אצילות", וְהַשְּׂתַלְשָׁלוֹת – של הספירות, וכו'. – הרי, כיוון שנמשכת תוספת אור שלמעלה מעלה

מ"אצילות", ולגבי אור זה, "אצילות" ו"עשיה" שוים (כי האור הוא אין-סוף) – לכן יכול להימשך מצד אור זה השפעה מעשר ספירות של "אצילות" לעולם הזה הגשמי. וְרֵאשִׁית תּוֹסַפְתָּ הָאֶרֶץ וְהַשְּׂפָעָה, – הנמשכת בספירות ד"אצילות", הִיא לְרֵאשִׁית הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת. – לספירת ה"חכמה" שהיא ראשיתן של עשר הספירות. וְזֶה הוּא – מה שכתוב אחרי "וילבש צדקה כשריון" – "וְכִכָּהֶן יְשׁוּעָה בְּרֵאשׁוֹ" – "יְשׁוּעָה" הוּא מַלְשׁוֹן "וְיִשַּׁע ה' אֶל הָבֶל וְאֶל מִנְחֵתוֹ"¹⁶, – הרי שישועה היא מלשון פניה, שהקב"ה נפנה ונמשך, וְהוּא יְרִידָת – והמשכת הָאֹר וְהַשְּׂפָעָה ד' – של בחינת ש"ע נְהוּרִין – אורות, שְׂבֻחָהּ הַקְדוּשָׁה, – אור שהוא למעלה מעלה מעשר הספירות של "אצילות": הש'

אגרת הקדש

תוספת הארה והשפעה מבחי' אור א"ס המאציל העליון ב"ה ביתר שאת על ההארה וההשפעה שבתחילת האצילות וההשתלשלות וכו'. וראשית תוספת ההארה וההשפעה היא לראשית הי"ס וזה הוא וכובע ישועה בראשו ישועה הוא מלשון וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. והוא ירדת האור והשפע דש"ע נהורין שבוזה"ק. וכמ"ש יאר ה' פניו אליך. יאר פניו אתנו סלה. אתנו הוא ע"י מעשה הצדקה. וזה הוא זורע צדקות מצמיח ישועות. וככה יאר ה' פניו אליהם צדקתם עומדת לעד וקרנם תרום בישועת מצמיח קרן ישועה צמח צדקה מהכובע ישועה הנ"ל. כנפש תדרשנו:

"שלמעלה – דאוא"ס – א"כ ה"ה באי"ע בעילוי לגבי עוה"ז". 16. בראשית ד, ד. 17. ראה זח"א ד, ב. ח"ג קלג, ב. ובכ"מ. 18. נשא ו, כה. 19. תהלים סז, ב. 20. נוסח ברכות ק"ש של שחרית. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מכאן – פניית אדה"ז למקבלי האגרת – נותני הצדקה". 22. תהלים קיב, ג.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' ב

קודם שנשברה, וכשנשברה, ספק הדבר שמה בטלה, אין ספק זה ואפילו הוא קרוב לודאי היתר, מוציא מידי ודאי איסור. 8 הגמרא דנה בראיה מבריייתא אחרת. מקשה הגמרא: וְכִי אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִיְדֵי וְדָא, וְהַתְנָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בּוֹר שְׂרָגִילִים לְהַשְׁלִיךְ בּוֹ נְפִלִים, אָדָם הַמֵּאֲהִיל עָלָיו הָרִי הוּא טְהוֹר, וְכֵן הִיא מַעֲשֵׂה בְשִׁפְתָּהּ הַכְנַעֲנִית 9 10 11 12 13

לאכילת עראי. מעתה, כיון שיש להסתפק שמה גם החבר שמת נהג כך, וגמר את מלאכת הפירות רק לאחר ראיית פני הבית, נמצא שפירותיו הם ספק טבל, ולכן הספק שמה עישר מוציא מידי ספק טבל. ואף שהפירות הם טבל ודאי מדרבנן, שהרי חכמים חייבו במעשר אף בלא ראיית פני הבית, מכל מקום רבנן סמכו על חזקת החבר שודאי עישר את הפירות, ולכן הפירות מותרים לאדם גם באכילת קבע. אבל בענין עבודה זרה שודאי נאסרה 1 2 3 4 5 6 7

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	ב מנחם אב	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: דברים, שלישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ומאחר שהתפלה . . . עילאה.		
	הוראה לרבים: מתחילין להניח תפלין שני חדשים קדם הבר מצוה. בתחלה בלא ברכה, וכעבור איזה שבועות בברכה.		

יום שני	יום רביעי	ג מנחם אב	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: דברים, רביעי עם פירש"י. תהלים: יח-כב. תניא: פרק יא. ואמנם . . . ק לאין קץ.		
	משיחת אאמו"ר: יעמאלט ווען משיח וועט קומען בב"א וועט מען ערשט ביינקען נאך די גלות טעג. יעמאלט וועט ערשט פארדריסען פאר וואס מ'האט ניט געטאן אין עבודה. מען וועט ערשט דערהערען דעם גרויסען ווייטאג פון העדר העבודה. איצטער אין די ימי הגלות, איז די ימי העבודה צו מכין זיין זיך צו ביאת המשיח בב"א.		
	תרגום		
	משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: אז, כאשר משיח יבא במהרה בימינו, אמן, יתגעגעו לימי הגלות; אז יצטערו, מדוע לא עסקו ב'עבודה'. אז יחושו את הצער הגדול של העדר ה'עבודה'. כעת בימי הגלות, הם ימי העבודה להכין עצמו לביאת המשיח במהרה בימינו, אמן.		

יום שלישי	יום חמישי	ד מנחם אב	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: דברים, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: ומה שמשבחים . . . 200 היא מיד.		
	מיט דער גרעסטער האָרעוואניע קען מען ניט פארדינען קיין איין סענט מעהר וויפיל השי"ת האָט אָפגעשטעלט, אז דער און דער מענטש זאל פארדינען. מען בעדארף טאן וויפיל עס איז נויטיג, אבער מען מוז געדיינקען, אז די גאנצע ארבעט, איז מער ניט ווי א טפל, דער עיקר איז די ברכה פון השי"ת, און די ברכה פארדינט מען ווען מען איז א ערליכער איד: תפלה בצבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים בא מלמדים ערליכע אידען.		

בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, אִי אֶפְשָׁר לְהַרְוִיחַ אֶפְלוּ אֲגוּרָה אַחַת יוֹתֵר, מֵאֲשֶׁר הִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קָבַע, שְׁאֵדָם פְּלוֹנֵי יְרוּיִחַ. צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּמָה שְׁנַחוּץ, אֲךָ חִיבִים לְזָכֵר, שְׁכָל הָעֲבוּדָה אֵינָה אֲלָא טָפֵל, הָעֶקֶר הוּא בְּרַכַּת ה' יִתְבָּרֵךְ, וְאֵת הַבְּרָכָה מְרוֹיַחִים כְּאֲשֶׁר הִנָּנוּ יְהוּדִים יְרָאִי שְׁמַיִם: [מִקְפִּידִים עַל] תְּפִלָּה בְּצַבּוּר, שְׁמִירַת שִׁבְת בְּהַדּוּר, כְּשֵׁרוֹת בְּהַשְׁגָּחָה גְּדוֹלָה, חֲנוּךְ הַבָּנִים אֲצֵל מְלַמְּדִים [שֶׁהֵם] יְהוּדִים יְרָאִי שְׁמַיִם.

יום
רביעי

יום שישי

ה מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, ששי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: ומ"ש וחטאתי . . . פשעיו.

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, האט דער בעש"ט געזאגט: אין יעדער דבר גשמי פון דברים המותרים זיינען פאראן טוב ורע: דער גשמי איז רע און דער חיות אלקי וואס איז מחי' דעם גשמי איז טוב. באדארף דער מענש וואס באנוצט דעם גשמי זיין א סור מרע, ניט וועלען דעם תענוג וואס איז פאראן אין דעם גשמי, און זיין ועשה טוב וועלען געשפייזט און געהאלפען ווערען פון דעם חיות אלקי וואס איז אין דעם דבר הגשמי. בקש שלום ורדפהו דער מענש וואס איז א סור מרע און א ועשה טוב, באדארף זוכען און נאכלויפען צו מאכען שלום צווישען דעם גשמי און חיות אלקי וואס איז איהם מחי'.

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". פרש הפעל-שם-טוב: בכל דבר גשמי מהדברים המותרים נמצאים טוב ורע: הגשמי הוא רע, והחיות האלקי המחיה את הגשמי הוא טוב. האדם המשתמש בגשמי, צריך להיות 'סור מרע', לא לרצות את התענוג הנמצא בגשמי, ולהיות 'ועשה טוב', לרצות להיות גזון ולהושע מהחיות האלקי שבדבר הגשמי. 'בקש שלום ורדפהו', האדם שהוא 'סור מרע ועשה טוב', צריך לבקש ולרדף לעשות שלום בין הגשמי לבין חיות האלקי שמחיהו.

יום
חמישי

שבת

ו מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תניא: פרק יב. וטעם . . . ימצא טוב.

דער רבי (רבינו הזקן) בעת ער איז געקומען פון פעטערבורג, האט ער געזאגט פאר'ן מיטעלען רבי'ן א מאמר – אינגאנצען עטליכע שורות: שאו ידיכם קדש – זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, וברכו את ה' – שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שעי"ז פועל שיהי' – יברכך ה' מציון – המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, עושה שמים וארץ – שעי"ז הוא קיום העולמות.

הָרָבִי (רַבְנֵנוּ הַזֶּקֶן), כְּאֲשֶׁר בָּא מִפְּטָרְבוֹרֵג, אָמַר לִפְנֵי אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי מֵאֲמֵר, – רַק כְּמָה שׁוֹרוֹת: "שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ" – זֶהוּ הַעֲלָאת הַמִּדּוֹת בְּמַחִין וְהָאֶרֶת הַמַּחִין בְּמִדּוֹת, "וּבְרָכוּ אֶת ה'" – שְׂמַמְשִׁיכִים עַל־יְדֵיהֶם שֶׁם הוּא' דִּלְעֵלָא, שְׁעַל־יְדֵיהֶם פּוֹעֵל שִׁיְהִיה "יְבָרְכֶךָ ה' מִצִּיּוֹן – הַמִּשְׁכַּת שֶׁם הוּא' מַעֲצָמִיּוֹת הַנִּשְׁמָה, "עֲשֵׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ" – שְׁעַל־יְדֵיהֶם הוּא קִיּוֹם הָעוֹלָמוֹת.

יום
שישי

יום ראשון

ז מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.

תניא: א. פותחין . . . 204 והגוף שבנפש.

אגרת הקדש "פותחין בברכה", נכתבה עשרה שנים קדם כתיבת אגרת "קטנת".

שבת
קודש

יום שני

ח מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, שני עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.

תניא: אך מי . . . 204 מצוי הנפש.

יש זכירות אומרים אותם בכל יום, גם בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.
מפתגמי אאזמו"ר: וואס איז די פעולה פון חסידות און יראת שמים, אז עס פעלט דער עיקר – אהבת ישראל, און נאך גורם זיין ח"ו צער אל הזולת.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מהי פעלת חסידות ויראת שמים, אם חסר העקר – אהבת ישראל, ועוד גורם חסידות צער לזולת.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

- 1 אבל לְמִידִי אֲחֵרִינָא – צוֹרוֹת אַחֲרוֹת שֶׁעַל כָּלִים לִנְיָ בְּעֵלְמָא עֲבָדִי
- 2 לְהוּ – רַק לִנְי בַּלְבַּד מִצִּיּוֹרִים אוֹתוֹ, וְלִכְךָ אֵין לְאוֹסְרִם.
- 3 הַגִּמְרָא דְנָה בְּבִיאוֹר בְּרִייתָא בַּעֲנִין זֶה: מְנַקֵּי רַב שְׁשֵׁת חוֹמְרֵי
- 4 מְתַנְיָתָא – מַלְקֵט הִיָּה רַב שֵׁשֶׁת בְּרִייתוֹת קְשׁוֹת לְהַבְנִה, וְתִנִּי –
- 5 וְהִיָּה שׁוֹנָה אוֹתוֹן בֵּית הַמִּדְרָשׁ כְּדִי שֶׁהַלּוֹמְדִים יִתְבּוֹנְנוּ בְּהוֹן
- 6 וַיְבַאֲרוּן. בִּאֲחַת הַבְּרִייתוֹת נֹאמֵר, כָּל הַמְּוֹלּוֹת מוֹתְרִין, חוּץ מִמָּל
- 7 חֶמָה וְלִבְנָה, וְכָל הַפְּרָצוּפִין מוֹתְרִין, חוּץ מִפְּרָצוּף אָדָם, וְכָל הַצּוֹרוֹת
- 8 מוֹתְרוֹת, חוּץ מִצּוֹרֶת דְּרָקוֹן.
- 9 אֲמַר מַר, 'כָּל הַמְּוֹלּוֹת מוֹתְרִין חוּץ מִמָּל חֶמָה וְלִבְנָה'. (הֵקָא) בְּמֵאִי
- 10 עֲקָמִין – בִּאִיזָה עֲנִין עוֹסֶקֶת הַבְּרִייתָא, אֵילְמָא בְּעוֹשָׁה – בְּמִצִּיּוֹר
- 11 אֶת הַמְּוֹלּוֹת, שְׁמוֹתָא לְצִיּוֹר אֶת כָּל הַמְּוֹלּוֹת חוּץ מִמָּל חֶמָה
- 12 וְלִבְנָה, אִי מְדוּבָר בְּעוֹשָׁה, כָּל הַמְּוֹלּוֹת מִי שְׂרִי וְהָאֵם מוֹתְרִין
- 13 לְצִיּוֹרִים, וְהֵקָתִיב (שְׁמוֹת ב כ) 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי', וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים, לֹא
- 14 תַעֲשׂוּן וְתַצִּיּוֹר בְּדִמּוּת שְׁמִשִּׁי הַמִּשְׁמָשִׁין לִפְנֵי בְּרוּם, דְּהִינּוּ דִּמּוּת
- 15 מִלֵּאכִים וְכוּכָבִים וּמְזוֹלוֹת. אֵילָא פְּשִׁטָּא שְׁמִדוּבָר בְּמִצְוָא כָּלִי וְעַלִּי
- 16 צוֹרוֹת הַמְּוֹלּוֹת, וְכִדְרָתָן הַמְּוֹצָא בָּלִים וְעַלִּיהֶם צוֹרֶת חֶמָה צוֹרֶת

- 17 לִבְנָה צוֹרֶת דְּרָקוֹן יוֹלִיכֶם לִים הַמָּלַח, וְאוֹמֶרֶת הַבְּרִייתָא שְׁאוֹרִים
- 18 רַק כָּלִים שְׁמִצּוֹרִים עַלִּיהֶם צוֹרֶת מִזֵּל חֶמָה וְצוֹרֶת מִזֵּל לִבְנָה. אִי
- 19 מְדוּבָר בְּמִצְוָא, אֵילְמָא מְצִיעָתָא – אֲמוֹר וּבִאֲר אֶת הַדִּין הָאֲמִצְעִי
- 20 (הַשְּׁנִין) בְּבִרִיתָא, 'כָּל הַפְּרָצוּפוֹת – דִּמּוּת בַּעֲלִי חַיִּים מוֹתְרִין חוּץ
- 21 מִפְּרָצוּף – דִּמּוּת אָדָם, וְאִי בְּמִצְוָא כָּלִי וְעַלִּי צוֹרוֹת פְּרָצוּפִים,
- 22 קְשׁוֹה, פְּרָצוּף אָדָם מִי וְהָאֵם אֲסוּר, וְהִתְנַן 'הַמְּוֹצָא בָּלִים וְעַלִּיהֶם
- 23 צוֹרֶת חֶמָה צוֹרֶת לִבְנָה צוֹרֶת דְּרָקוֹן יוֹלִיכֶם לִים הַמָּלַח, צוֹרֶת דְּרָקוֹן
- 24 אֵין – אֲכַן אֲסוּרָה, אֲבָל פְּרָצוּף אָדָם לֹא. אֵילָא פְּשִׁטָּא שְׁבִמְצִיעָתָא
- 25 מְדוּבָר בְּעוֹשָׁה – בְּמִצִּיּוֹר דִּמּוּיוֹת, שְׁמוֹתָא לְצִיּוֹר דִּמּוּיוֹת בַּעֲלִי חַיִּים
- 26 אֲךָ לֹא דִמּוּת אָדָם, וְכִדְרָב הוֹנָא בְּרִית דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ שְׁדִרְשׁ כֵּן מִפְּסוֹק
- 27 (לְהַלֵּן ב) אִי הַמְצִיעָתָא מְדַבֵּרֶת בְּעוֹשָׁה וְהָאֵם בְּמִצִּיּוֹר, אֵילְמָא – אֲמוֹר
- 28 וּבִאֲר אֶת הַפְּשָׁא, 'כָּל הַצּוֹרוֹת מוֹתְרִין חוּץ מִצּוֹרֶת דְּרָקוֹן, וְאִי
- 29 בְּעוֹשָׁה וְהָאֵם בְּמִצִּיּוֹר, קְשׁוֹה, צוֹרֶת דְּרָקוֹן מִי וְהָאֵם אֲסוּר לְצִיּוֹר,
- 30 וְהֵקָתִיב (שְׁמוֹת ב כ) 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהִי כִסֵּף וְאֱלֹהִי זָהָב, וְדִרְשׁוּ
- 31 חֲכָמִים לֹא תַעֲשׂוּן כְּדִמּוּת שְׁמִשִּׁי הַמִּשְׁמָשִׁין לִפְנֵי בְּרוּם, שְׁאוֹר
- 32 לְצִיּוֹר דִּמּוּיוֹת מִלֵּאכִים וְכוּכָבִים וּמְזוֹלוֹת, וִישׁ לְדִיִּיק,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ב' מנחם-אב ~

לשכה אחת – שני שמות

ומה הקשר בין השם 'לשכת העץ' לכהנים הכשרים שהאריכו ימים?

מבאר על כך הגאון רבי לוי יצחק שניאורסון, אביו של הרבי (תורת לוי יצחק עמ' רפו. ועד"ו בתוספות חדשים למידות פ"ה מ"ד): "עץ מורה על אריכות ימים כמו שנאמר בישעיה (ס"ה, כב): "כימי העץ ימי עמי". ולכן נקראת 'לשכת העץ' בגלל אריכות ימיהם המורה על צדקתם.

ומוסיף, כי הקשר בין כהן גדול לאריכות ימים מוכח גם מדברי חז"ל (ספרי מסעי לה, כה) בנוגע לרוצח נפש בשגגה שאין לו לצאת מעיר מקלט "עד מות הכהן הגדול" – כי "רוצח מקצר ימים של אדם וכהן גדול מאריך ימיו של אדם. אין בדן שיאה מי שמקצר ימיו של אדם לפני מי שמאריך ימיו של אדם" (וראה לקוטי שיחות כח עמ' 222 ביאור ההוספה שבהוכחה זו).

הלכות בית הבחירה פרק ה, הלכה יז: ולשכת העץ היתה אחורי שפיתקו, והיא היתה לשכת כהן גדול; והיא הנקראת 'לשכת פלֶהֲדִין'.

מבואר בגמרא (יומא ה, ב) שהשם של לשכת כהן גדול השתנה ל'לשכת פרהֲדִין' באמצע ימי בית שני, כאשר הכהנים לא היו ראויים וצדיקים ושילמו ממון למלכי בית חשמונאי כדי להתמנות לכהנים גדולים, ולכן לא היו מוציאים את שנתם אלא היו מתחלפים בכל שנה. ו'לֶפְיִכָּךְ הָיוּ קוֹרְאִין אוֹתָהּ לְשַׁכַּת פְּרִהֲדִין', היינו 'פקידי המלך' (רש"י שם) – "כִּפְרֵהֲדִין הָלְלוּ שְׂמֵחִילִפִּין אוֹתָם כֹּל שָׁנָם עֶשֶׂר חֹדְשׁ".

אבל קודם לתקופה זו, עד לימי שמעון הצדיק שהאריך ימים (רש"י שם ד"ה בתחילה), כאשר הכהנים היו כשרים, היתה הלשכה נקראת 'לשכת העץ'.

~ יום שני ג' מנחם-אב ~

שמירת המקדש ביום ובלילה

ותירץ ה'תפארת ישראל' (תמיד פ"א מ"א): השמירה שהיא מחמת כבוד אינה צריכה להיות ביום כי עבודת הכהנים היא ביום, ובהליכתם בעת עבודתם אנה ואנה – "כולו אומר כבוד", ורק בלילה שאין בו עבודה (אין הקרבת קרבנות בלילה-הל' מעה"ק פ"ד ה"א) הכבוד לבית המקדש הוא ע"י השמירה.

וביאר הרבי (לקוטי שיחות יג, עמ' 60): ענינו של הכבוד לבית המקדש על ידי עבודת הכהנים ביום הוא שלא יסוחו דעתם מהמקדש, וזה מורה על רוממות וקדושת הבית. וכן כתב הרא"ש (מס' תמיד בתחלתה) "כבוד המקדש שלא יסוחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה".

ולכן, שמירת המקדש היא רק בלילה כי ביום היו הכהנים עובדים עבודתם משעה שהאיר פני המזרח (תמיד פ"ג מ"ב), ובהקרכת הקרבנות צריכה להיות כוונה, ובוודאי אינם מסיחים דעתם מהמקדש, אבל בלילה שאין עבודה בבית המקדש נצטוו על שמירת המקדש כדי שלא יסוחו דעתם ממנו.

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכות א-ב: שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם פֶּחַד מְאֹיֵב וְלֹא מְלֻטָּיִם; שְׁאִין שְׁמִירַתוֹ אֵלָּא כְּבוֹד לוי; אֵינוֹ דוֹמָה לְפִלְטוּרִין שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיו שׁוּמְרִין, לְפִלְטוּרִין שְׁאִין עֲלֵיו שׁוּמְרִין. וְשְׁמִירָה זוֹ מִצְוָתָהּ כָּל תְּלִילָה.

משמעות לשון הרמב"ם היא שמצוות שמירת המקדש היא רק בלילה. וכן כתב ב'ספר המצוות' (מ"ע כב) "שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד, בכל לילה כל הלילה לגדלו ולכבדו ולרוממו". וכן פירש הרמב"ן את הכתוב (במדבר א, נג) 'ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות' – "שישמרו אותו בלילה וילכו סביב למשכן" (ולא כדעת המפרש בתחילת מס' תמיד, שהשמירה היתה ביום ובלילה).

והקשה ה'מנחת חינוך' (מ' שפח):

כיון שמצוות השמירה אינה מפני "פחד מאויב", אלא לכבוד המקדש כי "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", מדוע לא צריכה להיות שמירה גם ביום, ו"פוק חזי דפלטרין של מלך יש שומרים ביום גם כן"?

אחד מעיקרי האמונה הוא שהתורה היא נצחית ולא תשתנה גם לעתיד לבוא (הל' יסודי התורה פ"ט ה"א). ואם כן כיצד לעתיד לבא ישתנה הדבר והלויים שלא נולדו מזרע אהרן – יהפכו להיות כהנים (ולעיל פ"ג ה"ט נתבאר שהלויים מוזהרים שלא לעבוד את עבודת הכהנים) ? !

ותירץ: ערב פסח הוא זמן הקרבת קרבן לכלל ישראל ולכן אסור בעשיית מלאכה מן הדין, אך יחיד או משפחה המביאים קרבן אינם אסורים בעשיית מלאכה אלא משום מנהג.

~ יום חמישי ו' מנחם-אב ~

תיכף יכול משיח לבוא

יין בהדיא" (וכן כתב כאן הראב"ד). ולפי זה, ההיתר לשתות יין לכהנים בזמן הזה הוא לכל כהן. אך הרמב"ם פירש "תקנתו קלקלתו.. שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו". ומזה מובן (ראה כסף משנה כאן) שההיתר הוא רק לכהן שאינו יודע את משמרתו (כי גם אם יבנה המקדש לא יוכל לעבוד עד שיקבע), אבל כהן המכיר את משמרתו אסור לו לשתות יין גם בזמן הזה.

ומדברי הרמב"ם בהלכה זו יש להוכיח עד כמה בואו של המשיח הוא מוחשי וקרוב:

ניתן להפיג את שכרות היין במהלך מיל או בשינה (ש"ע אור"ח סי' צט ס"ב), ושיעור מהלך מיל הוא (לכל היותר) 24 דקות (אור"ח סי' תנט ס"ב). ואם כן, כעבור 24 דקות השכרות תפוג בכל אופן ולא תהיה כל מניעה לעבוד בבית המקדש, ונמצא שכל הנידון לאסור שתיית יין בזמן הזה מתייחס לשיעור הפחות מ- 24 דקות. הרי שמשמעות ההלכה היא, שמשיח יכול להגיע כאשר בית המקדש בנוי ומוכן לעבוד בו, בתוך זמן מועט ביותר (פחות מ- 24 דקות)!

(לקוטי שיחות ב, עמ' 618)

הלכות ביאת המקדש פרק א, הלכה ז: כל כהן שיוצע מאיזה משמר הוא ומאיזה בית אב הוא, ויודע שפתי אבותיו קבועים הם בעבודה היום – אסור לו לשתות כל אותו היום... לא היה מכיר משמרתו ולא בתי אבותיו – הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם; אבל תקנתו קלקלתו, והרי הוא מתיר לשתות תמיד – שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו.

בגמרא (תענית יז, א) הביאו דברי רבי: "אומר אני אסור לשתות יין לעולם, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו", ומותר. ואמר אביי, "קמאן שתו האידינא קהני חמרא – קרבני" (וכן פירש ר"ח: "ונגהגו הכהנים לשתות יין עכשיו כרבי").

ומה משמעות האמירה "שתקנתו – קלקלתו"?

רש"י (שם ד"ה רבי) פירש שאם באנו לחשוש שמא יבנה המקדש, היה צריך לאסור לשתות יין לכל כהן, גם למי שמכיר את משמרתו, "דחיישינן שמא ישתנה סדר משמרות ושמא יעברו כולם לחנוכת הבית בבת אחת ונמצא זה צריך לעבוד", אלא שלמעשה אין חוששים לכך ו"תקנתו קלקלתו": דהוי כמה שנים שלא חזרה בירה וקלקלה זו תקנתו לשתות

~ יום שישי ז' מנחם-אב ~

מתי הותרה 'טומאת התהום'?

כהן שעבד ונודע לו שנטמא ב'טומאת התהום', הציץ מרצה ומכשיר את עבודתו (והיא הלכה למשה מסיני – פסחים פא, ב) וזאת בזמן שהציץ על מצחו (להלן ה"ח). ואילו בהולך לעשות את הפסח ונודע לו שהוא טמא ב'טומאת התהום', הרמב"ם (הל' קרבן פסח שם) לא הזכיר כלל שהדבר תלוי בריצוי ציץ.

וטעם החילוק:

בהיתר של 'טומאת התהום' נאמרו שני דינים. א. ההולך לשחוט את הפסח ועבר במקום שהיתה שם 'טומאת התהום' וספק האם נטמא בכלל, גם כאשר כבר נודע שהיתה הטומאה, מותר לו להקריב לכתחילה (כי גם עכשיו אין כאן ידיעה ברורה), ואינו צריך ריצוי ציץ כי העבודה נעשית בהיתר. ב. כאשר נודע שהיתה 'טומאת התהום' ומתברר שנטמא בוודאות, לכתחילה אסור לו להקריב קרבן אך אם עבר והקריב – הציץ מרצה.

ולפי זה, בהולך לעשות הפסח ונטמא 'טומאת התהום' שכתב הרמב"ם ששוחט הפסח (לכתחילה) מדובר בטומאה שאינה וודאית ("שאפשר שנגע") וכיון שעבודתו בהיתר, לא

הלכות ביאת המקדש פרק ד, הלכה ו: כל כהן שיעבד, ואחר כך נודע שהיה טמא... אם היא טומאת התהום – הציץ מרצה... ואפילו נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם, וזרק – הורצה.

הקשה ה'כסף משנה':

בהלכה זו כתב הרמב"ם שכהן שהקריב קרבן וקודם זריקת הדם נודע לו שנטמא ב'טומאת התהום' (טומאה נעלמת שלא נודעה לשום אדם בעולם) – אם זרק, בדיעבד הציץ מרצה, אבל לכתחילה לא יזרוק. ואילו בהולך לשחוט את הפסח ועבר במקום שהיתה שם 'טומאת התהום' כתב הרמב"ם (הל' קרבן פסח פ"ו ה"א) ש"שוחט ואוכל פסחו" ומשמע שיכול לשחוט את פסחו ולזרוק את דמו לכתחילה!

ותירץ:

קרבן פסח הוא חובה ומצוה עוברת ולכן יכול לשוחטו לכתחילה, מה שאין כן שאר קרבנות, רק אם זרק את הדם – בדיעבד הורצה.

וה'שערי ישר' (שער ב, פ"ב) מבאר:

ריצוי הציץ כי הריצוי הוא על חטא ולא יתכן להתיר עשיית חטא במחשבה שהציץ ירצה עליו, ורק אם זרק – בדיעבד הציץ מרצה.

הזקק לריצוי ציץ. ואילו כאן, בכהן שעבד וקורם שזרק נודע שנטמא ב'טומאת התהום' מדובר שנטמא בוודאות, ולכן לא הותרה עבודתו לכתחילה שהרי לא שייך להתירה על סמך

~ שבת קודש ח' מנחם-אב ~

מהו היסח הדעת?

מפרשים שמדובר על חוסר זהירות ממגע בלכלוך, ומאחר ותכלית הקידוש היא ניקיון הכהן לעבודה הרי כשהסיח דעתו, הקידוש בטל (ראה הנסמן ב'שערי היכל' זבחים עמ' קכד). אך יש מפרשים שהכוונה להיסח הדעת מהעבודה, שאם לא היה בדעתו להמשיך בעבודה, הרי כאשר חזר אליה לאחר מכן זוהי עבודה חדשה המחייבת נטילה חדשה, ולכן גם שינה נחשבת הפסק (חסדי דוד מנחות א, ז, וראה שערי היכל שם).

אך על עצם פירושו של הכסף משנה שהשינה מחייבת בקידוש משום היסח הדעת יש שהעירו כי מלשון הרמב"ם "ולא יישן... ולא יסיח דעתו" משמע שהם שני עניינים שונים, והשינה מחייבת בנטילה מצד עצמה ולא משום היסח הדעת.

וה'שפת אמת' (זבחים כ, ב) ביאר: כשם שהיוצא מהמקדש חייב לקדש ידיו ורגליו בחזרתו, כך גם הישן שאמנם לא יצא מהמקום בגופו אולם נפשו יוצאת ממנו בשינה, וכאשר הוא מתעורר הרי זה כאילו נכנס שוב למקדש ולכן עליו לקדש ידיו ורגליו.

הלכות ביאת מקדש פרק ה, הלכה ג: אין נכנסין צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה; אלא פעם אחת מקדש בפקדו, והולך ועובד כל היום בלוי וכל תלילה; והוא – שלא יצא מן המקדש, ולא יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו; ואם עשה אחד מארבעתן, צריך לחזור ולקדש.

נאמר בגמרא שאם הכהן יצא מן המקדש או הסיח דעתו מהעבודה, עליו לחזור ולקדש. והרמב"ם מוסיף שאף אם ישן עליו לחזור ולקדש. ומבאר הכסף משנה בטעמו כי גם השינה נחשבת היסח הדעת.

ויש שהקשו (חזון נחום, זבחים פ"ב מ"א), הרי בהלכות תפילין נפסק שמותר לישון בהם שינת עראי ואין זה נחשב כהיסח הדעת, ומדוע כאן נחשבת השינה כהיסח הדעת?

אך נראה כי ענין 'היסח הדעת' מתפרש בכל מקום לגופו: איסור היסח הדעת בתפילין הוא כי מחמת קדושתם אין לעסוק בהבלי העולם בהיותו לבוש בהם, ולכן שינה אינה בכלל האיסור שהרי אדרבה הוא בטל מכל עיסוק. ולגבי היסח הדעת המחייב קידוש ידיים ורגליים, יש

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' א

מבאר הגמרא: אלא ודאי כוונת הברייתא לומר, כְּסִימְנֵי בִיצִים של עוף טהור, כִּדְּהֵם סִימְנֵי עוֹבְרֵי – ביצים של דגים טהורים. וְאֵלוּ הֵן סִימְנֵי בִיצִים של עוף ודג טהורים, כִּדְּשִׁבּוֹדֶרֶת – משוכה, דהיינו שמצד אחד היא רחבה והולכת ומתקצרת, וְעִנּוּלָּגֶלֶת – עגולה ומתגלגלת, וְרֹאשָׁה אֶחָד כִּדְּ – רחב, וְרֹאשָׁה אֶחָד חָדָר, ביצה זו מְהוּרָה היא, אולם אם שְׁנֵי רֹאשֶׁיהָ חֲדָי, וְשְׁנֵי – או ששני רֹאשֶׁיהָ כִּדְּ – רחבים, זו ביצה מְמֵאָה. סִימֵן נוֹסֵף, הֶלְמוֹן – החלק הצהוב של הביצה, כשהוא מִבְּחוּץ, וְחֶלְבוֹן – והחלק הלבן, הוא מִבְּפְּנִים, זו ביצה מְמֵאָה, ואילו חֶלְבוֹן מִבְּחוּץ וְחֶלְמוֹן מִבְּפְּנִים, זו ביצת עוף או דג טָהוֹר. כאשר הֶלְלוֹן וְחֶלְמוֹן מְעוֹרְבִין יָהּ בָּהּ, זו היא בִיצַת הַשֶּׁרֶץ. מכל מקום מבואר שיש לביצים סימני כשרות בפני עצמם, ואם כן קשה, מדוע יש צורך במומחה כדי להכיר בכשרותם. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא, כְּשֶׁנִּימְחוּ הַבִּיצִים וְאִי אִפְשָׁר לְבַדּוֹק בְּסִמְנֵיהֶם. מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי דֹּסְתָא דִּמֵּן בִּירֵי דְאֲמַר כְּסִי מְמֵאָה עוֹבְרֵן – שיש למחוק מהברייתא תיבת 'עוברין', ומשום שלדעתו לדג טמא אין ביצים,

ביצי דגים אינם אלא של דג טהור. וְרִמְיָנִי – וקשה מברייתא, ששנינו, דֵּן כְּסִי מְשֻׁרֵּיין דגים קטנים, ואילו דֵּן טָהוֹר מְטִיל בִיצִים ומהם יוצאים דגים קטנים, משמע שלדג טמא אין ביצים. ענה לו רבי דוסתאי לעולא, כְּסִי מְמֵאָה – הסר מן הברייתא תיבת 'עוברין', ולפי זה רק קרבי דגים יש לקנות מן המומחה אבל ביצי דגים ניקחים גם ממי שאינו מומחה. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹדָא לעולא, לֹא תִסְמִי אֵין צוֹרֵךְ לְהַסִּיר תִּיבַת 'עוברין', תְּרִוּיָהוּ – שניהם, גם הדג הטהור וגם הטמא מְטִיל בִיצִים נִימְחוּ – המה, אֲלֵא שְׁוָה – הדג הטהור מְשֻׁרֵּיין מִבְּחוּץ – מטיל ביציו לחוץ ושם יוצאים מהביצים דגים קטנים, ואילו זה – הדג הטמא מְשֻׁרֵּיין מִבְּפְּנִים – כשהביצים עדיין במעיו הן מתבקעות ויוצאים מהם דגים קטנים. מקשה הגמרא: לָמָּה לִי מוֹמְחָה כְּדִי לְהַבְחִין בְּבִיצֵי הַדָּגִים אִם הֵם מִדֵּג טָהוֹר, לְבַדּוֹק בְּסִימְנֵין שֶׁל הַבִּיצִים עֲצֻמָּה, דִּתְנִינָא בְּבִרְיָתָא, כְּסִימְנֵי בִיצִים כִּדְּ סִימְנֵי דָּגִים – סימני הדגים שוים לסימני הביצים. מתזה הגמרא: סִימְנֵי דָּגִים סָלְקָא דִּעְתָּךְ – וכי תעלה על דעתך שכוונת הברייתא לתת סימנים לדגים עצמם, הלא סִימְנֵי דָּגִים, סְפִיר וְקִשְׁשָׁתָּה בְּתִיב בָּהּ בְּפִסּוֹק.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ב' מנחם-אב ~

הלכות בית הבחירה

פרק ה

שטח הר הבית, העזרה והלשכות.

א. הר הבית^א, והוא הר המזרחה - היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, והיה מקף חומה; וכפין על גבי כפין היו בנאות מתחתיו, מפני אהל הטמאה. וכלו היה מקרה סטו לפנים מסטור.

(א) המקום שעליו נבנה בית המקדש. (ב) הר הבית היה בנוי על גבי מערכת של מבנים קשתיים, שביניהם חללים ריקים. מעליהם נבנתה קומה נוספת של קשתות, כאשר עמודי הקשתות שבקומה העליונה עמדו בדיוק מעל החללים של הקומה שמתחתיה. (ג) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחת להר הבית והוא מטמא את העומדים מעליו. לכן עשו את החללים האלה, כי כאשר יש חלל שלם וסגור מעל הטומאה, הטומאה אינה עולה למעלה. (ד) מסביב לחומת הר הבית, בצד הפנימי, הקיפו שתי שדרות עמודים עם תקרה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הר הבית, והוא הר המזרחה".

ההוראה בעבודת ה' מזה, שההליכה בדרך היהדות בקיום התומצ"צ צריכה להיות באופן של "הר" היינו שלא רק שאינו מתבייש ביהדותו אלא שהנהגתו היא בדרך "גאון" באופן של הגבהה ורוממות לעיני כל העמים כבית-המקדש ממש, עליו נאמר בנבואת הגאולה "נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים גו' ונהרו אליו כל הגוים".

ובריש פ"ו כתב: "המקדש כולו לא הי' במישור אלא במעלה ההר" היינו שכל חלק גבוה יותר מהחלק שלפניו, ובלשונו "מהלך עד סוף החיל בשוה ועולה. לעזרת נשים. . . ומהלך כל עזרת נשים בשוה ועולה ממנה לעזרת ישראל. . . ומהלך כל עזרת ישראל בשוה

ועולה ממנה לעזרת הכהנים" וכן הלאה למעלה בקודש. וההוראה מכך, שאל לו ליהודי להסתפק בזה שנמצא כבר במקום גבוה – "הר" אלא שצריך להוסיף ולהוסיף בעלי" אחר עלי".

ובתחילת פ"ג כתב: "מצות-עשה ליראה מן המקדש" וההוראה מכך שכאשר יהודי יודע גודל המעלה בשליחותו ותפקידו, שהקב"ה בחר בו והטיל עליו האחריות ותפקיד לבנות בית המקדש, עלולה להתעורר אצלו המחשבה שיכול לעשות איזו פשרה קלה ולוותר ח"ו על קוצו של יו"ד וכו' שהרי הוא "שותף שוה" בעסק זה.

הנה על זה באה ההוראה מהציווי "את מקדשי תיראו" שלמרות מעלתו וחשיבותו של יהודי שהוא זה הבונה את בית המקדש, אעפ"כ "מצות עשה לירא מן המקדש. . . ממי שצוה על יראתו" ועליו למלא את שליחותו תוך הקפדה מוחלטת על כל הפרטים ופרטי הפרטים.

(יין מלכות, ספר שופטים, סימן יב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. וחמשה שערים היו לו - אחד מן המערב, ואחד מן המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל שער עשר אמות, וגבהו עשרים; ויש להן דלתות.

ג. לפנים ממנו סורגי מקיף סביב, גבהו עשרה טפחים. ולפנים מן הסורג - החיל, גבהו עשר אמות; ועליו הוא אומר בקינות³⁴: "ויאכל חל וחומה, יחדו"; "וחומה" - זו חומת העזרה".

(ה) בתוך שטח הר הבית. (ו) מחיצה קלועה, שכולה עשויה חורים חורים. (ז) חומה שמקיפה את כל העזרה. (ח) "חומה" האמורה בפסוק הכוונה לחומת העזרה, ולא לחומת הר הבית.

ד. לפנים מן החיל - העזרה; וכל העזרה היתה ארץ מאה ושמונים ושבע^[אמה], על רחב מאה ושלושים וחמש. ושבעה שערים היו לה - שלשה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דרומית - ב'ה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת 'לשפת בית שמניה'.

(כא) שאינם ראויים לעבודה. (כב) בודקים את העצים למזבח, אם יש בהם תולעים. (כג) שם היו המזרעים טובלים כדי להיטהר. (כד) שם היו שומרים את היין עבור ניסוך היין, ואת השמן למנורה.

ט. עזרת נשים היתה מקפת בצוטרך [=מרפסת], כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטה - כדי שלא יהיו מערביני.

(כה) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות.

ובית גדול היה בצד העזרה, בצפונה מבחוץ בין העזרה והחיל, והיה בנוי כפחית, ומקף רבדין של אבן; והוא היה נקרא 'בית המוקד'. ושני פתחים היו לו - אחד פתוח לעזרה, ואחד פתוח לחיל.

(כו) עם גג עגול. (כז) איצטבאות - משטחים של אבן שהיו מחוברים לכותל.

י. וארבע לשכות היו בו, שתיים קדש ושתיים חלש; וראשי פספסין מבדילין בין הקדש והחלש.

(כח) בבית המוקד. (כט) החלק הצפוני של בית המוקד היה חול, ואילו החלק הדרומי, שהיה סמוך לעזרה, היה קודש. (ל) חתיכות עץ קטנות ברצפה שסימנו את הגבול בין קודש לחול.

ומה הן משמשות? מערבית דרומית - לשפת הטלאים^א; דרומית מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים^ב; מזרחית צפונית - ב'ה גגו בית חשמונאי אבני המזבח ששקצום מלכי יון^ג; צפונית מערבית - ב'ה יורדין לבית הטבילה^ד.

(לא) שם היו מחזיקים את הטלאים לצורך הקרבת קורבן התמיד. (לב) שם היו אופים את לחם הפנים. (לג) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו על המזבח לעבודה זרה, וכשנצחו החשמונאים הם גגו את אבני המזבח באותה לשכה. (לד) כהן שנטמא היה יורד דרך לשכה זו, לתוך מחילה מתחת לקרקע, עד שהיה מגיע לבית הטבילה, כדי לטבול ולהיטהר.

יא. היורד לבית הטבילה מלשכה זו, היה הולך במסבה^ה ההולכת תחת המקדש פלו, והנרות דולקות מכאן ומכאן, עד שמגיע לבית הטבילה. ומדרה היתה שם^ו, ובית הכסא של כבוד^ז; וזה הוא כבוד^ח - מצאו נעול, בידוע שיש שם אדם.

מן הצפון סמוכין למערב, ושלשה מן הדרום סמוכין למערב, ואחד במזרח מכין כנגד בית קדש הקדשים באמצע.

(ט) גם לעזרה הייתה חומה.

ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות, וגבהו עשרים אמה; והיו לו דלתות מחפות [מזופות] זזה חוץ משער מזרחי שהיה נחשת דומה לזהב, ושער זה הוא הנקרא 'שער עליון', והוא שער ניקנור^א.

(י) והוא נקרא שער העליון, כי הוא היה גבוה יותר מעזרת הנשים. (יא) ונקרא כן על שם איש חסיד שהביא את הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים גדולים כשהביא את הדלתות.

ו. העזרה לא היתה מכונת באמצע הר הבית^ב, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרחחות^ג, וקרובה למערב יתר מכל הרחחות^ד; ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב^ה, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון^ו.

(יב) המרחק בין העזרה לחומת הר הבית, לא היה שווה בכל הצדדים. (יג) המרחק בין העזרה בצד דרום לחומת הר הבית, היה המרחק הכי גדול. (יד) בצידה המערבי, העזרה הייתה הכי קרוב לחומת הר הבית. (טו) המרחק בצידה הצפוני, היה רחוק יותר מהמרחק בצידה המערבי. (טז) המרחק בצידה המזרחי, היה רחוק יותר מהמרחק שהיה בצידה הצפוני.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת נשים, והיא היתה ארוך מאה ושלשים וחמש על רחב מאה ושלשים וחמש. וארבע לשכות היו במקצעותיה^א, של ארבעים ארבעים אמה^ב, ולא היו מקורות^ג; וכן עתדין להיות^ד.

(יז) בארבע פינותיה מבפנים. (יח) כלומר, כל לשכה הייתה בגודל ארבעים אמה על ארבעים אמה. (יט) לא היה להם תקרה. (כ) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.

ח. ומה הן משמשות? דרומית מזרחית - לשפת הנזירים, ששם מבשלין את [קרבות] שלמיהן ומגלחין את שערן; ומזרחית צפונית - לשפת דיר העצים, ששם כהנים בעלי מומין^א מתלעין בעצים^ב, שכל עץ שנמצא בו תולעת, פסול; צפונית מערבית - לשפת המצרעים^ג; מערבית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לה) במחילה מתחת לקרקע. לו) בלשכה שבה יורדים לבית הטבילה. לז) מקום לעשיית צרכים. לח) מדוע נקרא כך, מפני שבדלת בית הכסא היה סימן אם יש אדם בפנים, ומעולם לא נכנס לשם אדם כשחברו היה בפנים.

יב. ארץ העזרה מן המערב למזרח, מאה ושמונים ושבע^{לט}; וזה הוא חשבון: מפתל מערבי של עזרה^מ עד פתל ההיכל - אחת עשרה אמה; וארץ ההיכל פלו^{מא} - מאה אמה^{מב}; בין האולם למזבח - שתים ועשרים; המזבח - שתים ושלשים; מקום דריסת רגלי הכהנים^{מג}, והוא הנקרא 'עזרת כהנים' - אחת עשרה אמה; מקום דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא 'עזרת ישראל' - אחת עשרה אמה.

לט) דהיינו מתחילת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. מ) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. מא) קודש הקדשים, ההיכל והאולם. מב) עם עובי הכתלים שבאמצע. מג) השטח בעזרה שלכוהנים מותר להיות שם, וישראל אינם יכולים להיות ללא סיבה.

יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום, מאה ושלשים וחמש; וזה הוא חשבון: מפתל צפוני עד בית המטבחים - שמונה אמות; בית המטבחים - שתים עשרה אמה ומחצה, ושם תולין ומפשיטין את הקדשים^{מד}. ובצדן^{מה}.

מד) לאחר שחיתת הקורבנות היו תולים את הקורבנות על גבי עמודים שנקראו 'ננסין', ומפשיטים את העור שלהם. מה) מילה זו שייכת להלכה הבאה - בצידן של העמודים היו השולחנות.

יד. מקום השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של שיש^{מי} שמוניחין עליהן הנתחים, ומדיחין [ורחצים] את הבשר לבשלו; ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום השלחנות, מקום הטבעות^{מז} - עשרים וארבע אמה; ושם שוחטין את הקדשים^{מח}.

מו) שולחנות אלו היו עשויים שיש ולא זהב, כדי שבשר הקורבנות שמניחים עליהם לא יתחמם ויתקלקל. מז) טבעות שהיו קבועות בקרקע, והיו מכניסים בהם את רגלי הבהמה בשעת השחיטה. מח) שם היו שוחטים את קורבנות 'קדשי קדשים' ששחיתם בצפון העזרה (אבל קורבנות 'קדשים קלים' שחיתם בכל מקום בעזרה).

טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות, והמזבח - שלשים ושתים, והכבש - שלשים^{מט},

מט) הכבש היה ארכו שלושים ושתים אמה, אך תפס בעזרה רק שלושים אמה, כי שתי אמות מהכבש היו עולים על היסוד ועל הסוכב.

מפתל צפוני של עזרה עד פתל המזבח, שהוא רחב [העזרה] שלשים ומחצה, וכנגדו מפתל האולם עד פתל מזרחי של עזרה, שהוא ארץ [העזרה] ושבעים^{נא}.

נ) מהכותל הצפוני ועד למזבח עצמו (לא כולל המזבח) - היה שישים וחצי אמה. נא) מכותל האולם ועד כותל העזרה היה שבעים ושש אמה.

טז. כל המרבע הזה הוא הנקרא 'צפון', והוא המקום ששוחטין בו קדשי קדשים. יז. שמונה לשכות היו בעזרת ישראל - שלש בצפון, ושלש בדרום. שפדרום - לשפת המלח, לשפת הפרוה, לשפת המדיחין: לשפת המלח - שם נותנין מלח לקרבן^{נב}; לשפת הפרוה^{נג} - שם מולחין עורות הקדשים, ועל גגה היה בית טבילה לכהן גדול ביום הכפורים; לשפת המדיחין - שם היו מדיחין [שוטפים] קרבי [איברים הפנימיים] הקדשים, ומשם מסבה^{נד} עולה לגג בית הפרוה^{נה}.

נב) שם היו מאחסנים את המלח להקרכת הקורבנות. נג) לשכה זו נקראת 'פרוה' על שם מכשף שחפר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות את העבודה ונהרג, ולכן נקראת הלשכה על שמו. נד) כמין כבש שהיה עולה בעיגול למעלה. נה) שם היה בית הטבילה של הכהן הגדול.

והשלש שבצפון - לשפת הגזית^{נז}, לשפת הגולה, לשפת העץ: לשפת הגזית - שבה סנהדרי גדולה יושבת, וחציה הנה [ב:] קדש וחציה הנה חל; ולה שני פתחים, אחד לקדש ואחד לחל. ובחצי של חל, היו הסנהדרין יושבין^{נח}.

נו) ונקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. נז) שבחצי של קודש אסור לשבת, רק מלכי בית דוד יכלו לשבת בעזרה.

לשפת הגולה - שם היה בור [מים] שממלאין ממנו בגולה [גלגלת], ומשם מספקין מים לכל העזרה. ולשפת העץ היתה אחורי שתייה^{נח}, והיא היתה

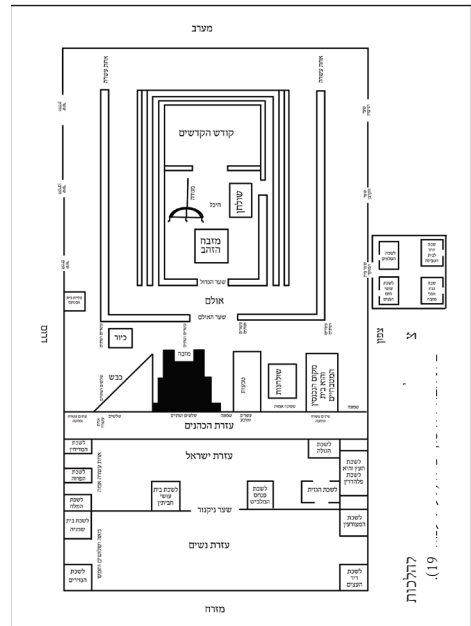
לְשִׁפְת פֶּהָן גְּדוֹל; וְהִיא הַנִּקְרָאָת 'לְשִׁפְת פֶּלְהֶדְרִין'.
וְגַג שְׁלִשְׁתָּן שְׁוהִיט.

(נח) לשכת הגזית והגולה לא היו צמודות לכותל הצפוני, ולשכת העץ הייתה מאחוריהם – צפונית יותר מהם. (נט) גובה הלשכות היה שווה.

וְשִׁמְי לְשִׁכּוֹת אַחֲרוֹת הָיוּ שֵׁם בְּעֶזְרֵת יִשְׂרָאֵל, אַחַת מִיָּמִין שַׁעַר מִזְרָחִי, וְהִיא לְשִׁפְת פִּינְחָס הַמִּלֵּבִישִׁי, וְאַחַת מִשְׂמָאלוֹ, וְהִיא לְשִׁפְת עוֹשֵׁי חֲבִיתִין סא.

(ס) הוא היה הממונה על הכנת בגדי הכהנים. (סא) בלשכה זו היו מכינים את המנחה שהיה הכהן הגדול מקריב בכל יום, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת – נקראת חביתין.

וְזוֹ הִיא צוּרַת כָּל הַלְשָׁכוֹת וְהָעֶזְרָה כְּלָה לְפִי מִדּוּחֶיהָ:

פֶּרֶק ו'

גובה הר הבית והמקדש, הרחבת העזרה וירושלים.

א. הַמִּקְדָּשׁ כָּלוֹ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלֵא בְּמַעְלָה הָרִ: בְּשֶׁאֲדָם נִכְנָס מִשַּׁעַר מִזְרָחִי לְהַר הַבֵּית, מִהַלֵּךְ עַד סוֹף הַחֵיל בְּשׁוּהָ [–בְּמִישׁוֹר], וְעוֹלָה מִן הַחֵיל לְעֶזְרֵת הַנְּשִׁים בְּשִׁתִּים עֲשָׂרָה מַעְלֹת [–מִדְּרָגוֹת], רוֹם כָּל מַעְלָה חֲצִי אַמָּה וְשְׁלֹחָה [–רוֹחַב הַמִּדְרָגָה] חֲצִי אַמָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַמִּקְדָּשׁ כָּלוֹ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלֵא בְּמַעְלָה הָרִ כו'".

וממשיך לפרט את העליות מהחיל לעזרת הנשים, וממנה לעזרת ישראל, ומשם אל האולם והמזבח. ולכאורה, לשם מה הקדים שהמקדש היה במעלה ההר, והלא זה מובן מהפירוט הנ"ל שהבא למקדש עולה מעזרת נשים לעזרת ישראל וכו'.

ואין לומר שכונת הרמב"ם ב"מעלה ההר" לומר שהוא בדווקא, ובניית בית המקדש במעלה ההר הוא לעיכובא, כי צריך ביאור מהיכן המקור לכך, ובפרט שהרי "הדברים שהם עיקר בבית . . קודש וקודש הקדשים . . אולם ועזרה הם בדוגמת המשכן", והמשכן היה במישור דווקא ולא במעלה ההר.

לכן צריך לומר, שאין בכוונתו לפסוק הלכה, שהמקדש צריך להיות במעלה ההר, אלא שכך היא המציאות בפועל. ומה שפתח בהקדמה זו, יש לומר בפשטות, שמדבר בתחילה בכללות העניין ואח"כ בפרטים שבו כדי להקל על הלומד, כמו שבריבוי מקומות מקדים המספר הכללי – לתועלת הזכרון.

ובפנימיות הענינים, יש ללמוד הוראה בקשר למקדש הפרטי, שצריך להיות באופן שמעלה ומרומם את עצמו ואת חלקו בעולם, עד שהעולם כולו נהיה דירה לו יתברך. ואף שאינו דין לעיכובא, מכל-מקום כך היא המציאות שהמקדש היה במעלה ההר, והנכנס בו מהלך כו' ועולה כו'.

וההסברה בזה: מלשון הרמב"ם משמע שסדר ביאת המקדש היא באופן של עליה אחר עליה, וכך הוא גם בסדר העבודה הרוחנית שיהיה באופן של מהלך ועולה, מהלך ועולה. וגם לאחר ההגעה למקום הכי גבוה, הרי זה רק בנוגע למצב בהווה, ובוודאי שלגבי העילוי שיבוא בעתיד נחשבת דרגתו עכשיו לחסרון, ולכן זקוק תחילה לשלימות בבניית ותיקון המקדש וכליו (בדרגה נעלית יותר) ואח"כ תהיה ביאת המקדש בשלימות הדרושה בעילוי אחר עילוי עד אין סוף.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן יד)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. וּמִהַלֵּךְ כָּל עֶזְרֵת נְשִׁים בְּשׁוּהָ, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה לְעֶזְרֵת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא תַּחֲלַת הָעֶזְרָה, בְּחֻמֶּשׁ עֲשָׂרָה מַעְלֹת, רוֹם כָּל מַעְלָה חֲצִי אַמָּה וְשְׁלֹחָה חֲצִי אַמָּה.

הלכה א: ביאור ההלכה באריכות ונפק"מ – לקו"ש חכ"ט ע' 71, יין מלכות ס"ק. במעלה ההר: בהתאמה למקדש הרוחני העליון, כל חלק מקודש מחברו עמד בשטח פיזי גבוה יותר – לקו"ש חכ"ט ע' 21 והע' 37. ועולה: עבודת ה' צריכה להיות בעליה מתמדת – סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 452.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. ומהלך כל עזרת ישראל בשנה, ועולה ממנה לעזרת הפהנים במעלה גבוהה אמה, ועליה דוכן^א יש בו [בדוכן] שלש מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. נמצאת עזרת פהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.

(א) במה, שעליה היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה.

ד. ומהלך כל עזרת פהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח בשנה; ועולה משם לאולם בשתיים עשרה מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. והאולם וההיכל פלו בשנה.

ה. נמצא גבה קרקע ההיכל^(ב) על קרקע שער המזרח של הר הבית עשרים ושתי אמות. וגבה שער הר הבית עשרים אמה; לפיכך העומד פגוד [מול] שער המזרח, אינו רואה פתח ההיכל^ב; ומפני זה עשו כהל שער גבי שער זה נמוך^ב, כדי שיהיה פהן העומד בחר המשחה רואה פתח ההיכל בשעה שמה מדם הפרה נכח ההיכל.

(ב) כי רצפת ההיכל גבוהה יותר מהשער המזרחי. (ג) בכל השערים, הכותל שהיה מעל השער היה גבוה, ואילו כאן עשו את הכותל נמוך. (ד) הר הזיתים שנמצא מזרחית לבית המקדש, והכוהן העומד שם מביט לכיוון מערב. (ה) מעל לכותל הר-הבית. (ו) בשעה שהכהן היה מזה מדם פרה אדומה, הוא היה צריך להזות מול פתח ההיכל שהוא רואה אותו.

ו. ולשכות היו שם פתח עזרת ישראל פתוחות לעזרת הנשים, ששם הלויים נותנין הפנורות והנבלים והמצלתיים וכל כלי השיר; ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת הפהנים, היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה על הקרבן.

(ז) מתחת לעזרת ישראל, שהייתה גבוהה מעזרת הנשים, היו לשכות שפתחיהם לכיוון עזרת נשים.

ז. הלשכות הפניויות בקדש ופתוחות לחל" - אם היו גגותיהן שוין עם קרקע העזרה - תוכן חל, וגגותיהן קדש; ואם אינן שוין - אף גגותיהן חל; שהגגות והעליות לא נתקדשו^ט. לפיכך גגים אלו -

(ח) הלשכות שתחת עזרת ישראל, שפתחיהן פונות לעזרת הנשים. (ט) אם גובה הלשכות יותר גבוה מרצפת העזרה, גם הגג אינו קודש, כי הכלל הוא שכל החדרים והלשכות שנבנים במקדש בקומה שניה, לא מתקדשים בקדושת מה שמתחתיהם. (י) שיש לאוכלם דווקא בתוך תחומי העזרה, וגג הלשכות האלה אינו חלק מהעזרה. (יא) קודשים קלים ראויים להישחט בכל העזרה, אך הגגות האלה אינם חלק מהעזרה.

ח. היו פניויות בחל ופתוחות לקדשי^י - תוכן קדש לאכילת קדשי קדשים^י, אכל אין שוחטין שם קדשים קלים; והנכנס לשם בטמאה, פטור; וגגותיהן חל לכל דבר.

(יב) אם הייתה לשכה שבנויה מחוץ לעזרה, ויש לה פתח רק לתוך העזרה (למעשה לא הייתה לשכה כזו). (יג) התורה ריבתה חצרות לענין אכילת קדשי קדשים, למרות שאין דינם כעזרה ממש.

ט. המחלות הפתוחות לעזרה, קדשו^ט; והפתוחות להר הבית, חלוט^ט.
 השנה הראב"ד ועובי החומה כלפנים א"א אך אלו בששונים לקרקע העזרה ומשכחת להו כבר שורא.
 החלונות ועבי • החומה כלפנים^י - בין לאכילת קדשי קדשים, בין לטמאה.

(יד) שנמצאות מתחת לאדמה. (טו) בקדושת העזרה. (טז) אין עליהם קדושת עזרה. (יז) כל עובי החומה, וחלל חלונות העזרה נחשב כחלק מהעזרה.

י. בית דין שרצו להוסיף על [שטחה של] ירושלים, או להוסיף על העזרה - מוסיפין; ויש להן למשך העזרה עד מקום שירצו מהר הבית^י, ולמשך חומת ירושלים עד מקום שירצו^י.

(יח) אפשר להרחיב את העזרה בכל שטח הר הבית. (יט) ללא שום הגבלה.

יא. אין מוסיפין על העיר [ירושלים] או על העזרות - אלא על פי מלך, ועל פי נביא, ובאורים ותמים, ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים, שנאמר^כ: "ככל אשר אני מראה אותך .. וכן תעשו", לדורות^{כא}; ומשה רבנו מלך היה^{כב}.

35. שמות-תרומה, כה, ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כ) אלא על פי התנאים הבאים. (כא) מהמילים "וכן תעשו" למדנו שהציווי הזה לדורות. (כב) וכיוון שהקמת המשכן נעשתה על פי משה רבינו שהיה מלך, לכן צריך את אישור המלך. וכן שאר התנאים שהביא הרמב"ם היו במשכן.

יב. וְכִיצַד מוֹסִיפִין עַל הָעִיר? עוֹשִׂין בֵּית דִּין שְׁתֵּי תוֹדוֹת³⁶, וְלוֹקְחִין לָחֶם חֶמֶץ שֶׁבֶהֱיָה³⁷, וְהוֹלְכִים בֵּית דִּין אַחֵר שְׁתֵּי [לחמין] הַתּוֹדוֹת³⁸, וְשְׁתֵּי הַתּוֹדוֹת זֶה אַחֵר זֶה³⁹; וְעוֹמְדִין בְּכַנּוּרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְצִלְצָלוֹ⁴⁰, עַל כָּל פְּנֵה וּפְנֵה וְעַל כָּל אָפֶן וְאָפֶן שֶׁבִירוּשָׁלַם, וְאוֹמְרִין⁴¹: "אֲרוֹמְמָהּ, ה', כִּי דָלִיתָנִי", עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְסוֹף הַמָּקוֹם [שהוסיפו לעיר] שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתוֹ, וְעוֹמְדִין שָׁם. וְאוֹכְלִין שָׁם לָחֶם תּוֹדָה אַחַת מִשְׁתֵּי הַתּוֹדוֹת, וְהַשְּׁנִיָּה נִשְׂרָפֶת. וְעַל פִּי הַנְּבִיא שׁוֹרְפִין אֶת זֶה וְאוֹכְלִין אֶת זֶה⁴².

(כג) שני קורבנות תודה. (כד) יחד עם התודות היה מגיע גם לחם חמץ. (כה) הכהנים היו נושאים את הלחם החמץ מן התודות, ובית הדין היו הולכים אחריהם. (כו) הכהנים היו הולכים אחד אחרי השני. (כז) ליוו את התהלכה בכלי שיר וניגונים. (כח) הנביא היה אומר להם איזה לחם לאכול, ואיזה לשרוף.

יג. וְכֵן אִם הוֹסִיפוּ עַל הָעֶזְרָה, מִקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בְּשִׁירֵי הַמִּנְחָה⁴³: מֶה יְרוּשָׁלַם, הַתּוֹדָה שֶׁנֶּאֱכַלֶּת בָּהּ [בכל העיר] מִקְדָּשָׁתָהּ - אֶף הָעֶזְרָה, שִׁירֵי הַמִּנְחָה שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין אֲלָא בָּהּ הֵן שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בָּהֶן; וְאוֹכְלִין אוֹתָן בְּסוֹף הַמָּקוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ⁴⁴.

(כט) חלות שהכהנים היו צריכים לאכול בעזרה. (ל) כמו שקידשו את ההוספה של ירושלים, על ידי לחמי התודה שנאכלים בכל ירושלים, באותו סדר מקדשים את הוספת העזרה - על ידי הלחם משיירי המנחות שנאכל בכל העזרה.

יד. כָּל מָקוֹם שֶׁלֹּא נִצְּשָׁה בְּכָל אֵלוֹ וְכִסְדָּר הָיָה לֹא - לֹא נִתְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ גָּמוּר. וְזֶה שֶׁעָשָׂה עֲזָרָא שְׁתֵּי תוֹדוֹת⁴⁵, זָכַר הוּא שֶׁעָשָׂה; וְלֹא בְּמַעֲשָׂיו נִתְקַדֵּשׁ

השנת הראב"ד

בקדושה... שלמה א"א סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מאין לו ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמ' אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר א"י ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י אבל לירושלים ולמקדש לא אמר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד י"י לעולם כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת.

המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים. ובמה נתקדשה? בקדשה • ראשונה שקדשה שלמה - שהוא קדש העזרה וירושלים לשעצמה, וקדשה לעתיד לבוא לי.

(לא) כל התנאים - הסכמת המלך, נביא, אורים ותמים, סנהדרין, וסדר ההוספה עם הלחם. (לב) כשעלה עזרא מבבל הוא קידש את ירושלים עם לחם התודה בלבד. (לג) מאז שלמה המלך נקבעה הקדושה לתמיד, ועזרא עשה רק זכר לקדושה ששלמה קידש את ירושלים.

טו. לְפִיכָךְ מְקַרְבִּין הַקֶּרְבָּנוֹת כֻּלָּן אֶף עַל פִּי שְׁאִין⁴⁶ שָׁם בֵּית מִצְוִי, וְאוֹכְלִין קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים בְּכָל הָעֶזְרָה אֶף עַל פִּי שֶׁהָיָה חֲרָבָה וְאֵינָה מְקַפֶּת בְּמַחְצָה, וְאוֹכְלִין קִדְּשִׁים קָלִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי בְּכָל יְרוּשָׁלַם אֶף עַל פִּי שְׁאִין שָׁם חוּמָה; שֶׁקִּדְּשָׁה הָרִאשׁוֹנָה לִי קִדְּשָׁה לְשַׁעֲתָהּ, וְקִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא.

(לד) שנתקדשה בימי שלמה, וקדושתה עומדת לעד, גם לאחר חורבן בית המקדש.

טז. וְלָמָּה אָנִי אוֹמֵר בְּמִקְדָּשׁ וִירוּשָׁלַם, שֶׁקִּדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה קִדְּשָׁתָן לְעֵתִיד לְבֹא, וּבְקִדְּשָׁתָּהּ שָׁאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעִנְיָן שֶׁבִיעִית וּמַעֲשֵׂרוֹת וּכְיוּצָא בָּהֶן, לֹא קִדְּשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא? לְפִי שֶׁקִּדְּשָׁתָהּ הַמִּקְדָּשׁ וִירוּשָׁלַם - מִפְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וְשֶׁכִּינָה אֵינָה בְּטָלָה. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר⁴⁷: "וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם"; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'אֶף עַל פִּי שֶׁשׁוּמָמִין, בְּקִדְּשָׁתָן הֵן עוֹמְדִין'.

אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות, אינו אלא

36. תהלים, ל, ב. 37. ויקרא, בהר, כו, לא.

הלכה טו: ביאור ההלכה - לקו"ש ח"כ ע' 94, 97, 532. בעבודה הרוחנית - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 445. למעשה נפסק דין זה רק ביחס לקרבן פסח. ביאור - לקו"ש חל"ב ע' 42 הע' 53. אם עלו לרגל אחרי החורבן - לקו"ש חל"ב ע' 60. מפני השכינה: אך קביעות הקדושה נעשית על ידי פעולת הקידוש, כמבואר בהלכות קודמות - לקו"ש חל"ט ע' 11 הע' 41. בקדושת הן עומדים: הכוונה - לקו"ש ח"א ע' 177, חט"ז ע' 467, חכ"ד ע' 85 הע' 54.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מפני שהוא כבוש רבים^ל; וכיון שנגלחה הארץ מיריהם - בטל הכבוש, ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומן השביעית, שהרי אינה ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה^ל; ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה - הרי הוא מקדש היום, ואף על פי שנגלחה הארץ ממנו^ל, וחיב בשביעית ובמעשרות, על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

ג. וכל הנכנסין להר הבית, נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל^ל - חוץ ממי שארעו דברי, שהוא מקיף על השמאל^ל. לפיכך היו שואלין אותו: 'מה לך מקיף על השמאל?' - 'שאני אבלי'. - 'השוכן בבית הזה נחמד'^ט. 'שאני מנדה' - 'השוכן בבית הזה יתן בלבו וישמע' ^י לדברי חבריו ויקרבו^{יב}.

ה) כשנכנסים להר הבית פונים ימינה, והולכים סמוך לחומת הר הבית בצד צפון, וכשיוצאים - הולכים דרך חומת הר הבית בצד דרום (שהיא נמצאת מצד שמאל הנכנס להר הבית). (ו) שהוא אבל או מנודה, כדלהלן. (ז) שכאשר נכנס להר הבית, פונה שמאל לצד דרום. (ח) אם היה עונה שהוא אבל. (ט) היו עונים לו השומעים. (י) אם היה עונה שהוא מנודה. (יא) לשוב בתשובה שלימה. (יב) וחבריו יתירו את הנדוי.

ד. כל [בהן] שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך על צדו^י עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר^י ואנשי מעמד^ט ולוויים מדוכנן - כך הן יוצאין מן המקדש, כמו שפוסע אחר תפלה לאחוריו^ט. כל זה ליראה מן המקדש.

יג) הולך בזהירות על הצד, ולא מפנה את גבו לכיוון ההיכל. (יד) כוהנים שבאותו שבוע היו עובדים במקדש. (טו) אנשי מעמד היו נציגים מעם ישראל, שהיו עומדים ומסתכלים על הקרבת קורבנות הציבור בשם עם ישראל. (טז) כמו שפוסעים לאחור בסיום תפילת שמונה עשרה.

ה. לא יקל אדם את ראשו [בשחוק] פנגד [מול] שער מזרחי של עזרה שהוא שער נקנור^י, מפני שהוא מכון פנגד קדש הקדשים. וכל הנכנס לעזרה - השנת הראב"ד יהלך • פנחת במקום יהלך בנחת א"א פי' שלא ילך דרך שמתר לו להפנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני האדון ה' שאמר^כ:

מפני שהוא כבוש רבים^ל; וכיון שנגלחה הארץ מיריהם - בטל הכבוש, ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומן השביעית, שהרי אינה ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה^ל; ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה - הרי הוא מקדש היום, ואף על פי שנגלחה הארץ ממנו^ל, וחיב בשביעית ובמעשרות, על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

לה) כאשר עם ישראל כבש את הארץ וישב בה. (לו) עזרא לא כבש את הארץ, אלא קיבל את רשותו של כורש לחזור לארץ, והם קידשו את הארץ מכוח החזקה שכל אחד החזיק בשטח שהוא נמצא בו. (לז) את קדושת הארץ שבאה בכוח החזקה, הגויים לא יכולים לבטל (מה שאין כן בקדושה שבאה מכוח כיבוש, כפי שהסביר הרמב"ם בהלכות תרומה).

פרק ז

המצווה לירא מהמקדש, ועשר הקדושות שיש בארץ ישראל.

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר^כ: "ומקדשי תיראו"; ולא מן המקדש אפה ירא, אלא ממי שצוה על יראתו^א.

א) אין הכוונה לירא מהמקדש עצמו, אלא ממי שציווה על כך - הקדוש ברוך הוא.

ב. ואיזו היא יראתו? שלא יכנס להר הבית במקלוי, או במנעלו שברגליו, או באפנדתי, או באבק שעל רגליו, או במעוץ הצורין לו בסדינו. ואין צריך לומר שאסור לו לרק בכל הר הבית; אלא אם נזדמן לו רק, מבליעו בכסותו.

ב) מטה אשר בידו. ג) בגד תחתון שלובשים על הגוף כדי שישפוג את הזיעה, ואינו ראוי ללבישה ללא בגד עליון. ד) מעות שבתוך חתיכת בד וקשורים בחוט.

ולא יעשה הר הבית דרך, שייכנס מפתח זו ויצא

38. ויקרא-קדושים, יט, ל. 39. מלכים א, ט, ג.

בטל הכיבוש: אולם בעלות היחיד על קרקעו נשארה - לק"ש ח"ל ע' 85. וכיון... וקידשה: ייחודיות כיבוש עזרא וב' פרטים בה: א. בעלות. ב. החלת קדושה - לק"ש חט"ו ע' 101, חכ"ח ע' 134 והע' 26. מדוע לא קידש עזרא את כל הארץ? - יין מלכות סק"א. הלכה א: ביאור נרחב בהלכות הבאות ודיוק הלשונות - לק"ש חל"ז ע' 55.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הצופים ולפנים - לא יושב ופניו כלפי הקדש, אלא יסלק המקדש לצדדין.

(כב) אפילו בזמן שהמקדש חרב. (כג) לעשות צרכי הגדולים. (כד) כשפניו למזרח או להפך. (כה) אפילו בחוץ לארץ.

"והיו עיני ולבי שם כל הימים"; ומהלך באימה ויראה ופחד ורעדה, שנאמר⁴⁰: "בבית אלהים נהלך ברגש".

(ז) השער המזרחי של הר הבית.

ו. ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה; ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, שנאמר⁴¹: "ויבא המלך דוד, וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין בלשפת הגזית, לא היו יושבין אלא בחציצה של חל.

ז. אף על פי שהמקדש היום חרב בעוונותינו, חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו; לא יפגס אלא למקום שמתר להפגס לשם⁴², ולא יושב בעזרה⁴³, ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח, שנאמר⁴⁴: "את שבתותי תשמרו, ומקדשי תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם; ואף על פי שחרב, בקדשתו עומד.

(ח) אם הוא טהור. אולם היום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להיטהר, ולכן הנכנס לשם חייב כרת. (ט) כי איסור ישיבה בעזרה הוא מטעם מורא, ומורא מקדש נוהג גם כשהמקדש חרב.

ח. בזמן שהיה המקדש בנוי - אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים⁴⁵, שהוא חוץ לירושלים ולפנים; והוא שהיה רואה את המקדש⁴⁶, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.

(כ) ממקום שנקרא צופים, שמשם יכולים לראות כבר את הר הבית. (כא) מהמקום בו נמצא.

ט. אסור לו לאדם לעולם⁴⁷ שיפנה⁴⁸ או יישן בין מזרח למערב⁴⁹; ואין צריך לומר שאין קובעין בית הפסא בין מזרח למערב בכל מקום⁵⁰, מפני שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה לא למערב, ולא למזרח שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים [צרכים קטנים] מן

י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכלי⁵¹, אכסדרה תבנית אולם⁵², חצר כנגד העזרה⁵³, שלחן כצורת השלחן, ומנוחה כצורת המנוחה; אבל עושה מנוחה של חמשה קנים, או של שמונה קנים⁵⁴, או מנוחה שאינה של מתכת, אף על פי שיש לה שבעה קנים.

(כו) כשיעור גבהו, ארכו ורחבו של ההיכל. (כז) למרות שבאכסדרה יש רק שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע דפנות - כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, הוא היה דומה לאכסדרה. (כח) כלומר, כתבנית העזרה. (כט) כי המנוחה של המקדש הייתה בת שבעה קנים. (ל) מפני שמנורת המקדש אין עושין אותה אלא ממתכת.

יא. שלש מחנות היו ישראל במדבר - מחנה ישראל, והיא ארבע מחנות⁵⁵; ומחנה לויה, שנאמר⁵⁶: "וסכיב למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והיא מפתח חצר אהל מועד ולפנים.

(לא) מחנה ישראל היה מורכב מארבע מחנות: מחנה יהודה, מחנה ראובן, מחנה אפרים ומחנה דן.

וכנגדן לדורות - מפתח ירושלים עד הר הבית, כמחנה ישראל; ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור, כמחנה לויה; ומפתח העזרה ולפנים, מחנה שכינה. והחיל ועזרת הנשים, מעלה יתרה בבית העולמים⁵⁷.

(לב) החיל ועזרת הנשים הייתה בהם קדושה יתירה מקדושת הר הבית, וקדושה זו הייתה רק בבית המקדש ולא במשכן.

יב. כל ארץ ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא קדשתה? שמביאין [רק] ממנה [קורבן] העמר⁵⁸ ושתי הלחם⁵⁹ והבכורים⁶⁰ - מה שאין מביאין בן משאר הארצות.

40. תהלים נה, טו. 41. שמואל ב, ז, יח. 42. ויקרא-קדושים, יט, ל. 43. במדבר, א, נ.

הלכה ח: שייכות הצופים לקדושת ירושלים - לקו"ש חכ"ה ע' 42 הע' 48. תבנית היכל: גם לא כהיכל שילה ונוב - לקו"ש חט"ז ע' 305. מקדושת מכל הארצות: קדושת ארץ ישראל נעוצה ונלקחת "מכל הארצות", מעבודת ביורר עניני הארציות - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 524.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֲשֶׁפּוֹת מִפְּנֵי^מ הַשָּׂרָצִים, וְאֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנָּה זִיזִין
[קורות] וּגְזוּזֵי טְרָאוֹת [מִרְפּוֹסוֹת] לְרִשּׁוֹת הָרָבִים מִפְּנֵי
אֶהֱל הַטְּמֵאָה^מ, וְאֵין עוֹשִׂין בָּהּ כְּבִשּׁוֹנוֹת מִפְּנֵי
הַעֲשָׂן, וְאֵין מְגַדְלִין בָּהּ תְּרִנְגוּלִין מִפְּנֵי הַקְּדָשִׁים^נ;
וְכֵן לֹא יִגְדְּלוּ הַפְּהֵנִים תְּרִנְגוּלִין בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת^נ. וְאֵין הַבֵּית נֶחֱלֵט בָּהֶן, וְאֵינוֹ
מִטְמֵא בִּנְגָעִים^נ, וְאֵינָה נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת^נ, וְאֵינָה
מִבִּיאָה עֲגָלָה עָרוּפָה^נ לְפִי שְׁלֹא נִתְחַלְקָה
לְשִׁבְטִים^נ.

(מ) אף-על-פי שבמקום אחר מותר להלין המת לכבודו, ולא לקבורו באותו יום – בירושלים אסור. (מא) אף-על-פי שקוברים מחוץ לעיר. (מב) בעלי בתים אינם יכולים להשכיר את הבתים לאחרים, מפני שירושלים אינה שלהם, כי היא לא התחלקה לשבטים. (מג) 'גר תושב' הוא גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ומותר לנו להושיב אותו בארץ ישראל – אך בירושלים אסור. (מד) כלומר: לכתחילה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא, אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך העיר, אלא הקיפו את העיר אחרי שנקברו, ומפני כבודם לא נגע בהם אדם מעולם. (מה) היות שמזבלים את השדות. (מו) כך שמה, והיו צריכים אותה לקטורת. (מז) בכל יום היו מפנים את האשפה מירושלים. (מח) שמה יהיה כזית מן בשר המת מוטל על הרצפה, והגזוזטראות והזיזין מאהילים עליו ועל האנשים שעוברים תחתיהם, ואז הם היו נטמאים בטומאת אוהל. (מט) משרפות סיד שעושים כלי חרס. (נ) והעשן היה משחיר את החומה. (נא) כי התרנגולים מנקרים באשפה, ומביאים בשר שרצים בפייהם ומטמאים את הקדשים. (נב) כי הכוהנים אוכלים תרומה, ולכן צריכים להישמר כל הזמן להיות טהורים. (נג) דין בית ערי חומה, שאם אדם מוכר אותו, הוא יכול לגאול אותו עד היובל, ואם הגיע היובל – הבית נחלט והוא אינו יכול לגאול אותו. אך בית בירושלים, תמיד המוכר יכול לגאול אותו, ואם הגיע היובל – הבית חוזר למוכר. (נד) אם יש נגעים בבית, הבית לא מטמא. (נה) אם רוב תושבי ירושלים עבדו עבודה זרה – היא אינה נדונה כעיר הנידחת. (נו) אם נמצא הרוג בשטח בין ערים ולא יודעים מי הרג אותו, מודדים את המרחק לעיר הקרובה ביותר, וזקני העיר צריכים להביא עגלה ערופה, אך אם נמצא הרוג סמוך לירושלים, למרות שירושלים היא העיר הקרובה אליו, לא מודדים לירושלים, אלא מודדים לעיר אחרת, אפילו שהיא רחוקה יותר. (נז) זה הסבר על ארבעת הדינים האחרונים, שכל הדינים האלה קיימים רק אם העיר שייכת לשבט מסוים, אך ירושלים אינה שייכת לאף שבט ולכן דינים אלו לא חלים בה.

(לג) למחרת חג הפסח היו מביאים קורבן מהשעורים שצמחו בארץ ישראל. (לד) קורבן לחמים שהיו מביאים בחג השבועות מחיטים שגדלו בארץ ישראל. (לה) פירות הביכורים היו מביאים רק מפירות שגדלו בארץ ישראל.

יג. עֲשֶׂר קִדְשוֹת הֵן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, זו לְמַעַלָּה מִזֹּאת: עֲזֵרוֹת הַמִּקְשׁוֹת חוֹמָה מְקֻדָּשׁת מִשְׁאֵר הָאֶרֶץ - שְׁמִשְׁלָחִין מִתּוֹכָן אֵת הַמִּצְרָעִין, וְאֵין • קוֹבְרִין מִתּוֹכָן עַד שְׂרִיצוֹ שְׂבָעָה טוֹבֵי הָעִיר, או כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר; וְאֵם יֵצֵא הַמֵּת חוּץ לָעִיר, אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ לְתוֹכָהּ אֶף עַל פִּי שְׂרִיצוֹ בְּלֵן לְהַחְזִירוֹ.

(לו) שבעה אנשים חשובים שעל פיהם מתנהגת העיר. (לז) אם אין שבעה טובי העיר, צריך את הסכמת כל תושבי העיר.

רָצוּ בְּנֵי הָעִיר לְהוֹצִיא הַקֶּבֶר מִן הַמִּדִּינָה^ל, מִפְּנֵין אוֹתוֹ; וְכָל הַקְּבָרוֹת מִפְּנֵין, חוּץ מִקֶּבֶר נָבִיא אוֹ מֶלֶךְ. קֶבֶר שֶׁהִקְפִּיתוּ הָעִירִיט, בֵּין מֵאַרְבַּע רִיחוֹתָיו בֵּין מִשְׁתֵּי רִיחוֹת זו כְּנֶגֶד זו - אִם הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין הָעִיר יָתֵר מִחֲמִשִּׁים אֲמָה לְכָאן וּחֲמִשִּׁים לְכָאן, אֵין מִפְּנֵין אוֹתוֹ עַד שְׂרִיצוֹ בְּלֵן; פְּחוֹת מִכָּאן, מִפְּנֵין אוֹתוֹ.

(לח) אם תושבי עיר המוקפת חומה החליטו לפנות קבר מתוך העיר. (לט) זאת אומרת לאחר שהקבר כבר היה קיים, העיר גדלה והיא הקיפה את הקבר.

יד. יְרוּשָׁלַיִם מְקֻדָּשֶׁת מִשְׁאֵר הָעֲזֵרוֹת הַמִּקְשׁוֹת - שְׂאוּכְלִין שָׁם קִדְשִׁים קָלִים וּמַעֲשֶׂר שְׁנֵי לָפָנִים מִחוֹמָתָהּ. וְאֵלוּ דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בִּירוּשָׁלַיִם: אֵין מְלִינִין בָּהּ הַמֵּת^מ, וְאֵין מַעֲבִירִין בְּתוֹכָהּ עֲצָמוֹת אָדָם^מ, וְאֵין מִשְׁפִּירִין בְּתוֹכָהּ בָּתִּים^מ, וְאֵין נוֹתְנִין בָּהּ מָקוֹם לְגֵר תוֹשֵׁב^נ, וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ קְבָרוֹת חוּץ מִקְבְּרֵי בֵית דָּוִד וְקֶבֶר הַלְלָה [הנביאה] שֶׁהָיָה בָּהּ מִדְּמִימוֹת נְבִיאִים הָרָאשׁוֹנִים, וְאֵין נוֹטְעִין בָּהּ גִּנּוֹת וּפְרִדְסִים, וְאֵינָה נִזְרָעֶת וְלֹא נִחְרַשֶׁת שְׁמָא תִסְרַח^מ, וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ אֵילָנוֹת חוּץ מִגִּנַּת וִרְדִּים^מ שֶׁהָיָה שָׁם מִימּוֹת נְבִיאִים הָרָאשׁוֹנִים, וְאֵין מְקַיְּמִין בָּהּ

עשר: מספר השלם – סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 497. מדוע לא מנה רבינו "אחד עשר קדושות" בהכללת קדושת ארץ ישראל? – סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 497. בגדר עשר הקדושות בארוכה – לק"ש ח"א ע' 149.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כב. בית קדש הקדשים מקדש ממנו - שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הפסחים בשעת העבודה.

כג. מקום שהיה בעליה [=בקומה מ] על קדש הקדשים - אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע [=בשבע שנים], לידע מה הוא צריך לחזק בדקו.

בשעה שנכנסין הפנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטמאה - מצוה שיהיו נכנסין כהנים תמימים; לא מצאו תמימים, יכנסו בעלי מומין; ואם אין שם כהנים, יכנסו לויים; לא מצאו לויים, יכנסו ישראל. מצוה בטהורים; לא מצאו טהורים, יכנסו טמאים. טמא ובעל מום - יכנס טמא ואל יכנס בעל מום, שהטמאה דחויה בצבור^{סו}.

(סו) הטומאה רק נדחתה בציבור, ולא הותרה לגמרי. אבל בבעל מום מצאנו שמותר באכילת קודשים - ולכן עדיף שבעל מום יכנס.

וכל הנכנסין להיכל לתקן, יכנסו בתבות; אם אין שם תבות, או שאי אפשר להם שיעשו בתבות - יכנסו דרך פתחים.

טו. הר הבית מקדש ממנה - שאין זכין^{נח} וזבות נדות^{נח} ויולדות נכנסין לשם; ומתיר להכניס המת עצמו להר הבית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

(נח) אנשים שנטמאו מזוב שיצא מהם. (נט) זבות ונדות הנ נשים שנטמאו כשיצא מהם דם מהרחם בזמנים שונים.

טז. החיל • מקדש ממנו - שאין גוים וטמא מת ובעל נדה

נכנסים לשם. יז. עזרת נשים מקדשת מן החיל - שאין טבול יום^ס נכנס לשם; ואסור זה מדבריהם, אכל מן התורה מתיר טבול יום להכנס למחנה לוי. וטמא שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת^{סא}.

(ס) טמא שטבל, אך צריך לחכות שיעריב היום כדי שיטהר. (סא) היות שאינו אסור מן התורה אלא במחנה שכניה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לוי.

יח. עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים - שאין מחסר פפורים^{סב} נכנס לשם, וטמא שנכנס לה חייב פרת.

(סב) שעדיין לא הביא את קרבנותיו.

יט. עזרת כהנים מקדשת ממנה - שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה^{סג} ולשחיטה ולתנופה^{סד}.

(סג) כשהם מביאים קורבן הם צריכים לסמוך את ידיהם עליו. (סד) להניף את הקורבן שלהם.

כ. בין האולם ולמזבח מקדש ממנה - שאין בעלי מומין ופרועי ראש [=מגדולי שער] וקרוצי כהנים נכנסין לשם.

כא. ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח - שאין נכנס לשם אלא רחוק ידים ורגלים^{סה}.

(סה) בכיור שהיה במקדש.

~ יום שני ג' מנחם-אב ~

פרק ח

מצוות שמירת המקדש.

- א.** שמירת המקדש מצוה עשה, ואף על פי שאין שם פחד מאויב ולא מלסטים; שאין שמירתו אלא כבוד לו; אינו דומה לפלטורין [=ארמון] שיש עליו שומרין, לפלטורין שאין עליו שומרין.
- ב.** ושמירה זו מצוה כל הלילה; והשומרים הם הכהנים והלויים, שנאמר⁴⁴: "אתה ובניך אתה, לפני אהל העדת", כלומר: אתם תהיו שומרים לו. והרי

44. במדבר-קרח, יח, ב.

שמירת . . עשה: השמירה היא פרט במקדש. בהרחבה - לקו"ש ח"ג ע' 57. למה אינה בזמן הזה? - סה"ש תש"נ ח"ב ע' 404. מדוע דיני שמירת המקדש מופיעים בהל' ביהב"ח? - לקו"ש ח"ג ע' 58, חכ"א ע' 242. שמירת המקדש בעבודת כל יהודי - סה"ש תש"נ ח"ב ע' 408. מצוה כל הלילה: אם מפני הכבוד, מדוע ביום אין צורך בשמירה? - לקו"ש ח"ג ע' 60. והרי נאמר: חייב הכהנים הוא רק פרט בשמירה; ביאור ההוכחה מהפסוקים - לקו"ש ח"ג ע' 59 והע' 38.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שומרים במשמרות, כל אחד היה שומר שעה בלילה. (י) בגדי חול שלהם.

ז. ארע קריא לאחד מהם, הולך במסבה י' שתחת הקרקע י' - שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו י' - וטובל, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים עד שפותחין השערים בבקר, יוצא והולך לו י'.

(יא) אחד מהכהנים ששמר באותם מקומות ראה קרי ונטמא. (יב) הכבש שמשם יורד למערה. (יג) של המקדש, כי לבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (יד) כפי שלמדנו לעיל, שכל המחילות שתחת להר הבית לא התקדשו. (טו) היות שהוא טבול יום, וצריך לחכות עד לערב כדי שיטהר - וטבול יום אסור לו להיכנס לעזרה.

ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ, שאסור לישוב בעזרה; ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הפהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ י'. הרי שמונה עשר מקום.

(טז) לעזרה היו שבעה שערים, חמישה מהשערים נשמרו על ידי הלויים, ושניים - שער המוקד ושער הניצוץ - נשמרו בידי הכהנים.

ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן י', ובלשפת הפרכת י', ואחורי בית הכפרת י'.

(יז) לשכת הטלאים שהייתה בפניה מערבית דרומית בבית המוקד. (יח) ששם היו אורגים את הפרוכת. (יט) שהייתה מאחורי קודש הקודשים, מקום הכפורת.

י. ומעמידין ממה אחד על כל המשמרות השומרים, ואיש הר הבית הנה נקרא; והנה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דולקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר: 'איש הר הבית, שלום עליך' - נפר שהוא ישן, חובטו במקלו; ורשות הנה לו לשורף את כסותו [בגדו], עד שהיו אומרים בירושלים: 'מה קול בעזרה?' - קול בן לוי נלקה ובגדיו נשרפין, שישן לו על משמרו.

נאמר⁴⁵: "ושמרו את משמרת אהל מועד", ונאמר⁴⁶: "והחנים .. קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו, שומרים משמרת המקדש".

ג. ואם בטלו שמירה זו עברו בלא תעשה, שנאמר⁴⁷: "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה - אזהרה היא; הא [מכך] למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו בלא תעשה.

ד. מצות שמירתו, שהיו הפהנים שומרים מבפנים [למקדש] והלויים מבחוץ; וארבע ועשרים עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בארבעה ועשרים מקום - הפהנים בשלשה מקומות, והלויים באחד ועשרים מקום.

(א) עשרים וארבע קבוצות, שבכל אחת עשרה אנשים.

ה. והיכן היו שומרים? פהנים היו שומרים בבית אבטינס⁴⁸, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ, היו עליות פניות בצד שערי העזרה; והרובין היו שומרים שם. בית המוקד - בארץ; וזקני בית אבי של אותו היום היו יושנים שם, ומפתחות העזרה בידם⁴⁹.

(ב) לשכה שהיו עושים בה את הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים שהכינו את הקטורת ממשפחת אבטינס. (ג) בית אבטינס ובית הניצוץ היו נמצאים בקומה שניה על החומה, לצד שערי העזרה. (ד) בחורי כהונה, שעדיין לא הגיעו לגיל העבודה במקדש, ונקראו "רובין". (ה) היה נמצא על הארץ, ולא בעליה. (ו) הכהנים התחלקו לעשרים וארבעה משמרות, וכל משמר היה עובד שבוע אחד, וכל משמר היה מתחלק לבתי אבות, ובכל יום בית אב אחר היה עובד. (ז) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (ח) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם.

ו. לא היו הפהנים השומרים יושנים בבגדי כהנה, אלא מקפלין אותם ומניחין אותם כנגד ראשיהן; ולובשין בגדי עצמם, ויושנים על הארץ, פדרך כל שומרי תצרות המלכים, לא שיישנו על המטות.

(ט) הכהנים השומרים לא היו ערים כל הלילה, אלא הם היו

45. שם, פסוק ד. 46. במדבר, ג, לח. 47. במדבר-קרח, יח, ה.

ועל . . העזרה: מדוע דווקא שערים אלו? - לקו"ש ח"ח ע' 214. הלכה י: פעולתו של איש הר הבית על השומרים - לקו"ש ח"ג ע' 64.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חברו במקדש; (י) לקדש הפהן לעבודה;
(יא) שיהיו כל המשמרות שוות פרגלים;
(יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יקנע
המעיל; (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד. ובאור
מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

עשיית שמן המשחה והשימוש בו, וכלי המידות
 שהיו במקדש.

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה, שיהיה
מוכן לדברים שצריכין משיחה בוא - שנאמר:
"ועשית אותו שמן משחת קדש".

(א) בשמן המשחה משחו את המשכן וכל כלי, ואחר כך היו
 מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד
 - כפי שיבאר להלן.

ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המז
והקנמן והקדה, מכל אחד משלשתן [במשקל] חמש
מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הפשם [במשקל]
חמשים ומאתים; וזה שנאמר בתורה:² **"וקנמן**
פשם מחציתו [במשקל] חמשים ומאתים" - ששוקלין
אותו בשני פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם.

(ב) סוגי בשמים. (ג) מחצית מהקנמן בשם היה מאתיים
 וחמישים - סך הכל חמש מאות.

ושוחק כל אחד ואחד לבדו, וערב הפל, ושרה
 אותם במים זפין ומתוקין, עד שיעצא כל כחן
 במים; ונתן על המים שמן זית [במידת] הין - והוא
 שנים עשר לג, כל לג [מכיל] ארבע רביעיות; ובשל
 הפל על האש, עד שאבדו [התאדרו] המים ונשארו
 השמן. והניחו בכלי
 לדורות.

השנת הראב"ד

המור . . הצרור א"א אין דעתי
 מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם
 שום חיה בעולם כל שכן דם חיה
 טמאה אבל המור הוא האמור
 בשיר השירים (הא), "באתי לגני
 אחותי כלה אריתי מורי עם
 בשמי", והוא ממין עשב או ממין
 אילן, וריחו נודף [ע"פ כת"י].

(ד) שכל ריח הבשמים עבר
 למים.
ג. המור • - הוא הדם
הצרור בחיה שבהודו,

(כ) כלומר, השומרים לא היו עומדים ואומרים דבר לשומר
 הר הבית.

יא. בשחר, קדם שיעלה עמוד השחר, סמוך לו
- יבוא הממנה של מקדשכא, וידפק על [דלת]
הפנהים [הישנים] שבבית המוקד, והן פותחין לו.
נטל את המפתח, ופתח את השער הקטן שבין
בית המוקד ובין העזרה, ונכנס מבית המוקד
לעזרה, ונכנסו אחריו הפנהים ושתי אבוקות של
אור בידם, ונחלקו לשתי כתות - כת הולכת
למזרח, וכת הולכת למערב; והיו בודקין והולכין
את כל העזרה, עד שגיעו שתי הכתות למקום
בית עושי [מנחת] חבתין כד. הגיעוה - אלו ואלו
אומרים: 'שלום, הפל שלום', והעמידו עושי
חבתין לעשות חבתין.

(כא) הוא היה ממונה על 'הפייסות', הגורלות שהיו מגרילים
 על תפקידי הכהנים באותו יום. (כב) בתוך השער הגדול
 שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה, היה שער קטן.
 (כג) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. (כד) היא
 הלשכה שמשמאל לשער המזרחי. (כה) נפגשו שתי
 הכתות. (כו) כלומר, להכין את המנחה שהכהן הגדול היה
 מקריב מדי יום.

יב. כפדר הזה עושין בכל לילה, חוץ מלילי
שבת - שאין בידם אור, אלא בודקין בנרות
הדלוקין שם מערב שבת.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות בלי המקדש והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות
עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש:
(א) לעשות שמן המשחה; (ב) שלא לעשות
כמוהו; (ג) שלא לסוף ממנו; (ד) שלא לעשות
כמתכנת הקטרת; (ה) שלא להקטיר על מזבח
הזהב חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת הארון על
הכתף; (ז) שלא יסורו הבדים ממנו; (ח) שיעבד
הלוי במקדש; (ט) שלא יעשה אחד במלאכת

1. שמות-תצווה, ל, כה. 2. שם, פסוק כג.

סמוך לו: עד מתי חיוב השמירה? - לקו"ש חי"ג ע' 62 הע' 51. שאין בידם אור: והרי נטילת נרות היא שבות ו"אין שבות במקדש"?! - לקו"ש
 חכ"א ע' 238. כלי . . בו: זהו השם המלא של הלכות אלו - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 456 והע' 84. המור: ע"פ המובא כאן, מקור השם "מושאק"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּלִבְדִּי^י; אֶפְלוּ כִּהֵן בֶּן כֹּהֵן י^י [גדול] - מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמָר^י: "וְהִכֵּהן הַמִּשְׁחָה תַּחְתִּיו מִבְּנֵי וְגו'".^{טו}

(יא) כשממנים כהן גדול. (יב) הכהן שמדבר אל העם לפני שיוצאים למלחמה, והוא נקרא "משוח מלחמה". (יג) אך בזמן משה רבינו משחו עם השמן גם את בגדי הכהונה, את המשכן וכל כליו כמפורש בתורה. (יד) דהיינו, כהן גדול בן כהן גדול. (טו) הפסוק מכנה את בנו של הכהן "הכהן המשיח", ומשמעות הדבר שהוא נמשך בשמן, ולא רק קיבל את התפקיד בירושה.

ח. בֵּית שְׁנִי, שְׁלֹא הִיָּה שֵׁם שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה - הִיָּה הַכֹּהֵן גָּדוֹל מִתְרַבֵּה בְּלִבִּישַׁת הַבְּגָדִים בְּלִבְדִּי, שֶׁהִיָּה לֹבֵשׁ בְּגָדֵי כֹהֵנָה גָּדוֹלָה^{טז}.

(טז) מינוי הכהן הגדול היה נעשה באמצעות לבישת בגדי כהונה בלבד, ללא שמן המשחה.

ט. בִּיצֵד מוֹשְׁחִין אֶת הַכֹּהֵן? צֶק אֶת הַשְּׁמֵן עַל רֹאשׁוֹ, וְסֵף מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי עֵינָיו כְּמִין [צורת אות-] פֶּה יוֹנִי כֶּזֶה (צ) י^י - שְׁנֵאמָר^י¹⁰: "וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱיִי".^י וּמִלְכֵי בֵּית דָּוִד, מוֹשְׁחִין אוֹתָן כְּמִין נִזְר עַל רֹאשָׁן^{יט}. וְלֹא יִמָּשַׁח בְּמִקְוֹמוֹת אַחֵרוֹת [בנוף], וְלֹא יִרְבֶּה בְּשֵׁמֶן.

(יז) לאחר שיצק את השמן על ראשו, היה סך בידו מהשמן ומעבירו על עיניו. (יח) והמשך הפסוק "וימשח אותו לקדשו" - משמע שקודם צריך להיות יציקה ואחר כך משיחה. (יט) צורת כתר על הראש.

י. הַנּוֹתֵן מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל גְּבִי מֶלֶךְ אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁכִּבֵּר נִמְשָׁחוּ, פְּטוֹר - שְׁנֵאמָר^י¹¹: "וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר", וְאִין אֵלּוּ [נחשבים] זָרִים אֲצֵלּוֹ; אֲבָל הַסֵּף מִמֶּנּוּ [על הגוף] אֶפְלוּ לְמֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל, חֵיב - שְׁנֵאמָר^י¹²: "עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּף", כָּל אָדָם בְּמִשְׁמָעוֹ. וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּטַּל שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה מִרֹאשׁוֹ וְסֵף בְּמַעְיֵי [על בטנו] -

חֵיב כֶּרֶת; וְהוּא • שִׁיפֵף

השנת הראב"ד

והוא . . . בבית א"א לא מחזור מתוך הגמרא דכריתות דבעינן לסיכה כזית אלא לנתינה בלבד כדעת ר"י.

מִמֶּנּוּ בְּכִזִּית.

יא. אִין מוֹשְׁחִין אֶת

הַיָּדוּעַ לְכֹל¹³ שְׁמֵת בְּשִׁמְיָן בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מְקוֹם. וְהַקְנָמוֹן - הוּא הָעֵץ הַבָּא מֵאֵי הַדִּי, שֶׁרִיחוֹ טוֹב וּמִתְבַּשְּׂמִים [מתבשמים] בּוֹ בְּנֵי אָדָם. וְהַקֶּדֶה - הוּא הַקֶּשֶׁטִי. וְהַנֶּה בִּשְׁם - הֵן הַקְנִים הַדִּקְיִן כִּתְּבֵן הָאֲדָמִים הַבָּאִים מֵאֵי הַדִּי, וְרִיחֵן טוֹב, וְהֵן מִמִּינוֹ בְּשָׂמִים שְׁנוֹתֵינִן אוֹתוֹ הַרֹפְאִים בְּצָרִי [בתרופות].

(ה) דם שנמצא בתוך בטנה של חיה שגדלה בהודו. לאחר שנקרש הדם, הייתה החיה מפרישה אותו, ואנשים היו מלקטים אותו ומשתמשים בו כבושם. (ו) מין עשב.

ד. הַעוֹשֶׂה שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה כְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה וְכַמִּשְׁקָל הַזֶּה, וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא גָרַע - כְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת; וּבִשְׁוֹגֵג, מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה, שְׁנֵאמָר^י³: "אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמָהוּ". וְהוּא שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ לְהַמְשִׁיחַ בּוֹ; אֲבָל אִם עָשָׂה לְהַתְלַמֵּד אוֹ לְתַנּוֹ לְאֲחֵרִים - פְּטוֹר.

ה. הַסֵּף [המורה] מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה [בכמות של] בִּזִּית - כְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת; וּבִשְׁוֹגֵג, מְבִיא חֲטָאת קְבוּעָה, שְׁנֵאמָר^י: "וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר - וְנִכְרַת". וְאִין חֵיבִין אֲלֵא עַל שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מִשְׁחָה - שְׁנֵאמָר^י⁴: "מִמֶּנּוּ", מִזֶּה שְׁנֵאמָר בּוֹ⁵: "שְׁמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי"; וּמַעֲוָלָם לֹא נַעֲשֶׂה שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה אַחֵר, חוּץ מִמֶּה שֶׁעָשָׂה מִשְׁחָה.

(ז) בסיכה חייבים רק אם סכו בשמן שהכין משה רבינו.

ו. אֶחָד הַסֵּף אֶת עֲצָמוֹ, וְאֶחָד הַסֵּף אֶת אֲחֵרִים [חייב] - שְׁנֵאמָר^י⁶: "וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר". הַסֵּף כָּלִים, וּבִהְמָה, וְגוֹיִים שֶׁהֵן כְּבִהְמָה⁷, אוֹ שֶׁסֵּף בּוֹ מֵתִים⁸ - פְּטוֹר, שְׁנֵאמָר^י⁸: "עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּף".

(ח) הגויים נחשבים כבהמה (על הפסוק "שבו לכם פה עם החמור", דרשו חכמים "עם הדומה לחמור"). (ט) והם אינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים". (י) וכל אלה אינם נקראים "אדם".

ז. אִין מוֹשְׁחִין מִמֶּנּוּ לְדוֹרוֹת אֲלֵא כֹהֲנִים גָּדוֹלִים⁹, וּמִשְׁחָה מִלְחָמָה^י, וּמִלְכֵי בֵּית דָּוִד

3. שמות-תצורה, ל, לג. 4. שמות-תצורה, ל, לג. 5. שם. 6. שם, פסוק לא. 7. שמות-תצורה, ל, לג. 8. שם, פסוק לב. 9. ויקרא-צו, ו, טו. 10. ויקרא-צו, ח, יב. 11. שמות-תצורה, ל, לג. 12. שם, פסוק לב.

וביאורו - סה"ש תש"ח ח"א ע' 297 הע' 97. ומעולם . . . משה: פעולת שמן המשחה לדורות - לק"ש חכ"ה ע' 111. ומלכי . . . בלבד: דין זה החל לאחר משיחת דוד - לק"ש חכ"ה ע' 190. הלכה כה: גדר מלכות בית דוד, וטעם הבאת הלכה זו בהל' כלי המקדש - לק"ש חכ"ה ע' 106.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סותמין אותן, אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים.

טו. ספין שנשמט מן הנצב [=ידית], או שנפגם - אין מחזירין אותו [לידית] ואין משחזין אותו, אלא גונזין אותן בין הקדש והאולם לדורם^כ, ועושין אחרים; שאין עניות במקום עשירות^{כט}.

(כח) ליד ההיכל היה מקום שנקרא "בית החליפות" ושם היו גונזים את הסכינים. (כט) הסיבה שלא מתקנים אותם, כי בבית המקדש צריך לנהוג בעשירות, ואין זה מתאים לתקן כלים שנתקלקלו.

טז. שתי מדות של יבש היו במקדש - חצי עשרון, ועשרון: העשרון למנחות^{לא}, וחצי העשרון לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום^{לב}.

(ל) שתי כלים למדידת דברים יבשים היו במקדש. (לא) כלי אחד בגודל 'עשרון' שאיתו מדדו את כל המנחות שהקריבו על המזבח (וכל מנחה היא לפחות עשרון). (לב) הכלי השני היה בגודל של 'חצי עשרון' ואיתו היו מודדין את מנחת החביתין, המנחה שהכהן היה צריך להביא בכל יום, ומידתה היה חצי עשרון.

יז. ושבוע [סוגי] מדות של לח היה שם^{לג}: הין^{לד}, וחצי הין, ושלישית הין, ורביעית הין, ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה הין? חצי הין ורביעית הין ושלישית הין - למדידת הנסכים של זבחים^{לה}; ולג - למדידת שמן המנחות^{לו}; וחצי לג - למדידת שמן לכל נר מנורות המנורה; ורביעית - לחלק בה השמן לחביתין.

(לג) שבע כלים למדידת דברים נוזלים. (לד) 'הין' זה כמות של שנים עשר לוג. (לה) היין שהיו מנסכים על המזבח יחד עם הקורבנות. (לו) בכל מנחה היה לוג שמן.

יח. ואין לנו דבר למדד בו הין; ולמה היה שם^{לי}? הואיל והיה במקדש בימי משה, שמדד בו שמן לשמן המשחה^{לז}.

(לי) אם אין לנו צורך בו, מדוע הוא היה שם? (לז) כפי שלמדנו לעיל, שבשמן המשחה שעשה משה היה הין שלם.

ובחצי לג שהיה במקדש, היו מודדין מים למי

המלך אלא על גבי מען^י; ואין מושחין מלך בן מלך - שהמלכות ירשה למלך לעולם, שנאמר^{יב}: "הוא ובניו בקרב ישראל". ואם היתה שם מחלקת מושחין אותו כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזה הוא המלך לבדו; כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניה^{יג}, ויואש מפני עתליה^{יד}, ויהואחז מפני יהויקים אחיו^{טו}. וזה שמשה אלישע ליהוא^{טז} - לא בשמן המשחה משחו, אלא בשמן אפרסמון; ודבר זה מסרת ביד החכמים.

(כ) היו מושחין את המלך סמוך למעין מים, כדי לסמל שמלכותו תמשך לנצח כמו המעיין. (כא) כאשר אדוניהו רצה למלוך, ודוד המלך רצה ששלמה ימלוך, משחו את שלמה למרות שהוא בן מלך. (כב) עתליה הרגה את כל משפחתו של יואש ורצתה למלוך, לכן יהוידע הכהן משח את יואש, למרות שהיה בן מלך. (כג) היות שיהויקים היה גדול מיהואחז, ולכאורה הוא היה צריך למלוך, לכן משחו את יהואחז. (כד) למרות שהוא היה ממלכי ישראל, ולמדנו שמושחין בשמן המשחה רק את מלכי בית דוד.

יב. כל כלי המקדש שעשה משה במדבר - לא נתקדשו אלא במשיחתו בלבד בשמן המשחה, שנאמר^{יד}: "וימשחם, ויקדש אתם". ודבר זה אינו נוהג לדורות^{יז}; אלא הפלים פלן - ביון שנשפתמשו בהן במקדש במלאכתן, נתקדשו, שנאמר^{יח}: "אשר ישרתו בהם בקדש", בשרות הם מתקדשין.

(יז) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" - למדו חז"ל שדווקא 'אותם' צריך לקדש במשיחה, אבל כל הכלים לדורות מתקדשים בעבודה ולא במשיחה.

יג. הפפות והקצרות שמקבלין בהן המנחות, וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - של כסף ושל זהב היו; ומתר לעשותם של שאר מתכות, כמו שבארנו^{יט}. וכלן מתקדשין במלאכתן^כ; ואם נשברו - מתיף אותן ועושה אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם.

(כז) לעיל פרק א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-יט. (כז) ברגע שהשתמשו בהם במלאכת המקדש - הם התקדשו.

יד. כלי הקדש שנקבו או שנקדקו - אין

13. דברים-שופטים, יז, כ. 14. במדבר-נשא, ז, א. 15. במדבר, ד, יב.

על גבי מעין: מדוע? - לקר"ש חכ"ה ע' 112 הע' 71. וזו... ליהוא: לכאורה, מקומו בהלכה ד' 1 - לקר"ש חכ"ה ע' 111 הע' 66 ושו"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ו) עשב שגורם לעשן לעלות ישר. (ז) רק קבוצה מצומצמת של אנשים ידעה מהו אותו עשב.

ג. וזה הוא משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת וחלבנה ולבונה, מפל אחד משקל שבעים מנה; והמנה [משקלו:], מאה דינרין. ומר וקציעה ושבלת נרד וכרפם, מפל אחד ששה עשר מנה; קשט, שנים עשר מנה; קנמון, תשע מנים; קלופה, שלש מנים. משקל הכל, שלש מאות ושמונה וששים מנה.

שוחקין הפל הדק; ומוסיפין לה רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן, ומעלה עשן כל שהוא [מעט]. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב מנה - שלש מאות חמשה וששים יום, כנגד [מספר] ימות החמה. והשלש מנים הנשארות - שוחק אותן ערב יום הכפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא ממנה מלא חפניו, להקטיר ביום הכפורים. והנשאר - הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים^א.

(ח) שוחקים את כל הסמנים דק דק. (ט) הזמן השנתי שלוקח לשמש לעשות סיבוב סביב העולם הוא 365 ימים. (י) דקה ביותר. (יא) שנותר משלושת המנים הללו, וכן משאר הקטורת (שכן הכינוי לפי שנת החמה, שהיא ארוכה משנה הלבנה), דינם כפי שהתבאר בהלכות שקלים.

ד. "נטף" האמור בתורה, הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי^ב; והשחלת, היא הצפרן שנותנין בגי אדם במגמרות^ג והחלבנה, כמו דבש שחור, וריחו קשה [=חזק], והוא שרף אילנות בצרי יין. וזה הוא שמתן בלשון ערבי:

עוד בלסאן, ואצ'פאר טיב, ומיעה, ולפן, ומסך, וקציעה, וסנבל אלנאדין, וזעפראן, וקסט, ועוד, וקשר סליפה, וענבר.

(יב) שרף שיוצא מעצים שנקראים "קטף". (יג) שורש שאנשים נותנים בבשמים.

ה. כיצד מפטמין^ד את הקטרת? מביא תשעת קבין בורית ברישנה^ה, ושרף בה את הצפרן^ו; ואחר כך שורה את הצפרן באחד ועשרים קב של יין חזק ביותר; ואחר כך שוחק כל אחד ואחד מן הסמנים בפני עצמו הדק, וכשהוא שוחק אומר: 'היטב הדק, הדק היטב', כל זמן ששוחק; ומערב הכל.

שוטה ושמן לתודה^ז; ובכרביעית שהיתה שם, היו מודדין שמן לחם נזיר ומים לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו [הכלים], אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו^ח.

(לט) בכלי חצי הלוג השתמשו לא רק לשמן המנורה, אלא גם למדידת מי סוטה, ולשמן הבא עם לחמי תודה. (מ) כלי החצי לוג ורביעית הלוג לא התקדשו בשימוש למדידת הדברים שכתובים בהלכה זאת, אלא רק למדידת הדברים שכתובים בהלכה הקודמת.

יט. כל [כלי] המדות האלו - קדש, ומפלי השרת^א; אלא שמדות הלח נמשחו [בשמן המשחה] מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא מבפנים. לפיכך ברוצי^ב מדות הלח, קדש^ג; וברוצי מדות היבש, חל^ד.

(מא) ולכן הדברים שנכנסים לתוכם מתקדשים. (מב) השירים שנשפכים לבחוץ אחרי שהכלי מלא. (מג) מפני שהם נשפכים על דפנות הכלי מבחוץ, וכלי הלח התקדשו מבחוץ ולכן הם מקדשים את מה שנמצא עליהם גם מבחוץ. (מד) היות שכלי היבש התקדשו רק בפנים, השירים שנמצאים עליהם מבחוץ לא נתקדשו.

פרק ב

מעשה הקטורת, ונשיאת ארון הברית.

א. הקטרת^א נעשית [מחדש] בכל שנה ושנה^ב; ועשיתה מצות עשה, שנאמר^ג: "קח לך סמים". ונתפרשו בתורה^ד ארבעה מסמניה, והן: "נטף ושחלת וחלבנה ולבונה"; ושאר סמניה - הלכה למשה מסיני^ה.

(א) שאותה מקטירים בכל יום במזבח הקטורת. (ב) מכינים אותה פעם אחת בשנה לכל השנה, ובכל שנה צריך להביא אותה מתרומה חדשה. (ג) והם יבוארו להלן.

ב. ואחד עשר סמנין נאמרו לו למשה בסיני, והן שעושין אותן במשקל מכון^ו; ומוסיפין עמהן בלא משקל [מדויק] מלח סדומית וכפת הירדן^ז, ועשב אחד שמעלה העשן; ולא היו יודעין אותו אלא אנשים ידועים, והוא היה הלכה בידם איש מפי איש. [מסורת]

(ד) מלח שהגיע מסדום. (ה) עשב שגדל על שפת הירדן.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דינו פְּדִין הַנֶּהֱגָה מִן הַקֹּדֶשׁ; לֹא חֵיבָה תּוֹרָה פְּרֹת, אֲלָא לְעוֹשֶׂה בְּמִתְכַּנְתָּה לְהַרְיֵחַ בָּהּ.

(כה) שנאמר "לא תעשו לכם", ולמדו חכמים "לכם" – להנאתכם הוא שאסור, אבל למוסרו לציבור או רק ללמוד בו – פטור. (כו) שחייב קרבן מעילה.

(יד) כיצד כותשין ומכנינים. (טו) סבון הבא ממקום שנקרא כרשינה. (טז) משפשים בה את הציפורן כדי לייפות אותה.

ו. וְכָל מַעֲשֵׂיָהּ בַּקֹּדֶשׁ בְּתוֹךְ הָעֶזְרָה, וּמִשְׁלַּח הַקֹּדֶשׁ; וְהַמִּפְטָם אֶת הַקְטָרֶת מִן הַחֲלִין, פְּסוּלָה.

(יז) כל הכנת הקטורת נעשית בתוך העזרה. (יח) ומכנינים אותה בכלי שרת.

ז. פְּעָמִים בַּשָּׁנָה הָיוּ מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לְמִכְתָּשֶׁתִּי. בִּימֹת הַחֹמָה הָיוּ מְפָזְרִין אוֹתָהּ כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַפֵּשׂ, וּבִימֹת הַגָּשָׁמִים צוֹבְרִין אוֹתָהּ כְּדִי שְׁלֹא יִפּוּג. רִיחָהּ.

(יט) ושוחקין אותה שם שנית.

ח. נָתַן לְתוֹכָהּ דְּבֶשׁ כָּל שֶׁהוּא, פְּסָלָהּ; חֹסֶר אֶחָד מִסְּמִינֶיהָ - חֵיב מִיתָה, שֶׁהָיָה נַעֲשִׂית קְטָרֶת זָרָה. פְּטוּמָה מַעֲט מַעֲט^כ בְּמִתְכַּנְתָּה^{כב}, כְּשֶׁרָה - אֶפְלוּ פֶטֶם פָּרֶס בְּשַׁחֲרִית וּפָרֶס בֵּין הָעֶרְפִּים^{כג}.

(כ) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים. אבל לא מהתוספות שהיו מוספים לצורך העשן וכדומה. (כא) הכין את הקטורת בכמויות קטנות בכל פעם, ולא בבת אחת את כל 368 המנים. (כב) אם הכין לפי היחס הנכון בין הסממנים – אף אם הסך הכולל היה פחות מ-368 מנה. (כג) אפילו אם הכין רק חצי מנה להקטרת בבוקר, או חצי מנה להקטרה בערב.

ט. הָעוֹשֶׂה קְטָרֶת מִן אֶחָד עֶשֶׂר סְמִינִין אֱלוֹ, לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֱלוֹ, כְּדִי לְהַרְיֵחַ בָּהּ, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא הָרִיחַ - חֵיב פְּרֹת עַל עֲשִׂיתָהּ, אִם עָשָׂה בְּמִזִּיד; וּבְשׁוֹגֵג, מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה. אִם עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה הַמִּשְׁקָל כָּלוּ, אֲלָא חָצִיו אוֹ שְׁלִישׁוֹ, הוֹאִיל וְעָשָׂה לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֱלוֹ^{כד}, חֵיב - שֶׁנֶּאֱמַר^{כה}: "בְּמִתְכַּנְתָּה לֹא תַעֲשֶׂה: אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ - וְנִכְרַת מַעֲמִיו".

(כד) גם אם לא הכין כמות של 368 מנה, אלא פחות, אבל לפי היחס הנכון בין הסממנים.

י. עָשָׂה לְהִתְלַמֵּד בָּהּ אוֹ לְמִסְרָה לְצַבּוּר - פְּטוּר^{כה}; הָרִיחַ בָּהּ וְלֹא עָשָׂה - אִינוּ חֵיב פְּרֹת, אֲלָא

יא. מִזְבַּח הַזָּהָב שֶׁבִּהִיכַל - עָלָיו מְקַטְרִין הַקְטָרֶת בְּכָל יוֹם. וְאִין מְקַרְבִּין עָלָיו דָּבָר אֲחֵר. וְאִם הִקְטִיר עָלָיו קְטָרֶת אַחֶרֶת שְׁאִינָה כְּזוֹ, אוֹ שֶׁהִקְטִיר עָלָיו קְטָרֶת כְּזוֹ שֶׁהִתְנַדָּב אוֹתָהּ יָחִיד אוֹ רַבִּים^{כו}, אוֹ הִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן אוֹ הִסִּיף נֶסֶךְ - לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר^{כז}: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטָרֶת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וְגו'".

(כז) שהרבה אנשים התנדבו יחד להביא אותה, אבל היא לא שייכת לכלל הציבור.

יב. בָּעֵת שֶׁמּוֹלִיכִין אֶת הָאֲרוֹן [הברית] מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אִין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבִּהָמָה וְלֹא עַל הָעֵגְלוֹת; וְלִפִּי שֶׁשָּׂכַח דָּוָד וַיִּנָּשֵׂא עַל הָעֵגְלוֹת, נִפְרָץ פָּרִץ בַּעֲזָא^{כח}. אֲלָא מִצְוָה לְנָטְלוֹ עַל הַבֶּתֶף, שֶׁנֶּאֱמַר^{כט}: "כִּי עֲבֹדֶת הַקֹּדֶשׁ עָלֵיהֶם, בִּפְתָּה יְשֹׁאוּ".

(כח) כאשר דוד העביר את הארון ממקום למקום, הוא נשא אותו על גבי עגלה, וכתוצאה מכך עוזא נהרג.

יג. כְּשֶׁנּוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַל הַבֶּתֶף, נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים^{כט}, וְאַחֲרֵיהֶם לַחוּץ, וּפְנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים שְׁלֹא יִשְׁמְטוּ הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת; שֶׁהַמְסִיר אֶחָד מִן הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת - לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר^ל: "בְּטָבַעַת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ".

(כט) הכוהנים נושאים את הארון עומדים מכל צד, אך פני כולם כלפי הארון – ואינם מפנים אליו את גבם. (ל) שלא יצאו מוטות הארון מתוך הטבעות שהם נמצאים בהם.

18. שמות-תצוה, ל, לו. 19. שמות-תצוה, ל, ט. 20. במדבר-נשא, ז, ט. 21. שמות-תצוה, כה, טו.

חייב מיתה: משא"כ אם חסר "מעלה עשן" – לקו"ש ח"ד ע' 128 והע'. דבר אחר: ביאור הלשון – לקו"ש ח"ו ובהע' 184. הלכה יב: דין מיוחד בנשיאת הארון – לקו"ש ח"ח ע' 49, אג"ק ח"ג ע' קצח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קה
מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְעוֹלָם^ט. וְאֵין אוֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא בַּפֶּה, בְּלֹא כָלִי;
שְׁעָקָר הַשִּׁירָה שֶׁהִיא עֲבוּדָתָם - בַּפֶּה.

(ח) שמת לו אחד משבעת הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם – ביום המיתה הוא הנקרא "אונן". (ט) אפשר להוסיף על שנים עשר הלוויים עוד לוויים בלי גבול.

וְאַחֲרֵים הָיוּ עוֹמְדִים שָׁם, מְנַגְּנִין בְּכָלִי שִׁיר - מֵהֶם לְוִיִּם וּמֵהֶם יִשְׂרָאֵלִים מִיַּחֲסִין הַמְּשִׁיאִין לַכֹּהֲנָה^י; שְׁאִין עוֹלָה עַל הַדּוֹכָן אֶלָּא מִיַּחֲס. וְאֵין אֱלוֹ הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַכֹּהֲלִים עוֹלִין [=נחשבים] לְמַנְיֵן הַשָּׁנִים עֶשֶׂר.

(י) ישראלים מיוחסים, שאין בהם חשש פסול – מהם היו הכהנים נושאים נשים דווקא.

ד. וּבִמָּה הֵם מְנַגְּנִין? בְּנִבְלִים וְחִלְלִים וְכַנּוּרוֹת וְחֲצוּצוֹת וְהַצִּלְצָל [=מצלתיים]. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נְבִלִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁשָׁה; וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חִלְלִים, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר; וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁתֵּי חֲצוּצוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל מֶאֶה וְעֶשְׂרִים; וְאֵין פּוֹחֲתִין מִתְּשַׁעַה כַּנּוּרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם; וְהַצִּלְצָל - אֶחָד בְּלִבָּד.

ה. בִּימֵי הַמוֹעֲדוֹת כָּלֵן וּבְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים, הָיוּ הַכֹּהֲנִים תּוֹקְעִים בַּחֲצוּצוֹת בְּשַׁעַת הַקֶּרֶבֶן, וְהַלְוִיִּם אוֹמְרִין שִׁירָה - שְׁנֶאֱמַר²⁵: "וּבִיּוֹם שֶׁמִּחֲתַכֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם - וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצֹת". הַחֲצוּצֹת הֵיחָה נַעֲשִׂית מִן הָעֶשֶׂת [=גוש] שֶׁל כֶּסֶף. עֲשֵׂה אוֹתָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת [=שברים] שֶׁל כֶּסֶף, כְּשֶׁרָה; מִשְׁאָר מִיָּנִי מִתְּכוֹת, פְּסוּלָה. וְהַחֲלִילִים שֶׁהָיוּ מְנַגְּנִין בָּהֶן - הָיָה אַבּוּב שֶׁלָּהֶן שֶׁל קֹנֶה^י, מִפְּנֵי שֶׁקוּלוֹ עָרֵב; וְלֹא הָיָה מְחַלֵּק אֶלָּא בְּאַבּוּב יַחֲדִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַלֵּק יָפֵה^י.

(יא) קנה החליל היה עשוי מקנה. (יב) כשהיה מגיע לסיום המנגינה, היה אחד מהחלילים מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבית אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף – והחליל שהיה מסיים אחרון, היה חליל שבקנה שלו יש נקב בודד.

~ יום שלישי ד' מנחם-אב ~

פָּרָק ג

עבודת הלוויים.

א. זָרַע לְוִי כָּלוּ - מִבְּדֵל לְעֲבוּדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֶאֱמַר²²: "בַּעַת הַהִיא הִבְדִּיל ה' אֶת שִׁבְט הַלְוִי"; וּמַצּוֹת עֲשֵׂה לַהֲלוֹת הַלְוִיִּים פְּנוּיִן וּמוֹכְנִין לְעֲבוּדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רָצוּ בֵּין לֹא רָצוּ - שְׁנֶאֱמַר²³: "וְעַבְד הַלְוִי הוּא". וְכֵן לְוִי שֶׁקָּבַל עָלָיו כָּל מַצּוֹת לְוִיָּה חוּץ מֵאַחַת^א - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּקָּבַל אֶת כָּלֵן.

(א) אם הוא אינו מעוניין למלא את אחת מעבודות הלוויים שנצטוו בהן.

ב. עֲבוּדָה שֶׁלָּהֶן הִיא שִׁיחֵיו שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְיִהְיֶה מִהֵן שׁוֹעֲרִין לַפֶּתַח שְׁעָרֵי הַמִּקְדָּשׁ וּלְהַגִּיף [-לסגור] דְּלִתוֹתָיו; וְיִהְיֶה מִהֵן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקֶּרֶבֶן בְּכָל יוֹם, שְׁנֶאֱמַר²⁴: "וְיִשְׂרָת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ" - אֵיזָה הוּא שְׁרוֹת שֶׁהוּא בְּשֵׁם ה' ב? הָיוּ אוֹמְרִים: זֶה שִׁירָה.

(ב) באיזה שרות במקדש היו הלוויים מזכירין בו שם שמים.

וּמִתִּי אוֹמְרִין הַשִּׁירָה? עַל כָּל עוֹלוֹת הַצֶּבֶר הַחוּבָהּ וְעַל שְׁלֹמִי עֲצָרֵי - בַּעַת נְסוּף הַיִּינָה; אֲבָל עוֹלוֹת נִדְבָה שֶׁמִּקְרִיבִין הַצֶּבֶר לְקִיץ הַמַּזְבֵּחַ, וְכֵן הַנִּסְכִּים הַבָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמָיו - אֵין אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה.

(ג) קורבנות עולה שחובה על הציבור להביא. (ד) קורבנות שלמים שהיו מביאים בחג השבועות. (ה) זמן השירה היה בעת שהיו מנסכים את היין. (ו) כאשר המזבח היה פנוי מקורבנות חובה או מקורבנות יחיד, היו מקריבים בו קורבנות נדבה מהציבור. (ז) אם היו מנסכים יין, שלא הגיע יחד עם קורבן.

ג. לְוִי הָאוֹנֵן^ה, מִתֵּר לְעַבְד וּלְשׁוֹרֵר. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵים עֶשֶׂר לְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן [=בימת השירה] בְּכָל יוֹם, אוֹמְרִין שִׁירָה עַל הַקֶּרֶבֶן; וּמוֹסִיפִין עַד

22. דברים-עקב, י, ח. 23. במדבר-קרח, יח, כג. 24. דברים-שופטים, יח, ז. 25. במדבר-בהעלותך, י, י.

פָּרָק ג: דרגות בעבודת ה' הטמונים בפרקים הבאים – יין מלכות סק"ב. זרע: מדוע לא כ' "שבט לוי"? – יין מלכות סק"ב. לוי כולו: הכהנים לא הובדלו בקדושה מיוחדת מקדושת הלוויים – לקו"ש חכ"ח ע' 118.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. בַּשָּׁנִים עֶשֶׂר יוֹם בַּשָּׁנָה הַחֲלִיל מִכָּה לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ^י - בַּשְּׁחִיטָה פֶּסַח רִאשׁוֹן^י, וּבַשְּׁחִיטָה פֶּסַח שֵׁנִי^ט, וּבַיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבַיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל עֶצְרָתוֹ^ט, וּבַשְּׂמֹנֶת יָמֵי הַחֲגִי^י. וְהַחֲלִיל זֶה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲלִיל שֶׁל קָרְבָן, וְהַחֲלִיל שֶׁל קָרְבָן עֲבוּדָה הוּא, וְדוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת.

ז. אֵין בֶּן לֹוי נִכְנָס לַעֲזָרָה לַעֲבוּדָתוֹ, עַד שֶׁיִּלְמְדוּהוּ חֹמֶשׁ שָׁנִים תְּחִלָּה, שְׁנֵי עָשָׂר אָחָד אֲחֵר לְלוֹוִים: מִבֶּן חֹמֶשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה^י, וְכָתוּב אֶחָד אֲחֵר^י: "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה" - הֲאֵינִי עֹשֶׂה חֹמֶשׁ לְתִלְמוּדוֹ^י. וְאֵינוֹ נִכְנָס לַעֲבוּדָה עַד שֶׁיִּגְדִּיל וְיִהְיֶה אִישִׁי^י - שְׁנֵי עָשָׂר^י: "אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ".

(ג) היו מנגנים בחליל ליד המזבח. (הפירוש למילה "מכה": מכים באצבעות על נקבי החליל כדי להוציא צלילים נעימים). (יד) ב"ד ניסן, ערב חג הפסח. (טו) מי שלא הקריב בפסח ראשון, יכול להקריב בפסח שני - ב"ד אייר. (טז) חג השבועות. (יז) חג הסוכות.

(כה) שהיו יודעים ומסומנים מראש באיזה יום יעבדו. (כו) כל ראש בית אב היה מחלק את העבודות ללוויים שבאותו בית אב.

ח. וְכָל הַלְוִיִּם מִזֶּהֲרִין^י מִלְּעֲבוּדָה הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵי עָשָׂר^י: "אֵף אֶל כָּל פְּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ, וְלֹא יָמְתוּ" - לֹא יִקְרְבוּ לַעֲבוּדָה, אֲבָל לַעֲמֹד מִתְּרִין.

י. וְכֹשֶׁם שֶׁהַלְוִיִּם מִזֶּהֲרִין שֶׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוּדַת הַפְּהָנִים - כִּי הַפְּהָנִים מִזֶּהֲרִין שֶׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוּדַת הַלְוִיִּם, שְׁנֵי עָשָׂר^י: "גַּם הֵם גַּם אִתָּם". וְכֵן הַלְוִיִּם עֹצְמִם מִזֶּהֲרִין שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד מִלֵּאכָת חֲבֵרוֹ, שֶׁלֹא יִסַּע הַמְּשֹׁרֵר לְשׁוּעָר, וְלֹא הַשְּׁוֹעֵר לְמְשֹׁרֵר - שְׁנֵי עָשָׂר^י: "אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְעַל מִשְׁאָו^י".

(יח) ולכן הפסוק הראשון מדבר מתי הלוי מתחיל ללמוד, והפסוק השני מדבר מתי הוא מתחיל לעבוד בפועל. (יט) הלוי לא נכנס לעבודה עד שיהיה בן שלוש עשרה שנה ויום אחד, שאז נקרא 'איש' (לכאורה דברי הרמב"ם סותרים את מה שאמר מקודם, שהלוי מתחיל את עבודתו בגיל שלושים).

יא. לְוִיִּם שֶׁעֲבָדוּ עֲבוּדַת הַפְּהָנִים, או שֶׁסִּיעַ לְוִי בְּמִלְּאכָה שְׁאִינָה מִלֵּאכָתוֹ - חִיבִין מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִימִם^י, שְׁנֵי עָשָׂר^י: "וְלֹא יָמְתוּ"^י; אֲבָל • כִּי הָיָה יָמֻתוֹ גַּם הֵם גַּם אִתָּם וּבִסְפָרֵי נָמִי הָיָה דְרִישׁ לִיָּה לַעֲנוֹשׁ וְאִתָּה.

כ. זֶה שְׁנֵי עָשָׂר בְּתוֹרָה בְּלוֹיִים^י: "וּמִבֶּן חֹמֶשׁ שָׁנָה יָשׁוּב מִצֵּבֶה הָעֲבוּדָה"^י - אֵינוֹ אֶלָּא בְּזִמְנָה שֶׁהָיָה נוֹשֵׂאִין הַמִּקְדָּשׁ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם^י, וְאִינָה מִצֵּבֶה הַנּוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת. אֲבָל לְדוֹרוֹת - אֵין הַלְוִי נִפְסָל בַּשָּׁנִים^י וְלֹא בְּמוֹמִין^י אֶלָּא בְּקוֹל - כִּשְׂחִתָּקֶלֶקֶל קוֹלוֹ מִרֵּב הַזִּקְנָה^י, וְנִפְסָל לַעֲבוּדָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאֵינוֹ נִפְסָל אֶלָּא לִזְמַן שִׁירָה, אֲבָל יִהְיֶה מִן הַשְּׁוֹעֲרִים.

(כ) והוא מפסיק לעבוד במקדש. (כא) בזמן המשכן, שהיו מעבירים אותו ממקום למקום. (כב) לאחר שעובר את גיל חמישים. (כג) לוי שנעשה בעל מום - אינו נפסל מעבודתו. (כד) או מסיבה אחרת.

כז. וְלֹא עַל יְדֵי בֵּית דִּין. (כח) הפסוק אומר שאם הלוויים יימנעו מלעבוד את עבודת הכהנים - "לא יומתו", משמע שאם כן עבדו בעבודות הכהונה - חייבים מיתה.

פֶּרֶק ד'

הבדלת הכהנים לעבודת המקדש, חלוקת המשמרות ודרגות הכהנים.

ט. שְׁמוּאֵל הָרֹאֶה [הנביא] וְדָוִד הַמֶּלֶךְ חִלְקוּ

א. הַפְּהָנִים הַבְּדִלוּ מִכָּל הַלְוִיִּם לַעֲבוּדָה^י הַקָּרְבָּנוֹת, שְׁנֵי עָשָׂר^י: "וַיִּבְדֵּל אֶהֱרֹן לְהַקְדִּישׁ קֹדֶשׁ

26. במדבר-בהעלותך, ח, כד. 27. במדבר, ד, ג. 28. שם, פסוק יט. 29. במדבר-בהעלותך, ח, כה. 30. במדבר-קרח, יח, ג. 31. שם. 32. במדבר, ד, יט. 33. במדבר, ד, יט. 34. דברי הימים א, כג, יג.

שלא . . . חברה: ואילו בזמננו שווים כל ישראל בתפילתם - לקו"ש כח"ע ע' 246 הע' 49. הובדלו: פעולת ההבדלה - לקו"ש ח"ד ע' 127, 131 הע' 99.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַצְבּוּרִי, וְאִינָם חֶלֶק כְּחֶלֶק בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁכָּכָר חִלְקוּ אוֹתָם הָאֲבוֹת, וְקָבְעוּ אוֹתָן כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר בְּשִׁבְתּוֹ.

(ט) שכל כוהן שרוצה עובד וחולק ברגלים. (י) בחלוקת לחם הפנים שנערכת בשבת שבתוך החג. (יא) פסוק זה מדבר על קורבנות הרגלים, והפירוש "חלק כחלק יאכלו", שהכוהנים העובדים ברגל יקבלו את חלקם כמו חלקם של אנשי המשמר באותו זמן.

ו. וְכֵן עֲבוֹדַת לֶחֶם הַפָּנִים³⁵ - בְּמִשְׁמֵר שְׁזָמְנוּ קְבוּעִי; אֲבָל עֲבוֹדַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם³⁶ - כָּכָל הַמִּשְׁמְרוֹת³⁷.

(יב) הוצאת הלחם של השבוע שהסתיים, וסידור הלחם של השבוע שנכנס. (יג) נעשים על ידי המשמר בלבד, כי זה לא קשור לחג. (יד) של חג השבועות. (טו) כי זה קורבן שמגיע בגלל חובת החג.

וּמִזֵּינִן שְׂאִינוּ מִדְּבַר אֶלָּא בְּרִגְלִים³⁸? שְׁנֵאֲמַר³⁹: "מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ, מִכָּל יִשְׂרָאֵל" - בְּשִׁעָה שְׁכָּל יִשְׂרָאֵל בָּאִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִזֵּינִן שְׂאִינוּ מִדְּבַר אֶלָּא בַּכֹּהֲנִים⁴⁰? שְׁנֵאֲמַר⁴¹: "חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ", וְאִין שֶׁם מִתְּנוֹת לְהֵאכֵל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים בְּלִבְדִּי.

(טז) הפסוק שהביא הרמב"ם לעיל בהלכה ד. (יז) הפירוש "באין בשער אחד", שכל ישראל עולים למקום אחד, לעיר אחת - ירושלים, וזה בזמן הרגל. (יח) כי הרי בפסוק כתוב "ובא הלוי", ואולי הכוונה ללווים. (יט) המשך הפסוק מדבר על אכילה, ובבית המקדש יש מתנות אכילה רק לכוהנים ולא ללווים.

ז. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁהָיָה לוֹ קֶרֶבֶן - הָרִי זֶה בָּא לְמִקְדָּשׁ וּמִקְרִיבוֹ בְּכָל יוֹם שְׁרִיצָה, שְׁנֵאֲמַר⁴²: "וּבָא בְּכָל אֹתוֹ נִפְשׁוֹ .. וְשָׁרַת"; וְאֶפְלוּ חֲטָאתוֹ וְאֶשְׁמוֹ, הוּא מִקְרִיב וּמִכָּפֵר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ; וְהַעוֹר שֶׁל קֶרְבֵּנוֹ, שְׁלוֹ. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת קֶרְבֵּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שְׁרִיצָה לְהִקְרִיבוֹ, חֲשֵׁנָה הָרִאשׁוֹנָה⁴³; וְעוֹר הַקֶּרֶבֶן וְעֲבוֹדָתוֹ⁴⁴, לְאוֹתוֹ הַכֹּהֵן בְּלִבְדִּי שְׁזָמְנוּ לוֹכָא.

(כ) אף אם אינו מאותו המשמר. (כא) ולא לאנשי המשמר.

ח. הָיָה הַכֹּהֵן פֹּעֵל הַקֶּרֶבֶן פֹּעֵל מוֹסֵב⁴⁵ - נוֹתֵן קֶרְבֵּנוֹ לְאֶנְשֵׁי מִשְׁמֵר, וְהַעוֹר שֶׁלָּהֶן⁴⁶. הָיָה זֶקֶן אוֹ

קִדְּשִׁים; וּמִצֵּוֹת עֲשֵׂה הִיא לְהַבְדִּיל הַכֹּהֲנִים וּלְקַדְּשָׁם וּלְהַכִּינֵם לְקֶרֶבֶן⁴⁷ - שְׁנֵאֲמַר⁴⁸: "וּקְדַשְׁתוּ, כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב⁴⁹".

(א) להכשיר אותם לעבודת הקורבנות. (ב) הסיבה שיש לקדשו - "כי את לחם אלוהים הוא מקריב".

ב. וְצִירָךְ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶהֱגֵי בּוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, וּלְהַקְדִּים אוֹתָן לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקִדְּשָׁה, לְפִתּוֹת רֵאשׁוֹנִי, וּלְבִרְךָ רֵאשׁוֹנִי, וּלְטוֹל מִנֶּה יָפָה רֵאשׁוֹנִי⁵⁰.

(ג) לעלות לתורה ראשון. (ד) בברכת המוציא וברכת המזון. (ה) אם עליו לחלוק דבר מה עם ישראל - מחלקים לשניים, והכהן בוחר ראשון.

ג. מִשֵּׁה רִבְנֵי חֶלֶק הַכֹּהֲנִים לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמְרוֹת [לְקַבְּצוֹת], אֶרְבָּעָה מְאֻלָּעִזִּר וְאַרְבָּעָה מְאִיתָמָר; וְכֵן הָיוּ עַד שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא. וּבִימֵי שְׁמוּאֵל, חֶלֶקָם הוּא וְדוֹד הַמֶּלֶךְ לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֵרִי; וְעַל כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנֶּה. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַם לְעֲבוֹדָה, מִשְׁמֵר בְּכָל שַׁבָּת [שְׁבוּעָה]. וּמִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת הֵן מִתְחַלְפִּין - מִשְׁמֵר יוֹצֵא, וּמִשְׁמֵר שֶׁהוּא אַחֲרָיו נִכְנָס, עַד שִׁיגְמְרוּ; וְחִזְרִין חִלְּלָה.

(ו) שמואל חלק אותם לשש עשרה משמרות, ודוד לעשרים וארבע.

ד. וּמִצֵּוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁוִים בְּרִגְלִים⁵¹; וְכָל שִׁיבּוֹא מִן הַכֹּהֲנִים בְּרִגְלֵי וְרָצָה לְעַבֵּד - עוֹבֵד וְחוֹלֵק עִמָּהֶם, וְאִין אוֹמְרִין לוֹ: 'לָךְ עַד שִׁיגְעֵי מִשְׁמֶרְךָ', שְׁנֵאֲמַר⁵²: "וְכִי יָבוֹא הַלֵּוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ, וְשָׁרַת"⁵³.

(ז) שבזמן החגים, כל הכוהנים יכולים לעבוד. (ח) מהפסוק לומדים שבזמן הרגל כל כהן רשאי להגיע ולעבוד. הרמב"ם בהמשך יבאר כיצד לומדים מהפסוק מדבר על הרגלים והכוהנים.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁵⁴? בְּקֶרְבֵּנוֹת הַרְגָלִים, וּבְחִלּוֹק לֶחֶם הַפָּנִים, וּבְחִלּוֹק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֵרֶת [=שְׁבוּעָה]. אֲבָל נְדָרִים וּנְדָבוֹת וּתְמִידִין - אִין מִקְרִיב אוֹתָן וְאֶפְלוּ בְּרִגְלֵי אֶלָּא מִשְׁמֵר שְׁזָמְנוּ קְבוּעִי [לְהַשְׁבִּיעַ], שְׁנֵאֲמַר⁵⁵: "חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ, לְבַד מִמִּפְּרִי עַל הָאֲבוֹת" - חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ בְּקֶרְבֵּנוֹת

35. ויקרא-אמור, כא, ח. 36. דברים-שופטים, יח, ו. 37. דברים-שופטים, יח, ח. 38. דברים-שופטים, יח, ו. 39. שם, פסוק ח. 40. דברים-שופטים, יח, וז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בגדי כהנה גדולה, שנאמר⁴¹: "והפכה הגדול מאחיו אשר יוצק וגו'". ואם אין שם שמן המשחה - מרבין [=ממנים] אותו בכגדי כהנה גדולה בלבד⁴², שנאמר⁴³: "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, ומלא את ידו ללבוש את הבגדים" - פשם שמתרבה [=מתמנה] בשמן המשחה, כן מתרבה בבגדים.

(לב) הוא הופך להיות כהן גדול בלבישת בגדי הכהן הגדול, כפי שיסביר בהלכה הבאה.

יג. פיצד מרבין אותו בבגדים? לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר, שבעת ימים יום אחר יום - שנאמר⁴⁴: "שבעת ימים ילבוש הכהן תחתיו"; וכשם שרפוי בגדים שבעה ימים - כן משיחה בשמן שבעה, יום אחר יום. ואם • עבד קדם שיתרבה בבגדים כל שבעה, או קדם שימשח כל שבעה - עבודתו פשרה; הואיל ונתרבה או נמשח פעם אחת, נעשה כהן גדול לכל דבר.

יד. אין [הבדל] בין כהן משיח בשמן המשחה למרבה בגדים, אלא פר [לקרבן] שמביא כהן המשיח אם שגג באחת מן המצוות שחייב עליהן חטאת, שנאמר⁴⁵: "אם הכהן המשיח יחטא וגו'"; אבל לשאר הדברים - שוין הן.

טו. אין מעמידין [=ממנים] כהן גדול, אלא בית דין של שבעים ואחד. ואין מושחין אותו אלא ביום, שנאמר⁴⁶: "ביום המשח אותו"; וכן אם נתרבה בבגדים בלבד, אין מרבין אותו אלא ביום. ואין ממניין שני כהנים גדולים באחת.

טז. וממניין כהן אחר, [שהיה לכהן גדול כמו] המשנה למלך, והוא הנקרא 'סגן', והוא הנקרא 'ממנה'⁴⁷. ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד, וזה

חולה שיכול לעבד על ידי הדחק - נותן קרבנו לכל כהן שירצה⁴⁸, והעור והעבודה לאנשי משמרה; ואם אינו יכול לעבד כלל, הרי הקרבן נאכל לאנשי משמר.

(כב) ולכן הוא אינו להקריב, כי הוא פסול לעבודה. (כג) ככל איש ישראל שבא להקריב. (כד) כיוון שבפועל הוא יכול להקריב, מותר לו למנות כל כהן אחר לשליח עבורו. (כה) כיוון שהוא חלש ואינו יכול לאכול בעצמו אכילה ראויה, אינו יכול גם למנות שליחים לאכילה - ולכן החלקים ניתנים לאנשי המשמר.

ט. היה טמא בקרבנות הצבורי, וכל הפהנים טמאים כו - נותנו • לבעלי מומין טהורים שפאותו משמרה; ועורו ועבודתו, לאנשי משמר הטמאים כו.

(כו) הכהן מהמשמר שצריך להקריב את הקורבן. (כז) כל הכהנים שבכל המשמרות. (כח) את אכילת הקורבן נותנים לכהנים בעלי מום טהורים מאותו משמר, שהם יכולים לאכול את הקורבן. (כט) הקרבת הקורבן נעשית על ידי הכהנים הטמאים מאותו משמר, מפני שטומאה רחוקה בציבור.

י. היה הקרבן של כהן גדול, והיה אוגל - נותנו לכל כהן שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר; פיון שפכה גדול האוגל ראוי לעבודה לא, כמו שיתבאר - הרי זה עושה שליח לקרבנו.

(ל) שבאותו יום מת אחד משבעת קרוביו. (לא) כהן גדול מותר לעבוד כשהוא אוגל, אבל הוא אינו ראוי לאכילה, ולכן יש לו זכות בעבודה ולא באכילה.

יא. כל ראש משמר ומשמר, מחלק משמרו לבתי אבות [=משפחות], עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד [=יום ראשון] מיום השבת, והאחר ביום של אחרי, וכן עד האחרון. וכל בית אב ואב, ראש אחד ממנה עליו.

יב. וממניין כהן גדול, הוא ראש לכל הפהנים; ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין אותו

41. ויקרא- אמור, כא, י. 42. שם. 43. שמות-תצוה, כט, ל. 44. ויקרא, ד, ג. 45. ויקרא-צו, ו, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מא) שמונה דרגות בכהנים: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתיקול, סגן וכהן גדול. (משוח מלחמה לא נכנס ברשימה, מפני שהוא אינו קשור לעבודת הכהנים בבית המקדש).

כבוד הוא לו [לכהן הגדול]. **וכל הפהנים מתחת יד הסגן.**

(ג) לפעמים הוא נקרא "סגן", ולפעמים "ממונה".

יד. ועוד ממנין קתיקולין^ל, להיותן לסגן כמו הסגן לכהן גדול; ואין פחות משנים. וממנין אמרכלין^ל, אין פחות משבעה; ומפתחות העזרה בידם - רצה האחד לפתח, אינו יכול עד שיתכנסו כל האמרכלין ויפתחו.

(ד) בלשון יוון שר כללי - מנהלים כלליים. (ה) הם אחראים על הגזברים וכפופים לקתיקולין.

יח. וממנין גזברין מתחת יד האמרכלין, ואין פותחין משלשה גזברין; והגזברין - הן שגובין ההקדשות [תרומות], ופודין [=מוכרין] את הנפקה [הראוי למכירה] מהן, ומוציאין אותן [=משתמשים בהן] לזכרים הראויין להוצאה [=לשימוש].

יט. כהן גדול המשותף קודם למרבה בגדים^ל, ומרבה בגדים העומד לשרת קודם למשותף שעבר מחמת קרי^ל, והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום^ל, ועובר מחמת מום קודם לכהן משותף מלחמה^ל, ומשותף מלחמה קדם לסגן^מ, וסגן קודם לקתיקול, וקתיקול קודם לאמרכל, ואמרכל קודם לגזבר, וגזבר קודם לראש המשמר, וראש המשמר קודם לראש בית אב, וראש בית אב קודם לכהן הדיוט משאר הפהנים. נמצאו הפהנים תמיד שמונה מעלות^{מא}, זו למעלה מזו.

(לו) כוהן שמשוח בשמן המשחה קודם לכהן שרק מרובה בגדים, בדברים שנוגעים לחייו, כגון להלוות לו כסף, לפדות אותו מהשבי וכדומה. (לז) כרגע הכהן המשוח אינו יכול לעבוד, מפני שהוא טמא קרי, ולכן כהן המרובה בגדים מחליף אותו - ובזמן הזה הוא קודם לו. (לח) כי כהן שעכשיו אינו עובד מחמת קרי, הוא יהיה ראוי לעבודה אחרי שיטהר, אך הכהן שאינו עובד מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל. (לט) כהן משוח מלחמה הוא כהן שמדבר לפני העם כשיוצאים למלחמה, ודינו ככהן הדיוט - ובענייננו, כהן גדול בעל מום, קודם לכהן משוח מלחמה. (מ) היות שבמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, לכן מצוה להחיותו קודם לסגן.

כ. כשימות המלך, או כהן גדול, או אחד משאר הממנים - מעמידין תחתיו בנו או הראוי לירשו, וכל הקודם בנחלה^{מב} קודם לשרות המלך, והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה, או ביראה אף על פי שאינו כמותו בחכמה, שנאמר במלך^{מג}: "הוא יבניו בקרב ישראל", מלמד שהמלכות ירשה; והוא הדין לכל שררה שבקרב ישראל - שהזוכה לה, זוכה לעצמו ולזרעו.

(מב) כל הקרוב ביותר לירושה קודם - אם אין לאדם בנים, אביו יורש אותו; אם אין אב - אחיו, וכן הלאה.

כא. משוח מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם, אלא הרי בנו כשאר הפהנים^{מג}; אם נמשח למלחמה, נמשח; ואם לא נמשח, לא נמשח. וכשהפכה משוח מלחמה משמש במקדש, משמש בארבעה כלים [=בגדים] כשאר הפהנים.

(מג) כי משוח מלחמה הוא לא מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה.

מעלין משררה לשררה שהיא גדולה ממנה, ואין מורידין אותו לשררה שהיא למטה ממנה - שמעלין בקדש, ולא מורידין לעולם משררה שהיא בקרב ישראל אלא אם בן סרח [=טא].

כב. וכהן גדול שעבר עברה שחב עליה מלקות - מלקין אותו בבית דין של שלשה כשאר מחיבי מלקות, וחוזר לגדלו.

פרק ה

דיני כהן הגדול.

א. כהן גדול - צריך שיהיה גדול מכל אחיו הפהנים בנואי, בכח, בעשר, בחכמה, ובמראה [והיה]. אם אין לו קמזן - כל הפהנים נותנין לו משלחן כל אחד ואחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר מעשיר שבכלם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. ואין אחד מפל אלו מעבב, אלא כל זה למצוה; אבל אם נתרבה* מפל מקום, נתרבה.

(א) נתמנה בלי כל הדברים הנ"ל.

ג. וחיב פהן גדול לנהג כבוד בעצמו, ולא יקל עצמו עם שאר העם; ולא יראו אותו ערם, ולא בבית הסא, ולא במרחץ, ולא כשהוא מסתפר - שגאמר⁴⁷: "הגדול מאחיו", מלמד שנהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא שירחצו אחרים עמו, הרשות בידו.

ד. לא יפגס לבית המשתה, ולא לסעודות של רבים, אפלו הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל. וכשהוא הולך, אינו הולך בערובינא עם שאר הפנהנים, אלא הפנהנים מסבבין אותו, וחולקין לו כבוד; והסגן ממעצו בינו לבין העם⁴⁸, והסגן ומשיח שעברי מימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: 'תנחמו'; והן מכבדין אותו כפי כהן.

(ב) עומד כממוצע בינו ובין העם. (ג) כהן ששימש כמחליף לכהן הגדול בעת שזה לא יכול היה לעבור - כשחזר הכהן הגדול לעבודתו, נקרא המחליף "כהן משיח שעבר". הוא אינו חוזר להיות כהן הדיוט, כי "מעלין בקודש ואין מורדין", אך גם אינו יכול לשמש עוד ככהן גדול, מפני שאין שני כהנים גדולים יחד.

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש; וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד בשורה, וסגן מימינו וראש בית אב משמאלו; ואומרין לו: 'אנו בפרתך', והוא אומר להן: 'תתברכו מן השמים'.

(ד) אם מת אחד משבעת הקרובים שלו, אינו יוצא ללוות אחר מיטתו.

ו. כשמברין אותו⁴⁹ - כל העם מסבבין על הארץ, והוא מסב על הספסל.

(ה) אבל ביום ראשון אסור לו לאכול משלו, ומכרים אותו - מאכילים - משל אחרים.

ואינו קורע על מתו כשאר הפנהנים, שגאמר⁴⁷: "ובגדי לא יפרם"; ואם קרע, לוקה. אבל קורע הוא מלמשה כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע לעולם, שגאמר⁴⁸: "את ראשו לא יפרע" - ואפלו בעת שלא יפגס למקדש; אלא מספר מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר

השנת הראב"ד

עד... צמח א"א איני מבין המופת הזה אבל אני אומר ראש שער העליון יורד עד עיקרו של תחתון וגו' את התחתון עד עיקרו שלא ירד מראשו של עליון ולמטה כדי שיהא מצחו ופדחתו מגולה.

בתער [=סכין] אלא בזוג [=מספרים], ראש שערה זו בעקר זו, עד • שיראה כאלו הוא צמח כאחד⁴⁹ - שגאמר⁴⁹: "ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו; פסום יכסמו את ראשיהם"א.

(ו) קורע מתחתית הבגד, ואין זה נקרא קריעה, כי דרך אנשים לקרוע ככה. (ז) לא מגדל שיער מגודל. (ח) צורת תספורת שבה קצה השערה מגיע לשורש השערה שמעליה, כך שהשערות אינן שוכבות זו על גבי זו, אלא כולן עומדות, ונראות כאילו צמחו יחד. (ט) וצריכים להשאיר שערות. (י) אסור לגדל שער פרע. (יא) יקצצו את שיערם כמו כוסמת, שראשו של כל גרגר מגיע להתחלת הגרגר שמעליו.

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והיא הנקראת 'לשפת פהן גדול'. וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה, או שעה אחת או שתים פיוס. ויהיה ביתו בירושלים, ואינו זז משם.

ח. וכהן גדול דין, ודינין אותו⁵⁰, ומעידין עליו; ואין דינין אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד, שגאמר⁵⁰: "כל הדבר הגדלי יביאו אליך"ד.

(יב) הוא יכול לדרון בבית דין, ואפשר לדרון אותו. (יג) ולומדים "דבר גדול" דהיינו דיני נפשות של אדם גדול, כגון כהן-גדול. (יד) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד.

ט. היה יודע עדות - אינו חיב להעידה, ואפלו בבית דין הגדול; שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד.

47. ויקרא-אמור, כא, י. 48. שם. 49. יחזקאל, מד, כ. 50. שמות-יתרו, יח, כב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לבחור לאוכל ולקחת מה שהוא רוצה, נוהג רק בקודשי המקדש, אבל בקדשים אחרים שנאכלים בכל ישראל (כמו תרומות, מעשרות וכדומה), הוא כמו שאר הכהונים ואינו קודם להם.

יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בפכש והסגן מימינו; עלה למחצית הפכש^{כח}, תפסו הסגן בימינו והעלהו, והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה האברים שבידו [לכהן הגדול], וסומך עליהן^{כט} וזרקן לאש.

(כח) ששם היו מונחים האיברים, ומשם מצוות הולכתם למזבח. (כט) הכהן הגדול סומך את ידיו על האברים.

יד. וכהן היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד נותן אברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול, והוא סומך וזרק לאש.

(ל) כל אחד מעביר את האיבר שבידו לכהן הראשון שזכה לעלות את הראש.

ואם רצה לסמן בלבד, ויהיה אחד זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו^{לא}; אלא כל הסמיכות - על פעלי חיים הן [קודם שישחטן].

(לא) רק הכהן הגדול היה סומך את ידיו על האברים במזבח.

טו. כשיגדיל הפהן ויעשה איש לב - הרי הוא פשר לעבודה; אבל אחיו הפהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד שיהיה השנת הראב"ד ואינו נכנס לעזרה א"א זהו טעות גדולה שלא אמרו דבר זה במשנה אלא על לוי קטן שאינו ראוי לעבודתו אלא לשיר ומסניפין לאחיו הגדולים מפני שקולן דק ונותנין תבל בנעימה ואין עולין מן החשבון.

(לב) מגיל שלוש עשרה שנה ויום אחד, ושהביא שתי שערות במקומות הידועים למטה. (לג) בפעם הראשונה שכהן נכנס לעבודה.

טז. אין הפהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד תחלה, עד שביא עשירית האִיפה משלו ועובדה בידו^{לד}, שנאמר^ה: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו". ואם עבד

ואם היתה עדות למלך ישראל^{טו} - הרי זה הולך לבית דין הגדול ומעיד לו^{טז}.

(טו) אם הכהן הגדול ידוע עדות שקשורה למלך. (טז) מפני שזה כבוד המלך.

יז. וכבר בארנו בספר חמישי^{יז}, שהוא אסור באלמנה, ומצוה על הבתולה. ואינו נושא שתי נשים, ואם נשא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום^{יח} עד שיגרוש. וחולץ^{יט}, וחולצים לאשתו^כ, ומניבין את אשתו. ואם גרש אשה, מתרת להנשא לשאר העם.

(יז) ספר קדושה, הלכות איסור ביאה פרק יז. (יח) ביום כיפור, כי כתוב בתורה "וכפר בעדו ובעד ביתו" - ביתו בלשון יחיד, ולא בלשון רבים. (יט) אם מת אחיו ללא בנים והוא אינו יכול לייבם את אשתו, מפני שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה. (כ) אם הוא מת בלא בנים.

יח. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות, שלשה אוחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים טובות של אפוד מאחוריו; ויפנס להיכל וישתחוה. וכיון שישמע הסגן קול רגליו^{כא} של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה לו את הפרכת^{כב}; ואחר שיצא, יפנסו אחיו הפהנים וישתחוו ויצאו^{כג}.

(כא) היינו קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל של הכהן הגדול. (כב) הפרוכת שבפתח ההיכל. (כג) כי כל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא יהיה אחר עמו.

יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת, מקטיר^{כד}. ונוטל חלק בראש בקדשי המקדש כלם^{כה}. כיצד? כשיירצה, אומר: 'זו החטאת שלי, וזה האשם שלי'; ואינו עובד בפס^{כו}, אלא כל עת שירצה להקריב, מקריב כל מה שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הפהנים^{כז}.

(כד) למרות שהדין שכהן שהקטיר קטורת פעם אחת לא מקטיר שוב - אף-על-פי-כן כהן גדול מקטיר בכל יום שירצה. (כה) יכול לבחור לאכול מכל קורבן שרוצה, גם אם הוא לא הקריב אותו. (כו) אינו צריך להשתתף בהגרלות על סדר העבודה. (כז) כל האמור שהוא יכול

51. ויקרא-צו, ו, יג.

הפניות לשיחות קודש

ומצווה על הבתולה: גדר המצוה - לקו"ש ח"ז ע' 172 הע' 5.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נִכְסֵין לְמִקְדָּשׁ עִם מִשְׁמֶר כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁבֶת; וְהִרְחוּקִים שֶׁל אוֹתוֹ מִמֶּעֶמֶד, בֵּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ מִמֶּעֶמֶד שֶׁלֹּהֶן, הָיוּ מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכֹּנֶסֶת שֶׁבְּמִקְוֵיָהּ.

(ג) בכל שבוע ושבוע.

קִדְּם שְׂכִיבֵי עֲשִׂירֵית הָאִיפָה, וְכֵן כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁעָבַד בְּכֵהֵנָּה גָּדוֹלָה קִדְּם שְׂכִיבֵי עֲשִׂירֵית הָאִיפָה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(ד) כהן וכהן גדול אינם מתחילים את עבודתם במקדש עד שיביאו מנחה משלהם בשיעור עשירית האיפה - ויקריבו אותה בעצמם.

יז. כֶּהֱן שֶׁלֹּא עָבַד עֲדֵין מִיָּמָיו שִׁמְנוֹ אוֹתוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל - הָרִי זֶה מִבֵּיא עֲשִׂירֵית הָאִיפָה וְעוֹבְדָהּ בִּידּוֹ תִּחְלָה כְּשֶׁאֵר חֲנוּךְ כָּל כֶּהֱן הַדְּיוּט, וְאַחֵר כֶּן מִקְרִיב עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שְׁנֵי, שֶׁהִיא חֲנוּךְ כֶּהֱן גָּדוֹל, וְאַחֵר כֶּן מִקְרִיב עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שְׁלִישִׁית, שֶׁהִיא חֲבִיתִי כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁמִּקְרִיב בְּכָל יוֹם, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְּבָאֲרָה; וּמַעֲשֶׂה שֶׁלֹּשְׁתֵּן שֹׁהֵה הוּא.

(לה) מנחה שהכהן הגדול צריך להקריב בכל יום.

~ יום רביעי ה' מנחם-אב ~

פָּרָק ו

תקנת אנשי ה'מעמד'.

א. אִי אֶפְשָׁר שִׁיחֶיהָ קָרְבָנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב, וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבִּיו; וְקָרְבָנוֹת הַצֶּבֶד, הֵן קָרְבָן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיחֶיהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין בְּעֹזְרָה בְּשַׁעַת קָרְבָן. לְפִיכָךְ תִּקְנּוּ נִבְיָאִים הֶרֶאשׁוּנוֹם⁵², שִׁיבְרֵרוּ מִיִּשְׂרָאֵל כְּשֵׁרִים וִירָאִי חֹטָא, יִהְיוּ שְׁלוּחֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַקָּרְבָנוֹת; וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'אֲנָשֵׁי מִעֲמֵד'.

(א) שיהיה נוכח בעת הקרבת קורבנו. (ב) שמואל ודוד.

וְחִלְקוּ אוֹתָם עֲשִׂרִים וָאַרְבָּעָה מַעֲמָדוֹת, כְּמִנְיֵן מִשְׁמֵרוֹת כְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ. וְעַל כָּל מִעֲמֵד וּמִעֲמֵד, אֶחָד מֵהֶם מְמַנֶּה עַל כָּלֵם; וְהוּא הַנִּקְרָא 'רֹאשׁ הַמַּעֲמָד'.

ב. בְּכָל שֶׁבֶת וּשְׁבִיתִי, מִתְקַבְּצִין אֲנָשֵׁי מִעֲמֵד שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁבֶת; מִי שֶׁהָיָה מֵהֵן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קְרוֹב לָהּ,

ד. וּבְכָל יוֹם יוֹם

מִשְׁבֶּת שֶׁהִיא מִעֲמָדָן, מִתְפַּלְּלִין אַרְבַּע תְּפִלוֹת: שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְנֶעִילָה, וְעוֹד מוֹסִיפִין תְּפִלָּה

אַחֲרֶיהָ בֵּין שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, וְהִיא • 'תָּרָה לָהֶן'. וְנוֹשְׂאִין הַכֹּהֲנִים כַּפֵּיהֶם בְּמִעֲמֵד שְׁלִישֶׁה

פְּעָמִים בְּכָל יוֹם - בְּשַׁחֲרִית, וּבִתְפִּלָּה • זֶה הִתְרָה, וּבִנְעִילָה.

(ה) היא תפילת מוסף - מלשון שנוספה.

וּקוֹרְאִין בְּסִפְר תוֹרָה שְׁלִישֶׁה אֲנָשִׁים, פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית, וּבִתְפִּלָּה זֶה הִתְרָה שְׁמוֹסִיפִין; אֲבָל בְּמִנְחָה לֹא הָיוּ קוֹרְאִין בְּסִפְר [תורה], אֲלָא עַל פִּיהֶם, כְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמֵעַ. וְלֹא הָיוּ מִתְקַבְּצִין לַתְּפִלָּה מִנְחָה בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין לְשֶׁבֶת.

ה. וְקִבּוּצָן לְכָל תְּפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלוֹת אֵלוֹ, וְעִמִּידָתָן שֵׁם לַתְּפִלָּה וְלַתְּחִנָּה וְלִבְקָשָׁה וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה - נִקְרָא 'מִעֲמֵד'.

ו. וּבִמָּה הָיוּ קוֹרְאִין? בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית⁵². בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין "בְּרֵאשִׁית" וְ"יְהִי רָקִיעַ"; בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, "יְהִי רָקִיעַ" וְ"יִקְוּ הַמַּיִם"; בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי,

52. בראשית, פרק א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. אָנְשֵׁי מַעֲמַד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְכָּבֶס כָּל הַשָּׁבַת שְׁלֵהֶן; וּבַחֲמִישֵׁי מִתְּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשָּׁבַת. וּמִפְּנֵי מָה אָסְרוּ עֲלֵיהֶן לְסַפֵּר וּלְכָבֶס? כְּדֵי שְׁלֹא יִכְבְּסוּ לְמַעֲמָדָן בְּשֶׁהֶן מְגֻלִּין, אֲלֹא יִסְפְּרוּ וּיְכַבְּסוּ מִקֵּדָם.

פֶּרֶק ז

חמשה עשר הממונים שהיו במקדש.

א. חֲמִשָּׁה עָשָׂר מְמֻנִין הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכֵן מְמֻנִים לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר מִחֲמִשָּׁה עָשָׂר דָּבָר אֵלוּ מְמֻנָה אֶחָד; וְאֵלוּ הֵן: אֶחָד • עַל הַזְּמִנִּים, שְׁנֵי עַל נְעִילַת שְׁעָרִים, שְׁלִישִׁי עַל הַשּׁוּמְרִים, רְבִיעִי עַל הַמְּשׁוּרְרִים, חֲמִישִׁי עַל הַצִּלְצָל [=מצלתיים] עִם שָׂאֵר כָּלִי שִׁיר, שֵׁשִׁי עַל הַפִּסְטוֹת, שְׁבִיעִי עַל הַקְּנִים, שְׁמִינִי עַל הַחוֹתְמוֹת, תְּשִׁיעִי עַל הַנְּסָכִים, עֲשִׂירִי עַל הַחוּלִים, אֶחָד עָשָׂר עַל הַמִּים, שְׁנֵים עָשָׂר עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת, אַרְבָּעָה עָשָׂר עַל מַעֲשֵׂה הַפְּרוּכּוֹת, חֲמִשָּׁה עָשָׂר עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְהֻנָּה גְּדוּלָּה.

(א) בעל תפקידים שונים בבית המקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חֲמִשָּׁה עָשָׂר מְמֻנִין הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְכֵן מְמֻנִים לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עָשָׂר דָּבָרִים אֵלוּ מְמֻנָה אֶחָד. וְאֵלוּ הֵן: (א) עַל הַזְּמִנִּים. (ב) עַל נְעִילַת שְׁעָרִים כו'."

המספר חמשה עשר – י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי", שהן "הנסתרות לה" אלוקינו", למעלה מאותיות ו"ה שענינן "והנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין נראה לעינינו הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו'". אבל לעתיד-לבוא כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כא
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

"יָקוּוּ הַמִּים" ו"יְהִי מְאוֹרוֹת"; בְּרִבְעִי, "יְהִי מְאוֹרוֹת" ו"יִשְׁרְצוּ"; בַּחֲמִישִׁי, "יִשְׁרְצוּ" ו"תוֹצֵא הָאָרֶץ"; בַּשִּׁשִּׁי, "תוֹצֵא הָאָרֶץ" ו"יִכְלֹו"⁵³.

(ו) בכל יום היו קוראים שתי פרשות – ביום הראשון פרשת "בראשית" ופרשת "יהי רקיע", וכן הלאה. (ז) חוזרים שוב על פרשת "יהי רקיע", וכן בימים הבאים.

ז. פֶּרֶשָׁה גְּדוּלָּה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּשָּׁנִים, וְקִטְנָה קוֹרְא אוֹתָהּ אֶחָד^ה; וּשְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחִירִית - הֵם שְׁחִזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בַּתְּפִלָּה הַשָּׁנִיָּה בַּסֶּפֶר, וְחִזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן עַל פֶּה בְּמִנְחָה.

(ח) בכל יום היו קוראים שתי פרשות: בפרשה הארוכה היו עולים שניים, ובקצרה – אחד.

ח. שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה - לֹא הָיוּ אָנְשֵׁי מַעֲמַד עוֹשִׂין מַעֲמַד בַּשְּׁחִירִית^ט. וּבְכָל יוֹם שֵׁשׁ בּו קָרְבַּן מוֹסֵף - לֹא הָיָה בּו מַעֲמַד לֹא בַתְּפִלָּה שָׁנִיָּה שְׁלֵהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה, אֲלֹא בַּשְּׁחִירִית וּבְנִעְוֶלָה בְּלֶבֶד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּו קָרְבַּן הַעֲצִים - לֹא הָיָה בּו מַעֲמַד בְּנִעְוֶלָה, אֲלֹא בַּשְּׁחִירִית וּבַתְּפִלָּה • שָׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.

(ט) שבימים אלו הם טרודים באמירת הלל, ולכן לא עשו מעמד בשחירית. (י) בימים שבהם הקריבו קורבן מוסף נוסף לתמיד, לא היו עושים מעמד בתפילת מוסף ולא בתפילת מנחה.

ט. וְמָה הוּא קָרְבַּן הַעֲצִים? זְמַן קָבוֹעַ הָיָה לְמִשְׁפָּחוֹת לְצֵאת לַיַּעֲרִים לְהָבִיא עֲצִים לְמַעֲרֹכָה [=למזבח], וְיוֹם שֶׁיִּגִּיעַ לְבָנֵי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהָבִיא הַעֲצִים, מִקְרִיבִין עוֹלוֹת גְּדֻבָּה; וְזֶה הוּא קָרְבַּן הַעֲצִים. וְהָיָה לָהֶן כְּמוֹ יוֹם טוֹב, וְאֲסוּרִין בּו בַּסֶּפֶד וּתְעֻנִּית, וְאֲסוּרִין בְּמִלָּאכָה.

י. אֲפֹלוּ יַחֲדִיד שֶׁהִתְגַּדֵּב עֲצִים או גְּזָרִים לְמַעֲרֹכָה - אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם^א בַּסֶּפֶד וּבַתְּעֻנִּית וּבַעֲשִׂיַת מִלָּאכָה; וְדָבָר זֶה מְנַהֵג.

(יא) שמביאים למקדש.

53. שם, ב, א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָעֵם מִן הַמִּלָּאכָה, וְשָׁלַשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל. וּבִרְגֵל מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ לַפְתִּיחַת שְׁעַר הַתַּחֲתוֹן, וְהוּא שְׁעַר עֲזָרַת נָשִׁים^ט, וְשָׁלַשׁ לַפְתִּיחַת שְׁעַר הָעֲלִיוֹן, שֶׁהוּא שְׁעַר נִיקְנוּרִי. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'שְׁעַר הָעֲלִיוֹן'? לִפִּי שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מֵעֲזָרַת נָשִׁים.

ט) בשלושת הרגלים היו תוקעים שוב, כדי להודיע מתי נפתח שער עזרת הנשים כדי שהעם יוכל להיכנס שם. י) דרכו היו נכנסים לעזרת ישראל.

וְכֵן תוֹקְעִין שְׁלֹשׁ לְמַלּוּי הַיָּמִים שֶׁמִּנְסָכִין בַּחֲגֵי^{יא}, וְאֵין תוֹקְעִין לְמַלּוּי הַיָּמִים בַּשַּׁבָּת; וְתוֹקְעִין שְׁלֹשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׁעָה שֶׁמִּנְסָכִין הַיָּמִים. וְכָל הַתוֹקְעִין שֶׁתוֹקְעִין עַל הַקֶּרְבָּנוֹת, מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמִּשְׁוֹרִים וּבִרְשׁוּתֵי^{יב}; וְכָל אֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת, בַּחֲצוֹצְרוֹת הֵן.

יא) בחג הסוכות, כשהיו מביאים למקדש את המים ששאבו במעיין השילוח כדי לנסך על המזבח – היו תוקעין. יב) כל מי שתקע בעת הקרבת הקורבנות, היה נתון תחת הממונה על המשמרות.

ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל - הוּא הַמַּעֲמִיד [=מסדר] כָּל הַמִּשְׁוֹרִים עַל פִּי כָּלִי הַשִּׁיר שְׁסוּעִדִּין אֶת [-מלווים את שירת] הַלְוִים, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפָּסוֹת [=גורלות] - הוּא מִפִּס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל יוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלָאכָתוֹ שְׂזָכָה בָּהּ בַּפִּס; וְאִרְבָּעָה פַּעֲמִים הָיוּ מִפִּסִּין בְּכָל יוֹם. וּבְהִלְכוֹת תְּמִידִין אֲבָאָר בִּיצֵד מִפִּסִּין.

ט. הַמִּמְנָה שֶׁעַל הַקָּנִים^{יג} - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שִׁימְכֹר הַקָּנִים לַקֶּרְבָּנוֹת, כִּף וְכָף בְּסֻלְעִי^{יד}. וְכָל מִי שֶׁהוּא חַיֵּב תוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה, יָבִיא דְּמִיָּהּ לַמִּקְדָּשׁ^{טו}, וְזֶה הַמִּמְנָה נוֹתֵן הַקָּנִים לְבַעְלֵי הַקֶּרְבָּן, וְעוֹשֶׂה חֶשְׁבוֹן עִם הַגּוֹזְבְּרִין וְנוֹתְנִין לוֹ^{טז}.

יג) קני עופות, שמביאים אנשים שחייבים בהם, כגון זב, זבה ויולדת. יד) גזברי המקדש היו מסכמים אתו את המחיר עבור הקנים שהוא מספק לצורך הקרבת הקורבנות. טו) מביא את הכסף לגזברים. טז) בסוף היו הממונה היה עושה חשבון עם הגזברים כמה קנים הביא לאנשים, והם היו משלמים לו בהתאם.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמִּמְנֵים אֵלּוּ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים הִרְבֵּה, כְּדִי לְהַכִּין אֶת הַמִּלָּאכָה שֶׁהוּא מִמְנָה עָלֶיהָ. זֶה שֶׁעַל הַזְמָנִים - הוּא מְשַׁמֵּר אֶת הַזְמָנִים, הוּא וְאֲנָשָׁיו: בֵּין שִׁיגִיעַ עַת הַקֶּרְבָּן, מִכְרִיו הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו וְאוֹמֵר: 'עֲמַדוּ כֹהֲנִים לְעִבּוּדָהּ, וְלוֹיִם לְדוּכָן, וְיִשְׂרָאֵל לַמַּעֲמָד! וְכִין שִׁישְׁמַע קוֹל, יָבוֹא כָּל אֶחָד לַמִּלָּאכָתוֹ.

ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת הַשְּׁעָרִים - עַל פִּיו נוֹעֲלִין, וְעַל פִּיו פּוֹתְחִין. וְאֵין הַתוֹקְעִין [בַּחֲצוֹצְרוֹת] תוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לַפְתִּיחַת הַשְּׁעָרִים, אֲלָא בִּרְשׁוּתוֹ; וּבְכָל יוֹם תוֹקְעִין בַּמִּקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לַפְתִּיחַת שְׁעָרִים, תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה.

ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבִּיטִּי שֶׁמִּסְבֵּב [ומפקח] עַל הַלְוִים בְּכָל לַיְלָה^ה; וְכָל מִי שִׁישֵׁן עַל מִשְׁמֶרְתוֹ - מַזְלִין אוֹתוֹ בַּמִּקְלּוֹת, וְשׁוֹרְפִין אֶת כְּסוּתוֹ^ו.

ב) שר הר הבית (וראה לעיל הלכות בית הבחירה פרק ח הלכה י). ג) שהיו שומרים בבית המקדש. ד) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

ה. זֶה שֶׁעַל הַמִּשְׁוֹרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם הַמִּשְׁוֹרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן לֹמֵר שִׁירָה בִּפְהָ, וְעַל פִּיו תוֹקְעִין [בַּחֲצוֹצְרוֹת] עַל הַקֶּרְבָּנוֹת.

אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה^ז בְּכָל יוֹם - שְׁלֹשׁ לַפְתִּיחַת שְׁעָרִים, וְתִשַּׁע לְתִמְדִּי שֶׁל שַׁחֲרִי, וְתִשַּׁע לְתִמְדִּי שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְיוֹם שִׁישׁ בּוֹ קֶרֶפֶן מוֹסָף, מוֹסִיפִין תִּשַּׁע עַל קֶרֶפֶן מוֹסָף; וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שִׁישׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה [קרבנות] מוֹסְפִין^ח - אֵין תוֹקְעִין לְכָל מוֹסָף וּמוֹסָף בַּפְּגִי עֲצָמוֹ, אֲלָא תוֹקְעִין תִּשַּׁע בְּלֶבֶד לְכָל הַמוֹסְפִין.

ה) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). ו) שערי העזרה. ז) כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלוויים היו אומרים שיר בשלשה פרקים, ובין כל פרק היו מפסיקין והכהנים היו תוקעין בחצוצרות. ח) כלומר, שלשה קרבנות מוסף: שבת, ראש-חודש וראש-השנה.

ו. בַּעֲרֵב שַׁבָּת מוֹסִיפִין שִׁשׁ - שְׁלֹשׁ לְהַבְטִיל אֶת

וְהָלַךְ הוֹלֵךְ בְּחֻמֹּתַי שְׂבִידוֹ לְזֶה הַמִּמָּנָה עַל הַנִּסְכִּים, וְנוֹתֵן לוֹ נִסְכִּים כְּמִנְיֵן הַחֻמֹּתַי וְכִמְּו שְׂכָתוֹב בָּהֶן.

(כו) אבל מצורע עני, מביא רק כבש אחד, ולכן מקבל חותמת של "גדי".

וְלַעֲרֹב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה; זֶה מוֹצִיא אֶת הַחֻמֹּתַי, וּמִקְבֵּל כְּנֶגְדָן מַעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמַּעוֹת, הוֹתִירוּ לַהֲקִדְשָׁה; וְאִם פָּחַתוּ, יִשְׁלֹם זֶה שְׁעַל הַחֻמֹּתַי מִבֵּיתוֹ.

(כח) הממונה על החותמות אינו יכול לטעון שהמעוֹת הן שלו ושנתערבו במעוֹת ההקדש - כיוון שיד ההקדש על העליונה.

מִי שְׂאָבֵד חוֹתָמוֹ, מִמֵּתִינִין לוֹ עַד הָעֶרֶב; אִם מָצָאוּ בַּמַּעוֹת יֵתֵר כְּדֵי חוֹתָם שְׁטוּעֵיכֶם, נוֹתֵנִין לוֹ; וְאִם לָאוּ, אֵין נוֹתֵנִין לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם כְּתוֹב עַל הַחוֹתָם, מִפְּנֵי הַרְמָאִין -

שְׁלֹא יִשְׁהָא הַחוֹתָם אֶצְלוֹ עַד • שְׁיִקְרוּ הַנִּסְכִּים לֵא.

השנת הראב"ד

עד שיקרו הנסכים א"א לא כי אלא שמא ישענו אוכד ויביא לידו אחר ויציא חותמו.

(כט) כלומר, אם נמצאו מעוֹת יותר מכמות החותמות שהביא הממונה על הנסכים, וסכום המעוֹת שנשאר זהה לחותם שטוען זה שנאבד לו. (ל) היו מציינים את התאריך על החותם. (לא) כדי להרוויח - היה קונה את החותם בזמן שהנסכים זולים, ולוקח את הנסכים בפועל כשהמחירים מתייקרים.

יג. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין שְׁעַר הַיֵּין וְהַסֵּלֶת עִם הַמִּמָּנָה עַל הַנִּסְכִּים. אִם הוֹקְרוּ נִסְכִּים, מִסְפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שְׂפִסְקוֹ עִמּוֹ; וְאִם הוֹזְלוּ, מִסְפֵּק לָהֶן בְּשְׁעַר הַזּוֹל. וְהַשְׂכֵּר שֶׁמִּשְׁתַּבֵּר הַהֲקִדָּשׁ בְּשַׁעֲרִים אֲלוּלִי - הוּא הַנִּקְרָא 'מוֹתֵר נִסְכִּים', וְלוֹקְחִין בּוֹ עוֹלוֹת לִקְיֵין הַמִּזְבֵּחַ^ל. וְאֵין מְקִינִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּעוֹלוֹת הָעוֹף, שְׂאֵין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר עוֹף^ל.

(לב) הרווח שיש להקדש מהפרש השערים כאשר מחירם הוזל. (לג) כאשר המזבח היה פנוי, היו מביאים קורבנות נדבה של הציבור ומקריבים כדי שהמזבח לא יעמוד בטל. (לד) רק היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף.

יד. הַפְּהִיגִים - מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הַרְצָפָה תְּמִיד^ל, וְאוֹכְלִין בְּשֵׁר הַרְבֵּה^ל, וְאֵין עֲלֵיהֶן בְּגָדִים בְּשַׁעַת הָעֲבוֹדָה אֶלָּא חִלּוּק אֶחָד^ל - הֵן חוֹלִין

השנת הראב"ד

משלשים... יום א"א לא כי הממונה על הקנין ועל הנסכים אינו אלא גזברות בעלמא וכל מי שהוא חייב קנין מביא לידו או הקנין בעצמו או דמיו ונותן לשופר והוא משתדל להקריבן ואינו מתעצל וכן על הנסכים היה איש ממונה ולוקח במעוֹת של תרומת הלשכה ינות שמנים וסלחות מבצלי בתים ועל אותו בעל הבית המוכר אמרו אם קבל לספק מארבע ועמדו משלש או משלש ועמדו מארבע מספק מארבע וכל מחוייב נסכים מביא מעוֹת ולוקח מזה הממונה ואם יש לו ריוח בזה הוא הנקרא מותר נסכים ועושין ממנו לקי למוכר ואע"פ שאמרו אין משתכרין בשל הקדש הני מילי פירות שהוא כעין הגנות והוא דרך עניות אבל נסכים לא שכן צרכי ציבור לוקחין ואם הותירו מוכרין ליחידים מכ"מ הממונים לא מורחין ולא מפסידין לעצמן כלום.

(יז) פעם בשלושים יום, היו מסכמים עם הממונה על הסכום שישלמו לו בעבור הקנינים. (יח) אם אחרי שסיכמו על השער, מחיר הקנינים הוזל - הוא מוכר במחיר הוזל. (יט) ואם מחיר הקנינים התייקר - הוא מוכר כפי המחיר שסיכמו.

י. זֶה שְׁעַל הַחוֹתָמוֹת - הוּא שְׂמִקְבֵּל דְּמֵי נִסְכִּים מִמִּחְיָבֵי נִסְכִּים, וְנוֹתֵן לָהֶם חוֹתָמוֹת; וְזֶה שְׁעַל הַנִּסְכִּים - הוּא שְׂמוֹכֵר הַנִּסְכִּים^{כא}.

(כ) מי שצריך להביא נסכים ביחד עם הקורבן, הולך לממונה על החותמות, משלם לו עבור הנסכים, ומקבל ממנו "חותמות" - שטר אישור ששילם, וכמה נסכים צריך לקבל. (כא) הממונה על הנסכים הוא שמוסר את הנסכים בפועל, לפי החותמות שהציגו בפניו.

יא. פִּיעֵד^{כב}? אֲרַבְעָה חוֹתָמוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: הָאֶחָד כְּתוֹב עָלָיו 'עֶגְלָה^{כג}, וְהַשֵּׁנִי כְּתוֹב עָלָיו 'זָכַר^{כד}, וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוֹב עָלָיו 'גְּדִי^{כה}, וְהָרְבִיעִי כְּתוֹב עָלָיו 'חוּטָא^{כו}.

(כב) כיצד היו יודעים כמה נסכים צריך לקבל מי שמביא חותמת. (כג) הוא סימן לנסכי שור. (כד) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל - דיכרא (כבש זכר). (כה) הוא סימן לנסכי הכבש. (כו) סימן לנסכי מצורע עשיר שצריך להביא את שלוש בהמות, ואין עוד קורבן במקדש שצריך להביא את מספר הנסכים כמו המצורע העשיר (ולמה נקרא חוטא? לפי שבעונותיו הגיעה לו הצרעת).

יב. כָּל מִי שְׂיָבִיא קִרְבָּנוֹתָיו לַמִּקְדָּשׁ - נוֹתֵן דְּמֵי הַנִּסְכִּים לְזֶה הַמִּמָּנָה עַל הַחוֹתָמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חוֹתָמוֹת כְּמִנְיֵן הַקִּרְבָּנוֹת שְׁלוֹ. וְאִם הָיָה מַצְרַע עֲשִׂירִי^ל, נוֹתֵן לוֹ חוֹתָם אֶחָד שְׂכָתוֹב עָלָיו 'חוּטָא';

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח. פֶּרֶכֶת שֶׁנִּשְׁמָטָה בְּלֹד הַטִּמְאָה^מ - מִטְבִּילִין אותה בַּפָּנִים^מ וּמִכְנִיסִין אותה מִיד, לְפִי שְׁאִינָה צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֻשׁ^מ. וְשֶׁנִּשְׁמָטָה פֶּאֶב הַטִּמְאָה - מִטְבִּילִין אותה מִבְּחוּץ^{נא} וְשׁוֹטְחִין^{נב} אותה בְּחִיל^נ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֻשׁ. וְאִם הִיָּתָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אותה עַל גֵּב הָאֶצְטוּה^{יד}, כְּדֵי שְׁיֵרָאוּ הָעֵם אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נֹאָה.

(מז) פרוכת שנטמאה ממשקין טמאים, שמהתורה אינם מטמאים, אלא רק מגזרת חכמים. (מח) מטבילים אותה במים שהיו בעזרה, ואין צורך להוציאה. (מט) כי בטומאה מדרבנן אין צורך לחכות עד שתשקע השמש כדי להיטהר, אלא מספיק הטבילה. (נ) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם, והיא טמאה מהתורה. (נא) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה. (נב) כדי לנגבה. (נג) מחוץ לעזרה. (נד) חומת הר הבית הייתה מוקפת באיצטבאות (משטחי אבן שיוצאים מהחומה) שיכלו לשבת שם, והם היו מקורות כדי שלא ירד עליהם גשם.

יט. וְכָל הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הָיוּ לָהֶם שְׁנָיִם וּשְׁלִישִׁים^{נז} - שָׁאֵם יִטְמְאוּ הָרִאשׁוֹנִים, יִבְיֵאוּ הַשְּׁנָיִים תַּחְתֵּיהֶם.

(נה) לכל הכלים, היו עושים מהם עוד כמותם.

כ. זֶה הַמִּמְנָה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְהֵנָה - עוֹסֵק בַּהֲכָנַת בְּגָדֵי כְהֵנִים הַדְּיוֹטוֹת וּבְגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וּבְאַרְיֵגָתָן^ח; וּמִתַּחַת • יָדוֹ חֲשֵׁנֶת הָרֵאבִ"ד וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֵׂה א"א אומר אני שהוא פינחס המלביש. נַעֲשֵׂה הַפֶּל. וְלִשְׁפָה הִיָּתָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ.

פֶּרֶק ח

בגדי הכהנים, וסדר עשיית הכותנת, המכנסיים, המצנפת והאבנט.

א. בְּגָדֵי כְהֵנָה, שְׁלֹשָׁה מִינֵים: בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוֹט, וּבְגָדֵי זָהָב^א, וּבְגָדֵי לָבָן^ב. בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוֹט - הֵם אֲרֻפָּעָה כִּלִּים [=בגדים]: כְּתָנֶת, וּמִכְנָסִים, וְאַבְנֵט, וּמִגְבָּעָה; וְאַרְבָּעָתָם שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, לְבָנִים^ג, וְחוּטָן כָּפוֹל שֶׁשֶּׁה^ד; וְהָאַבְנֵט לְבָדוֹ רְקוּם בָּצָמֵר^ה.

(א) של כהן גדול. (ב) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים. (ג) עשויים מפשתן בצבע לבן. (ד) שזור מששה חוטים. (ה) כלומר, הוא רקום גם מחוטי צמר, והוא היה שעטנו - שילוב של צמר ופשתן.

בַּמַּעֲיָה; לְפִיכֶךָ מַעֲמִידִין מִמְנָה אֶחָד שִׁיְהִיָּה מִבְּקָר אותם, וּמִרְפָּא כָּל תַּחְלִיאֵיהֶם, וְעוֹסֵק בָּהֶם תָּמִיד, הוּא וְאַנְשֵׁיו שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

(לה) היו צריכים לעמוד יחפים, כדי שלא יהיה חציצה בין רגליהם לקרקע. (לו) בגלל כל הקורבנות שהיו צריכים לאכול. (לז) כי הם צריכים לעבוד רק בארבעת בגדי כהונה: כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט.

טו. וְכֵן מִמְנִין אַחֵר לְהִיּוֹת חוּפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין [=תעלות], וּמִתְקֵן הַבּוֹרוֹת שֶׁל רִבִּים - כְּדֵי שִׁיְהִיו הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוֹשָׁלַיִם לְכָל אָדָם מִיּוֹשְׁבֵיהָ וְלְכָל עוֹלֵי רִגְלִים.

וְאַחַד מִמְנָה עַל כָּל אֲמָנֵי לֶחֶם הַפָּנִים^{לח}, וְהוּא מִתְקֵן כָּל מְלֹאכְתּוֹ^{לט}. וְאַחַד מִמְנָה עַל כָּל אֲמָנֵי הַקִּטְרֶת, וְהוּא מִתְקֵן מְלֹאכְתָּהּ.

(לח) האופים את לחם הפנים. (לט) דואג לכל מה שהם צריכים כדי לאפות את הלחם.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרוּכוֹת - מִמְנָה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכוֹת וְהַרוֹקְמִין בָּהֶן, שִׁיְהִיו מוֹכְנוֹת לְהִיכָל וְלִשְׁעָרִים. וְשִׁתֵּי פְרוּכוֹת הָיוּ עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה^מ, לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. וְחוּטֵי הַפְּרוּכוֹת כְּפוּלִין שֶׁשֶּׁה שֶׁשֶּׁה^{מא}. וְאַרְבָּעָה מִינִין הָיוּ בָּהֶם: שֵׁשׁ, וְתַכְלֶת, וְאַרְגָּמָן, וְתוֹלַעַת שָׁנִי; וְכָל אֶחָד מֵהֶם כָּפוֹל שֶׁשֶּׁה, הָרִי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין. וְטַפַּח הָיָה עֲבִיָּה^{מב}, וְעַל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם נִירִין הִיָּתָה נֶאֱרָגָת^{מג}; אֲרָפָה אֲרָפָעִים, וְרַחְבָּה עֲשָׂרִים^{מד}.

(מ) הפרוכות היו משחירות בגלל עשן הקטורת, ולכן היו עושים חדשות בכל שנה. (מא) כל חוט היה שזור מששה חוטים. (מב) של הפרוכות. (מג) היו מכניסים את הפרוכות במכונת אריגה שהיה בה מקום להשחיל שבעים ושתיים חוטים. (מד) כמידת גובהו ורחבו של ההיכל.

יז. וְשֵׁלֶשׁ עֲשָׂרָה פְרוּכוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי - שְׁבַע עַל שְׁבַע שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתָחוֹ שֶׁל אוֹלָם, וְאַחַת עַל פֶּתָחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וְשִׁתֵּים לְדָבִיר בֵּינוֹ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ^{מה}, וְשִׁתֵּים כְּנָגְדוֹ בְּעִלְיָה^{מו}.

(מה) בין הקודש לקודש הקודשים (שנקרא דביר). (מו) בקומה השנייה שהייתה מעל הקודש וקודש הקודשים – גם הייתה פרוכת להבדיל בין המקום שמעל לקודש, ובין המקום שמעל לקודש הקודשים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קיז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָרְפִּים [מדן] וְסִלְקָן פֶּאֶבְגֵּט עַד שְׁנַעֲשׂוּ מִמֶּדְתּוֹ, וְעָבַד - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(יג) כמו האנשים החשובים. (יד) דהיינו, הבגדים היו לפי מידתו, אך כשהיה קושר את האבנט – הבגד היה מתרומם ומתקצר.

ה. כָּל בְּגָד מִבְּגְדֵי כְהֻנָּה שְׁנַעֲשָׂה צוּאִי [=מלוכלך] - אֵין מְלַבֵּינֵן אוֹתוֹ וְאֵין מְכַבְּסִין אוֹתוֹ, אֲלֹא מִנִּיחִין אוֹתוֹ לְפִתִּילוֹת^{טו}, וְלוֹבֵשׁ חֲדָשִׁים. וּבְגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּלוּ, גּוֹנְזִין אוֹתָן. וּבְגָדֵי לֶבֶן שֶׁעוֹבֵד בָּהֶן בְּיוֹם הַצֹּם, אֵינוֹ עוֹבֵד בָּהֶן פֶּעַם שְׁנִיָּה לְעוֹלָם, אֲלֹא נִגְנְזִין בְּמָקוֹם שִׁיפְשֹׁט אוֹתָם שָׁם, שְׁנַאֲמַר^{טז}: "וְהִנִּיחָם שָׁם"; וְהֵם אֲסוּרִין בִּהְגִּינָה.

(טו) עושים מהם פתילות, כפי שיבאר בהלכה הבאה.

ו. מְכַנְסֵי כְהֻנִּים הַדְּיוּטִים שֶׁבָּלוּ וְאֲבִנְטִיהֶם - הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת, וּמְדַלִּיקִין בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ בְּשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׁאוּאָכָה^{טז}; וְכַתְּנוֹת כְהֻנִּים הַדְּיוּטִים שֶׁבָּלוּ - הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן פְּתִילוֹת לַמְּנוּרָה תָּמִיד

[–מנורת המקדש]

(טז) שהיו חוגגים בבית המקדש בלילות חג הסוכות.

ז. כָּל בְּגָדֵי כְהֻנִּים, אֵינָן בָּאִין אֲלֹא מִשָּׁל צִבּוֹר^{טז}; וְיָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב בְּגָד מִבְּגְדֵי כְהֻנָּה - מוֹסְרוֹ לַצִּבּוֹר, וּמִתֵּר. וְכֵן כָּלִי הַשֶּׁרֶת וְעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה שֶׁמִּסְרָן יָחִיד לַצִּבּוֹר, הֲרִי הֵן כְּשִׁרִין. אֵף כָּל קְרָבָנוֹת הַצִּבּוֹר שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָן יָחִיד מִשָּׁלוֹ, כְּשָׂרִים; וּבִלְבָד שִׁימְסָרֵם לַצִּבּוֹר.

(יז) מכספים שהציבור הקדישו.

ח. בְּגָדֵי כְהֻנִּים הַדְּיוּטוֹת, הֵיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן מַחְלָצוֹת רַבּוֹת^{יח}. וְשֵׁשׁה וְתַשְׁעִים חִלּוּן [=תאים] הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ לַהֲנִיחַ בָּהֶן הַבְּגָדִים, אַרְבָּעָה חִלּוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמֶר; וְשֵׁם כָּל מִשְׁמֶר כְּתוּב עַל חִלּוֹנוֹתָיו, וְכָלֵן סְתוּמוֹת [=סגורות]. וְכִשְׁיִכְנְסוּ אֲנָשִׁי מִשְׁמֶר לַעֲבֹדָה בְּשִׁבְתָּ שְׁלָחָן, פּוֹתְחִין חִלּוֹנוֹתֵיהֶן כָּל יָמֵי שְׁבִתָּן

ב. בְּגָדֵי זָהָב - הֵן בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וְהֵם שְׁמוֹנֶה כִּלִּים: הָאַרְבָּעָה שֶׁל כָּל כֹּהֵן, וּמַעֲיֵל, וְאַפּוֹד, וְחֹשֶׁן וְצִיץ. וְאַבְנֵי שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל - מַעֲשֶׂה רוֹקֵם הוּא, וְאֵינוֹ דוֹמָה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵי כֹהֵן הַדְּיוּטִי. וּמִצְנֶפֶת הָאֱמִירָה בְּאֶהֱרֹן, הִיא הַמַּגְבֵּעַת הָאֱמִירָה בְּבָנָיו,

השנת הראב"ד

ולפיכך נקראת מגבעת א"א אני אומר אין מעשהו של זה כמעשהו של זה מצנפת ארוך הרבה וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו חדין מלמעלה והן קצרים.

אֲלֹא שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמוֹ שְׁלוּפָף עַל הַשֹּׁכֵר, וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכּוֹבֵעַ; וְלִפְיָקָה • נִקְרָאת 'מַגְבֵּעַת'^{יח}.

(ו) שיש עליו רקמות של עיטורים. (ז) באבנט של כהן הדיוט לא היו עיטורים. (ח) המגבעת והמצנפת הם אותו פריט – רצועת בד ארוכה. הכהן הגדול היה לובש אותה בליפוף סביב הראש (כמו תחבושת), כך שאמצע הראש נשאר גלוי – ולכן נקראת מצנפת. שאר הכהנים היו יוצרים ממנה כובע סגור שעולה כלפי מעלה ומכסה את כל הראש – ולכן נקראת מגבעת.

ג. בְּגָדֵי לֶבֶן - הֵן אַרְבָּעָה כִּלִּים שֶׁמִּשְׁמַשׁ בָּהֶן כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: בְּתֵנֶת, וּמְכַנְסִים, וְאַבְנֵי, וּמִצְנֶפֶת. וְאַרְבָּעָתָם לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפּוֹל שֶׁשָּׂה, וּמֵן הַפִּשְׁתָּן לְבָדוֹ הֵם^{יט}. וְשְׁתֵּי כְתָנוֹת אַחֲרוֹת יִהְיוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - אַחַת לּוֹבֶשֶׂה בִּשְׁחַר, וְאַחַת בֵּין הָעֶרְפִּים. וְשְׁתֵּיהֶן בְּשָׁלְשִׁים מָנָה מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ^{יט}. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף מִשָּׁלוֹ; וּמִקְדִּישׁ הַתּוֹסֶפֶת, וְאַחֵר כֶּף עוֹשֶׂה בָּהּ הַתֵּנֶת^{יז}.

(ט) ללא צמר. (י) הכוונה היא, שבכותנת מבין בגדי הלבן היו מכינים שתי כותנות שונות זו מזו. (יא) את שתיהן היו רוכשים בשלושים מנה. (יב) קודם מקדיש את סכום הכסף להקדש, ואחר כך מכינים ממנו את הכותנת.

ד. בְּגָדֵי כְהֻנָּה - מִצְּוֹתָם שִׁיְהִיו חֲדָשִׁים נָאִים וּמִשְׁלָשָׁלִים [=ארוכים], כְּדֶרֶךְ בְּגָדֵי הַגְּדוֹלִים^{יז}, שְׁנַאֲמַר⁵⁴: "לְכַבֹּד וּלְתַפְאֶרֶת". הֵיוּ מִטְשֵׁטְשִׁין [=מלוכלכים], או מְקַרְעִין, או אֲרָפִין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ, או קָצְרִים פָּחוֹת מִמֶּדְתּוֹ, או שֶׁסִּלְקָן פֶּאֶבְגֵּט^{יז}, וְעָבַד - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָה; הֵיוּ מִשְׁחַקִּין [=ישנים], או שֶׁהִיוּ

54. שמות-תצוה, כח, ב. 55. ויקרא-אחרי מות, טז, כג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ונוטלין הפלים; וכשיצאו, מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.

(יח) היו מכינים מהם הרבה, יותר ממה שצריך.

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו הפלים מערפבין^ט, אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 'מכנסים'; כל האכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 'אכנס'; וכן המצנפות פלן בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד.

(ט) אם כולם היו בחלון אחד, כל סוגי הבגדים היו מתערבים, והכוהנים היו יכולים לשנות מסדר לבישת הבגדים (קודם מכנסים, אחר כך הכתנות, האכנס, ולבסוף המגבעת).

י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה, או בעת שיצא מן המקדש.

יא. בגדי כהנה, מתר להנות בהן^י; לפיכך לובש אותן ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האכנס - מפני שהוא שעטנז.

(כ) כי רק בשעת העבודה מותר ללבוש שעטנז.

יב. אסור • לכהן להכין אסור לכהן הדיוט ללבוש אלא בשעת העבודה.

אין הכהנים לובשין לעבודה אלא [בגדים מ] צמר ופשתים בלבד.

יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד', הוא הפשתים והוא הבוץ^{יב}. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע כעצם השמים^{יג}, שהוא פתוף מן הפחל^{יג};

והארגמן • הוא הצמר הצבוע אדום; ותולעת שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת^{יד}.

(כא) הכוונה לפשתן שנקרא גם 'בוץ'. (כב) בצבע רקיע השמים. (כג) צבע כחול בהיר, שהוא מעורב עם לבן. (כד) צמר שצבוע בגרגרים אדומים מאוד, שדומים לגרעיני החרובין, ובכל גרעין יש תולעת קטנה.

טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' - הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני האריג בלבד^{יח}; ו'מעשה חשב' - הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין, פנים ואחור.

(יח) העיטורים שהיו רוקמים היו נראים רק מצד אחד.

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הפתנת, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט - משפצת היתה^{יט}, שהיא בתים בתים באריגתה^{יט}, כמו בית הפוסות^{יט}, כמו שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד [=שוול] שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת בתפירה.

(כו) עשויה משבצות משבצות. (כז) לכל משבצת היה מסגרת בולטת, כך שהכותנת הייתה מלאה שקעים. (כח) כרס הבהמה, שהוא עשוי בצורה כזאת.

יז. ארץ הפתנת - עד למעלה מן העקב. וארץ בית יד שלה - עד פס [=כף] ידו; ורחבו - ברחב היד. יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט - הם ממתנים ועד ירכים, שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך שהיא הארפקה [=ברך]. ושנצים יש להן^{יט}; ואין להן לא בית הנקבל ולא בית הערוה^{לא}, אלא מקפין כמין כיס לב.

(כט) למכנסיים היו רצועות, שאיתם מהדקים את המכנסים שלא יפלו. (ל) כלומר, המכנסיים לא היו צמודים לגוף או נכנסים בין חלקיו. (לא) מקום לערוה, כדי שלא יבוא לידי הרהור עבירה. (לב) שהיו רחבים ועוטפים את הגוף בצורה חלקה, כמו ארנק חלק של מעות.

יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארפה שש עשרה אמה^{לב}. והאכנס - רחבו כמו שלש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מפני שאם היה מונח על דבר קשה – האותיות לא היו נחקקות כראוי.

וְהוּא נָקוּב בְּשָׁתִי קְצוֹתָיו; וּפְתִיל תְּכֵלֶת^ה לְמִטָּה
השנת הראב"ד נכנס מְנַקֵּב לְנֶקֶב^ט,

כִּי... בְּפִתִּיל א"א עוד יש בו נקב באמצע שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת וקושרו עם הפתיל שבראשו שהוא קשור לו כנגד ערפו.

וּבְשָׁתִי צִידִי הַצִּיץ הִיָּה נֶקֶב. ח) צמר צבוע בצבע אדום. ט) היו משחילים את הפתיל מהצד החיצוני של הציץ, הוא עבר מתחתיו ויצא מהנקב שביצדו השני.

ג. הַמְעִיל כְּלוֹ תְּכֵלֶת, וְחוּטָיו כְּפוּלִין שָׁנִים עֶשֶׂר

השנת הראב"ד וְחוּטָיו; וּפִיו אָרוֹג בְּתַחֲלָת וְאִין... י"ד א"א זו מנין לו.

השנת הראב"ד יָד [=שורול], אֶלֶּא • נֶחֱלֶק אֶלֶּא נֶחֱלֶק א"א וגם זו מנין לו.

כְּנָפִים י"א מְסוּף הַגְּרוֹן עַד לְמִטָּה כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְעִילִים. וְאִינוּ מְחַבֵּר אֶלֶּא כְּנָגֵד כָּל הַגְּרוֹן בְּלִבְדִּי. וְהַקּוֹרֵעַ פִּי הַמְעִיל - לוֹקָה, שְׁנָאֲמַר⁵⁷: "לֹא יִקְרַע"; וְהוּא הָדִין לְכָל בִּגְדֵי כְּהֵנָה, שֶׁהַקּוֹרֵעַ אוֹתָם דֶּרֶךְ הַשְּׂחָתָה לוֹקָה.

י) שפת הבגד בצוואר הייתה מקופלת פנימה, ונעשית כחלק מהאריגה – לא בתפירה במחט. יא) המעיל לא היה עשוי כחתיכה אחת סגורה, אלא היה פתוח בצידו הקדמי ומחולק לשני חלקים – חלק שעוטף את הגוף מצד ימין וחלק מצד שמאל, בדומה למעילים הנהוגים בימינו. יב) המעיל היה מתחבר למעלה, במקום הגרון, אבל לאורך כל המעיל שתי הכנפיים היו מחולקות.

ד. וּמִבֵּיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין מְשָׁלֶשֶׁת שְׁזוּר שְׁמוֹנָה, לְפִי שְׁנָאֲמַר בְּשׁוּלְיוֹ⁵⁸ "מְשָׁזָר" י; נִמְצָאוּ חוּטֵי הַשּׁוּלִים אֲרָבָעָה וְעֶשְׂרִים טו. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּזִים שֶׁלֹּא פְתָחוּ פִּיהֶם טז, וְתוֹלָה אוֹתָן בְּמַעִיל. וּמִבֵּיא שְׁבָעִים וּשְׁנָיִם זוּגִין ז, וְיָבֵהֶם שְׁבָעִים וּשְׁנָיִם עֲנַבּוּלִים י"ח - הַכָּל זָהָב; וְתוֹלָה בּוֹ שְׁלֹשִׁים וְשֹׁשֶׁה בְּשׁוּלֵי כָּנָף זָה, וְשְׁלֹשִׁים וְשֹׁשֶׁה בְּשׁוּלֵי כָּנָף זָה; וְהַזּוּג עִם הָעֲנַבּוּל

וְאַרְכּוֹ שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה; מְקִיפּוֹ וּמְחִזִּירוֹ, כְּרָךְ עַל גְּבִי כְּרָךְ לִי. וּבִגְדֵי כְּהֵנָה כָּלָן - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן מַעֲשֶׂה מַחֲטָלָה, אֶלֶּא מַעֲשֶׂה אֹרֵג לִי, שְׁנָאֲמַר⁵⁶: "מַעֲשֶׂה אֹרֵג".

לג) שמורכת מאבנט ארוך, שאותו היו מלפפים למצנפת או מגבעת. לד) ומסובכים אותו שוב ושוב. לה) שמחברים חלקים נפרדים באמצעות תפירה במחט, עד שמגיעים למידה הרצויה. לו) שמלכתחילה אורגים את הבגד במידה הראויה.

~ יום חמישי ו' מנחם-אב ~

פָּרָק ט

סדר עשיית הציץ, המעיל, החושן והאפוד.

א. פִּיצֵד מַעֲשֶׂה הַצִּיץ? עוֹשֶׂה טַס שֶׁל זָהָב רָחֵב שְׁתֵּי אַצְבָּעוֹת, וּמְקִיף מֵאֵזֶן לְאֵזֶן. וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁנֵי שִׁטִּין [=שורות]: "קֹדֶשׁ לַה'"; "קֹדֶשׁ מִלְמִטָּה, לַה' מִלְמִעְלָה". וְאִם כְּתוּב בְּשִׁטָּה אַחַת, כָּשֶׁר; וּפְעָמִים כְּתוּבָהּ בְּשִׁטָּה אַחַת.

א) אורכו של הציץ היה מהאוזן עד האוזן, כך שהוא כיסה את מצח הכהן מצד לצד. ב) את המילה "קודש" היו כותבים בתחילת השורה למטה, ואת המילה "לה'" – בסוף השורה למעלה (ולא אחת מעל השנייה). ג) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי, שראה את הציץ ברומי, והיה כתוב עליו "קדש לה'" בשורה אחת.

ב. וְהָאוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת לְפָנָיו - חוּפֵר • אֶת הָאוֹתִיּוֹת מֵאַחֲרֶיהָ, וְהוּא [הטס] מְדַבֵּק עַל הַשְּׂעוּה, עַד שְׁבּוּלָטִי.

ד) בולטות על הציץ, ולא שקועות. ה) כותב את האותיות בצד האחורי של הציץ. ו) הציץ הונח על שעווה רכה,

56. שמות-תצוה, כח, לב. 57. שמות-תצוה, כח, לב. 58. שמות-פקודי, לט, כד.

מקפּו . . כרך: מכאן ששימוש האבנט אינו לשם הידוק הכתונת בלבד אלא הכנה לקראת העמידה לפני ה'. הביאור בהרחבה ע"פ פנימיות – לקו"ש חל"ו ע' 155, סה"ש תשנ"ג ח"א ע' 374. פָּרָק ט: מדוע לא הוזכרה עשיית האות' בין בגדי הכהונה המפורטים בפרקים הבאים? – לקו"ש ח"א ע' 136. דרך השחתה: ביאור השיטות השונות – לקו"ש חט"ז ע' 333.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מ'ראובן^{כ"ו} - אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְכוּתֵּב לְמִטָּה
מ'בְּנִימִין^{כ"ז} - שְׁבָטֵי יְהוָה, כְּדֵי שִׁיְהִי כָּל הָאוֹתִיּוֹת
מְצוּיֹת שָׁם^{כ"ח}.

(כד) על האבן הראשונה. (כה) על האבן האחרונה.
(כו) באבן הראשונה, מעל למילה "ראובן". (כז) באבן
האחרונה, מתחת למילה "בנימין". (כח) בשמות השבטים
חסרו האותיות: ה, ט, צ, ק.

ח. וְעוֹשֶׂה עַל אֲרֻבַּע זְוִיֹּת שֶׁל חֲשֵׁן, אֲרֻבַּע
טְבָעוֹת זָהָב. וְנוֹתֵן בְּשִׁמְתֵי הַטְּבָעוֹת שֶׁל מַעֲלָה
שֶׁהַחֲשֵׁן נִתְּלָה בָּהֶן שְׁמֵי עֲבוֹתוֹת זָהָב, וְהֵן הַנִּקְרָאִים
'שְׂרָשְׁרוֹת'; וְנוֹתֵן בְּשִׁמְתֵי הַטְּבָעוֹת שֶׁל מִטָּה שֶׁהֵן
כְּנָגֵד הַיָּדַיִם [—כנגד הלב], שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.

ט. הָאֶפֶס - רָחֲבֹו פְּרוּחֵב גָּבֹו שֶׁל אָדָם מִכַּתֵּף
לְכַתֵּף, וְאָרְכֹו מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדַיִם מֵאַחֲרֵי^{כ"ט} עַד
הַרְגְלָיִם. וְיֵשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁמֵי יָדוֹת [—רצועות] יוֹצְאוֹת
מִמֶּנּוּ בְּאָרְיָג לְכָאן וּלְכָאן, שֶׁחֻגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶן
[מקרימה]; וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'חֲשֵׁב הָאֶפֶס'. וְהַכֵּל אָרוּג
זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ, עַל עֲשָׂרִים
וְשִׁמּוֹנָה חוּטִין - כְּמַעֲשֵׂה הַחֲשֵׁן.

(כט) החלק העליון של אצילי הידיים (תחילת היד), ממש
מתחת לכתף.

ותופר עליו שְׁמֵי כְּתָפוֹת, כְּדֵי שִׁיְהִי עַל כְּתָפוֹת
הַכֵּהֶן. וְקוֹבֵעַ עַל כָּל כְּתָף וְכַתֵּף אֶבֶן שֶׁהֵם מְרַבֵּעַ,
מְשַׁקֵּעַ בְּבֵית שֶׁל זָהָב; וּמִפְתָּח עַל שְׁמֵי הָאֶבֶנִים
שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, שֶׁשָּׂה עַל אֶבֶן זֹו וְשִׁיְהִי עַל אֶבֶן
זֹו כְּתוּלְדוֹתָם, וְכוּתֵּבִין שֵׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף'; וְנִמְצָאוּ
חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אוֹת בְּאֶבֶן זֹו, וְחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אוֹת
בְּאֶבֶן זֹו. וְכֵן הִיוּ כוּתֵּבִין:

וְהָאֶבֶן שְׁכָתוֹב בָּהּ
'רָאוּבֵן' עַל כְּתָפוֹ
הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן שְׁכָתוֹב
בָּהּ 'שִׁמְעוֹן' עַל כְּתָפוֹ
הַשְּׂמָאלִית.

רָאוּבֵן	שִׁמְעוֹן
לֵוִי	יְהוּדָה
יִשְׁשָׁכָר	זְבוּלוֹן
נַפְתָּלִי	דָּן
גָּד	אֲשֵׁר
יְהוֹסֵף	בְּנִימִין

(ל) מחבר לאפור שתי חתיכות בד שיהיו מונחות על
הכתפיים.

הַתְּלוּי בֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, נִקְרָא 'פְּעָמוֹן'. עַד
שִׁיְהִי שוֹלְיוֹ מִשְׁנֵי צִדָּיו, "פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן פְּעָמוֹן
וְרִמּוֹן"⁵⁹.

(ג) כדי לשזור בשולי המעיל. (יד) ו"משזור" פירושו
שעשוי משמונה חוטים. (טו) שלושה מינים, וכל אחד
כפול שמונה. (טז) מהחוטים יצרו רימונים, בדמות רימון
סגור — כלומר, שכתרו (החלק העליון) לא פתוח, אלא סגור
כפי שהוא לפני שהרימון בשל. (יז) החלק החיצוני של
הפעמון. (יח) החלק שתלוי בתוך הפעמון, שמקשקש
ומרעיש.

ה. הַזָּהָב שֶׁבְּאָרְיָגַת הָאֶפֶס וְהַחֲשֵׁן הָאֶמּוֹר
בְּתוֹרָה, כְּכָה הוּא מַעֲשֵׂהוּ: לֹקַח חוּט אֶחָד זָהָב
טְהוֹרִיט, וְנוֹתְנֹו עִם שְׁשֵׁה חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכוֹפֵל
הַשְּׁבָעָה חוּטִין כְּאֶחָד^{כ"י}; וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה חוּט זָהָב
עִם שְׁשֵׁה שֶׁל אֲרָגְמָן, וְחוּט אֶחָד עִם שְׁשֵׁה שֶׁל
שָׁנִי, וְחוּט אֶחָד עִם שְׁשֵׁה שֶׁל פְּשֵׁתָן; נִמְצָאוּ
אַרְבָּעָה חוּטֵי זָהָב, וְנִמְצָאוּ כָּל הַחוּטִים שְׁמוֹנָה
וְעֶשְׂרִים, שְׁנֵאֲמָר^{כ"ב}: "וַיִּרְקְעוּ אֶת פָּחֵי הַזָּהָב וְגוֹ'
לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגְמָן, וּבְתוֹךְ
תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ" - מְלַמֵּד שֶׁחוּט הַזָּהָב
כְּפֹל בְּתוֹכָן.

(יט) זהב מזוקק. (כ) יוצר מהם חוט אחד.

ו. כִּיצַד מַעֲשֵׂה הַחֲשֵׁן? אָרוּג בְּגֵד מַעֲשֵׂה חוּשֵׁב
מִן הַזָּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ,
עַל עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה חוּטִין כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ - אָרְכֹו
אֵמָה וְרָחֲבֹו זֵרֶת^{כ"ג}, וְכוֹפֵלוֹ לְשָׁנִים; נִמְצָא זֵרֶת עַל
זֵרֶת מְרַבֵּעַ^{כ"ד}. וְקוֹבֵעַ בּוֹ אֲרָבָעָה טוּרִים שֶׁל אֶבֶן
הַמְּפֹרָשִׁים בְּתוֹרָה - כָּל אֶבֶן מִהֵן מְרַבֵּעַ, וּמְשַׁקֵּעַ
בְּבֵית שֶׁל זָהָב שֶׁמְקִיפוֹ מְלִמָּטָה וּמֵאַרְבַּע רִחוּתֵי^{כ"ה}.

(כא) חצי אמה. (כב) אחרי שמקפלים, אורכו ורוחבו חצי
אמה על חצי אמה. (כג) כל אבן מוטבע בתוך זהב שמקיף
אותו מארבעת הצדדים.

ז. וּמִפְתָּח [—חורט] עַל הָאֶבֶנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים
כְּתוּלְדוֹתָם, וְנִמְצָא כוּתֵּב עַל הָאָדָם^{כ"ז} 'רָאוּבֵן', וְעַל
יְשִׁפָּה^{כ"ח} 'בְּנִימִין'. וְכוּתֵּב בְּתִחְלָה לְמַעֲלָה

59. שם, פסוק כו. 60. שמות-פקודי, לט, ג.

הפניות לשיחות קודש
הלכה ז: מדוע לא מפורש סדר החקיקה בכל טור? — לק"ש חל"ז ע' 149. הלכה ט: בגדר האפור — לק"ש חכ"ז ע' 191. וכך היו כותבין: ביאור
שיטת רבינו — לק"ש חל"ז ע' 148. על כתפו השמאלית: הענין בהתכללות ואיחוד ימין ושמאל ברוחניות — לק"ש חל"ז ע' 152.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' מנחם-אב - הלכות כלי המקדש והעובדים בו קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לה) כלומר, החושן והאפוד היו נמצאים בשווה אחד מול השני, החושן מקדימה והאפוד מאחור. (לו) קשורים מתחת סוף אצילי הידיים - שזה המרפק.

פרק י

סדר ודיני לבישת הבגדים.

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה, וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל מתניו, ואחר כך לובש הכתנת, ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו, ומקיפו כרך על גבי כרך עד שגומר, וקושר.

(א בגובה המרפק (שהוא סוף אצילי הידיים).

ב. ועל האבנט מפרש כקבלה⁶² [בנביאים]: "ולא יחגרו ביזע" - במקום שמזיעין⁶³; וכך קבל יונתן בן עזיאל מפי הנביאים, ותרגם: "על לפהון יסרון". ואחר כך צונף במצנפת כמין כובעי.

(ב) ולכן מעל לגובה הזה מזיעים בבית השחי, ומתחת לגובה הזה מזיעים בכפלים שיש בכרס. (ג) יונתן תרגם את הפסוק "ולא יחגרו ביזע", שחוגרים על הלב (ואין הכוונה על הלב ממש, אלא סמוך ללב). (ד) שהיא המגבעת, כפי שהסביר הרמב"ם לעיל.

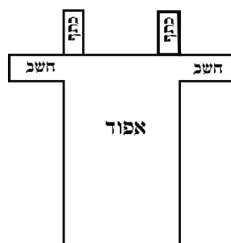
ג. כהן גדול - אחר שחוגר באבנט, לובש המעיל, ועל המעיל האפוד והחושן; וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החושן, ולפיכך נקרא⁶⁴ "מעיל האפוד" - מעיל שחוגרו האפוד.

ואחר כך צונף המצנפת, וקושר הציץ [בעורף] למעלה מן המצנפת; ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו, ולהיות הפהן עובד פהן - שנאמר⁶⁵: "ועשית בגדי קדש", "ואת בניו תקריב, והלבשתם כתנת".⁶⁶

וכהן גדול ששמש בפחות משמונה בגדים אלו, או כהן הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו - הוא הנקרא 'מחסר בגדים', ועבודתו פסולה; וחיב מיתה בידי שמים כזר ששמש,

ועושה בכל כותף שתי טבעות - אחת למעלה בראש הכתף, ואחת למטה לפתח למעלה מן החשב⁶⁷; ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראין 'שרשרות'. וזו היא צורת האפוד:

(לא) טבעת אחת בחלק העליון של הכתפות, והטבעת השנייה - בחלק התחתון, מעל הרצועות הצדדיות (החשב).

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חושן בטבעות שלמעלה בכתפות האפוד⁶⁸, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החושן בשתי הטבעות שלמעלה מחשב האפוד⁶⁹. ומזידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד, עד טבעות החושן העליונות⁷⁰ - כדי שידבקו זה בזה, "ולא יזח" [יתנתק] החושן מעל האפוד⁷¹. וכל המזיח חושן מעל האפוד, ומפרק חבורן דרך קלקול - לוקה.

(לב) את קצות שרשרות הזהב שמחברים בטבעות העליונות של החושן, היה מחבר לטבעות העליונות של האפוד. (לג) את פתילי התכלת שהיו מחברים בטבעות בתחתית החושן, היה מעביר משני הצדדים לאחור, וקושר אותם בטבעות שבכתפות שנמצאות מעל חשב האפוד. (לד) את שרשרות הזהב שהיו מחוברות בטבעות של כתפות האפוד למעלה, היו מורידים ומחברים אותם לטבעות החושן.

יא. נמצא בשלובש האפוד עם החושן - יהיה החושן על לבו בשוה, חשנת הראב"ד והאפוד מאחוריו⁷², וחשב . . . לבו א"א הפליג לעלות ואינו אלא למטה מטבורו.

ועל לבו תחת החושן, ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו; ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפו מכאן, ושתי עבותות זהב מכאן, מכתפות האפוד עד טבעות החושן; ושני חוטי תכלת מרפסין מתחת אצילי ידיו, משתי טבעות החושן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

61. שמות-תצוה, כח, כח. 62. יחזקאל, מד, יח. 63. שמות-תצוה, כח, לא. 64. שמות-תצוה, כח, ב. 65. שם, כט, ח.

דרך קלקול: באופן איסור קריעת בגדי כהונה - לקר"ש חט"ז ע' 333 הע' 39. ועבודתו פסולה: מדוע? - סה"ש תנש"א ח"ב ע' 511.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קטן^י - הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו - הרי זה פוסל, ואף על פי שאין בו שלש על שלש. (יב) כי נחשב שלובש עוד בגד, ויש כאן יתור בגדים. (יג) חגורה קטנה.

ט. כהן שֶׁלָקָה [=נחתך] בְּאַצְבָּעוֹ - מִתֵּר לְכַרְף עֲלֶיהָ גָמִי [=תחבושת] בְּשֵׁפֶת יָד, אוּ בְּגָד שֶׁאֵין בּוֹ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וְעוֹבֵד; וְאִם נִתְּכָן לְהוֹצִיא דָם ט, אֲסוּר ט. והוא • שֶׁלֹא יִחוּץ הַגָּמִי אוּ הַבְּגָד בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְד בְּשִׁעַת הָעֲבוּדָה.

חשנת הראב"ד

והוא... הנמ"א דבריו סותרים זה את זה הלא אמר שלא במקום בגדים פחות משלש אינו חוצץ בין היד לכלי וכן הוא בעירובין ובזבחים.

(יד) אף שגזרו שלא לעשות בשבת דבר שיש בו רפואה (שמא יבוא לשחוק סממנים) - במקדש לא גזרו. (טו) שלוחץ חזק עם התחבושת על הפצע כדי שיצא הדם. (טז) שאין זה צורך עבודה, ובנוסף הוא חובל וזה אסור בשבת.

שְׁנֵאמַר⁶⁶: "וְחִגְרַת אוֹתָם אֲבָנִט .. וְהִיתָה לָהֶם כֹּהֲנָה" - בְּזִמְנָן שֶׁבִּגְדֵיהֶם עֲלִיהֶם, כֹּהֲנָתָם עֲלִיהֶם; אֵין בִּגְדֵיהֶם עֲלִיהֶם, אֵין כֹּהֲנָתָם עֲלִיהֶם, אֲלֹא הָרִי הֵן כְּזָרִים, וְנֵאמַר⁶⁷: "וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת".

ה. כֶּשֶׁם שֶׁמַּחֲסֵר בְּגָדִים חֵיב מִיתָה וּפּוֹסֵל הָעֲבוּדָה, כֵּן הֵיטֵר בְּגָדִים⁶⁸; כְּגוֹן שֶׁלִּבֵּשׁ שְׁתֵּי כֹתָנוֹת אוּ שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, אוּ כֵּהֵן הָרִיט שֶׁלִּבֵּשׁ בְּגָדִי כֵּהֵן גָּדוֹל וְעָבֵד - הָרִי זֶה מַחֲלֵל הָעֲבוּדָה, וְחֵיב מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם.

(ה) כשלבש יותר בגדים ממה שנצרך לעבודה.

ו. נֵאמַר בְּבִגְדֵי כֹהֲנָה⁶⁸: "עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם", מִלְּמַד שֶׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבִגְדֵיהֶם; אֲפֹלוּ נִימָה אַחֲתִי, אוּ עֶפֶר, אוּ כֹהֵן מֵתָה - אִם הִיתָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְד - הָרִי זֶה חֲצִיצָה, וְעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָף אֵין הַכֹּהֵן יָכוֹל לַעֲבֹד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוּצָצֵת; אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ, אֵינָה חוּצָצֵת, אִם רָצָה לְהַנִּיחָם בְּשִׁעַת הָעֲבוּדָה, מִנִּיחָה.

(ו) חוט קטן שתלוש מהבגד. (ז) חוצץ בין הבשר לבגד. (ח) אין כאן חציצה, וגם לא תוספת בגדים - כי תפילין אינם נחשבים לבגד.

ז. וְצִרִיף לְהַזְהִיר בְּשִׁעָה שְׁלֹבֶשׁ, שֶׁלֹא יִהְיֶה אֲבָק בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגְד, וְלֹא כֹהֵן - וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחִיטִים - וְשֶׁלֹא תִכְנֹס הָרוּחַ בְּשִׁעַת הָעֲבוּדָה בֵּין בְּגָדוֹ לְבְּשָׂרוֹ עַד שִׁיתְרַחֵק הַבְּגָד מֵעֲלָיו; וְלֹא יִכְנֹס יָדוֹ תַּחַת חִלּוּקוֹ לְחוּץ [=לגדר], וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבְּגָד, וְלֹא יִהְיֶה בְּבָגְד נִימָה מִדִּלְדֹלֶת⁶⁹. וְאִם הִיָּה שֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלֵי בְּשִׁעַת הָעֲבוּדָה, עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(ט) כיוון שהכינה חיה, אפשר לומר שזו דרכה - ללכת על בשר האדם, ולכן אינה חוצצת. (י) ששיער גופו ייצא החוצה דרך הבגדים. (יא) חוט שהוא קצת תלוש וקצת מחובר לבגד.

ח. כְּרֵךְ עַל בְּשָׂרוֹ בְּגָד שֶׁלֹא בְּמָקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן שֶׁכָּרְכוּ עַל אֲצָבָעוֹ אוּ עַל עֵקְבוֹ - אִם הִיָּה בּוֹ [כגודל] שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת, הָרִי זֶה חוּצָץ וּפּוֹסֵל⁷⁰; פָּחוֹת מִכֵּן, אֵינּוּ חוּצָץ. וְאִם הִיָּה עֲלִצוֹל

י. עָשׂוּ בְּבִית שְׁנֵי אֹרִיִּים וְתָמִים [חושן] כְּדִי לְהַשְׁלִים שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן⁷¹. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בְּהֵן? מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִיתָה שֵׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ; וְכָל כֵּהֵן שֶׁאֵינּוּ מְדַבְּרִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - אֵין נִשְׁאָלִין בּוֹ.

(יז) שהחושן והאפוד הם חלק משמונה הבגדים. (יח) במשכן ובבית הראשון היו שואלין באורים ותומים, כפי שיסביר בהלכה הבאה.

יא. וְכִיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לְפָנֵי הָאֹרֹן, וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן. וְאֹמֵר הַשּׁוֹאֵל: 'אֲעֹלָה אוּ לֹא אֲעֹלָה?' וְאֵינּוּ שׁוֹאֵל בְּקוֹל רֹם, וְלֹא מְהִרָה בְּלִבּוֹ, אֲלֹא בְּקוֹל נְמוּד, כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוּ לְבֵין עַצְמוֹ.

(יט) הכהן הגדול שלבוש באורים ותומים. (כ) שואל שאלות אם לעשות או לא לעשות דברים מסויימים.

ומיד רוח הקודש לובשת את הכהן, ומביט בחושן, ורואה במראה הנבואה 'עלה' או 'לא תעלה'

66. שם, פסוק ט. 67. במדבר, א, נא. 68. ויקרא-אחרי מות, טז, ד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' מנחם-אב - הלכות ביאת המקדש

קב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּאוֹתִיּוֹת שְׁבוּלָטוֹת מִן הַחֹשֶׁן פָּנְדָּה פָּנְיוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: **עֲלֵה, אוֹ לֹא תַעֲלֶה.**

(כא) לשאלות של סתם אדם. (כב) שכל בני ישראל יוצאים אחריו למלחמה.

יג. זֶה שֶׁאַתָּה מוֹצֵא בְּדַבְרֵי נְבִיאִים שֶׁפְּהֲנִים רַבִּים הָיוּ חוֹגְרִין אֶפֶס בַּד - לֹא הָיוּ פְּהֲנִים גְּדוֹלִים, שֶׁאֵין הָאֶפֶס שֶׁל פֶּה בַּד. אִם הָלֹאִים הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ - שֶׁהָיָה שְׁמוֹאֵל הַנְּבִיא לֹי הָיָה, וְנֶאֱמַר בְּזֶה: **"נֶעַר חֲגוּר אֶפֶס בַּד"**. אֲלֵא אֶפֶס זֶה - הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וּמִי שֶׁהָיָה רָאוּי שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו רִיחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעַלְת פֶּה גְּדוֹל שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי הָאֶפֶס וְהַחֹשֶׁן בְּרִיחַ הַקֹּדֶשׁ.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הלכות ביאת המקדש

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס פֶּהּ שְׁפוֹר לְמִקְדָּשׁ; (ב) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס לוֹ פֶּהּ פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס לוֹ פֶּהּ קְרוּעַ בָּגְדִים; (ד) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס פֶּהּ בְּכָל עֵת אֶל הַהֵיכָל; (ה) שֶׁלֹּא יֵצֵא פֶּהּ מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס טְמָא לְמִקְדָּשׁ; (ח) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס טְמָא לְהַר הַבַּיִת; (ט) שֶׁלֹּא יִשְׁמֵשׁ טְמָא; (י) שֶׁלֹּא יִשְׁמֵשׁ טָבוֹל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב) שֶׁלֹּא יִפְגֹּס בַּעַל מוֹם לְהֵיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ; (יג) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם; (יד) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם עוֹבֵר; (טו) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד זָר. וּבִאֲוֵר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפֶרֶקִים אֵלּוּ.

פרק א

איסור עבודה במקדש בשכרות.

א. כָּל פֶּהּ הַפֶּשֶׁר לְעִבּוּדָה - אִם שָׁתָה יַיִן, אִסּוּר לוֹ לְהִפְגֹּס מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים; וְאִם נִכְנָס וְעָבַד -

~ נקודות משיחות קודש ~

"בִּיצֵד שׁוֹאֵלִין עוֹמֵד הִכָּהן וּפָנָיו לְפָנֵי הָאֲרוֹן, וְהַשְׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הִכָּהן וְכו' וּמִיָּד רִיחַ הַקֹּדֶשׁ לֹבֵשׁ אֶת הִכָּהן כו'".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש-הקדשים שלא ביוה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביוה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים, ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשואל ב"אורים ותומים" יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, וכדאיאת בגמרא "לא נתחלקה אלא בגורל... ולא נתחלקה אלא ב"אורים ותומים". הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו', והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב"אורים ותומים" אפילו מחוץ לבית המקדש ואף מחוץ לירושלים, ולדוגמא: "ויהי בברוח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גו'". ועד"ז "ויהי בבוא דוד ואנשיו צקלג... ויגש אביתר את האפוד אל דוד וישאל דוד בה' לאמר גו'". היינו ששאל ב'אורים ותומים'. ואעפ"כ, בנוגע לשאלה במקדש, כותב כאן "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחוריו כו'". היינו שנכנסו שניהם - הכהן והשואל - לקודש הקדשים.

ומה שלא מצינו בדברי הרמב"ם שמפרט הדינים באופן הכניסה לקד"ק לשאל באורים ותומים, יש לומר על יסוד המבואר בכללי הרמב"ם שאינו כותב דינים מחודשים שלא נמצאו בגמרא, מלבד במקומות ספורים שכותב "יראה לי" שבמקומות אלו גופא יש לו יסוד חזק כו', משא"כ בנדוד"ד, שלא מצינו בשום מקום דינים מיוחדים בענין זה.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כג
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יב. וְאֵין שׁוֹאֵלִין עַל שְׁנֵי דְבָרִים פְּאָחָד; וְאִם שָׁאֵל, מְשִׁיבִין עַל הָרֹאשׁוֹן בְּלִבָּהּ. וְאֵין נִשְׁאָלִין בְּהֵן לְהִדְיוּטִיט, אֲלֵא לְמֶלֶךְ, אוֹ לְאֵב בֵּית דִּין, אוֹ לְמִי שֶׁצָּרָהּ הַעֲבוּר בּוֹ, שְׁנֶאֱמַר⁶⁹: "וּלְפָנַי אֲלַעֲזֵר הַכָּהֵן

69. במדבר-פנחס, כז, כא. 70. שמואל א, ב, יח.

הלכה יג: ביאור ההלכה באריכות רבה וביאור דיוקי לשונות - לקו"ש חל"א ע' 156, סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 456. ומי... הקודש: המקור והביאור בפנימיות - לקו"ש ח"א ע' 228.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. ומתן לשכור ללמד תורה, ואפלו הלכות ומדרשות - והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה - לא ילמד, שלמודו הוראה היא.

(י) הלכה למעשה.

ה. שטה • פדי רביעית

השנת הראב"ד

בלבד, והיה בה מים כל

שטה כדי רביעית א"א אף זה לא מחזור דפטור קאמרין אבל מותר לעבוד לא אמרין אלא שהוא מותר להורות.

שהוא [מעט], או ישן

מעט, או הלך פדי מיל

- כפר עבר היין, ומתן לעבד. אבל אם שטה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת מעט או הדרף מוסיפין בשכרותו¹; אלא ישטה לפי השכרות, עד שלא ישאר משכרותו שום דבר בעולם.

(יא) כל אלו גורמים ליין שיבלבל אותו יותר.

ו. אנשי משמר² מתרין לשמות יין בלילות, אבל לא בימי שבת³, ואפלו שאר בתי אבות⁴ של משמר שאין עבודתן היום - שמא תכפר העבודה על אנשי בית אב של יום, ויצרכו לאחרים מאנשי משמר לסיעם⁵. ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשמות בין פיום בין בלילה⁶ - שמא ישטה בלילה וישפים

השנת הראב"ד

ועדיין . . מעליו א"א אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה.

לעבודתו, ועדיין • לא

סר יינו מעליו.

(יב) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, וכל משמר עובד שבוע (ראה לעיל פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה ג). (יג) אבל לא בימים בשבוע שהם צריכים לעבוד בו. (יד) כל משמר התחלק לשבעה בתי אבות, ובכל יום בשבוע בית אב אחד עבד. (טו) שמא באותו יום יהיה עומס בעבודת הקורבנות, ושאר אנשי המשמר יצטרכו לבוא לעזור להם. (טז) כלומר, בלילה שלפני היום.

ז. כל • כהן שיודע

השנת הראב"ד

מאיזה משמר הוא

כל כהן שיודע א"א הלכה כרבי שתקנתו לקלקלו שאין עכשיו שעת עבודה ולמהרה יבנה לא חיישין ובין מכיר ובין שאינו מכיר מותר לשמות יין דסתמא אמר אביי כמאן שתו כהני האידיא חמרא כרבי.

ומאיזה בית אב הוא,

וידוע שפתי אבותיו

קבועים הם בעבודה

היום⁷ - אסור לו לשמות כל אותו היום; היה יודע

עבודתו פסולה, וחיב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא תמתו"; והוא ששטה רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו ארבעים יום; אבל אם שטה פחות מרביעית יין, או שטה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששטה יין מגתו [מן היקב] בתוך ארבעים יום, אפלו יתר מרביעית - פטור, ואינו מחלל עבודה⁸.

(א) מהמזבח לכיוון ההיכל. (ב) שיעור רביעית הוא 86 מ"ל. (ג) שלא מעורב במים. (ד) ממתי שסחטו אותו, כי יין פחות מארבעים יום אינו משכר. (ה) אבל איסור יש.

שטה יתר מרביעית מן היין - אף על פי שהיה מזוג

השנת הראב"ד

ופוסל העבודה א"א לא מחזור מן הגמרא שיהא חייב מיתה ופוסל עבודה אלא שהוא באזהרה.

במים], ואף על פי

שהפסיק ושטה מעט

מעט - חיב מיתה,

ופוסל • העבודה⁹.

(ו) כי במקרה כזה היין משכר.

ב. היה שכור משאר המשכרין, אסור להפגס למקדש; ואם נכנס ועבד, והוא שכור משאר המשכרין - אפלו מן החלב או מן הדבילה [תאנים מיובשות] - הרי זה לוקה, ועבודתו כשרה; שאין חיבין מיתה, אלא על היין בשעת העבודה; ואין מחלל עבודה, אלא שכור מן היין.

(ז) משקים אלו כהולים שונים, שלא עשויים מיין.

ג. וכשם שאסור לכהן להפגס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות [הלכה] כשהוא שתי; אפלו אבל תמרים או שטה חלב ונשתבשה דעתו מעט - אל יורה, שנאמר: "ולהורת את בני ישראל". ואם הורה בדבר שהוא מפרש בתורה עד שידעוהו [מודים בו] הצדוקים¹⁰ - מתר; כגון שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה¹¹.

(ח) שגם הצדוקים שכופרים בתורה שבעל פה ומודים רק במה שכתוב בתורה במפורש, מסכימים על דין זה. (ט) בכל הדברים המפורשים בתורה, מותר להורות גם כאשר הוא שיכור.

1. ויקרא-שמיני, י, ט. 2. ויקרא-שמיני, י, יא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' מנחם-אב - הלכות ביאת המקדש

קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בַּגְדֵיכֶם לְעוֹלָם כִּה, שְׁהָרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשִׁי, וְלִפְיִכֶם נֶאֱמַר בּוֹ: "אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֵעַ, וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם".

(כג) שרק אז הם אסורים בשתיית יין, אבל בשאר הזמן הם יכולים לשתות. (כד) כשקורעים על מת. (כה) אפילו שלא בשעת עבודה. (כו) כי דרכו של הכהן הגדול להיות תמיד במקדש.

יא. כִּמָּה הוּא גָדוֹל הַפֶּרֶעַ? שְׁלֹשִׁים יוֹם; כְּנִזִּיר שְׁנֶאֱמַר בּוֹ: "גָּדֹל פֶּרֶעַ", וְאֵין נִזְיֹרֹת פְּחוּתָהּ מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם; לִפְיִכֶם, כִּהֵן הַדְּיוֹט הָעוֹבֵד, מְגַלֵּחַ מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם שְׁלֹשִׁים יוֹם.

יב. וְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת אֲסוּרִין לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס בְּשִׁפְתָיו, כְּדִי שֶׁלֹא יַעֲלוּ לְמִשְׁמֶרֶת כְּשֶׁהֵן מְגוֹלְחִין כִּה, אֲלֵא מְגַלְחִין וְרוֹחֲצִין וּמְכַבְּסִין קֹדֶם שֶׁיַּעֲלוּ.

(כז) בשבוע שהם עובדים בו. (כח) שלא יבואו למקדש כשהם מגודלים בשיער ובבגדים מלוכלכים, והם יודעים שאחר כך הם יוכלו להסתפר ולכבס.

יג. מִי שֶׁשָּׁלְמָה מִשְׁמֶרֶתוֹ בְּתוֹךְ הָרֶגֶל כִּט, מִתֵּר לְגַלְחַת בְּרֶגְלִי; אֲבָל אִם שָׁלְמָה בְּעֶרֶב הָרֶגֶל לֹא, אֵינוֹ מְגַלֵּחַ אֲלֵא בְּעֶרֶב הָרֶגֶל לִי.

(כט) כשחל החג באמצע השבוע, כך שהמשמרת מסתיימת בשבת, שהיא באמצע חול המועד. (ל) מאחר שלא יכול לגלח בערב החג. (לא) שהחג חל ביום שני, המשמרת הסתיימה בשבת, והוא יכול לגלח ביום ראשון ערב החג. (לב) ולא יכול לגלח באמצע חול המועד.

יד. דִּין קְרוּעֵי בְּגָדִים וְדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ אֶחָד הוּא, שְׁנֶאֱמַר: "רֹאשֵׁיכֶם לֹא תִפְרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ, וְלֹא תִתְּנוּ" - הָא אִם עָבַד וְהוּא קְרוּעַ בְּגָדִים, חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם, אִף עַל פִּי שֶׁעֲבֹדְתּוֹ כְּשֶׁרָה וְלֹא חִלָּה.

טו. יִרְאֶה לִי, שְׁפֹל

השנת הראב"ד

כִּהֵן הַפֶּשֶׁר לְעִבּוּדָה - אִם נִכְנָס מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנֵים וְהוּא שְׁתוּי יֵין, אוֹ שְׁכּוֹר מִשְׁאֵר הַמִּשְׁפָּרִין, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קְרוּעַ בְּגָדִים

מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנֵים א"א זֶה לֹא מִצַּתָּיו אֲלֵא כִשְׁהוּא קָרֵב לַמִּזְבֵּחַ שֶׁכֵּן שָׁנוּ בְּתוֹרַת כְּהֵנִים בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד [אֵין לִי אֲלֵא אוֹהֶל מוֹעֵד] מִיָּן לַעֲשׂוֹת מִזְבֵּחַ כֹּאֵהל מוֹעֵד] ת"ל אֵתָהּ וּבְנִיךָ אֶתְךָ וְגו' וְכֵן יֵצִיאָ כְּבִיאָה מֵאֶתְךָ מִ"מ מִזְבֵּחַ קֶאֱמַר אֲבָל לְפָנֵים מִן הַמִּזְבֵּחַ מַעֲלוֹת דְּרַבְּנָן הֵם וְאֵין בָּהֶן מַלְקוֹת וְלֹא מִיתָה.

מֵאִיזָה מִשְׁמֶרֶת הוּא וְאֵינוֹ מִכִּיר בֵּית אֲב שָׁלוֹ - אֲסוּר לְשִׁתּוֹת כָּל אוֹתָהּ שֶׁבֶת שְׁמִשְׁמֶרֶתוֹ עוֹבְדִין בָּהִי.

(יז) גם היום, כשאין בית המקדש קיים - הוא יודע לאיזה משמר ובית אב הוא שייך, ויודע מתי יום עבודתם הקבוע. (יח) כל אותו שבוע בין ביום ובין לילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום בית האב שלו היו עובדים.

לא הָיָה מִכִּיר מִשְׁמֶרֶתוֹ וְלֹא בְּתֵי אֲבוֹתָיו - הַדִּין נוֹתֵן שֶׁאֲסוּר לְשִׁתּוֹת יֵין לְעוֹלָם כִּט; אֲבָל תִּקְנִיתוֹ קִלְקֵלְתָּ, וְהָרִי הוּא

השנת הראב"ד

מִתֵּר לְשִׁתּוֹת תָּמִיד - שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד עַד • שִׁיקְבַּע בְּבֵית אֲב שָׁלוֹ וּבְמִשְׁמֶרֶתוֹ כִּא.

(יט) מצד הדין היינו אומרים שאסור לשתות יין תמיד, כי יש ספק על כל יום, שמא זה היה שבו הוא צריך לעבוד במקדש. (כ) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שהתבלבלו המשמרות - זו היא תקנתו, שבגלל זה יהיה מותר לשתות יין. (כא) היות שהוא אינו יודע לאיזה משמר שייך, הוא אינו יכול לשרת עד שיקבעו לו משמר, ועד אז יפוג היין. ולכן מותר לו לשתות יין תמיד.

ח. כִּהֵן שֶׁגָּדֹל שְׁעָרוֹ - אֲסוּר לוֹ לְהַכְנִס מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנֵים. וְאִם נִכְנָס וְעָבַד - חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם כְּשֶׁכּוֹר שְׁעָבַד, שְׁנֶאֱמַר: "וְיֵין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כִּהֵן", "וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלְחוּ, וּפֶרֶעַ [=שער מגודל] לֹא יִשְׁלַחוּ" - מֵה שְׁתוּי יֵין בְּמִיתָה, אִף מְגַדְלֵי פֶרֶעַ בְּמִיתָה.

ט. וְאֵין פְּרוּעֵי הָרֹאשׁ מְחַלְלִין עֲבֹדָה כִּט; אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּמִיתָה, עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(כב) כי בפסוקים הם הוקשו לשיכור רק לעניין מיתה, אבל לא לעניין חילול העבודה.

י. כְּשֶׁם שֶׁאֵין הַכְּהֵנִים מְזַהְרִין עַל הַיֵּין אֲלֵא בְּשִׁעַת בִּיאָה לַמִּקְדָּשׁ - כֵּן אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פֶּרֶעַ

השנת הראב"ד

אֲלֵא • בְּשִׁעַת בִּיאָה לַמִּקְדָּשׁ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּכֵהֵן הַדְּיוֹט; אֲבָל כִּהֵן גָּדוֹל - אֲסוּר לְגַדֵּל פֶּרֶעַ וְלִקְרַע

אֲלֵא בְּשִׁעַת בִּיאָה א"א לִיתִּיה לְהָאֵי כִלְלָא שֶׁאֲפִילוֹ שֶׁלֹא בְּשִׁעַת בִּיאָה אֲסוּר לְגַדֵּל פֶּרֶעַ שְׁהָרִי חֵיב לְהַסְתַּפֵּר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּדֹכֵחִיב וּפֶרֶעַ לֹא יִשְׁלַחוּ (בִּיאָה לַמִּקְדָּשׁ פִּירוּשׁ מִשְׁמֶרֶת).

3. יחזקאל, מד, כא. 4. שם, פסוק כ. 5. ויקרא-אמור, כא, י. 6. במדבר-נשא, ו, ה. 7. ויקרא-שמיני, י, ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. וְהִזְהִירוּ כָּל הַכֹּהֲנִים וְהוּא [=הכהן הגדול], **שְׁלֹא יִכְנסוּ לַקֹּדֶשׁ אוֹ לַקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוּדָה, שְׁנֵאמַר:** "וְאֵל יָבוֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ" - **זֶה קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים; "מִבֵּית לַפָּרֹכֶת" - לְהִזְהִיר עַל כָּל הַבֵּית.**

(ג) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח.

(א) כל ההיכל.

ג. כֹּהֵן שֶׁנִּכְנס לַקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים בְּשָׂאָר יָמוֹת הַשָּׁנָה, בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנס לוֹ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֹא בִשְׁעַת הָעֲבוּדָה - חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יָמוּת" - **וְכִמָּה פְּעָמִים הוּא נִכְנס לְשֵׁם בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים? אַרְבַּע, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בַּמִּקְוָה; וְאִם נִכְנס חֲמִישִׁית, חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם.**

ד. וְהִנָּכְנס לַקֹּדֶשׁ, [מ]חוּץ לַקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, שְׁלֹא לְעֲבוּדָה אוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֶיֶה, בֵּין הַדְּיוּט בֵּין גָּדוֹל - לֹאֵה, וְאִינוֹ חֵיב מִיתָה, שְׁנֵאמַר: "אֵל פָּנֵי הַכַּפָּרֶת .. וְלֹא יָמוּת" - **עַל קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים בְּמִיתָה, וְעַל שָׂאָר הַבֵּית בְּלֹא וְלֹאֵה.**

(ב) כלומר, שלא להשתחוות - שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (ג) מכך שהפסוק סומך "אל פני הכפורת" ל"ולא ימות", משמע שרק אם נכנס לקודש הקודשים, ששם הכפורת - חייב מיתה. אבל בשאר ההיכל - אינו חייב מיתה.

ה. כֹּהֵן שֶׁיֵּצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלִבְדִּי - חֵיב מִיתָה, בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט, שְׁנֵאמַר: "וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵא, פֶּן תָּמּוּת" - **כְּלוּמָר לֹא תִנְיָחוּ עֲבוּדָה וְתֵצֵא מִבְּהָלִים, מִפְּנֵי גִזְרָה זֹאת. וְכֵן זֶה שְׁנֵאמַר בְּכֹהֵן גָּדוֹל¹⁰:** "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" - **אִינוֹ אֵלָּא בִשְׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלִבְדִּי, שְׁלֹא יִנָּח עֲבוּדָה וְיֵצֵא.**

(ד) שבאמצע העבודה שלו יצא מהמקדש מבלי להשלים את העבודה.

השנת הראב"ד

כנון . יין א"א אם לדבריו אין צורך שישתה היין בין האולם למזבח ומה שאמרו בתורת כהנים מניין אף ביציאה לומר שאף אם שתה בחוץ ונכנס להיכל חייב דה"ק רחמנא בזמן ביאה לא תהא שכרות בהיכל ובמזבח מיתה נמי איכא בשתי יין.

טז. וְדִין הַנִּכְנס כֹּהֵן מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים, וְדִין הַיּוֹצֵא מִשָּׁם - אֶחָד הוּא לִי. פִּינֵצֵד? כְּגוֹן • שֶׁשֶּׁתָּה רַבִּיעִית יֵין בֵּין הָאֹלֶם וּלְמִזְבֵּחַ, אוֹ קָרַע בְּגָדָיו שָׁם, וְיֵצֵא - לֹאֵה; וְכֵן אִם עָבַד בִּיצִיאָתוֹ, חֵיב מִיתָה.

(לד) שהוא נכנס באופן כשר, אך שם הוא שתה יין או קרע בגדיו.

יז. וְכֵן אֶסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהַכְנס לַמִּקְדָּשׁ בְּלוֹ מִתְחַלֵּת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וּלְפָנִים, כְּשֶׁהוּא שְׁתַּי יֵין, אוֹ שְׂכּוֹר, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ דֶּרֶךְ נוּוֹל, אוֹ קָרַע בְּגָדִים - אִם עַל פִּי שְׁאִינוֹ בְּאִזְהָרָה; שְׁאִין זֶה כְּבוֹד וּמוֹרָא לְבֵית הַגָּדוֹל וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁיִּכְנס בוֹ מְנוּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּדָל שְׁעָרוֹ עַד שְׁנַעֲשֶׂה מַחֲלָפֶת [ארוך ונאה], וְלֹא הָיָה דֶּרֶךְ נוּוֹל - הָרִי זֶה מִתָּר לְהַכְנס לְעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל.

~ יום שישי ז' מנחם-אב ~

פָּרָק ב

אזהרה לכהנים שלא יכנסו סתם למקדש, דיני אונן והקרבת קורבנות.

א. אִין כֹּהֵן גָּדוֹל נִכְנס לַקֹּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֵלָּא מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים לַיּוֹם הַכַּפּוּרִים; וְכֵן הַדְּיוּט נִכְנס בְּכָל יוֹם לַקֹּדֶשׁ לְעֲבוּדָה.

8. ויקרא-אחרי מות, טז, ב. 9. ויקרא-שמיני, י, ז. 10. ויקרא-אמור, כא, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מדקדוק בפסוק. (יד) לגבי אכילה, מתייחסים לאונן כאילו הוא נטמא, וצריך לטבול לפני שהוא אוכל. (טו) אך לגבי נגיעה, לא מתייחסים אלא כטמא – אלא הוא טהור.

ט. איזה הוא אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם.^{טו} ביום המיתה בלבד הוא שנקרא 'אונן' דין תורה, ולילה - הוא מדברי סופרים.^{טז}

(טז) אמו ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. (יז) הלילה שאחרי יום המיתה.

י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם.^{יז} של חכמים, וכן יום הקבורה. ואינו תופש ליליו.^{יח}

(יח) כל זמן שהמת לא נקבר, עד ליום הקבורה (ללא הלילה שאחרי יום הקבורה) – נחשב אונן מדברין.

לפיכך מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם; וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה יום לקוט עצמות - הרי הוא פיוס הקבורה, שאינו תופש לילו ואפלו מדבריהם; לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב.

(יט) ביום שהוא מתבשר שאחד מקרוביו מת וכבר קברו אותו, בתוך שלושים יום למיתתו. (כ) יום שבו הוציאו את עצמות המת מקבורה, כדי להעבירו למקום אחר.

אבל יום המיתה - פשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כן אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן [קרין] הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב^{כא}, כמו שיתבאר במקומו.

(כא) כיוון שאנינות לילה היא רק מדברין – אכילת קדשים היא רק מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם ולכן אסור לאכול בלילה שאחרי יום המיתה קודשים. אבל בקורבן פסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים את דבריהם.

יא. האבל אינו משלח קרבתיו כל שבועה^{כב}, אפלו יין או עצים או לבונה^{כג}. וכן המצרע אינו משלח קרבתיו; כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחתה^{כד}, אינו ראוי להקרבה. אבל המגדה^{כה} יש בו ספק אם משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה [התקבל].

י. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול? שפנה הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת

שהוא . . יוצא א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו.

עליו - אף על פי שאינו יוצא מן המקדש, אינו עובד, מפני שהוא אונן; ואם עבד והוא אונן [מדין] של תורה - חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור.

(ה) שאצל הכהן הגדול נאמר שוב "ומן המקדש לא יצא". (ו) כלומר, הוא צריך להישאר בתוך המקדש ולא לצאת, אך הוא מפסיק את העבודה ונותן לכהן אחר לעבוד במקומו.

אבל פה גדול עובד כשהוא אונן, שנאמר^{יז}: "ומן המקדש לא יצא, ולא יחלל" - כלומר ישב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה, ואינה מתחללת.

(ז) כלומר, התורה אומרת שלא רק שאינו יוצא מן המקדש, אלא שגם עבודתו אינה מתחללת – משמע שיכול וצריך להמשיך בעבודתו.

ז. ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום שאוכל בקדשים^{יח}, אם עבד - חלל, אונן שהוא אסור לאכל בקדשים, שנאמר^{יט}: "לא אכלתי באני ממנו", דין הוא שיהחלל.

(ח) שיותר לו לאכול קורבנות קדשים.

ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן, אסור לאכל בקדשים^י - שנאמר^{יז}: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'?"! וכן אינו חולק לאכל לערב^כ.

(ט) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". (י) לגבי אהרן הכהן הגדול. (יא) כאשר מתו נדב ואביהו, בניו של אהרן, שאל אותו משה רבינו מדוע אהרן ובניו הנותרים לא אכלו את בשר הקודשים, ואהרן השיב לו שהם אוננים. (יב) בשעה שהוא אונן, הוא אינו נוטל חלק בחלוקת בשר הקורבנות, אפילו כדי לאכול בערב, שאז הוא כבר לא יהיה אונן.

אונן שעבד אינו לוקה^{יג}. ומתן לגע בקדשים אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה^{יד}, אבל בנגיעה - הרי הוא טהור^{טו}, כמו שיתבאר במקומו.

(יג) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או

11. דברים-כ"חבוא, כו, יד. 12. ויקרא-שמיני, י, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהשליחה מהמחנה תלויה ברמת הטומאה – המצורע שטומאתו חמורה מכולם, כי הוא מטמא גם בביאה (כאשר נכנס לבית הוא מטמא אותו), התורה החמירה עליו, וצריך לשלח אותו מחוץ לשלושת המחנות, כך גם בשאר הטומאות, חומרת הטומאה תקבע גם את חומרת השילוח.

לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלש מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה^י, מה שאין הזב מטמא^ט.

(ח) שברגע שהמצורע נכנס לבית, כל מה שבבית נטמא. (ט) הזב אינו מטמא בביאה.

ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות, שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושבי אפילו מתחת האבן^י, מה שאין המת מטמא^ז.

(י) כל אלו מטמאים כל דבר שהם יושבים או שוכבים עליו. (יא) אפילו אם הם יושבים על אבן גדולה, ומתחת לאבן יש כלים – הכלים נטמאים. (יב) טומאת המת קלה יותר, כי הוא לא מטמא דברים שהוא יושב עליהם.

ד. טמא מת, אפילו המת עצמו - מתר להפנס להר הבית, שנאמר^י: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" - עמו במחנה לוייה.

ה. החילי - משלחין ממנו גזיים וטמאי מת ובועלי נדות^י; אבל טבול יום^{טו} נכנס לשם, שפכר טבול^{טז}.

(יג) גדר נמוכה שהייתה באמצע הר הבית, מקיפה את כל העזרה. (יד) אדם שבא על אשה נדה. (טו) אדם טמא שטבל, ועדיין צריך לחכות לערב כדי שיטהר. (טז) ולכן חומרתו לא חמורה.

ו. עזרת הנשים - משלחין ממנה טבול יום; אבל לא מחסר כפורים^י, שמחסר כפורים העריב שמשו^י. ואסור טבול יום במחנה לוייה מדברי סופרים.

(יז) מחוסר כיפורים הוא כבר טהור, אך הוא צריך להביא קורבן כדי להשלים את טהרתו. (יח) טבול יום חמור ממחוסר כיפורים, כי טבול יום עדיין אסור לאכול תרומה וקדשים, מה שאין כן מחוסר כיפורים שיכול לאכול תרומה.

ז. מעזרת ישראל^י ולפנים - אפילו מחסר כפורים לא יכנס לשם, שעדיין לא טהר טהרה גמורה,

(כב) אינו מקריב קורבנות כל ימי השבעה. (כג) כדי לעלות אותם על גבי המזבח. (כד) כל זמן שהוא מרוחק מהמחנה, ואינו יכול להיכנס לירושלים. (כה) אדם שבית דין גזרו עליו נידוי.

יב. טמא שרץ וכיוצא בו, והערל - משלחין את קרבנותיהם^י, ומקריבין עליהם; חוץ מפסח^י, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ^י, ואין שוחטין על הערל פסח^י, כמו שיתבאר. אבל טמא מת - אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר.

(כו) על ידי שליח, כי הם אינם יכולים להיכנס לעזרת ישראל. (כז) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול אותו. (כח) כי כל זמן שלא טבל, הוא לא יכול לאכול את הפסח. (כט) כי ערל אסור לאכול קורבן פסח.

פרק ג

מצוות שילוח הטמאים מהמחנה.

א. מצות עשה לשלח^[להוציא] כל הטמאים מן המקדש, שנאמר^י: "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש^י."

(א) ישנם שלש מחנות: מחנה שכינה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, (כפי שהסביר הרמב"ם לעיל פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא). וכאן מדובר על מחנה שכינה, כפי שיסביר בהלכה הבאה. (ב) כלומר, טמא מת.

ב. זה המחנה האמור כאן - הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים^י.

(ג) מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית – מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור – מחנה לוייה, משערי ניקנור והלאה (העזרה וההיכל) – מחנה שכינה.

שומע אני שהמצרע והזב וטמא מת, שלשם במקום אחד? תלמוד לומר למר במצרע^י: "בדד ישב, מחוץ למחנה" - זה מחנה ישראל, שהוא מפתח ירושלים ולפנים; מה מצרע שטמאתו חמורה, חמור שילוחו משלוח חבירו - אף כל שטמאתו חמורה, חמור שילוחו משלוח חבירו^י.

(ד) דהיינו, הייתי יכול להבין מהפסוק של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". (ה) ששלושתם משולחים ממחנה שכינה בלבד. (ו) מלמדת אותנו התורה, שמצורע צריך להיות "בדד ישב", ולכן צריך לצאת מכל המחנות, שלא יהיה איתו אף אדם. (ז) מכך נלמד,

13. במדבר-נשא, ה, ב. 14. ויקרא-תזריע, יג, מו. 15. שמות-בא, יג, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ל) ביולדת שהיא טמאה ואסור לה להיכנס למקדש נאמר "לא תבוא", משמע רק אם היא נכנסת, אבל בנגיעה בחומת העזרה אין איסור.

יב. טמא שנכנס למקדש לא - במזיד ענוש כרת, שנאמר²²: "ואם לא יכבס, ובשרו לא ירחץ - ונשא עונו"²³; בשוגג מביא קרבן עולה ויורד, שנאמר²⁴: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא"²⁵. ואין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים, או על תוספת העזרה שנתקדשה קדוש גמור כמו שבארנו²⁶.

(לא) לעזרת ישראל. (לב) ולמדו חז"ל "ונשא עונו" הכוונה שחייב כרת. (לג) בפרשת קורבן עולה ויורד נאמר הפסוק "נפש אשר תגע וכו'" - ודרשו חז"ל שהכוונה לטמא שנכנס למקדש. (לד) אם הרחיבו את העזרה, כפי שהסביר הרמב"ם לעיל פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

יג. ואיזה הוא הטמא שחייב כרת על המקדש? כל שנטמא בטמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן, שפכר שפכר בנזירות²⁷, או • שיענע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן²⁸, שהרי הוא שני לראשון שנגע במת²⁹, או שנטמא בשאר אבות הטמאות³⁰ של תורה שיתפשו במקומן³¹.

(לה) כל אדם שנטמא בטומאת מת, מאותם הטומאות שאם נזיר היה נטמא בהם, היה צריך לגלח את שערו ולהתחיל את נזירותו מהתחלה, כפי שביאר הרמב"ם בהלכות נזירות פרק ז הלכות י"ו. (לו) אפילו אם לא נגע במת עצמו, אלא נגע באדם או כלים שהם נטמאו במת, מאותם הדברים שניזר שנגע מגלח עליהם. (לז) הוא נגע בדבר אחר שנגע במת. (לח) שנגע בטומאות שיש להם דין "אב הטומאה", והם מפורשות בתורה, כמו נבלה, שרץ וכו'. (לט) בהלכות אבות הטומאות.

יד. כללו של דבר: כל • הטעון ביאת מים³² מן התורה - חייב כרת על ביאת המקדש, ואפילו אחר שטבל, עד שיעריב

שנאמר¹⁶: "וכפר עליה הפה, וטהרה", מפלל שעדין לא גמרה טהרתה.

(יט) כאן מתחיל מחנה שכניה.

ח. הטמא המשלח מהר הבית - אם נכנס, עובר בלא תעשה³³ ולוקה, שנאמר¹⁷: "ויצא אל מחוץ למחנה", זה מחנה שכניה; "לא יבוא אל תוך המחנה"¹⁸, זה מחנה לויה.

(כ) שהוא מחנה לויה. (כא) וגם לוקה.

וכן מצרע שנכנס לירושלים, לוקה; אבל אם נכנס לשאר הערים המקפות חומה - אף על פי שאינו רשאי, לפי שנאמר¹⁹: "בדר ישב"²⁰, אינו לוקה.

(כב) שאר הערים המוקפות חומה בארץ ישראל. (כג) ולכן צריך להיות מורחק גם מערים אלו.

ט. נכנס המצרע להר הבית, לוקה שמונים²¹; אבל טמא מת²² או טבול יום²³ שנכנס לעזרת נשים, או • מחסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל - אף על פי שאינו לוקה, מפין אותו מפת מרדות²⁴.

(כד) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית. (כה) לעיל ביארנו שמהתורה מותר לטמא מת להיכנס לעזרת נשים, ורק חכמים הרחיקו אותו. (כו) שמהתורה מותר לטבול-יום להיכנס לעזרת נשים. (כז) על שעבר על דברי חכמים.

י. וכשם ששולח טמאים מן המקדש בעשה²⁵ - כך אם נכנסו, עוברין בלא תעשה²⁶, שנאמר²⁰: "ולא יטמאו את מחניהם", זה מחנה שכניה.

(כח) שנאמר "וישלחו מן המחנה", וכן "ויצא מחוץ למחנה". (כט) אם נכנסו למחנה שכניה, עוברים גם על מצוות לא תעשה.

יא. ומניין שאינו עובר אלא אם נכנס, אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור? תלמוד לומר ביולדת²¹: "ואל המקדש לא תבא"²².

16. ויקרא-תזריע, יב, ח. 17. דברים-כ"תצא, כג, יא. 18. שם. 19. ויקרא-תזריע, יג, מו. 20. במדבר-נשא, ה, ג. 21. ויקרא-תזריע, יב, ד. 22. ויקרא-אחרי מות, יז, טז. 23. ויקרא, ה, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יז. וְרָאָה לִי שְׁאִינוּ לֹקֶה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהָאָב טָמְאָה, בְּגוֹן בְּגָד שֶׁנֶּגַע בּוֹ זֶה הַנִּטְמָא לְמַת, שֶׁהָאָב טָמְאָה כְּמוֹ שִׁתְּבָאֲרִי. אֲבָל בְּגָד שֶׁהוּא רָאשׁוֹן²⁵ - אִם הִכְנִיסוֹ לַמִּקְדָּשׁ, אֵינוֹ לֹקֶה עָלָיו; אֲבָל מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מִרְדוֹת.

(מו) בפרק ה מהלכות טומאת מת. (מז) שהבגד נגע באב הטומאה.

יח. וְכֵן • טָמָא

וְכֵן טָמָא שֶׁהַכְּנִיס א"א שִׁמְעֵתִין דּוֹבְחִים קְשִׁיָּא עֲלֵיהּ דְּעוּלָא אִמְרֵי רִישׁ לְקִישׁ טָמָא שֶׁהַכְּנִיס יָדוֹ לַמִּקְדָּשׁ לֹקֶה וְאִמְרֵי הַתָּם עֲשֵׂה שֵׁשׁ בּוֹ כֶּרֶת הוּא וְאִי מְשוּם שִׁמְעֵתִין דְּמִסְכַּת יוֹמָא אֲדֻרְבָּה מִהֶתָּם מִשְׁמַע דְּאִפִּילוּ בְּטְבִילַת מַעֲלוֹת אֲמַרִּין בִּיָּאָה בְּמִקְצֵת שְׁמָה בִּיָּאָה דְּחָא בְּעֵי טְבִילָה לְכַהֲנוֹת (וְאִפִּילוּ פְטוּר מִכֶּרֶת מִלִּקְוֵן אוֹתוֹ).

שֶׁהַכְּנִיס יָדוֹ לַמִּקְדָּשׁ²⁶, מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מִרְדוֹת; וְכֵן כָּל הַטָּמָא בָּאָב מְאֻבּוֹת הַטָּמְאוֹת שֶׁל דְּבִרְיָהֶם²⁷, אוֹ שֶׁאֲבָל אֲכָלִין טָמְאִין, וְשִׁתָּה מְשָׁקִין טָמְאִין, וְנִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ בְּמִיזֵיד קִדְּם שִׁיטְבִּילִי - מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מִרְדוֹת.

(מח) ושאר הגוף נשאר בחוץ. (מט) מדרבנן. (נ) שהוא טמא, ונחשב שני לטומאה.

יט. טָמָא שֶׁנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת²⁸ - פְּטוּר, שֶׁנֶּאֱמָר²⁹: "וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא" - דֶּרֶךְ בִּיָּאָה חֵיבָה תוֹרָה³⁰. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר, מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מִרְדוֹת. אֲפִילוּ נִכְנָס בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בְּאִוִּיר³¹ - מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מִרְדוֹת; בֵּין שֶׁנִּכְנָס בְּמִגְדָּל דֶּרֶךְ גִּגּוֹת, בֵּין שֶׁנִּכְנָס בּוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים³².

(נא) שנכנס למקדש בטיפוס מלמעלה, או בימינו שפשוט נחת לתוך שטח המקדש. (נב) דרך שבני אדם באים ונכנסים. (נג) ארון שסוחבים באוויר. (נד) בין אם את הארון עצמו הכניסו בשער הרגיל, ובין אם הכניסו אותו מלמעלה לתוך המקדש.

כ. כָּל מְקוֹם שֶׁחֵיבִין עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ קֶרְפִּין - אִם נִמְצְאָת שָׁם טָמְאָה בְּשִׁפְתָּהּ, מוֹצִיאִין אוֹתָהּ³³; וְשֶׁאֵר הַמְּקוֹמוֹת³⁴ - כּוֹפִין עָלָיו כְּלִי עַד אַחֵר הַשִּׁפְתָּה³⁵. וְכִשְׁהָן מוֹצִיאִין, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן אֶלָּא בְּפִשּׁוּטֵי כְּלִי עֵץ שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טָמְאָה³⁶, שְׁלֹא לְרִבּוֹת אֶת הַטָּמְאָה.

שִׁמְשׁוּמָא³⁷; אֲבָל הַמִּטְמָא בְּטָמְאוֹת מִן הַמַּת שֶׁאֵין הַנְּזִיר מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן - שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמָא טָמְאָת שְׂבֻעָה³⁸, הָרִי זֶה פְּטוּר עַל בִּיאת הַמִּקְדָּשׁ.

(מ) כלומר, כל טומאה שחייבים טבילה. (מא) אפילו אם טבל, ורק צריך להמתין לערב כדי שיטהר - אם נכנס קודם לכן למקדש, חייב כרת. (מב) שכדי להיטהר צריך להמתין שבעה ימים.

טו. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ בְּכָלִים שֶׁנֶּגַעוּ בָּאָדָם שֶׁנֶּגַע בְּמַת³⁹, או שֶׁנֶּגַע בָּאָדָם שֶׁנֶּגַע בְּכָלִים הַנּוֹגְעִים בְּמַת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמָא רָאשׁוֹן לְעִנְיָן תְּרוּמָה וְלִטְמָא בְּשֵׁר הַקִּדְּשִׁים⁴⁰ - הָרִי זֶה פְּטוּר עַל בִּיאת הַמִּקְדָּשׁ; וְדָבָרִים אֵלּוּ הִלָּכָה מִפִּי הַקְּבִלָּה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר, מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי מִרְדוֹת.

(מג) והוא כבר השלישי לטומאה (אדם שנגע במת, כלים נגעו באדם, הוא נגע בכלים). (מד) למרות שלגבי נגיעה בתרומה או קודשים, הוא נחשב "ראשון", והוא מטמא אותם.

טז. הַמְּכַנִּיס שְׂרָץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לַמִּקְדָּשׁ, או שֶׁהַכְּנִיס אָדָם טָמָא לַמִּקְדָּשׁ - הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת, שֶׁהָרִי טָמָא מְקִדָּשׁ ה'. אֲבָל הַזּוֹרֵק כָּלִים טָמְאִים לַמִּקְדָּשׁ, אֲפִילוּ הֵיוּ כָּלִים

שֶׁנֶּגַעוּ בְּמַת - פְּטוּר מִן הַכֶּרֶת, אֲבָל חֵיב מִלְּקוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר⁴¹: "וְאִם לֹא יִכָּסֵּס וְגו'" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ: עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוּשׁ כֶּרֶת, עַל • כְּבוֹס בְּגָדָיו לֹקֶה אֲרָבָעִים⁴².

(מה) בפסוק כתוב "ואם לא יכבס... ובשרו לא ירחץ ונשא עונו", וקיבלו חכמים דור אחר דור עד משה רבינו, שהתורה מסמיכה את המילים "בשרו לא ירחץ" ל"ונשא עונו" - שדווקא דבר שצריך רחיצה (טבילה), שזה גוף האדם, שנכנס למקדש - חייב כרת ("ונשא עונו"). אבל דבר שצריך כיבוס כדי שיטהר, והכניס אותו לפני הכיבוס למקדש - אינו חייב כרת אלא רק מלקות.

24. ויקרא-אחרי מות, יז, טז. 25. ויקרא-שמיני, יב, ד.

שנגע... במת: השינוי בין מ"ש כאן להל' טומאת מת פ"ה ה"ג - לקר"ש חכ"ח ע' 308.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כד. ואיזו היא דרך ארפה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה.

יצא בקצרה - אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפילו כל היום בלוי - פטור; יצא בארפה - אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל פחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארפה פחות משעור זמן שהלך כל אדם בקצרה - הואיל ויצא בארפה, חיב.

יצא בקצרה, והלך מעט, ועמד ושהה מעט, וחזר והלך ושהה מעט, עד שנצטרף מכל השהיות כדי השתתותה - במזיד אינו לוקה, בשוגג אינו מביא קרבן; מפני שהדבר ספקי. אבל מכין אותו מפת מרדות.

סה) האם כל השהיות מצטרפים לשיעור שהייה אחת.

פרק ד

טמא שעבד במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל [לפ=] עבודתו, וחיב מיתה בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה, שנאמר²⁷: "וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי", הרי זו אזהרה לעובד בטמאה; ולהלן הוא אומר²⁸: "ומתו בו פי יחללהו"²⁹ - מה חלול האמור כאן מיתה בידי שמים, אף כאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים, לוקין עליו.

א) כי אם הוא שהה, הוא חייב ממילא כרת על עצם שהייה. ב) פסוק זה נאמר לגבי האוכל תרומה בטומאה, שחייב מיתה בידי שמים.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה אינו חיב בבית דין אלא מלקות - אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בידיו; ואין ממחין עליהן בכף.

ג) מכים אותו עד שימות. ד) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים.

נה) שטח העזרה - שאם מכניס לשם טומאה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב קורבן. נו) מחוץ להר הבית, ואין חוששים למוקצה בשבת. נז) דהיינו הלשכות והשטח שמחוץ לעזרה, ששם אין חייב כרת במזיד וקורבן בשוגג. נח) מכסים את הטומאה בכלי, ולא מוציאם עד אחרי שבת, כדי לא לעבור על מוקצה. נט) צבת של עץ - שהיא עשויה מעץ ואין לה בית קיבול ולכן היא לא מקבלת טומאה.

כא. אחד טמא שנכנס למקדש טהור, או טהור שנכנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש, ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חיב כרת, שהרי ביאתו וטמאתו באין כאחת³⁰.

ס) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור (דהיינו, שזה המקדש שדיברנו בו עד עכשיו). סא) כי מיד שנכנס לאותו מקום באותו רגע גם נטמא בטומאת המת, כי הוא נמצא תחת אוהל שיש בו מת, וגם נכנס למקדש - ולכן הוא נכנס למקדש בטומאה.

נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס, אפילו טמא שם עצמו במזיד - ימהר ויבהל ויצא בדרך קצרה³¹.

סב) ואינו חייב כרת או להביא קורבן, כי ביאתו למקדש לא הייתה בטומאה.

כב. ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך ארפה. ואם שהה, או שניצא בארפה אף על פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה - חיב כרת; ואם היה שוגג, מביא קרבן.

כג. לא החזיר פניו אלא השתחוה [ב]דרך יציאתו כלפי חוץ - פטור, אלא אם כן שהה בשעור. וכמה שעור שהייתו? כדי לקרות³²: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו, והודות לה' כי טוב, פי לעולם חסדו"; וזה הוא שעור השתחויה³³.

סג) כדי הזמן שלוקח לומר את הפסוק. סד) שיעור הזמן הזה, הוא שיעור הזמן שצריך להשתחוות בפישוט ידיים ורגליים.

26. דברי הימים ב, ז, ג. 27. ויקרא-אמור, כב, ב. 28. שם, פסוק ט.

הפניות לשיחות קודש
הלכה כב: ביאור נרחב בהלכה זו ודיוקי לשונות - לקו"ש חכ"ז ע' 56, יין מלכות סק"ד. וזה . . השתחויה: הביאור בזה - לקו"ש חכ"ז ע' 56.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישעה עד שיתחייב פרת אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה, ויצא בקצרה, וביציאתו היה צנור בידו, והפך בו אבר על גבי האש במזבח וקרב שרפתו; שפל קרוב עבודה, הרי הוא פעבדה.

ה. אבל אם נטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ו. אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת. ז. בדרך ביציאתו היה בידו מזלג שאיתו מחתים את האיברים על המזבח, כדי לזרו את שרפתם.

ד. וכן טמא ששבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה, וחיוב מיתה בידי שמים, שנאמר²⁹: "ולא יחללו שם אלהיהם" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא, שנאמר³⁰: "ובא השמש, וטהר", מפלל שעדין לא טהר. אכל מחסר כפורים שעבד - אף על פי שעבודתו פסולה וחלל, הרי זה פטור.

השגת הראב"ד

והייב . . שמים א"א כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה והא איכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש ואינו מוצא אותו אלא בבמה אי נמי שעשה בית יד ארוכה לצניורא והיפך באיברים מבחוץ.

השגת הראב"ד

וחלל . . פטור א"א והא אמרינן במכות עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כיפורים ועוד מבהונות של מזורע דאמרינן בזבחים עשה שיש בו כרת הוא וכל שכן בביאת כולו ועוד טהרה כתיב ביולדת מכלל דעד השתא טמא הוא ואמרינן בזבחים מחוסר כפורים דזב כזב דמי ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבים, שנאמר³²: "והיה על מצח אהרן, ונשא אהרן את עון הקדשים"³¹. אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין³², ולא על טמאת האדם שנטמא בטמאה ידועה, אלא אם פן היתה הטמאה הדחוייה בצבורי, שהציץ מרצה עליה.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו³³, שנאמר³³: "והיה על מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'".

יח. הציץ מכשיר רק עבודה שנעשית בזמן שהציץ נמצא על מצח הכהן הגדול. יט. משמע שהריצוי הוא רק בזמן שהוא על מצח הכהן הגדול.

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה: שאם לא יקרב היום, יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן יחיד בין קרבן צבורי³⁴ - דוחה את השבת ואת הטמאה³⁵; ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה³⁶.

כ. כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים. כא. כגון קורבן תמיד של כל יום. כב. להלן יבאר הרמב"ם איך דוחה הטומאה. כג. כי עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שבפסח יחיד נדחה לפסח שני, והציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וכפי שיסביר להלן.

ח. שהוא כבר טבל והעריב שמשו, ורק חסר הקורבן שצריך להביא להשלים את טהרתו.

ה. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר³¹: "וכפר עליה הפה, וטהרה" - מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה; והוא הדין לכל מחסרי כפורים.

ט. של מחוסר כיפורים. י. לגבי יולדת.

ו. כהן שעבד, ואחר כך נודע שהיה טמא - אם היא טמאה ידועה³⁷, כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום³⁸ - הציץ מרצה³⁹, וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו

29. ויקרא-אמור, כא, ו. 30. שם, כב, ז. 31. ויקרא-תזריע, יב, ח. 32. שמות-תצוה, כח, לח. 33. שם.

שעדיין . . טהרתה: ביאור מחל' רבינו והראב"ד בגדר מחוסר כפרה - לקו"ש חכ"ז ע' 80.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא) לפי הכללים שאמרנו בהלכה הקודמת. (לב) וזה מצוי בזמן הקרבת קורבן פסח, כי אז הגיעו כל ישראל להקריב את קורבן פסח, והיה עומס גדול במקדש. (לג) ממלקות. (לד) כי את כל צרכי קורבן פסח עושים בעזרה, ולא הותר להם להיכנס בטומאה להיכל. (לה) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו להיכנס לעזרה.

יד. הִיָּה מְקַצֵּת בֵּית אָבִיו טְמֵאִים וּמְקַצֵּתָם טְהוֹרִים - אָף עַל פִּי שֶׁרָבֵן טְמֵאִי מֵת, לֹא יִקְרִיבוּ אֶלָּא הַטְּהוֹרִים. הִיָּה כֹּל בֵּית הָאָב טְמֵאִי מֵת, וְיֵבִיאוּ בֵּית אַחֲרָיו. הִיָּתָה כֹּל הַמְשַׁמְרָה לִּי טְמֵאִי מֵת, מְחַזְרִין עַל מְשַׁמְרָה אַחֲרָת. אִם הָיוּ רַב הַפְּהֻנִּים הַנִּמְצָאִים שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזֶמֶן הַקְּבוצֵּי טְמֵאִים, יַעֲשׂוּ בְּטִמְאָה.

(לו) כל משמר מחולק לבתי אב, ובכל יום עובד בית אב אחר במקדש. (לז) שעבודתו ביום אחר. (לח) כל בתי אב שבאותו משמר, שצריכים לעבוד באותו שבוע במקדש.

טו. וּמִפְּנֵי מָה מְחַזְרִין עַל הַטְּהוֹרִים מִבֵּית אָב אַחֵר? מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה לֹא הִתְרָה בְּצַבּוֹר, אֶלָּא בְּאִסּוּרָה עוֹמֶדֶת, וְדַחוּיָהּ הִיא עֲמָה מִפְּנֵי הַדַּחֵק; וְאֵין דוֹחִין כֹּל דָּבָר הַנִּדְחָה, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵי אֶפְשָׁר. וּמִפְּנֵי זֶה צָרִיכָה צִיץ לְרִצּוֹת עָלֶיהָ לֵט.

(לט) ולכן אם אפשר להביא כוהנים טהורים - מביאים.

טז. וּמִנֵּין שֶׁטְמֵאָת מֵת דַּחוּיָה בְּצַבּוֹר? שֶׁנֶּאֱמַר³⁵: "וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם" - כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: שֶׁאֲנָשִׁים יַחֲידִים הֵם שֶׁיִּדְּחוּ לְפָסַח שְׁנֵי אִם הָיוּ טְמֵאִים, אֲבָל צַבּוֹר שֶׁהָיוּ טְמֵאִי מֵת אֵינָם נִדְּחִין, אֶלָּא הַטְּמֵאָה תִּדְּחָה מִפְּנֵיהֶם, וַיַּעֲשׂוּ פֶסַח בְּטִמְאָה³⁶. וְהוּא הַדִּין לְכֹל קֶרֶבֶן שֶׁקְּבוצֵּי לוֹ זְמַן כְּפֶסַח, שֶׁהוּא דוֹחָה אֶת הַטְּמֵאָה.

(מ) דהיינו, מדוע רק טומאת מת נדחת בציבור, ושאר הטומאות לא. (מא) בפרשת בהעלותך, לגבי דין פסח שני, מדובר שאנשים יחידים היו טמאי מת ולא יכלו להקריב את קורבן פסח, לכן הם נידחו, והקריבו בפסח שני. למדנו מזה,

י. כָּל קֶרֶבֶנֹת הַצִּבּוֹר, קְבוצֵּי זְמַנָּן; לְפִיכָךְ דוֹחִין כָּלֵן אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת טְמֵאָת הַמֵּת.

יא. וְכָל קֶרֶבֶן מֵהֵן שֶׁקָּרַב בְּטִמְאָה, אֵינוֹ נֶאֱכָל³⁷; אֶלָּא מְקַטְרִין מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִן לְהַקְטִירָה³⁸, וְהַשָּׂאֵר הָרְאוּי לֹאכִילָהּ נִשְׂרָף, כַּשָּׂאֵר קֳדָשִׁים שֶׁנִּטְמָאוּ.

(כד) גם לא לאנשים טהורים. (כה) מקטירים את החלקים שראויים לעלות על המזבח.

יב. כִּיצַד דוֹחִין אֶת הַטְּמֵאָה? הַגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ קֶרֶבֶן, וְהָיוּ רַב הַקָּהָל שֶׁמְקַרְבִּין אוֹתוֹ טְמֵאִים לְמֵת³⁹, אוֹ שֶׁהָיוּ הַקָּהָל טְהוֹרִין וְהָיוּ הַפְּהֻנִּים הַמְקַרְבִּין אוֹתוֹ טְמֵאִים לְמֵת, אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוֹרִין וְהָיוּ כָּלֵי הַשֶּׁרֶת טְמֵאִים בְּמֵת - הָרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטִמְאָה; וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטְּמֵאִים וְהַטְּהוֹרִים כְּאַחֲדִי⁴⁰, וַיִּכְנְסוּ כָּלֵן לְעִזָּרָה.

(כו) דהיינו קרבן פסח, שכל ישראל צריכים להקריב אותו, ורק בו שייך לומר שנטמא רוב הקהל, (אבל בשאר קרבנות ציבור כגון תמיד ומוסף, לא שייך לומר שנטמא רוב הקהל, אלא שנטמאו הכהנים או כלי השרת). (כז) הכהנים שיכולים להקריב את הקורבן - טמאים. (כח) היות שהרוב טמאים, הטומאה נדחת, וגם הטהורים יכולים להתעסק בעבודה יחד עם הטמאים.

אֲבָל הַטְּמֵאִים בְּטִמְאָה אַחֲרֵית⁴¹, כְּגוֹן זִבִּין וְזִבּוֹת וְנִדּוֹת וְטְמֵאֵי שֶׁרֶץ וְנִבְלָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - לֹא יִתְעַסְקוּ בּוֹ וְלֹא יִכְנְסוּ לְעִזָּרָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּטִמְאָה⁴²; וְאִם עֲבָרִי [שֶׁאֵר הַטְּמֵאִים] וַעֲשׂוּ אוֹ נִכְנְסוּ לְעִזָּרָה - חִיבִין כֶּרֶת עַל הַבִּיאָה וּמִיתָה עַל הָעֲבוּדָה; שֶׁלֹּא נִדְּחִית אֶלָּא טְמֵאָת הַמֵּת בַּלְבָּד.

(כט) ולא בטומאת מת. (ל) למרות שרוב הקהל או הכהנים או הכלים טמאים למת.

יג. וּפֶסַח שֶׁבֹא בְּטִמְאָה⁴³, וְדַחֲקוּ טְמֵאֵי מֵת וְנִכְנְסוּ לְהִיכָלִי⁴⁴ - פְּטוּרִין⁴⁵; אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִתְרוּ אֶלָּא לְעִזָּרָה⁴⁶ - הוֹאִיל וְאֵין אֲנִי קוֹרָא בָּהֶם "אֶל מִחוּץ לַמִּחְנָה תִּשְׁלָחוּם"⁴⁷, הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

34. במדבר-נשא, ה, ג. 35. במדבר-בהעלותך, ט, ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מו) דבר נוסף שנעשה באותה שנה שלא כדין, שחזקיהו עיבר את השנה ביום שלוש של חודש אדר, והדין שאפשר לעבר עד ליום עשרים ותשעה של חודש אדר. מז) שאפשר לעבר את השנה ולהוסיף חודש אדר שני, עד ליום עשרים ותשעה של חודש אדר, וביום השלושים כבר לא מעברים, כי הוא ראוי להיות כבר ראש חודש ניסן.

ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה, נאמר³⁶: "כי אכלו את הפסח בלא כתיוב". ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים³⁷ שהסכימו על מעשיו, שנאמר³⁸: "כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר, ה' הטוב יכפר בעד"; ונאמר³⁹: "וישמע ה' אל יחזקיהו, וירפא את העם", זה שנרצה קרבנם.

מח) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו.

שרק היחידים שהיו טמאי מת נדחים לפסח שני, אבל אם כל הציבור היה טמא מת – הטומאה נדחית, ומקריבים בזמן.

יד. והרי הדבר מפרש בכתובים⁴⁰, שנאמר שם⁴¹: "כי רפת בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו"⁴².

מב) שקרבן קבוע דוחה את הטומאה. מג) לגבי הקרבת קורבן פסח בזמן חזקיהו המלך, מתואר שמרבית העם היו טמאים ולא הספיקו להיטהר, והלויים הקריבו בשבילם את קורבן הפסח – משמע שהקריבו קורבן פסח בזמן, ולא נדחו.

ימה הוא זה שנאמר⁴³: "כי אכלו את הפסח בלא כתיוב"⁴⁴? מפני שעבר את אותה השנה מפני הטמאה, שנאמר⁴⁵: "ויועץ המלך ושָׂרָיו וְכָל הַקֹּהֵל בִּירוּשָׁלַם, לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי, כִּי לֹא יָכֻלוּ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֵת הַהִיא, כִּי הִכְהִינִם לֹא הַתְּקַדְּשׁוּ לַמִּדִּי". וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין מעברין את השנה לכתחילה מפני הטמאה⁴⁶.

מד) בהמשך הפסוק שם נאמר "כי אכלו את הפסח בלא כתיוב", ולכאורה משמע שחזקיהו המלך אומר שהעם אכל את הפסח "בלא כתיוב" שלא כדין, אם כן, אדרבה, זוהי הוכחה שאסור להקריב את הפסח בטומאה, כי הם עשו שלא כדין. מה) מה שכתוב בפסוק "בלא כתיוב" – שלא כדין, אין הכוונה על דחיית הטומאה מפני קורבן פסח, אלא שעיברו את אותה השנה שלא כדין. כאשר חזקיהו ראה שכל העם טמא, הוא רצה לעבר את השנה כדי שיספיק להיטהר, ולמדנו בהלכות קידוש החודש שאין מעברים את השנה בגלל הטומאה. לכן ניתן ללמוד מהפסוק הזה הוכחה שטומאת מת בציבור נדחית מפני קורבן פסח.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה⁴⁷, שעבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני; ולא הודו לו חכמים – שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש⁴⁸.

~ שבת קודש ח' מנחם-אב * ~

פרק ה

מצוות קידוש ידיים ורגלים, דין עבודה מעומד וללא חציצה.

א. מצות עשה, לקדש [=לרחץ] כהן העובד ידיו ורגליו, ואחר כך יעבד - שנאמר⁴⁹: "ורחצו.. ממנו את ידיהם ואת רגליהם". וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית* - חייב מיתה בידי שמים, שנאמר⁵⁰: "ורחצו מים - ולא ימתו"; ועבודתו פסולה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול.

(א) לפני תחילת העבודה בבוקר.

ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר⁵¹: "חקת עולם לו ולזרעו", ובבבלי כהנה הוא אומר⁵²: "חקת עולם" - מה מחסר בגדים מחלל עבודה כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה. (ב) לגבי קידוש ידיים ורגלים.

36. דברי הימים ב, ל, יד. 37. שם. 38. שם, פסוקים ב-ג. 39. דברי הימים ב, ל, יח. 40. שם. 41. שם, פסוק כ. 42. שמות-תצוה, ל, יט. 43. שם, פסוק כ. 44. שמות-תצוה, ל, כא. 45. שם, כח, מג.

הפניות לשיחות קודש

ידיו ורגליו: מדוע לא נתחייבו לרחוץ פניהם? – יין מלכות סק"ו.

(*) את השיעור של ערב תשעה באב יש ללמוד קודם חצות היום.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ח' מנחם-אב - הלכות ביאת המקדש קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מדרבנן וצריך לטבול. (יב) מפני שעיקר טומאות אלו – מדרבנן. (יג) שמא הסיח דעתו מרגע שנטמא ועד עכשיו, מאחר שבחלק מהזמן לא היה ראוי לעבודה.

ז. כִּהֵן גָּדוֹל שְׁלֹא טָבַל וְלֹא קִדֵּשׁ יָדָיו וְרָגְלָיו בֵּין בָּגָדִים לְבָגָדִים יי' וּבֵין עֲבוֹדָה לְעֲבוֹדָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָאָה^{טו}, הוֹאִיל וְאוֹתָן הַטְּבִילוֹת וְהַקְדוּשִׁין אֵינָן שְׁוִים בְּאַהֲרֹן וּבְנָיו, וְנֶאֱמָר⁴⁶: "וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו" - דָּבָר הַשְּׁוֶה בְּכָל הַכֹּהֲנִים מִעֲכָב, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ רִאשׁוֹן^{טז}.

(יד) בין פשיטת בגדי זהב ללבישת בגדי לבן ולהיפך. (טו) אבל עבר בעשה. (טז) הקידוש שעושים בבוקר לפני העבודה, אבל שאר קידוש ידיים ורגלים שהכהן הגדול עושה בין לבישת הבגדים ובין העבודות ביום הכיפורים – אינו מעכב.

ח. קִדֵּשׁ יָדָיו הַיּוֹם - צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ לְמַחֲרָאָה עַל פִּי שְׁלֹא יִשָּׁן כָּל הַלַּיְלָה, שֶׁהַיָּדִים נִפְסָלוֹת בְּלֵילָה יי'. קִדֵּשׁ בְּלַיְלָה, וְהַקְטִיר הַחֲלָבִים כָּל הַלַּיְלָה - צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ בְּיוֹם לְעֲבוֹדַת הַיּוֹם.

(יז) בעצם זה שעבר עליהם הלילה, הם נפסלות.

ט. קִדֵּשׁ יָדָיו וְרָגְלָיו לְתַרומַת הַדִּשָּׁן יי' - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ קִדְּם שִׁתְעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ, אֵינוֹ צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אַחֵר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם^{יט}, שֶׁהָיָה בְּתַחֲלַת עֲבוֹדַת הַיּוֹם קִדֵּשׁ^כ.

(יח) לפנות בוקר היה אחד הכהנים עולה על גבי המזבח, ולוקח שם מעט מין האפר ומניח אותו במקום מסוים בעזרה. (יט) כלומר, לאחר נץ החמה. (כ) ותרומת הדשן היא חלק מעבודת היום.

י. מִצְוָה לְקַדֵּשׁ מִמֵּי הַפִּיּוֹר. וְאִם קִדֵּשׁ מֵאֶחָד מִכָּלִי הַשֶּׁרֶת, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָאָה^{כא}; אֲבָל כָּלִי הַחֹל אֵינָן מְקַדְּשִׁין. קִדֵּשׁ בְּכָלִי שֶׁרֶת בַּחוּץ^{כב}, או בְּכָלִי חֹל בְּפָנִים, וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִין מְקַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַפִּיּוֹר או בְּתוֹךְ כָּלִי הַשֶּׁרֶת^{כג}, אֲלֵא מִהֵן, שֶׁנֶּאֱמָר⁴⁷: "וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ", לֹא בְּתוֹכוֹ; וְאִם קִדֵּשׁ בְּתוֹכוֹ וְעָבַד - לֹא חָלָל.

(כא) שרחץ את ידיו בכלי שרת אחר. (כב) מחוץ לעזרה. (כג) לא מכניסים את הידיים לתוך הכיור או כלי השרת.

ג. אֵין הַכֵּהֵן צָרִיף לְקַדֵּשׁ בֵּין כָּל עֲבוֹדָה וְעֲבוֹדָה; אֲלֵא פַּעַם אַחַת מְקַדֵּשׁ בְּבֹקֶר, וְהוֹלֵךְ וְעוֹבֵד כָּל הַיּוֹם כָּלֹ וְכָל הַלַּיְלָה^י; וְהוּא [בתנאי:] - שְׁלֹא יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא יִישָׁן, וְלֹא יִטִּיל מַיִם [-צרכים קטנים], וְלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ^י; וְאִם עָשָׂה אֶחָד מֵאַרְבַּעֵתָן, צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ.

(ג) ולמחרת בבוקר צריך לחזור ולקדש. (ד) משמירת הידיים נקיים.

ד. יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ וְחָזַר וְעָבַד וְלֹא קִדֵּשׁ - אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ^י, עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָאָה. וְזֶה הַכָּלֵל הִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ: אֵין אָדָם נִכְנָס לְעֲזָרָה לְעֲבוֹדָה אִף עַל פִּי שֶׁהוּא טָהוֹר, עַד שֶׁהוּא טוֹבָל.

(ה) בגמרא הסתפקו האם יצא מן המקדש צריך לחזור ולקדש, לכן אם יצא ולא הסיח דעתו משמירת ידיו בנקיות – עבודתו כשרה.

ה. וְכֵן הַמִּסָּף אֶת רָגְלָיו [-צרכים גדולים], טְעוֹן טְבִילָה; וְכָל הַמִּטִּיל מַיִם, טְעוֹן קִדּוּשׁ יָדָיו וְרָגְלָיו. (ו) כלל נוסף היה במקדש.

יֵצֵא חוּץ לְחֻמַּת הָעֲזָרָה - אִם לְשִׁהוּת בַּחוּץ יֵצֵא - כְּשִׁחֻזָּר, טְעוֹן טְבִילָה; וְאִם לַחֲזוֹר מִיָּד יֵצֵא - כְּשִׁחֻזָּר, טְעוֹן קִדּוּשׁ יָדָיו וְרָגְלָיו בְּלִבָּד. וְאִם לֹא טָבַל וְלֹא קִדֵּשׁ^י, וְעָבַד - הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְלֹא הִסִּיף רָגְלָיו, וְלֹא הִטִּיל מַיִם - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָאָה^ט. הוֹצִיא יָדָיו חוּץ לְחֻמַּת הָעֲזָרָה, אֵינוֹ צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ.

(ז) עזרת ישראל. (ח) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (ט) כפי שכתב הרמב"ם לעיל בהלכה הקודמת.

ו. נְטָמָא יָדָיו - מִטְבִּילָן, וְהֵן טְהוֹרִין; וְאֵינוֹ צָרִיף לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ. נְטָמָא גּוֹפּוֹ בְּאַכִּילַת אֶכְלִין טְמֵאִין, או שְׁתִּית מִשְׁקִין טְמֵאִין^א, וְטָבַל - אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף הָעֶרֶב שְׁמִשׁ^ב, חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ אַחֵר טְבִילָה^ג; שְׁכָל טוֹבָל - מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרָגְלָיו, וְאַחֵר כֶּף עוֹבֵד. וְאִם לֹא קִדֵּשׁ - הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, לֹא חָלָל.

(י) בטומאה דרבנן שנטמאה רק את הידיים ולא את הגוף. (יא) אם אכל או שתה מאכלים ומשקים טמאים, הוא טמא

46. שמות-תצוה, ל, יט. 47. שמות-תצוה, ל, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד. מִי כִיּוֹר נִפְסָלִין בְּלִינָה, כְּמוֹ שְׂבֹאֲרֵנוּי.¹
וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין²? מְשַׁקְעִין אוֹתוֹ בְּמֵי מִקְוֶה אוֹ
בְּמַעַן, וְלִמְחֹר מַעְלִין אוֹתוֹ³; אוֹ מְמַלְאִין אוֹתוֹ
בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָא.

(כו) לעיל פרק ג מהלכות בית הבחירה, הלכה יח. (כז) עם
המים שהיו נשארים בכיור, שלא יפסלו. (כח) מכניסים את
הכיור כולו לתוך מי מקווה או מעיין, וכך המים שבתוכו
לא נפסלין בלינה.

טו. הַיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה מִקְוֶה הָיָה כֵּס, מִפְּנֵי
שְׂאֵמָה שֶׁל מַיִם הָיְתָה עוֹבְרָת בְּתוֹכוֹ מִמַּעַן עֵיטָם⁴;
לְפִיכָךְ לֹא הָיוּ מִימֵיו נִפְסָלִין בְּלִינָה כְּמִי הַכִּיּוֹר,
וּמִמֶּנּוּ הָיוּ מְמַלְאִין הַכִּיּוֹר.

(כט) כלי גדול שהיה מלא מים וממנו היום ממלאים מים
בכיור, ודינו היה כדין מקווה. (ל) תעלת מים ממעיין עיטם
הייתה מתחברת לתוך הכלי הזה, ובגלל שהוא היה מחובר
כל הזמן למי מעיין, נחשב למי מקווה, והמים לא נפסלו
בלינת לילה.

טז. כִּיצַד מַצּוֹת קָדוֹשׁ? מֵנִיחַ יָדוֹ הַיְמָנִית עַל גְּבִי
רָגְלוֹ הַיְמָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רָגְלוֹ
הַשְּׂמָאלִית, וְשׁוֹחָה וּמְקַדֵּשׁ; וְכָל הַחוּצָץ בְּטָבִילָה,
חוּצָץ בְּקָדוֹשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ כְּשֶׁהוּא
יוֹשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעֻבָּדָה, וְאֵין עֲבוּדָה אֲלָא
מַעֲמָד, שְׁנַאֲמַר⁵: "לַעֲמֹד לְשֹׁרֵת".

יז. וְכָל הָעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב - חָלָל, וְעֲבוּדָתוֹ
פְּסוּלָה; וְאֵינוֹ לוֹקָה, מִפְּנֵי שְׂאֵזְהָרָה שְׁלֹו מְפָלָל
עָשָׂה הִיא לֹא.

(לא) הכלל שלוקים רק על מצוות לא תעשה, וכאן האזהרה
שלא לשבת נלמדת ממצוות עשה "לעמוד לשרת".

וְכֵן כָּל הָעוֹסֵק בְּעֲבוּדָה מַעֲבוּדוֹת הַמִּקְדָּשׁ, צָרִיךְ
שְׂהִיָּה עוֹמֵד עַל הָרַצְפָּה; וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָץ בֵּינוֹ
וּבֵין הַתְּרַקֵּעַ - כְּגוֹן שֶׁעָמַד עַל גְּבִי כְלִים, אוֹ בִּהְמָה,
אוֹ עַל רַגְלֵי חֲבֵרוֹ - פְּסוּל. וְכֵן אִם דָּבָר חוּצָץ בֵּין
יָדוֹ וּבֵין הַפְּלִי שְׁעוֹבֵד בוֹ, פְּסוּל.

יח. וְאֵין עֲבוּדָה אֲלָא בְּמִינֵי⁶; וְאִם עָבַד בְּשִׂמְאָל
- פְּסוּל, וְאֵינוֹ לוֹקָה לֵי.

(לב) שצריך להחזיק את כלי השרת ביד ימין. (לג) כיוון
שאינן בזה אזהרה מפורשת בתורה.

יא. הַטָּבִיל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמֵי מִקְוֶה, אֲפֹלּוֹ בְּמַעַן -
אֵין זֶה קָדוֹשׁ כָּלָל, עַד שִׁירְחִץ בְּכָלִי; וּבְכָל כָּלִי
הַקָּדֵשׁ מְקַדְּשִׁין, בֵּין

שֵׁשׁ בָּהֶן [כמות של] . בין . רביעית א"א ובקודה מן
הכיור שיש בו לקדש ממנו ד'
כהנים.
רביעית בין • שאין בהן
כדי רביעית.

יב. כָּל הַמֵּימוֹת פְּשָׁרִים לְקָדוֹשׁ, בֵּין מַיִם חַיִּים
[=מי מעיין] בֵּין מִי מִקְוֶה; וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִשְׁתַּנֶּה
מֵרְאִיָּה, אֲלָא יִהְיוּ כְּמַיִם הַפְּשָׁרִים לְטָבִילָה. טֵיט
הַנְּרוֹק כִּי שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ⁷, מְשָׁלִים
לְמֵי כִיּוֹר. זֶה הַפָּלָל: כָּל הַמְּשָׁלִים לְמֵי מִקְוֶה,
מְשָׁלִים לְמֵי כִיּוֹר.

(כד) שהוא דק מאוד, ואפשר להוריק אותו מכלי אל כלי.
(כה) הפרה שותה, והדין שהוא כשר להשלים למי מקווה.

יג. כְּמָה מַיִם צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּכִיּוֹר? אֵין פְּחוֹת
מִכְּדִי לְמִקְדָּשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַה כְּהִנִּים, שְׁנַאֲמַר⁸:
"אַהֲרֹן וּבָנָיו", וְהָיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאִיתָמָר וּפִינָחָס עִמָּהֶן,
הָרִי אַרְבַּעַה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בכיור? אין פחות מכדי לקדש
ממנו ארבעה כהנים. שנאמר: אהרן ובניו. והיו אלעזר
ואיתמר, ופינחס עמם - הרי ארבעה".

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהוא, בפשטות הוא מפני
שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני
למילואים ואח"כ נשארו רק אלעזר, איתמר ופנחס.
אמנם כל זה הוא רק למאן דאמר שפנחס היה כהן
מתולדתו שהי' "בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה
ש"לא נתכנה פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי
היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים
היו רק שלושה כהנים. וא"כ, מדוע היו צריכים מים כדי
לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין
צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא
פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן
צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכנה פנחס עד שהרגו
לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא
שלישיתו, הלימוד אינו מהפסוק "אהרן ובניו" (היינו
אלעזר ואיתמר ופינחס עמם) - שהרי לשיטתו לא
נתכנה פינחס עדיין, כי אם מפסוק אחר.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן כט
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ח' מנחם-אב - הלכות ביאת המקדש

קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. וכן בעל מום עובר - פסל ולוקה, שנאמר⁵²:
"כל איש אשר בו מום לא יקרב" - מפי השמועה
למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר. ואין בעלי
מומין שעבדו במיתה, אלא במלקות בלבד.
ג. כל המומין פלג - אחד שהיו בו מתחלת בריתו
ואחד שגולדו בו אחר כך, בין עוברין בין שאינן
עוברין - הרי זה פסול עד שיעברו.

(ב) בין מום שהוא נולד איתו, ובין מום שקרה בו במהלך
הזמן. (ג) במומים עוברים.

ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד; ומום
עובר - כגון גרב, או גלפתה, והיא החזזית. ולא
המומין הכתובין בתורה בלבד הן שפוסלין
בכהנים, אלא כל המומין הנראין בגוף - שנאמר⁵³:
"כל איש אשר בו מום", מכל מקום. ואלו
הכתובים בתורה, דגמא הם.

(ד) בצורה שאין אפשרות לרפא את העצם, ומומים אלו
כתובים במפורש בתורה. (ה) מינים של שחין לח שאפשר
לרפא אותם, וגם מומים אלו כתובים במפורש בתורה.

ה. שלשה מיני מומין הן: יש מומין שהן פוסלין
הבהן מלעבד והבהמה מלקרבי, ויש מומין
שפוסלין האדם בלבד מלעבד, ויש מומין שאינן
פוסלין, אבל מפני מראית העין אמרו, שכל כהן
שיש בו אחד מהן אינו עובד.

(ו) יש בבהמה מום כזה, אי אפשר להקריב אותה.

ו. כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה,
ועבד בין בשוגג בין במזיד - עבודתו פסולה; ואם
היה מזיד, לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין
המיוחדין לאדם, ועבד - אף על פי שהוא לוקה,
לא חלל עבודתו. ואם היה בו דבר מדברים שהם
מפני מראית העין - אינו לוקה, ועבודתו כשרה.

(ז) והם לא פוסלים את הבהמה מלהקריב על המזבח.

ז. אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי, אבל
מומין שבחלל הגוף - כגון שנטל פליתו של אדם,
או טחול שלו, או שנקבו מעיו - אף על פי
שנעשה טרפה⁵⁴, עבודתו כשרה, שנאמר⁵⁵: "שבר
רגל או שבר יד" - מה אלו בגלוי, אף כל שבגלוי.

רגלו אחת על הפלי ורגלו אחת על הרצפה, ורגלו
אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה - רואין: כל
שאלו ינטל הפלי או האבן וכולל לעמוד על רגלו
אחת - עבודתו כשרה; ואם לאו - עבודתו פסולה.
קבל בומין, ושמאל מסיעתו - עבודתו כשרה;
שהמסיע, אין משגיחין [=מקפידין] עליו.
יט. נתננדה אבן מאבני העזרה לה - לא יעמד
עליה בשעת העבודה, עד שתחבר בארץ; ואם עבד
- עבודתו כשרה, הואיל ובמקומה עומדת.

(לד) והיא לא מחוברת למקומה.

פרק ו

איסור עבודה בבעל מום.

א. כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום
עובר [=זמני] - לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים,
שנאמר⁵⁶: "אל הפרכת לא יבא, ואל המזבח לא
יגש"; ואם עבר ונכנס - לוקה, אף על פי שלא
עבד. ואם עבד במקדש - פסל וחלל עבודתו,
ולוקה אף על העבודה⁵⁷, שנאמר⁵⁸: "אשר יהיה בו
מום לא יקרב" - מפי השמועה
למדו, שאזהרה זו, שלא יקרב לעבודה.

[מסורת ממש רבינו]

(א) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח.

נקודות משיחות קודש -

"כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר, לא
יכנס למקדש... ואם עבר ונכנס - לוקה בו".

היינו, שכשם שהקרבנות צריכים להיות "תמימים
ומוכרחין", כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים".
עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה,
שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנו", ו"עבודה שבלב
זו תפילה", ונעשית על ידי כל אחד ואחד מישראל,
שהרי היא "מצות-עשה". שיהא אדם שואל צרכיו
שהוא צריך להם כו', ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו
של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכ"כ כשתפילתו
היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך
להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות
במצב של "תמים" על ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה
ושמירת שס"ה מצוות לא-תעשה.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן ל
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

50. ויקרא-אמור, כא, כג. 51. שם, פסוק יז. 52. ויקרא-אמור, כא, יח. 53. ויקרא-אמור, כא, כא. 54. ויקרא-אמור, כא, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ח) שניתן לראות אותם מבחוץ. (ט) שאין לו קיום עם המום הזה, והוא ימות. (יז) בנוסף לתפקידם בשטח ההוראה.

יב. מי שנמצא בשר ביוסו, ונמצא בו מום - יושב בלשפת העצים, מתלע עצים למערכה^י; וחולק בקדשים^{יט} עם אנשי בית אב שלו, ואוכל - שנאמר⁵⁷: "לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל".

(יח) בודק את העצים שראויים לעלות למזבח, שאין בהם תולעים. (יט) חולק יחד עם שאר הכוהנים בקורבנות שראויים לאכילה.

פרק ז

המומים שפוסלים באדם ובבהמה.

א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים; וזה הוא פרטן.

ב. חמשה באזן, ואילו הן: (א) מי שנפגם סחוס⁵⁸ אָזְנוֹ כְּדִי שֶׁתַּחֲגֹר הַצֶּפֶרֶן בַּפֶּגֶם; אָבֵל הַעוֹר הַמִּקְהָה לְסַחֹס הָאָזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם, בֵּין שֶׁנִּקֵּב בֵּין נִפְגֵּם בֵּין נִסְדֵּק.

(א) בסחוס האוזן יש חסרון, במידה כזו שאם מעבירים על הסחוס את הציפורן, הציפורן תתקע במקום שחסר.

ג. (ב) מי שנסדק סחוס אָזְנוֹ בְּכָל שְׁהוּא, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא חֲסַר. (ג) מי שנִּקֵּב סַחֹס אָזְנוֹ נִקֵּב כְּכַשְׁיָנָה, בֵּין נִקֵּב עֵגֶל בֵּין נִקֵּב אֶרֶץ - אִם מִצִּטְרָף לְכַרְשִׁינָה, הֲרִי זֶה מוֹם. (ד) מי שִׁיבֶשֶׁה אָזְנוֹ, [עד] כְּדִי שֶׁתִּנָּקֵב וְלֹא תוֹצִיא דָם. (ה) מי שֶׁהִיתָה אָזְנוֹ כְּפוּלָה לְשִׁתִּים^י, אֶפְלוּ הַגְּדִי שֶׁדָּרַף אָזְנוֹ לְהִיּוֹתָן נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת^י - וּבִלְבָד שֶׁהִיּוּ לָהּ שְׁנֵי סַחֹסִין^י; אָבֵל אִם לֹא הָיָה לָהּ אֶלָּא סַחֹס אֶחָד, וְהֲרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל - כָּשֶׁר.

(ב) יש סדק לאורך הסחוס, אך לא חסר בו שום דבר. (ג) אם יש חור בסחוס, בגודל של גרעין כרשינה (ומדובר שלא נחסר שום דבר בסחוס). (ד) שיש לו שתי אוזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן. (ה) אפילו בגדי, שהרבה פעמים יש לו שתי אוזנים בצד אחד - זה נחשב למום. (ו) כלומר, שני תנוכים נפרדים לכל אוזן.

ח. הַעֲרִלִי - הֲרִי הוּא כֶּבֶן נָכַר, שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁵: "כָּל בֶּן נָכַר עָרֵל לֵב וְעָרֵל בֶּשֶׂר". לְפִיכָף עָרֵל שְׁעָבֵד - חָלַל עֲבוֹדָתוֹ וְלוֹקָה, כָּזֶר שְׁעָבֵד; אָבֵל אֵינוֹ חָיֵב מִיָּתָה.

(י) כהן שלא נימול.

ט. כֹּהֵן שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא נָשִׁים בַּעֲבֵרָה - אֵינוֹ עוֹבֵד, עַד שֶׁיִּדְרֹהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רִבִּים^{יא}, כְּדִי שֶׁלֹא תִהְיֶה לוֹ הַפָּרָה, שֶׁלֹא יוֹסִיף לַחֲטֹא; וְעוֹבֵד, וְיִוָּרֵד וּמִגֵּרָשׁ^י. וְכֵן אִם הָיָה מִשְׁמָא לְמַתִּים - פֶּסוּל, עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו כְּבִית דִּין שֶׁלֹא יִטְמָא. וְאִם עָבֵר וְעָבֵד קֹדֶם שֶׁיִּדְרִי אוֹ שֶׁיִּקְבַּל - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נָשׁוּי בַּעֲבֵרָה, לֹא חָלַל עֲבוֹדָה.

(יא) בית דין ידירו אותו נדר על דעת רבים, ונדר כזה אין אפשרות להתיר אותו. (יב) אחרי שנדר, הוא יכול לעבוד בבית המקדש, ואחר כך הוא חוזר לביתו ומגרש את האישה שנשא באיסור.

י. כֹּהֵן שְׁעָבֵד, וְנִבְדֵּק וְנִמְצָא חָלָלִי - עֲבוֹדָתוֹ כָּשֶׁרָה לְשְׁעָבֵר^י, אָבֵל אֵינוֹ עוֹבֵד לְהַבֵּא. וְאִם עָבֵד, לֹא חָלַל - שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁶: "כִּרְךָ ה' חִילוֹ, וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה", אָף חִלִּין שְׁבוּ תִרְצֶה^י.

(יג) שאמו הייתה פסולה להתחתן עם כהן, ולכן הוא חלל ופסול לכהונה. (יד) כל מה שנעשה עד שנמצא שהוא חלל - כשר. (טו) דרשו חכמים ש"חילו" הכוונה לחולין שבלווים, וגם את עבודתם בפועל "תרצה" - ולכן אם עבד, עבודתו כשרה בדיעבד.

יא. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל^י הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית; וְעָקֵר מַעֲשִׂיָהּ הַתְּדִיר^י, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין וְדָנִין אֶת הַהֶהָנָה, וּבוֹדְקִין אֶת הַפְּהִגִים בְּיַחוּסִין וּבְמוֹמִין. כָּל כֹּהֵן שֶׁנֶּמְצָא פֶּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לוֹבֵשׁ שְׁחוּרִים וּמִתְעַטֵּף שְׁחוּרִים, וְיוֹצֵא מִן הָעֶזְרָה; וְכָל מִי שֶׁנֶּמְצָא שָׁלֵם וְכָשֶׁר - לוֹבֵשׁ לְבָנִים, וְנִכְנֵס וּמִשְׁמֵשׁ עִם אֲחֵיו הַפְּהִגִים.

55. יחזקאל, מד, ט. 56. דברים-ברכה, לג, יא. 57. ויקרא-אמור, כא, כב.

ברך . . תרצה: הלימוד מהפסוק - לקו"ש חכ"ח ע' 112 הע' 73. סחוס אוזנו: דין בכונת ופירוש הדברים - לקו"ש ח"י ע' 159 הע' 13 בשוה"ג.

ד. שְׁלֹשָׁה פְּרִיס [עפ"ק] שֶׁל עֵין, וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) מִי שֶׁנֶּקֶב רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא [מעט]. (ב) מִי שֶׁנֶּסְדֵּק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. (ג) מִי שֶׁנֶּפְגַּם רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. וְשִׁלְשָׁה מוּמִין אֵלֹה, בְּכָלל "חֲרוּץ" הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה⁵⁸.

(ז) כלומר, נחסר משהו.

ז. שִׁשָּׁה בִּפְהָ, וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) מִי שֶׁנֶּקֶבָה שְׁפָתוֹ, אָפְלוּ אַחַת מֵהֵן. (ב) מִי שֶׁנֶּפְגַּמָּה שְׁפָתוֹ. (ג) מִי שֶׁנֶּסְדֵּקָה שְׁפָתוֹ - וְהוּא שֶׁתִּסְדֵּק מִזֶּר [החלק החיצוני] שֶׁלָּה עַד שֶׁתַּחֲלֵק לִשְׁנֵי רְאשִׁים⁵⁹. (ד) מִי שֶׁעֲצָם לְחִיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיּוֹן כֹּל שְׁהוּא⁶⁰. (ה) מִי שֶׁפִּיו בָּלוּם⁶¹ מִחֲמַת גּוֹפּוֹ וּבִרְתּוֹ [מלידה]; אָבַל אִם נִבְלָם מִחֲמַת הָרִיחַ [מחלה], אֵינוֹ מוּם. (ו) מִי שֶׁנֶּטַל רֶב הַמְדַּבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁶².

(טז) השפה באמצע נבקעה לשתיים, עד שזה נראה שבמקום שפה אחת, יש לו שתי שפות. (יז) שעצם הלחי התחתון בולט כלפי חוץ, יותר מעצם הלחי העליון. (יח) שני פירוש: (א) פיו קצר מאוד. (ב) פיו נפוח מאוד. (יט) נחתך החלק של הלשון, שעמו מדברים.

ח. שְׁנַיִם עֶשֶׂר בְּאֶבְרֵי הַזֶּרַע, וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) מִי שֶׁנֶּמְעַף הַגִּיד שְׁלֹכָא. (ב) אוֹ נִכְתָּב⁶³. (ג) אוֹ נִתְקַבֵּי. (ד) אוֹ נִכְתָּב⁶⁴. (ה) מִי שֶׁנֶּמְעַכּוּ הַבִּיצִים שְׁלֹו, אוֹ אַחַת מֵהֵן⁶⁵. (ו) אוֹ נִכְתָּבוֹ, אוֹ אַחַת מֵהֵן. (ז) אוֹ נִתְקַן, אוֹ אַחַת מֵהֵן. (ח) אוֹ נִכְתָּבוֹ, אוֹ אַחַת מֵהֵן. (ט) מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בִּיצָה אַחַת, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי כִּסְיִין. (י) מִי שֶׁשְׁתֵּי בִיצָיו בְּכִיס אֶחָד. (יא) הַטְּמֻסִּים⁶⁶. (יב) הָאֶנְדְּרוֹגִינוֹסִים⁶⁷.

(כ) של הזכר. (כא) איבר הזכרות שלו. (כב) נכתש באבן. (כג) דהיינו שניתק ביד לגמרי, והוא מחובר בחלק התחתון שבו. (כד) נכרת בסכין, ועדיין מחובר מעט. (כה) נתלשו ביד עד שנפסקו החוטמים שהם תלויין בהם, אבל הם נמצאים דיין בתוך הכיס והכיס לא נתלש. (כו) בסכין ועדיין תלויין בכיס ומחברים קצת. (כז) שאיברי המין שלו מכוסים ואטומים, ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. (כח) שיש בו גם אברי זכר וגם אברי נקבה.

ט. שִׁשָּׁה בִּידִים וּבִרְגָלַיִם, וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) הַפֶּסֶח [צולע]. (ב) מִי שֶׁנֶּשְׁמָטָה יֶרְכוּסִי, וְהוּא "שְׂרוּעָה" הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה⁶⁸. (ג) מִי שֶׁאַחַת מִפְּרִכּוֹתָיו גְּבוּהָה מִחֲבֶרְתָּהּ⁶⁹. (ד) מִי שֶׁנֶּשְׁפַּר עֶצֶם יָדוֹ - וְהוּא שִׁיחָה נֶכֶד. (ה) מִי שֶׁנֶּשְׁפַּר עֶצֶם רִגְלוֹ - וְהוּא שִׁיחָה נֶכֶד;

ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵין, וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) הָעוֹר⁷⁰, בֵּין בְּאַחַת מֵעֵינָיו בֵּין בְּשִׁתִּיהֶן. (ב) מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשִׁתִּי עֵינָיו, אוֹ בְּאַחַת מֵהֵן, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאֶה בְּהֵן שְׁנֵי כָּלִט - מִחֲמַת שִׁירָדוֹ מִים קְבוּעִין כְּנֶגֶד רְאֻתָיו. (ג) מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוֹ בְּאַחַת מֵהֵן רְאִיָּה בְּרוּרָה, מִחֲמַת שִׁיחָה בֶּה סְנוּרִים קְבוּעִים⁷¹. (ד) מִי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ עֵנָב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה⁷².

(ה) מִי • שִׁיָּצָא בֶּשֶׁר יָתֵר בְּעֵינָיו, עַד שֶׁחָפָה מְעַט מִן הַשְּׁחוֹר שֶׁל עֵינָיו. (ו) מִי שֶׁנֶּמְשַׁף הַלֶּבֶן שֶׁל עֵין וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מְעַט בְּשָׁחֹר, עַד שֶׁנֶּמְצָא הַשְּׁחוֹר מְעַרְבַּ בְּלֶבֶן - וְזֶה הוּא "תְּבִלּוּל" הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה⁷³; אָבַל אִם יֵצָא מִן הַשְּׁחוֹר לְתוֹךְ הַלֶּבֶן - אֵינוֹ מוּם, שֶׁאֵין מוּמִין בְּלֶבֶן. (ז) מִי שֶׁהֵיחָה נִקְדָּה לְבָנָה בְּתוֹךְ הַשְּׁחוֹר, וְזֶה הוּא "דֵּק" הָאִמּוּר בַּתּוֹרָה⁷⁴ - וְהוּא שִׁתִּיהָ צָפָה עַל גְּבִי הַשְּׁחוֹר⁷⁵; אָבַל אִם לֹא הֵיחָה צָפָה, אוֹ שִׁתִּיהָ מְשַׁקֶּצַת בְּשָׁחֹר - אֵינוֹ מוּם. וְכֵן אִם הֵיחָה נִקְדָּה שְׁחָרָה בְּתוֹךְ הַלֶּבֶן, אָפְלוּ צָפָה - אֵינוֹ מוּם, שֶׁאֵין מוּמִין בְּלֶבֶן. (ח) שִׁתִּיהָ נִקְדָּה שְׁחוֹרָה שׁוֹקֶצַת בְּתוֹךְ הַשְּׁחוֹר, אָף זֶה נִקְרָא "דֵּק"; אָבַל אִם הֵיחָה צָפָה - הוֹאֵל וְהוּא שְׁחוֹרָה בְּשָׁחֹר, אֵינוֹ מוּם.

(ח) שנעקרו עיניו או עין אחת ממקומם. (ט) שעניו לא נעקרו, ונמצאים במקומם. (י) הסיבה שאינו רואה, כי ירדו מים כל הזמן במקום שהוא רואה. (יא) חולי שגורם לעיניים להיות חלשות ולא לראות. (יב) שכבת העין בולטת אצלו. (יג) שגדל בשר בעין שלו, עד שכיסה את השחור שבעין. (יד) שהנקודה הלבנה תהיה בולטת על השחור. ולא שווה או שקועה בתוך השחור.

(ח) שנעקרו עיניו או עין אחת ממקומם. (ט) שעניו לא נעקרו, ונמצאים במקומם. (י) הסיבה שאינו רואה, כי ירדו מים כל הזמן במקום שהוא רואה. (יא) חולי שגורם לעיניים להיות חלשות ולא לראות. (יב) שכבת העין בולטת אצלו. (יג) שגדל בשר בעין שלו, עד שכיסה את השחור שבעין. (יד) שהנקודה הלבנה תהיה בולטת על השחור. ולא שווה או שקועה בתוך השחור.

58. ויקרא-אמור, כב, כב. 59. ויקרא-אמור, כא, כ. 60. שם. 61. ויקרא-אמור, כא, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אף על פי שאינו נפר כשיעמד, אם נפר כשיהלך - הרי זה מום. (ו) מי שרגליו מבלמות [=נפוחות] מחמת עצמן ובריתן; אבל אם היו מבלמות מחמת הרוח, אינו מום.

(כט) ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. (ל) הירך לא גדולה במידתה מחברתה, אלא מקום חיבורה בגוף הוא גבוה יותר מחברתה.

י. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שיש בו גרב לא יבש כל שהוא לב - וזה הוא ה"גרב" האמור בתורה⁶². (ב) מי שיש בו יבלת שיש בה עצם⁶³ - וזו היא "יבלת" האמורה בתורה⁶⁴. (ג) מי שיש בו תזזית המצריית⁶⁵ כל שהיא, והיא תזזית קשה ובעורה - וזו היא "יבלת" האמורה בתורה⁶⁶.

(לא) מין שחין. (לב) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא. (לג) תוספת בשר עם עצם עצמה על הגוף. (לד) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים, והיא לחה בחוץ ויבשה בפנים.

יא. (ד) כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חרץ, הרי זה מום - והוא בכלל "חרוץ" האמור בתורה⁶⁵. ואין הצלעים בכלל עצמות שבגלוי.

יב. ועוד יש שם שלשה מומין⁶⁷, ואלו הן: (א) הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (ב) חולה שהוא רועד מפני חלו וקשולו כחו. אבל הטורפה⁶⁸ - פשר באדם⁶⁹ ופסול בבהמה⁷⁰; וכן יוצא דפן⁷¹ פשר באדם ופסול בבהמה⁷².

(לה) שלא קשורים לאיבר מסויים, אלא חולי שקשור לכל הגוף. (לו) מום באיבר פנימי שאי אפשר להיות איתו. (לז) מפני שזהו מום שאינו גלוי. (לח) מפני שבהמה כזאת אינה כשרה לאכילה, ועל המזבח מקריבים רק בהמות שראויות לאכילה. (לט) שולד עלידי ניתוח מן הבטן. (מ) מום שנאמר "שור או כשב או עז כי יולד", למדו מזה להוציא את מי שיצא מהבטן.

יג. (ג) המזהם⁷³. וכהן שהוא מזהם פועתו - רוחץ ושוף [=משפשוף] כל פשרו בבשם, ועובד. היה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל או זנגביל⁷⁴ וכיוצא בהן, ועובד. ואם עבד בזהוים זעתו, או בזהוים פיו - הרי זה חלל עבודתו, כשאף אלו בעלי המומין כלם.

(מא) שיוצא מהם ריח רע. (מב) שהם מעבירים ריח רע מהפה.

62. ויקרא-אמור, כא, כ. 63. שם, כב, כב. 64. שם. 65. ויקרא-אמור, כב, כב.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

הנושרים מהאילן נופלים על הירקות ונעשים זבל המועיל לצמיחת הירקות, ונמצא נהנה מהאשירה ואסור הדבר. וקשה, אמאי אסור, תיחוי כעבודת בוכבים שנשתברה מאלוהי, שהרי העלים נשרו מאלוהים. מתרצת הגמרא: שאני הָתָם - שונה שם הדין מכל עבודה זרה שנשברה מאלוהי, כיון דעיקר עבודת בוכבים קיימת - שגם אחרי נשירת העלים, האילן שהוא עיקר העבודה זרה, עדיין קיים ולא התבטל, ועל כן גם העלים אסורים.

מתבטלת, תיחוי כעבודת בוכבים שנשתברה מאלוהי. מתרצת הגמרא: קא נמי כדרכא. איתיביה, שנינו במשנה לחלן (ממח), שלדעת חכמים מותר לזרוע ירקות תחת האשירה - אילן שנטעוהו לעבודה זרה בימות הגשמים, כיון שבזמן זה הצל של האשירה מוסיק לירקות, ונמצא שאינו נהנה ממנו. רבי יוסי אומר, אף לא זורעים ירקות בימות הגשמים מתחת האשירה, מפני שהנבייה נזשרת עליהן - העלים

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נוֹטָה שְׁעַל זֶה
אָמַר - נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

(15) המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד-חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא (ברכות לד: – רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם. (19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם ראוי ליורשו – הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לח בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו למונח התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו: שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא בתרא פרק יא צוק"מ עמ' 414.18): "האומר תנו מאתים דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין דורשין לשון הדיט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה אוהב, אלא שניהם חולקים בשוה". – "התוספתא – כדעת רב בשני שטרות [שאמר: יחלוקן] (כתובות דד). ואין הלכה כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני]" – מאירי בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא "משובשת, מדלא מיייתין לה בגמרא דילין". ועיין כסף-משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים לדחותם, – יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו (פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם-משנה כאן.

ד. שְׂכִיב מֶרַע²² שְׁאָמַר: נָכְסִי לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
- חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה, אֶפְלוּ הֵן מֶאֱהָ.

(22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה מחמת מיתה.

ה. אָמַר²³: נָכְסִי לְפִלוֹנִי וּלְכַנִּי - חוֹלְקִין: פְּלוֹנִי נוֹטֵל
מִחֲצָה, וְכָל בְּנֵי מִחֲצָה²⁴. וּמַעֲשֶׂה²⁵ בְּאֶחָד שְׁאָמַר
לְאִשְׁתּוֹ: נָכְסִי לִיךְ וּלְבִנְךָ; וְאָמַרְוּ חֲקָמִים: תֵּטֵל הִיא
מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה.

(23) בבא-בתרא קמג. כדעת רב יוסף. (24) וכך הם דברי רבי בבביתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו – מחצה לאהרן ומחצה לבניו". (25) בבא-בתרא שם.

ו. אָמַר: לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּלְכַנִּי פְלוֹנִי - נוֹטֵלִין בְּנֵי
פְלוֹנִי מִחֲצָה²⁶, וְהַשְּׂנִים הָרְאשׁוֹנִים מִחֲצָה.

~ יום ראשון ב' מנחם-אב ~

הַלְבוֹת וְכִיָּה וּמִתְנָה

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שלא ביאר בדבריו, אם שלא ביאר מי הם המקבלים, אם שלא ביאר שיעור הדבר הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

א. שְׂכִיב מֶרַע² שְׁאָמַר: נָכְסִים אֵלּוּ לְכַנִּי - אֵין
הַבְּנוֹת בְּכָלֵלם³. הִיָּה⁴ לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת, אוֹ בֶּן וּבֵת
הַבֶּן⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְכַנִּי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן
רַבִּים - אֵין נוֹתֵנִין אֵלָּא לְכַנּוֹ; שֶׁהַבֶּן הָאֶחָד נִקְרָא
בְּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא – אף הבנות בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה פח. (4) בבא-בתרא קמג: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בתרא שם) בלשון בני אדם (רשב"ם שם). (6) כמו בבמדבר כו, ח: "ובני פלוא אליאב".

ב. שְׂכִיב מֶרַע⁷ שְׁאָמַר 'נָכְסִי לְטוֹבִיָּה', וְיָמָת, וְכָא
אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ טוֹבִיָּה וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נוֹטֵלִין⁸. וְאִם
הַחֲזָק⁹ שְׁמוֹ רַב¹⁰ טוֹבִיָּה - אֵינוֹ נוֹטֵלִין¹¹. וְאִם הִיָּה
שְׂכִיב מֶרַע גֵּס¹² בּוֹ וְקִרְא אוֹתוֹ בְּשְׁמוֹ¹³ - נוֹטֵלִין¹⁴.

(7) כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא בחשבון – כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע חושן-משפט סימן רנג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה-למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים – כיון שרגיל לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה-למלך).

ג. בְּאִי¹⁵ שְׂנִים לְתַבֵּעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מְחִזֵּק שְׁמוֹ
טוֹבִיָּה, אִם הִיָּה אֶחָד מֵהֶם תִּלְמִיד חֶקֶם - תִּלְמִיד
חֶקֶם קוֹדֵם¹⁶. אֵין בֵּהֶן תִּלְמִיד חֶקֶם, וְהִיָּה אֶחָד מֵהֶן
שֶׁכֶּן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הִיָּה¹⁸ אֶחָד שֶׁכֶּן וְאֶחָד
קְרוֹב - שֶׁכֶּן קוֹדֵם¹⁹. שְׂנִיָּהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׂנִיָּהֶם
שְׂכָנִים אוֹ שְׂנִיָּהֶם תִּלְמִידֵי חֶקֶמִים - יַעֲשׂוּ²¹ הַדִּינִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חמא. ואף שם לא הוזכר שכ"ב מרע, וראה למעלה הלכה ז והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. (43) וזהו לשון המועיל רק בשכ"ב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). (44) היינו, חלק שוה כאחד מן הבנים. (45) כדברי התוספת של רבא, בגמרא שם. (46) ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם). ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הראב"ד).

יא. וְאֵינָהּ⁴⁷ נוֹטֶלֶת עִמָּהֶם אֲלֵא בְּנִכְסֵי שְׁהִי לֹו בְּשַׁעַת הַצְּוָאָה. אֲבָל נִכְסִים שֶׁבָּאוּ לֹו אַחֵר זְמַן הַצְּוָאָה⁴⁸ - אֵין לָהּ בְּהֵן חֵלֶק; שְׁאִין אָדָם מְקַנָּה דָּבָר שֶׁלֹא בָּא בְּרִשְׁתּוֹ.

(47) מדברי רבא. (48) כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים של עכשיו.

יב. שְׂכִיב מְרַע⁴⁹ שְׁאָמַר: מְטַלְטֵלִין שְׁיֵשׁ לִי לְפָלוּנִי - נוֹטֵל כָּלִי תַּשְׁמִישׁוֹ⁵⁰, אֲבָל לֹא חֲטִים וְשְׁעוּרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן⁵¹. אָמַר⁵²: כָּל מְטַלְטֵלִין שְׁלִי - נוֹטֵל הַכָּל⁵³.

(49) שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכ"ב מרע" אלא שמכיון שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכ"ב מרע. (50) תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין" בלשון בני אדם. (51) כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטיאות (רמ"ה), שאינם בכלל "מטלטלין". (52) שם. (53) שמילת "כל" באה לרבות, אף אלו.

יג. וְהַעֲבִידִים⁵⁴ בְּכָלֵל⁵⁵ הַמְטַלְטֵלִין, אֲבָל לֹא רַחִים הַתַּחְתּוֹנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, שְׁהִרִי הִיא מִחִבְּרַת לְאַרְצָא⁵⁶.

(54) בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתיירם, אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוק-יוסף שם. (55) והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם כחיתים ושעורים (מגיד-משנה). (56) כלומר, אין נוהגים לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם).

יד. אָמַר⁵⁷: כָּל הַמְטַלְטֵלִים⁵⁸ - נוֹטֵל אֶף רַחִים הַתַּחְתּוֹנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ.

(57) שם. (58) משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין נוהגים לעשות כן.

טו. שְׂכִיב מְרַע⁵⁹ שְׁאָמַר: נִכְסִי לְפָלוּנִי - נוֹטֵל כָּל הַמְטַלְטֵלִין⁶⁰ וְכָל הַקְּרָקְעוֹת⁶¹ וְהַבְּגָדִים⁶² וְהַעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפּוֹת⁶³. וְהַתַּפְּלִין עִם שְׁאָר סִפְרִים - הַכָּל בְּכָלֵל הַנִּכְסִים. אֲבָל סִפְרֵי תוֹרָה - יֵשׁ בּוֹ סִפְקָא⁶⁴ אִם הוּא בְּכָלֵל⁶⁵ נִכְסִים אוֹ אֵינּוּ⁶⁶; לְפִיכָךְ, אִם תִּפְסֹו - אֵין מוֹצִיאִין⁶⁷ מִיָּדוֹ.

(59) שם קנ: וקנא. (60) לא נאמר מפורש בגמרא, אבל

(26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.

ז. שְׂכִיב מְרַע²⁷ שְׁאָמַר: יַחֲלֶק פְּלוּנִי בְּנִכְסֵי - יֵטֵל מִחֲצָה²⁸. תְּנוֹ²⁹ חֵלֶק³⁰ לְפָלוּנִי בְּנִכְסֵי - יֵטֵל אֶחָד מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי³¹. וְיֵשׁ מִי שְׁהוֹרָה: יֵטֵל רְבִיעֵ הַנִּכְסִים³².

(27) בבא-בבא סג. ושם לא נזכר מפורש "שכ"ב מרע", אלא מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר בשכ"ב מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בבריא צריך קנין. (28) שזה כלול במילה: "יחלוק". (29) בעיא שם, שנפתרה מברייא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה. (30) ולא ידוע לנו "חלק" מהו? (31) והוא הפחות שבשיעורים שבהלכה הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא בר קיסי לפתרון הבעיא. (32) כמו שכתב הרי"ף: "שאין דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע". וכוונת רבינא בר קיסי בפתרון הבעיה, היתה לפתור מתחילת הברייא "תנו חלק לפלוני בבור - אין פחות מרביע".

ח. שְׂכִיב מְרַע³³ שְׁאָמַר: תְּנוּ חֵלֶק לְפָלוּנִי בְּבוֹר הַיֵּין³⁴ שְׁיֵשׁ לִי - יֵטֵל רְבִיעֵ הַיֵּין. אָמַר: תְּנוּ לֹו בּוֹ חֵלֶק לְחִבִּית³⁵ - הִרִי מְעוּט³⁶, וְיֵטֵל שְׁמִינִית³⁷ הַיֵּין. אָמַר: תְּנוּ לֹו בּוֹ חֵלֶק לְקִדְרָה³⁸ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁנִים עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין. אָמַר: תְּנוּ לֹו בּוֹ חֵלֶק לְשִׁפְחָת³⁹ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין שֶׁבְּבוֹר; שְׁהִרִי גִלְהָ דַעְתּוֹ שֶׁלְּחֵלֶק מוּעָט נִתְּבוֹן⁴⁰.

(33) ברייתא שם. (34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים. (35) למלאות מן הבור לתוך החבית. (36) שמילת ל"חבית" באה למעט ממדת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא בכדי למלאות חבית. (37) שכך שיערו חכמים (רי"ף שם). (38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. (39) כד קטן לשתייה. (40) שיטת הרי"ף, שהלכה זו רק במתנה, אבל במקח - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות מכירה הלכה ג (לחם-משנה).

ט. וְאֵין⁴¹ גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.

(41) מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).

י. שְׂכִיב מְרַע⁴² שְׁאָמַר: תִּטְּלֵנִי⁴³ אֲשֶׁתִּי פְּאָחַד מִן הַבָּנִים⁴⁴ - נוֹטֶלֶת פְּאָחַד מִבְּנֵי. וְאִם⁴⁵ נוֹלְדוּ⁴⁶ לֹו בָּנִים אַחֵר הַצְּוָאָה - מַצְטְרָפִין עִם אֵלּוּ שְׁהִי בְּשַׁעַת הַצְּוָאָה, וְנוֹטֶלֶת חֵלֶק עִם כָּל. פִּיצָד? הִי שְׁלִשָּׁה בָּנִים בְּשַׁעַת הַצְּוָאָה, וְלֵאחֵר זְמַן נוֹלְדוּ לֹו שְׁנַיִם - נוֹטֶלֶת פְּאָחַד מִן הַחֲמִשָּׁה, שְׁהוּא שְׁתּוֹת כָּל הַמָּמוֹן.

(42) בבא-בבא קכח: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ב' מנחם-אב - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איזה מהן שִׁירָצָה יקח?⁷⁹ לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לְקַח
הַמַּעֲוֹת וְלֹא יֵשֶׁא הַבַּת - יִקַּח. אָבֵל אִם אָמַר: יִקַּח
בְּתִי וְתָנִי לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזוּ - הָרִי זֶה תְּנָאִי⁸⁰, וְלֹא
יִזְכֶּה בַּמַּעֲוֹת עַד שִׁיקַח הַבַּת.

78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסויימת, ולפי ביאורו של הרי"ף בבבא-בטרא פרק מי שמת (דפוס ווילנא דף סו ע"ב). 79) לנולא טעם זה, היה צריך לקיים את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם למעשה (בבא-מציעא דד). – לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר כל זמן שלא נתן – תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן. 80) אע"פ שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה יד) – בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם, וראה בהערה שלמעלה).

כא. שְׂכִיב מְרַע⁸¹ שְׁאָמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מְאוֹת וְזוֹ לְבִתִּי בְּכִתְבָתָּהּ, אוֹ לְכִתְבָתָּהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנֹשִׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸² בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנָא⁸³ וּלְכִתְבִּי שְׁנֵה מְנָה בְּמֵאָתִים - אֵינָה נּוֹטֶלֶת אֶלָּא מֵאָתִים וְזוֹ; שְׁהִירִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מְאוֹת וְזוֹ סֵתָם, אֶלָּא בְּכִתְבָתָּהּ. כְּלוּמַר: תָּנוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה שׁוּמָתוֹ בְּכִתְבָתָּה אַרְבַּע מְאוֹת וְזוֹ.

81) בבא-מציא קד: לפי מסקנת הגמרא. 82) משום כבוד הכלה. 83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך הנדוניה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות סו:). וכמוכן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג שהיה להוסיף (שם הלכה יב).

כב. אָמַר⁸⁴: תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּף וְכֶף בְּגָדִים, כֶּף
וְכֶף פָּלִים; הוּזְלוּ הַבְּגָדִים וְהַפָּלִים אַחֵר בֶּן - הֶרְנוּחַ
לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ כֶּשֶׁעַר הַזּוּל. וְכֵן⁸⁵ אִם אָמַר:
תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז דְּמֵי הֵינִי⁸⁶ לְבִתִּי, וְהוֹקֵר הֵינִי
- הֶרְנוּחַ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז⁸⁷.
מַעֲשֶׂה⁸⁸ בְּאַחֵד, שֶׁהִיָּה יוֹצֵא בְּקוֹלָר⁸⁹ וְאָמַר: תָּנוּ
לְפָלוּנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז מִהֵינִי⁹⁰ שֶׁל מְקוֹם פְּלוּנִי;
וְאָמַר וְחֻכְמִים: יִטַּל אַרְבַּע מֵאוֹת זֶז מִדְּמֵי אוֹתוֹ
הֵינִי. שְׁלֹא נִתְּבֵן זֶה לִתֵּן לוֹ מִן הֵינִי מִשְׁקַל אַרְבַּע
מֵאוֹת זֶז⁹¹, וְלֹא נִתְּבֵן אֱלָא לְדָמִים⁹²; וְזֶה שִׁיחֲדִין⁹³,
כְּדֵי לִיפּוֹת אֶת כַּחוֹ⁹⁴. וְשׁוּב⁹⁵ מַעֲשֶׂה בְּאַחֵד שֶׁאָמַר:
הִדְקַל לְבִתִּי, וְהֵנִיחַ שְׁנֵי חֲצָאֵי דְקַל⁹⁶; אָמַר וְ

יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. (61) מפורש שם.
(62) גם זה מפורש שם. (63) כל זה מפורש שם. והעיר
בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שנזכרו בגמרא שם,
והשמיטם רבינו. (64) בעיא שם בגמרא. (65) שהרי יכול
למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם).
(66) שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם
אינו בכלל הנכסים, למה אינו שויר במתנת השכיב-מרע,
שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? –
שכיון שאינו בכלל הנכסים, אין זה שויר (אור-שמח).
(67) למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע,
פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין
מידו" – שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק
על עיקר המתנה, אלא על ספר-התורה אם גם הוא בכלל
או לא (לחם-משנה). [וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען
הלכה יב. וצ"ע].

טז. שְׂכִיב מִרְעָה⁶⁸ שְׁאֵמֶר: תָּנֻה מַאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי
בְּכוּרֵי בְּרֵאיוֹי לִי⁶⁹ - נוֹטֵלֶן וְנוֹטֵל בְּכוּרָתוֹ.

(68) בבא-בתרא קלח. בברייתא. (69) אלו הן מילים מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלן נוסף על חלק בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

יז. אָמַר ⁷⁰ מְבַכְּרָתוֹ ⁷¹ - יָדוֹ עַל הָעֲלִיּוֹנָה: רָצָה
חֶלֶק בְּכוֹרָה - נוֹטֵל ⁷², רָצָה ⁷³ מֵאֲתָיִם זֶה - נוֹטֵל.

(70) שם, המשך הבריייתא. (71) ולא אמר: כראוי לו.
(72) אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתים זוז, שאינו יכול לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן רנג ס"ק יח. (73) ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא "בבכורתו", ראה לקמן.

יח. וְכֵן⁷⁴ אִם אָמַר: תִּנּוּ מֵאֲתֵימִם זֶה לְפָלוּגִית אֲשֶׁר־
פָּרְאִי לָהּ⁷⁵ - נוֹטְלָתֶךָ וְנוֹטְלָתְךָ כְּתַבְתָּהּ. וְאִם אָמַר
'בְּכַתְּבָתָהּ' - יִדָּה עַל הָעֲלִיזוֹהָ⁷⁶.

(74) המשך הברייתא שם. (75) ושוב יש כאן מילים מיותרות, הבאות לרבות (76) שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יתר מהמתנה – נוטלת הכתובה.

יט. אָמַר: תָּנוּ מֵאֵתֶיךָ זֶה לְפָנַי בְּעַל חֻבִּי פְּרָאִוִי
לוֹ - נוֹטֵלֶנְךָ וְנוֹטֵל אֶת חֻבּוֹ. אָמַר 'בְּחֻבּוֹ' - אֵין לוֹ
אַלּא חֻבּוֹ.⁷⁷

77) ואין ידו על העליונה לקחת את המתנה, אם היא יותר מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית, אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לי", שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איזו גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלוואה, וראה בסמ"ע שם ס"ק טז.

כ. שְׂכִיב מִרְעָה⁷⁸ שָׁאֵמֶר: תָּנִי אַרְבַּע מְאוֹת זֶז לְפָלוֹנִי וְיִשָּׂא בְתִי - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְנֹנֹת, כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבגמרא שם. שאפשר לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים. (99) אם אין לו אחר פחות מזה. (100) למרות שהוא יותר גדול משהוא אמר. (101) שם, בדברי רב אשי. (102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים (רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

כג. **שְׂכִיב מֵרַע**¹⁰³ **שְׁאָמַר**: **תָּנוּ לִבְנֵי שְׁקָל**¹⁰⁴ **בְּכָל שַׁבָּת**, **אוֹ**¹⁰⁵ **שְׁאָמַר**: **אֵל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שְׁקָל, וְנִמְצָא שְׁאִינוּ מְסַפִּיק לָהֶם אֶלָּא סֵלַע בְּכָל שַׁבָּת - נִתְּנִים לָהֶם כָּל צָרְכָן**¹⁰⁶; **שְׁלֹא**¹⁰⁷ **נִתְּנוּ זֶה לְהָרַעִיב אֶת בְּנָיו, אֶלָּא לְזַרְזוֹתָם, שְׁמָא יִרְוּחוּ בְּהוֹצָאָה**¹⁰⁸ **יִוְתֵר מְדִי.**

(103) ברייתא בכתובות סט: (104) חצי סלע. (105) כרב חסדא בשם מר עוקבא (שם ע.) שסיכם את ההלכה בניגוד לנאמר בברייתא. (106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן. (107) גמרא שם. (108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

כד. **שְׂכִיב מֵרַע שְׁעָנָה וְאָמַר**: **אֵל תִּסְפְּדוּהוּ - אֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ**¹⁰⁹. **אֵל**¹¹⁰ **תִּקְבְּרוּהוּ מִנְּכִסְיוֹ**¹¹¹ - **אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שְׁיָחוּס עַל מְמוֹן בְּנָיו וְיִפִּיל עֲצָמוֹ עַל הַצִּבּוֹר, שְׁאָסוּר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קִבּוּרָה**¹¹², **אֶלָּא כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְּכִסְיוֹ.**

(109) בסנהדרין מו: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה מברייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. (110) כתובות מח. מימרא של רב מתנה. (111) אלא מן הצדקה (רש"י שם). (112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו (הלכות אבל שם). וכל המלין מתו עובר עליו בלא-תעשה (סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקבור כלל, בעיא היא בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

~ יום שני ג' מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

(1) נתבארו בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו לאחר מה דינו, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה. ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

א. **שְׂכִיב מֵרַע**² **שְׁאָמַר**³: **בְּנִי פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי**⁵ - **הֲרִי זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבִדּוֹ**⁶, **וְלֹא יִירָשׁוּהוּ שְׁאָר הַבָּנִים. וְכֵן**⁷ **אִם אָמַר עַל בֵּית בִּין הַבְּנוֹת, אוֹ אִחַ בִּין הָאֲחִין, אוֹ שְׁאָר יוֹרְשֵׁין**⁸ - **דְּבָרֵיו קִנְיָין.**

(2) בבא-בבא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). (3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפוטרופוס (למעלה פ"ו הלכה

חֲכָמִים: תִּטַּל הַשְּׁנֵי חֲצָאִים. שְׁלֹזָה נִתְּנוֹן, וְהֵם שְׁקָרָא דְקָל. וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה⁹⁷ **בְּאֶחָד שְׁאָמַר: תָּנוּ לִפְלוֹנִי בֵּית הַמְּחִזִּיק מֵאָה פּוּרִין**⁹⁸, **וְנִמְצָא הַבֵּית שִׁישׁ לִזְה הַמְּצִיָּה מְחִזִּיק מֵאָה וְעֶשְׂרִים; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זָכָה בְּבֵית זֶה**⁹⁹. **שֶׁהַדְּבָרִים מְרַאֲיוֹן שְׁפִנְנוֹתוֹ לִזְה**¹⁰⁰ **הֵיתָה; שְׁפָל הַנוֹתָן**¹⁰¹ - **פְּעִין יָפָה נִוְתָן**¹⁰². **וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּדָבָרִים אֱלוֹ.**

(84) כתובות נד. מימרא של רב אידי בר אבין. ואין אנו אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת כשעת היוקר (מגיד-משנה). (85) אף זה שם נד: מימרא של רב יוסף. (86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין), ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הר"ף, הראב"ד (הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן חמרא" - דינו מבואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע. (87) שהרי דמי היין צויה לתת לה, ולא יין. (88) גיטין סה: סו. (89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגרודם. (90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל". (91) שהרי לא הזכיר "משקל". (92) אע"פ שלא הזכיר "דמי היין". (93) לומר: "של מקום פלוני", שזה מוכיח כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות זוז מאותו יין, שאם היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוני. (94) [שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות זוז מיין שלי", ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוני" - היו יכולים לדחותו שליון קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא - לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות", כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה שגרס שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו". (95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה על-ידי אבימי מהגרוניא בשם רבא. (96) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם (רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית-יוסף בסיומן רנג, שדעת רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. (97) בבא-בבא עא. כדעת רב אשי. (98) בכ"י "כדין", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכין שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

ה. **אָבֵל הַבְּרִיא שֶׁנָּתַן מִתְּנַת בְּרִיא²¹ עַל דֶּרֶךְ זֶה, וְכָתֵב לָזֶה: נָכְסִי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפִלוֹנִי - אֵין לִשְׁנֵי אָלָא מֵה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן, בֵּין שְׁהִיָּה הָרֵאשׁוֹן²² רָאוּי לִירְשׁוֹ בֵּין שְׁלֵא הָיָה רָאוּי לִירְשׁוֹ²³.**

(21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבואר למעלה הלכה ב. (22) [כוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה שמשיר הראשון"]. (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

ו. **שְׂכִיב מֵרַע שֶׁאָמַר: נָכְסִי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ לְפִלוֹנִי, וְהָיָה רֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ, וַיִּפְרֹשׁ וְאָמַר: לֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נֹתֵן לָךְ, שְׁאִין לָהּ הַפֶּסֶק, אֲלָא בְּמִתְּנָה, וְהָיָה הַפֶּסֶק תִּתִּי - הַשְּׁנִי קוֹנֶה מֵה שְׁשִׁיר הָרֵאשׁוֹן²⁴. לְפִיכָךְ, אִם נָתַן הַמַּעֲוֹת עַל יַד שְׁלִישִׁי²⁵, אוּ שֶׁאָמַר: תְּנוּ לְבָנִי שְׁקֵל בְּכָל שָׁבֶת, וְלֹא מִשּׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נֹתֵנָם לָהֶם, וְהַנֶּשֶׂאֶר מִן הַנֶּכְסִים אַחֵר מוֹתֵם יִהְיֶה לְפִלוֹנִי - אֵין נֹתֵנִין לָהֶם אֲלָא שְׁקֵל²⁶, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ מִסְפִּיק לָהֶם²⁷.**

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בבא קט"ז): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחריך לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. וכן כתב ה'בית יוסף' סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים הנ"ל אין אנו אומרים שכוונת הצמצום היתה לזרז אותם (כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

ז. **נָכְסִי²⁸ לְפִלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לְפִלוֹנִי: מֵת רֵאשׁוֹן - קָנָה**

ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב. (4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). (5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). (6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בבא קט"ז) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). (7) ברייתא שם. (8) בבית בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

ב. **אָבֵל הַבְּרִיא⁹ - אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין¹⁰.**

(9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. (10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ורי"י מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פ"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.

ג. **שְׂכִיב מֵרַע¹¹ שֶׁאָמַר: נָכְסִי לְפִלוֹנִי¹², וְאַחֲרָיו¹³ לְפִלוֹנִי - אֵין לִשְׁנֵי אָלָא מֵה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן¹⁴.**

(11) בבא-בבא קלז. בברייתא, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. (12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. (13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו "אם תמות" ('טור' חושן-משפט סימן רמח, בשם רבינו יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, ראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחרי לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

ד. **וְאִם¹⁵ הָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ¹⁶, כְּגוֹן שְׁהִיָּה בֵּין מְפָלֵל הַבָּנִים¹⁷ - אֵין לִשְׁנֵי פָלוֹם¹⁸; שְׁפָל לְשׁוֹן מִתְּנָה¹⁹ לִיְרֵשׁ הָרִי הוּא כְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה, וַיִּרְשָׁה אֵין לָהּ הַפֶּסֶק²⁰, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר 'וְאַחֲרָיו לְפִלוֹנִי'.**

(15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפוטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נתן לבניו. אבל כשאני יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתתם לאחרים, אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד פירוש אחר בדברי הגמרא שם. (42) שם קלו. מימרא של רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של אביי שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזפות בנכסים את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה וכבר קדמו. [והמדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם שווים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו זוכה אלא לאחר מיתה.

יא. היה חוב על הראשון או כתבת אשה⁴⁷, ובא לביית דין להפרע מנכסים אלו, אף על פי שהראשון קיים - אין בית דין מגבין אותם מגוף הנכסים⁴⁸, אלא מן הפרות בלבד⁴⁹ שמיין להם. מת הראשון, ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין מגבין להם כלום⁵⁰. אפילו עשאן אפותיקי⁵¹, או שייחזקן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו כלום, אלא הרי הן של שני.

(47) כגון שגירש את אשתו. (48) אע"פ שאמרנו לעיל (הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד הלקוחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם מרשטנבורג חולק על רבינו (טור/סימן רמח). (49) שהם שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). (50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף קטן יח). (51) שמיחד נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים שהיא נוטריקון "אפה" (=על פה) תהא קאי, כלומר, ממנה תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק י:).

יב. שכיב מרע⁵² שאמר לאשה פנויה: נכסי לך, ואחריו לפלוני, ועמדה ונשאת⁵³ - בעל לוקח הוא⁵⁴, ואין השני מוציא מיד הבעל⁵⁵. ואם⁵⁶ אמר

שני; מת שני - הרי אלו של יורשי השני⁵⁷; מת שני בחיי ראשון - יהיו הנכסים של יורשי ראשון.

(28) ברייתא בבבא-בבא קטא: ושם מעשה בשלשה מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון ליורשי השני אלא לשני עצמו.

ח. ואף על פי⁵⁸ שאין לשני אלא מה ששיר ראשון, אסור⁵⁹ לראשון למכר ולתן גופו, אלא אוכל הפרות⁶⁰ עד שיקמות ויזכה השני.

(30) שם קלו. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים בשקלא-וטריא שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם לאחרים.

ט. ואם⁶¹ עבר הראשון ומכר ונתן במתנה - אין השני מוציא מיד הלקוחות; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות אלא הנשאר. וכל המשיא⁶² עצה לראשון למכר - נקרא רשע⁶³. ואפילו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות⁶⁴, או פלים ועשאן תכריכים למת⁶⁵ - מעשיו קיימין.

(33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של אביי, שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). (36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). (37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם אסורים בהנאה כדין כלי המת (פ"ד מהלכות אבל, הלכה כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי (גמרא שם).

י. במה⁶⁶ דברים אמורים? פשםכר הראשון או נתן מתנה⁶⁷ לאחרים; אבל אם מכרן הראשון או נתן לבנו מתנה או לאחד מיורשיו - לא עשה כלום⁶⁸. וכן⁶⁹ אם נתנו⁷⁰ מתנת שכיב מרע, אפילו לאחרים - לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה⁷¹, וכשיקמות⁷² יקנה השני⁷³.

(38) שם קלו: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, במעשה שהיה. (39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא מיד הלקוחות. (40) מתנת בריא. (41) שכיוונת הנותן כשאמר "ואחריו לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר למפרע (רשב"ם שם).

יג. הכותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מותו⁷⁴ - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפירות לאב עד שימות⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למכור⁷⁷, מפני שהן נתונים לבן; והבן אינו יכול למכור⁷⁸, מפני שהן ברשות האב. מת האב והניח⁷⁹ פירות מחברים לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. היותו⁸⁵ תלושין או שהגיעו להפצצ⁸⁶ - הרי הן של יורשין⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ - מכורין⁹⁰ עד שימות, וכשימות האב מוציא הבן מיד הלקוחות. ואם⁹¹ היו שם פירות מחברין⁹² - שמין⁹³ אותם ללוה⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היו תלושין או שהגיעו להפצצ⁹⁵ - הרי הן של לוה. עבר⁹⁶ הבן ומכר - אין ללוה כלום⁹⁷. עד שימות האב. מכר⁹⁷ הבן בחי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - כשימות האב קנה הלוה⁹⁸; שאין לאב אלא פירות, וקנין⁹⁸ פירות אינו פקנן הגוף⁹⁹.

(71) בבא-בטרא קלו. במשנה, כדעת ר' יוסי. (72) והיו לו עוד בנים אחרים. (73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל-עז ובמגיד-משנה. (74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. (75) כן פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה בהלכה הבאה. (76) משנה, שם. (77) כלומר: מכירה סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. (78) אף כאן מכירה סתם, כנ"ל. (79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו שהסיקו בגמרא (שם קלט). (80) שעל-פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. (83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). (84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. (85) משנה, שם. (86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם רצה הלוה לחזור בו מן המקח, חוזר בו, שהרי הוא רצה לקנות

לה כשהיא נשואה: נכסי ליה, ואחריו לפלוני, ומתה - השני מוציא מיד הבעל; שפיון שזכתה בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפרוש: אחריו יקנה פלוני, לא הבעל. לפיכך, אם מכרה⁵⁷ נכסים אלו כשהיא תחת בעלה⁵⁸, ומתה תחת בעלה - יעמדו נכסים ביד הלוה⁵⁹. שאם יוציא הבעל מיד הלוה מפני שמכרה כשהיא נשואה⁶⁰ - הרי השני מוציא מיד הבעל⁶¹, והלוה חוזר ומוציא מיד השני, שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון, ואין בשלשון מי שהוציא ממון אלא הלוה⁶², ולפיכך תעמד בידו. מעשה⁶³ באחד שאמר: נכסי לאמי⁶⁴, ואחריה ליורשי, והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים⁶⁵: אין הבעל יורש אותן נכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכתה בהן האשה אלא אחר שמתה⁶⁶. אבל אם הניחה⁶⁷ הבת בן או בת, היו יורשין הנכסים; שמשמע יורשין ואפלו יורשי יורשין⁶⁸. ואלו אמר: וכשימות הזקנה הרי הן לבתי מעכשו, היה⁶⁹ הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו⁷⁰.

(52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו אותה בשקלא-וטרין שם. (53) אבל אין להשיא לה עצה זו כדי להבריש את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו שאמרנו למעלה הלכה ט). (54) מתקנת ארשא (כתובות ג.). (55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). (56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשו שם. (57) זו שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחריו לפלוני". (58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות אישות הלכה ז). (59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים בידי הלוה, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. (60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלוה, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנסו (הלכות אישות שם הלכה ח). (61) שכיון שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחריו ולא הבעל, כנ"ל. (62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד כשהלוה מחזיקם בא שוב הבעל ונוטל, ושוב בא השני ומוציא מיד הבעל, ושוב הלוה מוציא מיד השני וחוזר חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים ביד מי שהוציא ממון, הוא הלוה (גמרא שם). (63) בבא-בטרא קכה: שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: "לזקנת". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. (64) בבא-בטרא שם. (65) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא. (66) כ"ה בכ"י תימן. (67) כ"ה בבא-בטרא שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדן מת שני בחי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וגם הגוף וגם הפירות (נמוק'יוסף). 91 בבא-בתרא קלט. 92 לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. 93 מה שיום במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. 94 שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח – הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. 95 בבא-בתרא קלו. במשנה. 96 כלומר: בפירות. 97 בבא-בתרא שם, פלוגתת רבי יוחנן ורבי לקיש, והלכה כרבי לקיש. 98 בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. 99 כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרבא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם – שקנין פירות כקנין הגוף.

גם הגוף וגם הפירות (נמוק'יוסף). 91 בבא-בתרא קלט. 92 לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר. 93 מה שיום במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. 94 שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח – הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. 95 בבא-בתרא קלו. במשנה. 96 כלומר: בפירות. 97 בבא-בתרא שם, פלוגתת רבי יוחנן ורבי לקיש, והלכה כרבי לקיש. 98 בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז יכול היה הבן למכור. 99 כריש לקיש שם. שהלכה זו היא בין שלושת ההלכות שרבא פסק כריש לקיש ביבמות לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים לרשותו, אבל אם מת הבן בחייו האב, שלא באו הנכסים לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב, אע"פ שאין לו אלא פירותיהם – שקנין פירות כקנין הגוף.

יד. מתנת¹⁰⁰ בריא¹⁰¹ שכתוב בה 'מהיום ולאחר מיתה'¹⁰² - הרי היא פְּמִתְנָת שְׂכִיב מַרְע, שְׁאִינִי קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה; שְׁמִשְׁמַע דְּבָרִים אֵלֹו: שְׁאֵף עַל פִּי שְׁקִנָּה הַגּוֹף מֵהַיּוֹם, אִינִי זֹכֶה בֹו וְאוֹכֵל פְּרוֹת אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה.

100 ברייתא שם קלה: וכפירושה על-ידי אביו. 101 והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן רנו ס"ק יא. 102 רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע, אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה – דינה כמתנת שכיב מרע (מגיד-משנה).

טו. שְׁטֵר¹⁰³ מִתְּנָה¹⁰⁴ שְׁכָתוֹב בֹו שְׁיִקְנָה פְּלוֹנִי שְׁדָה פְּלוֹנִית לְאַחֵר מִיתָה, בֵּין שְׁהִיָּה בְּשֵׁטֵר קִנְיָן¹⁰⁵ בֵּין שְׁלֹא הִיָּה בֹו קִנְיָן¹⁰⁶, בֵּין שְׁכָתוֹב בֹו זְמַן וּבִזְמַן זֶה חֵי הִיָּה, הַזְמַן מִזְכִּיר¹⁰⁷ שְׁמִחִיִּים הִקְנָה לוֹ¹⁰⁸, וְאִינִי זֹכֶה¹⁰⁹ אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה¹¹⁰; שְׁאֵלֹו הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹת לוֹ בְּשֵׁטֵר זֶה לְאַחֵר מִיתָה, לֹא הִיָּה כֹוֹתֵב בֹו זְמַן¹¹¹. לְפִיכָךְ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין כְּתוֹב בֹו 'מֵהַיּוֹם וְלְאַחֵר מִיתָה' - קוֹנֶה לְאַחֵר מִיתָה. וְזֶה שְׁכֹוֹתֵבִין בְּכָל הַמִּתְנֹות וְהַמִּקְרוֹת 'מַעֲכָשׁוֹ' וְאֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּשֵׁטֵר הַזְמַן - לְהַרְוִיחַ הַדָּבָר כֹוֹתֵבִין בֹו, אֵף עַל פִּי שְׁאִינִי צָרִיף¹¹².

103 כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). 104 של בריא (סמ"ע סימן רנו ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין – כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת ה'נמוקי יוסף' (בבא-בתרא פרק ט דפוס ווילנא עא ע"ב) מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא

טז. בְּרִיא¹¹³ שְׁנָתָן מִתְּנָה וְכָתֵב בְּשֵׁטֵר 'מִחִיִּים וּבְמָוֶת' - הִרִי זֹו מִתְּנָה גְּמוּרָה¹¹⁴ מִחִיִּים, שְׁהִרִי כְּתוֹב בֹו 'מִחִיִּים'¹¹⁵; וְזֶה שְׁכָתוֹב בֹו 'וּבְמָוֶת' - כְּמִי שְׁאִימֵר 'מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם', וְכִמּוֹ נֹוִי הַשֵּׁטֵר הוּא זֶה.

113 יוצא מתוך פלוגתת רב ושמואל (שם קנג), שבו נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב "מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו שאומרים "מעתה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. 114 לגוף ולפירות. 115 ובבריא אין לומר שכתב כן "ליישוב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע (פ"ח הלכה יט).

יז. הַצְדִּיקִים¹¹⁶ הַגְּמוּרִים וְאֵנָשִׁי מַעֲשֶׂה לֹא יִקְבְּלוּ מִתְּנָה מֵאָדָם, אֶלָּא בּוֹטְחִים בָּהֶ' בְּרוּךְ שְׁמוֹ, לֹא בְּנִדְבִיבִים¹¹⁷. וְהִרִי נֶאֱמַר: וְשׁוֹנָא מִתְּנָת יִחְיָה.

116 קידושין נט. ושם מעשה ברב גידל שלא רצה לקבל מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מידי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל" (כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי מר דאיחי? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות יחיה, רבי זירא – כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אתייקורי הוא דמתייקרו בי (=מתכבדים הם בי"). [ורבינו לא כתב שאם מזמינים אותו – מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. 117 על-פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו" (ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו בענין טוב ויפה.

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה בסיעתא דשמיא

~ יום שלישי ד' מנחם-אב ~

הלכות שבנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוק הקרקעות בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(אכן האזל להלן פרק ב הלכה י). (13) הברלה זו מחיצה היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

ב. אַחַד¹⁴ מִן הַשְּׁתֵּפִין¹⁵ שֶׁאָמַר לְחִבְרוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חֲלָקָה, או¹⁶ בְּדָבָר שֶׁאֵין אֶפְשָׁר שְׂיַחֲלֹקוּ, כְּגוֹן שֶׁפָּחַח אוֹ פָּלִי: מִכָּר לִי חֲלָקָה בְּכָף וְכָף, אוֹ קָנָה מִמֶּנִּי¹⁷ בְּשֹׁעַר הַזֶּה¹⁸ - הִדִּין עִמּוֹ, וְכוּפִין אֶת הַתּוֹכֵב לְמִכָּר לְחִבְרוֹ אוֹ לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹכֵב רוֹצֵה לְקִנּוּת, אוֹ לֹא יִמָּצֵא בָּמָה יִקְנֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לְכַף אֶת חִבְרוֹ לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ, אֲפִלּוּ בְּשֹׁעַר הַזֶּה; שֶׁהָרִי חִבְרוֹ יָכוֹל לומר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֲקַנְהָ, אֲלֵא שֶׁאֲמַכְרָה¹⁹. לְפָקֶדָה²⁰: שְׁנֵי אַחֲזִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, שֶׁהֵגִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם מֶרְחֵץ אוֹ בֵּית הַבַּד: אִם עָשָׂאן הָאֵב²¹ לְשֹׁכֵר - הַשֹּׁכֵר לֹא מַצְעֵה²², כָּל זְמַן שִׁירְצֵי לַעֲמֹד בְּשִׁתְפוּת²³; עָשָׂאן²⁴ הָאֵב לַעֲצֻמוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְכַף אַחֲזִי לְהַשְׁכִּיר אוֹתָם, אֲלֵא מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם בְּדֶרֶךְ שֶׁהַשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וְהָרִי עָשִׁיר אוֹמֵר לַעֲנִי: קַח לָךְ זֵיתִים, וּבֹא וְעֲשֵׂה אוֹתָם בְּבֵית הַבַּד; קָנָה לָךְ עֲבָדִים, וְיִבְאוּ וְיִרְחֲצוּ בְּמֶרְחֶץ²⁵. וְאֵין הָעֲנִי פּוֹפֶה אֶת הָעָשִׁיר לְקִנּוּת חֲלָקוֹ²⁶. אֲלֵא אִם כֵּן אָמַר לוֹ: קָנָה מִמֶּנִּי אוֹ מִכָּר לִי, וְהָרִינִי לָזֶה וְקִנְיָה²⁷ אוֹ מוֹכֵר²⁸ לְאַחֲרִים וְקוֹנִין - הִדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן: אֵינוֹ קוֹנֶה, אֲלֵא הָרִינִי מוֹכֵר חֲלָקִי - מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְאַחֲרִים. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶם: אֵינוֹ מוֹכֵר, אֲלֵא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֵה שִׁיִּקְנֶה חֶלֶק חִבְרוֹ, אוֹ שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן רוֹצֵה לֹא לְקִנּוּת חֶלֶק חִבְרוֹ וְלֹא לְמִכָּר חֶלֶקוֹ, אֲלֵא יִשְׁאַרוּ שְׁתֵּפִין בְּגוֹף - הֵיאָף הֵן עוֹשִׂין? אִם הֵיָה הַמָּקוֹם עָשׂוֹי לְשֹׁכֵר²⁹ - מִשְׁפִּירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׂכָרוֹ; וְאִם אֵינוֹ עָשׂוֹי לְשֹׁכֵר: אִם חָצֵר הוּא - שׁוֹכְנִין בָּהּ שְׁנֵה שְׁנָה³⁰, שְׁאֵי-אֶפְשָׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם בְּאַחַת, מִפְּנֵי הַזֶּק רֵאָיָה, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה³¹, וְאֵין אָדָם עָשׂוֹי לְטָרִחַ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנוּת מִחָצֵר לְחָצֵר, אֲלֵא מִשְׁנֵה לְשְׁנָה; וְאִם מֶרְחֵץ הוּא - נִכְנָסִין לָהּ שְׁנֵיהֶם תָּמִיד כָּכָל יוֹם³². וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרְאוּי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תָּמִיד³³, וְאֵינוֹ עָשׂוֹי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן מֶרְחֵץ אוֹ מַצֵּעַ אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לומר לוֹ: הַשְׁתַּמֵּשׁ אִתָּהּ יוֹם וָאֶנִּי יוֹם, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: כָּכָל יוֹם אֲנִי רוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גוד או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק אמימר (שם יג); וכברייאתא שהובאה שם. (15) היינו, אלה שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה, ירשו, ניתנה לה מתנה, וכו' מן ההפך. ובכולם יש דין של

הַשְּׁתֵּפִין. וְהִרְחַקְתָּ נֶזֶק כָּל אֶחָד מֵהֶם מִשְׁכָּנוֹ; וּמִבְעַל הַמָּצָר שֶׁלּוֹ²¹. וְדִין בְּעַל הַמָּצָר.

וּבְאֹר כָּל הַדִּינִין הָאֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

(1) כולל היזק ראייה וכיוצא בו. (2) כולל נזקי רכוש.

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(3) נתבאר בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה.

א. אַחַד⁴ הַקוֹנֶה מִחִבְרוֹ חֲצִי שְׂדֵהוּ, אוֹ שְׁנַיִם שְׁקָנוּ מֵאֶחָד שְׂדֵה, אוֹ שִׁירְשׁוּ, אוֹ שְׁנִיתָנָה לָהֶן בְּמִתְנָה, אוֹ שֶׁהִחְזִיקוּ בָּהּ מִן הַהֶפְקָר⁵, אוֹ נִכְסֵי גֵר, כָּלל⁶ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֵׁשׁ בִּינֵיהֶם שִׁתְפוּת בְּקִרְקַע, וּבִקְשׁ אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין לְחַלֵּק וְלִטֹּל חֶלֶקוֹ לְבִדּוֹ: אִם⁷ יֵשׁ בְּאוֹתָהּ קִרְקַע דִּין חֲלָקָה⁸ - כּוֹפֶה אֶת שְׂאֵר הַשְּׁתֵּפִין וְחוֹלְקִין עִמּוֹ; וְאִם אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה - אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְכַף אֶת חִבְרוֹ לְחַלֵּק. וְכֵן הִדִּין בְּמִטְלָטְלִין⁹. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁰? בְּשֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶן מִפִּיר אֶת חֲלָקוֹ¹¹ בְּמָקוֹם שֶׁהֵן שְׁתֵּפִין בּוֹ, אֲלֵא יֵד כָּל מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמָּקוֹם; אֲבָל אִם הֵיָה אֶחָד מֵהֶן מִפִּיר חֶלֶקוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה - כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חִבְרוֹ לְהַבְדִּיל¹² בֵּין חֶלֶקוֹ לְחֶלֶק חִבְרוֹ¹³.

(4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל, איך הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. (8) פרטי דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. (10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמירא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד. ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי-אפשר לכופו על חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור דברים אלו בברייתא (שם יג. והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש, וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים (ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

ג. **אֶחָד הַשְּׁוֹכֵר מִחֲבֵרוֹ מְקַצֵּת חֲצֵר או שְׂדֵה שְׂאִין בָּהּ דִּין חֲלֻקָּה³⁴, או שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מְקוֹם אֶחָד בְּשִׁתְּפוּת - כָּל אֶחָד מֵהֶן זָכוֹל לִכְפֹּת אֶת חֲבֵרוֹ וְלִזְמַר לוֹ: או שָׂכַר מִמֶּנִּי חֲלָקִי, או הִשְׁכַּר לִי חֲלָקֶיךָ³⁵. וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה - חֲלֻקָּתָן.**

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר שאין בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו, אין מקום להלכות אלו, של גוד או אגוד אלא בירושה ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-וממכר מפני שיכול השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לתחילה בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות חשב אמנם שיוכל להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

ד. **אִי זֶהוּ דִּין חֲלָקָה? כִּלְכֵּל³⁶ שְׂאֵלוֹ יִחְלַק לְפִי הַשְּׁתַּפּוּת, יִגְיַע לְפָחוֹת³⁷ שִׁבְהֵם חֲלָק שְׁשָׁם הַפֶּל קְרוּי עָלָיו; אֲבָל אִם אֵין שָׁם הַפֶּל נִקְרָא עַל הַחֲלָק - אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה. בִּיצֵד³⁸? כָּל חֲצֵר³⁹ שְׂאִין בָּהּ אֲרֻבַּע אַמּוֹת⁴⁰ עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת - אֵינָה קְרוּיָה חֲצֵר. וְכָל שְׂדֵה שְׂאִין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבְּיִן⁴¹ - אֵינָה קְרוּיָה שְׂדֵה⁴². וְכָל גִּנְהָ⁴³ שְׂאִין בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי קֶב - אֵינָה קְרוּיָה גִּנְהָ. וְכָל פְּרִדָּס⁴⁴ שְׂאִין בּוֹ כְּדֵי זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבְּיִן - אֵינוֹ קְרוּי פְּרִדָּס. לְפִיכָךְ⁴⁶: אֵין חֲלֻקָּתָן אֶת הַחֲצֵר, עַד שִׁיְהִיָּה אֲרֻבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפּוּת; וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה, עַד שִׁיְהִיָּה בָּהּ כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבְּיִן [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת הַגִּנְהָ, עַד שִׁיְהִיָּה בָּהּ חֲצִי קֶב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַפְּרִדָּס, עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קִבְּיִן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁷? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּכְיֻצָּא בָּהּ⁴⁸; אֲבָל בְּכָבֵל וּכְיֻצָּא בָּהּ⁴⁹ - אֵין חֲלֻקָּתָן אֶת**

"גוד או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב שלא אמרו "גוד או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן נשתתפנו, שלא ניחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גוד או אגוד" שבגמרא שם. וכפירוש הערוך (ערך ג ד ב, לפי נוסחת הכסף-משנה): גוד: משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הוא הקובע את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו, כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא, שפירש גוד: קוץ. אגוד: אקוץ, שלעולם, הקונה קובע את השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי בתובע האומר "גוד או אגוד", שיוכל לומר כן בשני הצדדים: גם גוד, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הר"ף שם בניגוד לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב. והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה. וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). (22) ואין העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את השותפות על ידי זה שיאמר לו "גוד או אגוד", ור"י מיגאש השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה שם. (25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש בבית הבר או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים ולהשתמש בהם. (26) שכל שאינו נותן אפשרות משני הצדדים: "גוד או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני שאין לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילוה מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו). (29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאו האב" לאו דווקא עשאו האב כפירושו של הכסף-משנה אלא כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראוי להשכיר או לאו וכמו שכתב המגיד-משנה. (30) את עיקרון החלוקה לזמנים, למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג.) הסובר שאין אומרים "גוד או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות של גוד או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג: (58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך. (59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (רי"ף שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור. (62) בהתאם לכתוב: "ושונא מתנות יחיה", כמו שנימקו בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכיה ומתנה. וכסף מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

~ נקודות משיחות קודש ~

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" ומתוך הדינים וההלכות למדים עניינים והוראות בעבודת ה', יש לומר, שעניין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו שיהיו "שכנים" שלו בענייני יהדות, תורה ומצוותיה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ו ע' 307
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

~ יום רביעי ה' מנחם-אב ~

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) נתבארו בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

א. חֲצֵרוֹת² הַפְּרִיִּים³, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בֹּנֶה לוֹ בֵּית⁴ וְנִמְצְאָת הַחֲצֵר שְׁבִין שָׁנִי הַבָּתִּים⁵ מִשְׁתַּפֵּת לְכָל בְּנֵי הַבָּתִּים - הָרִי יֵשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח⁶ אֲרָבַע אַמּוֹת⁷ לְפָנָיו⁸ בְּרֹחַב כָּל הַפֶּתַח⁹; וְהַנֶּשֶׂאֶר מִן הַחֲצֵר: אִם יֵשׁ בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת לְכָל שֹׁתֵף וְשֹׁתֵף - חוֹלְקִין אוֹתָהּ; וְאִם לֹא - אֵין חוֹלְקִין אוֹתָהּ. שֶׁכָּל חֲצֵר שְׂאִין לָהּ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת - אֵינָה קְרוּיָה חֲצֵר, כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנּוּ¹⁰. כִּיצַד? הֵיוּ שְׁנֵי שֹׁתֵפִין, לְזֶה שְׁנֵי בָתִּים¹¹ וְלְזֶה בֵּית אֶחָד: זֶה שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים - מוֹדִידִין לוֹ מִן הַחֲצֵר אֲרָבַע אַמּוֹת לְכָל בֵּית וּבֵית עַל כָּל רֹחַב הַפֶּתַח, אֶפְלוּ הָיָה עֶשֶׂר אַמּוֹת; וְזֶה שֵׁישׁ לוֹ בֵּית אֶחָד - נּוֹתֵנִין לוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת בְּרֹחַב פֶּתָחוֹ לְפָנָיו פֶּתָחוֹ; וְהַנֶּשֶׂאֶר מִן הַחֲצֵר: אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, כְּדִי שִׁיחָא לָזֶה אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת וְלְזֶה אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת חוּץ מִן הַפֶּתַחִים - יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה, וְחוֹלְקִין; פָּחוֹת מִזֶּה - אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה.

(2) בבא-בבא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת

הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיחָיָה בָּהּ כְּדִי⁵⁰ חֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה⁵¹ וְחֲרִישַׁת יוֹם לָזֶה; וְלֹא אֶת הַפְּרִדָּס⁵², עַד שִׁיחָיָה בּוֹ נֶשֶׂה וְשִׁלְשִׁים אֵילָנוֹת לָזֶה [נֶשֶׂה וְשִׁלְשִׁים אֵילָנוֹת לָזֶה], כְּדִי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׂדֶה⁵³ שֶׁמִּשְׁקִין אוֹתָהּ בְּכָלִי - עַד שִׁיחָא בָּהּ כְּדִי שִׁימְלֵא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזֶה וְיוֹם אֶחָד לָזֶה.

(36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב הוא את החלוקה (סמ"ע קצא סעיף קטן ה). (38) משנה שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה). (40) חוץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א). (41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב. (45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרסא) או שדה אילן אחר, כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא. (47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך. (50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד, "בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם-משנה. (52) מימרת רבא בר כטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן, וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו, בכבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה קושיית התוספות שם).

ה. אֵין⁵⁴ חוֹלְקִין אֶת הַטְּרָקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרְזִים⁵⁵, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵךְ, וְלֹא אֶת בֵּית הַבֵּד, וְלֹא אֶת הַמְּרַחֵץ, וְלֹא אֶת הַטְּלִית, עַד שִׁיחָא בְּכָל חֵלֶק מִהֵן כְּדִי לָזֶה וּכְדִי לָזֶה⁵⁶. אִם מְרַחֵץ חֵלְקוֹ - עַד שִׁיחָא בְּכָל חֵלֶק מִהֵן כְּדִי מְרַחֵץ. וְאִם שׁוֹבֵךְ - עַד שִׁיחָא כָּל חֵלֶק שׁוֹבֵךְ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ. וְכֵן בְּטְלִית וּבִשְׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים. אֵין⁵⁷ בָּהֶן כְּדִי לָזֶה וּכְדִי לָזֶה - מַעֲלִין⁵⁸ אוֹתוֹ בְּדָמִים, וְיֵשׁ [לוֹ] לִזְמַר לַחֲבֵרוֹ: אוֹ מִכֹּר לִי אוֹ קְנֵה מִמֶּנִּי. אֲמַר⁵⁹ אֶחָד מֵהֶם: חֵלֶק זֶה, אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַחֲלָקִין שְׁוִים⁶⁰, אֲנִי אֶטֹל אֶת הַפָּחוֹת וְטֹל אֶתָּה אֶת הַיֶּתֶר⁶¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי לְקַח מִתְּנֶה⁶², אֵלֹא הוֹאִיל וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה בְּשׁוּה הָרִי אֲנִי מַעֲלִין בְּדָמִים.

(54) משנה שם יא. (55) "מין ממיני ארמונים" (רבינו בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָמוֹת. שְׁלֹא אָמְרוּ שֵׁשׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת, אֲלֵא לִפְרָק שֵׁשׁ מִשְׁאוֹ.

(17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

ד. בֵּית¹⁸ שְׁעָרִי¹⁹ אִו מְרַפֶּסֶת²⁰ - יֵשׁ לָהֶם אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת²¹. הֵיוּ²² חֲמִשָּׁה בֵּתִים פְּתוּחִים לְמְרַפֶּסֶת, וְהִמְרַפֶּסֶת פְּתוּחָה לְחֶצֶר - אֵין לָהּ אֲלֵא אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת²³.

(18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול והוא שיין לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות בחצר [ואעפ"כ שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן בבית שחציו מקורה וקיריו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה]. (20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו. (21) למטה ליד החצר, לצורך המפרסת. (22) ברייתא שם. (23) שהרי כולם נכנסים דרך המרפסת, ונחשב הכל כבית אחד וכפתח אחד.

ה. לֹול²⁴ שֶׁל תְּרַנְגוּלִים - אֵין לוֹ אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת²⁵.

(24) שם, בעיא שנפתרה. (25) שהתרנגול מטפס ועולה מטפס ויורד, ואינו זקוק לארבע אמות כמו חמור, שמפרקים אותו ממשאו (גמרא שם).

ו. בֵּית²⁶, חֶצִיזוֹ מְקַרְהָ²⁷ וְחֶצִיזוֹ שְׁאִינוֹ מְקַרְהָ²⁸, בֵּין שְׁקָרִיוֹ כְּלָפִי פָּנִים²⁹ בֵּין שְׁקָרִיוֹ כְּלָפִי חוּץ³⁰ - אֵין לוֹ אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת³¹.

(26) שם, בעיא שנפתרה. (27) מכוסה בתקרה. (28) ויש בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו מקורה. (30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. (31) בחצר. אלא מפרק את החמור בבית, כנ"ל.

ז. בֵּית³² סָתוּם³³ - יֵשׁ לוֹ אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת³⁴. פֶּרִץ אֶת פְּצִימִיו³⁵ - אֵין לוֹ אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת³⁶.

(32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו (כספ-משנה למעלה הלכה ב). (34) בחצר. ואעפ"כ שאמרנו למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו משתמש אלא באחד מהם, אעפ"כ שלא סתמם, אין לו ארבע אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כספ-משנה שם). (35) מסגרת הפתח. (36) שכיון שביטלו מתורת פתח, הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות

הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות, בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבבא-בבא-בבא-בבא, שם, והובא במגיד-משנה, ועיין לחם-משנה. (5) היינו, שמקורם היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם. (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו תשמישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמדת רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רוחב ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי שאי-אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש אומרים שאעפ"כ שהן מיוחדות לו - גם חבירו יכול להשתמש בהם לפרקים, ויש אומרים שהן קנויות לו לגמרי (ראה במגיד-משנה להלן הלכה ג). (10) למעלה פ"א הלכה ד. (11) בברייתא שם: "לזה פתח אחד, ולזה שני פתחים". ומפרש רבינו "פתחים": בתים. שאם יש שני פתחים בבית אחד, אין לו אלא ארבע אמות בשביל פתח אחד בלבד, אם לא שהם בשני רוחות כדלהלן הלכה ב.

ב. בֵּית¹² שֵׁשׁ לוֹ פְּתָחִים רַבִּים מִכָּל רוּחוֹתָיו - יֵשׁ לוֹ אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת לְכָל רוּחַ¹³. וְאִם¹⁴ יֶחֶד לֹול¹⁵ פֶּתַח - אֵין לוֹ אֲלֵא אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת כְּנֶגֶד פֶּתָחוֹ¹⁶.

(12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ף ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם, במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז ובהערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו, וכתב שלא אמרו בגמרא שייחוד מפקיע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע אמות לכל רוח.

ג. אֲכַסְדְּרָה¹⁷: אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהִקְנֵס לְתוֹכָהּ בְּמִשְׁאוֹ - אֵין לָהּ אֶרֶבֶּעַ אָמוֹת; וְאִם לֹא - יֵשׁ לָהּ אֶרֶבֶּעַ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש (ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון "יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש בדברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל החצר ולא לבעל העלייה]. (77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת רבינו שיכול לכוף לבעל החלון שיסתום חלונו, וכן כתב הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם) סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה לבנות כותל סמוך להם – יכול לעשות זאת. והטעמים הרשב"א בחידושו משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין", כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא: "לא נתחוויר דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" – "האחין שחלקו" הן שגרמו לדברים להעתק ממקומם. וראה למעלה, שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו – דעתו כדעת הראב"ד. (78) בעל החצר, וראה למעלה. (79) שהרי כל עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות המוכרים בעין יפה, כמפורש בבבא-בבא-בבא סה. (הגר"א סימן קע"ס"ה). (80) והוא-הדין שבונה בצד הסולם, כנ"ל.

יג. אבלי⁸¹ שנים שקנו שדה משני אנשים⁸² או משני אחין⁸³ - אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא לשנות דבר מן הנזקים שהחזיקו בהן המוכרים⁸⁴.

(81) מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש. (82) שלא היו שותפים (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש). (83) אף כאן שלא היו בשותפות (שם). (84) שהרי כל קנינים מהמוכרים, ואינם קונים זה מזה ואינם מוכרים זה לזה כלל, ולפיכך הם מקבלים את כל הזכויות של המוכרים.

יד. חצר⁸⁵ השתפין שיש⁸⁶ בה דין חלקה, או שחלקיה בריצונם⁸⁸ אף על פי שאין בה חלקה - יש לכל אחד מהן לכף את חברו לבנות הפתל⁸⁹ באמצע⁹⁰, כדי שלא יראהו חברו בפעם שמשפתמש בחלקו; שהזקק ראיה - הזקק הוא⁹¹. ואין לו חזקה בחצר, אלא אף על פי שעמדו כן שנים רבות בלא מחיצה - פופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה⁹².

(85) משנה בבבא-בבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי הלשון השניה. (86) יוצא מתוך השקלא-וטריא שם, שאם יש דין חלוקה – יש כפייה לעשות מחיצה, משום שהיזק ראיה שמו היזק. (87) מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן, כפי שפירושה במסקנא שם. (88) שהסכימו לחלוק ובקנין, או שחלקוהו כבר, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה י). (89) שגבחו ארבע אמות, כדלהלן. (90) היינו, שיש כפייה על שני דברים: א' על עצם בניית הכותל. ב' על בנייתו

הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. (71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' – הרי תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בתשובה (הובאה בחושן-משפט סימן קע"ג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו אלא בירור ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחה בגמרא שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" – שלפ"ז חזרו בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחוויר לו דברי רבינו (לחם-משנה, ואור-שמח כתב שהשגת הראב"ד שייכת להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

יב. האחין⁷² שחלקו - הרי הן כלקוחות זה מזה⁷³, ואין להם דרך⁷⁴ זה על זה, ולא סלמות זה על זה⁷⁵, ולא חלונות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה; שפנין שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו. לפיכך יש לומר לאחין: כשהיתה השדה בלה לאחד - היה מעביר בה אמת המים הזאת ממקום למקום; אבל עתה, שנעשית זה חלקי - יש לי⁷⁶ להסיר אמת המים מעלי. וכן סותם החלון⁷⁷ המשקיף על חלקו, ובונה⁷⁸ בצד הסלם, אף על פי שהוא מבטל תשמישו. והוא הדין בשנים שקנו⁷⁹ שדה מאחד, וחלקו - לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו, ומפסיק אמת המים מחלקו וסותם החלונות⁸⁰.

(72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד לשיטת רב. (73) ואין אנו אומרים "ברירה": הוברר הדבר למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו יסודה, שכיון שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה בעין יפה, ואינם משיירים כלום אחד אצל חברו, כדין כל מוכר (בבא-בבא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג), ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו – נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה. (74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו, היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה. אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך ר'תוספות ז: ד"ה אין להם דרך). (75) שאחד קיבל בית וחצר, והשני – עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני (רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית, והשני – חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני (תוספות' שם). (76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפ"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדרך כלל, יותר משלש אמות – יכול הוא להגביה עצמו על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות – 'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום]. (101) משנה שם ב. לפי הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה להלן הערה קיב. (102) אפילו בסתם, שאין שם מנהג לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז (והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור – מחייבין אותו. (103) "כדי שיתפוס אותו כנגב, אם נכנס לרשותו", כמו בין גג לגג (בבא-בבא י: ו) ולהלן פרק ג הלכה ו). אבל היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמשתמש" (מלשון רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים (רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-וטרין בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק ראה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראה לאו שמיה היזק, ותרצו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה חמורה מחצר לענין זה? – כבר נשאל על זה רבינו, והשיב שיש הבדל גדול בין היזק ראה שהוא היזק גדול, שיראה אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק ראה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוץ אינו אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראה בחצר מקום שבני אדם דרין, עכ"ד רבינו. [ויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי שזהו איסור גמור ולא מדת חסידות – רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:)] "והסיר ה' ממך כל חולי – זו עין [רעה], תשעים ותשעה [מתים] בעין רעה". שלפ"ז דין הוא שאסור להסתכל, ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי – זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכוף לעשות כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סכנה לשתות שני כוסות ביחד). שמי שאינו מקפיד על זה, אינו ניזוק, ואעפ"כ "למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחו שפירוש המשנה "וכן בגינה – מחייבין אותו" היינו לגדור בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא יתפס עליו כנגב, ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים, ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר" ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה עא]. (104) משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד. (105) מפני שבבקעה אין עומדים הזרעים כל השנה כמו בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ן).

באמצע, בחלקם של שניהם. וראה להלן. (91) כלשון אחרון בגמרא שם ג. שגם רבי יוחנן סובר כמותו. וראה בהגהות מיימוניות כמה הוכחות שהלכה כדעה זו. (92) "לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק [זה] (מאלו), וחזקתו שאינו מוחל, שהיזק היזק קבוע" (להלן פי"א הלכה ז). וראה לכך ממה שאמרו בגמרא (ב"ב ב:) שלפי המפרש במשנה שם "השותפין שרצו לעשות מחיצה – בונים את הכותל באמצע" – "מחיצה-כותל" – על כרחו שהיזק ראה לאו שמיה היזק, שהרי נאמר במשנה שרק אם רצו שניהם בונים את המחיצה. ואם יש חזקה בהיזק ראה, אין ראה מהמשנה שהיזק ראה לאו שמיה היזק, שהרי כאן החיזק כמה שנים בלי מחיצה. אלא על-כרחו שלמאן-דאמר היזק ראה שמיה היזק – לא מועילה חזקה (ר"י מיגאש). ומה שאמרו להלן (פ"ז הלכה א-ו) שמועילה חזקה בחלון, אע"פ שיש שם היזק ראה – כאן אחד מזיק את השני, ולפיכך לא מיחה בו, שאומר לו הרי גם אתה ניזוק ממני, והייתי מצפה שאתה תתבע את בנין המחיצה, כמו שכתב ר"י מיגאש בתחלת בבא-בבא. ועיין עוד ברא"ש שם סימן ב. [וראה במגיד-משנה שהביא עוד בשם ר"י מיגאש שמחלק בין חלון לחצר, בזה שבחלון עשה מעשה בפתיחת החלון, אבל ראה להלן פ"ז הלכה א ובהערה ב].

טו. רחב⁹³ מקום הכתל - משל שניהם. וכמה יהיה רחבו? הפל⁹⁴ פמנה המדינה⁹⁵. ואפילו⁹⁶ נהגו⁹⁷ לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובהוצין⁹⁸. ובליכד שלא יהיה אורו שיתסתכל בו ויראה את חברו.

(93) משנה, שם ב. (94) שם. (95) היינו, כמנהג השותפים לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה (מגיד-משנה). (96) שם ד. (97) אבל אם המנהג הוא פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. (98) כפות תמרים (רש"י ורבינו גרשום).

טז. כמה⁹⁹ גבה הכתל? אין פחות מארבע אמות¹⁰⁰. וכן בגנה¹⁰¹, כופה¹⁰² להבדיל גנתו מגנת חברו במחיצה גבוהה עשרה טפחים¹⁰³. אבל¹⁰⁴ בקעה - אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו, אלא במקום שנהגו¹⁰⁵. רצה¹⁰⁶ להבדיל בקעתו מבקעת חברו - כונס לתוך שלו ובונה. ועושה חזית¹⁰⁷ כמו¹⁰⁸ אמה בסיד מבחוץ¹⁰⁹, כדי להודיע שהפחל שלו. לפיכך¹¹⁰, אם נפל הפחל - המקום והאבנים שלו. ואם¹¹¹ עשו מדעת שניהם - בונים הפחל באמצע, ועושים חזית מקאן ומקאן¹¹². לפיכך, אם נפל הפחל - המקום והאבנים של שניהם.

(99) שם ה. במשנה. (100) מפני שבמחיצה פחותה מזה, עדיין אפשר להסתכל מעליה [ואע"פ שגבהו של אדם אינו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד-משנה).
 (124) אבנים מהוקצעות, שעל-ידי הקיצוע מתמעט רחבן
 מששה טפחים לחמשה. (125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה
 מכאן וטיט באמצע. (126) שלשה טפחים לשני חצאי
 הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט
 שביניהם. (127) היינו, לבנים שלמות. (128) שהלבנה
 שלשה טפחים. (129) כלומר עם הטיט. וכתב הר"ף, שכן
 מסקנת הגמרא. ולפינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא
 שרב נחמן בר יצחק אמר שם שמסתבר ש"הן וסידן".
 (130) משנה, שם. (131) שם ד. שזהו כל חידושה של
 פסקא זו במשנה. (132) שכיון ששותפים הם - שותפים
 אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע
 לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראיה שמכרו לו.
 (133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה
 יכול לטעון שהחזירם לחבירו (מגיד-משנה ולחם-משנה).
 (134) בעדים שהם שלו.

(106) האחד, ובמקום שאין מנהג. (107) מלשון מראה,
 היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). (108) כרבי
 יוחנן, שם ד. ד: (109) אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם
 חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש,
 שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה
 הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו
 השמיטם, וצ"ע (כסף-משנה). (110) משנה, שם ב.
 (111) שם. (112) ובלי סימן כלל אי-אפשר, שמא יעשה
 אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף אי-אפשר, שהרי
 ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

**יז. המוכר¹¹³ גנה לחבירו סתם¹¹⁴, והיתה מערבבת עם
 גנות אחרות¹¹⁵ - כופין את הלוקח לבנות את
 הכתל¹¹⁶ ביניהם¹¹⁷, ואפלו במקום שנהגו שלא
 לגדר בגנות¹¹⁸. אבל אם מכר בקעה סתם - אין
 מחייבים אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.**

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בטרא,
 מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין
 אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיז. (114) היינו
 שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשארו
 בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עוז). (116) ראה
 למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה
 עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף
 בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי
 הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי:
 "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא
 לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן
 מפרש רבינו גם בבבלי (שם ד.) ושגירסתו שם שונה מזו
 שלפנינו. ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

**יח. מקום¹¹⁹ שנהגו לבנות כתלים המבדילין¹²⁰
 בחצרות או בגנות¹²¹ באבנים שאינן גזית¹²² - זה
 נותן¹²³ שלשה טפחים, וזה נותן שלשה טפחים.
 בגזית¹²⁴ - זה נותן טפחים ומחצה, וזה נותן טפחים
 ומחצה. בכפיסין¹²⁵ - זה נותן טפחים¹²⁶, וזה נותן
 טפחים. בלבנים¹²⁷ - זה נותן טפח ומחצה¹²⁸, וזה
 נותן טפח ומחצה. וכל השעורין האלו - עבי הכתל
 עם הסיד¹²⁹. והואיל¹³⁰ ומקום הכתל משל שניהם,
 אם נפל הכתל - הרי המקום והאבנים של שניהם.
 ואפלו¹³¹ נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד מהן
 את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו חבירו חלקו
 או נתנו לו במתנה - אינו נאמן¹³², אלא הרי הן
 ברשות של שניהם עד¹³³ שיביא ראיה¹³⁴.**

(119) משנה בבא-בטרא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם,
 אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה).
 (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירשו בגמרא, שזה מוסב
 על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל"
 שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר,
 אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות.

~ יום חמישי ו' מנחם-אב ~

פרק שלישי

(1) נבטארו בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו,
 וקצת הדינין ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירת
 המחיצה ומתיקון הרשות המשותפת.

**א. פתל² חצר, המבדיל בין שני שתפין, שנפל - יש
 לכל אחד משניהם לכף על חבירו לבנותו עד גבה
 ארבע אמות³, כדי שלא יראו זה את זה; אבל⁴ יתר
 על ארבע אמות⁵ - אין מחייבין אותו⁶. רצה האחד
 והגביה הפתל⁷ יותר על ארבע אמות, אם⁸ בא חבירו
 ובנה פתל אחד גבוה פנגד הפתל שביניהן - מחייבין
 אותו לתן חלקו⁹ בגבה שפנגד פתלו¹⁰. כיצד? בנה
 אחד פתל שביניהן והגביהו עשר אמות, ובא חבירו
 ובנה פתל אחד פנגדו או בצדו¹¹ לעשות לו בית¹²,
 והגביה הפתל האחר שש אמות - מחייבין אותו לתן
 חלקו בשתי אמות שמוסיף על ארבע אמות; שהרי
 נראה ממעשיו¹³ שהוא רוצה בהן¹⁴. וכן אם חקק
 בראש הפתל שביניהן¹⁵ מקום להניח בו הקורות¹⁶,
 או שפנה עליו קורה¹⁷ גדולה שהקורות נשענן
 עליה - מחייבין אותו לתן חלקו בשש האמות פלן¹⁸
 שהוסיף חבירו על הארבע אמות, אף על פי שלא
 בנה פל הפתל¹⁹; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל
 הגבה הנה.**

(2) בבא-בטרא ה. במשנה. (3) שזהו השיעור למניעת היזק
 ראיה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש
 בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד)
 שהיזק ראיה שמה היזק, ושותפין שחלקו כופים זה את זה
 לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם - קל-יחומר אם
 כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכופף אחד את השני
 לבנותו מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(25) כלומר, שיעירו עדים, שהיו כל הזמן עם הנתבע מהתחלת הבנייה ואילך, וראו שלא נתן. וראה בשו"ע סימן קנז, סוף סעיף ח. (26) משנה, שם. (27) היינו, בצדו. (28) "לפי שנאמר לו: האיך ידעת שאתה חייב לשלם, כדי שתתן לו קודם שתעמדו ביני?" (רבינו בפירוש המשניות), וכלשון הגמרא (ב"ב ה:): "מי יימר דמיחייבו לי רבנן". (29) מתוספת רבינו. (30) אע"פ שהתובע חובו מן הלוה בתוך זמנו, וטען הלה: פרעת, גובה בלא שבועה, אפילו מן היתומים (ב"ב שם ורמב"ם פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א) - שם ישנה "חזקה" שוודאי לא שילם בתוך זמנו, אבל כאן בנידון שלנו אין "חזקה" שוודאי לא שילם. ומה שנראה בסוגיית הגמרא (ב"ב שם) שהסברא של "מי יימר דמיחייבו לי רבנן" עדיפה מהסברא של "אין אדם פורע תוך זמנו" שנחלקו בה אב"י ורבא שם - זהו רק לפי ה"סלקא דעתין" שלא ידעו עוד מ"חזקה" - אין אדם פורע תוך זמנו" (אבן-האזל). (31) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר-תורה או תפילין (שבועות לח:). (32) אף-על-פי שאין למצוא שבועה כזו ברשימת הנשבעין ונוטלין שבמסכת שבועות פרק ז - יש מקור אחר לשבועה זו בבבא-קמא קיד: "המכיר כליו וספריו ביד אחר, ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול", שמשם למדו הגאונים לתובע מחבירו חוב שיש לו עליו משכון - שנשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדרך נשבעין ונוטלין (פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג, ועיין ברא"ש פ"ז דשבועות סימן ד), וכמורכב בנידון-דין שידוע לכל שהראשון בנה הכותל, שהרי זה כאילו מוחזק בו, ודינו כתובע חוב שיש לו עליו משכון, כנ"ל (אבן-האזל, ועיין מגיד-משנה).

ג. מי שהיה³³ לו חרפה בין חרבות חברו, ועמד חברו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד שנמצאת חרפה זו משלש רוחותיה גדרה - אין מחייבין אותו לתן לו ההוצאה פלוס; שהרי לא הוציל לו, והרי חרפתו פתוחה לרשות הרבים³⁴ כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו³⁵ רוח רביעית, עד שנמצאת חרפתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את הפל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע רוחות³⁶ עד ארבע אמות³⁷. וכלכך שהיה מקום הכתל של שניהם³⁸.

(33) במשנה (בבא-בבא ד:): "המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית - אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר, אם עמד וגדר את הרביעית - מגלגלין עליו את הכל". ואמרו שם בגמרא "אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל, לא שנא עמד ניקף, לא שנא עמד מקיף". ויש אומרים, שמשנה זו מדברת בבקעה ובמקום שלא נהגו לגדור, שאילו בחצר יכול לכופף אותו לבנות הכתלים באמצע כמפורש למעלה פ"ב הלכה יד-טז (רשב"ם ועוד). אבל לדעת רבינו, כיון שבבקעה לא נהגו לגדור - אין לחייבו אפילו אם עמד וגדר. ולפיכך הוצרך רבינו להעמיד הלכה זו בחורבה, כלומר חצר שחרבה ולא משתמשים בה

אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא-בבא ד:). (4) משנה, שם. (5) שאז אין עוד היזק ראה. (6) אע"פ שמקודם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף-משנה). (7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. (8) משנה, שם. (9) החצי שעליו לשלם. ובתשלוש זה, הוא זוכה בחצי הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין אותו לשלם, כן מחייבין את חבירו, ונוטל הוא חצי הכותל על-כרחו (מגיד-משנה ומשנה-למלך). (10) אבל למעלה מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכרב נחמן (שם ו). שאמר: "למאי דסמך - סמך, למאי דלא סמך - לא סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה". ומפרשה רבינו לעניין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות ד"ה סמך). (11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך לו כותל אחר - מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהמדובר גם בסמך מן הצד, על-כרחו שהפלוגתא של רב הונא ורב נחמן (ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך]. (12) שהוא רוצה להשתמש בכותל האמצעי לשים עליו ועל הכותל הנגדי - תקרה, כמו שנראה ממעשיו, אף שלא השתמש עדיין ולא עשה עוד את התקרה. (13) בניית הכותל. (14) אבל אין לחייבו בארבע אמות הנותרות, שהרי לא גילה דעתו אלא על השתים בלבד. (15) בניגוד לפרש"י שם, שחקק בכותל סמך. (16) זהו "קבעתא דכשוריי", שעליו אמרו (שם ו.) שאף רב נחמן, שרבינו פסק כמותו, מודה ש"סמך לפלגא - סמך לכולה". (17) עץ ארוך ועב, שעליו שמים את הקורות, והוא מגן עליהם מלחלוחית הכותל. וזהו "אפרותא" (שם) שגם בזה מודה רב נחמן. (18) שהרי כאן מעשיו משמשים גילוי דעת ברור, שברצונו להשתמש בכל הכותל האמצעי. (19) בכ"י תימן: "שלא בנה כנגד הכותל". כלומר, לא בנה עשר אמות כנגד כל גבהו של כותל, אלא שש אמות בלבד, כנ"ל (ועיין סמ"ע סימן קנז, ס"ק כז).

ב. אחד²⁰ מן השתפין שפנה²¹ הכתל שמבדיל בינו ובין חברו עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו בהוצאה, ואמר 'נתתי²² חלקי' - הרי זה בחזקת שנתן²³, ונשבע הסת²⁴ שנתן ונפטר, עד שיביא ראיה התובע שלא נתן²⁵. אבל²⁶ אם בא לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות, מפני שסמך לו²⁷ או פנגדו, ואמר 'נתתי' - אינו נאמן²⁸; אלא²⁹ חברו נשבע³⁰ בנקיטת חפץ³¹ שלא נתן לו ונוטל ממנו, בדין כל הנשבעין ונוטלין³², עד שיביא ראיה זה שנתן לו.

(20) משנה, שם. (21) שידוע לנו בוודאות, שרק אחד בנה את הכותל בלי השתתפות השני, וכל-שכן אם לא ידוע לנו שהאחד בנה לבדו, שהשני נאמן. (22) היינו, אחרי שזה תבע ממנו את ההוצאות. (23) "והטעם, לפי שהואיל ששניהם חייבין לבנות, וזה ידוע לכל העולם, יש לומר שנתן חלקו" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (24) מדרבנן, בלי נקיטת חפץ, כדין כופר הכל (שבועות מ:).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְחִבְרוֹ: אֵלּוּ אֵין רוֹאִין אוֹתִי אֶלָּא בַּיּוֹם⁵⁴ בַּעֲת שְׁאֶעֱמַד עַל גָּגִי, וְאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי תָּמִיד⁵⁵.

(43) [בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב בהוצאות חצי הכותל אלא-אם-כן הוא עומד על מקום של שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף בהוצאות חצי הכותל שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו ומעדיף]. (44) שם ו: מימרא של אבבי. (45) היינו, שאחד סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד לשיטת ה'תוספות' שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו כשעולה בגגו, שיוזהר ממנו. אבל אם אין רשות הרבים מפסקת ביניהם – אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן: "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אבבי לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. (46) כלומר, גגים שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין מימרת אבבי לבין מימרת רב נחמן. (47) שבני רשות הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו), וכל-שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא). (48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים כב, ח). (49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום. (50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד זה, וזה שלא כנגד זה". (51) כל אחד מושך קצת יותר מהמחצית, וכמובן שהעדרה זו אינה אלא כשהם זה כנגד זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה). (52) ולא יהיה ביניהם היזק ראייה. (53) וזהו החידוש שיש בשני צדי ר"ה (גמרא שם). (54) שאז רואים גם על גג גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו' (לחם-משנה). (55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו') מילה אחרונה זו באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי ר"ה רואים רק בעיון והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא מאמץ.

ו. גג. הסמוך⁵⁷ לַחֲצֵר חִבְרוֹ - עוֹשֶׂה⁵⁸ לוֹ מַעֲקָה גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת. אֶבְל⁵⁹ בֵּין גָּג לִגָּג מִשְׁאֵר הַגָּגִין⁶⁰ - אֵינוֹ זָקוּק לְאַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁאִין בְּנֵי אָדָם דָּרִין בַּגָּגוֹת, לְפִיכָף אֵין בַּגָּגוֹת הַזֶּה רְאִיָּה. אֶבְל⁶¹ צָרִיף לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיָּה בֵּין שְׁנֵי הַגָּגִין גְבוּהָ עֶשְׂרֵה טַפְחִים, כְּדִי שְׂתַפֵּס אוֹתוֹ כְּגֻבֵּה אִם נָכַס לְרִשּׁוֹתוֹ.

(56) שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). (57) היינו, שקרקעית הגג שוה לזו של החצר, שהרי לענין היזק ראייה אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה הקודמת, בדן שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין

עכשיו, ואם עמד המקיף וגדרה מכל ארבע רוחותיה, הרי הוא כיורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה, שאם היתה שדה העומדת ליטע, שמין לו ונוטל כארסי העיר (בבא-מציעא קא. ופ"י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד), שהרי חצר חרבה עומדת להיגדר (כסף-משנה הלכה ד, והגר"א ס"י קנח ס"ק ז בשם ירושלמי), [וכ"ה בירושלמי בבא-מציעא פ"י הלכה ג]. ואע"פ שבית חרב אינו עומד להבנות (הלכות גזילה ואבידה שם הלכה ט, אבן-האזל). ולדעת חכמים החולקים על רבי יוסי, ואינם מחייבים אלא באופן שהניקף עמד וגדר, שגילה דעתו שרוצה בגדר – חצר חרבה אינה עומדת להיגדר, ודינה כשדה שאינה עומדת ליטע, שרק אם בעל השדה גילה דעתו חייב לשלם לו וידו על העליונה (בבא-מציעא שם). (34) רבינו מפרש במשנה שם, כפירש"י בבבא-קמא כ: שגדרו היה בין המקיף לבין הניקף. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה את, שפירשו שהקיף מסביב. (35) המקיף, וכדעת רבי יוסי, כנ"ל. (36) כרב הונא (שם) ולא כחייא בר רב שאמר שמשלם רק דמי קנים בזול [ואף שבשדה העשויה ליטע, אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטעה ונוטל מבעל השדה (הלכות גזילה שם ה"ד) – כאן בחורבה שהנאתם שווה, גם הוצאתם שווה]. (37) כגובה הכותל שבין חצרות (למעלה פ"ב הלכה טז). (38) שיכול להשתמש בכתלים, כמבואר להלן הלכה ד. ובביאור הגר"א סימן קנח, ס"ק יא הביא מקור לדברי רבינו מהירושלמי בבא-בתרא למשנה הנ"ל.

ד. אֶבְל אִם הָיָה הַכֶּתֶל שֶׁל זֶה שְׁבָנָה, וּבְחִלְקוֹ בָּנָה - יִרְאֶה לִי, שְׁאִין מְגַלְגֵּלִין עָלָי אֶלָּא דָּבָר מוֹעֵט כְּמוֹ שְׂרִירָא הַדִּינִין; שְׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֶּתֶלִים³⁹. וְכֵן⁴⁰ אִם הַנֶּקֶף עֲצָמוֹ הוּא שְׁגָדֵר רוּחַ רְבִיעִית - הָרִי גִלָּה דַּעְתּוֹ, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁל שְׁלֹשׁ רוּחוֹת⁴¹, אִם הָיוּ הַכֶּתֶלִים⁴² שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בָּזָה.

(39) והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את ההוצאות. (40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש רוחות שלא הועילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו). (41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך-השולחן). (42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן-האזל תיקן "היה מקום הכתלים".

ה. וְכֵן⁴³ שְׁנֵי⁴⁴ פְּתִים זֶה בְּצַד זֶה⁴⁵, וְהָיוּ גִּיּוֹהֵן עֲשׂוּיִין לְדִירָה⁴⁶, אֶפְלוּ הָיוּ בְּשְׁנֵי צְדֵי רִשּׁוֹת הָרְבִים⁴⁷ - זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה⁴⁸ לַחֲצִי גִגּוֹ שֶׁהוּא דָּר בּוֹ, וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה לַחֲצִי גִגּוֹ, וְזֶה שְׁלֹא⁴⁹ כְּנָגֵד זֶה⁵⁰, וּמַעֲדִיף⁵¹, כְּדִי שְׁלֹא יִרְאוּ זֶה אֶת זֶה⁵². וְאַף עַל פִּי⁵³ שְׁבָנֵי רִשּׁוֹת הָרְבִים רוֹאִין אוֹתוֹ, יָכוֹל כָּל אֶחָד לִזְמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבְנֵי - אֵין שׁוּמְעֵין לוֹ. אָבֵל אִם לֹא פָנָה - לֹא קָנָה; שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא לְדַחוּתוֹ.

71) בבא-מציעא קיז: וקיא. במשנה. 72) [נקט גינה, מפני שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים בלבד (למעלה פ"ב ה"ז)], וכשרצה לעשות כותל גבוה ארבע אמות, בנה אותו לבדו ('פרישה' סימן קסו, ס"ק א), וראה בסמ"ע שם ס"ק א]. 73) בעל הכותל לבעל הגינה. 74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה. 75) הבדל זה בשקלא-וטריא בגמרא שם. 76) בפני הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת להקנות לו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, וש"ך סימן קסו ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא קנה, שלא נתכוון בעל הכותל להקנות לו, אלא משתמט הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר: הן שלך (גמרא שם).

ט. חמ"ש⁷⁷ גנות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - פלן מתקנות עם העליונה⁷⁸. נמצאת התחתונה מתקנת עם פלן, ומתקנת לעצמה⁷⁹; והראשונה⁸⁰ אינה מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה. וכן חמ"ש חצרות ששופכין⁸¹ מים לביב⁸² אחד, ונתקלקל הביב - פלן מתקנות עם התחתונה⁸³. נמצאת העליונה מתקנת עם פלן, ומתקנת לעצמה⁸⁴; והתחתונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא מהשנייה ולמטה.

77) בבא-מציעא קח. בברייתא. [וכתבה כאן אגב הלכה זו, שהעליון בונה הכותל מלמטה עם התחתון]. 78) שאם אין מים בעליונה - לא יהיו לתחתונה. 79) ואין העליונות משתתפות בתיקונה. 80) כלומר, העליונה. 81) מלוכלכים. 82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה את המים המלוכלכים. 83) שהרי כאן להיפך, כולן מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא יתעכבו בגינות העליונות. 84) ואין התחתונות משתתפות אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של העליונה ירדו אליהן.

י. בגיני⁸⁵ הנהר⁸⁶ - משקין על הסדר⁸⁷. רצה⁸⁸ אחד מהן⁸⁹ לסכר, כדי שיחזור לו המים, וישקה תחלה ואחר כך לפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה - פל המתגבר זכה⁹⁰. ובור⁹¹ הקרוב⁹² לאמה⁹³ - מתמלא ראשון⁹⁴, מפני דרכי שלום⁹⁵.

85) גיטין ס: 86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם. 87) היינו שראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש שכולם שוים בהשקאה. 88) מחלוקת רב ושמואל (שם). 89) בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע, שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב.

מגיד-משנה (שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. 58) היינו בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו מזיק, כמו שאמרו בבבא-בבא-בבא: ב: שבעל החצר שקבוע לו תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו כגנב (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא המזיק בהיזק ראה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות כדי לסלק היזק ראה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו כגנב, שהרי הכותל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת עשרה טפחים (מגיד-משנה), וראה להלן הערה סט. 59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם). 60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד). 61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

ז. שתי⁶² חצרות זו למעלה מזו⁶³ - לא יאמר העליון: הריני בונה מפנגד⁶⁴ ועולה; אלא בונים שניהם מלמטה⁶⁵ ועולה⁶⁶, ובונה העליון לבדו מפנגד⁶⁷ ומעלה. ואם⁶⁸ היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו⁶⁹ - אין העליון זקוק לתחתון כלל⁷⁰.

62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם. 63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהיזק ראה. 64) שאיני צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. 65) אף העליון, שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד-משנה). והיינו, עד ארבע אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות, כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להזיק לעליון אם זה עומד (מגיד-משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם ד"ה שתי חצרות). 66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו. 67) היינו, מן המקום שכלה היזק ראה של הראשון, ומשם והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראה את התחתון (מגיד-משנה). 68) ברייתא שם. 69) שאין בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה נז). 70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיון שהתחתון חייב לבנות כותל כדי להסיר היזק ראייתו, שוב אין העליון יכול לרדת למטה לגגו, ראה למעלה הערה נז. והראב"ד כתב בהשגה: "אין דבריו ברורין כלל". ואמנם זהו בניגוד למה שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס עליו כגנב (מגיד-משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א, מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

ח. מי⁷¹ שהיה פתלו סמוך לגנת חבירו⁷², ונפל - כופין אותו לפנות אבניו. אמר לו⁷³: הגיעוף, והרי הן שלך - אין שומעין לו⁷⁴. ואם⁷⁵ רצה בהן בעל הגנה, ואמר לו 'הן': אם פנה אותם⁷⁶ - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר: הילך יציאותיך ואטל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיורדין לנכסיו (כסף משנה). ומקור דברים אלו בירושלמי (פרק י' דבבא מציעא הלכה ד') בדין בית הברד שהוא בנוי בסלע וגינת אחר על גביו ונפתח גגו של בית הברד, היא קרקעיתה של הגינה, שאמרו במשנה שם שבעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיתקן בעל בית הברד את גגו, ואמרו על כך בירושלמי שכל זה אינו אלא כשאין בעל בית הברד לפנינו, אבל אם הוא לפנינו אין צריך לירד ולזורע אלא כופין אותו לתקן. (5) זהו דבר פשוט, שהרי אין לבעל הבית כל עניין בתיקון העלייה, ואדרבה אם אין עלייה על גביו – הבית שווה יותר (מגיד משנה). (6) הנסרים (בבא מציעא קיז.). (7) כלומר, הוא צריך לתקנה, שהיא חלק מן הבית ולא מן העלייה. (8) "והוא הטיט והעפר שטוחין על התקרה [כרצפה לבעל העלייה]" (פירוש המשניות לרבינו שם) והוא מלשון הפסוק (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (רש"י שם). (9) הוא צריך לעשותה, שהיא עשויה להשוות את הגומות ברשותו ולפיכך תיקונה מוטל עליו. ואף על פי שלעניין שוכר ומשכיר פסק רבינו (פרק ו' מהלכות שכירות הלכה ד') שהתחתון, הוא המשכיר, חייב לתקן גם את המעזיבה שברשות העליון מפני "שהמעזיבה חזוק התקרה היא", וכדעת חכמים במשנה (שם קטז:) – סובר רבינו שלא נחלקו חכמים ורבי יוסי אלא בשוכר ומשכיר אבל בשותפין הכול מודים שבעל העלייה מתקן את המעזיבה שברשותו. והרשב"א בבא בתרא ז. כתב שגם בשותפין על התחתון לתקן את המעזיבה (מגיד משנה).

ב. נָפְלוּ¹⁰ שְׁנֵיהֶם, הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה¹¹ - הָרִי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר¹². וְאִם¹³ נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצַת הָאֲבָנִים - רֹאִי¹⁴ אִי זֶה רְאוּיָה לְהִשְׁתַּבֵּר, אִם אֲבָנֵי הַבֵּית אוֹ אֲבָנֵי הָעֲלִיָּה. וְדָבָר זֶה יָדוּעַ מִדֶּרֶךְ הַנִּפְּלָה: אִם נָפַל הָעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן וְהָרִסוּ¹⁵, אוֹ נִשְׁמַט הַתַּחְתּוֹן וְנָפַל הָעֲלִיּוֹן וְנִהָרַס¹⁶. וְאִם אֵינָן יוֹדְעִין פִּיזָד נָפְלוּ¹⁷ - חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת.

(10) משנה שם קטז: (11) ושניהם הסכימו ביניהם שלא לבנות מחדש, וראה להלן הלכה ג. [ונראה מדברי רבינו שכתב בסמוך: "ואם נשתברו מקצת האבנים", – שכאן מדובר באופן שכולן שלמות, או שכולן שבורות, ואם כן אין הבעיה על כמה שלמות ושבורות לזה, וכמה לזה, אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם. וראה להלן שבנוסחת הרי"ף ורש"י וכתב-יד מינכן לא גרסין בגמרא "עלייתא איתבור" (=העלייה נשברה) ו"תתייתא איתבור" (=התחתונה נשברה) אלא הפירוש הוא כנ"ל, וראה עוד להלן]. (12) [חלק כחלק, חצי לכל אחד ואחד (וראה בפרק י"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז' ש"יחלוק" הוא מחצה). ובגמרא שם הקשו: "רישא אמאי חולקין ניחזי אי בחבסא נפיל, אי בחבטא נפיל, לא צריכא דנפיל בליליא, וליחזינהו בצפרא דפנינהו" (כן הנוסחא ברי"ף, ברש"י ובכתב-יד מינכן, ועיין רמב"ן). כלומר: הגמרא סברה שאין כאן סכסוך על האבנים השלמות והשבורות אלא על הכמות שתגיע לכל אחד מהם, וכמו שכתבנו למעלה. וסברה כמו

(90) מימרא של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאלים גבר", היינו: כל המתגבר זכה. (91) משנה, שם נט: (92) שהיו רגילים לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחר שכבר עברה כאן אמת המים, ראה להלן. (93) תעלה המוליכה מים מן הנהר לשדות. (94) בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב, שהמדובר ב"אמה המהלכת על פי הבור", והיינו כשקדם הבור לאמת המים (רשב"א). ברם, לפי המסקנא שאנו פוסקים להלכה שכל המתגבר זכה – גם כאן, כיון שחפר הבור, אע"פ שעשה שלא כדין, כיון שעשה – עשה, שגם זה בכלל כל המתגבר זכה (ראה ראב"ד ומגיד-משנה ולחם-משנה). (95) שזהו הטעם לכל דיני קדימה בענייננו, וכמו כן בסדר הקריאות בתורה, במשנה שם.

~ נקודות משיחות קודש ~

הרמב"ם שינה מלשון הגמרא בגיטין (ס, ב.) – "כל דאלים גבר", ומכאן הוראה ל"תיקון הדעות" שיש להשתדל תמיד להשתמש בלשון נקיה דוקא, כפי שהשתמש הרמב"ם בלשון עדינה יותר, ובמקום "אלים" מלשון אלימות נקט "מתגבר" לשון גבורה שישנו גם בקדושה, וכמו"כ הלשון "זכה" מלשון זכות, טוב יותר מהלשון "גבר".

(על פי י"ן מלכות' ספר קנין סימן טז
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

~ יום שישי ז' מנחם-אב ~

פֶּרֶק רִבְעִי

(1) נתבארו בו משפטי השותפין שהאחד הוא אדון ממקום עליון והשני ממקום תחתון, כגון הבית והעלייה וכל דיניהן בשלימות, להדומה לזה משטף נהר זיתיו ושתלן בשל חבירו שזה בעל האילן וזה בעל הקרקע, והנמשך לזה מדין המוכר אילנות לקוץ ועשה פירות טרם יקצץ.

א. מִי שֶׁהֵיטָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעַל מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ², וְנָפַל כְּתֵל מִכְתְּלֵי הַבֵּית - אֵין בְּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ כָּלוּם בִּיצִיאוֹתָיו³, וְכוּפָה⁴ אֶת בְּעַל הַבֵּית לְבָנוֹתוֹ פְּשֻׁהָ. אָבָל⁵ אֵין בְּעַל הַבֵּית פּוֹפָה לְבַעַל הָעֲלִיָּה לְבָנוֹת כְּתֵל עֲלִיָּה שְׁנָפַל. וְהַתְּקָרָה⁶ שֶׁל בֵּית - הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הַבֵּית⁷, וְהַמְעִזִּיבָה⁸ שֶׁעַל הַתְּקָרָה - הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הָעֲלִיָּה⁹.

(2) כגון אחים שחלקו ירושת אביהם, באופן שאחד קיבל בית ואחד עלייה, וראה בבא מציעא קיז. ברש"י דיבור המתחיל של שנים. (3) שכן אמרו במשנה שם: "הבית והעלייה של שניים שנפלו אמר בעל העלייה לבנות [את ביתו]" – הרי שבעל הבית בונה לבדו בלי השתתפותו של בעל העלייה (כסף משנה). (4) כלומר, על ידי בית-הדין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. ואם²¹ אין אחד מהן יכול לבנות²² - בעל העליה נוטל²³ שלישי²⁴ הקרקע, ובעל הבית שני שלישים.

(21) שם בברייתא וכרבי נתן וכרבא שהכריע כמותו. (22) שהם עניים. (23) כגון, שהם רוצים לזרוע על שטח, או שרוצים שניהם למכור אותו, וראה תוספות שם דיבור המתחיל לא לזה ולא לזה, וסמ"ע שם סעיף קטן יד, טו. (24) וכפי שמנמקת הגמרא. שהעליה אוכלת בקרקע שלישי, היינו, שאם היה הבית ראוי לעמוד תשעים שנה, אינו ראוי כעת לעמוד אלא שישים שנה, וכן יש לו בקרקע (תורת חיים שם).

ה. רצה²⁵ בעל הבית לבנות ביתו - בונה פשהיה²⁶. ואם בא לשנות בפתלים: אם חזק אותן והרבה²⁷ ברחבן יותר ממה שהיו²⁸ - שומעין לו; רצה למעט ברחבן או לפחת מחזקן, כגון שהיו אבנים ובקש להחזיר לבנים וכיוצא בהן²⁹ - אין שומעין לו. בא³⁰ לשנות את התקרה לקורות כבדין וחזקין - שומעין לו; לפחת ברחבן פחות ממה שהיו - אין שומעין לו. הרבה בחלונות³¹ או שהוסיף בגבה³² הבית - אין שומעין לו; מעט בחלונות או שמעט בגבה הבית - שומעין לו. וכן³³ בעל העליה בונה אותה, אם רצה, פשהיתה. ואם בא לשנות הפתלים, להרחיב ולהחזיק - אין שומעין לו, מפני שהוא מכביר על פתל התחתון; אבל למעט - שומעין לו. וכן בקורות תקרה העליונה: אם שנה אותם לקלים ממה שהיו - שומעין לו; לכבדים מהן - אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שמעט בגבה העליה - שומעין לו; אבל אם מעט בחלונות או הרבה בגבה - אין שומעין לו.

(25) שם מימרא של רב אחא בר אדא משמו של עולא. (26) אבל אסור לו למעט ממידת חוסנו כבסמוך. (27) כלומר, או שהרבה ברוחב. (28) כגון, שהיו לבנים שאין רוחבם אלא שלושה טפחים (למעלה פרק ב הלכה יח) ועשאים אבנים שרוחבם שישה טפחים (שם). וראה להלן. (29) כגון מגזית שרחבה חמישה טפחים (שם) לגוויל שרוחבו שישה טפחים (שם). כן הוא בגמרא בבא מציעא שם. (30) מימרא שם. (31) במימרא הנ"ל. ואף זה גורע מהחזק של הבית. (32) שבית נמוך יותר חזק מגבוה. (33) היינו, לעיקרון שלא לשנות, אבל ביחס הפוך: בעל הבית אסור לו למעט בחזק הבית וברוחבו, ומותר לו להרבות, ואילו בעל העליה אסור לו להרבות בכובד העליה ומותר לו למעט. ומן הכלל הזה נובעים כל הפרטים דלהלן.

ו. נתדלדלו³⁴ קורות הבית וירדו לאויר הבית: אם הגיעו לתוף³⁵ עשרה טפחים - סותר³⁶ ובונה³⁷; ואם לא הגיעו - יכול בעל העליה לעפב עליו. ואפלו אמר לו בעל הבית: אני אשפר לך מקום פדי שתדור

כן, שלפי זה, אם נפרש שיש לשניהם חלקים שווים - אין כאן חידוש שחולקים בשווה. אלא על כורחנו שהאחד גבוה מתבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חברו וכמו שפירש רש"י (לפי הנוסחא שהביא הרמב"ן והרשב"א בדבריו. ועיין במגיד משנה ובמלאכת שלמה ובב"ח סימן קסד). וצריך לומר שזהו אחד מתנאי השותפות שבמקרה של נפילה יתחלקו ביניהם (ועיין רמב"ן ורשב"א שם), ועל זה מקשה הגמרא: "ניחזי אי בחבטא נפיל" = נראה אם נפלה החומה תחתיה, וודאי העליונים לבעל העליה והתחתונים לבעל הבית, "אי בחבטא נפיל" = אם נפלה העליה למרחוק - הרחוקים לבעל העליה והמקומיים לבעל הבית, ועל זה מתרץ שנפל בלילה ופינו אותם משם ולא ידוע. אולם רבינו הביא המשנה כלשונה ולא פירשה כשנפלה בלילה ופינוה, כמו שאמרו בגמרא, מפני שממך על התוספתא (פרק י"א דבבא מציעא הלכה א) המפרשת משנתנו כשיש לשניהם חלקים שווים, ולפי זה לא קשה כלל "ניחזי אי בחבטא נפיל, אי בחבטא נפיל" ואין צורך לפרש כשנפלה בלילה ופינוה. וזה לשון התוספתא: "הבית והעליה של שניים שנפלו [שניהם חולקין בעצם ובאבנים ובעפר - כן הוא בכתב-יד ווין ובדפוס ראשון] במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם שווין, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה נוטל שלו וזה נוטל שלו", ועיין עוד ברמב"ן ובמגיד משנה בשם רשב"א. (13) משנה שם, ולפי פירושה בשקלא וטריא בגמרא. (14) כגון, שנפל הבית ביום, או שאפילו נפלו בלילה, אבל עדיין לא פונו. (15) שאז העליונות משתברות. (16) שאז התחתונות משתברות. (17) משנה שם, והוסברה בגמרא, כגון שנפל בלילה והאבנים פונו, וזה שפינה הלך ואיננו שישאלו אותו.

ג. אמר³⁸ בעל העליה לבעל הבית לבנות³⁹, פדי שבינה עליתו על גפיו, והוא אינו רוצה - הרי בעל העליה בונה את הבית פשהיה, ויושב ודר בתוכו עד אשר יתן כל יציאותיו⁴⁰, ואחר כך יצא ויבנה עליתו אם רוצה.

(18) משנה שם קיז. וכחכמים ולא כרבי יהודה. (19) על חשבון בעל הבית בלבד. (20) ואינו צריך להעלות לו שר דירה מפני שהבית משועבד לעליה (בבא קמא כ: [ומה שכתב רבינו למעלה הלכה א שכופה בעל העליה את בעל הבית לבנות את הכותל שנפל - אין זה אלא משום שהבית קיים, שהרי "ביתא לעליה משתעבד" (בבא קמא שם), ויכול בעל העליה לכופ אותו לבנות הכותל שנפל (ודלא כדעת הרשב"א שהביא המגיד-משנה שרק הבית משתעבד ולא בעל הבית), אבל כאן שנפל הבית אין בעל העליה כופה לבעל הבית לחזור ולבנות שמכיוון שנפל הבית אין בעל הבית משועבד עוד (כעין סברת הרשב"א, וראה במגיד משנה וכסף משנה). ובבית הבד הבנוי בסלע וגינה על גביו ונפחת גגו של בית הבד - וודאי יכול לכופו לבעל בית הבד שיתקן גגו, וכן מפורש בירושלמי שם. אבל יש להבין למה השמיט זאת רבינו להלן בהלכה ח, ולא כתב שיכול לכופו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והתחתון אומר שלי הוא, שבאויר שלי גדל, שאם רצה ממלא בעפר עד למעלה ואין כאן ירק. (52) אף שאינו מגיע לנופו, ומה שנמצא בגמרא שם: "מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, מאי, תיקו" ואם כן זה נשאר בספק, ויש לפסוק שלא ייטול העליון כדלהלן - נראה שרבינו לא גרס לה. (53) כרבי שמעון במשנה שם, שכן פסק ריש לקיש שם קיט. ומעיקר הדין סובר רבי שמעון כרבי יהודה שם שהכול לתחתון, שאם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק". אלא כל מה שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול - מפקירו הוא לגבי תחתון. (54) מימרת דבי רבי ינאי שם קיט. (55) כלומר, שלא יתפשט כל כך עד שיגיע ליד סכנה (פרוש המשניות לרבינו שם). (56) [אפילו השורשים. ומה שאמר רבא (שם קיח): ששורשי הירק הם של עליון אפילו לדעת רבי יהודה - אין זה אלא אם הוא יכול לפשוט ידו וליטול, אבל אם אינו יכול לפשוט ידו וליטול, הרי הוא מפקירו לתחתון, ועיין רש"י שם במשנה דיבור המתחיל והשאר]. (57) שם קיט. בעייה של רב ענן שלא נפתרה. (58) לא פסק שיחלוקו, כדין כל ספק בממון, מפני שהתחתון הוא המוחזק (כסף משנה). ועוד שהרי הלכה כרבי יהודה שהכול לתחתון, כנ"ל, אלא שהוא מפקיר לעליון וכיוון שספק הוא אם מפקיר לעליון הרי הוא בחזקתו (=בחזקת התחתון). (59) שם קז. כשמואל ולא כרב. כלומר ענפיו נוטים, אבל שורשיו בתוך המצר, שהוא של שניהם (תוספות שם דיבור המתחיל אילן). (60) כיוון שהוא יונק מקרקע של שניהם.

י. שטף⁶¹ נהר את זיתיו ושתלם בתוך שדה חברו, ואמר הלה: זיתי אני נוטל - אין שומעין לו, משום⁶² ישוב הארץ⁶³, אלא יעמדו במקומן⁶⁴. ואם⁶⁵ יקרב הנהר בגושיה⁶⁶, כששתלן - יחלקו הפרות בעל השדה עם בעל הזיתים כל שלש שנים⁶⁷, ולאחר שלש - הכל לבעל השדה⁶⁸. ואם לא יקרו בגושיה⁶⁹ - הכל לבעל הקרקע מיד⁶⁹.

(61) ברייתא שם קא. (62) ראה סמ"ע סימן קסח סעיף קטן א. שהראשון שנטע עד עכשיו אף להבא ייטע, ואילו זה שהביא הנחר את הזיתים לרשותו, לא היה נוטע מעצמו, ואנו מעוניינים להרבות במטעים בארץ. (63) מימרא של רבי יוחנן בגמרא שם. אבל בחו"ל שומעים לו, ויכול לטול את זיתיו (שם קא:), וכן הוא בשולחן ערוך סימן קסח סעיף א. ועיין אור שמח. (64) אם בעל השדה רוצה בהם (סמ"ע סעיף קטן ה). (65) מימרא בשם ריש לקיש שם קא. (66) גושי העפר שסביב האילנות ואף אם לא ניטעו היו יכולים לחיות מאותו עפר, והרי הם כמו שלא נעקרו ואין בהם משום ערלה (פרק י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יב). (67) שאף על פי שיכולים לחיות מהגושים בלבד - אינם יכולים לגדל פירות בלי הקרקע של זה (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובלי הגושים, היו אסורים מחמת ערלה (גמרא שם) ולפיכך יש לשניהם חלק בהם. ואף על פי שהמוצא אבידה בזוטו של ים ובשולותיו של נהר הרי היא שלו שוודאי נתיאשו הבעלים ממנה (פרק י"א מהלכות

בו עד שאתקן התקרה - אין שומעין לו; שהרי אומר לו: איני רוצה שאתקן במקום למקום כדי שתתקן את ביתך.

(34) בבא בתרא ו: ז. וכרב חמא. נתדלדלו, היינו, שהכתלים נשארו חזקים ורק התקרה ירדה, שלא כרש"י המפרש שהכתלים טבעו בקרקע. (35) שאין אדם יכול לדור למטה מעשרה טפחים, ואין זה יכול לדחותו מרשותו (סמ"ע סימן קסד סעיף קטן ו). (36) את התקרה הרעועה. (37) היינו, בעל הבית בונה את התקרה, והעליון את המעזיבה כמו בהלכה א (מגיד משנה).

ז. התנן³⁸ ביניהם דבר זה³⁹: אם נשאר בגבה הפית כדי שיקח אדם חבילה⁴⁰ בינונית על ראשו ויבנס בה תחת קורות אלו שנגעמו - אינו סותר; ואם אינו יכול להבנס בה עד שיקח את ראשו - סותר ומתקן ובונה, ואין בעל העליה יכול לעכב, שהרי התנו ביניהם תחלה.

(38) במימרא של רב חמא שם. (39) כלומר, כשחלקו התנו שאם תשפל העליה יסתרו ויבנו מחדש. כרב הונא בנו של רב יהושע, שם. (40) רש"י (שם) דיבור המתחיל איסוריתא) מפרש: "חבילת קנים".

ח. בית⁴¹ הבד⁴² שהוא בנוי בעבי החר וגנה אחת⁴³ על גביו⁴⁴, ונפתחו שמי בית הבד⁴⁵ פארבעה טפחים⁴⁶ או יותר - הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה, עד שיעשה זה לבית בדו כפיין⁴⁷, ויתקן העליון⁴⁸ קרקע גנתו ויזרע כל גנתו.

(41) בבא מציעא קיז: במשנה. (42) מקום שעוצרים בו זיתים, להוציא מהם שמנם. (43) והיא שייכת לאחר. (44) באופן שתקרת בית הבד היא קרקעיתה של הגינה. (45) תקרת בית הבד. (46) כשמואל ולא כרב (שם קיח:). לפי שאין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה (שם). ואם נפחת בפחות מארבעה טפחים - לא איכפת לנו לפי שאין לך מקום חשוב בפחות מארבעה טפחים כמו שאמרו בכמה מקומות בתלמוד. (47) תקרה. (48) שתיקון המעזיבה שייך לעליון, כשיטת רבינו למעלה הלכה א.

ט. שתי⁴⁹ גנות זו על גב זו⁵⁰, והירק ביניהם בגבה עבי הארץ שביניהם⁵¹: כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו מעקרו⁵² - הרי הוא שלו⁵³, ובלבד⁵⁴ שלא יאנס את עצמו⁵⁵; והשאר - של תחתון⁵⁶. הנה⁵⁷ מגיע לנופו, ואינו מגיע לעקרו - לא יטל העליון⁵⁸; ואם נטל - אין מוציאין אותו מידו. אכל האילן⁵⁹ העומד על המצר, אף על פי שהוא נוטה לתוף שדה אחד מהן - הרי שניהם חולקין⁶⁰ בפרותיו.

(49) שם קיח: במשנה. (50) ששתיהן סמוכות במורד ההר, וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה. (51) ונתעורר דין דוברים ביניהם: העליון אומר שלי הוא, שבקרקעי גדל,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁעָשָׂה חֶבְרוֹ - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַפֶּלֶא, וְנוֹתֵן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאָה.

(2) בבא-בבא ז: במשנה, וכדעת תנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל, כי הכלל הנמסר בשם רבי יוחנן, בכמה מקומות בתלמוד, שהלכה כרשב"ג במשנה, אינו מוסכם, ויש מן האמוראים שלדעתם לא אמר כן רבי יוחנן מעולם (כסף-משנה בשם הר"ן, וכ"ה בחידושי ר"י מיגאש. וראה בבבא-מציעא לח:). (3) אם השני אינו רוצה להשתתף מרצונו הטוב בהוצאות אלו. (4) תא, ששומר החצר יושב בו לשמור מפני עוברים ושבים שלא יזיקו בחצר בראייתם (בבא-בבא ב:). ובגמרא שם לא התירו עשיית בית שער זה, אלא אם הוא בחוץ ואין לו דלת וכו', שאם לא כן לא יוכלו העניים להכנס. ורבינו השמיט כל זה. (5) וכן נגר ומנועול ('נתיבות' סימן קסא. וכל-שכן מהלכה ב). (6) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (הובאה ברי"ף ב"ב פ"א, ותוכנה בהלכה הבאה), שאם היה שרוי עמהם באותה חצר משעבדין אותו על הכל. (7) אף הוא מין ציור. (8) למד כן ממה שאמרו במשנה בבא-בבא ח. (הובא למעלה פ"ג הלכה א) שלמעלה מארבע אמות אין מחייבין אותו לבנות - הרי שדבר שאינו הכרחי, אין לכסותו (הגר"א סימן קסא, ס"ג). (9) למדה רבינו ממה שאמרו בכותל שהוא גבוה מארבע אמות, שאם סמך לו כותל אחד מגלגלין עליו את הכל, בבא-בבא שם (הובא למעלה בפ"ג שם). וראה בהגהות מיימוניות ומגיד-משנה וכסף-משנה.

ב. מִיִּישׁ לֹו בֵּית בְּחֶצֶר אַחֶרֶת¹¹ - בְּנֵי הַחֶצֶר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם דֹּלֶת¹² וְנֶגֶד¹³ וּמְנוֹעוּל¹⁴; אֲבָל בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים - אֵין מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שְׂרָוִי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ חֶצֶר - מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַפֶּלֶא.

(10) תוספתא שם, הובאה ברי"ף בבא-בבא פ"א. (11) ואינו גר שם. (12) כן הוא בתוספתא. ו"בית שער" לא נזכר, כי הרי בית שער הוא שמירה מחמת היזק ראייה, וכיון שאינו גר בחצר אינו בכלל זה, אבל נגר ומנועול שהם שמירה גם לדברים הקבועים בחצר, גם הוא בכלל החיוב ('נתיבות' שם). (13) בריח.

ג. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין בְּחֶצֶר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהֶמָּה אוֹ רֵחִים, אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תְּרִגּוּלִין - חֶבְרוֹ מַעֲכָב עָלָיו¹⁴. וְכֵן¹⁵ שָׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן בְּחֶצְרוֹתֶיהֶן - בְּכֶלֶן הַשְּׁתֵּפִין מַעֲכָבִין זֶה עַל זֶה, חוּץ מִן הַפְּבִיסָה¹⁶, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְן שֶׁל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּבַזֵּז עַל גֵּב הַנֶּהָרִי¹⁷.

(14) להלן הלכה ה מביא רבינו, שהתשמישים הנ"ל אין להם דין חזקה בחצר השותפין, ומקור הדברים בבבא-בבא נז. נז: שאין דרך השותפים להקפיד אחד על השני כשהוא עושה דברים אלו, ולפיכך אין הוא יכול לטעון שהחזיק.

גזילה ואבירה הלכה י) - אין זה אלא במטלטלין, אבל בקרקע אין הייאוש מועיל (פרק ח שם הלכה יד) וכיוון שנעקרו עם גושיהם יש להם דין קרקע (משנה למלך). (68) שהרי הוא אומר לבעל הזיתים: אם הייתי אני נוטע אותם לפני שלוש שנים, האם לא הייתי אוכל פירותיהם? (גמרא שם). (69) שכיוון שנעקרו בלי גושיהם - דין מטלטלין להם, וזכה בהם בעל השדה בייאוש כדין זוטו של ים (משנה למלך). והמדובר בגוף העצים ובשבחם, שהרי הפירות אסורים בערלה עד השנה הרביעית (סמ"ע סימן קסח סעיף קטן ד).

יא. בְּיוֹצֵא בּוֹ⁷⁰, הַמוֹכְרִי⁷¹ זֵיתָיו לְעֵצִים⁷²: אִם פָּסַק עֲמוֹ לָקֵץ מִיָּד - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁעָשׂוּ הָרִי הֵן לְבַעַל הַקֶּרְקַע⁷⁴; וְאִם⁷⁵ הִתְנָה עֲמוֹ לָקֵץ כָּל זְמַן שְׁרִיזָה - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיוֹצִיאוּ לְבַעַל הָעֵצִים. מִכֵּר סֶתֶם: אִם עָשׂוּ פְּחוֹת⁷⁶ מְרִבִּיעִית לְסֵאָה⁷⁷ חוּץ מִן הַהוֹצָאָה⁷⁸ - הָרִי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים⁷⁹; עָשׂוּ רְבִיעִית לְסֵאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה - הָרִי אֵלּוּ יִחְלַקְנָם⁸⁰.

(70) כלומר, כשם שאמרנו שלאחר שלוש שנים הכל לבעל השדה, כמו כן בהא דלהלן הכל לבעל הקרקע. (71) בבא מציעא ק: במשנה. (72) להסקה או לבניין, ולא לגדל פירות. (73) התברר בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (74) היינו, הכל במשמעות הלשון (ולא כשיטת הרשב"א, שהביא המגיד-משנה, שלבעל הזיתים יש תמיד חלק בהם). (75) אף זה בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. (76) שאז אין הבעלים מקפידים מזה. (77) שהם רעים כל כך, עד שסאה מהם אינו מוציא רביעית הלוג שמן. (78) של המסיקה והעצירה, וכדומה, שם ק: קא. מימרא של רבי שמעון בן פזי. (79) שלפי שהם רעים כל כך אין בעל הקרקע מקפיד אם בעל הזיתים נוטלם לעצמו (גמרא שם). (80) שיש לשניהם חלק בהם: זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה (משנה שם).

~ שבת קודש ח' מנחם-אב* ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבאר בו מה שיש לשותפין בחצר לעשותו שכופין בו זה את זה, והדברים שיכול האחד למנוע לחבירו לעשות בחצרו, וכן מה שכופין בני מבוי זה לזה לעשות, ומה שמונעין האחד לאחר לעשותו.

א. חֶצֶר² הַשְּׁתֵּפִין - כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֶה³ אֶת חֶבְרוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ בֵּית שַׁעַר⁴ וְדֹלֶת⁵, וְכֵן⁶ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַחֶצֶר צְרִיכָה לָהֶם צֶרֶךְ גָּדוֹל, אוֹ דְּבָרִים שֶׁנֶּהְגוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָם; אֲבָל שָׂאֵר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן צִיּוּר וְכִיּוּר⁷ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֵינוֹ כּוֹפֶהוּ⁸. עָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מַעֲצָמוֹ, אִם גָּלָה הַשָּׁנִי דַּעְתּוֹ שָׁנוֹחַ לֹו בְּמָה

(* את השיעור של ערב תשעה באב יש ללמוד קודם חצות היום.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקפיד. (24) שם במשנה. וכמימרת רב נחמן. (25) היינו, מיד, ולא לאחר שלש שנים. וכן משמע מדברי הר"י מיגאש שרבינו הולך בעקבותיו, ראה במגיד-משנה. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א, ופרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. (26) מלשון זה של רבינו, נראה שאע"פ שהמחזיק אינו טוען שמכר לו או שמחל לו הרי זו חזקה, שאע"פ שבחזקת קרקעות אמרו "כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה" (בבא-בתרא מא. ופי"ד מהלכות טוען ונטען הלכה יב) - בחזקת תשמישים כבנידון-דין, אין צריך טענה. וראה להלן פרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. ועיין רשב"ם בבא-בתרא מא. (27) כל זה מדברי ר"י מיגאש (הובאו במגיד-משנה). והיינו, בחזקה מיידית ובלי טענה, אבל חזקת שלש שנים שיש עמה טענה - הרי היא חזקה גם בנידון זה, וכמ"ש רבנו בפ"ב מהל' טוען ונטען הי"ד. וראה בהשגת הראב"ד.

ו. אחד²⁸ מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חבירו מעפב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו³⁰. ואם³¹ פתח - יסתם³². וכן³³ לא³⁴ יפתחו³⁵ השתפין בחצר, פתח בית כנגד³⁶ פתח בית או חלון כנגד חלון. אבל³⁷ פותח אדם לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון; מפני³⁸ שאומר לו: הריני פתח מביני רשות הרבים שראוין אותו³⁹.

(28) משנה בבא-בתרא נט: (29) ויש בזה משום היוזק ראה. (30) שאף שבין כך ובין כך יכול הוא להזיקו בראה על-ידי הסתכלות מן החצר - הרי עכשיו זיקנו גם בהסתכלות מן הבית (רשב"ם שם ד"ה אבל לחצר השותפין, ויתוספות' שם ד"ה בבית לא בעינא). וכל-שכן שאסור לפתוח חלון לחצר חבירו שאינו שותפו (גמרא שם). (31) עובדא שם. וכרבי חייא ולא כרבי ישמעאל ברבי יוסי. וכן פסק הר"ף. (32) דוקא אם מחה לאלתר, אבל אם ראה ושתק - החזיק. ראה להלן פי"א הלכה ד (כסף-משנה). (33) שם ס. במשנה. (34) בגמרא שם, בשם רבי יוחנן, שאסור זה הוא מטעם צניעות. וסמך ענין זה למה שנאמר בבלעם (במדבר כד, ב) "וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה, אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה". (35) במשנה, שם בלשון יחיד: "לא יפתח אדם", ורבינו שינה וכתב בלשון רבים בכדי לציין, שכאן מדובר בשניהם פתחו ביחד, ואין כאן איסור משום היוזק ראה, ואעפ"כ אסור מטעמי צניעות, וכן הוא בירושלמי (פ"ג הלכה י). (36) יש אומרים שצריך להרחיק רק משהו (רשב"ם), ויש אומרים שצריך להרחיק מלוא אפשרות הראיה (רשב"א), ודעת רבינו לא ברורה. (37) משנה, שם. (38) בגמרא שם. (39) וחלונות גבוהים שאין בני רשות הרבים רואים אותו אלא בהתאמצות יתירה אסור לפתוח, שהרי אומר לו: בני רשות הרבים אינם רואים אותי אלא בהתאמצות יתירה, ואתה רואה אותי תמיד, ראה למעלה פ"ג הלכה ה, ועיין מגיד-משנה.

ז. ואף על פי כן לא יפתח אדם חנות כנגד פתח חצר חבירו⁴⁰, שזה הזקק קבוע תמיד; שיהי' בני רשות

אבל ברור הדבר שאם הוא מקפיד גם בדברים אלו - יכול לעכב בידי חבירו שלא יעשה אותם בחצר, וכן נראה מדברי המשנה (שם נז. שהובאה להלן הלכה ה) "ואלו דברים שאין להם חזקה, היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחיים וכיריים ומגדל תרנגולים" - הרי שאין להם חזקה ויכול לעכב עליו. וכן נראה להלן בדין הכביסה, עיין הערה טו. וכן כתב הר"ן בנדרים מו. ד"ה ושניהם אסורים. ועיין רמב"ם פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד. (15) מימרא של רבי יוחנן בשם רבי בנאה, שם נז: (16) כלומר, אפילו יש מנהג בעיר זו, שהנשים מכבסות על יד הנהר, יכול אחד מן השותפין לשנות המנהג ולעשות בחצר (סמ"ע סימן קפא, ס"ק ז). (17) משמע שלולא טעם זה - השותפין מעכבין זה על זה, אע"פ שאין כאן עשיית מחיצה ואין דרך השותפין להקפיד בכך (ראה להלן הלכה ה) - שגם בכגון זה יכול לעכב אם ירצה (הגר"א שם ס"ק ז), וראה למעלה.

ד. אחד חצר השתפין ואחד מבוי¹⁸ שאינו מפלש¹⁹ - כל בני המבוי מעכבין זה על זה שלא להשתמש במבוי אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.

(18) תוספתא בבא-בתרא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמ' 401, 6) "כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של שותפין, כך בני מבוי יכולין למחות זה בזה במבוי של שותפין". ובמגיד-משנה הביא מתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396, 9) "כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי (=מעבד עורות)". וראה להלן פרק ו הלכה ח, והלכה יא. (19) היינו, שהוא סתום משלשה צדדים. שאם הוא פתוח משני צדדים ומפולש לרשות הרבים, דינו כרשות הרבים. וכן כתב הר"ף בבא-בתרא פרק א (דפוס ווילנא ז ע"ב).

ה. אחד²⁰ מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא בהן²¹ בחצר²², ולא מחה בו שתפו - הרי זה מעפב עליו כל זמן שירצה²³. ואם²⁴ העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה עשרה טפחים - החזיק²⁵. שהשתפין מקפידין על המחיצה, והואיל והניחו - מחל²⁶. במקו דברים אמורים? בחצר השתפין; אבל בחצר חבירו, אפילו העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק. שהדבר ידוע, שאין זה אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן. שאם תאמר: החזיק - אין לה אדם שמשאל מקום לחבירו²⁷.

(20) בבא-בתרא נז. במשנה וכפירושה ע"י רב נחמן בשם רבה בר אבוח, וראה בסמוך. (21) כגון, תנור וכיריים או גידול תרנגולין. (22) כנוסח הראשון של מימרת רב נחמן, ולא כתיקונה וכרב פפא שם, ועיין ברי"ף שם. (23) היינו, אפילו אחר שלש שנים. שאין דרך השותפין להקפיד על זה, ויכול לומר לו: עד עכשיו לא הקפדתי, ומעכשיו אני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן. אולם לדעת הראב"ד והרשב"ם (הביאו הגהות מיימניות אות ה) הדבר מהופך: מותר להרבות בדיורים, ואסור להרבות בבנינים. (52) היינו, שיכון קבוע, אבל אורחים הסמוכים על שולחנו - מותר ללא ספק. ולחנם תמה על כך הראב"ד.

י. ה'ה' 53 פתח של אחד מן השתפין קטן - אינו יכול להרחיבו; שהרי 54 שפפו אומר לו: בפתח קטן אני יכול להסתור ממך בשעת תשמיש, ואני יכול להסתור ממך בפתח גדול 55. ואם 56 ה'ה' הפתח גדול - לא יעשו שנים; שהרי 57 אומר לו: בפתח אחד אני יכול להסתור, בשנים - איני יכול 58.

(53) שם ס. במשנה. (54) כהנמקת רבא שם, ולא כזו של רמי בר חמא, ראה להלן. (55) ולפי זה, אפילו פתח בין שתי אמות אסור להרחיבו עד ארבע אמות. אף שעל-ידי זה אינו מרויח כלום ביחס לשטח הניתן לכל פתח, שהרי גם לפתח בן שתי אמות נותנים השטח (ולדעת רמי רב חמא שם, אין הדבר כן). (56) שם במשנה. (57) ושוב כהסברתו של רבא, ולא כזו של רמי בר חמא. (58) ומטעם זה, אסור אפילו לעשות שנים מפתח גדול בן שמונה אמות, אף כי אינו מרויח כלום בשטח שעל יד הפתח.

יא. אב"ל 59 מי שהיה לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים - אין 60 חבירו שפגגו מעצב עליו; ואין צריך לומר ב'רשות הרבים' שאינן יכולין לעצב עליו.

(59) משנה, שם. (60) וכמו שאמרו בגמרא שם, שהרי בין כך ובין כך חייב הוא להשמר מפני בני רשות הרבים.

יב. פופין 61 בני מבוי זה את זה לעשות להן לחי או קורה למבוי 62.

(61) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 369, 13) והובאה ברי"ף בבא-בבא פרק א. וכן הוא בגמרא עירובין פ. (62) שאינו מפולש, שאפשר להתיר הטלטול בו בשבת על-ידי לחי או על-ידי קורה (פי"ז מהלכות שבת הלכה ב), ואילו מבוי מפולש אין להתיר אלא על-ידי צורת הפתח מצד אחד נוסף לחי או קורה מצד שני (שם הלכה ג). ועיין בסמ"ע סימן קס"א שכתב, שגם במבוי מפולש כופין זה את זה להכשירו ולהתירו בטלטול כדינו [אע"פ שלענין עיכוב תשמישים שונים - דינו כרשות הרבים, כמבואר למעלה הלכה ד].

יג. מי 63 שיש לו פתח למבוי 64 - אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי 65; ש"כ"ל לומר: רצוני שאפגס בבבילתי עד פתחי 66. ומבוי 67 המפולש לרשות הרבים 68, ובקשו בני המבוי להעמיד להם דלתות - בני רשות הרבים מעצבין עליהם, מפני 69 שפעמים 70 דוחקין הרבים ונקנסין בו 71.

(63) תוספתא (שם עמוד 7, 369) מובאת ברי"ף שם.

הרבים עוברים ושבים, וזה יושב בפתחו כל היום ומביט בפתח חבירו.

(40) תוספתא ב"ב פ"ב (צוק"מ עמ' 4. 401) והובאה ברי"ף ב"ב פרק שלישי. ושוב לא הבהיר רבינו כמה להרחיק, ובשו"ע סימן קנד, סעיף ג: "עד שלא יכול לראות כלל".

ח. אחד 41 מן השתפין בחצר שלקה בית בחצר אחרת - אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין 42 שלו. אפ"ל 43 בנה עליה על גבי ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי 44 שמרבה עליה את הדרך 45. נעשה כמי שהיה לזה שכן אחד, ונעשו לו שנים הרבה. אב"ל 46 פותח הוא פתח עליה 47 לתוך ביתו. ואם 48 רצה לחלק חדרו לשנים - חולק.

(41) בבא-בבא נט: במשנה. (42) אבל לביתו יכול הוא לפתחו, כדעת הרי"ף בתשובה (כסף-משנה) כשם שהוא פותח עליה לתוך ביתו, אלא שצריך לסתום את פתח הבית שבחצר האחרת, בכדי שלא יעברו מן החצר האחרת לחצר זו (הרי"ף שם). (43) משנה, שם. (44) ההנמקה, בגמרא שם ס. (45) שעל-ידי הוספת שכנים - צריך אחד לחכות לשני, וכאילו נעשית הדרך ארוכה יותר. (46) משנה, שם. (47) כן דעת הרי"ף בתשובתו (הובאה במגיד-משנה) שגם עליה ממש מותר לבנות על ביתו, אם אינו פותחה לחצר. לפי שאינו עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך עליו, ואינו מרבה עליהם את הדרך, וכן נראה בתוספתא בבא-בבא פ"א (צוק"מ עמוד 19, 398): "יש לו גג ברשות הרבים ומבקש לבנות על גביו עליה וכו' עושה לו וכו' ופותחה לתוך ביתו". ומה שאמרו בגמרא (שם ס.) "ומאי עליה אפתאי", שלפי"ז סובר רשב"ם שם שרק "אפתאי", כלומר יציע בתוך הבית, שאינו מוסיף על הבנין כלל, אלא מחלק גובה הבית לשנים, רק זה מותר, אבל לא עליה ממש, - צריך לומר, לדעת רבינו והרי"ף שלא נקטו זאת בגמרא אלא לדוגמא, כלומר רק עליה כזו שהיא כמו "אפתאי" שאין פתחה אלא בתוך הבית - מותר, ולעולם מותר אפילו עליה ממש על גבי הגג, אם פתחה בבית כנ"ל, ועיין 'נמוקי יוסף' שם. (48) היא הדוגמא הראשונה שהביאה הגמרא שם. ובשו"ע סימן קנד סעיף א, כתב: "ואין צריך לומר שאם רצה לחלוק לשניים" ואמנם כל-שכן הוא מעליה.

ט. מכאן 49 אתה למד: שאחד מן השתפין שהביא אצלו לביתו אנשי בית אחרת 50 - יש לחבירו לעצב עליו 51, מפני שמרבה עליו את הדרך. וכן המשפיר ביתו לבעל בית אחד, ואחר כך הביא עמו קרוביו או מידעיו לשפן 52 עמו פאחד בבית זה - הרי המשפיר מעצב עליו.

(49) היינו, מן המחצית הראשונה של ההלכה הקודמת. (50) בכ"י תימן: "אחרים", וכן נכון. (51) שזה הכלל לשיטת רבינו: אסור להרבות בדיורים, ומותר להרבות בבנין אם אינו מרבה בדיורים כנ"ל. וכל זה אינו אלא בדיורים קבועים, אבל להכניס אורחים עוברים ושבים מותר, וראה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראה בדקדוקי סופרים) – הרי שטעם העיכוב הוא בזה שאכסניא מתחלקת לפי בני אדם, ולפיכך מעכבין עליו שממעט מחלקם מן המס הקצוב. ואם נכריע שאכסניא מתחלקת לפי פתחים, לא מיעט מחלקם כלל שהרי לא פרץ את פצימיו של הפתח ולא ביטל, ואם כן עודנו חייב במס באותו מבוי, ועיין כסף-משנה בשם רמב"ם. (82) אפילו לסתום בלבד ולא לפרוץ את פצימיו, ולא ביטל לגמרי את הפתח, שעל זה היתה הבעיא, שאם פרץ אין כאן בעיא כלל, שאף אם מתחלק לפי פתחים, הרי ביטל את הפתח. ראה למעלה הערה עט. (83) שלא יהיה יותר פתוח למבוי ראשון, אלא לזה. (84) בהסכמת בני המבוי האחר, שהרי אף הם יכולים לעכב, כמו שהביא רבינו למעלה. או שהמדובר במבוי מפולש, שאינם יכולים לעכב, כמבואר למעלה.

טז. חמש⁸⁵ חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש⁸⁶ - כלן משתמשות עם החיצונה⁸⁷, והחיצונה משתמשת לעצמה⁸⁸. וכן השניה⁸⁹ משתמשת לעצמה⁹⁰, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם כלן ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בעל השניה בנה אצטבא⁹¹ פנגד פתחו וסתמו - אין החיצונה יכולה לעכב עליו⁹²; אבל כל הפנימיות מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהן את הדרך בארץ, שהרי מקיפין האצטבא. וכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה⁹³ - אין החיצונה מעכבת עליו, שאין לו⁹⁴ להשתמש אלא מפתחו ולחוץ⁹⁵. אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין השלישי - הפנימית⁹⁶ מעכבת עליו, שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון ולחוץ⁹⁷. וכן הדין בכלן⁹⁸.

(85) שם יא: בכרייתא, וכרבי ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (86) שהרי מפולש הוא כרשות הרבים. וכל בני החצרות משתמשים בו בשוה. (87) הקרובה לרשות הרבים. (88) ולא עם זאת שבפנים ממנה. וראה בפירוש "לעצמה" לגבי פנימית. (89) שיש לה זכות הליכה על החיצונה, אבל אין לה זכות על הפנימית. (90) "לעצמה" בנידון זה, פירוש, רק היא ולא אחרות עמה, וראה למעלה ('תוספות' שם ד"ה והפנימית). (91) ספסל קטן לשיבה ולהנחת פרקמטיא. (92) ואינה יכולה לטעון שלפעמים יש דוחק מן העוברים והשבים, שנחקקים פנימה, וזה סותם עליהם את הדרך, ומתוך כך מעכב את התנועה בקטע של החיצונה – מפני שאין לה זכות שימוש בפנים, וכשיטת רבי, ולא כרבי שמעון בן אלעזר ורב הונא. (93) הוא-הדין שהפנימית אינה יכולה לעכב: כיון שיכולה להשתמש מפתחה לחוץ – רשאית היא לפתוח פתח באותו שטח (כסף-משנה). (94) לבעל החיצונה. (95) אבל בשטח שלפנים מפתחו, אין לו זכות שימוש. (96) היינו, כל הפנימיות, וראה כסף-משנה. (97) אבל אם פתח מפתח חצרו ולפנים – אינם

(64) כלומר, החזיק בפתח זה ברשות, שהרי לכתחילה אסור לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בלי הסכמתם של בני המבוי, כמבואר להלן הלכה יד. (65) במטרה למעט בהילוך רבים ממבוי למבוי. וב'טור' ושו"ע סימן קסב העתיק הלכה זו בניסוח אחר: "אם באו [בני המבוי] להעמיד לו (=למבוי) דלתות (=משני צידיו), אפילו אחד מהם יכול לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתח". (66) ה'נמוקי יוסף' מביא "על כתפי עד פתח". וברור שאם הם רוצים לעשות דלת למבוי בלי השתתפותו – יכול הוא לעכב על ידם (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש ורשב"א, וכן כתב ה'נמוקי יוסף'). (67) מימרא של רב ענן בשם שמואל, בבבא-בבבא יב. (68) יש אומרים שאינו מפולש אלא לצד אחד לרשות הרבים (מגיד-משנה בשם רשב"א). (69) גמרא שם. (70) כגון בימי השוק (סמ"ע סימן קסב, ס"ק ו). (71) והדלתות יפריעו להם.

יד. מי⁷² שבקש לפתח פתח במבוי שאינו מפלש⁷³ - בני מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך. ואם היה מבוי מפלש⁷⁴ - פתח כל פתח שירצה לכתחילה⁷⁵.

(72) בבא-בבבא יא: בכרייתא: "אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחד – בני מבוי מעכבין עליו". וכתב שם הר"ף, שכל זה במבוי שאינו מפולש, אבל במבוי מפולש אינם יכולים לעכב, שהרי הוא כרשות הרבים. (73) שהוא סתום משלשה צדדים. (74) משני צדדיו. (75) היינו, שלא היה קיים הפתח מעולם.

טו. היה⁷⁶ לו פתח סתום במבוי שאינו מפלש⁷⁷ - הרי זה פתחו⁷⁸ בכל עת שירצה; ואם פרץ את פצימיו⁷⁹ - בני מבוי מעכבין עליו⁸⁰. וכן אחד מבני מבוי שבקש לסתם⁸² פתחו ולהחזירו⁸³ למבוי אחר⁸⁴ - בני מבוי מעכבין עליו; שמא יבוא עליהם מס, ומתמעט מחלקן מן המס הקצוב על בני המבוי. לפיכך, מקום שאין המס קצוב על בני המבוי - הרי זה סותם פתחו בכל עת שירצה.

(76) שם יא: כרבי בכרייתא. (77) שאם הוא מפולש, מותר אף לכתחילה, כמו שכתב בהלכה הקודמת. (78) שהרי היה פעם פתוח, ועל-ידי-זה שסתמו לא אבד את זכותו. (79) המסגרות, שבהן נתונה הדלת, היינו המשקוף והמזוזות. שעל-ידי פריצה זו מתבטל הפתח לגמרי (מימרא של רבא שם). (80) כאילו פותח הפתח לכתחילה. ויתכן כי גם בני המבוי שבו הפתח הסתום מעכבים, וגם בני המבוי הראשון מעכבים, אם יש ענין של מס, וראה בהמשך דברי רבינו, ועיין הגהות מיימוניות אות ט. (81) שם יא: שתי בעיות של רב הונא, שהן אחת: "אחד מבני מבוי, שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר, בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו, אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת, אמר לו: בני מבוי מעכבין עליו, ואכסניא לפי בני אדם מתחלקת" (כן הגירסא ברי"ף דפוס קושטא, וכן הובא בשמו במגיד-משנה וכסף-משנה וכן בעוד כמה נוסחאות,

יכולים לעכב עליו, ראה למעלה. 98) וסיכום הדברים: כל חצר יכולה לפתוח פתחים חדשים בכל השטח שמפתחה ולחוצו, שבכל השטח הזה יש לה זכות שימוש. ולפיכך, לא

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ב' מנחם-אב ~

מצות עשה כא.

המצוה הכ"א – הצווי שנגצוינו ליראה מן המקדש הזה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה והפחד – וזו היא מוראת מקדש, והוא אמרו יתעלה: "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל). והגדרת יראה זו כמו שהזכירו בספרא (קדושים): "אֵינָהּ הוּא מוֹרָא? לֹא יִכְנַס לְהֵר הַבַּיִת בְּמָקְלוֹ וּבְמַנְעֻלוֹ וּבְאַפְנֵדָתוֹ (בגד שלובש אדם על גופו כדי שישפוג הזיעה, ואין דרך ללובשו בלי מלבוש עליו) וּבְאַבְקָ שֶׁעַל רִגְלָיו וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ קִפְנִדְיָא (מעבר, לקצר הדרך), וְיִרְקִיקָה מְקַל־וּחְמָר" (– ודאי שאסור). וכבר נתבאר בכמה מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר יתעלה: "ומקדשי תיראו" וזו חובה לעולם, אפילו בזמן הזה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון ספרא (שם): "אֵין לִי אֵלָא בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָדִים, בְּזִמְן שְׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִנִּין? תַּלְמוּד לומר: אֶת-שְׁבִיתִי תַשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירְאוּ – מֵהַ-שְּׁמִירַת שְׁבִית לְעוֹלָם, אֵף מוֹרָא מִקְדָּשׁ לְעוֹלָם". וְשֶׁם אָמְרוּ עוֹד: "לֹא מִן-הַמִּקְדָּשׁ אֵתָּה יֵרָא, אֵלָא מִמִּי שֶׁפָּקֵד עַל הַמִּקְדָּשׁ".

מבחינו", כלומר: לשמירה ולהליכה סביבו. ובמכלתא אמרו פלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד – אין לי אלא בעשה, מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר: ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתברר לך ששמירתו – מצות עשה. וְשֶׁם אָמְרוּ: "גְּדֻלָּה לְמִקְדָּשׁ שֵׁשׁ עָלֶיהָ שוֹמְרִין לְפִלְטוּרִין שְׁאֵין עָלֶיהָ שוֹמְרִין". וידוע שפלטורין – שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד ובמסכת מדות.

המצוה הס"ז – האזהרה שהזכרנו מלהשבית שמירת-המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם) וכבר באנו במצוה כ"ב ממצות עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות עשה; וכך נבאר כאן, שבטול דבר זה – מצות לא-תעשה, ולשון המכלתא: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד), אין לי אלא בעשה, ומניין בלא-תעשה? – תלמוד לומר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה), וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש תמיד ומדות.

המצוה הל"ה – הצווי שנגצוינו שיהא לנו שמן עשוי כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה) מוכן למשוח בו כל-כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י), וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן וכל-כליו; אבל אין מושחים בו את-הכלים לדורות, לפי שפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), ששבשיתחם של אלו – כלומר כלי המשכן – הקדשו כל-הכלים לעתיד לבוא, אמר יתעלה: "שמן משחת-קדש יהיה זה לי לדורותיכם" (שמות ל, לא). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ג – האזהרה שהזכרנו מלעשות שמן כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה: "ובמפתנתו לא

~ יום שני ג' מנחם-אב ~

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב – הצווי שנגצוינו לשמר את-המקדש ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-לילה כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו יתעלה לאהרן: "ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב), כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה ובניך אתם לפני אהל העדת – הנהגים מבפנים והלויים

מתוך מהדורת חזק

חלקת הכהנים לעשרים וארבע משמרות ואמר אחר-כך:
 "אלה פקדונם לעבודתם לבוא לבית-ה' כמשפטם בידי
 אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל", פשוט
 חקמים, שהוא רומז על שעבודת הכהנים היא נשיאת
 הארון על הכתף, וזהו שצוה ה' אלהי ישראל. ולשון
 ספרי (במדבר ז, ט): "כמשפטם וגו' כאשר צוהו ה' אלהי
 ישראל - היכן צוהו? ולכני קהת לא נתן וגו' בכתף
 ישאו". הנה נתבאר שזה מכלל המצוות.

המצוה הפ"ו - האזהרה שהזהרנו מלהוציא בדי
 הארון (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מתוך הטבעת, והוא
 אמרו יתעלה: "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו
 ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על לאו זה - לוקה. ובסוף
 מכות (כב). אמרו, כאשר הנכרי מוכרי מלקות: "והא
 איבא המסיר בדי הארון?" כלומר: שגם הוא לוקה.
 ואזהרתיה מהבא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך שהיא
 מצוה לא-תעשה ולוקין עליה.

~ יום רביעי ה' מנחם-אב ~

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג - הצווי שנוצטוו הלויים בלבד, לעבד
 במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שערים (ופתיחתן),
 ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבנות מסויימים), והוא
 אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבודת אהל מועד" (במדבר יח,
 כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה - יעבד; ואם
 לא רצה - לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא -
 על-כרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת עליו
 בהכרח. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת בכמה
 מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו משנה ז) ומדות (פרק
 א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא). שאין
 אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכלל הצווי במצוה זו
 בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלויים"
 (דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרת
 בשם ה'? הרי אומר: זו שירה".

המצוה הע"ב - האזהרה שהזהרנו הלויים מלהתעסק
 בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות לכהנים, והכהנים
 - מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות
 ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר: הכהנים
 והלויים, לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש.
 לפיכך באה האזהרה מאתו יתעלה לשמיהן יחד, שלא
 תעבוד אחת בעבודת האחרת - אלא כל-קבוצה במה
 שנוצטוה, כמו שאמר: "איש איש על-עבודתו ואל-
 משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלאו שבא בהן הוא אמרו

תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר על לאו זה, אם הוא מזיד
 - חיב כרת, כמו שבא בכתוב: "איש אשר-ינקח כמהו
 וכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג - חיב חטאת קבוצה.
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מפרתות (ה).

המצוה הפ"ד - האזהרה שהזהרנו מלמשח בשמן
 המשחה שעשה משה וזלת כהנים גדולים ומלכים בלבד,
 והוא אמרו יתעלה: "על-בשר אדם לא יסך" (שם, לב).
 וכרוי, שהנמשח בו במזיד - חיב כרת, אמר: "ואשר
 יתן ממנו על-זר ונקרת" (שם); ואם הוא שוגג - חיב
 חטאת קבוצה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש
 פרתות (ה).

~ יום שלישי ד' מנחם-אב ~

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לה. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה - האזהרה שהזהרנו מלעשות מגמר
 (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרת, כלומר:
 שיהיו אותן סממני תערכתו וביחס אותן המדות ויתפנו
 להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתה
 לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה
 כמותו וכוונתו להריח תמרתה - חיב כרת, אמר: "איש
 אשר-יעשה כמותו להריח בה ונקרת מעמיו" (שם, לח) אם
 הוא מזיד; ואם הוא שוגג - מקריב חטאת קבוצה. וכבר
 נתבאר גם דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ב - האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום
 קרבן במזבח הנזהב שבהיכל, והוא אמרו יתעלה: "לא-
 תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו"
 (שם ט) וכל-המקריב בו או הזורק עליו וזלת מה שמיוחד
 לו - לוקה.

המצוה הל"ד - שנוצטוו שישאו הכהנים את-הארון
 על כתפיהם כשנוצח להעבירו ממקום למקום, והוא
 אמרו יתעלה: "כפי-עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו"
 (במדבר ז, ט). ואף-על-פי שצווי זה נאמר אז ללויים, לא
 היה זה אלא מחמת מעוט מספר הכהנים באותו הזמן,
 פי אהרן הוא המתחיל (הכוונה החלה בו בלבד, ולכן היו
 הכהנים מעט בראשיתם); ואכל לדורות הרי המצוה חובה
 על הכהנים, והם הנושאים אותו, כמו שנתבאר בספר
 יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו, כט). וכאשר
 צוה דוד להעביר את-הארון בפעם השנייה אמר בדברי
 הקמים (דברי הימים-א טו, ט): "וישאו בגי-הלויים (והכוונה
 לכהנים) את ארון האלהים כאשר צוה משה כדבר ה'
 בכתפם במטות עליהם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
 בצורה זו). וכן כאשר הנכרי בדברי הקמים (שם כד, יט)

המצוה הל"ו — הצווי שצצטוינו שיהיו הפהנים עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא תהיה יד הכל מערבת, אלא ברגלים בלבד, שאז כל-המשמרות עובדות בשווה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (א ט, כב). שדוד ושמואל חלקום וצשאום כ"ד משמרות. ונתבאר בספד (נה), שבבגלים יד פלן שנה. והפיתוב שצאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו' ויבא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלוים העמדים שם לפני ה' חלק בחלק יאכלו" (דברים יח, יח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל-אות נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שערף — בשעה שישאל מכןסין בשער (עיר) אחד (וזה בירושלים) בשלשה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) מקריב על האבות. מה-מקריב אבות זה לזה? אתה בשבתך ואני בשבתי"; כלומר: הסכמתם על סדור משמרות העבודה: כל-שבוע — משמרה. וכך פרשו הפתגום (אונקלוס): בר ממטרתא דייטי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של אותו שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספד (נה).

~ יום חמישי ו' מנחם-אב ~

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

המצוה הל"ג — הצווי שצצטוינו הפהנים ללבש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת, ואחר-כך יעבדו במקדש, והוא אמרו ותעלה: "ויעשית בגדי-קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ב); "ואת-בגדיו תקריב והלבשתם כתנת" (שם כט, ח), ואלו הם בגדי כהנה: שמנה בגדים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשו, אפוד, מעיל וציץ) לכהן גדול וארבעה לכהן הקטן (כתנת, מכנסים, מגבעת, אבנט). וכל-פעם שעובד כהן בפחות מן-הבגדים המיוחדים לאותה העבודה או ביותר — עבודתו פסולה; ונוסף לכך חייב על כך מיתה בידי שמים, רצוני לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו בגמרא סנהדרין (פג). מפלל מחייב מיתה בידי שמים. ועל זה לא בא פסוק, אלא נאמר בפיתוב: "וחגרת אתם אבנט וגו' והיתה להם כהנה" (שם ט), וכא בפירוש (סנהדרין פג): "בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם — אין כהנתם עליהם והיו להו זרים". ויתבאר לקמן (לא תעשה עד) שזר ששמש — במיתה. ואמרו בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" — פירשה

יתעלה על הלוים: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרב ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך חזר לומר אל הפהנים ואמר: "ולא ימתו גם-הם גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלאו הנה. שפכו שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם. והיא: פלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרב" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת הפהנים; כהנים על עבודת הלוים מניין? — תלמוד לומר: גם-הם מעבודה לחכרתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן גידגדה, אמר לו: חזור לאחוריה! שפבר אתה מתחייב בנפשו, שאני מן-השוערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חייב מיתה בידי שמים. וכן הפהנים לא יגשו לעבודת הלוים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות. ובמלקותא: "אף אל-פלי הקדש ואל-המזבח לא יקרב" יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלוים על ידי הפהנים, הפהנים על-ידי הלוים מניין? תלמוד לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלוים על של כהנים במיתה, ואין הפהנים על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שצצטוינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, ולחסם להם מעלת [קדשה ו] כבוד קודמת וראשונה (לתת להם דין-קדימה) ואפלו יסרבו לכך — לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה' ותעלה, בין שלקחם לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמרו: "וקדשתו כי את-לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך" (ויקרא כא, ח). וכא הפירוש (גיטין נט): "וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולברך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על כרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוינו בה אנוחנו ואינה תלויה ברצון הפהן, וכך אמרו: "קדשים יהיו לאלהיהם" (שם ו) — "על כרחם"; "והיו קדש" — לרבות בפלי מומין; שלא נאמר, בין שנה אינו ראוי להקריב לחם אלהיו, מדוע נעדיפנו ונחלק לו כבוד וגדלה? לפיכך אמר: "והיו קדש" — הוצע המכבד פלו — תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים להם, ואיך צריך לנהוג עמם מנהג זה, במקומות מפורים בגמרא מפות וחלין (קלב); ובכורות (מה); ושבת (נה); וזולתן.

מתוך מהדורת חזק

אָמרו: "כול יהיו ישראל חִבִּין מִיתָה עַל הַהוֹרָה תִּלְמִיד לומר: "אתה וּבְנֶיךָ אֶתָּה וְגו' וְלֹא תִמָּתוּ", אֶתָּה וּבְנֶיךָ בְּמִיתָה, וְאֵין יִשְׂרָאֵל חִבִּין מִיתָה עַל הַהוֹרָה". וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָקֶד ד' מִכְּרָתוֹת (יג).

הַמִּצְוָה הַקִּס"ג — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַכֹּהֲנִים מִלְּהַכְנֵס לַמִּקְדָּשׁ בְּשָׁהֶם מְגֻנָּלִים בְּשַׁעֲרָם (מגודלי שער), כְּדָרָךְ שְׁעוּשִׁים הָאֲבֵלִים שְׂאִינֶם מִקְבָּצִים וּמִסְדִּירִים אֶת־שַׁעֲרָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רְאֵשִׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ" (שם, ו), אָמַר הַתַּרְגוּם: לֹא תִרְבֹּנוּ פְּרוּעַ. וּבִיחְזָקָאֵל (מד, כ) בָּאָר וְאָמַר: "וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ". וְכֵן אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּמִצְוָה: "וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ" (ויקרא יג, מה) אָמְרוּ בְּסִפְרָא: "יִגְדֵּל פְּרַע". וְעוֹד לִשׁוֹן סִפְרָא: "רְאֵשִׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ" — אֵל תִּגְדְּלוּ. וְכָכָר נִכְפַּל לֹא זֶה בִּכְהֵן גְּדוֹל וְאָמַר: "אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע" (שם כא, י). וְכַפַּל אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא תִחְשׁוּב שְׁזָה שְׂאֵמֶר לְאֶלְעָזָר וְלֹאִיתָמָר "רְאֵשִׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ", שֶׁהוּא מִחֻמַּת הַמַּת בְּלִבָּד, אָכֵל אִם עָשָׂה כֵּן שֶׁלֹּא דָרָךְ אֲבֵלוֹת יִהְיֶה מִתָּר; לְפִיכָךְ בָּאָר בִּכְהֵן גְּדוֹל שֶׁהוּא מִחֻמַּת הָעֲבוּדָה כְּדִי שִׁיָּהָ נֶאֱחָה. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִיתָה, כְּלומר: אִם שָׁמַשׁ בְּשֶׁהוּא פְּרוּעַ רֹאשׁ. וְכַלֵּל אֵלּוּ שְׁבִמִיתָה (תוספתא, סנהדרין פג). פְּרוּעֵי רֹאשׁ, שְׁנֶאָמַר: "וְלֹא תִמָּתוּ" (שם י, ו); אָכֵל אִם נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְהוּא פְּרוּעַ רֹאשׁ דְּלֹא עֵבֶד — הָרִי זֶה בְּאֲזָהָרָה, לֹא בְּמִיתָה.

הַמִּצְוָה הַקִּס"ד — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַכֹּהֲנִים מִלְּהַכְנֵס לַמִּקְדָּשׁ קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמָּתוּ" (שם). וּלְשׁוֹן סִפְרָא: "בְּגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ — אֵל תִּקְרְעוּ בְּגָדֵיכֶם". וְגַם לֹא זֶה נִכְפַּל בִּכְהֵן גְּדוֹל: "וּבְגָדֵי לֹא יִפְרֹם" (שם כא, י). וְדַע שֶׁכְּהֵן גְּדוֹל אָפְלוּ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה אֲסוּר לוֹ לִקְרוֹעַ בְּגָדָיו עַל מַת שְׁמַת לוֹ, וּבְגָלָל תּוֹסֶפֶת זוֹ כָּפַל אֶת־הֶלְאָו הַזֶּה. וּבְסִפְרָא (פרשת אמור): "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם — עַל מַתוֹ, כְּדָרָךְ שְׁבָגֵי אֲדָם פּוֹרְעִין וּפּוֹרְמִין עַל מַתִּיהֶן. בִּיצֵד? כְּהֵן גְּדוֹל פּוֹרֵם מִלְמָטָן (במקום שאינו נראה כליכר) וְהַהֲדִיּוֹט מִלְמַעְלָן". וְכַל־מִי שֶׁעֵבֶד וּבְגָדָיו קְרוּעִים — גַּם הוּא חִיב מִיתָה, לְפִי שְׁדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּקְרוּעֵי בְּגָדִים אֶחָד. אָכֵל הַכִּנְיָסָה לַמִּקְדָּשׁ בְּמִצְבָּה זֶה הָרִי הִיא בָּלָאוּ. וְכֵהֵן גְּדוֹל בְּלִבָּד אֲסוּר לוֹ לַעֲוֹלָם לִפְרוֹעַ וּלְפָרוֹם אָפְלוּ לֹא נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ, וְזֶהוּ הַחֲלוּק שְׁבִינוּ וְכֵן כְּהֵן הַדִּיּוֹט בָּזָה.

~ יום שישי ז' מנחם-אב ~

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

הַמִּצְוָה הַס"ח — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר כְּהֵן גְּדוֹל מִלְּהַכְנֵס לַמִּקְדָּשׁ בְּכָל־עַת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַמִּקְדָּשׁ, וְיִרְאָה לִפְנֵי

זוֹ לַמִּדָּה לְשַׁעֲתָהּ וְלַמִּדָּה לְדוּרוֹת; לַמִּדָּה לְשֵׁרוֹת יוֹם יוֹם וּלְשֵׁרוֹת יוֹם הַכַּפּוּרִים. בְּכָל־יוֹם מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב (שמונה בגדים של יום־יום שיש ביניהן מזהב), וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי לָבָן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). וְכָכָר נִתְבָּאָר בְּלִשׁוֹן סִפְרָא, שֶׁלְּבִישֵׁת בְּגָדִים אֵלּוּ מִצְוֹת עָשָׂה, וְהוּא אָמַרְם (ספרא אחרי־מוות): "וּמַנֵּינן שְׂאִין אֶהֱרֹן לֹבֵשׁ בְּגָדִים לְגִדְלָתוֹ אֲלֵא כִּמְקָמָם גְּזֹרֶת הַמֶּלֶךְ? תִּלְמִיד לומר: וַיַּעַשׂ כְּאִשְׁרֵי צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה" (ויקרא טז, לד). כְּלומר, שְׁבִגְדִים אֵלּוּ, אֶף־עַל־פִּי שָׁהֶם בְּתַכְלִית הִיפִי — שָׁהֶם זָהָב וְאֲבָגֵי שֶׁהֶם וַיִּשְׁפָּה וְזוֹלָתָן מִן־הָאֲבָגִים הִקְרוֹת — לֹא יִתְפַּנֵּן לְהִתְנַאֲוֹת בָּהֶם, אֲלֵא לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה, שֶׁצִּוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה, בְּלִבָּד; וְהִיא, שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדִים אֵלּוּ תָמִיד בַּמִּקְדָּשׁ. וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּלִם בְּפָקֶד ב' מִזְבָּחִים (יח). וּבִמְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת כַּפּוּרִים (עא: עב). וְסִפְרָא (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ח — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקָרוֹעַ פִּי (שפת) מִעַיִל כְּהֵן גְּדוֹל, אֲלֵא יִהְיֶה אֲרוּג כְּמוֹ סוּף וּגְבוּל (כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כְּפִי תִתָּרַא יִהְיֶה־לוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות כח, לב), וְהַקְוָרְעוֹ בְּמִסְפָּרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן — חִיב מִלְקוֹת.

הַמִּצְוָה הַפ"ז — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִהִסִּיר (להפריד) הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶסוֹד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶסוֹד" (שם, כח), אֲלֵא יִהְיֶה מִחֻבָּר לוֹ. וּבִסּוּף מִכּוֹת (כא). אָמְרוּ גַם־כֵּן, כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחֻבֵּי מִלְקוֹת: וְהָאִיכָא מִזִּח אֶת־הַחֹשֶׁן? וְאֲזִיזְהִימָה מִהָכָא מ"לֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן" הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַמִּזִּח — לֹוָקָה.

הַמִּצְוָה הַע"ג — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַכְנֵס לַמִּקְדָּשׁ אוֹ לְהוֹרוֹת בְּשׁוֹם דָּבָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֲנַחְנוּ בְּמִצְבָּב שֶׁל שְׁכָרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "זֵינן וְשָׁכָר אֶל־תִּשְׁתֵּי וְגו' בְּבִאכֶם אֶל־אֶהֱלָ מוֹעֵד וְגו' וְלַהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'" (ויקרא י, טיא). וּלְשׁוֹן הַתִּלְמוּד (נזיר לח): "שְׁתָּה רְבִיעִית (יין) אֵל יוֹרָה". וַיֵּשׁ בְּעֶנֶשׁ הֶלְאוּ הִנֵּה חֲלוּק, וְהוּא: שְׁשִׁיתוּי זֵין אֲסוּר לָהֶם לְהַכְנֵס מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עִם כָּל־הַהִיכָל, וְאִם נִכְנַס — חִיב מִלְקוֹת; וְאִם עֵבֶד כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי — חִיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים; וְאִם שְׁתָּה דָּבָר מִן (שָׂאָר) הַמְשַׁכְּרִים פָּרִט לִינן וְעֵבֶד — חִיב מִלְקוֹת בְּלִבָּד, לֹא מִיתָה; וְכַל־מִי שֶׁמוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי, בֵּין שֶׁהוּא כְּהֵן אוֹ יִשְׂרָאֵל — הָרִי הוּא עוֹבֵר עַל לָאוּ, בֵּין שֶׁהוּא שְׁתוּי זֵין אוֹ שָׂאָר הַמְשַׁכְּרִין. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמִיני): "זֵינן אֶל־תִּשְׁתֵּי", אֵין לִי אֲלֵא זֵין. מַנֵּינן לְרִבּוּת שְׂאָר מְשַׁכְּרִין? תִּלְמוּד לומר: "וְשָׁכָר". אִם כֵּן לָמָּה נֶאָמַר זֵין? עַל חִינן בְּמִיתָה וְעַל שְׂאָר כָּל־הַמְשַׁכְּרִין בְּאֲזָהָרָה" (במלקוֹת). וְשֵׁם אָמְרוּ: "מַנֵּינן שְׂאִינוּ חִיב אֲלֵא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה? תִּלְמוּד לומר: אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה בְּבִאכֶם אֶל־אֶהֱלָ מוֹעֵד". וְשֵׁם

השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות, והוא: שבהן גדול הזהר מלהכנס לקדש הקדשים אפילו ביום הכפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה וזוהי בזמן העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא יכנס למקום שראשי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים - הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל - הרי זה חייב מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת" - זה יום הכפורים; "אל-הקדש" - לרבות שאר כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" - להזהיר על כל-הבית. יכול על כל-הבית במיתה - תלמוד לומר: "אל-פני הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות". הא ביצד? אל-פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כו:) אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים".

המצוה הקס"ה - האזהרה שהזהירו הכהנים מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו: "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל גם לאו זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא, יב). ולשון ספרא (פרשת שמיני שם): "ומפתח אהל מועד" יכול בשעת העבודה ושללא בשעת העבודה, תלמוד לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", - הרי אומר בשעת העבודה. "כִּי-שָׁמַן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם" (שם י, ז) אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת עבודה חייבין מיתה, מניין לכל-הכהנים שכל-הדורות? תלמוד לומר: "כִּי-שָׁמַן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם". ידע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילנה את-המשחה (את המת). וזהו פשט הפתח באמרו: "ומן-המקדש לא יצא", וכן נתבאר בפרק ב' בסנהדרין (יח.), שאם מת לו מת - אינו יוצא אחר המשחה. ולמדו לכהן ממה שנגאמר: "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמת לו לעבוד ביום שמת לו מת. וכן הוא לשונם בסנהדרין (פד.). אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן הדיוט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) - חלל; כלומר: כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אונן. והרי הוא מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אונן, מן-הלמוד הזה. וכן נתבאר הפלל הזה בסוף הוריות (יב:) שבהן הדיוט אונן לא יעבוד, וכהן גדול עובד כשהוא אונן. הנה נתבאר לך שאמרו כאן "ולא יחלל", עשאהו שלילה, לא אזהרה - שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא אונן. ופשט הפתח שאמרו "ולא יחלל" טעם ללאו הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל. אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא"

המצוה הל"א - הצווי שנגזטינו להוציא הטמאים מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפמזהו לדורות העוזה, כמו שבאנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם): "וישלחו מן-המחנה" - אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטמאה. וכן נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה: "כִּי-יִהְיֶה כֹהֵן אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִיָּהֶּה טָהוֹר מִקְרָה-לֵילָה וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנֶה" (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למחנה תשלחו" (במדבר ה, ג) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל-מחוץ למחנה" - זה מחנה שכינה. ולשון המקלחא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה - בצעשה"; ומניין בלא-תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם". ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחוץ למחנה - מצות עשה.

המצוה הע"ז - האזהרה שהזהר כל-טמא מלהכנס לכל-המקדש (המשכן), אשר פמזהו לדורות (בבית

"לא יבא אל-תוף המנחה" – זו מצות לא-תעשה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש מסכת פלים בפרושנו.

~ שבת קודש ח' מנחם-אב * ~

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סמ. ע. עא.

המצוה הע"ה – האזהרה שהזהר בהן טמא מלעבוד, כשהוא טמא, והוא אמרו יתעלה לפניהם: "וינזרו מקדשי בגי-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב) ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מנין לטמא ששמש שהוא במיתה? דכתיב: דבר אל-אהרן וא-לבניו וינזרו וגו' ולא יחללו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו כי יחללו" (שם, ט) כשם שאותו החלול מיתה בידי שמים, כך כן אמן אמרו: "ולא יחללו את-שם קדשי" אם חללו ועבדו בטמאה – חייבין מיתה בידי שמים.

המצוה הע"ו – האזהרה שהזהר בהן טבול יום (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף-על-פי שקבר טהר, עד שיצריב שמשו, והוא אמרו יתעלה על הפהנים: "ולא יחללו שם אלהיהם" (שם כא, ו) והעובר על לאו זה – חייב מיתה בידי שמים – כלומר: טבול יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש בתורה, אלא הוא פרוש מקבל. ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם" (שם, א) אמרו: "אם אינו ענין לטמא – לפי שקבר נתבאר – תגהו ענין לטבול יום ששמש. ויליף (נלמד ב"גורה שווה) חלול חלול (מתרומה: מה שם במיתה אף כאן)". ומנהו שם מכלל מחייבי מיתה.

המצוה הכ"ד – הצווי שנוצטוו הפהנים בלבד לרחץ ידיהם ורגליהם כל-פעם שיצטרכו להפגס להיכל או לקרב לעבודה – וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו יתעלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ). ומצות עשה זו העובר עליה חייב מיתה בידי שמים, כלומר: שכהן ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים – חייב מיתה בידי שמים; והוא אמרו יתעלה: "ורחצו מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ב' מזבחים (יט ואילך).

המצוה הס"ט – האזהרה שהזהר בהן בעל מום

המקדש: כל-העורה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת עזרת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "ולא יטמאו את-מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד): אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה: ענש – "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ); אזהרה – "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמקלמא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב) – בעשה. ומנין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-מחניהם". וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד) ובספרא אמרו: "לפי שנאמר: והזהרתם את-בני-ישראל מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו – כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא מתחייב כרת – תלמוד לומר ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שנה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת אחרי-מות), על אמרו יתעלה: "ואם לא יכבסו ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו (אם לא רחץ) – ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו – בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על לאו זה, אם הוא מזיד – חייב כרת: ואם הוא שוגג – חייב קרבן עולה ויזרד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שבועות ובהוריות (ט) וכרתות (ב) ובכמה מקומות בזבחים.

המצוה הע"ח – האזהרה שהזהר כל-טמא (רוב הטמאים), מלהכנס למחנה לויה אשר כמוהו לדורות: הר הבית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח), ושם נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית והכתוב שפא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא יבא אל-תוף המנחה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים (סח), אמרו גם-כן: "ויצא אל-מחוץ למחנה" (שם) – זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות עשה: "ולא יבא אל-תוף המנחה" – זה מחנה לויה, מתקין (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור, אולי, כי הן פסוק) זה והן זה במחנה שכינה, ולעבור עליו בעשה ולא-תעשה? אם כן נכתב קרא ולא יבוא אל-תוף, כלומר: הנה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו – "המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה לויה. כלומר: שגם בה לא יבוא אל תוף המנחה. ולשון ספרי (שם):

(*) את השיעור של ערב תשעה באב יש ללמוד קודם חצות היום.

מום (קבוע) מלעבוד, והוא אָמרו: "אָשר יהיה בו מום לא יִקָּרב" (שם, יז), הפְּנִינָה בְּזָה: לא יִקָּרב לַעֲבֹדָה; וּבְשֶׁעֹבֵד בְּעַל מוֹם – לֹקָה. וְכֵן אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת אמור): "אֵין בְּעַל מוֹם בְּמִיתָה אֵלָא בְּאַזְהָרָה".

הַמְצָוָה הֶע"א – הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהר בְּעַל מוֹם עוֹבֵר מִלְּעֲבֹד כָּל-זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹתוֹ הַמוֹם (כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים), והוא אָמרו יִתְעַלָּה: "כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקָּרב" (שם, יח), וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "אָשר יהיה בו מום", אֵין לִי אֵלָא מוֹם קְבוּעַ, מוֹם עוֹבֵר מִזְמַן? – תִּלְמוּד לֹמַר: "כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם לֹא יִקָּרב". וְגַם הוּא אִם עֹבֵר וְעֹבֵר בְּמוֹם עוֹבֵר – לֹקָה. וְכֵן נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצָנָה זֹה, מוֹמִין עוֹבְרִין שֶׁל אֲדָם וּמוֹמִין קְבוּעִין, בְּפֶרֶק ז' מִבְּכּוּרוֹת (מג.).

מִלְּהַכְנֵס לְהִיכָל בְּכָל־לֵוִיתוֹ, כְּלוּמַר: הַמְצָבָה, וּבֵינֵן הָאוֹלָם וְלַמְצָבָה, וְהָאוֹלָם וְהַהִיכָל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֵין אֶל-הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמְצָבָה לֹא יֵגֶשׁ וְגו'" (ויקרא כא, כג), וְכֵן נִתְבָּאֲרָה בְּרִישׁ טְהָרוֹת (כלים פרק א משנה ט) שֶׁמִּבֵּין הָאוֹלָם וְלַמְצָבָה עִם כָּל-הַהִיכָל אֶסּוּר לְבַעֲלֵי מוֹמִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ לְהַכְנֵס לָשָׁם. וְנִתְבָּאֲרָה גַם בְּסִפְרָא (פרשת אמור שם) שֶׁשְּׁנֵי לְאוּיִן אֵלּוּ, וְהֵם: "אֶל-הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמְצָבָה לֹא יֵגֶשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִבְּלִעְדֵי הָאֲחֵר וּשְׁנֵיהֶם צְרִיכִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בְּעֶנְיֵן אֶחָד, וְהוּא הַגְּבֻלַת הַמָּקוֹם שֶׁאֶסּוּר לָהֶם לְהַכְנֵס אֵלָיו. וּמִי שֶׁהִזִּיד וְנִכְנַס מִן-הַמְצָבָה וּלְפָנֶיךָ, אֶפְלוּ שְׁלֹא לָשֵׁם עֲבֹדָה – לֹקָה.

הַמְצָוָה הַמְשָׁלִימָה שְׁבָעִים – הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהר בְּעַל

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נר"נ רב פעלים מלאכתו

מלאכת שמים מו"ה חיים שאול שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"א תמוז עם הפ"ג המוסגר בו שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ובמ"ש ע"ד מועמד ללמוד עם כתה בישיבת אח"ת אשר בהנהלתו, - מובן שזהו תלוי בכשרונו, הסתגלותו לתלמידים וכו', אלא שכפי כתבו נתוסף עוד ענין אשר מורה הוא בביה"ס הרשת, שזה מצריך התדברות עמהם, כי פשיטא שאין לגרום גרעון ח"ו בבתי ספר אלו.

ויהי רצון שיבשר טוב בכל הענינים האמורים במכתבו וכמובן וגם פשוט בהנוגע למצב הישיבה הק', לפלא הנפילת רוח שכותב אודות ענין זה, בערב ימי הגאולה די"ב וי"ג תמוז, שבדאי ידוע לו פירוש הכתוב, והימים האלה (כשהם) נזכרים (ה"ה גס) נעשים, ואשר דברי צדיקים ופעולותיהם והמשכות שפעלו קיימים לעד, אלא שגם בזה צ"ל העבודה בשמחה ובטוב לבב, שבמילא בא חוזק הבטחון, וכמסופר גם בהתעודות די"ב תמוז זה כאן, דברי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, ב"יב תמוז תרנ"ה בביאור אגה"ק חגרה בעוז מתני' וסיומו, עוז איז מס"נ, מסירת נפש איז אזוי און נט אנדערש, וכזה צ"ל גם בהנוגע להישיבה שמוכרחת קיומה והתפתחותה, אזוי און נט אנדערש ואז גם מוצאים הדרכים לזה בקלות יותר וכנראה במוחש.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נביאים

עמום פרקה ח"ד

ח עֲשֵׂה כִּימָה וְכִסִּיל וְהַפֶּךְ לִפְקֹר צִלְמוֹת וַיּוֹם לַיְלָה הַחֲשִׁיד הַקּוֹרָא לְמִי־הֵימָּן וַיִּשְׁפֹּכֶם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ יְהוָה שְׁמוֹ: ט הַמְבִלִּיג שָׂדַע עַל־עֵצוֹ וְשָׂדַע עַל־מִבְצָר יָבוֹא: י שְׁנָאוֹ בְּשַׁעַר מוֹכִיחַ וְדָבָר תָּמִים יִתְעַבּוּ: יא לָכֵן יַעַן בּוֹשְׁסֵכֶם עַל־דָּל וּמִשְׁאֵת־בֵּר תִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּתֵי גִזִּית בְּנִיתֶם וְלֹא־תֵשְׁבוּ בָּם פְּרִמֵי־חֲמֹד נִטְעָתֶם וְלֹא תִשְׁתּוּ אֶת־יֵינֶם: יב כִּי יִדְעֹתִי רַבִּים פִּשְׁעֵיכֶם וְעַצְמֵיכֶם חֲטָאֲתֵיכֶם צָרִי צָדִיק לִקְחֵי כָפָר וְאֲבִיוֹנִים בְּשַׁעַר הַטּוֹ: יג לָכֵן הַמִּשְׁכִּיל בָּעֵת הַהִיא יָדָם כִּי עַת רָעָה הִיא: יד דְּרָשׁוּ־טוֹב וְאַל־רָע לְמַעַן תִּחְיוּ וַיְהִי־כֵן יְהוָה אֱלֹהֵי־צִבְאוֹת אֲתֶכֶם בְּאֶשֶׁר אָמַרְתֶּם:

רש"י

כמו בוססו את חלקתי (שם יב): ומשאת בר תקחו. זקיפת מלווה שהפקעתם עליהם השערים למכור להם תבואה בריבית כדי ליטול נחלתם מהם לפיכך בתים וכרמים אשר בניתם ונטעתם על אותן הנחלות לא יתקיימו בידכם, ומשאת ל' משא שמכביד' עליהם: כרמי חמד. כרמי חמדה: (יב) צוררי צדיק. מעיקין ליה לזכאה: בשער הטו. בשערי בתי דיניכם הטו משפט אביוני': (יג) המשכיל. מי שהוא חכם ידום בבא הרעה ולא ירהר אחר מדת הדין שהרי כל אלה עשו: כי עת רעה היא. עת המזומנת לקבל רעתם: (יד) ויהי כן וגו'. אם זאת תעשו אז יהי המקום עמכם כאשר אמרתם בלבבכם שתתקיים לכם גדולתכם:

(ח) ויום לילה החשיך. ויש ששעתו עומדת לו כאור היום ואני מחשיכו ללילה: הקורא למי הים. יונתן תרגם דאמר לכנשא משריין סגיאין כמי ימא ומבדר להון על אפי ארעא. רבותינו פירשו על דור אנוש שהציף עליהם את מי אוקינוס: ה' שמו. לו היה לכם לעבוד והוא היה מגביר אתכם על שונאיכם: (ט) המבליג. המגביר כמו ואבליגה מעט (איוב י) מבליגיתי עלי יגון (ירמיה ח): שוד. אדם שדוד וחלש דמגבר חלשין על תקיפין ובזווין על כרכי תקיפין משליט: (י) שנאו בשער מוכיח. אתם לא יראתם מפניו ומפני נביאיו, ושנאתם את המוכיחים אתכם בשערי בתי דינא: (יא) בושסכם. כמו בוססכם על דל שאתם רומסין ורופסים על ראשו

מצודת ציון

(ח) כימה וכסיל. שמות מזלות: צלמות. צלו של מות והוא חשכת הקבר: (ט) המבליג. ענין חוזק כמו ואבליגה מעט (איוב י): שוד. ענין חורבן ואבדון כמו משוד כי יבוא (שם ה): (י) יתעבו. מל' תיעוב ושיקוץ: (יא) בושסכם. כמו בוססכם והוא ענין רמיסה כמו בוססו את חלקתי (ירמיה יב): ומשאת. מל' משא: בר. תבואה כמו לשבור בר (בראשית מב): גזית. אבנים מסותתים כיושר כמו ולא תבנה אתהן גזית (שמות יז): (יב) ועצומים. חזקים: צוררי. מל' צר ואויב: כופר. פדיון: (יג) ידום. ענין שתיקה כמו וידום אהרן (ויקרא י):

מצודת דוד

(ח) עושה כימה וכסיל. מוסב למקרא שלפני פניו שאמר דרשו את ה' והוא זה העושה כימה וכסיל עם כי המה מתחלפים בפעולותיהם כימה מקרר וכסיל מחמם: והופך וגו'. את הצלמות מהפך להיות בוקר ואת היום מחשיך להיות לילה: הקורא למי הים. להעלותם בעבים ואחר זמן שופכים ע"פ הארץ: ה' שמו. המורה שהוא אדון הכל: (ט) המבליג. הלא הוא מחזק שוד וחורבן על עם עז: ושוד. ר"ל וכן יבוא חורבן על המבצר שאתם בוטחים בו וכאומר הואיל וכן דרשו את ה' וחיו: (י) שנאו. והם עכ"ז שנאו בשער את הנביא המוכיח ר"ל אף בשער העיר במקום פרסום המה מראים שנאה על המוכיח: ודובר תמים. ומי שמדבר דברים תמימים

וישרים אותו מתעבים: (יא) יען בושסכם. בעבור שרמיסת רגליכם הוא על הדל ותגזלו ממנו המשא של תבואה שעל שכמו לזה בתי הגזית שבניתם והרי הם שלכם ואעפ"כ לא תשבו בם כי האויב יקחום וכן כרמים חמודי' שנטעתם ושלכם המה ועכ"ז לא תשתו אתם את יינם כ"א האויב: (יב) רבים פשעיכם. אשר פשעיכם רבים וחטאתיכם המה חזקים אתם צוררים את הצדיק ולוקחים כופר לפטור מעונש מיתה את המחויב ובשער מקום המשפט מטים דין האביונים: (יג) לכן. בעבור המשפטים האלה הנה המשכיל ידום בעת בוא הפורעניות ולא ירהר אחר מדת הדין כי בא העת שיקבלו הרעה כי נתמלאה הסאה: (יד) דרשו טוב. לכן דרשו לעשות טוב ואל תדרשו לעשות רע למען תשיגו את החיים: ויהי כן וגו'. ר"ל כן יהיה ה' עמכם תקוע בלבבכם כאשר אמרתם ונדרתם בעת שקבלתם אותו לאלוה:

כתובים

תהלים פרקה ד-י

ד יהוה בקר תשמע קולי בקר אענה לך ואצפה: ה פי לא אלהי פני רשע | אתה לא יגור רע: ו לא יתיצבו הוללים לגור עיניך שנאת פלפלי און: ז תאבד דברי כזב אישדמים ומרמה יתעב | יהוה: ח ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אלהיכל קדשך ביראתך: ט יהוה | נחני בצדקתך למען שוררי הישר לפני דרכך: י פי אין בפינו נכונה קרבם הוות קברפתות גרונם לשונם יחליקון: יא האשימם | אלהים יפלו ממועצותיהם ברב פשעיהם הדיחמו פימרו כך: יב וישמחו כל חוסי כך לעולם ירגנו ותסד עלימו ויעלצו כך אהבי שמך: יג פיאתה תברך צדיק יהוה כצנה רצון תעטרנו:

רש"י

(ט) שוררי. עויני המצפים שאבגוד כך ותעזבני, שוררי כמו (במדבר כד) אשורנו ולא קרוב: (י) כי אין בפינו נכונה. נראים כאוהבים והם אויבים: קרבם הוות. מחשבותם מרמה: קבר פתוח גרונם. לבלוע יגיע אחרים כקבר הבולע את הגוף: יחליקון. דברי חלקלקו: (יא) ממועצותיהם. שהם יועצים על ישראל, ואז ישמחו כל חוסי כך: (יב) ותסך עלימו. תגונן ותסוכך עלימו: ויעלצו כך. כשיראו שאתה תברך רעך ואוהבך: (יג) כצנה. המקפת שלש רוחותיו של אדם: רצון. נחת רוח אפימנ"ט בלעז: תעטרנו. תסוכבנו כמו (ש"א כג) ושאלו ואנשיו עוטרם אל דוד ואל אנשיו:

(ד) בקר תשמע קולי. בבוקר אני קורא לך עליהם שהוא עת משפט ברשעי כמו שנאמר לבקרים אצמית כל רשעי ארץ (לקמן קא) היה זרועם לבקרים (ישעי' לג) כי בבקר בבקר יעבור (שם כח): בקר אענה לך. תפלתי על זאת, אערוך לי מערכה הוא כך חברו מנחם: ואצפה. שתעשה בהם משפטים: (ה) כי לא אל חפץ רשע אתה. ונאה לך לאבד הרשעה מן העולם: לא יגורך רע. לא יגור אצלך: (ו) הוללים. משתטים ובלשון משנה מעורבבין: (ז) איש דמים ומרמה. זה עמלק וזרעו: (ח) ואני. אבא ביתך להודות לך ברב חסדך שהפלת עלינו להראותנו נקמה מהם:

מצודת ציון

(ד) ואצפה. ואקוה: (ה) יגורך. ידור עמך: (ו) הוללים. שוטים וערובי הדעת וכן ודעת הוללות וסכלות (קהלת א'): און. עמל ושקר: (ט) שוררי. ענין הבטה כמו לא תשורני עין (איוב ד'): (י) נכונה. מלשון נכון וישר: קרבם. תוך לבם: הוות. שבר כמו עד יעבור הוות (לקמן נ"ו): גרונם. צוארם כמו קרא בגרון (ישעיה נ"ח): יחליקון. ענין דברים רכים: (יא) האשימם. מלשון אשמה: מרו. מלשון מרי ומרד: (יב) ותסך. מלשון סכך: ויעלצו. וישמחו: (יג) כצנה. דומה הוא למגן: תעטרנו. ענין סבוב וכן עוטרם אל דוד (שמואל א' כג) ע"ש שהעטרה מסבבת את הראש:

מצודת דוד

(ד) בוקר. בכל בוקר תשמע קולי כי בהיות הבוקר אסדר לפניך תפלתי ולא הקדמתי לה דבר הרשות ולזה אקוה אשר תשמע קולי: (ה) כי לא וגו'. ולא תתן כח ביד הרשעים המריעים לי: לא יגורך. לא ידור הרע אצלך והוא דרך משל לומר שהרע שנאו למקום: (ו) לא יתיצבו. אינך חפץ שרשעים יעמדו מול עיניך: (ז) תאבד. ידעתי שתאבד את המדבר עלי כזב בפני שאול כי מעולם יתעב ה' את האורב על דם רעהו ובמרמה דבר עמו באהבה וכ"כ יתעב ויאבד את המדבר עלי כזב כי הלא עמי מרמה ידבר כאילו הוא לי לאוהב: (ח) ברוב חסדך. בעבור רוב החסד שתעשה עמדי אבוא בביתך להשתחוות: ביראתך. ולא להתייר בפני אנשים:

(ט) נחני בצדקתך. תן בלבי ללכת בדרך צדקה ולמען הרשעים הללו המביטים ומצפים על מפלתי לבל יאמרו ידיהם רמה תן בלבי להיות דרכך ישר בעיני ולא אכשל בה כי אז בוודאי לא יוכלו לי: (י) כי אין בפינו נכונה. אין בפה אחד מהם נכונים נראים כאוהבים והמה לאויבים: קרבם. בקרב לבם חושבים הוות לשבר אותי וגרונם כקבר פתוח כי שואפים לבלעני כקבר הבולע את המת ובלשונם ידברו חלקלקות ואינם יוצאין מן הלב: (יא) האשימם. לכן האשימם במשפט ויפלו בשפל המצב בעבור רוע עצתם וכפי רוב פשעיהם כן הדיחם מדחי אל דחי כי הלא כך מרדו כי הזהרת על זה: (יב) וישמחו. אבל החוסים כך ישמחו לעולם ואתה תסך עליהם מפני הרעה: כך. בתשועתך: (יג) כי אתה וגו'. סרס המקרא כי אתה ה' תברך צדיק: כצנה. כמו שהצנה מסבבת את הגוף כן תסוכבנו ברצון:

משניות מסכת זבחים

פרק חמישי

א איזהו מקומן של זבחים? קדשי קדשים – שחיטתן בצפון. פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן מעון הוזה על בין הבדים, ועל הפרכת, ועל מזבח הזהב; מתנה אחת מהן מעפפת. שירי הדם הוזה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון. אם לא נתן – לא עפב.

פירוש ברטנורא

ה א איזהו מקומן של זבחים, קדשי קדשים. עולות חטאות ואשמות: שחיטתן בצפון. עולה, בהדיא כתיב בה (שם א') ושחט אותו על ירך המזבח צפונה. חטאת, כתיב בה (שם ו') במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. אשם, כתיב בה (שם ז') במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם: שחיטתן בצפון. והא דלא תני הכא וקבול דמן בכלי שרת בצפון, אע"ג דכולהו קבלת דמן בצפון במקום שחיטה, דסמוך לשחיטה כתיב ולקח מדם הפר, אלא, משום דאיכא אשמו של מצורע שהכהו היה מקבל מקצת דמו בכפו, דכתיב (שם י"ד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן, מה נתינה בעצמו של כהן, באצבעו, אף לקיחה בעצמו של כהן, משום הכי לא כתב הכא וקבול דמן, שאין קבול דמן שוה. ומשום דלא פני ליה בלא קבלת כלי, שלאחר שקבל כהן אחר מקצת דם בידו. היה כהן אחר מקבל הדם בכלי, משום הכי הדר תני בהדיא אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון: **פר ושעיר של יום הכפורים.** אע"ג דצפון בעולה הוא דכתיב, הקדים תנא לחטאות ברישא, דאידי דאתי מדרשא חביבא ליה. וחטאות פנימיות אידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חטאות. ואינהו נמי שחיטתן בצפון דכתיב (שם ד') ושחט את החטאת במקום העולה, וקרא יתירא הוא, דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, אלא זה בנה אב לכל החטאות שיהיו טעונות צפון: וקבול דמן בכלי שרת. דכתיב בעולת סיני (שמות כ"ד) וישם באנגות, ומננו למדו כל הזבחים להיות טעונים כלי: הוזה על בין הבדים. עומד בין שני בדי ארון ומוזה אחת למעלה ושבע למטה כנגד עובי של כפורת, ולא היו נוגעים בה: ועל הפרוכת. דכתיב (ויקרא ט"ו) וכן יעשה לאהל מועד: ועל מזבח הזהב. כדכתיב ויצא אל המזבח. בסדר עבודת יום הכיפורים בפרשת אחרי מות: מתנה אחת מעפפת. כדאמרן בפרק בית שמאי (דף ל"ז) דבפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר

משניות מבוארות – קהתי

וישם באנגות", ומכאן למדים לכל הזבחים, שטעונים כלי שרת; וכתוב (ויקרא ז, כט-ל): "ושחט את החטאת במקום העולה, ולקח הכהן מדמה באצבעו", ומכאן שקבלת הדם היא בצפון, שדורשים: "במקום העולה, ולקח הכהן מדמה", שאף הלקיחה מדמה היא בצפון. **וידענו** על בין הבדים – של הארון, כמו שכתוב (ויקרא טו, יד-טז): "ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת יוזה שבע פעמים מן הדם באצבעו. ושחט את שעיר החטאת... ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר", היינו שהיה הכהן הגדול עומד בין שני בדי הארון ומוזה כנגד עוביה של הכפורת, אחת למעלה ושבע למטה, **ועל הפרכת** – שבהיכל, שכתוב (שם שם, טז): "וכן יעשה לאהל מועד", ודרשו: כשם שהוא עושה לפני ולפנים כך הוא עושה בהיכל, שמוזה מדם הפר ומדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה כנגד הפרוכת, **ועל מזבח הזהב** – שבהיכל, שכתוב (שם שם, יח-יט): "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב. והוזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים, וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל", כלומר שהיה מערב מדם הפר ומדם השעיר ומוזה משניהם ארבע הזיות על ארבע הקרנות של המזבח מבחוץ; מתחיל מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית; ואחר כך מזה שבע פעמים על טהרו של מזבח הזהב (למעלה). **מקנה אחת מהן מעפפת** – שאם חיסר אחת ממנתות דמיה, לא כיפר. בגמרא למדים זה מפר העלם דבר של ציבור (זבחים לו, ב). **שירי הדם הוזה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון** – שכתוב (ויקרא ז, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד", ואוהל מועד למעברו של מזבח החיצון היה. **אם לא נתן** – אם לא שפך את שירי הדם על היסוד, **לא עפב** – את הכפרה, שלאחר ההזאות ומתן הדמים בפנים כתוב (ויקרא טז, כ): "וכלה מכפר את הקודש", ומשמע שכבר הושלמו כל הכפרות כולן (גמרא זבחים נב, א).

~ יום ראשון ~

באור משנה א

כבר הזכרנו בפתיחה, שפרק זה בא ללמד דיני מעשה הקרבנות וההבדלים שביניהם. והואיל והפרק כולל עיקרי הדינים של כל הקרבנות לפיכך הוכנס לסידור התפילה, שהוא אדם לומדו בכל יום, שכן אמרו (מנחות ב, יא): "זאת תורת החטאת", זאת תורת האשם" – כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם. וכן מובא בגמרא (מגילה לא, ב): "אמר אברהם לפני הקב"ה: שמה חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר לו: לא. אמר לפני: רבנו של עולם! "במה אדע" (בראשית טו, ח)? אמר לו: "קחה לי עגלה משולשת" (שם שם, ט; כלומר הקרבנות יכפרו עליהן). אמר לפני: רבנו של עולם! תינח בזמן שבית המקדש קיים; בזמן שאין בית המקדש קיים, מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנית להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן. מעלה אני עליהן כאילו מקריבים לפני קרבן, ומוחל אני על כל עונותיהם".

איזהו מקומן של זבחים – איזהו מקום שחיטתם, ומקום קבלת דמם ומקום זריקת דמם ומקום אכילתם? **קדשי קדשים** – והם: חטאת, עולה, אשם ושלמי ציבור (כבשי עצרת). כפי שיבאר להלן, **שחיטתן בצפון** – בצפונה של העזרה, שכן כתוב בעולה (ויקרא א, יא): "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה"; ובחטאת כתוב (ויקרא ו, יח): "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת"; וכן כתוב באשם (שם ו, ב): "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם"; ושלמי ציבור למדים מעולה, שכתוב (במדבר י, י): "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" – מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים; מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון (זבחים נה, א). **פר ושעיר של יום הכפורים** – מכאן מתחילה המשנה לפרט את הקרבנות, והיא פותחת בחטאות, שכן פר ושעיר של יום הכיפורים חטאות הן, כמו שכתוב (ויקרא טז, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו", וכן כתוב (שם שם, ט): "והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה', ונעשה חטאת", **שחיטתן בצפון** – כמבואר למעלה, וקבול דמן בכלי שרת בצפון – שכתוב בעולת סיני (שמות כד, ו): "ויקח משה חצי הדם

ב פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים – שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון הניח על הפרכת, ועל מזבח הזהב; מתנה הניח אחת מהן מעקבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון; אם לא נתן – לא עקב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן.
ג חטאות הצבור והיחיד – אלו הן חטאות הצבור: שעירי ראשי חדשים ושל מועדות – שחיטתן בצפון,

פירוש ברטנורא

החטאת כן יעשה לו, וקרא יתירא הוא, לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. ודרשנין ועשה לפר, זה פר יום הכיפורים, דברדיה נמי מתנה אחת מעקבת כמו פר העלם דבר: שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי. כדכתיב (ויקרא ד') אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד, ואוהל מועד למעורבו של מזבח החיצון היה: אם לא נתן. שירי הדם ליסוד, לא עקב הכפרה. דבחר הואות ומתן דמים לפנים כתיב (שם י"ז) וכלה מכפר את הקדש, דמשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן:

ב פרים הנשרפים. פר העלם ופר כהן משיח, שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: ושעירים הנשרפים. שעירי עבודה זרה. שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם: הוזה על הפרוכת. שבע הויות על הפרוכת. אבל בין הברים לא כתיב ברו הוזה כמו בפר של יום הכיפורים דכתיב ביה (שם) והוזה באצבעו על פני הכפרות: אלו ואלו. של יום הכיפורים ושאר הנשרפים: נשרפים בבית הדשן. למקום שמוציאים שם את הדשן של מזבח החיצון, דכתיב ביה (שם י') והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. ובפרים הנשרפים כתיב (שם ד') על שפך הדשן ישרף:

ג אלו הן חטאות הצבור. שאנו צריכין להזכירם, שהרי הפנימיות כבר נשנו: שעירי ראשי חדשים ושל מועדות. שהן על מזבח החיצון: שחיטתן בצפון. שהרי למדנו בבבלין אב לכל החטאות שהן טעונות צפון: עלה בכבש ופנה לסוכה. מפני שדמה ניתן על הקרנות ובאצבע, צריך לעמוד על גבי סוכה. אבל

משניות מבוארות – קהתי

הפרוכת ועל מזבח הזהב (פר ושעיר יום יום הכיפורים – גם על בין הבדים בקודש הקדשים); ומכאן – חטאות אלו נקראות "חטאות פנימיות". משנתנו באה ללמד בענין החטאות שדמן נזרק על המזבח החיצון שעמד בעזרה, ונקראות הן "חטאות חיצוניות".

להבנת הלכות מעשה הקרבנות ובעיקר ענין זריקת הדם על המזבח החיצון, אנו נותנים לקמן את ציור המזבח, ונבאר כאן בקצרה את מבנהו על פי מסכת מדות (פרק ג משנה א). המזבח היה מורכב משלושה חלקים – בצורת שלושה ריבועים זה על גב זה: החלק התחתון נקרא "סודר"; בליטתו למטה היתה גבוהה אמה ורחבה אמה. ברם, בליטה זו של היסוד לא היתה מקיפה את כל צדדי המזבח, אלא היתה נמשכת על פני צד מערב – 32 אמה, ועל פני צד צפון – 32 אמה; וממערב היתה עוד נכנסת אמה אחת לצד דרום, וכן מצפון – אמה אחת לצד מזרח. וכל שאר צד דרום וצד מזרח היה בליטת היסוד (אמנם יש דעות אחרות בענין זה, אך מכל מקום, לכל הדעות בוית דרומית מזרחית לא היתה בליטת היסוד). החלק האמצעי היה 30 אמה על 30 אמה בגובה 5 אמות, בליטתו, שהיתה רחבה אמה וגבוהה חמש אמות, נקראת "סוכה", שכן היתה מקיפה את המזבח כולו. החלק העליון היה 28 אמה על 28 אמה בגובה 3 אמות, והוא נקרא "המזבח". בארבע פינותיו היו ארבע "קרנות המזבח", שכל אחת מהן היתה בת אמה מעוקבת, אמה על אמה בגובה אמה. נמצא המזבח היה גבוה עשר אמות: אמה אחת היסוד חמש אמות הסוכה, שלוש אמות ה"מזבח", ואמה אחת הקרנות. באמצע גבוהו, דיינו בגובה חמש אמות מהרצפה, וארבע אמות מהיסוד, הקיף את המזבח קי ארום ברוחב טפח, הנקרא "חוט הסוכה", כמו שהוכחנו כבר לעיל (ב, א). מציוד הדרומי של המזבח היה הכבש, שבו היו עולים אל המזבח, ארכו (שיפועו) 32 אמה, ורחבו 16 אמה. משני צידי הכבש היו שני כבשים קטנים: אחד מצד ימין (ממזרח) – שהיו עולים בו אל הסוכה, ושני מצד שמאל – שהיו יורדים בו מן הסוכה אל היסוד. והרי ציור המזבח, (כפי שנוצב על ידי מנחם המקדש) כפי באורנו (עם ציון פרטים נוספים).

חטאות הצבור והיחיד, אלו הן חטאות הצבור – היינו החטאות החיצוניות, כפי שבארנו בהקדמה: שעירי ראשי חדשים – ושעירי המוספים של ראשי חדשים, ושל מועדות – ושעירי המוספים של המועדים (במדבר כח, יא-טז): כל החטאות הללו, בין חטאות הציבור ובין חטאות היחיד, שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון – שלמים בבניין אב לכל החטאות, שהן טעונות צפון (בדסנורא). ודמן טעון ארבע מתנות – ארבע זריקות, על ארבע קרנות – של המזבח החיצון. פיצד – נותן הכהן את המתנות על ארבע הקרנות? עלה בכבש – עלה הכהן, עם כלי הדם שבדיו, בכבש של המזבח, ופנה לסוכה – פנה לצד ימין ועלה בכבש הקטן אל הסוכה, כמו שבארנו בהקדמה; ועמד הכהן על הסוכה, כדי שיוכל לתת באצבעו את מתנות הדם על קרנות המזבח (וראה ויקרא ד, ז), ובה לו לקרן דרומית מזרחית – שהכבש בדרומו של המזבח, והכהן היה פונה לימין, ופוגע תחילה בקרן דרומית מזרחית, ונותן מן הדם עליה; והיה הולך ומקיף בסוכה, עד שהגיע לקרן מזרחית

ב אור משנה ב

פרים הנשרפים – פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח (כמבואר ענינם במסכת הוריות א, א; ב, א), ושעירים הנשרפים – שעירי חטאת של עבודה זרה, כמו שבארנו בפרק הקודם (משנה ד), שהוקשו לפר העלם דבר של ציבור לכל דבריהם; שחיטתן בצפון – בצפונה של העזרה, וקבול דמן בכלי שרת בצפון – כמבואר במשנה הקודמת, ודמן טעון הניח על הפרכת – שכתוב בפר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד, יז): "וטבל הכהן אצבעו מן הדם, והוזה שבע פעמים לפני ה' את פני הפרוכת", וכן כתוב בפר המשיח (ויקרא ד, ז): "וטבל הכהן את אצבעו בדם והוזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש"; וכיון שכתוב "הקודש" למדים שהיה מתכוון כנגד בין הבדים, אבל בין הבדים לא כתוב בהם; ועל מזבח הזהב – ארבע מתנות על ארבע קרנותיו, כמו שכתוב בפר כהן משיח (שם שם, ז): "ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטורת הסמים", וכן כתוב בפר העלם דבר של ציבור (שם שם, יח): "ומן הדם יתן על קרנות המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד". מתנה אחת מהן מעקבת – שכתוב (שם שם, כ): "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכפר עליהם הכהן", פסוק זה מיוחס הוא, ובא הוא ללמדנו, שאם חסר אחת מכל המתנות לא עשה כלום (גמרא זבחים טז, א). שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון – כמבואר במשנה הקודמת; אם לא נתן – את שירי הדם על יסוד המזבח, לא עקב – שכתוב בפר כהן משיח (שם שם, כ): "וכפר עליהם הכהן ונסלח להם", ודרשו: אף על פי שלא נתן שירי הדם על יסוד המזבח (גמרא זבחים טז, א). אלו ואלו – פר ושעיר של יום הכיפורים ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, נשרפין בבית הדשן – והוא מחוץ לירושלים, מקום שמוציאים לשם את הדשן של המזבח החיצון, שכתוב (ויקרא ו, ד): "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור", ובפר הכהן המשיח כתוב (ויקרא ד, יב): "על שפך הדשן ישרף", והוא הדין לפר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה וכן לפר ושעיר של יום הכיפורים, שכן הוקשו זה לזה, כפי שלמדים בגמרא מן המקראות.

~ יום שני ~

ב אור משנה ג

בשתי המשניות הקודמות למדנו בענין החטאות שדמן נזרק בפנים ההיכל, על

וְקָבֹל דָּמָן בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָן טְעוֹן אֲרָבַע מִתְּנוֹת עַל אֲרָבַע קָרְנוֹת. כִּיצַד? עָלָה בַּכֶּבֶשׁ, וּפְנָה לְסוֹבֵב, וְכֹא לֹא לְקֶרֶן דְּרוּמִית מְזֻרְחִית, מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, מְזֻרְחִית דְּרוּמִית. שְׂרֵי הָדָם הָיָה שׁוֹפֵד עַל יְסוֹד דְּרוּמִי. וְנֶאֱכָלִין לִפְנֵים מִן הַקְּלָעִים, לִזְכְּרֵי כֹהֵנָה, בְּכָל מֵאֲכָל, לְיוֹם וּלְלֵילָה עַד חֲצוֹת. ד' הַעוֹלָה, קִדְשֵׁי קִדְשִׁים – שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן, וְקָבֹל דָּמָה בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצָּפוֹן, וְדָמָה טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע, וּמְעוֹנָה הַפֶּשֶׁט, וְנִתְּנָה, וְכָלִיל לְאִשִּׁים.

פירוש ברטנורא

בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה, עומד על הרצפה אצל זית המזבח וזורק מן הכלי, וכל מקום שיועיל למזבח כשר: ובא לו לקרן דרומית מזרחית. שבה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן (ויצא דף ט"ז) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, והכבש בדרום, וכשעולה בו ופניו למזבח נמצא ימינו למזרח, ופונה לימינו למזרח ובא לו לאותה הקרן והולך ומקריב בסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב דהיינו דרך ימין. ואמה על אמה ברוב אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית וזוית שבו, קרוי קרן: על יסוד דרומית. דילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות ושיירי הדם בידו, מציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (ויקרא ד') אשר פתח אהל מועד, דהיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף ירידתו מן הכבש נותן השיירים בסמוך לו, דהיינו יסוד דרומי סמוך לכבש, שהכבש בדרום: לִפְנֵים מִן הַקְּלָעִים. לפי שבמשכן היו קלעים היקף לחצר אהל מועד, ובחטאת כתיב (שם ו') במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד. ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: לִזְכְּרֵי כֹהֵנָה. דגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר ככהנים יאכל אותה: בכל מאכל. משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלא צלי, תנא בכולהו בכל מאכל: לְיוֹם וּלְלֵילָה. דכתיב (שם ו') ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו, יאכל למדנו לתורה שנאכלת ליום אחד. חטאת ואשם מנין, תלמוד לומר זבח: עַד חֲצוֹת. סיג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה. דהא קרא לא יניח ממנו עד בוקר קאמר: ד' העולה קדשי קדשים. היא. ליפסל ביוצא, ובטבול יום, ובמחוסר כפורים ומועלים בה. ומשום דלא כתיב בה בקרא קדש קדשים היא כמו בחטאת ואשם, אשמועינן תנא הכא דהיא נמי קדשי קדשים בחטאת ואשם, שהרי היא שוה להם למקום שחיתתן וקבלת דמן: שתי מתנות. בקרן מזרחית צפונית, ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון. ומשום דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנחנבא יעקב עליו (בראשית מ"ט) בבקר יאכל עד, באחסנתה יחבני מקדשא, דבר המקדש לדמים לא יתא אלא בחלקו של בנימין, ואותו הקרן לא היה בחלקו, שהמזבח היה תופס

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

הַעוֹלָה היא בכלל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים – הואיל ולא נאמר במפורש בעולה "קודש קדשים היא" כמו בחטאת ובאשם, באה המשנה להשמיענו, שאף העולה בכלל קדשי קדשים היא, שהרי שווה היא בדיניה לחטאת ולאשם בענין מקום שחיטתה וקיבול דמה; ומכאן הנהגה בה הריהו מועל בקדשים, ואם בשרה יוצא חוץ לעזרה הריהו נפסל: שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן – כמפורש בתורה (ויקרא א, יא): "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה". וְקָבֹל דָּמָה בְּכָלִי שְׂרֵת בַּצָּפוֹן – כמו שבארנו הטעם במשנה א בפרקנו, וְדָמָה טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע – שכתוב בעולה (שם שם, ח): "וזורק את הדם על המזבח סביב", ודרשו בתורת כהנים: "וזורקו" – יכול זריקה אחת? תלמוד לומר: "סביב". אי "סביב" יכול יקיפנו כחוט? תלמוד לומר "וזורקו". הא כיצד? שתי מתנות שהן ארבע, כלומר שהכהן עומד למטה על הרצפה וזורק את הדם למטה מחוט הסיקרא, מתנה אחת בזוית מזרחית צפונית, ומתנה שנייה בזוית מערבית דרומית, וכיון שזורק הרבה מתוך הכלי על חודה של הזוית, מתפשט הדם לשני הצדדים, ונמצא שתי מתנות הדם מתפשטות סביב לארבע רוחות המזבח; והוא ששינוי: "שתי מתנות (בזוית מזרחית צפונית, ובזוית – שכנגדה באלכסון – מערבית דרומית) שהן ארבע" (שהם מתפשט על כל ארבעת כתילי המזבח). ולמה דווקא בשתי הזויות הללו? לפי שבזוית מזרחית דרומית לא היה יסוד כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת, ועולה טעונה תחילת מתן דמיה כנגד היסוד (גמרא זבחים נא, א), וטְעוֹנָה – העולה, הַפֶּשֶׁט, וְנִתְּנָה – כמו שכתוב (ויקרא א, ו): "והפשט את העולה ונתח אותה לנתחיה", וְכָלִיל לְאִשִּׁים – כל הנתחים וכל החלב, הכל מקטירים על האש שעל גבי המזבח, כמו שכתוב (שם שם, ח-ט): "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר, על העצים אשר על האש אשר על המזבח. וקרב וזרעו ירחץ במים, והקטיר ונתח את הכל המזבחה". ברם, העור הוא לכהנים. – בענין שיירי הדם, דין העולה וכל שאר הקרבנות כדין החטאות החיצוניות, שהיו שופכים אותם על יסוד דרומי, וכיון שנישנה דין זה במשנה הקודמת, בחטאות חיצוניות, שוב אין המשנה חוזרת על דין זה בשאר הקרבנות. (ויש מבארים בדרכים אחרות; עיין תוספות זבחים ג, ב).

צְפוֹנִית – ונתון מן הדם עליה, ואחר כך לקרן צְפוֹנִית מְזֻרְחִית – ונתון מן הדם עליה. שְׂרֵי הָדָם – מה שנשתייר בכלי מן הדם, אחר המתנות, הָיָה שׁוֹפֵד עַל יְסוֹד דְּרוּמִי – שכן בקרן דרומית מערבית על גבי היסוד היו שני נקבים דקים, אחד פונה למערב ואחד פונה לדרום, ושם היו שופכים שיירי הדם. וכבר שינוי במשניות הקודמות ששיירי הדם של החטאות הפנימיות היו שופכים על יסוד מערבי, דהיינו בנקב המערבי. אבל שיירי הדם של החטאות החיצוניות היו שופכים בנקב הדרומי; והטעם הוא, שלמדים ירידתו מן הכבש בחטאות חיצוניות, ושיירי הדם בידו, מציאתו מן ההיכל, ומשיירי הדם של החטאות הפנימיות בידו – מה ביציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו, שהוא היסוד המערבי, כמו שכתוב (ויקרא ד, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", דהיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף בירידתו מן הכבש נותן השיירים בסמוך לו, דהיינו ביסוד הדרומי הסמוך לכבש (גמרא זבחים נג, א). וְנֶאֱכָלִין – בשר החטאות, לִפְנֵים מִן הַקְּלָעִים – לפנים מקלעי החצר של המשכן, שכתוב (ויקרא ו, יט): "במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד"; ובבית המקדש היתה חומת העזרה במקום הקלעים. ונקטה כאן המשנה לשון "לפנים מן הקלעים", כדי להשמיענו, שבכל מקום שהוא תוך היקף הקלעים, אף שאינו עזרה ממש, כגון לשכות הבנויות בחול ופתחות לקודש, מותר לאכול שם בשר החטאות. מה שאין כן לקמן "שחיתתן בכל מקום בעזרה", היינו בעזרה דווקא, ולא בלשכות (תפארת ישראל): לִזְכְּרֵי כֹהֵנָה – שאין אוכלים מבשר החטאות אלא כהנים וזכרים, שכתוב בחטאת (ויקרא ו, כב): "כל זכר ככהנים יאכל אותה. קדש קדשים היא", בְּכָל מֵאֲכָל – בין צלי ובין מבושל, שלא כקרבן פסח שאינו נאכל אלא צלי, לְיוֹם וּלְלֵילָה – ביום השחיטה ולילה שלאחריו, עַד חֲצוֹת – הלילה. בגמרא (זבחים לו, א) למדים זה מן הפסוק (ויקרא ז, טו): "ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר". – ובמסכת ברכות ששינוי (א, א): "וכל הנאכלין ליום אחד, מצותה עד שיעלה עמוד השחר; אם כן למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העבירה" (שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד השחר, ויתחייב כרת משום נותר).

ה זבחי שלמי צבור ואשמות – אלו הן אשמות: אשם גזלות, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, אשם נזיר, אשם מצרע, אשם תלוי – שחיתתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין לפנים מן הקלעים, לזכרי כהנה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות. ו התורה ואיל נזיר, קדשים קלים – שחיתתן בכל מקום בעורה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין

פירוש ברטנורא

בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה בדרומו כל אורך מזרח ודרום בעובי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. נמצא יסוד לשלש הקרנות. הלכך היה מתחיל בקרן צפונית מזרחית. הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף שנתנבא עליו יעקב. ועולה מעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד, הלכך בעי הנך תרתי דאמרן. דשתי מתנות שהן ארבע בעינן, כדי שיהא מתן הדם בארבע רוחות המזבח, דכתיב (ויקרא א) וזרקו את הדם על המזבח סביב, אי וזרקו יכול וזרקו בוריקה אחת, תלמוד לומר, סביב ואי אפשר להקיף בוריקה אחת. אי סביב יכול יקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואין וזיקה אלא מרחוק, וכחוט אי אפשר להקיף אלא באצבע. הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ארבע: ומעונה הפשט ונתורה. בדכתיב (שם) והפשית את העולה ונתת אותה לנתחיה: וכליל לאישים. כולה נשרפת על גבי האש:

ה זבחי שלמי צבור. כבשי עצרת: אשם גזילות. האמור בשבועת הפקדון: אשם מעילות. הנהנה מן ההקדש: אשם שפחה חרופה. הבא על שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין המיועדת לעבד עברי שמוחר בשפחה ובבת חורין: אשם נזיר. שנמנא במת. דכתיב ביה (במדבר ו) והזיר לה' את ימי נזרו [וגו']: אשם תלוי. ספק שנג ברבר שחייבין על זדונו כרת, ספק לא שנג. והוא כתיב בויקרא אצל אשם מעילות: אשם ודאי. לא גרסינן. שכל אלו אשם ודאי הן, חוץ מאשם תלוי: שתי מתנות שהן ארבע. דבאשם נמי כתיב וזיקה וכתוב סביב: ונאכלין לפנים מן הקלעים. דכתיב באשם (במדבר י"ח) בקודש הקדשים תאכלנו. וזבחי שלמי צבור סמך אותן הכתוב לחטאת דכתיב (ויקרא כ"ג) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים, לומר לך שדינן כחטאת שאין נאכלין אלא לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה. אבל אין מעונים ארבע מתנות כחטאת, שאין לך בכל הקרבות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד:

ו התורה ואיל נזיר קדשים קלים. אין מועלין בהן: שחיתתן בכל מקום. אין מעונים שחיתתו בצפון: ונאכלים בכל העיר. דגבי חטאת כתיב (שם י) ואכלתם

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שלישי ~

באור משנה ה

זבחי שלמי צבור – שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם, כמו שכתוב (ויקרא כג, יט-כ): "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים, קודש יהיו לה' לכהן", ולמה כתוב בהם "קודש יהיו"? אלא לפי ששלמי יחיד קדשים קלים, בא הכתוב לומר בשלמי ציבור שהם קדשי קדשים. (רש"י על התורה), ובגמרא למדים זה מן הכתוב (במדבר י, י): "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" – מה עולה קדשי קדשים, אף שלמי ציבור קדשי קדשים, כמו שהזכרנו כבר בתחילת פרקנו. ואשמות – שהתורה כתבה בהם במפורש, שקדשי קדשים הם, שנאמר (ויקרא ז, א): "וזאת תורת האשם, קודש קדשים הוא". אלו הן אשמות: אשם גזלות – שחייב להביא מי שכפר בתביעת ממון של חברו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, כמו שכתוב (שם ה, כא-כה): "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה', וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל... ונשבע על שקר... והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל... או את הפקדון אשר הפקד אתו... ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו... וזאת אשמו וביא לה'. איל תמים מן הצאן". ונקרא "אשם גזלות", משום שכל אלה המנויים בפרשה, ענין גזילה הם, שעושה ממון חברו. אשם מעילות – שחייב להביא מי שמעל בקדשי ה', שנהנה מהם או שהוציאם מרשות הקודש, כמו שכתוב (שם שם, טז): "נפש כי תמעול מעל וחטאה בשגגה... והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן". אשם שפחה חרופה – שחייב להביא מי שבא על שפחה חרופה, דהיינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי, כמו שכתוב (שם יט, טז): "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש... והביא את אשמו לה'. איל אשם". אשם נזיר – נזיר שנמנא במת בתוך ימי נזירותו, הריהו מביא אשם לאחר שנטהר, כמו שכתוב (במדבר ו, ט-יב): "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו, וגלח ראשו ביום טהרתו... והביא כבש בן שנתו לאשם". אשם מצרע – שמביא המצורע לאחר שנרפא מצרעתו ונטהר, כמו שכתוב בו (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד

והקריב אותו לאשם". אשם תלוי – שמביא אדם שעבר על ספק חטא, בעבירות שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתן חטאת קבועה, כגון שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן, ואכל מאחת מהן, ואינו יודע מאיזו מהן אכל, הרי הוא חייב אשם תלוי, כמו שכתוב (ויקרא ה, יח-יט): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם אש וזנווה. והביא איל תמים מן הצאן בערכת לאשם אל הכהן": כל אלו, אשם, שחיתתן בצפון – שכתוב (ויקרא ז, ב): "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם", וקבול דמן בכלי שרת בצפון – כמו שבארנו במשנה א, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע – שכתוב (שם): "וזאת דמו יזרוק על המזבח סביב", ומכאן שדין האשם כדין העולה, שזורק הכהן שתי מתנות: בוית צפונית מזרחית ובוית דרומית מערבית, והדם מתפשט בארבע רוחות המזבח: ונאכלין – בשר האשמות וזבחי שלמי הציבור, לפנים מן הקלעים – דהיינו בתוך העזרה, לזכרי כהנה – שכתוב באשם (ויקרא ז, ו): "כל זכר בכהנים יאכלנו, במקום קדוש יאכל, קודש קדשים הוא". וזבחי שלמי ציבור סמך אותם הכתוב לחטאת, שכתוב (ויקרא כג, יט): "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", לומר לך שדינן כחטאת, שאין נאכלים אלא לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה. ברם, אין למדים מחטאת שטעונים ארבע מתנות, שאין לך בכל הקרבות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד, בכל מאכל – בין צלוי, בין מבושל, וכיוצא בזה, ליום ולילה עד חצות – כמבאר במשנה ג.

באור משנה ו

עד כה עסקנו בדיני קדשים. מכאן ואילך – עד סוף פרקנו – נעסוק בדיני קדשים קלים. משנתנו פותחת בתורה ואיל נזיר, שכל דיניהם כשלמים אלא שדין אכילתם כקדשי קדשים, שאינם נאכלים אלא ליום ולילה. מה שאין כן שלמים, שנאכלים הם לשני ימים ולילה אחד, כפי שיבואר במשנה הבאה. התורה – קרבן תודה שכתוב בו (ויקרא ז, ב): "אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן וריקקי מצות משוחים בשמן".... ואיל נזיר – שהנזיר מקריב ביום מלאת נזרו, כמו שכתוב (במדבר ו, יג-יד): "וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו... והקריב את קרבנו לה'... ואיל אחד תמים לשלמים". קדשים קלים

בְּכָל הָעִיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מֵאֵכָל, לְיוֹם וּלְלֵילָה עַד חֲצוֹת. הַמּוֹרֵם מֵהֶם – פִּיּוּצָא בְּהֶם, אֱלָא שְׁהַמּוֹרֵם נֶאֱכָל לַפְּתָנִים, לְנִשְׁיָהִם, וּלְבָנֵיהֶם, וּלְעַבְדֵיהֶם.

ז שְׁלָמִים, קֳדָשִׁים קָלִים – שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם פְּעוּזָה, וְדָמָן טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מֵאֵכָל, לְשְׁנֵי יָמִים וּלְלֵילָה אֶחָד. הַמּוֹרֵם מֵהֶם – פִּיּוּצָא בְּהֶן, אֱלָא שְׁהַמּוֹרֵם נֶאֱכָל לַפְּתָנִים, לְנִשְׁיָהִם, וּלְבָנֵיהֶם, וּלְעַבְדֵיהֶם.

ח הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח, קֳדָשִׁים קָלִים – שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם פְּעוּזָה, וְדָמָן טְעוֹן מִתְּנָה אַחַת, וּבִלְבָד שְׁתֵּי

פירוש ברטנורא

אותה במקום קדוש, ואין שלמים במקום קדוש אלא במקום טהור דהיינו בכל העיר שהוא מקום טהור מליכנס שם מצורעים: לכל אדם. לזרים: ליום ולילה. בתורה כתיב (שם ז') ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר. ותניא, תורת שלמים, לרבות שלמי נזיר: המורם מהם. חזו ושוק שנתן מהן לכהן כשאר שלמים, דתורה לשלמים אתקיש דכתיב (שם) וזאת תורת זבח השלמים וגו' לאם על תודה וגו', וארבעה הלות מארבע מינים שבה כדכתיב (שם) אחד מכל קרבן לכהן חוורק וגו', ומורם מאיל נזיר, ורוע בשלה חזו ושוק וחלת מצה אחת ורקוק אחד: פיוצא בהן. נאכלים בכל העיר ליום ולילה: לכהנים לנשיהם. כדכתיב (שם י') ואת חזו התנופה וגו' תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך:

ז שחיטתן בכל מקום פְּעוּזָה, שלש פרישות נאמרו בשחיטת שלמים, חרא בנן בקר, וחרא בכשב, וחרא בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד, ובתרתיה בתרייתא כתיב לפני אהל מועד, להכשיר את כל הרוחות שבעוזה, דלפני משמע כל שלפני החיכל: לשני ימים ולילה אחד. דהכי כתיב בשלמים (שם ז') והנותר מכשר הובח ביום השלישי באש ישרף:

ח והמעשר. מעשר בהמה: ודמן טעון מתנה אחת. דלא כתיב בהו סביב, אלא ואת דמם תזרוק כתיב גבי בכור. והנך נמי מהתם ילפינן, מדלא כתיב ואת דמו אלא ואת דמם: כנגד היסוד. במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד כדאמרן. ובכור ומעשר ופסח מעונים יסוד, דילפינן זריקה וזריקה לגזירה שוה מעולה, ובעולה כתיב (ויקרא ד') אל יסוד מובח העולה: שינה באכילתן. זה מזה. אע"פ שהשוה אותן למתן דמים: הכבוד נאכל לכהנים. כדכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך: והמעשר לכל אדם. שלא מצונו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. דכתיב (דברים י"ב) והבאתם שמה עולותיכם וחביבכם ואת מעשרותיכם. ותניא, בשני מעשרות הכתוב מדבר, חד מעשר כהמה, וחד מעשר דגן. וכתיב בההוא קרא ובכורות

משניות מבוארות – קהתי

~ יום רביעי ~

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בענין מעשה שלמים, וכבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שאין בין תורה לשלמים אלא כדן זמן אכילתם בלבד.

שְׁלָמִים, קֳדָשִׁים קָלִים – ואין מועלים בהם, **שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם פְּעוּזָה** – שכתוב בהם (ויקרא ג, ח): "ושחט אותו לפני אוהל מועד", ומכאן שכל הצדדים שבעוזה כשרים לשחיטה, שהכל הוא "לפני אוהל מועד", וְדָמָן טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע – כמבואר בעולה, שגם בשלמים כתוב "וזרקו... על המזבח סביב", כמו שהבאנו במשנה הקודמת, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר – ירושלים, לְכָל אָדָם – לישראל, בְּכָל מֵאֵכָל – כמבואר לעיל בתורה, לְשְׁנֵי יָמִים וּלְלֵילָה אֶחָד – שכתוב (ויקרא ז, טז): "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יֶאֱכָל, וממחרת", והיינו ביום הזביחה וביום שלאחריו ובלילה שביניהם. אבל בלילה שלאחר היום השני אסור לאכלם, שכתוב (ויקרא יט, ז): "ביום זבחכם יאכל ממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף", ודרשו: "עד יום השלישי" – בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי (זבחים נ, ב). הַמּוֹרֵם מֵהֶם – החזה ושוק שנותנים מהשלמים לכהנים, פִּיּוּצָא בְּהֶן – נאכלים בכל העיר לשני ימים ולילה אחד, אֱלָא שְׁהַמּוֹרֵם נֶאֱכָל לַפְּתָנִים, לְנִשְׁיָהִם, וּלְבָנֵיהֶם, וּלְעַבְדֵיהֶם – כמבואר במשנה הקודמת.

באור משנה ח

הַבְּכוֹר – בכור זכר, פטר רחם של בהמה טהורה, שכתוב בו (במדבר יח, יז-יח): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם, את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר... ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה"; וְהַמַּעֲשֵׂר – מעשר בהמה, כמו שכתוב (ויקרא כז, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט, העשירי יהיה קדש לה" – ודינו שמקריבים אימוריו על המזבח, והבשר נאכל לבעלים, ואין לכהנים בו שום דבר, אפילו חזה ושוק; וְהַפֶּסַח – קרבן הפסח הנקרב בארבעה עשר בניסן; קֳדָשִׁים

– ואין מועלים בהם, כמבואר במסכת מעילה, שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם פְּעוּזָה – ואינם טעונים שחיטה בצפון, שדינם כשלמים, שכתוב בהם (ויקרא ח, ח): "ושחט אותו לפני אהל מועד", ומשמע שכל מקום שלפני החיכל, בכל הצדדים, כשר לשחיטה, שהכל נקרא "לפני אוהל מועד", וְדָמָן טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע – שבשלמים כתוב כמו בעולה (ויקרא ג, א): "וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב", וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר – ירושלים, שכתוב (ויקרא י, יד): "ואת חזו התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור" – ונשאלת שאלה: וכי את הראשונים (הקרבנות שנאמרו תחילה, כגון השעירים והתנזחה) אכלו במקום טמא? אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוזקקו אכילתם במקום קדוש, אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מליכנס שם מצורעים; מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר (רש"י על התורה: זבחים נו, ג); לְכָל אָדָם – לישראל, שכתוב בשלמים (שם ז, לד): "כי את חזו התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמים, ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו", ומכאן שכל שאר הבשר לבעלים. וכן כתוב (דברים יב, יח): "כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו, במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך"; בְּכָל מֵאֵכָל – בין צלוי, בין מבושל, וכיוצא בזה, לְיוֹם וּלְלֵילָה עַד חֲצוֹת – שכן בתורה כתוב (ויקרא ז, טז): "ובשר זבח תורת שלמים ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר", ודרשו (זבחים לו, ג): "תורת שלמים" לרבות שלמי נזיר, ומכאן שזמן אכילתם ביום הזביחה ובלילה שלאחריו, אלא שחכמים עשו סייג ואמרו: עד חצות. כדי להרחיק אדם מן העבירה, שלא יבוא לידי אכילת נותר, כמו שבארנו כבר במשנה ג. הַמּוֹרֵם מֵהֶם – חזו והשוק, והחלות שזה התורה, הניתנים לכהנים, וכן המורם מאיל נזיר – זרוע בשלה חזו ושוק וחלת מצה אחת ורקוק אחד, פִּיּוּצָא בְּהֶם – דינם כתורה ואיל נזיר, ונאכלים בכל העיר ליום ולילה, אֱלָא שְׁהַמּוֹרֵם נֶאֱכָל לַפְּתָנִים, לְנִשְׁיָהִם, וּלְבָנֵיהֶם, וּלְעַבְדֵיהֶם – כמו שכתוב (ויקרא י, יד): "ואת חזו התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור, אתה ובניך ובנותיך אתך".

בנגד היסוד. שנה באכילתו: הבכור נאכל לפניהם, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר, (לכל אדם), בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד; הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי.

פ ר ק ש ש י

א קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח – רבי יוסי אומר: כאלו נשחטו בצפון. רבי יוסי בר יהודה אומר: מחצית המזבח ולצפון – בצפון; מחצית המזבח ולדרום – בדרום. המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה, ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהנה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות.

פירוש ברטנורא

בקרם וצאנכם, ומדלא קבע להו מחיצה שמע מינה דמעשר ובכור נאכלים בכל העיר: לשני ימים ולילה אחד. דבבכור הוא אומר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק, מה חזה ושוק של שלמים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור לשני ימים ולילה אחד, ומעשר בבכור: למנויו. לאותם שנמנו בדמי לקחתו כדכתיב (שמות י"ב) איש לפי אכלו תכוסו:

ו א קדשי קדשים. כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם כ') וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך, כולו כשר לעולה וכולו כשר לשלמים, ואע"ג דעולה טעונה צפון ואין שלמים טעונים צפון: מחצית המזבח ולצפון בצפון. דמשמע ליה חציו לעולותיך וחציו לשלמיך. דאי סלקא דעתך כולו לעולה כשר, השתא כולו לעולה אמרת דכשר, כולו לשלמים ששחטתו בכל מקום מביעא. ואידך, איצטריך, סלקא דעתך עולה דדחיק לה מקום, שלא הוכשרו לה שאר הרוחות, ופעמים שהעולות מרובות וצר להם המקום, לפיכך הכשיר להם ראש המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח, קמ"ל. והלכה כרבי יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם טעונות צפון. דלא קבע הכתוב מקום לקמיצה: לפני מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר י"ח) לכל קרבנם ולכל מנחתם, וסמך ליה בקודש הקדשים תאכלנו כל זכר ואכל אותו: ליום ולילה עד חצות. דילפינן ממנחת לחמי תודה:

משניות מבוארות – קהתי

בארץ מצרים בלילה הזה, מה להלן עד חצות, אף כאן עד חצות. ואינו נאכל אלא למנויו – לאלה שנימנו על קרבן פסח זה, שכתוב (שם ט"ז, ט"ח): "איש לפי אכלו תכוסו על השנה". ואינו נאכל אלא צלי – שכתוב בו (שם ט"ז, ט"ח): "אל תאכלו ממנו נא ובשר מבושל במים, כי אם צלי אש".

~ יום חמישי ~

באור משנה א

בפרק הקודם למדנו, שקדשי קדשים נשחטים בצפונה של העזרה. משנתנו באה ללמד, שאם נשחטו בראש המזבח, נחלקו בזה תנאים. כן מוסיפה המשנה ללמד בענין מעשה המנחה.

קדשי קדשים – עולות, חטאות, אשמות ושלמי ציבור, ששחטן בראש המזבח – על המזבח למעלה, רבי יוסי אומר: כאלו נשחטו בצפון – כדינם, והקרבנות כשרים, שכתוב (שמות כ, כא): "מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך", ודורש רבי יוסי מכאן: כולו לעולה וכולו לשלמים, כלומר אף על פי שעולה טעונה צפון ושלמים אינם טעונים צפון, כל המזבח ראוי גם לשחיטת עולה וגם לשחיטת שלמים. רבי יוסי בר יהודה אומר: מחצית המזבח ולצפון – שחטם בראש המזבח מחצית ולצפון, בצפון – דינם כאילו נשחטו בצפון; מחצית המזבח ולדרום – אבל מחצית ולצד דרום, בדרום – ואין השחיטה כשרה שם אלא בקדשים קלים; שכן רבי יוסי בר יהודה דורש את הכתוב "וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך" – חציו לעולותיך וחציו לשלמיך (גמרא זבחים נו, א). המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה – בקרבן מנחה כתוב (ויקרא ב, א-ב): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ ממש מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונה, והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה"; ובאה משנתנו ללמד, שעבודת הקמיצה של המנחות אינה טעונה צפון, והיא נעשית בכל מקום בעזרה; ונאכלין לפני מן הקלעים – במשכן, ותוך חומות העזרה במקדש, לזכרי כהנה – לכהנים זכרים בלבד, שנאמר (במדבר יח, ט"ז): "כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם... בקודש הקדשים תאכלנו. כל זכר ואכל אותו", בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות – שכן למדים ממנחת לחמי תודה (רש"י).

קלים – שלשת הקרבנות הללו, שנימנו במשנתנו, קדשים קלים הם; שחטתן בכל מקום בעזרה – כמבואר בתורה ואיל נזיר (משנה ו). ודמן טעון מתנה אחת – שכן בבכור כתוב (במדבר יח, יז): "את דמם תזרק על המזבח", ולא כתוב בו "סביב" כמו בעולה ובשלמים, ומכאן למדים שזריקה אחת דיה. ואף המעשר והפסח למדים מפסוק זה, שהואיל ולא נאמר "את דמו" אלא "את דמם" הרי זה בא לרבות מעשר ופסח וזריקת דם, ומכאן – דינם כדין הבכור שדמם טעון מתנה אחת, ובלבד שיתן בנגד היסוד – בציד המזבח שהיה יסוד תחתיהם, שלמים בגזרה שווה "זריקה" "זריקה" מעולה, מה עולה טעונה יסוד, שכתוב (ויקרא ז, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה"; ודורשים מכאן, שמתן דמה של עולה ינתן על הקיר שכנגד היסוד, אף הבכור והמעשר והפסח, וזריקת דמם צריכה להיות כנגד היסוד; אבל לא בצד מזרח ובצד דרום, שלא היה שם יסוד, כמבואר בהקדמה למשנה ג. שנה באכילתו – שינה אותם הכתוב בדין אכילתם: הבכור נאכל לפניהם – כולו נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם, כחזה ושוק של שלמים, שנאמר בו (במדבר יח, יח): "ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה"; והמעשר לכל אדם – נאכל כולו לבעלים, ואין לכהנים כל חלק בו, כמו שהוזכרנו לעיל. ונאכלין בכל העיר – ירושלים, כדן שאר קדשים קלים, (לכל אדם) – רוב המפרשים אינם גורסים פיסקה זו, שהרי הבכור אינו נאכל אלא לכהנים; בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד – שכתוב בבכור (שם): "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין" – הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד (גמרא נו, א). ומעשר למדים בבנין אב משלמים: מה שלמים קדשים קלים ונאכלים לשני ימים ולילה אחד, אף מעשר קדשים קלים ונאכלין לשני ימים ולילה אחד (תוספות שם). הפסח – קרבן הפסח, אינו נאכל אלא בלילה – שכתוב בו (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה", והיינו בליל הראשון של פסח; ונאכל אלא עד חצות, ומבואר בגמרא (זבחים נו, ב), שמשנתנו היא כרבי אלעזר בן עזריה הסובר, שמן התורה אין הפסח נאכל אלא עד חצות, ולפיכך נקטה המשנה לשון "אלא עד חצות"; שכן שנינו בברייתא (שם): רבי אלעזר בן עזריה אומר: נאמר כאן: "ואכלו את הבשר בלילה הזה", ונאמר להלן (שם ט"ז, יב): "ועברתי

ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה כשרה, אלא זה היה מקומה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה: מלמטה – חטאת העוף, וטהגשות, ושירי הדם; מלמעלה – נסוך המים והניין, ועולת העוף כשהיא רבה במזרח.

ג כל העולים למזבח, עולין דרך ימין, ומקיפין ויורדין דרך שמאל, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו, שהיו עולים, וחוזרים לעקב.

פירוש ברטנורא

ב חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית. משום דמנחת חוטא קריה חטאת, דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה') לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא. ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה. דחטאת נהפכה להיות מנחה בדלי דלות, ומנחה מצינו שטעונה הגשה בקרן מערבית דרומית דכתיב (שם ו) הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, איהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח, הו' אומר זו רוח מערבית דרומית, דלפני ה' הוא מערב, ופני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש, ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית, אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית. והוא דמה היא עיקר עבודתה: **בכל מקום היתה כשרה**. למליקתה: **אלא זה היה מקומה**. להזאתה. והכי מפרש לה בגמרא: **מלמטה**. למטה מחוט הסקרא: **הגשות**. של מנחות קודם קמיצתן, דכתיב (שם ב') והגישו אל המזבח: **ושירי הדם**. של חטאות ההוצאות היה שופך אל יסוד דרומי. כדילפינן בפרק איהו מקומן: **ניסוך המים**. בחג הסוכות: **והניין**. בכל יום. ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: **ועולת העוף כשהיא רבה במזרח**. דעיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה, דכתיב (שם א') והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות ואין לה מקום לעמוד בסוכב דעולת העוף נעשית למעלה, בא לו לקרן דרומית מערבית, שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות, שבת הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח:

ג ומקיפים דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל צרכי עבודה. כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערבו של כבש שהיא שמאל העולין למזבח בעלייתן: **חוץ מן העולה לג' דברים אלו**. הנעשים בקרן מערבית דרומית, שהן ניסוך המים והניין ועולת העוף, שכשהוא עולה למזבח פונה לסוכב לשמאל באותה הקרן וכשנמדר חוזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והניין, שמה יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ופיגו מעטן וריחן, ואנן בעינן תמימים יהיו לכם ונסכים שהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמה תתעשן ותמות:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ב

הקרבנות שבאו מן התורים או מן בני היונה נקראים קרבנות העופות. קרבנות אלו היו קרבנות יחיד. ושני סוגים בלבד היו: (א) חטאת העוף; (ב) עולת העוף. משנתנו באה ללמד בענין מעשה חטאת העוף.

חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית – העבודות בחטאת העוף, דהיינו מליקת העוף והזאת הדם, נעשו בזוית דרומית מערבית של המזבח. בגמרא למדים זה ממנחה, שכתוב בה (ויקרא ו, ז): **”הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח”**, איהויה רוח שהיא **”לפני ה' אל פני המזבח”**? הווי אומר: זו רוח מערבית דרומית כי **”לפני ה'”** הוא מערב, שהוא לפני ההיכל; **”ו”פני המזבח”** הוא הדרום, ששם היה הכבש; ומכאן שמנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית. ומה מנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית, אף חטאת העוף (הואיל ואנו מוצאים שחטאת קרויה מנחה, שהרי בקרבן עולה ויורד נהפכה החטאת להיות מנחה, כשאין ידו משגת לתורים או לבני יונה) עבודתה בקרן דרומית מערבית (**ובחיים טג, ב**). **בכל מקום היתה כשרה** – מליקתה, **אלא זה היה מקומה** – להזאתה (**גמרא שם**); ובעל **”תפארת ישראל”** מפרש: ששם (בקרן דרומית מערבית) היה מקומה להזאת דמה, והואיל ודמה מועט ויאבד בדרך, לפיכך היתה אף המליקה נעשית שם במקום ההזאה, אבל מצד הדין מותר למלקה בכל מקום בעזרה. **ושלשה דברים היתה אותה הקרן** – דרומית מערבית, **משמשת מלמטה** – למטה מחוט הסקרא, **ושלשה** – דברים היתה משמשת, **מלמעלה** – בראש המזבח בקרן זו: **מלמטה** – היו עושים בזוית זו שלושה עבודות דלקמן: א.

חטאת העוף – מליקתה והזאתה של חטאת העוף, כמו ששינו למעלה במשנתנו; ב. **וטהגשות** – של המנחות אל המזבח קודם קמיצתן, כמו שכתוב (**ויקרא ב, ז-ח**): **”ואם מנחת מרחשת קרבנך... והקריבה אל הכהן והגישו אל המזבח”**, וכבר הבאנו למעלה את הכתוב הבא ללמד, שמנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית; ג. **ושירי הדם** – של כל הקרבנות, שהיו שופכים אותם על יסוד דרומי בזוית זו, חוץ מן החטאות הפנימיות ששיירי דמם היו שופכים על יסוד מערבי, כמו שלמדנו בפרק הקודם. **מלמעלה** – היו שלוש העבודות דלקמן: א. **ניסוך המים** – בחג הסוכות (**ענין משנה טוכה ז, ט; ב. ויהיין** – שמנסכים בכל יום בשעת הקרבת תמיד של שחר ותמיד של

ערב, ובקרן זו בראש המזבח היה הספל שמנסכין לתוכו היין ובאמצעיתו היה נקב, שבו שותתים ויורדים הנסכים לשיתין, והוא חלל גדול כמין מערה שחתה הקרקע בצד המזבח (**תפארת ישראל**); ג. **ועולת העוף כשהיא רבה במזרח** – שכן עיקר מקומה של עולת העוף למליקתה היה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרן זו קרובה לבית הדשן לזרוק שם את המוראה (**הזפנ**) בנוצתה, כמו שכתוב (**ויקרא א, טז**): **”והסיר את מוראתו בנוצתה, והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן”**; אבל כשהיא רבה שם, שהרבה כהנים היו עסוקים בעולות העוף בקרן דרומית מזרחית, היו מולקים עולות העוף גם בקרן דרומית מערבית למעלה, הואיל ואף קרן זו סמוכה לבית הדשן יותר משאר הקרנות, שבת הדשן היה במזרחו של הכבש ולדרומו של המזבח.

~ יום ששי ~

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שלושה דברים היו נעשים למעלה בקרן דרומית מערבית, באה משנתנו ללמד, כיצד היו עולים למזבח וכיצד היו יורדים ממנו.

כל העולים למזבח – כל הכהנים העולים בכבש אל המזבח, **עולין דרך ימין** – דהיינו בצד מזרחו של הכבש, שהכבש היה בדרומו של המזבח, **ומקיפין** – את המזבח לעבודה, כגון למתן דמי חטאות או לסידור המערכה וכדומה, **ויורדין דרך שמאל** – בצד מערבו של הכבש, **חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו** – ששינו במשנה הקודמת, הנעשים למעלה בקרן דרומית מערבית והם: ניסוך המים והניין ועולת העוף, **שהיו עולים, וחוזרים לעקב** – כשהיו עולים הכהנים למזבח, לא היו עולים דרך ימין ומקיפין את המזבח, אלא היו עולים מיד דרך שמאל לקרן דרומית מערבית, ולאחר שהיו מסיימים את העבודה, היו חוזרים בדרך שעלו. בגמרא מבואר הטעם: בניסוך המים והניין – שמה יתעשנו הנסכים מעשן המערכה, כלומר שחוששים, שמה עד שיקיף את המזבח כדי להגיע לקרן דרומית מערבית יתקלקלו הנסכים, והרי כתוב (**במדבר כח, לא**): **”תמימים יהיו לכם ונסכים”** – שאף הנסכים יהיו תמימים; ובעולת העוף – שמה ימות העוף מעשן המערכה.

ד חטאת העוף כיצד היתה נעשית? היתה מולק את ראשה ממול ערפה, ואינו מבדיל. ומזה מדמה על קיר המזבח. שירי הדם היה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה, וכלה לפניהם. ה עולת העוף כיצד היתה נעשית? עלה בפכש, ופנה לסוכב, בא לו לקרן דרומית מזרחית, היה מולק את ראשה ממול ערפה, ומבדיל. וממצה את דמה על קיר המזבח. נטל את הראש, והקיף בית מליקתו למזבח, וספגו במלח, וזרקו על גבי האש. בא לו לגוף, והסיר את המראה, ואת הנוצה, ואת בני מעים היוצאים עמה, והשליכן לבית הדשן. שפע, ולא הבדיל; ואם הבדיל – פשר. וספגו במלח, וזרקו על גבי האש. ו לא הסיר לא את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני מעים היוצאים עמה, ולא ספגו במלח; כל ששנה בה

פירוש ברטנורא

ד היה מולק את ראשה. אוהו שתי גפה בשתי אצבעותיו ורת וקמצה של ידו השמאלית, והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לצד גב ידו שיהיה העורף למעלה, ומותח צוארו הגרון על רוחב של שתי אצבעותיו אצבע ואמה. ומולק בצפרו. וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף. אלא חותך שדרה ומפרקת רוב בשר עמו עד שמגיע לושט או לקנה ונוטל סימן אחד לבדו ומולק, כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדמה. אוהו בעוף וזוהי שלא היה מזה לא בכלי ולא באצבע אלא בגופו של עוף: היה מתמצה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחק בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד. דבחטאת העוף כתיב (ויקרא ה') והזה מדרם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, אוהו קיר שהשרים שלו מתמצין ליסוד. הוי אומר זה קיר התחתון, דהיינו מן החוט ולמטה. דאי קיר העליון, דהיינו מן החוט ולמעלה, פעמים שהיה מתמצה לסוכב, כיון ששועה למעלה מן הסוכב שהחוט למטה מן הסוכב אמה:

ה עלה בכבש. לפי שעולת העוף נעשית למעלה, ולא כתיב בעולת העוף יסוד, אלא בחטאת העוף בלבד. ובבמה אפכא, דחטאת בהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנות המזבח, ועולת בהמה למטה דכתיב (שם ד') אל יסוד מזבח העולה, תלה היסוד בעולה: בא לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שהיא קרובה לבית הדשן ששם משליך המזבח והנוצה: ממול ערפה. מול הרואה את ערפה. והוא אחורי הצואר. ואע"פ שלא נאמר בעולה מול עורף, למדנו בה מול עורף מחטאת: ומבדיל. חותך שני סימנים. דמכתיב בחטאת העוף ולא יבדיל, ולמדנו שבעולת העוף מבדיל: והקיף בית מליקתו למזבח. מקרב ודוחק בית המליקה בקיר המזבח כדי שיתמצה הדם: ספגו במלח. לשון שאיבה ולקחה, כמו סופג את הארבעים. אף כאן נותן עליו מלח כדי שיהא הראש מושך ומקבל המלח. פירוש אחר, ספגו בגימ'ל כמו סופקו בק"ף, לשון ויספוק את כפיו (במדבר כ"ד): מוראה. ופק: נוצה. קודר בו כמין ארוכה ונוטל כל העור והנוצה שכנגד הזפק עם הזפק ומשליך: שפע. את העוף בין אנפיו ולא היה מבדיל:

משניות מבוארות – קהתי

– שהיא מקום מליקתה של עולת העוף, מפני שהיא קרובה לבית הדשן, כמו שבארנו במשנה ב, היתה מולק את ראשה ממול ערפה – כמו שבארנו בחטאת העוף, ומבדיל – את הראש מן הגוף, שהואיל וכתוב בחטאת העוף: "ולא יבדיל", נמצאנו למדים, שבעולת העוף מבדיל (רמב"ם). וממצה את דמה על קיר המזבח – מקרב את בית מליקתה אל קיר המזבח ולוחץ בכוח עד שממצה את דמה; ואין בה הזאה כמו בחטאת העוף אלא מיצוי הדם בלבד. נטל את הראש, והקיף – וקירב – בית מליקתו למזבח – ולחץ אותו בקיר המזבח כדי שיתמצה הדם, וספגו במלח – קינחו במלח הנמצא בראש המזבח (רש"י), כמו שכתוב (ויקרא ב, יג): "על כל קרבן תקריב מלח". ויש מפרשים: שנתן עליו מלח כדי שיהא הראש סופג ומקבל המלח (בשרשווא), וזרקו על גבי האש – על האש שעל גבי המזבח. בא לו לגוף – אחר כך בא לעסוק בגוף של העוף, והסיר את המראה – הוציא ממנו את הזפק, ואת הנוצה – הנוצות שעל העור כנגד הזפק, ואת בני מעים היוצאים עמה – עם המזרח, שגם הם בכלל "והסיר את מוראתו בנוצתה" (ויקרא טז, טז): ויש מפרשים "בנוצתה" – בפרש שלה (תרגום אונקלוס); עיון רש"י על התורה, והשליכן לבית הדשן – שבדרום המזבח, למזרחו של הכבש. שפע – את העוף בין האגפיים, ולא הבדיל – לא קרע את הגוף לשניים, כמו שכתוב (שם טז, יז): "ושפע אותו בכנפיו לא יבדיל"; ואם הבדיל – אם קרע את הגוף לשתי חתיכות, פשר – בדיעבד. וספגו במלח – כמו שבארנו לעיל, וזרקו על גבי האש – שעל המזבח.

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדיני עולת העוף וחטאת העוף, והיא באה להשמיענו, מה דינם אם נעשו בהם שינויים.

לא הסיר לא את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני מעים היוצאים עמה, ולא ספגו במלח – כמו שבארנו במשנה

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בענין מעשה חטאת העוף.

חטאת העוף כיצד היתה נעשית? היתה מולק את ראשה ממול ערפה – הכהן היה חותך בצפרו שבאגודל ידו הימנית את ראשה של חטאת העוף ממול ערפה, היינו מאחורי הצואר, ואינו מבדיל – את הראש מן הגוף, אלא קוצץ את השדרה ואת המפרקת (נצטט הצואר) עד שמגיע לושט או לקנה וחותך רובו של אחד מהם. ומזה מדמה – אוהו בעוף וזוהי, שלא היה מזה לא בכלי ולא באצבע, אלא בגופו של עוף, על קיר המזבח – למטה מחוט הסיקרא כמו שלמדנו לעיל (משנה ב). שירי הדם היה מתמצה – לאחר ההזאה היה מקרב בית מליקתו לקיר המזבח ולוחץ בו בכוח, והדם היה מתמצה (נסטט) על היסוד – שהיה שותת ויורד למטה, ליסוד, כמו שכתוב בחטאת העוף (ויקרא ה, ט): "והזה מדרם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח". אין למזבח אלא דמה – רק דמה של חטאת העוף הוי מים ומצעים על המזבח, וכלה לפניהם – כולה נאכלת לכהנים.

~ שבת קודש ~

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות בענין מעשה חטאת העוף, באה משנתנו ללמד בענין מעשה עולת העוף.

עולת העוף כיצד היתה נעשית? עלה בפכש – עלה הכהן בכבש של המזבח, לפי שעולת העוף היתה נעשית למעלה בקרן דרומית מזרחית, כמו שכבר שנינו לעיל (משנה ב), ופנה לסוכב – ופנה לכבש הקטן ועלה בו אל הסוכב; ויש מפרשים, שאין כוונת המשנה לריבוע האמצעי הסוכב את המזבח, שהיה בגובה שש אמות מרצפת העזרה (ראה הציור בהקדמה למשנה ג בפרק הקודם). אלא הכוונה כאן למקום הילוך הכהנים שעל ראש המזבח, שגם הוא נקרא "סוכב" (יתוספות יום טוב; "תפארת ישראל"). בא לו לקרן דרומית מזרחית

מֵאַחַר שְׁמִיטָה אֶת דָּמָה – בְּשֶׁרָה. הַבְּדִיל בַּחֲטָאֵת, וְלֹא הַבְּדִיל בְּעוֹלָה – פָּסֹל. מִצָּה דָם הָרֹאשׁ, וְלֹא מִצָּה דָם הַגּוֹף – פָּסוּלָה. מִצָּה דָם הַגּוֹף, וְלֹא מִצָּה דָם הָרֹאשׁ – בְּשֶׁרָה.

פירוש ברטנורא

וְ הַבְּדִיל בַּחֲטָאֵת. שמלק שני סימנים בחטאת: או לא הבדיל בעולה. שמלק בה סימן אחד: פסול. רכל שינוי שהוא לפני עבודת הדם פסול: ולא מיצה דם הגוף פסולה. דעיקר דמים בגוף הוא דשכחי:

משניות מבוארות – קהתי

הקודמת, כִּל שְׁשִׁנָּה בִּה מֵאַחַר שְׁמִיטָה אֶת דָּמָה – הואיל וכל השנייים הללו היו לאחר מיצוי הדם, בְּשֶׁרָה – עולת העוף, שעיקר עבודתה היא מיצוי הדם. הַבְּדִיל בַּחֲטָאֵת – אם בחטאת העוף הבדיל הראש מן הגוף, וְלֹא הַבְּדִיל בְּעוֹלָה – או שבעולת העוף לא הבדיל הראש מן הגוף, שמלק בה רק סימן אחד (הוושט או

הקנה), פָּסֹל – את הקרבן, הואיל ושינה לפני עבודת הדם. מִצָּה דָם הָרֹאשׁ, וְלֹא מִצָּה דָם הַגּוֹף, פָּסוּלָה – הקרבן פסול, שרוב הדם מצוי בגוף. אבל מִצָּה דָם הַגּוֹף, וְלֹא מִצָּה דָם הָרֹאשׁ, בְּשֶׁרָה – הקרבן כשר.

המשך מעמוד 3

וכיון שגדול כח החלטות הנעשות בציבור – לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועינים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצותי,

התועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט"ב ועכ"פ: בחמשה עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחריו, ובשבת שלאחריו שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו.

ובשלש פעמים הוי חזקה – חזקת תורה ומצוותי ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים.

בברכה להצלחה רבה בכהנ"ל,

והרי כ"ז גם ימחר ויחיש שבקרוב ממש יקויימו

היעודים-ההבטחות שיהפכו ימים דאזלינן מינייהו

לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו

(אהבת ישראל) וידעו כי אתה שמך הוי' לבדך עליון

על כל הארץ,

בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו

מ. שניאורסאהן.

ג.ב. הש"ק שלאחר ט"ו במני"א – הוא כ"ף במני"א, יום היא"צ וההילולא של אאמו"ר לוי

יחק בן הרב אא"ז ברוך שניאור ז"ל – זה ארבעים שנה.

ועלי החוב והזכות גדול להציע ולבקש וכו' – ללמוד בהתועדות מתורתו, ולנדב ביומא דין

לז"נ, שמסר נפשו על הפצת היהדות בתוככי בני"י "מאחורי מסך הברזל", ועי"ז הי' חבוש בבית

האסורים ונשפט לגלות ומת בגולה ושם מ"כ, זכותו יגן עלינו ועכ"י – שליט"א.

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

עקמומית. שיחזרו בתשובה: לייבו. דף נט עמוד א. שנינו במשנה (לעיל נד.): וְעַל הָרַעְמִים וכו' אומר ברוך שכוון וגבורתו מלא עולם. מבררת הגמרא: מֵאֵי רַעְמִים – מֵהֶם הָרַעְמִים שֶׁנִּשְׁנָנוּ

במשנה שמברכים עליהם. משיבה הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, עֲנֵנִי בְּגִלְגָּלָא – קול הנשמע כשעננים מתחככים זה בזה, שְׁנַאמַר (תהלים עז יט) 'קוֹל רַעַמְךָ בְּגִלְגָּל הָאֵירוֹ בְּרָקִים תִּבְלֵ רְנוּהָ וְהִרְעֵשׁ הָאָרֶץ', הרי שקול הרעמים נוצר בגלגל. וְרַבֵּנָן אָמְרִי – ואמוראים אחרים אמרו, שקול הרעמים נוצר מְעַנְי דְּשַׁפְכֵי מֵיָא לְהִדְרֵי – עננים השופכים מים זה לזה, שְׁנַאמַר (ירמיה י יג) 'לְקוֹל תִּתּוּ הַמּוֹן מִיָּם בַּשָּׁמַיִם', כלומר, שקול המים הניתנים בשמים, מפרסם את חכמת ה' והשגחתו, הרי שנתנית המים בשמים יוצרת קול. רַב אֲחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר, שקול הרעם נוצר מִבְּרָקָא תִּקְיָפָא דְּבָרִיק בְּעֵנָא – ברק חזק של אש שמבזיק בעננים, וּמִתַּבַּר גִּזְיוֹי (דברוא) [דְּבִרְדָּא] – ומשבר חתיכות של ברד, והקול של הברד הנשבר הוא הרעם.

אָמַר רַבִּי אֶלְבָּסְנְדְרִי אָמַר [בשם] רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, לֹא נִבְרָאוּ רַעְמִים, אֲלָא כְּדִי לְפָשׁוּט עֲקֻמוּמִית שְׁפִלָּב – ליישר את המחשבות העקומות שבלב, כלומר, שבא כדי להחריד את לבבות המינים שישוּבו בתשובה, שכן מצינו בפסוק, שעושה ה' שייראו בני האדם מלפניו, שְׁנַאמַר (קהלת ג יד) 'וְהֵאֱלֹהִים עָשָׂה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי'. הגמרא מביאה דבר נוסף שאמר רבי אלכסנדר בשם רבי יהושע בן לוי: וְאָמַר רַבִּי אֶלְבָּסְנְדְרִי אָמַר [בשם] רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הִרְוָאָה אֶת הַקִּשָּׁת בְּעֵנָן, צָרִיד שִׁפּוֹל עַל פְּנֵיו, משום שהקשת היא כמראה כבוד ה', שְׁנַאמַר (יחזקאל א כח) 'כְּמִרְאָה הַקִּשָּׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵנָן וְגו' פִּיּוֹם הַגֶּשֶׁם, כֵּן מִרְאֵה הַנֶּגֶז סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד ה', וְאִרְאָה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי וְאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר'. אומרת הגמרא: לִיִּיטִי עָלֶיהָ בְּמַעֲרָבָא – בני ארץ ישראל קיללו את העושים כדברי רבי יהושע בן לוי, מְשֻׁמִּים דְּהִנוּפֵל עַל פְּנֵיו כִּשְׁהוּא רואה קשת, מְחֻזִּי כְּמֵאֵן דְּסִגִּיד לְקִשְׁתָּא – נראה כמי שמתחווה לקשת. ואף שבני ארץ ישראל הקפידו על הרואה קשת ונופל על פניו, אֲבָל בְּרוּכֵי – לברך על ראיית קשת, וְדַאי מְבָרַךְ.

מבררת הגמרא: מֵאֵי מְבָרַךְ – מה היא נוסח הברכה שמברך על ראיית קשת. משיבה הגמרא: מִבְּרַךְ בְּרוּךְ זֹכֵר הַבְּרִית, שזוכר הוא את הברית שנשבע לנח אחר המבול, שלא יחריב את העולם. בְּמִתְנִיתָא תֵּנָא – בברייתא שנינו, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אָמַר, הִרְוָאָה קֶשֶׁת מִבְּרַךְ כֵּךְ, נִאֲמָן בְּבְרִיתוֹ וְקִיִּים בְּמֵאֲמָרוֹ, שנאמן הוא שלא לעבור על בריתו, ומקיים את מה שאמר שלא להחריב את העולם אף שרבו הרשעים. אָמַר רַב פֶּפְא, הִלְכָּךְ – מאחר שנאמרו שתי נוסחאות בברכה זו, נִימְרִינְהוּ לְתַרְוִייהוּ – יש לנו לומר את שתי הנוסחאות, ולברך בְּרוּךְ זֹכֵר הַבְּרִית וְנִאֲמָן בְּבְרִיתוֹ וְקִיִּים בְּמֵאֲמָרוֹ.

דף ס עמוד א. המשנה מבארת שיש אופנים שבהם התפילה נחשבת לתפילת שוא: וְהַצֹּעֵק לְשַׁעֲבָר – המתפלל על מה שכבר היה, הָרִי זֶה תִּפְלַת שְׁוֹא, לפי שמה שהיה כבר היה. כגון, אם הִיָּתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּפָרָת, וְאָמַר יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד אִשְׁתִּי זָכָר, הָרִי זֶה תִּפְלַת שְׁוֹא, לפי שבדרך הטבע אי אפשר לעובר שיתהפך מנקבה לזכר. וכן אם הָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ, וְשָׁמַע קוֹל צוֹחָה בְּעִיר, וְאָמַר יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹא תִהְיֶה צוֹחָה זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתִי, הָרִי זֶה תִּפְלַת שְׁוֹא, לפי שמה שהיה כבר היה.

56 שהתערבו בהם דגים טמאים שבאו מנהר גזאז וגמאדא.
 57 הגמרא מביאה את דיניהם של דגים נוספים: **אָמֵר אַבְי, הָאֵי חֲמֵרָא**
 58 **דִּימָא -** דג המכונה 'חמור ים', **שְׂרִי -** מותר באכילה. **תוֹרָא דִּימָא**
 59 **-** דג המכונה 'שור ים', **אָסִיר -** אסור באכילה. **וְסִימְנִיךְ -** וסימן
 60 לשני דינים אלו, **מָמָא, מְהוֹר' -** החמור, שהוא טמא ביבשה,
 61 טהור בים, **מְהוֹר, מָמָא -** השור, שהוא טהור ביבשה, טמא בים.
 62 **אָמֵר רַב אֲשִׁי, דַּג שְׁמֹו 'שְׂפֵר נֻנָּא', שְׂרִי -** מותר באכילה. **וְדַג**
 63 **שְׁמֹו 'קֶדֶשׁ נֻנָּא', אָסִיר -** אסור באכילה. **וְסִימְנִיךְ -** וסימן לדבר,
 64 **'קֶדֶשׁ לַח' -** סתם דבר קדוש, הרי הוא אסור, ואף דג זה ששמו
 65 **'קֶדֶשׁ, אסור באכילה.**
 66 **אִיכָא דְאָמְרֵי -** יש שאמרו דין זה, דג ששמו **'קֶבֶר נֻנָּא', אָסִיר**
 67 **באכילה. וְסִימְנִיךְ, קֶבֶר עוֹבֵד בַּכּוֹכְבִּים, שהם טמאים, וכך דגים אלו**
 68 **טמאים.**

הגמרא מביאה מעשים בענין כשרות דגים: **רַבִּי עֲקִיבָא אִיקְלַע**
 69 **לְגִינְקָא -** הודמן למקום ששמו 'גינקא', **אֵיתֵי לְקַמִּיהָ הָהוּא נֻנָּא -**
 70 **הביאו לפניו דג מסוים דִּהְהוּ דָּמִי לְדַג טמא ששמו 'חִפּוֹשָׁא', חֲפִיָּה**
 71 **בְּדִיקוּלָא -** הכניסו רבי עקיבא לתוך סל, ומתוך כך פירסס הדג
 72 והתקלף עורו, **חָזָא בֵּיהּ קַלְפִּי -** ראה רבי עקיבא בדפנות הסל
 73 קשקשים דקים, **וְשָׂרְיָה -** והתירו באכילה.
 74 **רַב אֲשִׁי אִיקְלַע לְעִיר שְׁמֹהּ 'מְסוֹדְרָא', אֵיתֵי לְקַמִּיהָ הָהוּא נֻנָּא -**
 75 **הביאו לפניו דג מסוים, דִּהְהוּ דָּמִי -** שהיה דומה ל'**צִלְפִּתָּא**', שהוא
 76 **דג טמא. נִקְמִיָּה לְחֵדִי יוֹמָא -** החזיקו רב אשי מול השמש, **חָזָא**
 77 **דִּהְהוּ בֵּיהּ צִיפְחִי -** וראה שיש בו סקלשנית דקים, **וְשָׂרְיָה -** והתירו.
 78 **רַב אֲשִׁי אִיקְלַע לְהָהוּא אֲתֵרָא -** למקום מסוים, **אֵיתֵי לְקַמִּיהָ נֻנָּא**
 79 **דִּהְוִי דָּמִי לְשִׁפְרֻנָּא -** הביאו לפניו דג שהיה דומה לדג טהור
 80 ששמו 'שפרנונא'. **חֲפִיָּה בְּמִשְׁכְּלִי חוּרִי -** חיבר רב אשי את עורו
 81 של הדג בספלים לבנים, ומתוך לבנינותם **חָזָא בֵּיהּ קַלְפִּי -** ראה
 82 שיש שם קשקשים שחורים, **וְשָׂרְיָה -** והתירו.

83 **רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אִיקְלַע לְמִקּוּם שְׁמֹו אֲקָרָא דְאָנְמָא, קְרִיבֵי לֵיהּ**
 84 **צִחְתָּא -** הגישו לו לאכול סולתנית, שהוא דג טהור, כמו
 85 שהתבאר. **שְׁמֵעִיהָ לְהָהוּא נִקְרָא דִּהְהוּ קָרִי לֵיהּ 'בְּאִטִּי' -** שמע רבה
 86 בר בר חנה אדם אחד שמכנה את הדג 'באטי', שהוא שם דג טמא.
 87 **אָמֵר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה, אף סולתנית הוא דג טהור, מִדְּקָא קָרִי לֵיהּ**
 88 **-** מכך שהוא קורא לו 'באטי', **שְׁמַע מִינָּה דְּכַר מָמָא אֵית בֵּיהּ -**
 89 **מוכח שמעורב בו דבר טמא. לא אָבֵל מִינָּה -** ולא אבל מאותו דג.
 90 **לְצִפְרָא עֵינֵי בָּהּ -** בבוקר, התבונן במאכל שהגישו לו, **אֲשַׁכַּח בֵּיהּ**
 91 **דְּכַר מָמָא -** ומצא שאכן מעורב בו דבר טמא, **קָרִי אֲנַפְשִׁיהּ -** קרא
 92 על עצמו את הפסוק (משלי יב בא) **'לֹא יֹאנֶה לְצַדִּיק כֵּל אָזִי', ששמו**
 93 **ה' שלא יארע לו דבר תקלה של אכילת איסור.**

94 שנינו במשנה בכלל מאכלי עכו"ם האסורים באכילה, **וְחִתְלִיתָא שֶׁל**
 95 **חִילְתִּית', כלומר, חתיכת פרי ששמו 'חילתית'.**
 96 מבארת הגמרא: **מֵאִי מַעְמָא -** מדוע אסור קורט של חילתית של
 97 עובדי כוכבים, **מִשּׁוּם דְּמַפְסְקִין לֵיהּ בְּסִבְיָא -** כיון שחוטכים אותו
 98 בסכין שהשתמשו בו למאכלי טריפה, ואף על גב דאָמֵר מַר, דבר
 99 הנותן טַעַם לַפֶּנֶם, מוֹתֵר, ואף כאן כיון שעבר לילה מעת
 100 שהשתמשו בסכין למאכלי טריפה, נפגם הטעם הטרף שבסכין,
 101 מכל מקום אָנֹכּ חוֹפְיָה דְּחִילְתִּיתָא - מתוך חריפות החילתית,
 102 מְחִילָא לֵיהּ שְׁמִנּוּתָא - מתמתקת שמנונית הטריפה הדבוקה
 103 בסכין, וְהָוָה לֵיהּ - והרי הוא כְּנוֹתָן טַעַם לַשֶּׁכֶת, שמשביח את טעם
 104 החילתית, ואָסִיר.

105 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **עֲבָדִיהּ -** עבדו הכנעני דְּרַבִּי לִוִּי,
 106 **הָוָה קָא מְוִנִין חִילְתִּיתָא -** היה מוכר חילתיות. **כִּי נָח נִפְשִׁיהּ דְּרַבִּי**
 107 **לִוִּי -** כשנפטר רבי לוי, **אָתוּ לְקַמִּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן -** באו לפני רבי
 108 יוחנן, **אָמְרוּ לֵיהּ -** שאלוהו, מהו לְמִוִּנֵין מִינָּה - האם מותר
 109 להמשיך ולקנות ממנו חילתיות, או לא. **אָמֵר לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן, עֲבָדִי**
 110

1 מתרצת הגמרא: הָתָם, במורייס, יָדַע מִשּׁוֹשׁ - ניכר היין ממש
 2 במאכל, שהרי אוכלים את הרוטב, שעשוי גם מהיין, ולכן אסור
 3 רבי מאיר אפילו בהנאה, אבל הָתָם, בכבשין, לא יָדַע מִשּׁוֹשׁ - אין
 4 היין עצמו ניכר במאכל, שהרי אין אוכלים את הרוטב אלא את
 5 הירק הכבש בלבד, ומניחים אותו בתוך הרוטב רק כדי להתקיים.
 6 שנינו במשנה בכלל מאכלי עכו"ם האסורים באכילה ומותרים
 7 בהנאה, **וְסִרְיָה מְרוּפָּה וְצִיר שְׂאִין בָּהּ דִּנְה וְכו' וְהַחִילָק.**
 8 מבררת הגמרא: **מֵאִי -** מה הוא המאכל המכונה 'חילק'. מבארת
 9 הגמרא: **אָמֵר רַב נַחְמָן בַּר אֲבָא, אָמֵר רַב, זֶה סוּלְתָנִית -** מין דג קטן
 10 טהור, וּמִפְּנֵי מַה אָסְרָה כְּשִׁנְמַכְתָּהּ עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, מִפְּנֵי
 11 שְׁעָרְבָנָה עוֹלָה עִמָּה - שמתערבים בה דגים טמאים הדומים לה
 12 ועולים עמה מן הים, וקשה להבחין ביניהם, כיון שלשניהם אין
 13 עדיין קשקשים.

14 אגב כך שהוזכרה 'סולתנית', הגמרא מבארת את דינה: **תָּנוּ רַבִּנֵין,**
 15 **דַּג שְׂאִין לֹא עֲבָדִי סַנְפִיר וְקַשְׁקֶשֶׁת, וְעָתִיד לְגַלֵּל סִימָנִים אֶלֶּי אַחֲרֵי**
 16 **זֶמֶן, כְּגוֹן הַסּוּלְתָנִית, וְהַעֲפִיץ, הָרִי זֶה מוֹתֵר, שְׁנֵאמַר (דברים י"ד) 'וְכָל**
 17 **אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקַשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ, וְאֵת הַלֶּשֶׁן 'אֵין לוֹ' יֵשׁ**
 18 **לְדֹרוֹשׁ כֵּאלוֹ נֶאמַר 'עֵינֵי לוֹ, כְּלוּמַר תַּעֲיִין עָלָיו וְתִבְדּוֹק וְתַחֲקוּר,**
 19 **שֶׁאֵם עֲתִידִים לְהִיּוֹת לוֹ סִימָנִים אֵלֶּי, אֵף שַׁעֲתָה אֵינֶם קִיּוּמִים,**
 20 **טְהוֹר. וְכֵן דַּג שֶׁשֶׁ לוֹ עֲבָדִי סַנְפִיר וְקַשְׁקֶשֶׁת, וְעָתִיד לְהֵשִׁיר אוֹתָם**
 21 **מֵעָלָיו בְּשָׁעָה שְׁעוֹלָה מִן הַיָּם, כְּגוֹן מִינֵי דָגִים אֵלֶּי, אֲקוּנָם, וְאִפְּסוּם,**
 22 **בְּמִסְפָּטָיִם, וְאִסְפָּטָיִם, וְאִוְנָם, מוֹתֵר, שְׁנֵאמַר (ויקרא י"ב) 'כֹּל**
 23 **אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקַשְׁקֶשֶׁת בְּמִיָּם, וּמִלֶּשֶׁן 'בְּמִיָּם' דְּרוֹשׁ כְּחֻמֵּם**
 24 **(ספרא שמניי פ"א) שֶׁאֵף אִם סִימָנֵי טְהִירָה אֵלֶּי נִמְצָאִים בְּדַג רַק כִּשְׁהוּא**
 25 **בְּמִיָּם, וְכִשְׁעוֹלָה לִיבִשָּׁה הֵם נוֹשְׂרִים מִמֶּנּוּ, טְהוֹר, וְרַק דַּג שֶׁאִפִּילוֹ**
 26 **בְּמִיָּם אֵין לוֹ סִימָנִים אֵלֶּי, טְהוֹר.**

27 הגמרא מביאה מיני דגים המותרים אף שאין ניכרים בהם סימני
 28 הטְהוֹרָה: **אָכְרִי -** הכריזו רבי אֶבְרָהָם בְּעִיר קִיסְרִי, קִיֶּרְבִי - שומן של
 29 דָּגִים, וְעוֹפֶרֶן - וביצים של דגים, נִקְחִין מִכָּל אֲדָם, אף שלא ניכר
 30 עליהם אם באו מדגים טהורים או טמאים, כיון שחִקְתֵּן שְׂאִינָן
 31 בָּאִים אֶלָּא מִמִּקּוּם שְׁמֹו פְּלִיטָא, וְכֵן מִמִּקּוּם שְׁמֹו אִסְפָּטָא,
 32 ובמקומות אלו אין מצויים דגים טמאים.

33 **כִּי הָא -** כמו דין זה, **דְּאָמֵר אַבְי, הָאֵי צִחְתָּא דְּכַב נִקְרָא -** דגי
 34 סולתנית שבנהר ששמו 'בב', שְׂרִיָּא - מותרים באכילה, ואין
 35 חוששים שהתערבו בהם דגים טמאים.

36 מבררת הגמרא: **מֵאִי מַעְמָא -** מה טעמו של אבִי שהתיר דגי
 37 סולתנית שבאותו נהר. **אֵילִימָא -** אם נאמר שטעמו הוא מִשּׁוֹשׁ
 38 דְּרַבִּי מֵאִי - שהמים זורמים שם בחזק, וְהָאֵי דַּג מָמָא - ודג טמא
 39 זה, שדרכו להתערב עם הסולתנית, כִּיּוֹן דְּלִית לֵיהּ - שאין לו חוט
 40 הַשְּׂדֵרָה בגבו, כמו כל הדגים הטמאים שאין להם חוט שדרה,
 41 בְּדוּכְתָא דְּרַבִּי מֵאִי לֹא מְצִי קָאִי - אינו יכול להתקיים בנהר
 42 שהמים זורמים בו בחזק, והרי לא יתכן לומר כן, דְּהָא קָא חִוּינָן
 43 דְּקָאִי - שהרי אנו רואים שדגים טמאים מתקיימים אף בנהרות
 44 שזורמים בחוזקה. מנסה הגמרא לבאר באופן אחר: **אֶלָּא טַעְמוֹ**
 45 **שֶׁל אַבְי הוּא מִשּׁוּם דְּמִלִּיתִי מֵאִי -** שמי נהר 'בב' הם מלוחים, וְהָאֵי
 46 **דַּג מָמָא, כִּיּוֹן דְּלִית לֵיהּ קַלְפִּי -** כיון שאין לו קשקשים, בְּדוּכְתָא
 47 **דְּמִלִּיתִי מֵאִי לֹא מְצִי קָאִי -** אינו יכול להתקיים במים מלוחים.
 48 דוחה הגמרא: וְהָא קְחוּינָן דְּקָאִי - והרי אנו רואים שדגים אלו
 49 מתקיימים אף במים מלוחים.

50 מבארת הגמרא: **אֶלָּא טַעְמוֹ שֶׁל אַבְי הוּא מִשּׁוֹשׁ דְּלֹא מְרַבָּה מִינָּה**
 51 **דַּג מָמָא -** שקרקעית אותו נהר אינה מגדלת דגים טמאים, כלומר,
 52 אין דגים טמאים מתרבים שם.

53 הגמרא מבארת שדין זה אינו נוהג עתה: **אָמֵר רַבִּינָא, הָאֵידֵנָא -**
 54 בזמננו, דְּקָא שְׂפָבִי בֵּיהּ - שנשפכים לתוך נהר 'בב' נְהַר גּוּזָא וְנִהַר
 55 נִקְדָּא, אָסִיר - אסורים דגי הסולתנית שבו, כיון שיש חשש

התם ידע ממשו - שהרי מטבילין בו, וחרוטב נאכל והיין נאכל עמו. הכא לא ידע ממשו
- שאין אוכלין חרוטב אלא חירק, ולא הבנינו חירק לחובו אלא להתקיים. הרי זה מותר
- גריסין. קירבי דגים - שומן, עובין - הן ביצים של דגים. מפלוסא ואספמא - ואין
דגים טמאים מצויין שם. צחנתא - חילק. דבב נהרא - דבב שם הנדר. דרדיפי - בבח
מקלחין, דברבית שמאי בלעז. ולא מרבה טינא
דג טמא - ערקעית של אותו הנדר אין מגדל
דגים טמאים. חמרא דרומא ותורא דרומא -
דקימא לן במסכת חולין (קבו, א) כל שיש בים
יש ביבשה, חוץ מן החולדה. טמא - ביבשה,
טורח בים. קדש לה' - סתם קדש אסור. קדש
גונא = שם דגים שבים. חיפושא = דג טמא.
החיה בדוקלא - כיסודו בסל ופירכס בתוכו
ותשרו קליפין ונראו בדפניהם שקששים דקים.
לצלופחא = דג ושמו אנגיליא. להרי יומא =
נגד השמש. צימחי = שקששים דקים. משיכי
חוריי - מתוך שהן לבנות נראין בהן שקששים
שהן שחורין. שמעיה להחוא - דהוא קרי להחוא
מינא. באפי - דהוא שם דג טמא. מחליא ליה -
ממתקו. מאנישי בתייה - אשתו, ודרך הרמאים
למכור קלא אילן בשם תבלת. נפלת ליד -
נפלת לידו, כלומר עכשיו אתה צריך לי. צריבין
לקבל דברי חברות - מתחלה, קודם שיהו
נאמנין לכל דברי חברות. שיאכלו בסתמא
ושיעשרו פירות וכיוצא בהן. מוכס - בטרמא
גולן. קשרי מוכס - חותמות לנוטי המוכס, כדי
שלא יתבעם חביריו ומשרתיו פעם אחרת.
חבית" - סימן הוא: חלב, בשר, יין, תבלת.
אסורין
טורח, טורח טמא. אמר רב אשי: שפר גונא - שרי, קדש גונא - אסיר, וסימניך: "קדש לה'".
איכא דאמרי: קבר גונא - אסור, וסימניך: קברי גוים. רבי עקיבא איקלע לגינזק, אייתו לקמיה
ההוא גונא דהוה דמי לחיפושא, חפיה בדוקלא, הוא ביה קלפי ושרייה. רב אשי איקלע
למטודוריא, אייתו לקמיה גונא דהוה דמי לצלופחא, נקמיה להרי יומא, הוא דהוה ביה
צימחי ושרייה. רב אשי איקלע להחוא אתרא, אייתו לקמיה גונא דהוה דמי לשפרגונא, חפיה
במשיכילי חוריי, הוא ביה קלפי ושרייה. רבה בר בר חנה איקלע לאקרא דאנמא, קריבו ליה
צחנתא, שמעיה להחוא גברא דהוה קרי ליה "באטי", אמר: מדקא קרי ליה באטי - שמע
מיה דבר טמא אית ביה, לא אכל מיניה. לצפרא עיין בה, אשפח ביה דבר טמא, קרי
אנפשיה: "לא יאנה לצדיק כל און". "והקורט של חילתית". מאי מעמא? משום דמפסקי ליה
בספינא; אף על גב דאמר מר: נותן טעם לפגם מותר, אנב חורפיה דחילתיתא - מחליא ליה
שמנוניתא, והוה ליה פגומת טעם לשבח ואסור. עבדיה דרבי לוי הוה קא מויבין חילתיתא, פי
נח נפשיה דרבי לוי אתו לקמיה דרבי יוחנן, אמרו ליה: מהו למויבין מיניה? אמר להו: עבדו
של חבר הרי הוא פחבר. רב הונא בר מנימי וכן תבילתא מאניש דביתיה דרב עמרם חסידא,
אתא לקמיה דרב יוסף, לא הוה בידיה. פגע ביה חנן חייטא, אמר ליה: יוסף עניא מנא ליה? בדידי הוה עובדא, דובני תבילתא
מאניש דביתיה דרבנא אחיה דרבי חייא בר אבא, ואתאי לקמיה דרב מתנא, לא הוה בידיה; אתאי לקמיה דרב יהודה מהגורניא,
אמר לי: נפלת ליד, הכי אמר שמואל: אשת חבר הרי היא פחבר. תנינא להא, דתנו רבנן: אשת חבר הרי היא פחבר, עבדו של
חבר הרי הוא פחבר, חבר שמות - אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו; וכן חצר שמוכרין בה תבלת, הרי הן בחזקתן
עד שיתפסל. תנו רבנן: אשת עם הארץ שנשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שנמכר
לחבר - פולין צריבין לקבל דברי חברות; אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו של
חבר שנמכר לעם הארץ - אינן צריבין לקבל דברי חברות לתחלה, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אף הן צריבין לקבל דברי
חברות לתחלה. וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר: מעשה פאשה אחת שנשאת לחבר, והיתה קושרת לו תפילין על ידו, נשאת
למוכס והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו. אמר רב: חבית" אסור בחותם אחר, חמפ"ג מותר בחותם אחר; חלב, בשר, יין, תבילת
אסורין

פת

פת למאי ניהוש לה כו' - בקונטרס לא גרס האי עד מילתיה דשמואל. ונראה טעמא, משום דלמא יקשה זה על פת יותר מן האחרים. מיהו אין בשביל כך להגיה הספרים. ימ"ח מרח"ג אינם ניקחים אלא מן המומחה - ואף על גב דקא חשיב חלב הוצרך לחשוב גבינה, לפי שאין טעם אסורין שוה. שחלב אסור משום עירוב חלב טמא. אבל טעם גבינה הוא משום

גילוי כדפרישית לעיל (לה, א). מיהו לרבי ירמיה דמפרש לעיל (שם) טעם גבינה משום צחצוחו חלב טמא. לפירוש רש"י, קשה: לרבי יהודה למא הוצרך לשנות כאן גבינה? ובתוספתא קא חשיב בואת הברייתא במקום חלב חתיכת דג שאין בה סימן. תנינא להא דתנו רבנן - תימה, דהא תני במתניתין: וישראל רואהו, משמע: הא לא חוי ליה כל שעתא אסור! ויש לומר: דרואהו לאו דוקא, אלא רוצה לומר יכול לראותו. א' דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא - דכיון דיושב בצד עדרו, וליכא למיחש לגילוי כיון שכל שעה הוא תופס בידו, אם כן ליכא למיחש למידו. מיהו היכא דיש לחוש לגילוי - אסור, כדפרישית לעיל דמסנת לא מחזי מידו היכא דטריקה כדאמרין ב' הגזל בתרא" (בבא קמא קטו, ב).

התם קא בעי ליה למשקה - ואם תאמר: ודקארי לה מאי קארי? פשיטא דברצו לגת תנו ויש לומר: דסלקא דעתיה דמשקה דהוא הדין ברצו לאכול, והא דנקט לגת - לרבותא (דב"ה) ודהלל, דאפילו חבי לא הוכשר כאן

דאמר רבי יהושע בן לוי: שגור לו בעל הבית לביתו - מותר; מאי טעמא? בעל הבית לא שביק היתירא ואכל איסורא, וכי משגור ליה, כמאי דאכל משגור ליה. "ומלח סלקונדרי". מאי מלח סלקונדרי? אמר רב יהודה אמר שמואל: מלח ששל סלקונדרי רומי אוכלין אותה. תנו רבנן: מלח סלקונדרי - שחורה אסורה, לבנה מותרת, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: לבנה אסורה, שחורה מותרת; רבי יהודה בן גמליאל משום רבי חנינא בן גמליאל אומר: זו וזו אסורה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לדרבי האומר לבנה אסורה, קירבי דגים לבנים טמאים מעורבין בה; לדרבי האומר שחורה אסורה, קירבי דגים שחורים טמאים מעורבין בה; לדרבי האומר זו וזו אסורה, זה וזה מעורבין בה. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל: זקן אחד היה בשכונתנו, שהיה מחליק פניה בשומן חזיר. "הרי אלו אסורים". למעוטי מאי? לחוקה - למעוטי בידוע, לרבי יוחנן - למעוטי מוריים וגבינת בית אוניקי, וסתמא פרי מאיר. מושנה ואלו מותרין באכילה: חלב שחלבו גוי וישראל רואהו, והדבש, והדבדבניות אף על פי שמומפין אין בהן משום הכשר משקה, וכבשין שאין דרך לתת לתוכן יין וחומץ, וטרית שאינה טרופה, וציר שיש בה דגה, ועלה של חילתית, וזית גלסקאות המגולגלין. רבי יוסי אומר: השלחין אסורין. ההנבים הבאים מן הסלולה - אסורין, מן ההפתק - מותרין. וכן לתרומה. גמרא תנינא להא דתנו רבנן: יושב ישראל בצד עדרו של גוי, וגוי חולב ומביא לו, ואינו חושש. היכי דמי? אי דליכא דבר טמא בעדרו, פשיטא! ואי דליכא דבר טמא בעדרו, אמאי? - לעולם דליכא דבר טמא, וכי קאי חזי ליה, וכי יתיב לא חזי ליה; מהו דתימא: ביון דיתבי לא חזי ליה, ניהוש דלמא מיתיה ומערב ביה, קא משמע לן: ביון דכי קאי חזי ליה, ארתותיה מירתת ולא מיערב ביה. "והדבש". דבש למאי ניהוש לה? אי משום איערוי - מיסרסא סרי, אי משום בישולי גוים - נאכל פמו שהוא חי, אי משום גיעולי גוים - נתן טעם לפגם הוא ומותר. "והדבדבניות אף על פי שמומפות אין בהן משום הכשר משקה". ורמינתי: תבוצר לגת - שמאי אומר: הולל אומר: לא הוכשר, ואודי ליה הלל לשמאי! - התם קא בעי ליה למשקה, הכא לא קא בעי ליה למשקה. "וטרית שאינה טרופה".

תנו רבנן: איזו היא טרית שאינה טרופה? כל שראש ושררה ניפר; ואיזו ציר שיש בה דגה? כל שפילבית אחת או שתי פילביות

אסורין בחותם אחד - לשגר ביד גוי, דכיון דבשר וחבלת דמיון יקרים טרח ומזיקי להחליפם, ועל היין לנסכו. ואחלכ פריך לקמן. חילתית - להחליף זה בזה, פורתא הוא דמהני, ולא טרח ומזיקי. פת למאי ניהוש לה - כלל לא גרסין! והכא אלא במלתיה דשמואל גרסין לה, (והכי) (והכא) גרסין: מאי טעם גבינה כו'. חתיכות דג - דמיון יקרים ומזיקי. שמואל כו' - שמואל לא פליג אורב, אלא קסבר: לא צריך לאתנווי סימנא למיתני אחתיכת דג לאיסור ועל הפת להתיר, כדמפרש ואולי. ושמואל - אמר לך חתיכת דג היינו בשר, וכיון דבשר אשמועינן הרי דגים בכלל. ופת למאי ניהוש לה - נתיבת לה סימנא להתיר ולמיתני חמפ"ג. אי משום איחולפי כו' - מאי איכא למחש. בי הדרי - שמא יש עמו הדומה לו - פשיטא לן: כיון דאיכא חותם לא טרח ומזיקי במדי דלית ליה רוחא. הכי גרסין: ושמואל חתיכת דג היינו בשר ותרין גזני בשר לא אמרין. פת למאי ניהוש לה כו'. אין לוחקין ימ"ח מח"ב כו' - שחונותם בשטריא חשידי דלא קפדי א'לפני עור לא תתן מכשול" ומגני לישראל דברים שלקחו מן הגוי. מיהו אינהו גופיהו לא אכלי איסורא, הלכך אם נתארח אצלם מותר לאכול עמו. שיער לו - במתנה. סלקונדרי רומי = נחתומין שברומי. אוכלין אותה - אסור, משום שמערבין בה קירבי דגים טמאים, וחתיכות גדולות עושין שמנה, וכן אחד - גוי היה. למעוטי בידוע - גבי כבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ, ואם בידוע שנתן יין שם - אסורין אפילו בתנא. למעוטי מוריים - דאסור אפילו בדנא, והך סתמא רבי מאיר היא. מושנה והדבדבניות = אשכולות של ענבים. שאינה טרופה - שניכרין חתיכות דגים. עלה של חילתית - דהא לא מפסקי לה בסבינא. וזית גלסקאות המגולגלין - זיתים הכנסין בכלי עגול ומתחמקין ונעצקין מאיליהן כעין גולסקא. מגולגלין כמה "מגולגלת", שנתחמקו ונרפו מחמת שמנה, ובלעז מול"ש. ובגמרא (מ, ב) פריך: פשיטא, למאי ניהוש לה. שלחין אסורין - אזהות קמהדר. ובגמרא (מ, ב) מפרש לה. מן הסלולה - הנמכרין בסל לפני החנוני אסורין. בגמרא מפרש: מפני שמולף עליהן יין. מן ההפתק - מקום כינוסן של חגבים מלוחין. מותרין - דאין מולף עליהן עד שנתנו לפניו למכור. וכן לתרומה - מפרש בגמרא. גמרא יושב ישראל - ואפילו אין רואהו. איערוי - שמא עירב בו יין. תבוצר לגת - לדרוכן בגת ולעשות מהן יין. הוכשר - לענין טומאה במשקה הגזל, והואיל ולכך הן עומדין ניהא ליה במאי דנפיק מנייהו, והדבדבניות עצמן הן לאכילה. כל שראש ושררה ניכרין - של כל דג דג. שהדגים ניכרין בראשן בין טמא לטהור, שהטמאים ראשיהן חרים ואין להן חוט השררה. בילבית - גזילה ממאילה בציר דגים טהורים, ואם יש שם ציר דגים טמא אין בילבית גדילה בו.

שומטות

שומטות

בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, אדם הנמצא בסוריא, ושגג ושלח
לו בעל חיות במתנה מאכלים אלו לביתו, מותר. מאי טעמא - ומה
הטעם בכך, כיון שבעל חיות עצמו לא שביק היתירא ואכל איסורא
- לא ניח מלאכול דבר היתר ויאכל דבר איסור, וכי משגג ליה
ממאי דאכלי משגג ליה - וכשבעל הבית שולח מתנה לחבירו, הרי
הוא שולח לו מהדברים שהוא אוכל בעצמו.
שנינו במשנה: 'ומלח סלקונדרית'.
מבאר הגמרא: מאי מלח סלקונדרית. אמר רב יהודה, אמר
שמואל, זהו מלח שקל סלקונדרית - אופי הפת שבעיר רומי אוכלין
אותה.
תנו רבנן, מלח סלקונדרית שחורה, אסורה. אבל לבנה, מותרת,
דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, לבנה אסורה, ושחורה מותרת.
רבי יהודה בן גמליאל משום רבי חנינא בן גמליאל אומר, זו וזו -
שחורה ולבנה, אסורה.
מבאר הגמרא את הברייתא: אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי
יוחנן, לדברי האומר שלבנה אסורה, היינו כיון שקרבי דגים לבנים
ממאים מעורבין בה. ולדברי האומר ששחורה אסורה, היינו כיון
שקרבי דגים שחורים ממאים מעורבין בה. ולדברי האומר זו וזו -
שחורה ולבנה אסורה, זה וזה מעורבין בה - יש בה קרבי דגים
טמאים שחורים ולבנים.
הגמרא מביאה טעם נוסף לאיסור מלח סלקונדרית: אמר רבי אבהו
משום רבי חנינא בן גמליאל, וכן אמר היה בשבועתנו, שהיה מחליק
פניה של מלח סלקונדרית בשומן חזיר.
שנינו במשנה: 'תרי אלו וכל מאכלי הגוי ששנינו אסורים, ואין
איסורן איסור הנאה'.
שואלת הגמרא: למעוטי מאי - מה באה המשנה למעט בלשון זו,
והרי כבר בתחילת המשנה נאמר 'ואלו דברים של עובדי כוכבים
אסורין, ואין איסורן איסור הנאה'. משיבה הגמרא: לדעת חזקיה
(לעיל לה) היינו למעוטי ידוע - למעט כבשים שידוע שנותנים בהם
יין או חומץ, שהם אסורים אפילו בהנאה. ולרבי יוחנן המתיר
כבשים אלו בהנאה, באה המשנה למעוטי מורייס וגיבית בית
אונייקין, שהם אסורים אפילו בהנאה, וסתמא כרבי מאיר - וסתמה
בזה המשנה כשיטת רבי מאיר, האוסר דברים אלו בהנאה,
כמבואר לעיל (בט).

משנה

המשנה הקודמת (לה) מנתה את המאכלים של גוים שאסורים
לישראל באכילה, משנתינו מונה את המותרים באכילה: ואלו
דברים שנלקחים מגוי ומותרין באכילה, חלב בהמה כשירה שחלבנו
עובד בוכבים, ובתנאי שישיראל רואהו שלא עירב בו חלב בהמה
טמאה. והדבש שעשאו גוי מותר באכילה. והדבשניות -
אשכולות של ענבים, אף על פי שמנפשתן מיץ מן הענבים, אין בהן
- ביין הנוסף משום הקשר משקה, כלומר אין הוא מכשיר את
האשכול ושאר אוכלים, לקבלת טומאה. ובגשין שאין דרבן לתת
לתוכן יין וחומץ, מותר לקחתם מגוי, ולא גורו עליהם חכמים שלא
לקחתם שמא יבואו לקנות מהם כבשים שדרכם לתת לתוכם יין
וחומץ.
ופרית ו-מיץ דג קטן מלוחן שאינה טרופה - שאינה מרוסקת לגמרי
ונשארו חתיכות דג שלמות שניתן לבדוק על ידן אם היא ממין
כשר. וציר - רוטב של דגים ששש בה דגה, כלומר דג קטן טמא
הנקרא כליבית, כמבואר לעיל במשנה (לה), שהמצאותו ברטוב
מעידה על כשרותו.
ועלה של צמח החילית, שאין הדרך לחתוך את העלה בסכין.
ויתיי גלוקקאות - זיתים הנתונים בתוך כלי עגול כעין עוגה,

אסורין בחותם אחר, כיון שבשר כשר ותכלת עולים ביוקר, וכדאי
לעובד כוכבים לטרוח לזייף את החותם ולהחליפם בבשר טרף
וקלא אילן, ולמכור את הבשר הכשר והתכלת, וכן על היין הוא
חסוד שינסכו, כיון שחביב עליהם הניסוך. אבל הדברים שסימנם
הוא 'חמץ', שהם פרי ששמו חילית, מורייס - קרבי דגים, פת,
גבית, כיון שאין דמיהם יקרים אין חוששים שיטרח הגוי לזייף את
החותם ולהחליפם, ומותרין בחותם אחר.
מבאר הגמרא: פת שנשלחת ביד עובד כוכבים, למאי נחוש לה
- מה החשש בה, שמחמת כן נצריך יותר מחותם אחד, אי משום
אחילופי - אם מחשש שיחליף את הפת של ישראל בפת עכור, או
קרירא בתימא מידע ידע - אם יחליף פת קרה בפת חמה, הרי
יהיה הדבר ניכר. דחצי פדשערי - ואם יחליף פת של חיתין בפת
של שעורים, שדמיה פחותים, נמי מידע ידע - גם זה יהיה ניכר. אי
כי תדרי - אם יחליף את הפת בפת אחרת הדומה לה לגמרי, כיון
דאיכא ו-ישן חותם אחר, לא מרח ומייף, כיון שאין לו רווח
בדבר.
מקשה הגמרא: ולדעת רב, מאי שנא - במה שונה דינה של גבית,
שדי לה בחותם אחד, הרי זהו כיון דלא מרח ומייף - שאין דמיה
יקרים ואין העובד כוכבים טורח לזייף אפילו חותם אחד שיש
עליה, אם כן חלב נמי - גם בחלב נאמר דלא מרח ומייף, ומדוע
הצריך רב שני חותמות.
מתרצת הגמרא: אמר רב פהנא, אכן אין זו חונת רב, והרמז של
האות חית' אינו חלב, אלא אפי' - הוצא את החלב' מהדברים
שצריכים שני חותמות, וציל - והכנס לכלל הדברים 'חתיכת דג'
שאין בה סימן, שכיון שדמיה יקרים, יש חשש שהעובד כוכבים
יחליף אותה.
שואלת הגמרא: תינו קשר, כלומר, מה החילוק בין בשר לדג,
וכיון שהחוכר בשר, כלול בזה גם דינו של הדג, ואם כן לא מסתבר
שהאות חית' רומזת על חתיכת דג. משיבה הגמרא: תרי גווי קשר
- מנה רב שני מיני בשר, בשר בהמה ובשר דג, להשמייענו
ששניהם צריכים שני חותמות.
הגמרא מביאה את הסימנים שנתן שמואל בדינים אלו: ושמואל
אמר, הדברים שסימנם הוא 'בית', אסור בחותם אחר, אלא
צריכים שני חותמות. דברים שסימנם הוא 'מח', מותר בחותם
אחד. מבאר הגמרא: 'בית' הוא סימן לקשר, ון ותכלית, שהם
אסורין בחותם אחר, והשמיט שמואל את האות חית' הרומזת
לחתיכת דג, ו'מח' הוא סימן למורייס, חילית וגבית, שהם
מותרין בחותם אחר, והשמיט שמואל את האות 'פ'א' הרומזת
ל'פת'. מסיימת הגמרא: לשמואל, לא הוזכרה 'חתיכת דג' שאין בה
סימן, כיון דתינו קשר - שחתיכת דג כלולה ב'בשר', שכבר
התבאר שצריך שני חותמות, ותרי גווי קשר לא אמרינן - אין
אומרים שבשר בהמה ובשר דג הם שני מינים שונים, שמחמת כן
יש צורך בשני סימנים, אלא שניהם כלולים בסימן אחד, בלשון
'בשר'.
הגמרא מביאה ברייתא שבסוריא החמירו יותר לגבי מאכלים
מסוימים: תנו רבנן, אין לוקחין דברים שסימנם 'מ'א' בסוריא,
והיינו לא יין, ולא מורייס - קרבי דגים, ולא חלב, ולא מלח
סלקונדרית, ולא חילית - מין פרי חרין, ולא גבית, אלא מן
המזומח - מאדם שהוחזק בכשרות, כיון שבסוריא אף היהודים
שמקפידים לאכול רק דברים כשרים, אינם מקפידים על איסור
לפני עור, ומוכרים מאכלים אלו שנקנו מעובדי כוכבים ואסורים
באכילה. מסיימת הברייתא: וכל המאכלים הללו, אם
נתארח אצל בעל חנות, מותר לו לאכול, כיון שהם לעצמם
מקפידים שלא לאכול ממאכלי עכור' אלו.
אומרת הגמרא: הדין האחרון שבברייתא, מסייע ליה לרבי יהושע

56 גָּבַר וְכָל חֲתִיבוֹת, וְנִמְצָא סִימָן בְּאַחַת מֵהֶן, וְהִתִּיר רֵבֶן שְׁמֻעִין
 57 בֶּן גְּמִלְיָאֵל אֶת הַרְבֵּי כּוֹלֵל עַל סִמָּךְ אוֹתָהּ חֲתִיבָה, מוֹכֵחַ מִהֲבִרְיִיתָא
 58 שְׁאִין צוֹרֵךְ לְבִדּוֹק אֶת כָּל הַחֲתִיבוֹת, וְשֵׁלָא כְּהוֹרָאֵת רַב פֶּפֶא.
 59 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: תִּרְנַנְתָּה רַב פֶּפֶא לְהַעֲמִיד אֶת דְּבָרֵי הֲבִרְיִיתָא,
 60 בְּשִׁתְּחִיבוֹת שְׁוֹת - מִתְחַבְּרוֹת וּמִתְאִימוֹת אַחַת לְחִבְרָתָהּ וְנִיכָר
 61 שְׁכּוֹלֵן חֲלָקִי דָּג אַחַד, וְלֹכֵן דִּי בְּסִימָן בְּאַחַת מֵהֶן כְּדִי לְהַעֲדִי עַל
 62 כּוֹלֵן. מַה שְׁאִין בֶּן בְּחֲתִיבוֹת שְׁאִינֵן שְׁוֹת, צִרְיָךְ סִימָן עַל כָּל אַחַת
 63 וְאַחַת.
 64 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָבִי שְׁנִיכָר עַל הַחֲתִיבוֹת שְׁהֵם חֲלָקִי דָּג אַחַד,
 65 מֵאִי לְמִיכְרָא - מַה הַחִידוֹשׁ בְּבִרְיִיתָא שְׁאִין צוֹרֵךְ בְּסִימָן עַל כָּל
 66 אַחַת. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מַהוּ דְּתִיבָא - שְׁמָא תֹאמַר שְׁלֹא נִתִּיר
 67 חֲתִיבָה שְׁאִין בַּהּ סִימָן כִּי נִיחֻשׁ דְּלִמָּא אֲתִרְפִּי - נִחוּשׁ שְׁמָא זֶה
 68 חֲתִיבָה מִדָּג טִמְא, אֲלֵא שְׁבִמְקֶרָה אִירַע שְׁהִיא מִתְאִימָה לְחֲתִיבָה
 69 שִׁישׁ בַּהּ סִימָן, קָא מְשַׁמְעֵי לֵן הֲבִרְיִיתָא שְׁאִין צִרְיָךְ לְחִשׁוּשׁ לְכָךְ,
 70 אֲלֵא תוֹלִים שְׁכָל הַחֲתִיבוֹת מִקּוֹרֵם מֵאוֹתוֹ הִדָּג.
 71 הֵהוּא אֲרָבָא דְּצִהֲנָתָא - מַעֲשָׂה בִּסְפִינָה מִלֵּאָה בְּדִגִּים קִטְנִים
 72 הַנִּקְרָאִים צִחְנָתָא, דְּאִתִּי לְסִיכְרָא - שְׁהִגִּיעָה לְמִקּוֹם הַנִּקְרָא
 73 סִיכְרָא. נֶפֶס וְ-יֵצֵא רַב הוֹנָא בְּרַ חִינְנָא, וְהוּא בִּיה קִלְפִי וְשִׁרְיָה -
 74 וְרֵאָה בְּהֵם קִשְׁקִישִׁים וְהִתִּיר אֶת כּוֹלֵם. אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב הוֹנָא,
 75 וְמִי אִיכָא דְּשִׁרְיָ בִּי הָאִי גְּוֹנָא - וְכִי יֵשׁ דְּעָה מִתְמִירָה בְּאוֹפֵן זֶה אֶת
 76 כָּל הַדִּגִּים בְּאַתְרָא דְּשִׁכְיָה קִלְפִי - בְּמִקּוֹם שְׁמִצּוּיִם קִשְׁקִישִׁים,
 77 וְהֵלֵא יִתְכֵן שְׁהֵם נִפְלוּ מִדִּגִּים טִמְאִים, נֶפֶס שְׁפִינִי דְּרָבָא וְאָמַר - יֵצֵאֵה הַכְּרוּזָה
 78 בִּסְפִינָה גַּם דִּגִּים טִמְאִים. נֶפֶס שְׁפִינִי דְּרָבָא וְאָמַר - יֵצֵאֵה הַכְּרוּזָה
 79 עַל יְדֵי שׁוֹפְרוֹת מִטַּעַם רַבָּא שְׁהַדִּים אֲסוּרִים בְּאַבְיִלָּה. וְשִׁפְוִי -
 80 יֵצֵאֵה הַכְּרוּזָה עַל יְדֵי שׁוֹפְרוֹת מִטַּעַם דְּרַב הוֹנָא בְּרַ חִינְנָא וְשִׁרְיָ -
 81 שְׁהַדִּים מוֹתִירִים.
 82 אָמַר רַב יִרְמְיָה מִדְּפִתִּי, לְדִידִי אָמַר לִי - לִי עֲצָמִי אִמַּר רַב פֶּפֶא, בִּי
 83 שְׁרָא - מַה שְׁהִתִּיר רַב הוֹנָא בְּרַ חִינְנָא אֶת הַדִּגִּים עַל סִמָּךְ
 84 הַקִּשְׁקִישִׁים שְׁמִצָּא, לֹא הִיָּה אֲלֵא לְטַבֵּל בְּצִירָא, אֲכָל בְּגוֹפֵן לֹא -
 85 אֲבָל לֵאכּוֹל אֶת הַדִּגִּים עֲצָמֵם עַל סִמָּךְ זֶה, לֹא הִתִּיר. אָמַר רַב
 86 אֲשִׁי, לְדִידִי אָמַר לִי רַב פֶּפֶא, בִּי שְׁרָא רַב הוֹנָא בְּרַ חִינְנָא אֶת
 87 הַדִּגִּים, כּוּוֹנְתוֹ הִיתָה אֲפִילוּ בְּגוֹפֵן. הוֹסִיף רַב אֲשִׁי וְאָמַר, וְאָמַר -
 88 וְאִנִּי, לֹא מִיכָר אֲפִרְיָא - אִינִי אוֹסֵר אֶת אֲכִילַת הַדִּגִּים עֲצָמֵם, כִּיּוֹן
 89 דְּקָאֲמַר לִי רַב פֶּפֶא שֶׁרַב הוֹנָא בְּרַ חִינְנָא הִתִּיר זֹאת, וְלֹא מִיִּשְׁרָא
 90 שְׁרִינָא - וּמִצַּד שְׁנֵי אִינִי מִתִּיר אֶת אֲכִילַתָּם, דְּהָא אָמַר (לִי) רַב
 91 הִתִּיר מְשִׁמִּיָּה דְּעוּלָא, שְׁמַחְלִיקָתָהּ רַב הוֹנָא וְרַב נַחֲמָן אִם דִּי בְּסִימָן
 92 אַחַד אוֹ צִרְיָךְ שְׁנֵי סִימְנִים, אִינֵהּ אֲלֵא לְעֵנִי לְמַבֵּל בְּצִירָא אֲכָל
 93 בְּגוֹפֵן דְּבָרִי הִבֵּל עַד שְׁיֵהָא רֹאשׁ וְשִׁדְרָה נִיכָר שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.
 94 יְתִיב וְ-יֵשֵׁב רַב חִינְנָא בְּרַ אִידִי קָמִיָּה דְּרַב אָדָא בְּרַ אֲהֵבָה, וְיְתִיב
 95 וְקָאֲמַר, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שְׁהִבִּיא עֲרִיבָה וְ-סְפִינָה קִטְנָה מִלֵּאָה חֲבִיבוֹת
 96 וּבִתּוּכֵם צִיר שֶׁל דִּגִּים, וְנִמְצָאֵת בִּילְבִּית בְּאַחַת מֵהֶן, אִם הַחֲבִיבוֹת הִיוּ
 97 פְּתוּחוֹת, כּוֹלֵן מוֹתִירוֹת, שְׁכֵן יֵשׁ לְהִנִּיחַ שְׁהִיתָה כִּילְבִּית בְּכוֹלֵן,
 98 וְהִתְלַקָּה מִשֵּׁם. אוֹלָם אִם הִיוּ הַחֲבִיבוֹת פְּתוּחוֹת, הִיא - זֶה שְׁנִמְצָאָה
 99 בַּהּ כִּילְבִּית מוֹתִירָתָהּ, וְכוֹלֵן אֲסוּרוֹת. אָמַר לִיה רַב אָדָא בְּרַ אַהֲבָה
 100 לְרַב חִינְנָא בְּרַ אִידִי, מָנָא לָךְ הָא - מִנֵּין לָךְ דִּין זֶה. עֲנֵה לִי רַב חִינְנָא
 101 בְּרַ אִידִי, מִתְּלַתָּה קְרָאִי שְׁמִיעֵי לִי - לְמַדְתִּי זֹאת מִדְּבָרֵיהֶם שֶׁל
 102 שְׁלֹשָׁה חֲכָמִים גְּדוֹלִים, שְׁנִיתָן לְסִמּוֹךְ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ עַל מִקְרָא
 103 בְּתוֹרָה, וְהִינֵנוּ מִרְבֵּי וְשִׁמּוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן.
 104 אָמַר רַב בְּרִינְטָא אָמַר רַב, קִרְבִּי דִּגִּים וְעוֹפֵרֵן - בְּנֵי מַעֲיִם וּבִיצִים שֶׁל
 105 דִּגִּים, אִין נִקְחִין אֲלֵא מִן הַמּוֹמָקָה שִׁיּוּדַע לְהַבְחִין אִם אֵלּוּ קִרְבִּים
 106 וּבִיצִים שֶׁל דִּגִּים טְהוֹרִים.
 107 רַבִּי לִיָּה - הִקְשֵׁה לוֹ עוּלָא לְרַבִּי דּוּסְתָאִי דְּמֵן בִּירִי - מִמִּקּוֹם שֶׁשְׁמוֹ
 108 בִּירִי, מִדְּקָאֲמַר רַב שְׁקִירִי דִּגִּים, וְעוֹפֵרֵן, כְּלוּמֹר הִבִּיצִים שְׁלֹחַם, אִין
 109 נִקְחִין אֲלֵא מִן הַמּוֹמָקָה, מְכַלֵּל - נִיתָן לְלַמּוֹד דְּדָג טִמְא אִיתִּי לִיָּה
 110 עוֹפֵר - יֵשׁ לוֹ בִּיצִים, שְׁאֵם לֹא כֵן, מִדּוּעַ יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּמוּמָחָה, הֵלֵא

1 שְׁוֹמְטוֹת - שְׁטוֹת בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁזֶה שְׁמוֹ כִּילְבִּית נוצר מֵאֵלּוּ
 2 בְּתוֹךְ צִיר שֶׁל דִּגִּים טְהוֹרִים, וְאִם מִעוֹרֵב בּוֹ צִיר מִדָּג טִמְא אִינוּ
 3 יִכּוֹל לְחַיּוֹת.
 4 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: הִשְׁתָּא בִּילְבִּית אַחַת שְׁנִמְצָאָה בְּצִיר אֲמִירָתָה שְׁהִצִּיר
 5 שְׁרִי - מוֹתֵר, בְּנִמְצָאוֹ שְׁרִי בִּילְבִּית, מִכְּעִיָּא - וְכִי צִרְיָךְ הִתְנָא לְמוֹר
 6 זֹאת, הֵלֵא בּוֹדָאי שְׁהִצִּיר כְּשֶׁר.
 7 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא קָשְׁיָא, בָּאן - בְּמִקְרָה הִשְׁנִי מְדוּבָר בְּחִבּוֹת
 8 פְּתוּחוֹת, שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ שְׁהִכִּילְבִּית לֹא נוצרָה מִעֲצָמָה בְּצִיר אֲלֵא
 9 נִפְלָה לְתוֹכֵן מִבְּחוּץ, וְאִין בְּכִילְבִּית אַחַת עֲדוֹת לְכַשְׁרוֹת הַצִּיר, לִכֵּן
 10 צִרְיָךְ שִׁהִיָּה שֵׁם שְׁתֵּי כִילְבִּיּוֹת, בָּאן - וּבְמִקְרָה הָרֵאשׁוֹן מְדוּבָר
 11 בְּחִבּוֹת פְּתוּחוֹת, שְׁאִין חֲשֵׁשׁ שְׁהִכִּילְבִּית נִפְלָה מִבְּחוּץ, וּבְאוֹפֵן זֶה
 12 דִּי בְּכִילְבִּית אַחַת לְסִימָן שְׁנוּצָרָה בְּצִיר.
 13 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּעֵנִין סִימְנֵי טְרִית שְׁאִינֵה טְרופָה: אִיתְמַר, רַב
 14 הוֹנָא אָמַר, לֹא הוֹתֵרָה טְרִית עַד שִׁיּוּכָרָה בַּהּ שְׁנֵי הַסִּימְנִים, שְׁתֵּתָא
 15 רֹאשׁ וְגַם שִׁדְרָה נִיכָר בְּכָל דָּג וְדָג, כִּיּוֹן שִׁישֵׁם דִּגִּים טִמְאִים בְּעַלִּי
 16 סִימָן אַחַד, אֲבָל אִין טִמְאִים עִם שְׁנֵי הַסִּימְנִים. רַב נֶחֱמָן אָמַר, דִּי
 17 בְּכָךְ שִׁיכִיר אוֹ אֶת סִימָן הָרֹאשׁ אוֹ אֶת סִימָן הַשִּׁדְרָה, שְׁלִדְעָתוֹ אִין
 18 בְּעוֹלָם דִּגִּים טִמְאִים אֲפִילוֹ עִם סִימָן אֶחָד מֵהֶם.
 19 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִתִּיב רַב עֲזִיקָא בְּרַ חֲמָא, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה (חולין נט),
 20 'וְדִגִּים, הַסִּימְנִים הַמִּתְיָרִים בְּאַבְיִלָּה הֵם, כָּל שִׁישׁ לוֹ לְדָג סְנִפִּיר
 21 וְקִשְׁקִישָׁתָהּ, מִשְׁמַע שְׁאִין סִימָן לְדִגִּים מִלְּבַד אֵלּוּ, וְכִיצַד הִתִּירָה
 22 הֲבִרְיִיתָא דִּגִּים בְּאַבְיִלָּה עַל פִּי סִימְנֵי רֹאשׁ וְשִׁדְרָה.
 23 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר אֲבִי, כִּי תִתְּנִי הִיא - הַסִּימְנֵים שֶׁשְׁנֵינוּ
 24 בְּמִשְׁנָה, טוֹבִים וּמְדוּקִים יוֹתֵר, כִּיּוֹן שִׁישֵׁם גַּם בְּדָגִי אֲרָאָה
 25 וּפְלִמְדָּא, שְׁדִּגִּים טְהוֹרִים הֵם בְּעַלִּי סְנִפִּיר וְקִשְׁקִישָׁתָהּ, אִמְנָם הֵם
 26 שְׁנִינִים מִשְׁאֵר דִּגִּים טְהוֹרִים בְּכָךְ דְּמָן רִישִׁיָּהוּ - שְׁדוּמָה רֹאשֵׁם
 27 לְמִטְמָאִים שְׁרֹאשֵׁם חֵד, וּמִשּׁוּם כֵּךְ אִי אֲפִשֵׁר לְהִתִּירֵם אֲלֵא עַל פִּי
 28 סִימְנֵי סְנִפִּיר וְקִשְׁקִישָׁתָהּ. וְלִכֵּן נִקְטָה הַמִּשְׁנָה רַק סִימְנִים הֵלֵלּוּ,
 29 שְׁבָהֵם נִיתָן לְבִדּוֹק כָּל סוּגִי הַדִּגִּים. אֲבָל בְּשֹׂאֵר דִּגִּים טְהוֹרִים
 30 אֲפִשֵׁר לְסַמְּךָ גַּם עַל סִימְנֵי רֹאשׁ וְשִׁדְרָה. לְפִי שֹׂאָה הֵם סִימְנִים
 31 נִכּוֹנִים אֲלֵא שְׁאִינֵם כּוֹלִלִים אֶת כָּל סוּגִי הַדִּגִּים.
 32 אָמַר רַב יְהוֹדָה מְשִׁמִּיָּה דְּעוּלָא, מְחַלְלִיקָתָהּ הָאִמּוּרָאִים אִם יֵשׁ צוֹרֵךְ
 33 בְּשֵׁנֵי סִימְנִים, רֹאשׁ וְחוֹט הַשִּׁדְרָה, אוֹ דִי בְּסִימָן אַחַד, הִיא רַק כְּדִי
 34 לְהִתִּיר לְמַבֵּל בְּצִירָא - בְּרוּטָב שֶׁל אוֹתוֹם חֲתִיבוֹת דִּגִּים, אֲכָל בְּגוֹפֵן -
 35 לְעֵנִין אֲכִילַת גּוֹפֵם שֶׁל הַדִּגִּים, דְּבָרִי הִבֵּל אֲסוּר, עַד שְׁיֵהָא רֹאשׁ
 36 וְשִׁדְרָה נִיכָר.
 37 אָמַר רַבִּי יוֹדָא, מִרִּישׁ - בְּתַחֲלִילָה, קוֹדֵם שֶׁשְׁמַעְתִּי חִידוּשׁוֹ שֶׁל
 38 עוּלָא, תָּהִי מְטַבֵּלָא - הִייתִי מִטְבֵּל אֶת הַפֶּתַח בְּצִירָא שֶׁל הַחֲתִיבוֹת
 39 שְׁהִיָּה בְּהֵם רַק סִימָן אַחַד, וְאוֹכְלוֹ, וְסִבְרִיתִי שֹׂאָה שְׁהִלְכָה כִּרְב
 40 הוֹנָא שְׁמִצְרִיךְ שְׁנֵי סִימְנִים, מִכָּל מִקּוֹם לְעֵנִין הַצִּיר גַּם רַב הוֹנָא
 41 מוֹדָה שְׁדִי בְּסִימָן אַחַד. כִּיּוֹן דְּשְׁמִיעָנָא - שְׁשִׁמְעִיתִי לָהּ דְּאָמַר רַב
 42 הִתִּיר מְשִׁמִּיָּה דְּעוּלָא שְׁהִמְחַלְלִיקָתָהּ הִיא רַק גִּבְיָה לְמַבֵּל בְּצִירָא, אֲכָל
 43 בְּגוֹפֵן דְּבָרִי הִבֵּל אֲסוּר עַד שְׁיֵהָא רֹאשׁ וְשִׁדְרָה נִיכָר, בְּצִירָא נְמִי לֹא
 44 מְטַבֵּלָא - גַּם בְּצִיר אִינִי מִטְבֵּל עַד שִׁהִיָּה בְּחֲתִיבוֹת שְׁנֵי סִימְנִים,
 45 כִּיּוֹן שְׁהִלְכָה כִּרְב הוֹנָא שְׁאוּסֵר לֵאכּוֹל צִיר כְּאִשֵּׁר יֵשׁ רַק סִימָן
 46 אַחַד.
 47 אָמַר רַב פֶּפֶא, הִלְבְּתָא, שְׁהִטְרִית אִינֵה מוֹתֵרָת עַד שְׁיֵהָא רֹאשׁ
 48 וְשִׁדְרָה נִיכָר אֲפִילוֹ כְּדִי לְהִתִּיר הַצִּיר, וְלִכֵּן צִרְיָךְ לְבִדּוֹק אֶת הָרֹאשׁ
 49 וְהַשִּׁדְרָה שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת מִן הַחֲתִיבוֹת, וְאִין לְהִתִּיר שְׂאֵר
 50 חֲתִיבוֹת דִּגִּים עַל סִמָּךְ חֲתִיבוֹת שֶׁנִּבְדְּקוּ וְנִמְצָאוּ כְּשִׁירוֹת, וְכִדְבְּרִי
 51 רַב הוֹנָא.
 52 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִתִּיבִי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, חֲתִיבוֹת דִּגִּים שִׁישׁ כְּהֵן
 53 סִימָן עַל כְּשִׁירוֹתָם, כִּיּוֹן בְּכוֹלֵן - בְּכָל חֲתִיבוֹת, כִּיּוֹן מְמַקְצָתָהּ, וְאֲפִילוֹ
 54 נִמְצָא הַסִּימָן רַק בְּאַחַד מִמֵּהֶם שְׁכָהּ, כּוֹלֵן מוֹתִירוֹת, וְאִין חוֹשְׁשִׁים
 55 שֶׁנִּתְעַרְבוּ שֵׁם חֲתִיבוֹת דָּג טִמְא. וְעַמְּשָׁה בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֶחָד שְׁהִבִּיא

שופטות - לשון "שטין על המים" חבית פתוחות - לא סגי בחדא, דאיכא למימר
מעלמא נפל ביה. וברגים כל שיש בהן סנפיר וקשקשת - משנה היא ב"אלו טרפות"
(חולין נט, א). אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר, וקשיא לתרויהו. אבל בגופן - לאכול
גופן של דגים של טרית. מריש הוה מטיילא בציר - בחד סימן, או בראש או בשדרה,
דוהו סלקא דעתי דכי פליגי רב הונא ורב נחמן
בגופן פליגי, אבל בצירן אפילו רב הונא מודה.
בצירן נמי לא מטיילא - דסבירא לי כרב הונא.
בשתוכיות שוות - כשמחברין אותן יחד
מתחברות, וניכרות ונראות שהיו כולן מרג
אחד. ומי איכא דשרי כהאי גוונא באתא?
דשכחי קלפי - דיש לומר: שמא דגים שדורין
וטמאין יש, וקשקשים מן השדורין באו. ואמא לא
סיחא אפרינא - לאכול גופן משום קלפי
דמישכחי בארבה, ורב אשי קאמר לה. דקאמר
לי רב פאס - דשרגוהו רב הונא. עריבה - ספינה
קטנה. כולן מותרות - דכי היכי דהואי בהך -
הואי נמי בבולתו ואולו לעלמא. מלתא קריא
- משלשה חכמים גדולים, שהם כדאי לסמוך
עליהם כעל המקרא. דמן ביר - מקום. עובין
- ביצים שלחן. משרין - דג עצמו במעי אמו.
זה משרין מבחין - דג טהור לאחר שהוטלה
ביצתו משרתה ועומדת מאלה בחול, אבל רב
טמא משרין מבפנים במעי האם לאחר שנגמרין
ביציו במעיו. סימני ביצים - של עוף טהור.
שבורות = משוכה, שרבה בראשה אחד
והולכת ומקצרת ונמשכת. ועגולגלת = עגולה
מצידיה ומגולגלת, דאין צידה רחבים. ראשה
אחד בר - רחב, פלטר'א בלעז. כלומר, עשוי
ככד שרחב מתחתיו בית מושבו. חלבון =
אלבוסיל. חלבון = מניול. ביצת השחין - צב
והולטאה מטילי ביצים הן. צב הוא כבורריל
בלעז, הדומה לצפרירע. ונפקא מינה דאם
ריקנה וניקבה טמא במגע, בשחיטת חולין
(קב, ב).

והתניא

שיפורי דרבא ואמר, שיפורי דרב הונא בר חנינא ושרי. אמר רב חנינא מרפתה, לדידי אמר
לי רב פפי: כי שרא רב הונא בר חנינא - בצירן, אבל בגופן - לא. אמר רב אשי, לדידי
אמר לי רב פפא: כי שרא רב הונא בר חנינא - אפילו בגופן; ואנא לא מיסר אפרינא
- דקאמר לי רב פפא, ולא מישרא שרינא - דהא אמר (לי) רב יהודה משמיה דעולא:
מחלוקת לטבל בצירן, אבל בגופן - דברי הכל עד שיהא ראש ושרדה ניפר של כל אחד
ואחד. ותיב רב חנינא בר אידי קמיה דרב אדא בר אהבה, ויתיב וקאמר: גוי שהביא עריבה
מלאה חביות ונמצאת פילבית באחת מהן, פתוחות - כולן מותרות, סתומות - היא מותרת
וכולן אסורות. אמר ליה: מנא לך הא? - מתלתא קראי שמיע לי, מרב ושמואל ורבי יוחנן.
אמר רב ברונא אמר רב: קירבי דגים ועופרין אין נקחין אלא מן המומחה. רמי ליה עולא
לרבי דוסתאי דמן בירי, מדקאמר רב: קירבי דגים ועופרין אין נקחין אלא מן המומחה, מפלל
דג טמא אית ליה עופר; ורמינדי: דג טמא משרין, דג טהור מטיל ביצים! - סמי מפקא
עופרין. אמר ליה רבי יודא: לא תיסקי, תרויהו מטילי ביצים ינחו, אלא זה משרין מבחין
וזה משרין מבפנים. למה לי מומחה? לבדוק בסימניו! דתניא: בסימני ביצים פד סימני דגים.
סימני דגים סלקא דעתך? סימני דגים סנפיר וקשקשת פתיב בהו! אלא, בסימני ביצים פד
סימני עופרי דגים, ואילו הן סימני ביצים: פל שפודרת ועגולגלת, ראשה אחד פד וראשה
אחד חד - מהורה, שני ראשה חדן ושני ראשה פדין - ממהא, חלבון מפקחין וחלבון
מפקנים - ממהא, חלבון מפקחין וחלבון מפקנים - מהורה, חלבון וחלבון מעורבין זה בזה - זו
היא ביצת השחין! אמר רבא: בשינומוחו. ולרבי דוסתאי דמן בירי דאמר: סמי מפקא עופרין,
והתניא:

הירושלמי דפירקין: נתן רב רבא אמר קמיה שמואל: ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים, עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים אוריכום. ומי ליה הדא
סלפותא, אמר ליה: כזה מהו: פירוש: הראה לו עובר של דג טהור, ואמר ליה: טמא. אמר ליה: לא ביש לי דאמרת על טהור טמא, אלא סופך לומר על טמא טהור. משמע דיש עוברי דג טמא
דמוין לשל טהור, כמו בביצים דאיכא דעורבא דמדיא לינה, אלמא סימנים לאו דאורייתא. ואין לסמוך על סימני עוברי דגים! מיהו אין לאסור הבורבוש, כי אמת הוא שיש לו במים ומשחין
בשעה שעולה מן המים.

הבי גרסינו: ארצו הפתח ספינה - וזו אף זו קתני, שארצו מתקיים יותר מהפתח, והפתח יותר מספינה. **הדרן עלך אין מעמידין**
כל הצלמים. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כל שיש בידו כל דבר - בגמרא מפרש טעמא דרבי מאיר - משום דרדיש למיעוטא וגור שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן דלא

חיישי למיעוטא לא גורי. ומשמע מחבא דרבן שמעון בן גמליאל נמי לא חייש למיעוטא ופליג ארבי מאיר. ותימה: דאם כן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל ארבן שמעון בן גמליאל, וקשיא להתא אהלתא. דרבן שמעון בן גמליאל דהבא לא חייש למיעוטא, ובפרק "אם לא הביא" (שבת קלה, א), תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא ששהה כגון (שנשרף) או שאכלו ארי חיה נפל אף על גב דרוב נשים אינן מפילות, אלמא חייש למיעוט נפלין. ותנן נמי פרק שלשי דבכורות (כג, ב), רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי פטורה מן הבכורה, דלא מרחמא אלא אם בן לידה, משמע - אבל מטעם חולבת לא, דחלב אינו פטור, דחיישין למיעוט חולבת אף על פי שאינן יולדות. והלכתא, קיימא לן כרבנן דלא חיישי למיעוט, דאמרין פרק קמא דחולין (יא, ב): ורבי מאיר דחייש למיעוטא היכי אבל בישרא, ומדלא קאמר "דחי אבלין" משמע דקיימא לן דלא חיישין למיעוטא. ואילו בבכורות ובנפל סקין כרבן שמעון בן גמליאל חייש למיעוטא ויש לומר: דהוא רבן שמעון בן גמליאל לא חייש למיעוטא כדמשמע דבא, והוא דנפל שאני דהוא מיעוט המצוי דנפלים שכח, ושם דאי יש לחוש כדאמרין (יבמות קכא, א) בגי ראוהו נפל למים שאין להם סוף או ראוהו גוסס, דאשתו אסורה על פי שרוב גוססין למיתו, דחיישין למיעוטא מפני שהוא מיעוט המצוי, והוא דבכורות מיירי שראינוהו חולבת קודם לידה, דהיא והתוקח מן המיעוט, אבל דאי בשאר בהמות חלב פטור, וכן הלכה. **א** דנעבדין פעם אחת בשנה מאי טעמיהו דרבנן - ואם תאמר: דלמא בזה פליגי, מר סבר דנעבדין ומר סבר אין נעבדין ויש לומר: דמשמע ליה דאפילו רבנן אית להו דנעבדין, מדלא קתני: "וחכמים אומרים אין נעבדין אלא מי שיש בידו וכו'". וכן פירש הקונטרס. **רבי מאיר** גור שאר מקומות אטו אותו מקום - ואם תאמר: בפירקין דלעיל (לד, ב) גבי גביית בית אונקין לא גור נמי רבי מאיר שאר מקומות ויש לומר: דשאני התם דבאותו מקום נמי לא היו נחשקין לעבדה וזה כי אם המיעוט, מיעוטא דמיעוטא, אבל כאן במקומו של רבי מאיר היו כולם עובדין כל הצלמים. והכי נמי גור רבי מאיר על הכותים מפני דמות יונה שנצאו בה גוים והיו כל בני המקום עובדין לה (חולין א, א). **אנדרטי** של מלכים - פירש הקונטרס: צורת שלטון המלכות עושה לזכרון. ורבינו פירש: צורת שלטון החי עושה לכבודו, וראה לדבר מאנדרטי של נבוכדנצר. ועוד, דאמר במדרש: אררייטס קיסר החל את רבי יהושע לטיל במדינה הראויה צורת צלמים שהיו עושיין לכבודו.

ובאנדרטי של מלכים שנינו - פירש הקונטרס: ובהואו קאסר רבי מאיר, דאגב חביבותיהו פליח להו. ומפרש נמי בעומדין על פתח מדינה דחשיבי טפי, משמע - אבל בשאר צלמים לא אסר רבי מאיר. וקשה, דהא תנן (עבודה זרה מא, א): מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין, ולשון "מצא" משמע בשוק או בשדה. ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעמודים על בסיסן, ופירש הקונטרס: על בימוס שלחן ששם עובדין אותם - לא נהירא, ולשון "מצא" לא משמע כן, אלא שיש להם בית מושב רחב, ויכולין לעמוד לכדן ויכריסם שלא נשתברו מצלם שלם. ועוד קשה: דהבא משמע דסחם אנדרטי של מלכים פליח להו טפי, ואדרבה, בפרק "כלל גדול" (שבת עב, ב) משמע שאין סתמן לעבד, דקאמר: אי דחאו אנדרטי טגידי ליה... אי דקבליה עשה וכו'! לכך פירש רבינו על דהבא קאי אהיתרא דרבנן, והכי קאמר: האי דשרו רבנן במיתנין היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה, דבהונו שרו רבנן דהוא לנו עבדי להו. רבי אלחנן מיישם פירש הקונטרס. דהוא קאי ארבי מאיר, ובשאר צלמים לא אסר, והוא דלקמן דהבנית יד ותבנית רגל מיירי בשל כפרים דהונו דהא אסורים אפילו לרבנן דהוא למיפלחיהו בעדי להו. ובכך נראה, דדיק לה במילתיה דרבי יוחנן: הא צלמים עצמן אסורין וסתמו כרבי מאיר, לא מצי למימר דסתמו כרבי מאיר דהונו דהא אסורים יד ורגל, דהדאיה אתאי אפילו כרבנן כדפירשית. והא דמשמע בפרק "כלל גדול" (שם עב, ב) דאנדרטי אין סתמן נעבד - לא איירי בשל מלכים אלא בשל שלטנות, דהבא מיירי בשל מלכים. ובהכי

והנתיבא: **בסימני ביצים** קד סימני עוברי דגים! - לאו תרצי מתרצת לה? קד סימני קרבי דגים. - ותיכי משפחת בסימני קרבי דגים שיהא פד וחר? - משפחת לה בשילפוחא. אם אין שם מומחה, מאי? אמר רב יהודה: **בין דאמר "אני מלחתי"** - מותרין. **רב נחמן אמר: עד שיאמר "אלו דגים ואלו קרביהו"**. **אורי ליה רב יהודה לאדא דיילא: בין דאמר "אני מלחתי"** - מותרין. **"ועלה של חילתיה"**. **פשיטא!** - לא נצרכה אלא לקרטיין שבו; מהו דתימא: **ניחוש דלאא מייית ומערב ביה, קא משמע לן דהא אישתרקי היא דאישתרקי ואתא ביהדה. "ויהי גלוסקאות המגולגלין"**. **פשיטא!** - לא נצרכא, אף על גב דרפי מוכא; מהו דתימא חקרא רמא ביה, קא משמע לן: **הני מחמת מישחא הוא דרפו. "רבי יוסי אומר: שלחין אסורין"**. **הכי דמי שלחין? אמר רבי יוסי בר חנינא: כל שאוהו בידו וגרעיתו נשמטת. "החננין הבאין" כו'.** **תנו רבנן: החננין והקפריסין והקפלוטות, הבאין מן האוצר ומן התפתח ומן הספינה** - מותרין, **הנמקדין בקטלוא לפני חנני - אסורין, מפני שמוציא יין עליהן, וכן יין תפוחים של גוים, הבאין מן האוצר ומן התפתח ומן הסלולה** - מותרין, **הנמקד בקטלוא - אסור, מפני שמעורבין בו יין. תנו רבנן: פעם אחת חש רבי במעין, אמר: כלום יש אדם שיודע, יין תפוחים של גוים אסור או מותר?** **אמר לפניו רבי ישמעאל בן רבי יוסי: פעם אחת חש אבא במעין, והביאו לו יין תפוחים של גוים של שבעים שנה, ושטה ונתרפא; אמר לו: כל כך היה בידך ואתה מוצעניו בידך ומצאו גוי אחר שנהיה לו שלש מאות גרבי יין של תפוחים של שבעים שנה, ושטה ונתרפא; אמר: ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים. "וכן לתרומה"**. **מאי "וכן לתרומה"? אמר רב ששת: וכן לכהן החשוד למכור תרומה לשם חולין** - לפניו הוא דאסור, אבל תפא מן האוצר ומן התפתח ומן הסלולה - מותר; איתותי מירתת, סבר: שמעי ביה רבנן ומפסדי ליה מינאי.

הדרן עלך אין מעמידין
משנה כל הצלמים אסורין - בהנאה, כדור - פילוטא, ובנמנו מפרש דהני ודאי נעבדין, דמשום חשיבותא אשקולו להך חפצי בידיהו. **גמרא** מאי עממא דרבנן - מדלא קתני: והכמים אומרים אינו נעבד אלא מי שיש בידו וכו', מכלל דסבירא להו דנעבדים. **אנדרטי** - כשהמלך מן עושיין צורתו בפתח חשיבה פלח, ודחת קאסר רבי מאיר דאגב חביבותא אסורין ליה. בעומדין על פתח המדינה שנינו - בהנאה קאסר רבי מאיר, דחשיבי להו.

מ

הדרן עלך אין מעמידין

כל הצלמים אסורין, מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או פדור; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף כל שיש בידו כל דבר. גמרא אי דנעבדין פעם אחת בשנה, מאי טעמא דרבנן? אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: **במקומו של רבי מאיר היו עובדין אותה פעם אחת בשנה, ורבי מאיר דחייש למיעוטא** - גור שאר מקומות אטו אותו מקום. **ורבנן דלא חיישי למיעוטא** - לא גורו שאר מקומות אטו אותו מקום. אמר רב יהודה אמר שמואל: **באנדרטי של מלכים שנינו. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ובעומדין על פתח מדינה שנינו.**

אמר אסר רבי מאיר, דאגב חביבותיהו פליח להו. ומפרש נמי בעומדין על פתח מדינה דחשיבי טפי, משמע - אבל בשאר צלמים לא אסר רבי מאיר. וקשה, דהא תנן (עבודה זרה מא, א): מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין, ולשון "מצא" משמע בשוק או בשדה. ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעמודים על בסיסן, ופירש הקונטרס: על בימוס שלחן ששם עובדין אותם - לא נהירא, ולשון "מצא" לא משמע כן, אלא שיש להם בית מושב רחב, ויכולין לעמוד לכדן ויכריסם שלא נשתברו מצלם שלם. ועוד קשה: דהבא משמע דסחם אנדרטי של מלכים פליח להו טפי, ואדרבה, בפרק "כלל גדול" (שבת עב, ב) משמע שאין סתמן לעבד, דקאמר: אי דחאו אנדרטי טגידי ליה... אי דקבליה עשה וכו'! לכך פירש רבינו על דהבא קאי אהיתרא דרבנן, והכי קאמר: האי דשרו רבנן במיתנין היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה, דבהונו שרו רבנן דהוא לנו עבדי להו. רבי אלחנן מיישם פירש הקונטרס. דהוא קאי ארבי מאיר, ובשאר צלמים לא אסר, והוא דלקמן דהבנית יד ותבנית רגל מיירי בשל כפרים דהונו דהא אסורים אפילו לרבנן דהוא למיפלחיהו בעדי להו. ובכך נראה, דדיק לה במילתיה דרבי יוחנן: הא צלמים עצמן אסורין וסתמו כרבי מאיר, לא מצי למימר דסתמו כרבי מאיר דהונו דהא אסורים יד ורגל, דהדאיה אתאי אפילו כרבנן כדפירשית. והא דמשמע בפרק "כלל גדול" (שם עב, ב) דאנדרטי אין סתמן נעבד - לא איירי בשל מלכים אלא בשל שלטנות, דהבא מיירי בשל מלכים. ובהכי

לאוצר, מותרין באכילה, ואין חשש שהגוי עירב בהם יין במקומות
הללו. אבל הנמכרין בקטלוא - בשוק, מן הסל שלפני התנני,
אסורין, מפני שהגוי מולף יין עליהן.
וכן יין תפוחים של עובדי בוכבים, אלו הקאין מן האוצר, ומן
ההפתק, ומן (הסלולא) [הספינת], מותרין, ואין חשש שעירב בו יין.
אך הנמכר בקטלוא - בשוק, אסור בשתיה מפני שמעריבין בו יין.
תנו רבנן, פעם אחת חש רבי במעיו, אמר, כלום - האם יש אדם
שיודע מה דינו של יין תפוחים של עובדי בוכבים, האם אסור
בשתיה או מותר. אמר לפניו רבי ישמעאל בן רבי יוסי, פעם אחת
חש אבא במעיו, והביאו לו יין תפוחים של עובדי בוכבים של
שבעים שנה, ושנה ונתרפא. אמר לו רבי לרבי ישמעאל, כל כך
היה בך דיעה חשובה זו, ולא אמרת לי, ואתה ממתין עד
שאשאל ומצערני. ברוך ומוצא עובד בוכבים אחד שהיה לו שלש
מאות זבין - [כדי] יין של תפוחים של שבעים שנה, ושנה רבי
ונתרפא. אמר רבי, ברוך המקום - [הקדוש ברוך הוא] שמסר עולמו
לשומרים.
שנינו במשנה: 'וכן לתרומה'. מבררת הגמרא: מאי 'וכן לתרומה'.
משיבה הגמרא: אמר רב ששת, וכן לכהן החשוך למכור תרומה
[שנמירה נמור] לשם - כאילו היא חולין [שמוחרים יקר], שדוקא
אם הפירות מונחים לפניו, הוא דאסור לקנות ממנו פירות, מחשש
לעירוב תרומה, אבל הקא מן האוצר - כשהכהן נוטל מהאוצר
כדי למוכרם, ומן ההפתק, ומן (הסלולא) [הספינת], מותר,
איריותי מירת - שהכהן ירא למכור תרומה תחת שם של חולין,
כבר, שמעי בית רבנן - הוא סבור שעלול הדבר להוודע לחכמים,
ומפסדו ליה מינא - והם יפקירו ממנו את כל האוצר.

הדרן עלך אין מעמידין

פרק שלישי - כל הצלמים

משנה

נאמר בתורה (דברים כז-כח) 'פסילי אלתיהם תשרפון באש וגו'. ולא
תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו וגו'. עוד נאמר (שם ג' יח)
'לא ידבק בךדך מאומה מן החרם'. ולמדו מכאן חכמים (מכות כב)
שעבודה זרה אסורה בהנאה. משנתנו עוסקת במיני פסלים
וצורות, שאסורים בהנאה: כל הצלמים - פסלים בדמות אדם או
שאר צורות שיש בני אדם שעובדים להם אסורין בהנאה, מפני
שהן נעבדן פעם אחת בשנה, דבר רבי מאיר. והכמים אומרים אינו
אסור אלא כל צלם שיש בידו צורת מקל או צפור או בידו,
שידיעו שהוא נעבד, ורק הוא אסור בהנאה. רבן שמעון בן
גמליאל אומר, לא דווקא כשיש בידו חפצים אלו, אלא אף כל
שיש בידו כל דבר, זו הוכחה שהוא נעבד, ואסור בהנאה.

גמרא

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים. מבואר בדברי
רבי מאיר שכל מיני הצלמים היו נעבדים פעם אחת בשנה,
ומשמע שאף חכמים לא חלקו עליו בכך. שואלת הגמרא: אי - אם
גם חכמים מודים דנעבדן פעם אחת בשנה, מאי טעמא דרבנן - מה
טעמם של חכמים שלא אסרו את כל הצלמים בהנאה, אלא רק
צלמים שבידם מקל וכדומה.
מיישבת הגמרא: אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, במקומו
של רבי מאיר היו עובדין (אותה) [אותה] - את כל הצלמים פעם
אחת בשנה, ובשאר מקומות לא היו עובדים אותם כלל, ורבי מאיר

והתנא בברייתא, כסימני ביצים כך סימני עובדי דגים, כלומר שיש
סימנים מיוחדים לביצי דג טהור, ומוכח מכך שאף לדג טמא יש
ביצים, שאם אין לדג טמא ביצים, מדוע יש צורך כלל בסימן
לביצי דגים. מתרצת הגמרא: לא תרוצי מתרצת לה - וכי לעיל
לא שינית את לשון הברייתא כדי לתרצה, ואם כן תשנה כך את
לשונה, ו[תני] 'כסימני ביצים כך סימני קרבי דגים', שלקרבי הדג
יש אותם סימנים כמו לביצים, ולא דיברה הברייתא כלל בסימני
ביצי דגים.

שואלת הגמרא: והיכי משפחת - והיכן נמצאים כסימני קרבי דגים
הסימנים האמורים בברייתא שהיא בד - [רחב] וחד. עונה הגמרא:
משפחת לה כשילפוחא - דבר זה נמצא בשלפוחית האויר של
הדג, שבדג טהור השלפוחית רחבה מצד אחד ומחודדת בצדה
השני.

לעיל נאמר שאין לוקחים קרבי דגים וביצים דגים [שנימוחו], אלא
מן המזומחה. דנה הגמרא: אם אין שם מומחה מאי - באיזה אופן
אפשר להתיר לקנות קרבי דגים וביצים דגים [שנימוחו]. משיבה
הגמרא: אמר רב יהודה, כיון דאמר המוכר אני מלחתי וראיתי
שהם דגים טהורים, ומהם הוצאתי קרבי דגים וביצים אלו, הרי
הם מותרין באכילה. רב נחמן אמר, עד שיראה לו את הדגים
שמהם הוציא את הקרבים, ושאמר אלו דגים ואלו קרביהן,
אולם באמירת אני מלחתי אין להתירם באכילה.

אורי ליה - הורה לו רב יהודה לישראל ששמו אדא והוא היה דיילא
שמש שהכין את התבשילים לסעודה, כאשר אתה לוקח קרבי
דגים וביצי דגים בשוק, כיון דאמר המוכר אני מלחתי וראיתי
שהם דגים טהורים, הרי הם מותרין.

שנינו במשנה: 'ועלה של חילתית' מותר לקחתו מגוי כיון שאין
דרך לחתוך את העלה בסכין. שואלת הגמרא: פשיטא - הלא
פשוט הוא שהעלה מותר. מיישבת הגמרא: לא נצרכה המשנה
לומר זאת אלא לקרעין שבו - להתיר לאכילה גרגירים קטנים של
הפרי שנדבקו בעלה או שנשרו לתוך הכלי. והחידוש הוא, מהו
דתימא - שמה תאמר נחוש דלמא מייתי ויפער ביה - נחוש
שמה עירב בין הגרגירים שנשרו לכלי, גרגירים מן הפרי שנחתכו
בסכין של איסור. קא משמע לן שאין לחשוש לכך, דהא אישתרוין
היא דאישתרוין ואתא בחד - שיש לתלות שהגרגירים שנמצאו
בכלי הם אלה שנשמטו מהעלה ונפלו עמו לשולי הכלי.

שנינו במשנה: 'והיית גלוקאית תגולגלין' - שהתחממו והתרככו,
מותר לקחתם מגוי, שואלת הגמרא: פשיטא שהם מותרים.
מיישבת הגמרא: לא נצרכא המשנה לומר זאת אלא להתיר אף על
גב דרפי מוכא - שהזיתים רכים מאד עד כדי כך שהגרעין נשמט
מהם, מהו דתימא - שמה תאמר שהגוי חמרא קמא ביה - נתן בהם
יין ולכן הם כל כך רכים. קא משמע לן שאין לחשוש לכך, הני
מחמת מישיא הוא דרפו - שהזיתים התרככו מאד מחמת השמן
שבהם.

שנינו במשנה: 'ורבי יוסי אומר, זיתים השלחין אסורין'. מבררת
הגמרא: היכי דמי - מה הם זיתים השלחין. משיבה הגמרא: אמר רבי
יוסי בר חנינא, כל שאוחזו בידו ונרעיתו נשמטת מרוב רכות, ויש
לחשוש שרכותם היא מחמת יין שנתן לתוכם.

שנינו במשנה: 'התנבין תנאין בו' מן הסלולא, אסורין. מן ההפתק,
מותרין. כלומר, תנוני גוי המוכר חגבים מתוך הסל שלפניו,
אסורין באכילה, אולם אם הוא מוכרם מן האוצר, מותרין
באכילה.

תנו רבנן בברייתא, התנבין, והתפריסין - קליפת הפרי של עץ
הצלף, והתפלושות - כרישין, שהגוי בישלם וכבש אותם במכוש.
הקאין מן האוצר - שהגוי נוטל מהאוצר ומוכרם, ומן ההפתק - או
שנוטל מהערימה העומדת לסחורה, ומן הספינה שמובילה אותם

הגמרא מביאה דעה נוספת באיזה צלמים נחלקו רבי מאיר
וחכמים: **אמר רבה, המחלוקת של רבי מאיר וחכמים במשנתנו,**
עוסקת דווקא בצלמים של **כפרים**, שרבי מאיר סובר שהם
נעבדים, ולכן אסורים, וחכמים סוברים שאינם נעבדים אלא
עשויים לנוי, ולכן מותרים, **אבל בשל כרבים** - בצלמים המצויים
בערים, **דברי הכל מותרין בהנאה, מאי טעמא** - והטעם, משום
שאלו שבכרכים **לנוי עבדי להו** - עשויים רק לנוי הערים, ולא
לעבודה זרה.

מקשה הגמרא: **ודכפרים** - ובצלמים של כפרים **מי איכא למאן**
דאמר לנוי עבדי להו - וכי יתכן שיש מי שאומר שצלמים של בני
כפרים נעשים לנוי, **דכפרים** - הלא הצלמים של כפרים **ודאי**
למפליחיהו עבדי להו - ודאי נעשו לעבוד אותם ולא נעשו לנוי.
הגמרא מעמידה את דברי רבה באופן אחר: **אלא אי אתמר הכי**
אתמר - אם נאמרו דברי רבה כך הם נאמרו. **אמר רבה המחלוקת**
של רבי מאיר וחכמים במשנתנו עוסקת דווקא בצלמים של
כרבים, כלומר, במקומו של רבי מאיר היו עובדים פעם אחת
בשנה לצלמים שהיו בערים, וגזר לאסור בהנאה את הצלמים
שבשאר הערים אף אלו שאינם נעבדים כלל, כדי שלא יבואו
להתיר את הצלמים שבמקומו. וחכמים לא חששו למיעוט
הצלמים הנעבדים, ולא אסרו מחמתם את הצלמים שבשאר
הערים. **אבל בשל כפרים** - צלמים המצויים בכפרים **דברי הכל**
אסורים, מפני שכולם נעבדים.

שנינו במשנה: **וחכמים אוסרים אינן אסורין וכו'**, אלא צלם שיש
בידו מקל או צפור או כדור, וזאת משום שחפצים אלו שבידו
מוכיחים שהוא נעבד. הגמרא מבארת מדוע דווקא חפצים אלו:
מקל שביד הצלם משמעותו, לדעת העובדים אותו, שהצלם רודה
את עצמו תחת כל העולם כולו (במקל) (במקל), כלומר להיפר,
רודה בכל העולם כולו במקל שבידו, ולכן מסתבר שצלם זה
נעבד. צפור שביד הצלם משמעותו, לדעת העובדים אותו,
שהצלם תופש את עצמו תחת כל העולם כולו בצפור, כלומר
להיפר, תופש את כל העולם כולו כדרך הציידים שתופשים את
הצפור בידם, ולכן מסתבר שצלם זה נעבד. כדור שביד הצלם
משמעותו, לדעת העובדים אותו, שהצלם תופש את עצמו תחת
כל העולם כולו כדור, כלומר להיפר, תופש את כל העולם
(הדומה לכדור), בתוך ידו, ולכן מסתבר שצלם זה נעבד.

הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה חפצים שביד הצלם הנעבד,
שלא נזכרו במשנה: **תנא** - שנינו בברייתא, בתקופה מאוחרת
הוסיפו עליהן - על החפצים השנויים במשנתנו שלפי חכמים צלם
המחזיק אותם בידו ודאי נעבד, שהדין כן גם במחזיק סייף - חרב,
עקרה - כתר, **ומכעת של חותם**.

הגמרא מבארת מדוע המשנה לא מנתה חפצים אלו: סייף לא מנו
אותו במשנה בין החפצים שביד הצלם, משום דמיעיקרא סבור -
מתחילה [בזמן המשנה] סברו החכמים שצלם עם חרב בידו, הוא
דמות של **לפסים בעלמא, ולבסוף** - ובתקופה מאוחרת סבור -
הבינו שהכוונה היא שהורג את עצמו תחת כל העולם כולו, כלומר
להיפר, שבידו להרוג את כל העולם שחרב שבידו, ולכן מסתבר
שהצלם נעבד. וכן **עקרה** לא מנו אותה במשנה בין החפצים
שהצלם מחזיק בידו, משום דמיעיקרא סבור - שמתחילה סברו
החכמים שצלם שכתר בידו, הוא דמות של **גדיל** - אומן היוצר
גילי בעלמא - עטרת וכתרים, **ולבסוף סבור** - הבינו שהכוונה שחיתם את
שיהיה **בעקרה למלה**, ולכן מסתבר שהצלם נעבד. וכן **מכעת** לא
מנו אותה במשנה בין החפצים שהצלם מחזיק בידו, משום
דמיעיקרא סבור אישתיקא בעלמא - שמתחילה סברו החכמים
שצלם שטבעת בידו, הוא דמות של שליח הנושא את טבעת
החותם של משלחו, **ולבסוף סבור** - הבינו שהכוונה שחיתם את
עצמו תחת כל העולם כולו למיתה, כלומר להיפר, שברצונו חותם
את כל העולם כולו למיתה.

שנינו במשנה: **רפן שמעון בן גמליאל בוי אף כל שיש בידו כל דבר,**
הרי זה סימן שהצלם נעבד. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו

כל דבר' שהזכיר רבן שמעון בן גמליאל: **תנא** - שנינו בברייתא,
לדעת רבן שמעון בן גמליאל **אפילו אם הצלם מחזיק בידו צרור**
גוש עפר, ואפילו אם מחזיק בידו קיפס, זו הוכחה שהוא נעבד.
כע - הסתפק רב **אשי, תפש הצלם בידו צואה, מהו** - מה דינו לפי
רבן שמעון בן גמליאל, האם אפשר לראות בזה סימן שהוא נעבד.
והספק הוא, **מי אמרינן כולי עלמא וילי באפיה** - האם נאמר
שהעובדים אותו סבורים שהוא כה חשוב עד שכל העולם נבזה
בעיניו כי - כמו **צואה**, ואם זה כך, סימן שהוא נעבד. **אי דילמא** -
או שמא הכוונה שהוא **(מיהו) [ניהו]** - שהצלם עצמו הוא זה **דיל**
באפי כולי עלמא - שנבזה בעיני כל העולם **בצואה**, ומן הסתם אינו
נעבד, **תיקו** - הספק עומד ולא נפשוט.

משנה

במשנה הקודמת התבאר בדין איסור הנאה מצלמים שלימים,
המשנה להלן מבארת דין איסור הנאה משברי צלמים. יש להבחין
בין צלם לבין עבודת כוכבים. צלם, הוא פסל או צורה שאין ידוע
אם עבדו לו, ואם אסורו בהנאה, הרי זה מחמת הספק שמא
עבדו לו. עבודת כוכבים, היא פסל או צורה שידוע שעבדו לה,
ואסורה בהנאה מדין תורה.
המוצא שברי צלמים, שהיו אסורים בהנאה כשהיו שלימים, **הרי**
אלו מותרין בהנאה, והטעם משום שספק הדבר אם הם נעבדו
כשהיו שלימים, וגם אם נעבדו כשהיו שלימים, יתכן שהגוי שברם
בכוונה וביטלם, ושוב אין שם עבודה זרה עליהם, ונמצא שיש כאן
ספק ספקא להקל, ומותר.
אולם אם **מצא תבנית יד או תבנית רגל והם חלק מצלם**
שנשבר, **הרי אלו אסורין בהנאה, מפני שביצא בהן נעבד** - שיש
עובדי אלילים שבונים מלכתחילה צורות של יד או רגל, ועובדים
להם, ויש לחשוש שמא גם תבנית היד או הרגל הזאת, נעבדה על
ידי הגוי.

גמרא

המשנה מתירה בהנאה שברי צלמים. הגמרא דנה בדינם של
שברי עבודה זרה: **אמר שמואל**, לא רק שברי צלמים שספק הדבר
אם עבדו להם כשהיו עדיין שלימים, מותרים בהנאה, אלא **אפילו**
שברי עבודת כוכבים, דהיינו שודאי עבדו להם כשהיו עדיין
שלימים, עתה שנשברו, השברים מותרים בהנאה. וטעם הדבר,
משום שעבודה זרה שנשברה, אין הגוי עובד לה עוד, ומן הסתם
ביטל אותה ומותרת.

מקשה הגמרא: **והאנן תנן** - והלא שנינו במשנה, **המוצא שברי**
צלמים הרי אלו מותרים, ומשמע שדווקא שברי צלמים מותרים,
אבל שברי עבודת כוכבים אסורים, שאם לא כן היתה המשנה
משמיעה חידוש גדול יותר שאפילו שברי עבודת כוכבים מותרים.
מתרצת הגמרא: **הוא הדין דאפילו שברי עבודת כוכבים**, והיינו
שראינו שעבדו להם כשהיו שלימים, עתה שנשברו השברים
מותרים, **והא דקתני** - והטעם שהמשנה כתבה את דינה בשברי
צלמים ולא בשברי עבודת כוכבים, משום **דקבעי למיתנא** -
שרצתה לשנות בספא, **מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין**
מפני שביצא בהן נעבד, וזאת דין זה של הסיפא אם היו שונים
בתבנית יד של עבודת כוכבים, הייתי סבור שדווקא יד של עבודה
זרה אסורה משום שודאי עבדוה מתחילה, אך של צלמים מותרת
משום שאין ודאות שעבדוה מתחילה, לכך הוצרכו לשנות את דין
הסיפא ביד של צלמים, ואגב כך שנו אף את דין הרישא בשברי
צלמים.

הגמרא מבארת מדוע תבנית יד ורגל אסורה: **תנן במשנתנו, מצא**
תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין בהנאה, מפני שביצא בו נעבד
- שיש עובדי אלילים הבונים מלכתחילה צורות של יד ורגל
ועובדים להם. מקשה הגמרא: **אמאי** - מדוע הם אסורים בהנאה,
ומה בכך שביצא בו נעבד,

עבודה זרה. פרק שלישי - כל הצלמים - דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצה תוספות

מ' איבא למאן דאמר וכו' - מי שרו רבנן? הא ודאי דכפרים למפלחיהו עבדי להו, דבני כפר לא עבדי לנוי. תחת כל העולם כולו - לשון גנאי נקט, כלומר שרודה על כל גויל כלי - אומן שם לי עטרה, אישתיימא = שליח הנושא חותם המשלחו. **משנה** הרי אלו מותרין - עממא מפרש בגמרא, דכי הוה שלימים ספק לא עבדום, ואם תמצני לומר עבדום - אימור בטלום לכך שיבורם, הוי ספק ספיקא וקולא. **כשיצא בהן נעבר** - תבנית יד לבדה הן עוברין. **גמרא** אמר שמואל אפילו שברי עבודה זרה - לא תימא: שברי צלמים דוקא, משום דשמואל לא עבדום מעולם אפילו כשהיו שלימים, דאפילו שברי עבודה זרה, שאינן עשירות כשהיה שוליה - מותרין, דכיון דנשברה שוב אין עוברין אותה, משום דקבעי למיתני סיפא כו' - דאי תנא עבודה זרה, הוה אמינא: דוקא עבודה זרה דמצא תבנית יד או תבנית רגל דאסורה, אבל צלמים אפילו תבנית יד שרי - להכי תנא ברישא צלמים, למימר דאף על גב דשמואל לא עבדום, אפילו הכי לשבר חשוב כגון תבנית יד חישנין, וכשעומדין על בסיסן בדמוקים ליה לקמן. **על** תחת כל העולם כולו. **עטרה** - מעיקרא סבור: גויל כלי' בעלמא, ולכפוף סבור: בעטרה למלך. **מפעת** - מעיקרא סבור: אישתיימא בעלמא, ולכפוף סבור: שחותם את עצמו תחת כל העולם כולו למיתה. **"רנן שמעון בן גמליאל"** כו'. **תנא:** אפילו צור, אפילו קיסם. **בני רב אשי:** תפס בידו צואה, מהו? מי אמרנן: כולי עלמא וילו באפיה כי צואה, או דילמא הוא מיהו דיל באפי כולי עלמא כצואה? תיקו. **משנה** המוצא שברי צלמים - הרי אלו מותרין, מצא תבנית יד או תבנית רגל - הרי אלו אסורין, מפני שפיצא בהן נעבר. **גמרא** אמר שמואל: אפילו שברי עבודה זרה. - והאנן תנן: שברי צלמים! - הוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה; והא דקתני: שברי צלמים - משום דקבעי למיתנא סיפא: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שפיצא בהן נעבר. **תנן:** מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שפיצא בו נעבר; אמאי?

מקום דסברי לנוי עבדי להו, אבל בשל כרכים דברי הכל לנוי בעלמא עבדי להו, ומותר. ופריך: ושל כפרים מי איכא למאן דאמר לנוי עבדי להו? וכו'. **היאך** תעלה על דעתך להעמיד מחלקות בשל כפרים, ויחלקו רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לנוי עבדי להו? הא ודאי למפלחיהו עבדי להו! אלא אי אתמר הכי אתמר: מחלקות בשל כרכים, דהנהו עבדי לנוי, אלא רבי מאיר אסר בכל הכרכים, דגור רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אטו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה. ורבנן לא גזיר רובא אטו מיעוטא. אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין, דכולהו כפרים למפלחיהו עבדו. **כברור** - שהעולם עגול, כדאימא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם ככדור ואת הים כקערה, פירוש: ים אוקיינוס שמוקף את כל העולם. **אמר** שמואל ואפילו שברי עבודה זרה מותרין - נראה לרבינו יצחק כי שמואל שסובר שברי עבודה זרה מותרין - אית ליה נמי עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת כרבי שמעון בן לקיש, ורבי שמעון בן לקיש דקאמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת - אית ליה נמי דמצא שברי עבודה זרה מותרין, ותרייתו חד עממא אית ליה. וכן משמע בסמוך, דרבי יוחנן מוהבי לרבי שמעון בן לקיש ממתניתין דדמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, משמע: הא שברי עבודה זרה אסורין, ומוכח מניה דעבודה זרה שנשתברה מאיליה אסורה, ורבי שמעון בן לקיש אית ליה דשברי עבודה זרה מותרים משום דסבר עבודה זרה שנשתברה מותרת. הכי פירושא דמילתיה דשמואל: ואפילו שברי עבודה זרה, כלומר: לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדום ואם תמצני לומר עבדום אימור בטלום, אלא אף שברי עבודה זרה דודאי עבדה מותרין, דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת - אם כן סתם שברים מותרין, דרוב שביירתיה הוו ביטול, דספי כתיב שביירת גוי או שנשתברה מאיליה מששיבירא ישראל, דודאי אמרי: אילו שיבירא ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא: והאנן שברי צלמים תנן, דמשמע דוקא צלמים דאיכא ספק ספיקא, אבל לא שברי עבודה זרה! ודאי סלקא דעתך שברי עבודה זרה נמי מותרין, דהי לא לשנות שברי עבודה זרה דהוה חידוש טפי אלא ודאי מדשביקתו לשברי עבודה זרה ונקט שברי צלמים - דוקא קתני, ושברי עבודה זרה אסורים משום דודאי עבדה זרה נמי רבטלת, ומסיק: הוא הדין דאף שברי עבודה זרה מותרין, ואין לחלק בשברים. הוא דקתני שברי צלמים - משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, והיטב יש לידע שברים של צלמים מולא נקטי מידי בידיהו, ואסורין לרבי מאיר משום שאינם שברים גמורים בדמוקין לה שמואל בעומדין על בסיסן, ואם נקט שברי עבודה זרה ברישא, הוה אמינא: דוקא תבנית יד ורגל דעבודה זרה אסורין, מפני כשהיה שוליה היתה נעבדת תדיר והרבה הן שהיו משתוחים ליד או לרגל בפני עצמן כשהיו מחוברים, הלכך גם כשנפרד לא תבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסן, אבל צלמים שאינן נעבדין אפילו לרבי מאיר אלא פעם אחת בשנה, ואיכא למימר שהיה וחרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במחזור כלל, אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי, ומשום הכי נקט שברי צלמים. ואם אתמר: מכל מקום היה לו להשמינוהו ויתר שברי עבודה זרה, דכח דהיתירא עדיף: ויש לומר: וכאן ודאי כי דאסורין דתבנית יד ורגל דצלמים עדיף, כי טעם גזול היה לו להיתיר דברשינן, דמחזיקין להו למבטלין והואיל ואף בחיבורן לא היו נעבדין מעולם. ובמה שלא נעברו כלל במשנתו היתר שברי עבודה זרה לא הפסדו כלום, כי יש ללמוד ממשנתו, שאין לחלק כמו שפירש הטעם דברבי שמואל. **הוא** הדין דאפילו שברי עבודה זרה וכו' - הא דלא משני הכא כמו שתייר בסמוך על תיובתא דרבי יוחנן, דמשני רבי שמעון בן לקיש: משום דאית למידע הא צלמים עצמן אסורין, וסתמא כרבי מאיר. דאיתו תיורין לא שייך כאן על מה שהקשינו לשמואל, דשמואל אמתניתין קאי, ומוקי לה כרבי מאיר, ואומר דלרבי מאיר אף על גב דחידוש הוא דשברים מותר, לאו חידוש הוא כל כך בשברי צלמים, אלא ודאי דאף בשברי עבודה זרה עצמה מותרים, דאיכא נמי במה ספיקות דברשינן. ומקשינן ליה: כיון דאף שברי עבודה זרה מותרים, אמאי שבקינן ונקט שברי צלמים? דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאיירין בהן להשמינוהו חידוש אסור בצלמים תבנית יד ורגל דברשינן, דדמייא לשברים. אבל הנהו הכי מוקי לה איירין מיניהו. ומשום הכי קא משני דטוב לו להניח חידוש היתר עבודה זרה להשמינוהו חידוש אסור בצלמים תבנית יד ורגל דברשינן, דדמייא לשברים. ורבנן, אם כן שברי צלמים לגופיהו לא אצטרך כלל כאשר אפרש לקמן.

והא

והא שברים ניהו - ואם תאמר: בלא מלתיה דשמואל נמי תקשי רישא לסיפא, ורישא שברי צלמים מותרין, וסיפא תבנית דורגל אסורין; ויש לומר: דאי לא מלתיה דשמואל הוה אמינא שברי עבודה זרה אסורין, וסיפא משתמע שפיר בשברי עבודה זרה.

בעומדין על בסיס - פירש הקונטרס: על בימוס שלחן, ולשון "מצא" קשיא, דמשמע בשוק או בשדהו לכך נראה לרבינו תם

לפרש: שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו

לכדם, ואינם נראים כשברים אלא נראה שכן

מתחלה נעשים. **איתביה** המוצא שברי

צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודה זרה

אסורין - נראה לפרש דהכי פריך: הך משנה סתמא

שניה רבי מאיר לא הוה רב, ואם כן נוכל

להעמיד אף כרבנן, ובסתם צלמים שאין בידיהם

כלום שנחלקו רבי מאיר ורבנן מיירי הכא. והכי

דייק: בשלמא לרבי מאיר דאסר צלמים עצמם -

הדורך לשנות היתר בשברים, אלא לרבנן השתא

צלמים עצמם שרו שברים מבעיא? אלא שמע

מניה למידק אתא: הא שברים של עבודה זרה

אסורין, והשתא ליכא לשנויי בדשני לעיל: הוא

הדין אפילו שברי עבודה זרה מותרין, ומשום דקא

בעי למיתני "מצא תבנית יד" וכו', דהך תירוצא לא

שייך אלא אליבא דרבי מאיר דאסר סתם צלמים,

אבל לרבנן עדיין הקושיא בדוכתה: אמאי תני

שברי צלמים אם לא לדרקא דה שברי עבודה זרה

אסורין, ומשני: אל תוקמה כרבנן ותידוק הא שברי

עבודה זרה אסורין, אלא תוקמה כרבי מאיר

ותידוק: הא צלמים עצמם אסורין, אבל שברי

עבודה זרה לעולם מותרין, ומאחר שבא

להשמיטנו סתמא כרבי מאיר, אין להקשות מה

דשקשטנו לעיל לשמואל: ליתני שברי עבודה זרה

ובל שכן שברי צלמים, דאי תנא שברי עבודה זרה

לא היינו יכולין לדרקא: הא צלמים עצמם אסורין,

אלא: הא עבודה זרה עצמה אסורה, ובתא כולי

עלמא מודו. ואין להקשות: מאחר דמוק לה לרבי

מאיר, לימא משום דבעי למתני סיפא בדשני לעיל.

כי נראה קצת דוחק בדוחי כי בא לאשמועין

יחידש בשברים, ומניח שברי עבודה זרה משום

סיפא. אבל השתא קאמר דלא בא לאשמועין

בשברים כלל, ולא בא אלא לדיוק, אבל אליבא

דשמואל משמע דבא להודיע דשברים מותר

בדפרשיית לעיל.

מדרכי מאיר נשמע לרבנן - לפירוש רבינו תם,

דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אף אן

בידם כלום דרך מאגריטי עמוד על פתח מדינה

נראה דהוה מצי למפרך מרבנן גופיהו, דלעולם

צלמים האסורים יש להחמיר בשברים כשברי

עבודה זרה עצמה. ולרבנן שבריהם מותרין, דרבי

ידוע הוא שאינם מחמירין יותר מרבי מאיר, ואם

כן לימא מרבנן גופיהו נשמע דשברי עבודה זרה

מותרין, דהא צלמים אסורין שבריהם מותרין, הכי נמי עבודה זרה אסורה שבריה מותרין.

ובקונטרס נמי דקדק דהוה מצי למיפרך מרבנן גופיהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור

והשברים מותרין, אלא משום דלא חזין בהדיא במתניתין דשרו שברי צלמים שדן אסורין.

ואין ספק מוציא מיד דאי - בתמיהא. פירוש: ואין ספק היתר הרגיל מוציא מיד דאי דאי

בשאינו רגיל - אפילו ספק איסור אינו מוציא מיד דאי היתר, כדמוכח בפרק קמא

דחולין (י, א) גבי עור ספק פונם וכו'.

חזקה על חבר וכו' - בירושלמי קאמר: תפטר בשמת בתוך יחישו, פירוש: ביישוב הדעת.

ומכניה במזיק שלה - פירוש: שלא תראה בדגן פני הבית כדי שלא תחתייב במעשר,

דאמרין (בבא מציעא פח, א) אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני

הבית, פירוש: לאחר שנעשה דגן, ואם הכניסה במזיק שלה אז יוכל לאכול עראי, וכדנתיא

בתוספתא, ובפרק קמא דביצה (יג, א) מייית לה: הכניס שבלין לאכול מזה עיסה אוכל מזה

עראי ופטר, ואכילת בדמיו דנקט הכא, משום דכל אכילת בהמה אפילו קבע שלה חשוב הוא עראי, וכדאמרין (פאה פרק א משנה ו) מאכיל לבמהה לחיה ולעופות עד שימרח בכרי, אלמא מאכל בהמה עראי קרי ליה, דאילו גבי אדם,

אף על גב דלא נמרחו אסור לאכול קבע אלא עראי, ולגבי לא ראה פני הבית נמי

בהמתו שריא, אבל איהו אסור מדרבנן לאכול קבע אלא עראי, אבל אי ראה פני

הבית - אפילו מאכל בהמה חייב במעשר, דהא תתן (דמאי פרק א משנה ג) הלוקח

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

והא שברים ניהו - תרגמה שמואל: בעומדין על בסיסין.

אתמר: עבודה זרה שנשתברה מאיליה - רבי יוחנן

אמר: אסורה, רבי שמעון בן לקיש אמר: מותרת.

רבי יוחנן אמר אסורה, דהא לא פטלה; רבי שמעון

בן לקיש אמר מותרת, מסתמא פטליה מבטלי לה,

מימר אמר: איהי נפשה לא אצלה, לההוא גברא

מצלה ליה? איתביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש:

"וראש דגון ושתי כפות דיוו פרתות" וגו', וכתבי:

"על פן לא ידרכו כהני דגון" וגו'! אמר לו: משם

ראיה? התם שמניחין את הדגון ועוברין את הפפתו,

דאמר הכי: שבקיה איסריה לדגון ואתא איתוב ליה

על הפפתו. איתביה: המוצא שברי צלמים - הרי

אלו מותרין, הא שברי עבודה זרה - אסורין! - לא

תימא שברי עבודה זרה אסורין, אלא אימא: הא

צלמים עצמן אסורין, וסתמא כרבי מאיר. ורבי יוחנן,

מדרכי מאיר נשמע להו לרבנן; לאו אמר רבי מאיר:

צלמים אסורין, שברי צלמים מותרין? לרבנן עבודה

זרה נמי, היא אסורה ושבריה מותרין! - הכי השתא?

התם אימר עבדים אימר לא עבדים, ואם תמצא לומר

עבדים - אימר פטלים; עבודה זרה ודאי עבדות, מי

ימר דבטלה? הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מיד

ודאי! - ואין ספק מוציא מיד ודאי? והתנאי: חבר

שמת והניח מנורה מלאה פירות, אפילו הן בני יומן

הרי הן בחזקת מתוקנין; והא הכא דודאי טבילי,

ספק עשירינהו ספק לא עשירינהו, וקאתי ספק ומוציא

מיד ודאי! - התם ודאי וודאי הוא, דודאי עשירינהו,

כדרכי חנינא חזוהו, דאמר רבי חנינא חזוהו: חזקה

על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו.

ואי בעית אימא: מעסקא לא טבילי ספק וספק הוא,

אפשר דעבר כדרכי אישעיא, דאמר: מערים אדם

על תבואתו ומכניהם פמוץ שלה, כדי שתתא בהמתו

אזכלת ופטמרה מן המעשר. ואין ספק מוציא מיד

ודאי? והתנאי, אמר רבי יהודה: מעשה בשפחתו

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

של

על בסיסין - על כנן, מקום המתוקן לה. כיון דאותבינוהו התם ודאי פלחי להו. לא ידרכו

כהני דגון על פפתו דגון - אלמא חשיבי להו שברים. משם ראיה - בתמיהא. התם - לאו

עבודה זרה שבורה קחשיבי לה, דאינהו סבור, כיון שראו אברים חשובין שלו על פפתו.

שבקיה איסריה לדגון - גבורת ושררת הצלם עובתו והולכה וישבה על הפפתו, איסריה

= שר שלו, כמה "איסריה דעניזאת" (בבחיטת

חולין בפרק "כל הבשר" דף קה) ודע רבי

פסחים פסחים קרא, בו. וסתמא כרבי מאיר -

ואף על גב דאסר בצלמים מודה בשבריהן.

ומקשינן: ולרבי יוחנן דקאמר הכא מודה רבי

מאיר דשברי צלמים מותרין, מדרכי מאיר

נשמע לרבנן, דרבנן נמי שרו בשברי עבודה זרה.

דהא צלמים לרבי מאיר כעבודה זרה לרבנן

ניהו, ומדרכי מאיר נשמע לרבנן, דכי היכי

דקאמר שברי צלמים מותרין הכי נמי ודאי

סבירא ליה לרבנן צלמים שיש בידן מקל או

צפור דשבריהן מותרין, דהוה מצי למימר:

מדרבנן נשמע לרבנן, דהא אסרי צלמים שיש

בידן מקל או צפור ומכל מקום שבריהן מותרין.

והאי דלא קאמר הכי, משום דלא חזינא בהדיא

במתניתין דקא שרי שברי אותן צלמים שדן

אסורין. לאו אמר רבי מאיר וכו' - לשון

קשיא. הוי ספק וודאי - ספק להיתר וודאי

אסור. אין ספק מוציא מיד ודאי - שדחוק

תחלה לאיסורי, והא הכא דודאי טבילי - כיון

שאנו רואין שנגמרה מלאכתו ודאי בחזקת

טבל הוי מיד. התם ודאי וודאי הוא - כי היכי

דפשיטא לך שהיו טבל, הכי נמי פשיטא לך

שעישורן החבר מיד, שמוחזק בכך, ואיבעית

אימא ספק וספק הוא - כי היכי דמספקא לך

אם עישורן אם לאו, נמי מספקא לך אם הוי

מעולם טבל אם לאו, דאף על גב דנגמרה

מלאכתו השתא ותמרחו בכרי, איכא למימר

לא באו לכלל טבל מעולם. דעבר להו כרבי

אישעיא - דהכניסהו במזיק שלה ולא ראה פני

הבית, ואף על גב דטבל שלא ראה פני הבית

מיתסר באכילת קבע, והכא מחזקין להו

בחזקת מחזקין ושריין להו באכילת קבע -

אין כאן ספק מוציא מיד ודאי, דאכילת קבע

בדאורייתא לא אשכחין, ומדרבנן הוא

דמיתסר, והימנה רבנן לחזקת חבר לתקנתא

דידהו. אבל אי הוה חזון ליה דמרחינהו קודם

שראו פני הבית ובאו לכלל טבל - לא נפקי

תו מיד ודאי עד דמעשרינהו קמן, ומכניהם -

לחצירו במזיק שלה, ולא ימרחנה בכרי בגורן

כשבה. דמירוח הוא גמר מלאכה, והכנסתו

לבית או קבעתו למעשר לאסור בו אכילת

עראי כדאמרין ב"השוכר את הפועלים" (בבא

מציעא פח, א). וכיון דהכניסה קודם גמר

מלאכה לא קבעה ליה לכך, וכי מוחר להו וממרח להו בתוך הבית לא מקביע, דפני

הבית הוא דקביע ולא תוך הבית, כדילין התם מ"אבלו בשערך", ואפילו מירוח

כשהו הכניסו דרך גגות וקריפותא אמרינן במבשרו (ל, ב) דלא מקביע. כ"י שתיא

בהמתו אכילת - לחכי נקט "בהמתו", ומאכל בהמתו קחשיב ליה אכילת עראי,

ולכא אפילו איסורא דרבנן, כדנתן במסכת פאה (פרק א משנה ו) מאכיל לבמהה

לחיה ולעופות עד שימרח בכרי, אלמא מאכל בהמה עראי קרי ליה, דאילו גבי אדם,

אף על גב דלא נמרחו אסור לאכול קבע אלא עראי, ולגבי לא ראה פני הבית נמי

בהמתו שריא, אבל איהו אסור מדרבנן לאכול קבע אלא עראי, אבל אי ראה פני

הבית - אפילו מאכל בהמה חייב במעשר, דהא תתן (דמאי פרק א משנה ג) הלוקח

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תני

55 מוֹתְרִין, וקשה על רבי יוחנן הסובר ששברי עבודת כוכבים
56 אסורים.
57 מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה לדמות
58 סתם צלמים שרבי מאיר אסור ומתיר את שבריהם, לעבודת
59 כוכבים שנשברה, הלא יש לחלק ביניהם, הָתֵם – שם בסתם צלמים
60 יש שני ספיקות, אִמְרַן עֲבֻדִים אִמְרַן לֹא עֲבֻדִים – יתכן שעבדו להם
61 בדיוחם שלימים ויתכן שכלל לא נעבדו, וגם אִם תִּמְצִי לִזְמִיר
62 שְׁעָבֻדִים כשהיו שלימים, אִמְרַן בְּטוֹלָם – יתכן שלאחר שנשברה,
63 הגוי ביטל את השברים, ובספק ספיקא מתיר רבי מאיר. אולם
64 בְּעֻבְדֵי כּוֹכְבִּים וְדֹא עֲבֻדָּה מתחילה כשהיתה שלימה ונאסרה,
65 ואחר שנשברה מִי יִמְרַן דְּכִמְלָה – ספק הדבר אם הגוי ביטל את
66 השברים והותרה, הֵיוּ – הרי לפנינו סָפֵק לְהֵלֵךְ וְדֹא לֹא אִסּוּר, וְאִין
67 סָפֵק לְהֵלֵךְ מוֹצִיא מִיֵּד וְדֹא אִסּוּר, כלומר אין בכך הספק שמה
68 הגוי ביטל את העבודה זרה ואף שקרוב לודאי שהוא שיתלה,
69 לשנות את חוקת האיסור שהיה בעבודה זרה קודם שנשברה.
70 הגמרא מביאה ברייתא ודנה אם היא סותרת את הכלל האמור
71 שאין ספק היתר מוציא מידי דאי אסור. מקשה הגמרא: וְכִי אִין
72 סָפֵק מוֹצִיא מִיֵּד וְדֹא, וְהִתְנִיחָהּ חֶבֶר וְ–מי שקיבל על עצמו להיות
73 נאמן על המעשרות שָׁמַת, וְהִנֵּחַ בְּבֵיתוֹ מְנוּחָה – אוצר של תבואה,
74 מְלֵאכָה פִּירוֹת, אִפְּלִי הֵן כְּנִי יוֹמָן, כלומר אף אם ידוע שנגמרה
75 מלאכתם בשדה, והכניסם למגורה באותו יום שמת, ונמצא
76 שהפירות ראו את פני הבית, והתחייבו במעשרות מהתורה, מכל
77 מקום הֵיוּ הֵן בְּחֻקֹּת מְתוּקִין – מעשרים ומותרים באכילה, משום
78 שקרוב לודאי שהחבר הפריש מהם תרומות ומעשרות קודם
79 שמת. וְהָאֵתָּא – והרי בדיון זה של הברייתא, וְדֹא מְכִילִי –
80 שהפירות היו דאי טבל, וְסָפֵק עֲשִׂרְיָהוּ סָפֵק לֹא עֲשִׂרְיָהוּ, וקרוב
81 לודאי ואם כי לא דאי גמור, שהחבר עישר אותם, וְקָתְּתִי – ובא
82 סָפֵק זה שמה עישר ומוציא מידי וְדֹא אִסּוּר טבל. ואם כן מדוע
83 אסר רבי יוחנן שברי עבודת כוכבים, על אף שבתחילה היו דאי
84 אסורים, הלא קרוב לודאי שהגוי ביטלם, והם מותרים.
85 מתרצת הגמרא: הָתֵם – שם בענין חבר שמת, וְדֹא וְדֹא הוּא –
86 ודאי שמוציא מידי דאי הוא, וְדֹא עֲשִׂרְיָהוּ החבר קודם שמת,
87 בְּדִרְבֵּי חִינָא חוּזָא, דְּאִמְרַן רַבִּי חִינָא חוּזָא, חֻקָּה עַל חֶבֶר –
88 בטוחים אנו בחבר שנזרע שלא יכשלו אחרים במאכלי אסור
89 השייכים לו, שְׁאִינוּ מוֹצִיא דְּבָר שְׁאִינוּ מְתוּקִין מִתַּחַת יָדוֹ, ובודאי
90 תיכנס מיד.
91 הגמרא דוחה באופן אחר: וְאִי בְּעֵית אִימָא (מְעִיקָא לֹא מְכִילִי) –
92 אם תרצה תוכל ליישב זאת גם כך, אף אם אין ודאות שהחבר
93 עישר את הפירות, מכל מקום אין כאן ספק להלך ושמה הפירות
94 נתקנו שמוציא מידי דאי אסור טבל, אלא זה סָפֵק שמה הפירות
95 נתקנו וְסָפֵק אם בכלל טבל הוא. כלומר, על אף שאנו רואים
96 שהתבואה נתמרחח בכרי ונגמרה מלאכתה, מכל מקום יש צד
97 לומר שלא באה מעולם לכלל חיוב טבל, משום (דְּאִפְּשֵׁר דְּעֵבֶד –
98 שיתכן שהחבר נהג) בְּדִרְבֵּי אוֹשְׁעִינָא, דְּאִמְרַן מְעָרִים אֲדָם עַל תְּבוּאָתוֹ
99 מותר לאדם לפעול בדרך של הערמה כדי שתבואתו לא
100 תתחייב במעשר מהתורה, וּמְכִנִּיקָה לְבֵית כְּמוֹן שְׁלָה – כשהיא
101 עדיין במוץ, קודם שנגמרה מלאכתה, וגומר את מלאכתה בבית.
102 וזאת כְּרִי שְׁתָּהּ אֲפִלְתָּ אוֹפִלְתָּ מִמֶּנָּה וְפִטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – ולא
103 יצטרך לעשר את הפירות קודם אכילתה. והטעם משום שתבואה
104 שנגמרה מלאכתה ולא ראתה פני הבית מותרת לאכילה מן
105 התורה בלא מעשר, אלא שחכמים אסרו לאדם לאכול ממנה
106 אכילת קבע והתירו לו לאכול ממנה אכילת עראי. ואולם את
107 בהמתו, אף שאסור להאכילה טבל גמור, כאן מותר לו להאכילה
108 אף בכמות גדולה, לפי שאכילת בהמה בכל כמות שהיא, נחשבת

1 וְהָאֵתָּא שְׁבָרִים נִיְהוּ – והלא תבנית יד או רגל הם שברי צלמים,
2 ולדעת שמואל שאפילו שברי עבודה זרה מותרים, מדוע המשנה
3 אוסרתם. מתרצת הגמרא: תְּרִנְקָה – פירש שְׁמוּאֵל את המשנה,
4 שמדובר בְּעוֹמְרִין תבנית היד או הרגל עַל כְּסִסָּן – על כן המיוחד
5 להן, וכיון שהניחן שם ודאי עבד להן כמות שזון.
6 הגמרא מביאה מחלוקת בדיון עבודה זרה שנשתברה מאלה:
7 אִתְמַר, עֲבֻדָּת כּוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאִילָּהּ, רַבִּי יוֹחָנָן אִמְרַן אִסּוּרָה
8 בהנאה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אִמְרַן מוֹתְרָתָהּ בהנאה.
9 הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אִמְרַן אִסּוּרָה, דְּהָא לֹא
10 ראינו שְׁבִטְלָה הגוי, והיא עדיין עבודה זרה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ
11 אִמְרַן מוֹתְרָתָהּ, שֶׁמִּסְתַּמָּא בְּטוֹלִי מְכִילִי לָהּ – מן הסתם ביטל אותה
12 הגוי בלבו לאחר שנשברה, מִימַר אִמְרַן – אמר הגוי לעצמו, אִיִּי
13 נִפְשָׁה לֹא אִצְלָה – אם את עצמה העבודה זרה לא הצליחה להציל,
14 שהרי נשברה, לְהַהוּא נִבְרָא מְכִילָה לֵיהּ – וכי אותי היא תציל.
15 רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש מפסוק בנביא: אִתִּיכִיָּה – הקשה
16 רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מזהמעה המובא בנביא בענין
17 ארון האלוקים שהפלשתים שבו במלחמה עם ישראל, והניחו
18 אותו ליד פסל דגון, ונאמר שם (שמואל א' ה' ד') וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר
19 מִמִּזְבְּחַת הַזֶּה דָּגוֹן נָפַל לַפְּנֵי אֶרֶץ ה' וְרֹאשׁ דָּגוֹן וְשֵׁתִי
20 בַּפּוֹת דָּרְיוֹ בְּרוֹתוֹת וְגו' אֶל הַמִּפְתָּן, שמוצאם מונחים על מפתן
21 החדר, וְכִתְּבִי בַּפֶּסֶק שאחרי זה (שם פסוק ה') עַל כֵּן לֹא יִדְרְכוּ בְּהֵי
22 דָּגוֹן וְגו' וְכָל הַבָּאִים בֵּית דָּגוֹן עַל מִפְתָּן דָּגוֹן. ומוכח משם שהאדס
23 והידים שהבורות של הפסל היו חשובים להם ומשום כך לא דרכו
24 על המפתן ששם נמצאו, וקשה על ריש לקיש שאמר שאחר
25 שהעבודה זרה נשברה הגוי מבטל אותה.
26 אִמְרַן לֹא רִישׁ לָקִישׁ, וכי מִשָּׁם יֵשׁ רִאִיָּה שלא כדברי, הָתֵם – שם מה
27 שלא דרכו על המפתן, הוא לא משום שהחשיבו את השברים,
28 אלא משום שְׁמַנְיָהּ הִיוּ אֵת הַדָּגוֹן ולא עבדהו עוד וְעוֹבְדֵין אֵת
29 הַמִּפְתָּן, מאחר וחלקים חשובים של הפסל שנשבר היו מונחים על
30 המפתן, דְּאִמְרַן הָכִי – שכן אמרו לעצמם, שְׁכִיחָה אִפְּרִיָּה לְדָגוֹן –
31 השר בעל הכח והשררה עזב את דגון כשנשבר, וְאִתָּא אִתִּיכִיָּה לֵיהּ
32 – ובא וישב עַל הַמִּפְתָּן.
33 רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש ממשנתנו: אִתִּיכִיָּה, שנינו במשנה,
34 הַמוֹצֵא שְׁבָרִי צִלְמִים הֵיוּ אֵלֹו מוֹתְרִין בהנאה. ודברי המשנה
35 לכאורה אינם מובנים, מה החידוש בדיון זה, הלא לדעת חכמים
36 (לעיל מ) אפילו צלמים שלימים מותרין וכל שכן שברי צלמים. אלא
37 בהכרח שכוונת המשנה לומר שדווקא שברי צלמים מותרים הָא
38 – אבל שְׁבָרִי עֲבֻדָּת כּוֹכְבִּים אִסּוּרִין, וקשה על ריש לקיש הסובר
39 ששברי עבודת כוכבים מותרים.
40 מתרצת הגמרא: לֹא תִימָא – אל תדייק מהמשנה שְׁבָרִי עֲבֻדָּת
41 כּוֹכְבִּים אִסּוּרִין, אֵלָּא אִימָא – כך תדייק דווקא שברי צלמים
42 מותרים, הָא – אולם הַצִּלְמִים עֲצָמָן כשהם שלימים, אִסּוּרִין
43 בהנאה, וְתִימָא – וסתם משנתנו נשנית בְּרַבִּי מֵאִיר החולק על
44 חכמים במשנה הקודמת, וסובר שכל הצלמים אסורין, ומחדשת
45 המשנה שאף שרבי מאיר אסור את הצלמים, הוא מודה
46 ששבריהם מותרים.
47 הגמרא תמזה על רבי יוחנן: וְהִי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהִקְשָׁה לְרִישׁ לָקִישׁ
48 ממשנתנו, מודה שלדעת רבי מאיר על אף שצלמים אסורים, מכל
49 מקום שברי צלמים מותרים, אם כן בְּדִרְבֵּי מֵאִיר נִשְׁמַע לְהוּ לְרַבָּנָן
50 – משיטת רבי מאיר בצלמים סתם, נלמד לשיטת חכמים בצלמים
51 שיש בידם מקל או ציפור, שבהם מודים חכמים שאסורים, לֹא –
52 וכי לא אִמְרַן רַבִּי מֵאִיר צִלְמִים אִסּוּרִין וְשְׁבָרִי צִלְמִים מוֹתְרִין, אם כן
53 גם לְרַבָּנָן, צלם המחזיק בידו מקל או ציפור, שזו הוכחה שהצלם
54 הוא עֲבֻדָּת כּוֹכְבִּים, נִמִּי – גם יהיה הדין שְׁהִיא אִסּוּרָה וְשְׁבָרֶיהָ

שהוא חושב שאם לא הועילה לעצמה איך תועיל לאחרים, אך
כשהיא נמעת, סבור הוא שהיא אינה מקפידה על כך כיון שאינה
חסרה כלום.
רבא חולק על אביי ומתיר באופן אחר: ורבא אמר, לעולם כי
פסקה ישראל נמי ו-גם כן פסקה, שהגוי מבטלה, אלא שיש נזרה
דרבנן שביטול על ידי ישראל לא יחשב ביטול, שחששו דלמא
מקנה לה - שמא ימצא הישראל עבודה זרה של גוי ויגביה אותה
ויזכה בה, ויהיה מקנה לה - ואחר כך יבטל אותה, ויסבור שהועיל
בביטולו להחירה, ובאמת לא הועיל כלום, לפי שכבר זכה בה,
ותו - והרי היא עבודת פוכבים הנמצאת ביד ישראל, וכל עבודת
פוכבים ביד ישראל, אינה פסקה לעולם, וצריך לקוברה.
קושיא נוספת: איתביה, עובד פוכבים שהביא אבנים מן המרקולים
- עבודה זרה העשויה ערימה של אבנים, ועובדים אותה בזריקת
אבן לפניה, וחיפה בהן דרכים (וטרטיות) [וטרטיות] - רחובות,
מותרות האבנים בהנאה, שהרי הגוי ביטל את המרקולים במה
שנטל ממנה אבן. ואילו ישראל שהביא אבנים מן המרקולים וחיפה
בהן דרכים (וטרטיות) [וטרטיות], אסורות בהנאה, לפי שאין
ישראל מבטל עבודה זרה של גוי. וקשה לריש לקיש, אמאי אינה
מתבטלת, תיחוי - תנא בעבודת פוכבים שששתקרה מאליה, שהרי
גם כשישראל שובר אותה, הגוי מבטלה בליבו, ובאמור לעיל.
מתרצת הגמרא: הקא נמי בדרבא - גם כאן יש לתרץ כמו שרבא
מיתרץ על הקושיא הקודמת, שגורו חכמים שביטול על ידי ישראל
לא יחשב ביטול, שמא יגביה הישראל את כל ערימת האבנים
שהיא המרקולים ויזכה בה, ושוב לא תועיל הסתירה בלקיחת
אבנים ממנה.
איתביה, עובד פוכבים ששיפה - שפיסל והקציע עבודת פוכבים
של גוי, כגון ששיפה אשירה כדי להשתמש בנסרים הנופלים
לצרכו, הרי זה מעשה ביטול, והיא - האשירה ושיפיה - הנסרים,
מותרין בהנאה. אבל אם פיסל אותה לצרכה, כגון ליפותה, היא
אסורה בהנאה, שהרי לא ביטלה, ושיפיה - והנסרים מותרין
בהנאה, כיון שהגוי משליכם ואינו מתכוין לעבוד אותם. ואילו
ישראל ששיפה עבודת פוכבים של גוי, בין לצרכו - להשתמש
בנסרים, ובין לצרכה - ליפותה, היא ושיפיה אסורין בהנאה,
שאינה מתבטלת. וקשה לריש לקיש, אמאי אינה מתבטלת, תיחוי
בעבודת פוכבים שששתקרה מאליה, שהרי גם כשישראל מפסל
אותה לצרכו הגוי מבטלה בליבו. מתרצת הגמרא: הקא נמי
בדרבא שגזירה מדרבנן היא שלא תיבטל.
איתביה, שנינו במשנה (להלן מא), רבי יוסי אומר, המוצא עבודת
כוכבים העשויה ממתכת, שוחק אותה וזורה את העפרורית לרוח
או מפיל לים, כדי שלא יכשלו ויהנו ממנה. אמרו לו חכמים לרבי
יוסי, מה יועיל לו כשזורה לרוח את העפרורית, הלא אף היא
מתפזרת ונופלת בשדות ונעשה ממנה זבל, וכתוב (דברים יג יח) 'לא
ירבק בדרך מאומה מן החרם', שעבודה זרה אסורה בהנאה. וקשה
לריש לקיש, אמאי אינה מתבטלת בשחיתתה, תיחוי בעבודת
פוכבים שששתקרה מאליה. מתרצת הגמרא: הקא נמי בדרבא.
איתביה, רבי יוסי בן יוסאן אומר, מצא צורת דקדון - פסל בצורת
נחש שהיו רגילים לעבוד לו, אולם לא ידוע אם דקדון זה נעבד,
וראשו היה חתוך, ופסק אם עובד פוכבים חתכו ונעשה כאן
מעשה ביטול, פסק אם ישראל חתכו ולא נתבטל, לפי שישראל
אינו מבטל עבודה זרה של גוי, הרי הדין הוא שהדקדון מותר
בהנאה, משום שיש כאן שני צדדי ספיקות להיתר, ספק אם עבדו
לו מעולם, ואף אם עבדו ספק שמא הגוי חתכו. אך אם ידאוי הדבר
שישראל חתכו, אסור בהנאה, כיון שיש רק ספק אחד אם עבדו
לו ובספק בדין תורה לא להחמיר, שאם עבדו לו היא אסורה
ואינה מתבטלת בחיתוך הישראל. וקשה לריש לקיש, אמאי אינה

של מציק אחר - יהודי אלים שהיה דר ברמון, שהטילה נפל
שנולד לה לבור, וקא בהן חכם ומורה הוראה ועמד על שפת
הבור, והצניץ [בו] כדי לידע אם הנפל זכר אם נקבה, ולהורות
לשפחה כמה ימי טומאה וטהרה יש לה, ולא ראה הכהן את
הנפל, והסתפקו על כהן זה אם נטמא כשהאחיל על הבור, וקא
מעשה לפני חכמים וטיהרוהו, מפני שהולדה וברדלס מצוין שם
בתוך הבור, וקרוב לודאי שעד שבה הכהן לבור, כבר אכלו את
הנפל או גרדוהו לחוריהו, ונמצא שהכהן לא האחיל על המת.
מבאר הגמרא את קושייתה: והא הקא - והרי כאן דודאי הטילה
נפל והיתה טומאה ודאית בבור, ופסק אם גרדוהו החולדה
והברדלס, פסק לא גרדוהו, וקאתי - ובא פסק זה ומוציא מידי ודאי
טומאה, שהרי החכמים טיהרו את הכהן, וקשה על רבי יוחנן
הסובר שאין ספק ביטול העבודה זרה מוציא מידי ודאי איסור
הנאה.
מתרצת הגמרא: לא תיקא - אל תגרסו בברייתא הטילה נפל לבור,
אלא אימא - יש לגרסו הטילה כמין נפל לבור, כלומר ספק אם היה
זה נפל, וטיהרו חכמים את הכהן משום שיש כאן 'ספק ספיקא'
(שני צדדי ספיקות להקל), ספק שמא לא היה זה כלל נפל אלא
שפיר מלא רות, וגם אם היה נפל, שמא חולדה או ברדלס גרדוהו.
שואלת הגמרא על תירוץ זה: והא לידע אם זכר אם נקבה הוא
קתני בברייתא, משמע שברור שהיה נפל, והנידון אם הוא זכר או
נקבה.
מיישב הגמרא: הברייתא קיצרה בלשונה, וקבי קאמר, שהצניץ
בבור לידע אם רוח הפילה ואינה צריכה למנות ימי טומאה וטהרה,
או אם נפל הטילה ועליה למנות ימי טומאה וטהרה. ואם תמצי
לומר - ואם יראה ששנפל הטילה, יתבונן בו לידע אם זכר אם נקבה.
תירוץ נוסף לקושיית הגמרא על רבי יוחנן: ואיבעית אימא - אם
תרצה תישב זאת כך, אמנם השפחה הטילה ודאי נפל לבור, אלא
כיון שהולדה וברדלס מצוין שם בבור, ודאי גרדוהו, וכאשר הכהן
הצניץ כבר לא היה שם הנפל, ונמצא שודאי הוציא מידי ודאי.
הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש אם עבודה זרה
שנשברה מאליה מותרת בהנאה. רבי יוחנן מקשה לריש לקיש
ממשניות וברייתות: איתביה - הקשה רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו
במשנתנו, מצא תבנית יד או תבנית רגל שנשברו מצלמים, הרי
אלו אסורין מפני שפיצא בהן נעקר, כלומר שיש שעובדים לצורות
אלו. אמאי - (מדוע), הא שברים גינהו, ולדעת ריש לקיש בין אם
גוי שברם ובין אם נשברו מאליהם הרי הם מותרים. מתרצת
הגמרא: הא תרגמה - הלא כבר פירש שמואל (לעיל מא) שהמשנה
עוסקת בעומדין תבנית היד או הרגל על בסיסין ו-בן המיוחד להן,
וזה הוכחה שעבדו לה כמות שהיא.
איתביה, שנינו במשנה להלן (נב), עובד פוכבים מבטל - יכול
לבטל גם עבודת פוכבים שלו וגם של חברו, ואילו ישראל אינו
מבטל עבודת פוכבים של עובד פוכבים אפילו על ידי שביירה.
ולריש לקיש שעבודה זרה שנשברה מאליה מותרת בהנאה, קשה,
אמאי אינה מתבטלת, תיחוי - תנא בעבודת פוכבים שששתקרה
מאליה, שהרי גם כשישראל שובר אותה, אומר הגוי לעצמו שאם
לא הועילה להגן על עצמה איך תועיל לאחרים, ומבטלה בליבו.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, מדובר שהישראל רק פסקה, כלומר
הדיכה עליה בפטיש עד שנתמעכה צורתה, וכיון שלא חסרה כלום
לא בטלה הגוי. מקשה הגמרא: ובי פסקה מאי הוי - מה בכך, ולמה
אין זה כשיבירה, והא הנין במשנה להלן (נג), פסקה - מיער את
העבודה זרה אף על פי שלא חפרה, פסקה. מתרצת הגמרא: הני
מילי - דברי המשנה הללו אינם אלא דפחקה עובד פוכבים, שבוה
הוא מראה שאינה חשובה לו ומבוזה אותה, אבל פסקה ישראל לא
פסקה, מאחר שלא ביטלה הגוי, ואף שכשנשברה מבטלה, מפני

- מציק = גברא אלמא, וישראל הוה. וחציץ בו - על שפת הבור לידע אם זכר. כהן - חכם ומורה הוראה הוה, ונתבחר להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה. ברדלם = בלשון ארמי "אפא". מצוין שם - וכבר אכלוהו או גררוהו לחור שלחן, ולא איהל כהן זה על חמתו. כמין נפל - וספק ספיקא היא. דשמאל לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח.
- לידע אם רוח הפילה - ולא תשב עליו ימי טומאה וטהרה אם נפל הפילה. ואם תמצי לומר וכו' - ואם יראה שהוא נפל עדיין, יצני אם זכר אם נקבה. ודאי גררוהו - שחזקתו בכך, והא ודאי הוא. שלו ושל חבירו - בין ששניהן עובדין ליראה אחת, בין שזה עובד לפעור וזה למרקוליס. והא דעבודה זרה מותרת על ידי ביטול, וכל עבודה זרה נכח, אלא מנין לגוי שפוסל עבודה זרה וכו'. שפחח - הכה עליה ישראל בפטיש עד שנתמעכה צורתה, אבל לא חיסרה כלום. הלכך לא בטל. והתנן - גבי גוי: פחסה אף על גב וכו'. הני מילי פחסה גוי - דגלי דעתיה ומכיו ומבטל לה. אבל פחסה ישראל לא - דלא דמי לעבודה זרה שנתעברה מאלוה, דהתם אמר: אידי נפשה לא מצלה וכו'. אבל הכא קסבר גוי: לא קפדא עבודה זרה אפחיסה. ורבא אמר: לעולם כי פחסה ישראל גוי - הוי ביטול מעליא. אלא - רבנן גוזר דכל ביטול ישראל לאו ביטול, גזירה דלמא מנגבה לה וקני לה בהנגבה, דכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה. אין לה בפלה עולמית - וטעונה גזירה, כדלפנין בפרק דרבי שמעון (עבודה זרה נב).
- א) מירושם בסתר. מרקוליס - יש גוים שעובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקוליס, וכל הכא זוהר לה אבן, והיא עבודתה. מותרת - שהרי ביטול הגוי שסתר לגל. כדבא - דלמא מנגבה לה לכולה מרקוליס ברישא והדר מבטל ליה וסותרו. לצריכו - שצריך לשפאן, להסיק בשפאיה. היא ושפאיה מותרין - דהא בטלה גוי, ששיפה (לצרכו). לצריכה - ליפותר. ושפאיה מותרין - דמיוק ריק ליה ולא פלה ליה. ישראל ששיפה עבודה זרה - של גוי, דאי של ישראל - אפילו שיפה גוי היא ושפאיה אסורין. דעבודה זרה דישאל לאו בת בטולי דהיא. תיהוי - הך דשיפה ישראל לצריכו, כעבודה זרה שנתעברה מאלוה. שזוק וזורה לרוח - המוצא עבודה זרה של מתבת. אמרו לו אף היא נעשית זבל - כלומר, הוא מתכוין לאבדה שלא יהנה ישראל ממנה. וגם עתה יהנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים זבל, ואמרו: לא ידבק בידך מאומה. צורת דרקון - סתמא לעבודה זרה, כדנתן במתניתין (עבודה זרה מב, ב). ספק גוי חתכו - והוי ביטול. ספק ישראל חתכו - ולא הוי ביטול. מותר - דתלתן בגוי, דהא ספק ספיקא הוא, ושמא לא נעבד מעולם. אף לא ירקות - מתניתין קתני: וזרעין תחתיה לא אשידה ירקות בימות הגשמים. שהצל קשה להן, וכן צל אילן קשה להן ואין נהנה ממנה. אבל לא בימות החמה, שהצל יפה להן ונמצא נהנה מאשידה. כל אשידה אילן הוא. רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים - לפי שהנביה נזרית על הירקות והוה לזבל, ונמצא בעל הירק נהנה מן האשידה. נבייה הן העלין והנשרין מן האילן בימות הגשמים. דעיקר עבודה זרה קיימת - האילן לא בטל, הלכך נבייה הנושרת ממנה אסורה.
- רדך
- של מציק אחד - פירש הקונטרס: אנס. ובתוספתא גרס "מוסק", פירוש: מוסק וזיתים. ובא כהן וחציץ בו - אותו כהן שטוה חזק, דאפילו לקרובים אינו מטמא לפגלים, דבעינן דומיא דאביו ואמו. לידע - שפחח מטמא בלידה. וכן משמע בפרק דרבי אליעזר דמילה (שבת קלה, ב): לקח שפחח ונתעברה אצלו וילדה - הוה "ליד" בית" גמול לשמונה. וכללא דמלתא, כל שאין אמו טמאה לידה - אינו גמול לשמונה. רישא דברייתא: בור שמשילין בו נפלים - טהור, פירוש: שרגילין להטיל בו נפלים, ועלה מייתי מעשה בשפתותיו של מציק. מפני שחולדה וברדלם מצוין שם גררוהו, וקאמי ספק ומוציא מידי ודאי! - לא תמא: המילה נפל לבור, אלא אימא: המילה כמין נפל לבור. והא "לידע אם זכר אם נקבה הוא" קתני! - הכי קאמר: לידע אם רוח הפילה אם נפל המילה, ואם תמצי לומר נפל המילה - לידע אם זכר אם נקבה. ואיבעית אימא: כיון שחולדה וברדלם מצוין שם, ודאי גררוהו. איתבייה: מציא תבנית יד, תבנית רגל - הרי אלו אסורין, מפני שפיציא בהן נעבד; אמאי? הא שברים ניהו! - הא תרומה שמואל: בעומדין על בסיסן. איתבייה: גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו, וישראל אינו מבטל עבודה זרה של גוי, אמאי? תיהוי כעבודה זרה שנתעברה מאלוה! אמר רבא: שפחסה. - וכי פחסה מאי הוי? והא תנן: פחסה אף על פי שלא חפרה - בטלה! - הני מילי דפחסה גוי, אבל פחסה ישראל - לא בטלה. ורבא אמר: לעולם כי פחסה ישראל גוי בטלה, אלא גזירה דלמא מנגבה לה והדר מבטל לה, והוי עבודה זרה ביד ישראל, וכל עבודה זרה ביד ישראל אינה בטלה לעולם. איתבייה: גוי שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וטרטאות - מותרות, וישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וטרטאות - אסורות; אמאי? תיהוי כעבודה זרה שנתעברה מאלוה! - הכא נמי כדבא. איתבייה: גוי ששיפה עבודה זרה לצרכו - היא ושפאיה מותרין, לצריכה - היא אסורה ושפאיה מותרין; וישראל ששיפה עבודה זרה, בין לצרכו בין לצריכה - היא ושפאיה אסורין; אמאי? תיהוי כעבודה זרה שנתעברה מאלוה! - הכא נמי כדבא. איתבייה, רבי יוסי אומר: שזוק וזורה לרוח או מפיל לים. אמרו לו: אף היא נעשה זבל, וכתבי: "לא ידבק בידך מאומה מן החרם"; אמאי? תיהוי כעבודה זרה שנתעברה מאלוה! - הכא נמי כדבא. איתבייה, רבי יוסי פין פין אומר: מציא צורת דרקון וראשו חתוך, ספק גוי חתכו, ספק ישראל חתכו - מותר, ודאי ישראל חתכו - אסור; אמאי? תיהוי כעבודה זרה שנתעברה מאלוה! - הכא נמי כדבא. איתבייה, רבי יוסי אומר: אף לא ירקות בימות הגשמים, מפני שהנביה נזרית עליהן; אמאי? תיהוי כעבודה זרה שנתעברה מאלוה! - שאני התם, דעיקר עבודה זרה קיימת. והא

של מציק אחד - פירש הקונטרס: אנס. ובתוספתא גרס "מוסק", פירוש: מוסק וזיתים. ובא כהן וחציץ בו - אותו כהן שטוה חזק, דאפילו לקרובים אינו מטמא לפגלים, דבעינן דומיא דאביו ואמו. לידע - שפחח מטמא בלידה. וכן משמע בפרק דרבי אליעזר דמילה (שבת קלה, ב): לקח שפחח ונתעברה אצלו וילדה - הוה "ליד" בית" גמול לשמונה. וכללא דמלתא, כל שאין אמו טמאה לידה - אינו גמול לשמונה. רישא דברייתא: בור שמשילין בו נפלים - טהור, פירוש: שרגילין להטיל בו נפלים, ועלה מייתי מעשה בשפתותיו של מציק. מפני שחולדה וברדלם מצוין שם גררוהו לחרוך - איבעית אימא: הבור רשות הרבים, וכגון שאינו עמוק עשרה, ואפילו הכי אין ספק טומאה ברשות הרבים אם לא גררוהו, דימירי בבור קצר שהיה ראשו ממלא פי הבור. ואיבעית אימא: דודאי בבור רשות היחיד שהוא עמוק עשרה. ואין לתמוה: אפילו דאי גררוהו - נחוש שמא גררוהו תחת רגלין וטומאה רצוצה בוקעת ועלה. דסתם חור שרצים יש בהן פותח פתח. אי נמי יש להם, דימירי דבור קיימא ברשות היחיד ורגלי כהן ברשות הרבים.

שהמילה כמין נפל - וצריך לומר שנבדק הבור קודם שהטילו לתוכו, כיון שרגילין להטיל בו נפלים.

גוי ששיפה וכו' - פירוש: וקשיא לרבי שמעון בן לקיש. וצריך לומר, מודלא משני: שאני התם דעיקר עבודה זרה קיים, שמע מינה דרבי שמעון בן לקיש שרי אפילו בעיקר עבודה זרה קיים בשלא כדרך גזירתה. וכן משמע בסמוך, דאיהו גופיה מותיב לרבי יוחנן (לקמן עמוד ב) מהדיא דיתין בקנה, ואף על פי שצריך עבודה זרה קיים. הכא נמי כדבא - צריך עיון בכל הני דקארי לה מאי קארי לה: פשיטא דלישני בהו כדבא!

ספק גוי חתכו כפי ישראל חתכו מותר - פירש הקונטרס דלפנין בגוי, דהא ספק ספיקא הוא ושמא לא נעבדו מעולם. ויפה כוון, דאי סלקא דעתך דחשבינן ליה דאי נעבדין, אם כן תקשי לרבי יוחנן גופיה: אמאי מותר נדי גמי דליבא למיחש לנחתבה מאלוה, דלא שכיחא חתוכה מאלוה במי שבורה מאלוה, ואם כן אין רוב חתיכות לאיסור כי היכי דאיכא עבודה זרה רוב שבירות לאיסור, אלא הכא פלגא ופלגא חשיב, חתיכות גוי להיתר וחתיכות ישראל לאיסור - אפילו הכי אין להיתר בכך, דהא רבי יוחנן אית ליה דאפילו ספק חתכו דרגיל אינו מוציא מידי דאי אסור, כל שיהי הכא שאין רגילות כל כך בחתיכות דגוי, ואין כאן ספק היתר דרגיל ויש כאן דאי אסור. ואם תאמר: בספק נעבד גמי תקשי סיפא: ישראל דאי חתכו אסור, ומאי שנא משברי צלמים דמדי רבי יוחנן דמותרין מטעם ספק ספיקא? ויש לומר: דש חתכו יתיר משברי צלמים, לפי שיש תלחות שבירתם בגוי יותר מבישראל, שאם היה ישראל שוברת היה מבטל מן העולם, וגם אם שנתעברה מאלוה שכיח טפי דגוי מבטל לה כשנתעברה דמימר אמר אידי לא מצלה נפשה, והשתא איכא רחי טעמא להיתריא. אבל כשחשכו ישראל לאכא אלא חד טעמא להיתריא, שיש לומר: שמא כשימצאנה הגוי חתוכה יבטלנה, ובחך טעמא לחודה אין להיתר לרבי יוחנן אף בספק נעבד. ודא

והא שיפויין דעיקר עבודה זרה קיימת וכו' - תימא: מאי קא פריך? ולמא שאני התם דשיפה גוי, ולהכי שרי אף בעיקר עבודה זרה קיימת, אבל הכא דשיפה ישראל או נשתברה מאליה אימא לך דאסורין היכא (ראיבא) [דעיקר] עבודה זרה קיימתו ויש לומר, דהכי פריך: והא שיפויין דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני בשפה גוי דמותרין, ואפילו שיפה ישראל נמי שרי אי לאו גזירה דרבא, כדמנני

רבי שמעון בן לקיש גופיה ללעל.

וקתני יתין בקנה - אלמא עבודה זרה

שנשתברה מאליה מותרת! והקדש

היינו טעמא דאין מועילין מן התורה - כדמוקי לה

בסמוך בגידולין הבאין לאחר מבאן, וקסבר: אין

מעילה בגידולין, ופירש הקונטרס: ולא יעלה על

האשירה ויטלנו, דאם כן נמצא משתמש

באשירה. ונראה דחזקא נקט "יתין בקנה", שאפילו

יכול לטלו בידו בלא עליה על האשירה - אסור,

כדי שלא יאמרו: עכשיו הוא שוברין מן האשירה.

ורבי אבהו אמר מאי יתין לאפרווחים - פירש

הקונטרס: דמוקי לה בשברה ממנו עצים, ויפה

פירש לפי שיטת השפה שבבאן, דקאי לשוני דלא

תילף מנייה היתר עבודה זרה. מיהו במעילה פרק

"ולד חטאת" (יד, א) גרס בדרכי אבהו: לעולם

דאייתי עצים מעלמא וקניה בדם, ונאי "יתין" -

באפרווחים. וכל חקן מותר, גם העצים, ובא

להשמיטנו שאם לא ליטול אפרווחים אי יטלם

בידו, שלא יעלה או יסמך על האילן ויהנה ממנו.

ואיבא למימר דלא קשיא מיד לפרדוש הקונטרס

דחבא, דאחי כלישנא אחרינא דהתם.

בבציצים כאן וכאן אסור - פירוש: משום

דצריכין לאילן, וגזרו בהו רבנן כעל

האילן עצמו, כפירוש הקונטרס. אי נמי יש לומר,

דגזרו בהו רבנן דחיישין שמא יעלה על האילן,

דחייס עליהו פן יפלו.

המוצא כלים ועליהם צורת דרקון - הוא הדין

דאפילו צורת דרקון לבדה אסורה,

אלא נקט על הכלים לכתוא, דאפילו הכי פלחו

להו. **ויוליבם** לים המלח - פירש הקונטרס:

ורבנן היא דאמרי (עבודה זרה מ, ב): כל שאר

צלמים מותרים, ולפי פירוש לא דק, דהא אוקי

רבי מאיר דאסר דוקא באגדוטי אבל שאר צלמים

מותרים, אם כן אפילו כרבי מאיר אתיא, וכן פירש

רבינו שמואל בן מאיר. ולפירוש רבינו חם דאקי

אגדוטי אשירותא דרבנן, אבל שאר צלמים כולי

עלמא אסירי, צריך לומר דשאר צלמים שחן

אסורים - בשאינם על הכלים, אבל בכלים כולו

לנו עבדי להו לבד מהנך. ולהכי פריך בסמוך:

פרצוף אדם מי אסור? כלומר, על הכלים מי אסור,

דלחודש הא אסורין צלמים במתניתין לכולי

עלמא. **חומרי** דמתנייתא - פירש רבינו שמואל

בן מאיר: כללי דברייתא. דהוי כמין חומר, שקשור

וכולל דברים הרבה בכלל אחד. וניחא טפי

מפירוש רשי.

רבינו

"לא תעשון אתי", לא תעשון פדמות שמש' המשמשין לפני פמרום! אלא פשיטא במוצא,

וכדנתן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון - ויוליבם לים המלח.

אי במוצא, אימא מציעתא: כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם; אי במוצא, פרצוף

אדם מי אסור? והנתן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון -

ויוליבם לים המלח; צורת דרקון אין, פרצוף אדם לא! אלא פשיטא בעושה, וכדנר הונא

בריה דרב יהושע; אי בעושה, אימא סיפא: כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון;

ואי בעושה, צורת דרקון מי אסיר? והכתיב: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב,"

הני

והא שיפויין, דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני: **לצרפה** - היא אסורה ושיפוייה מותרין! רב הונא **בריה דרב יהושע** אמר: לפי שאין עבודה זרה בטלה **דרך גרילתה. אויתביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן:** קן שבראש האילן של הקדש - לא נהנין ולא מועלין, בראשה של אשירה - יתין בקנה; קא סלקא **דעתך פגון ששברה ממנו עצים וקניה בקה, וקתני:** יתין בקנה! - הכא במאי עסקינן - פגון דאייתי **עצים מעלמא וקניה בקה. דיקא נמי, דקתני גבי הקדש:** לא נהנין ולא מועלין; אי אמרת בשלמא **דאייתי עצים מעלמא, היינו דקתני גבי הקדש:** לא נהנין ולא מועלין - לא נהנין מדרבנן, ולא מועלין **מדאורייתא, דהא לא קדישי; אלא אי אמרת ששברה עצים ממנו וקניה בקה, אמאי לא מועלין? הא קדישי - מיד איירי? הכא בגידולין תבאין לאחר מבאן עסקינן, וקא סבר:** אין מעילה בגידולין. ורבי אבהו אמר רבי יוחנן: מאי יתין? יתין באפרווחין.

אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברה לך: באפרווחין - פאן ופאן מותרין, בבציצים - פאן ופאן אסורין. אמר רב אשי: ואפרווחין שצריכין לאמן בבציצים דמו. משנה המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון - ויוליבם לים המלח; רבן שמעון בן גמליאל אומר: שעל המכובדין - אסורין, שעל המכובין - מותרין. גמרא למימרא, דלחנה הוא דפלחי להו, למדיד אחרינא לא? ורמינא: השוחט לשום ימים, לשום נהרות, לשום מדבר, לשום חמה, לשום לבנה, לשום פוככים ופגולות, לשום מיכאל שר הגדול, לשום שלישול קטן - הרי אלו זבחי מותים! אמר אביי: מופלח - לכל המשכחי פלחי; מיצר ומפלחי, הני תלתא דחשיבי - ציירי להו ופלחי להו, למדיד אחרינא - לגוי בעלמא עבדי להו.

מנקיט רב ששת חומרי מתנייתא ותני: כל המזלות מותרין - חוץ ממזל חמה ולבנה, וכל הפרצופין מותרין - חוץ מפרצוף אדם, וכל הצורות מותרות מותרין - חוץ מצורת דרקון. אמר מר: כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה. הכא במאי עסקינן? אילימא בעושה, אי בעושה, כל המזלות מי שרי? והכתיב:

"לא תעשון אתי", לא תעשון פדמות שמש' המשמשין לפני פמרום! אלא פשיטא במוצא, וכדנתן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון - ויוליבם לים המלח.

אי במוצא, אימא מציעתא: כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם; אי במוצא, פרצוף אדם מי אסור? והנתן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון -

ויוליבם לים המלח; צורת דרקון אין, פרצוף אדם לא! אלא פשיטא בעושה, וכדנר הונא

בריה דרב יהושע; אי בעושה, אימא סיפא: כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון;

ואי בעושה, צורת דרקון מי אסיר? והכתיב: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב,"

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

הני

1 יתכן באפריזין - ישליך את הקן כדי להשתמש באפרוחים שבו,
2 והחידוש בזה שלא גזרו לאסור לו את האפרוחים שמא יעלה
3 וישתמש באילן. ואילו מה ששנינו ברישא לגבי אילן של הקדש
4 שאין נהנין מהקן שעליו ואין מועילין בו, הכוונה על עצי הקן ולא
5 על האפרוחים, שכיון שבאו מאילן זה של הקדש אסרו חכמים
6 ליהנות מהם שמא יחנה מהאילן עצמו, אך מכל מקום אין מועילין
7 בהם כיון שבאו מגידולין של הקדש, ואין מעילה בגידולין. ונמצא
8 לפי תירוץ זה, שאת דין אפרוחים מצינו באשירה שמתורין וכן
9 הדין גם בהקדש, ואת דין עצי הקן מצינו לגבי הקדש שהעצים
10 שגדלו בהקדש ונקצצו ונעשו עצי הקן אסורים מדרבנן, וכן הדין
11 גם באשירה שהעצים שנקצצו ממנה ונעשו קן אסורים, וכשיטת
12 רבי יוחנן שעבודה זרה שנשברה מאליה אסורה.
13 הגמרא מביאה תוספת ביאור במשנה לפי תירוץ זה: **אמר ליה רבי**
14 **יעקב דרבי ירמיה בר תחליפא, אספיה לך - אסביר לך את המשנה**
15 **לפי שיטת רבי יוחנן, באפריזין פאן וקאן מותרין, בין אם הקן**
16 **נמצא על אילן של הקדש ובין על אילן אשירה, שכיון שהם**
17 **גדולים ויכולים לעוף בעצמם אינם צריכים לאילן, ואין מקום**
18 **לגזור לאוסרם כדן האילן עצמו. פביצים שבקן פאן וקאן אסורין,**
19 **שכיון שהן צריכות לאילן, שעל ידו הן נשמרות שלא ינקו, גזרו**
20 **חכמים שיהא דינן כדן האילן עצמו. אמר רב אשי, ואפריזין**
21 **שצריכין לאמן, ואינם יכולים לפרות, הואיל ונשמרים על ידי**
22 **האילן, פביצים דמו שגזרו עליהם שיאסרו בהנאה כאילן עצמו.**

משנה

23 משנה זו עוסקת בדין המוצא כלים שמצוירות עליהם צורות
24 שרגילים לעבוד להם: המוצא כלים ונעליהם מצוירות צורת מזל של
25 חמה או צורת מזל של לבנה או צורת דרקון הדומה לנחש, הכלים
26 אסורים בהנאה לפי שמן הסתם עבדו להם, ועל כן יולכים להם
27 המלה, שהוא מקום שאין ספינה שטה בו ואין חשש שימצאו אותם
28 בני אדם ויהנו מהם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, צורות הללו
29 שמצוירות על כלים המכובדין - המיועדים לשימוש מכובד, ודאי
30 עבדו להם, והם אסורין, אולם ששעל הכלים המכובדין - המיועדים
31 לשימוש בווי, מן הסתם לא עבדו להם והם מותרין.

גמרא

32 הגמרא דנה מדוע הוזכרו במשנה דווקא שלש צורות אלו. מקשה
33 הגמרא: למימרא - האם ניתן ללמוד מהמשנה, דלהני הוא דפליחי
34 להו - שדווקא שלש צורות אלו משתחוים הגוים, ולמידי
35 אחריותא - ולצורות אחרות לא. ורמינהי - וקשה ממה ששנינו
36 בברייתא, השוחט בהמה [לשום הרים, לשום גבעות], לשום ימים,
37 לשום נהרות, לשום מדבר, והכוונה בכל אלו לשם השר הממונה
38 עליהם, או לשום המזל של החמה או לשום המזל של הלבנה, או
39 לשום פוכבים ומלאות או לשום מיכאל שר הגדול או לשום שר קטן
40 הממונה על שילשול קטן - תולעת קטנה, והיינו שעובד להם
41 בשחיטה זו, הרי אלו זבחי מתים, שהבהמה השחוטה אסורה
42 בהנאה כדן תקרובת עבודה זרה. הרי שקיימות צורות נוספות
43 שעובדים להן, ומדוע לא יאסרו כלים שצורות אלו מצוירות
44 עליהם.
45 מתרצת הגמרא: אמר אביי, מיפלה לבל דמשכחי פלחי - אכן
46 לעבוד הם עובדים לכל צורה או ענין שמוצאים לעבוד, אולם
47 מספק לא אסרו חכמים כל צורה שנמצאת, שאם כן לא ימצא דבר
48 שמותר לקנותו מגוי. אך מיצר ומפליחי - לציר צורה על כלי כדי
49 לעבודה, הני תלתא דחשיבי צירי להו ופלחי להו - רק שלש צורות
50 אלו שנזכרו במשנה הן חשובות ומציינים אותן ועובדים אותן,

1 דוחה הגמרא: והא בברייתא שהובאה לעיל (ע"א) בענין שפויזין
2 של עבודת כוכבים גם מדובר דעיקר עבודת פוכבים קיימת, וקתני
3 שאם הקציעה לצרכה, היא אסורה וישפוייה מותרין, ומדוע שונה
4 אשירה זו שכיון שהיא קיימת העלים הנושרים מהאשירה אסורין.
5 מתרצת הגמרא: [אמר] רב הונא בריה דרב יהושע (אמר), הטעם
6 שהעלים אסורים, לפי שאין עבודת פוכבים כמלה כשנשברה דרך
7 גידולתה, שכך היא דרך גידולת האילן כל השנה להשיר עלים
8 ולגדל אחרים תחתיהם, ולכן אין מתבטל איסור משום כך.
9 הגמרא מביאה קושיא על רבי יוחנן: אייתיביה רבי שמעון בן לקיש
10 לרבי יוחנן, שנינו במשנה (מעילה יג), קן של ציפורים שנמצא בראש
11 האילן של הקדש, גזרו חכמים שלא נהנין מהעצים שמהם בנוי
12 הקן, ולא מועילין בהם, כלומר, הנהנה מעצי הקן בשוגג, אינו צריך
13 להביא קרבן מעילה כיון שעצי הקן אינם קדושים מן התורה.
14 אולם קן של ציפורים הנמצא בראשה של אשירה, יתוי - יכה פקנה
15 על הקן כדי שיפול, וישתמש בעצי הקן להסקה. אך אסור לעלות
16 על האשירה להוריד את הקן, לפי שנזנה מהאשירה בעלייתו,
17 שהיא משמשת לו כסולם, והאשירה אסורה בהנאה. קא פלקא
18 דעתה - סבר ריש לקיש שמדובר במשנה גנוז ששפיה הציפור
19 ממו - מן האשירה עצמה עצים, וקנינה פקח - ובנתה בהם את
20 קניה, וקתני יתוי פקנה וישתמש בעצי הקן להסקה, ומוכח
21 שעבודה זרה שנשברה מאליה מותרת בהנאה ושלא כדברי רבי
22 יוחנן. מתרצת הגמרא: הקא פלא עסקינן - כאן במשנה במה
23 מדובר, גנוז דאיתי - שהביאהו הציפור עצים מעלמא - ממקום
24 אחר וקנינה ו-ועשתה קן פקח, ועל כן מותרים בהנאה.
25 הגמרא מוכיחה כתירוץ זה: דיקא נמי - אפשר גם לדייק זאת
26 מהמשנה, דקתני בדין הראשון של המשנה נמי קן של ציפור
27 הנמצא באילן של הקדש, שלא נהנין מעצי הקן ולא מועילין בהם.
28 אי אמרת בשלמא - דין זה מובן אם נאמר שמדובר דאיתי עצים
29 מעלמא, היינו דקתני - לכן נאמר נמי הקדש, שלא נהנין ולא
30 מועילין, והכוונה היא שלא נהנין מדרבנן שמא יבוא ליהנות
31 מהאילן עצמו והרי הוא הקדש, ולא מועילין מדאורייתא, שמן
32 התורה אין בזה איסור מעילה, דהא לא קרישי - שהרי אינם
33 קדושים כיון שהביאום ממקום אחר. ואולם בקן הנמצא בראש
34 האשירה, לא אסורו חכמים מחשש שמא יבא ליהנות מעצי
35 האשירה, כיון שבני אדם יודעים שאשירה אסורה בהנאה,
36 ורגילים להיבדל ולהתרחק מהנאתה. אלא אי אמרת שהציפור
37 שברה עצים ממו - מהאילן עצמו, וקנינה ו-ועשתה קן פקח,
38 אמאי לא מועילין בעצים מהתורה הא קרישי - הלא הם קדושים.
39 והרי זה מוכיח כרבי יוחנן, שעצי הקן מותרים דווקא משום שלא
40 נלקחו מהאשירה, ואילו אם נלקחו מהאילן עצמו הרי הם
41 אסורים, שעבודה זרה שנשברה מאליה אסורה.
42 הגמרא דוחה את ההוכחה: מידי אירא - וכי ראייה היא זו, הלא
43 אפשר שנלקחו מענפי אילן זה ומכל מקום אין בהם מעילה,
44 משום דהא בגידולין תאני לאחר מלאן עסקינן - מדובר שעצי
45 הקן באו מענפים שגדלו לאחר שהאילן הוקדש, וקא פבר התנא
46 שאין מעילה בגידולין שגדלו אחר ההקדש, ולכן אין מועילין בהם.
47 וכן לגבי אשירה מדובר שעצי הקן נלקחו מן הענפים שגדלו
48 באשירה עצמה, ואף על פי שנענף אשירה שגדלו אחר שנעשה
49 עבודה זרה, אסורים בהנאה מהתורה, מכל מקום עצי הקן מותרין
50 בהסקה, כשיטת ריש לקיש שעבודה זרה שנשברה מאליה
51 מותרת.
52 תירוץ אחר לקושיא על רבי יוחנן: ורבי אבהו אמר בשם רבי יוחנן,
53 אמנם המשנה עוסקת בעצי קן שנלקחו מענפי האילן עצמו לאחר
54 שהוקדש ולאחר שנעשה אשירה, ואכן עצים אלו אסורים, ומאי
55 יתוי בקנה האמור במשנה, אין הכוונה שישתמש בעצי הקן, אלא

הני אין - דווקא אלה שמשמשים במרום אכן אסור לצייר כמותם, אבל צורת דרקון שאינו נמצא במרום, לא. אלא פשיטא שהסיפא מדברת במוצא כלי ועליו מצוית צורת דרקון, וכדתנן 'המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון ויליכם לים המלח', ומלמדת הברייתא שדווקא צורת דרקון אוסרת את הכלי אבל צורות אחרות לא.

שואלת הגמרא: וכי יתכן שכך תתפרש הברייתא שהרישא וסיפא עוסקים בגין מוצא כלים ועליהם צורות ומזלות, ואילו הדין במציעתא עוסק בעושה - במצייר דמויות, ונמצא שהברייתא אינה עוסקת באופן אחד. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין - אכן בהכרח צריך לפרש שהרישא והסיפא של הברייתא עוסקים במוצא כלי, והמציעתא בעושה - במצייר.

הגמרא מביאה ביאור המעמיד את הברייתא כולה באופן אחד: רבא אמר, כולל מדובר במוצא כלי ועליו צורות אלו. ומציעתא - ומה שהקשו שהדין האמצעי אינו יכול לעסוק במוצא כלי, כיון שדמות אדם המצויר על כלי אינה אוסרתו, יש לומר שהברייתא רבי יהודה היא, דתניא, רבי יהודה מוסיף על הצורות שאוסרות את הכלים שעליהם הם מצוירות, אף דמות אשה מניקה בן, וסר אפיס - ודמות אדם שנעשה שר.

הגמרא מבארת מה המיוחד בצורות אלו שהיו עובדים להן: צורת אשה המניקה בן, נעשתה על שם חנה שמניקה כל העולם כולו, וצורת שר אפיס, נעשתה על שם יוסף המניקה שר ומפיס - והשקטו את כל העולם כולו בשנות הרעב.

מבארת הגמרא מהו צורתם האסורה: והוא - דמות השר אוסר דווקא דנקיט גרידא - כאשר הוא נראה כתופס בידו מידה שמודדים בה, וקא כיל ומודד בה תבואה. והיא - וכן דמות המניקה אוסרת דווקא דנקיטא - כאשר היא נראית כתופסת בן בידה וקא מניקה אותו, לפי שעובדים רק לדמויות אלו.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו צורת דרקון שעובדים לו: תנו רבנן, איזוהו צורת דרקון שעובדים אותו ולכן אוסר את הכלי שהוא מצויר עליו, פירש רבי שמעון בן אלעזר, כל שיש לו ציצין - סנפיר בין פרקיו - חוליותיו. מבארת הגמרא: מהו - מראה היה רבי אסי לתלמידיו, שהכוונה לבין פרקיו צואר. אמר רבי חמא ברבי חנינא, הלכה ברבי שמעון בן אלעזר, ומכאן, שאם נמצא כלי והיה מצויר עליו דרקון בלי סנפירים בין פרקי הצואר, אין הכלי נאסר.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, פעם אחת הייתי מחלף אחר רבי אלעזר הקפר בריבין [אדם גדול] בדרה, ושמעתי דבריו ונעלה צורת דרקון, ולא רצה להגביהה קודם שגוי יבטל אותה. ומצא עובד בוכבים [גוי] קטן ולא אמר לו כלום, מצא עובד בוכבים גדול, ואמר לו מבלה - בטל טבעת זו מלהיות עבודה זרה, ולא מבלה - ולא שמע בקולו לבטלה. ספרו על לחיו, ובטלה.

הגמרא מבארת אלו דינים יש ללמוד ממעשה זה: שמע מינה ממעשה זה תלת - שלשה דינים. שמע מינה עובד בוכבים מבלה - יכול לבטל עבודת בוכבים בין אם היא שלו ובין אם היא של חברו. ושמע מינה שדווקא אם הגוי יודע קמים - במהותה של עבודת בוכבים ומשמשיה, והיינו שהוא גדול ועובד עבודה זרה, הרי זה מבלה עבודה זרה, ושאנינו יודע קמים עבודת בוכבים ומשמשיה, והיינו גוי קטן או שוטה או שאינו עובד עבודה זרה, אינו מבלה עבודה זרה, ולכן לא ביקש מהקטן לבטלה. ושמע מינה ממה שהכריח את הגוי לבטלה, שעובד בוכבים מבלה עבודה זרה בעל פהו.

מקשה הגמרא: מנדה קה - תמה בענין זה רבי חנינא, ולית ליה - והאם אין לו לרבי אלעזר הקפר בריבין [שאנינו טובין] הא [דתנן] [דתניא] המציל ממון חברו מן הארץ ומן הדוב ומן הנמר ומן הנגים ומן הנחש ומזונו של ים - ממה שהים סוחף בשעת הגאות,

ומשלוליתו של נהר - וממה שהנהר לוקח שלל בזמן שעולה על גדותיו, והמוצא בסדרתא - דרך העוברת מעיר לעיר ופלטתא גדולה - רחבה גדולה בעיר, ובכל מקום שהרבים מצוין שם, הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתניישיין מהן. וכיון שאף במעשה זה מצא רבי אלעזר הקפר את העבודה זרה בדרך שהוא מקום שהרבים מצויים, נמצא שהגוי התייאר מהעבודה זרה, וממילא בטלה.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, נהי דמינה מייאש - אף שממנה הוא מתייאש, מכל מקום מאיסורא מי מייאש - ממה שהיא משמשת לעבודה זרה הוא אינו מתייאש ומבטלה, מפני שמימר אמר - אומר הגוי לעצמו, אי עובד בוכבים משכח לה [ימצאנה], מבלה פלה לה - יעבדה, אי ישאל משכח לה, אידי - מתוך דרמיה יקרין, מובין לה - ימכור אותה לעובד בוכבים ופלה לה - ואותו קונה יעבדה.

הסוגיא הלן עוסקת באיסור ציור כוכבים ומזלות: תנן התם - שנינו במשנה (ר"ה דר), דמות צורות לבנות - דמות צורות שונות של מראה הלבנה, כפי שהיא נראית בתחילת חודש, היה לו לרבן גמליאל בעלייתו, בטבלא הקבועה בכותל, שכתבן מראה את ההיריונות - אנשים פשוטים, שבאים להעיד שראו את הלבנה בחידושה ואינם יודעים לומר בדקדוק כיצד והיכן היא היתה נראית, ואומר להן האם כזה ראייתם, או האם כזה ראייתם, ועל פי תשובתם ידע אם אמנם ראו את הלבנה.

מקשה הגמרא: ומי שרי - וכי מותר לצייר את הלבנה, והכתיב (שמות כ טו) 'לא תעשון אתי' ודרשו חכמים, לא תעשון - לא תצורו צורות או תציירו דמויות שמשי המשמשים לפני, ולכאורה בכלל זה גם השמש והירח והכוכבים.

מתרצת הגמרא: אמר אביי לא אכרה הורה ליצור צורות או לצייר, אלא שמשי שאפשר לעשות במוקד ממש, כלומר בגודלם האמיתי, כגון כלי המקדש, וכפי שיבאר להלן, אבל שמש וירח וכוכבים, שאין אפשרות ליצור דמותם בגודלם האמיתי, אין איסור ליצור או לצייר אותם.

הגמרא מביאה ראייה לתירוצו של אביי: דתניא בברייתא, לא יעשה אדם בית כתבנית ההיכל שהיה בבית המקדש, באורך ורוחב וגובה ובמידת הפתחים. וכן לא יעשה אכסדרה כפי תבנית האולם שהיה במקדש, וכן לא יעשה חצר כפי תבנית העזרה, וכן לא יעשה שולחן כפי תבנית השולחן שהיה במקדש, וכן לא יעשה מנורה כפי תבנית המנורה שהיתה במקדש. אבל הוא עושה - מותר לעשות מנורה של חמשה קנים, ושל ששה ושל שמונה קנים. ואולם מנורה של שבעה קנים לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות ולאו דווקא מזהב כמו שהיתה במקדש. ומותר לעשות מנורה מעץ, לפי שאינה כשירה במקדש. רבי יוסי בר יהודה אומר, אף מנורה של עץ לא יעשה, לפי שגם במקדש היתה מנורה של עץ כשירה, כדרך שעשו בית חשמונאי שלא היתה להם אפשרות להדליק רק במנורה של עץ. אמרו לו חכמים, וכי משם אתה מביא ראיה במנורה של עץ כשירה, הלא שפודין של כרול היו, וחופין כבועין - אלא שציפו אותם בבדיל, ולאחר זמן העשירו ועשוהו של כסף, וכאשר חזרו והעשירו עוד, עשוהו של זהב, אבל מנורה מעץ לבד לא עשו. ומבואר אם כן בברייתא שהאיסור ליצור צורות של המשמשים במקדש, אינו אלא כשהם בגודלם האמיתי, ומסתבר שגם במשמשי מרום כשמש וירח, הדין כך.

מקשה הגמרא: ושמעון שמי אפשר לעשות במוקד, כגון שמש וירח וכוכבים, מי שרי - וכי מותר לעשותם, ותניא, נאמר 'לא תעשון אתי', ודרשו חכמים, לא תעשון דמויות שמשי המשמשים לפני במוקד, וברור שהכוונה גם לשמש וירח וכוכבים, ולא כמו שסבר אביי שמתור לצייר שמש וירח.

מתרצת הגמרא: אמר אביי,

רבינו שמואל בן מאיר גרס: סר אפס - כלומר, אמרו לו: עיין ותדקדק כי אפס תבואה. וכן נמצא הרבה "סר" ולשון "סר" סכינא (חולין יז, א). סיר נכסי (שם קה, א). **הלכה** כרבי שמעון בן אלעזר - פירש רבינו שמואל בן מאיר: ואפילו אי משכחת תנא דפליג שמע מניה גמי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבריו - חמינה: אמאי לא נקט גמי? שמע מניה

ישראל אינו מבטל עבודה זרה של גוי? דאי משום דשמענה היא לקמן פרק "רבי ישמעאל" (גב, ב), דא דגוי מבטל גמי מתניתין היא? ויש לומר: משום דפשיטא ליה לא איצטריך לאשמענין. דהא לקמן גבי מתניתין גמי פריך פשיטא. והוצרך להעמידה שיש לו בה שותפות, ואפילו הכי אין כאן ברותא אלא מן הדיוק: ישראלי הוא דאינו מבטל אבל גוי מבטל אף על גב דאית ליה שותפות. וקמשמע לן דישראל אדעתא דגוי פלח. אבל ישראל אחר שאין לו בה שותפות כלל - פשיטא לן דאינו מבטל, ולכן פשיטא כאן דלא היה לו שותפות. ולית ליה המציל כר - ואם תאמר: תקשה ליה אמנותיך, דקדמי מתניתין: ממצא תבנית יד וכו' דהי אלו אטורין, ורמינה: המציל כר! ויש לומר: דמתניתין איכא לשנוי דמצא במקום שאין רבים מצויין, אבל הכא בעובדא דרביי תנאי שהיה מחלך בדרך.

אידי דדמיה יקרים מובין לה לגוי - והא דאמרין לקמן (ג, א): מכרה או ששכנה (לצורך) ולצורך ישראל מותרת משום דבטלה, וקא מפרש דהוא הדין כשאני צורך גמי מדפריך עלה מההיא דהלוקח גרוטאות, ולא קאמר דאידי דדמיה יקרים מובין לה לגוי ויש לומר: דשאני הכא דאיכא תרי ספיקי לאיסורא, שמו גמי ימצאנה ועיבדנה, ואף אם ימצאנה ישראל שמו אידי דדמיה כר, אבל התם ליכא אלא חדא ספיקא. דהא קיימא דהי ביד ישראל, ולחכי דאי מבטל לה.

אכסדרה תבנית אולם - שהאולם פרוץ במלואו לרוח מיוחדת. והכי נמי אמרינן בילא חיפורי (בבא בתרא כה, ב): עולם לאכסדרה הוא דומה רוח צפונת אנה מסובבת. ומכל מקום קרי ליה "פתח האולם" בהרבה מקומות בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מיוחדת וקרי ליה "פתח" בפסוק. **לא** תעשון אתי - תימה: כיון דפרצוק אדם לחודיה אסור, אמאי אצטריך לאסור דמות שמשים שבמזרח? ויש לומר: דדאי ליכא למעלה שום מלאך ושרף ואופן וכדכר בדמות אדם ממש, דהכי נמי אמרינן בפרק קמא דחגיגה (טו, א) דליכא עורף. ואם תאמר: כיון דפרצוק אדם לחודיה אסור, אמאי איצטריך לאסור דמות ארבעה פנים בהדדי? תיפוק ליה דאיכא דמות אדם? ויש לומר: לחייב אף כשמצא פרצוק אדם וחשלים לארבע פנים. אי נמי, לעבור בשני לאוין. ויש לדקדק מדלא קאמר "אלא", שמע מניה דדרשא ד"לא תעשון אתי" אחי אליבא דבבלי עלמא, ואפילו אליבא דרבא דאוקי מתניתין דלעיל כולה במוצא, ולדידה לא תידוק מיניה דעשיית אדם מותרת דדאי אסורה היא. וכן משמע לקמן, דקאמר: טבעת שחוחמה שוקע אסור לחתום בה, ומסתמא היינו בפרצוק אדם, דאין רגילין לחתום בצורת כוכבים ומזלות. וכן

הלכה, דפרצוק אדם אסור לחתום ואסור לעשות. ומיהו, אותם צורות אדם שצובעים בסדינים בצבעים וכן ברקמה - מותרין, כיון שאין להם פרצוק שלם אלא חצי פרצוק. **לא**

הני אין - שמשין שבמזרח. אבל צורת דרקון דאינה במזרח שריח. מניקה - אשה מניקה בן, סר אפים - שסר ונעשה שר. והפס את כל העולם - בשני רעבון. "והפס" כמה? "והפס דעתו". אלמא פרצוק אדם לרבי יהודה אסור! והוא דנקט גריוא וקא בייל - אסור, על שם יוסף, אבל פרצוק אדם גרידא שרי בהנאה. ציצין - תרגום של סנפיר. לשון אחי:

כמו שערות. פריקו = חליותיו. הלכה כרבי שמעון - שאם אין לו ציצין מותר. בריבי - כלומר, אדם גדול, וכן קורין לו בכינוי. **מצא** טבעת - ולא הגביהה עד שבטלה הגוי. ספרו = הכהו על הלחי. וזו של ים = לשון ים החזור לאחריו עשר וחמש עשרה פרסאות ושטף כל מים שמוצא בדרך חזרתו, וכן עושה בכל יום. **שולית** = כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט. **מתייאשין** מהן - וכיון דאיישא גוי בטלה מדעתיה דלא למפלחה, ותו לא צריך לבטולה. **מאסירא** מי מייאש - עדיין הגוי שאיבדה קורא לה עבודה זרה, דמימר אמר וכו'. דמות צורות לבנות - גרסינן. כזה ראות - כדי לבדוק אם יהיו בדיהם מכוונים. לא תעשין בדמות שמש - הכא לא גרסינן "במזרח". שאפשר לעשות במות - ממש, כגון שמשין של מטה. חצר ואולם ודיכל ומנורה, אבל שמשין של מעלה, שאי אפשר לעשות כמותן ממש אלא ציור דוגמתן, מותר. בית תבנית חיכל - בארבו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו, אבל אם נשתנה במקצת מותר. אבל עושה מנורה של חמש - נרות, ושל ששה ושל שמונה, שאינן דומין לשל מקדש. ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש, ואפילו של שאר מיני מתכות, שאף היא אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש כדילפינן ב"הקומץ רבה" (מנחות כה, ב) מכלל ופטר וכלל, אבל של עץ שרי, דאינה כשרה במקדש, דהפטר מפורש - מתבת. רבי יוסי בר יהודה אמר אף של עץ לא יעשה - שאף היא כשרה במקדש. ומלבנות בית חשמונאי - עשאוה במקדש של עץ, לאחר שטימאו יונים את ההיכל ונטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונצחום. דרבי יוסי בר יהודה דריש ליה בריבוי ומעוט: "ועשית מנורת" ריבה, "וזהב" טהור" מיעט, "מקשה תיעשה המנורה" חור וריבה, ריבה כל מילי ומיעט חרס. בבבלי = בבבלי. המשמשין לפני במזרח - אלמא, שמשין עליונים קאסר.

ארבעה

מובין לה לגוי ופלח לה. תנן התם: דמות צורות לבנות היה לו לרבן גמליאל בעליתו בטבילא בפותל, שפקן מראה את ההדיוטות ואומר להן: כוה ראותם או כוה ראותם? ומי שרי? והתחיב: "לא תעשון אתי", לא תעשון בדמות שמשין המושמשין לפני! אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן, דתתניא: לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה, אבל הוא עושה של חמש ושל שש ושל שמונה; ושל שבע לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף של עץ לא יעשה, בדרך שעשו בית חשמונאי. אמרו לו: מושם ראותה? שפודין של ברזל היו וחופין בבבלי, העשירו - עשאוה של כסף, חזרו והעשירו - עשאוה של זהב. ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון בדמות שמשין המושמשין לפני במזרח! אמר אביי:

לא

לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדר העליון - אומר רבינו יצחק דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן, דמדלא קאמר בכל אחד ואחד "אלא אמר אביי" שמע מינה שלא היה חור בו, אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם, ואחר כך לאסור שמשין שבמדר העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמים תחתונים כמה ולבנה כוכבים ומחלות שהם קבועים ברקיע שני. **שאני**

רבן גמליאל דאחרים עשו לו - הקשה הרב רבינו אלעזר: דלכאורה שמענו שצוה רבן גמליאל לגוי לעשות. והוא אמירה לגוי שבות, ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרין בפרק "השובר את הפועלים" (בבא מציעא ז' א') גבי "חסות פני פרת" ודרש בה: "יש לומר: דמצוה שאני. יש שהיו רוצים להתחרש שלא לחתום לגוי חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב, אלא אם כן היה הגוי מביא לו מעצמו, וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת. אמנם יש סמך לחזיר, מתוך הלבנות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון, ושם שייך חשדא טפי מכתאריני, כדננין: מנא בליס ועליהם צורת דרקון כי יוליכום לים המלח. ואנדרטי דקא חישי לחשדא, היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים. **והא** רב יהודה דאחרים עשו לו - פירוש: ואפילו הכי הוהיר בו שמואל שלא להשוותו אם לא יסמך עינו, שלא יחשדוהו ששנאו ועבר על "לא תעשה". ומשני: שאני רב יהודה: שחוטמו בולט היה, ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודה זרה. **והא** רבן גמליאל יחיד הוה - ואם תאמר: אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת, ולכך עשאו רבן גמליאל? ואומר רבינו יצחק ורבינו תם ורבינו יצחק בן אשר, כי כחמה ולבנה ומולות אין חילוק בין בולטין לשוקעין, וכן ברקיע שוקעין הם, ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכוונא בהן. **שעל** הסדינין ועל המטפחות - רבינו חננאל גרס: מטבעות, וסדינין ומטפחות חד הוא. והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודה זרה. **שוחק** חורה לרוח או מטיל לים - בפסחים פרק "כל שעה" (כת, א') מיידי דאי מתנחין גבי חמץ, דתנן: (מפור) ומפרר? חורה לרוח או מטיל לים, ומבעיא לן בתרייהו: שוחק ומטיל לים, או מטיל לים בעיניה: ואמר רבה: חמץ ולשאר מימותא בעי פירור, עבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה. פירוש: דלגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח, אבל בעבודה זרה אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יולין הנאה לים המלח. הלכך אף הכא גמי דקתני "ליס" סתמא ים המלח הוא. ורב יוסף אמר: אדרבה יאפיא הוא, חמץ דמאס לא בעי פירור, עבודה זרה דלא מיתאסא בעינין שחיקה. ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודה

לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדר העליון - אומר רבינו יצחק דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן, דמדלא קאמר בכל אחד ואחד "אלא אמר אביי" שמע מינה שלא היה חור בו, אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם, ואחר כך לאסור שמשין שבמדר העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמים תחתונים כמה ולבנה כוכבים ומחלות שהם קבועים ברקיע שני. **שאני** רבן גמליאל דאחרים עשו לו - הקשה הרב רבינו אלעזר: דלכאורה שמענו שצוה רבן גמליאל לגוי לעשות. והוא אמירה לגוי שבות, ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרין בפרק "השובר את הפועלים" (בבא מציעא ז' א') גבי "חסות פני פרת" ודרש בה: "יש לומר: דמצוה שאני. יש שהיו רוצים להתחרש שלא לחתום לגוי חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב, אלא אם כן היה הגוי מביא לו מעצמו, וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת. אמנם יש סמך לחזיר, מתוך הלבנות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון, ושם שייך חשדא טפי מכתאריני, כדננין: מנא בליס ועליהם צורת דרקון כי יוליכום לים המלח. ואנדרטי דקא חישי לחשדא, היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים. **והא** רב יהודה דאחרים עשו לו - פירוש: ואפילו הכי הוהיר בו שמואל שלא להשוותו אם לא יסמך עינו, שלא יחשדוהו ששנאו ועבר על "לא תעשה". ומשני: שאני רב יהודה: שחוטמו בולט היה, ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודה זרה. **והא** רבן גמליאל יחיד הוה - ואם תאמר: אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת, ולכך עשאו רבן גמליאל? ואומר רבינו יצחק ורבינו תם ורבינו יצחק בן אשר, כי כחמה ולבנה ומולות אין חילוק בין בולטין לשוקעין, וכן ברקיע שוקעין הם, ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכוונא בהן. **שעל** הסדינין ועל המטפחות - רבינו חננאל גרס: מטבעות, וסדינין ומטפחות חד הוא. והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודה זרה. **שוחק** חורה לרוח או מטיל לים - בפסחים פרק "כל שעה" (כת, א') מיידי דאי מתנחין גבי חמץ, דתנן: (מפור) ומפרר? חורה לרוח או מטיל לים, ומבעיא לן בתרייהו: שוחק ומטיל לים, או מטיל לים בעיניה: ואמר רבה: חמץ ולשאר מימותא בעי פירור, עבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה. פירוש: דלגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח, אבל בעבודה זרה אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יולין הנאה לים המלח. הלכך אף הכא גמי דקתני "ליס" סתמא ים המלח הוא. ורב יוסף אמר: אדרבה יאפיא הוא, חמץ דמאס לא בעי פירור, עבודה זרה דלא מיתאסא בעינין שחיקה. ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודה

אביעא פנים - פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת, דוגמת חיות הקדש, דכתיב "אתי", השרויות אצלי. **שבמדר העליון** - כדכתיב "אתי", אבל כמה ולבנה במדר התחתון הם. **דאחרים עשו לו** - גוים. **והא דרב יהודה דאחרים עשו לו** - צורה בטבעת שהיה מניח סמי עיניה דדין - פחות צורתה. **חשדא** - שלא יאמרו: לה הוא עובר. **חומתא** - צורתה. **ומותר לחתום בה** - כשדואו חותם שוקע החותם בשעה ואינו נראה מבחוץ. **חיתומה שוקע** - אסור לחתום, דכשדואו חותם היו חותמה בולט. **ולקמן פרקי**: הכא נמי נידוש לחשדא דשף ויתב - שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. **יש אומה**: יכינה וגלותו נטלו עמון מאבני ירושלים ומעפרה ובנאווה שם, והיוני דשף ויתב בנהרדעא - נישוף כאן ונתישב כאן, והיוני דכתיב: "כי רצו עבדיך את אבניה" וכו'. **אנדרשא** = צלם. **והא רבן גמליאל יחיד הוה** - וניתוש לחשדא! **דפרקים** - של חוליות, ולא היה מחברם אלא בשעת בדיקת עדים, וכל יומא לא חוו לה וליכא חשדא. **למעלה מן המים** - על אונני הכלי. **לפניה מן המים** - בשוליים ובדפנות. **מכוון** - שמשמשין בהן במאכל ובמשתה, ואין מכובדין אלא העשויין לתבשית. **שירין** = צמידין. **קופקופסין** - סירות קטנות של מתכת. **משנה** וזורה לרוח - שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה. **אף הוא** - אם יזורה לרוח, גם עתה יש הנאה ממנה. **גמרא** **הרי**

אביעא פנים - פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת, דוגמת חיות הקדש, דכתיב "אתי", השרויות אצלי. **שבמדר העליון** - כדכתיב "אתי", אבל כמה ולבנה במדר התחתון הם. **דאחרים עשו לו** - גוים. **והא דרב יהודה דאחרים עשו לו** - צורה בטבעת שהיה מניח סמי עיניה דדין - פחות צורתה. **חשדא** - שלא יאמרו: לה הוא עובר. **חומתא** - צורתה. **ומותר לחתום בה** - כשדואו חותם שוקע החותם בשעה ואינו נראה מבחוץ. **חיתומה שוקע** - אסור לחתום, דכשדואו חותם היו חותמה בולט. **ולקמן פרקי**: הכא נמי נידוש לחשדא דשף ויתב - שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. **יש אומה**: יכינה וגלותו נטלו עמון מאבני ירושלים ומעפרה ובנאווה שם, והיוני דשף ויתב בנהרדעא - נישוף כאן ונתישב כאן, והיוני דכתיב: "כי רצו עבדיך את אבניה" וכו'. **אנדרשא** = צלם. **והא רבן גמליאל יחיד הוה** - וניתוש לחשדא! **דפרקים** - של חוליות, ולא היה מחברם אלא בשעת בדיקת עדים, וכל יומא לא חוו לה וליכא חשדא. **למעלה מן המים** - על אונני הכלי. **לפניה מן המים** - בשוליים ובדפנות. **מכוון** - שמשמשין בהן במאכל ובמשתה, ואין מכובדין אלא העשויין לתבשית. **שירין** = צמידין. **קופקופסין** - סירות קטנות של מתכת. **משנה** וזורה לרוח - שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה. **אף הוא** - אם יזורה לרוח, גם עתה יש הנאה ממנה. **גמרא** **הרי**

זרה אף בים המלח דאיייר ביה רבה, ולפי זה תימה: לרבנן, אליבא דרב יוסף היאך יבערו עבודה זרה? בשלמא לרבה יעשה שוחקה בשאר מימותא, דלים המלח אפילו בעיניה, אלא לרב יוסף היכי לעיבור? דעל כרחיך לרבנן אף שחקה בשאר מימותא אינו מועיל, מדאיצטריכו רבנן בגמרא (עבודה זרה מד, א') לעשימה דלא נתבין משה אלא לבדוק כסוטות, מכלל דלא מהניא שחקה בשאר מימותא כמו שנפרש שם, ואם כן מה יעשה? וכן כל שעה ילך לים המלח? ויש לומר: דישחוק חורה במקום שאינו מגדל צנחנים. **אמר** לו אף הוא נעשה זבל - פירש רבינו שמואל בן אבא: וקא סביר וזי חזי פירור אסור, ורבי יוסי לא חישי דסבר וזי חזי גורם מותר. ומכל מקום אסור לזבל שדה לבתחלה אף לרבי יוסי בזבל של עבודה זרה, כיון שהוא מתבין ליהנות. ואין להקשות דרבנן אדרבנן, דהכא חישי רבנן לזבל, ואילו גבי חמץ בפרק "כל שעה" (פסחים כז, א') אמרי רבנן: (מפור) ומפרר? חורה לרוח. דיש לחלק, גבי חמץ כתיב "לא יאכל", והלכך אינו אסור אלא בדרך הנאה מגורה, אבל בעבודה זרה כתיב "לא ידבק בידך מואמה מן החרם" ואפילו כל דהו. אי נמי, רבנן דהתם היינו רבי יוסי דהכא. **אמר** להם רבי יוסי לחכמים והלא כבר נאמר ואת חטאתכם - פירש רבינו שמואל בן מאיר, דפרקי מ'אבות אותו טחון עד אשר דק, דמסתמא כל דבר דנשחק עומד לזירות לרוח. וגם רש"י פירש וזה לשונו: ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' - מ'אבות אותו טחון קא מויתב, אבל מ'אבות שחוק? לאו תיובתא היא, דכל כמה דלא שחק ליה מחבר בהדרי ואינו נעשה זבל. משמע דרבי יוסי היה אומר להם ששחקן לזרות לרוח, וקשה לרבינו יצחק: ובי היה רבי יוסי טועה? הלא היה וזרקו למים? והא באותו פסוק עצמו ד'אבות אותו' כתיב "ואשליך את עפר אל תהל חידור מן החרם" דהיינו מים היורדים ועד, מאי אחרורי ליה "לא נתבין אלא לבדוק כסוטות"? לפי סברתו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב "יזיר על פני המים" לבר, ורבי יוסי הקשה מדבעי כתישה שמע מינה דחורה לרוח! לכן נראה לפרש, דרבי יוסי אסיפא ד'אשליך את עפר אל הנחל" סמך, אלמא לא זרקו לים אלא לנחל, ונדר אינו אלא כמו וזרה לרוח, שכן דרך נהרות שמתגרשים מימיהם רפש וטעל על גדותיהם ושם נעשה זבל, ואפילו הכי לא חש משה רבינו לכלום. אמרו לו: הרי הוא אומר "יזיר וישק" - לא נתבין אלא לבדוק כסוטות, והשקה אותם חזוב ולא נשאר מן חזוב כלום, אבל ודאי אין שחקה מועלת בשאר מימותא.

56 סמי ענייה דין - סמא ענינו של זה, כלומר השחת את צורתו, כדי
57 שלא יאמרו שאתה צרת את הצורה הזאת. ואף רבן גמליאל היה
58 צריך לחשוש שיחשדוהו שהוא צייר את הלבנה. משיבה הגמרא:
59 הָתָם - שם במעשה של רב יהודה, מדובר בְּחֻמָּו בּוֹלָט - שהגוי
60 צר לו בטבעת צורה בולטת, וּמִשּׁוּם הַשָּׂדָה - ושמואל אמר לו
61 להשחית את הצורה, לא מחשש שיחשדוהו שצר את הצורה
62 בעצמו, אלא כדי שלא יחשדוהו שהוא עובד לה. והיכן מצינו
63 שחששו כן בטבעת שחותמה בולט, דְּתִנְיָא, טַבְעַת שְׁצוּרַת חוֹתְמָה
64 בּוֹלָט, אִסּוּר לְהִנִּיחָהּ עַל אֲצַבְעוֹ, או במקום מגולה אחר, שלא
65 יחשדוהו שהוא עובד לה, וּמוֹתֵר לְחֵתוֹם בָּהּ, כיון שחתמה בחותם
66 בולט גורמת בשעוה צורה שוקעת שאין איסור לעשותה. אבל
67 טבעת שצורת חוֹתְמָה שׁוֹקֵעַ, מוֹתֵר לְהִנִּיחָהּ עַל אֲצַבְעוֹ או במקום
68 מגולה, כיון שאין עובדים אותה כך, וְאִסּוּר לְחֵתוֹם בָּהּ, משום
69 שחותם שקוע יוצר צורה בולטת בשעוה.
70 מקשה הגמרא: וּמִי חִיָּשִׁין לְהַשָּׂדָה - וכי יש לחוש שיחשדו אדם
71 מישראל שעובד לצורה, וְהָאֵל בִּי בְּנִי שְׂתָה - והלא בית כנסת דהיה
72 במקום הנקרא 'שָׁף וְתִיב' בְּנִתְרָרְעָה - במדינת נהרדעא, דְּאִקְרָא
73 בִּיהַ אֲנִרְרָא - שהגוים העמידו שם צלם, וְהָיוּ עֵינֵי בִּיהַ - ונכנסו
74 שם אֲבוֹת דְּשְׁמוּאֵל וְלוֹי, וּמִצְלוּ בְּגוֹיָה - והתפללו בתוכו, וְלֹא חִיָּשִׁי
75 לְהַשָּׂדָה - ולא חששו לחשד שמתפללים לצלם.
76 מתרצת הגמרא: בית הכנסת שנכנסים בו רבים שָׂאנִי, לפי שאין
77 חושדים את הרבים שמתפללים לצלם. שואלת הגמרא: וְהָאֵל רָבִן
78 גְּמִלְיָאֵל דִּיחִיד הָוֵה, וְשׁוֹב הִיָּה שִׁיךְ אֲצֻלוֹ חֲשֵׁד. משיבה הגמרא:
79 כִּיּוֹן דְּנִשְׂאִי הוּא שְׂכִיחַ רַבִּים נִפְיָה - מציים רבים אצלו ובמקום
80 רבים אין חשד, כמבואר לעיל.
81 תירוצי אחר: וְאִיֻּקְעִית אִמָּא - ואם תרצה תיישב זאת כך, צורת
82 הלבנה של רבן גמליאל דְּפָרְקִים הוּא - היתה עשויה מכמה
83 חלקים, וכשהיה צריך לבדוק את העדים היה מחבר את החלקים,
84 וכשגמר היה חוזר ומפרקה, באופן שאנשים לא ראו את הצורות
85 הללו, ולא היה מקום לחשד.
86 הגמרא חוזרת לתרוץ באופן אחר איך עשה רבן גמליאל צורת
87 לבנה, הלא נאמר 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתָיִי, וְאִיֻּקְעִית אִמָּא, אֲכַן רַבִּין
88 גְּמִלְיָאֵל עָשָׂה בְּעַצְמוֹ אֶת צוֹרַת הַלְּבָנָה, וְאִין בּוֹה אִיסוּר עֲשִׂית
89 שְׁמַיִם שְׁבַמְרוֹם, מִשּׁוּם שְׁלֵהֲתַלְמִד -לְצוֹרֵךְ לִימּוֹד' שָׂאנִי - שונה
90 הדין ומותר. דְּתִנְיָא, נֶאֱמַר בַּפְּסוּק (דברים טו) 'לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת
91 כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם', ודרשו חכמים, שהתורה הקפידה דווקא
92 שלא ללמוד מהגוים עשיית צורות כדי לעבוד אותם כתועבות
93 הגוים, אֲבָל תִּלְמַד מֵהֶם לַעֲשׂוֹת צוֹרוֹת אֵלֶּה, אם אֵתָהּ לְמַד
94 מהצורות, לְהִבִּין דְּבִרֵי תוֹרוֹה, וְלַחֲזוֹרֹת הַלְבוֹת, כגון קידוש
95 החדוש.
96 שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו' הצורות שעל
97 הכלים המכובדין, הכלים אסורין, וצורות שעל הכלים המבוזין,
98 הכלים מותרין.
99 מבררת הגמרא: אִיזוֹ הֵן מְכֻבָּדִין, אִיזוֹ הֵן מְבוֹזִין. משיבה הגמרא:
100 אִמָּר רַבִּי, צוֹרוֹת שֶׁעַל כְּלִים מְכֻבָּדִין, הֵינּוּ צוֹרוֹת הַמְצוֹיֹרוֹת בְּכָלִי
101 לְמַעַלָּה מִן הַמִּים שֶׁמִּתְבַּשְּׁלִים בּוֹ, כלומר באוגני הכלי, וצורות
102 שֶׁעַל כְּלִים מְבוֹזִין הֵינּוּ שֶׁמְצוֹיֹרוֹת לְמַסָּה מִן הַמִּים, כלומר בשולי
103 הכלים או על דפנותיהם. וּשְׁמוּאֵל אִמָּר, אֵלֶּה וְאֵלֶּה מְבוֹזִין הֵן, כיון
104 שהם כלי אוכל, אֵלֶּה אֵלֶּה הֵן צוֹרוֹת שֶׁעַל כְּלִים מְכֻבָּדִין, צוֹרוֹת
105 שֶׁעַל הַשִּׁירִין - צמדיים, וְעַל הַנְּזוּמִים וְעַל הַטַּבְעוֹת, כיון שהם כלי
106 תבשיט.
107 הגמרא מביאה ראיה לדבריו שמואל: תִּנְיָא בְּרִייתָא פְּתִיחַ
108 ו-כְּדַעְתּוֹ דְּשְׁמוּאֵל, הַמְכֻבָּדִין, הֵם צוֹרוֹת שֶׁעַל הַשִּׁירִין וְעַל הַנְּזוּמִים
109 וְעַל הַטַּבְעוֹת, וְהַמְבוֹזִין, הֵם הַצוֹרוֹת שֶׁעַל הַיּוֹרוֹת - הסירים וְעַל
110 הַקּוֹמְקָמִין - סירים קטנים של מתכת, וְעַל קַחְמֵי מִים - כלים

1 לֹא אִסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת דּוֹגְמַת שְׁמַיִם שְׁבַמְרוֹם, אֵלֶּה דוּקָא
2 בְּדִמּוֹת אֲרִבְעָה פָּנִים בְּהִי דְּהָדִי - דמוות אחת מחיות הקודש שהיו
3 בעלות ארבעה פנים בגוף אחד, והם פני שור ואדם ואריה ונשר.
4 והטעם, לפי שלשון הפסוק 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתָיִי' (שמות כ טו) משמעו לא
5 תַעֲשׂוּ כְּשִׁמְשִׁין הַשְּׁרִיין אֲצִלִּי, כגון חיות הקודש, אך פרצוף אחד
6 מאותו ארבעה פנים כשהוא לבדו, כגון פרצוף אדם מותר
7 לעשותו, וכן צורת כל שאר שְׁמַיִם שְׁבַמְרוֹם כמו חמה ולבנה
8 מותר לעשותם, וכמו שעשה רבן גמליאל.
9 מקשה הגמרא: אֵלֶּה מַעַתָּה פְּרָצוּף אִדָּם לְחֻזִּיהַּ ו-לְבָדוֹ תִּשְׁתַּרְי -
10 יהא מותר לצייר, שהרי לא נאסר אלא ציור ארבעה פנים כשהם
11 ביחד. אֵלֶּה תִּנְיָא -מדוע שנינו בברייתא כָּל הַפְּרָצוּפוֹת - צורות
12 כדמוות החיות מותרין לציור, חוץ מפרצוף - צורת דמוות אִדָּם.
13 מתרצת הגמרא: אִמָּר רַבִּי יְהוֹדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ, מִפְּרָצוּף דְּרַבִּי
14 יְהוֹשֻעַ שְׁמִי לִי - מדרשתו של רבי יהושע למדתי, שיש עוד
15 ללמוד מהפסוק 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתָיִי', שאפשר לקרותו כך 'לֹא תַעֲשׂוּן
16 אֹתָיִי', שמשמעותו, לא תַעֲשׂוּ כְּדִמּוֹתַי כפי שאני נגלה לנביאים
17 בדמוות אדם. ונמצא לפי זה, שדמוות חית הקודש בעלת ארבעה
18 פנים יחד או דמוות פנים של אדם לחוד, אסור לעשותן, אֲבָל שָׂאֵר
19 שְׁמַיִן כּוֹלֵל חֲמָה וּלְבָנָה, שָׂרִי - מותר לעשותם, וכן עשה רבן
20 גמליאל.
21 הגמרא מוסיפה להקשות על אביי: וְשָׂאֵר שְׁמַיִן מִי שָׂרִי - וכי צורת
22 שאר שְׁמַיִם שאינם כחיות הקודש השריות אצל ה' מותרים
23 בעשייה, וְהִתְנָא, נֶאֱמַר בַּפְּסוּק 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתָיִי', ודרשו חכמים לא
24 תַעֲשׂוּן בְּדִמּוֹת שְׁמַיִם הַשְּׁמַיִן לְפָנֵי בְּמָרוֹם, כְּגוֹן אֹפָנִים וְשָׂרִים
25 וְחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ וּמִלְאֲכֵי הַשָּׁרַת, ומבואר שאף שאר שְׁמַיִם
26 שְׁבַמְרוֹם אסור לעשות כדוגמת צורתם. מתרצת הגמרא: אִמָּר
27 אֲבִי, אֲכַן מִשּׁוּם כִּךְ צָרִיךְ לִזְמַר בְּאוֹפֵן אַחֵר, שֶׁהַפְּסוּק 'לֹא תַעֲשׂוּן
28 אֹתָיִי' מִלְּמַד שֶׁלֹּא אִסְרָה תוֹרָה אֵלֶּה אֹפָנִים וְשָׂרִים וְחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ
29 וּמִלְאֲכֵי הַשָּׁרַת, שֶׁהֵם שְׁמַיִן שְׁכֻמְדוֹר הַעֲלִיּוֹן, אֲבָל חֲמָה וּלְבָנָה
30 הַמְשַׁמְשִׁים בְּמִדּוֹר הַתַּחְתּוֹן, אִין אִיסוּר לַעֲשׂוֹת אֶת צוֹרָתָם.
31 מקשה הגמרא: וְצוֹרוֹת שְׁכֻמְדוֹר הַתַּחְתּוֹן מִי שָׂרִי לַעֲשׂוֹת, וְהִתְנָא,
32 נֶאֱמַר בַּפְּסוּק (שמות כ ד) 'לֹא תַעֲשׂוּהָ לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר
33 בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים, 'אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם'
34 לְבִיבוֹת אִיסוּר עֲשִׂית צוֹרוֹת חֲמָה וְלִבְנָה בּוֹכְבִים וּמְלֹאוֹת הַנְּמִצִּים
35 בְּשָׁמַיִם, 'מִמַּעַל' לְרִבּוֹת אִיסוּר עֲשִׂית צוֹרוֹת דּוֹגְמַת מִלְאֲכֵי הַשָּׁרַת,
36 ואם כן שוב קשה, איך עשה רבן גמליאל צורות לבנה. מתרצת
37 הגמרא: כִּי תִנְיָא הָתִיא - מה שנאסר בברייתא הוא לְעוֹבְדִים.
38 מקשה הגמרא: אִי לְעוֹבְדִים, הֲלֹא אִפְּלִי לְשִׁילְשׁוּל קָטָן - תולעת
39 קטנה, נְמִי - גם אסור לעבוד, ואם נזכרו בדרשה רק מלאכים
40 וחמה ולבנה, מִשּׁוּם שֶׁהַפְּסוּק עוֹסֵק בְּאִיסוּר לַעֲשׂוֹתָם וְלֹא בְּאִיסוּר
41 לְעוֹבְדָם. מתרצת הגמרא: אִין הִכִּי נְמִי - אֲכַן הִדְרָשָׁה מִלְּמַדָּת אֶת
42 הָאִיסוּר לְעוֹבְדָם, וגם שלשול קטן היא מלמדת שאסור לעובדו,
43 וּמִפְּסִיפִיָּה דְּקָרָא נִפְקָא - ודבר זה נלמד מסוף הפסוק האמור, דְּתִנְיָא,
44 'אֲשֶׁר בָּאָרֶץ' לְרִבּוֹת יָמִים וְנִהְרֹת תְּרִים וְנִבְעוֹת, 'מִתַּחַת' לְרִבּוֹת
45 שִׁילְשׁוּל קָטָן, ובכל אלו הלימוד הוא שאסור לעובדם.
46 מקשה הגמרא: וְעַשְׂרֵיהּ גִּידְרָתָא ו-לְבָדוֹ מִבְּלִי לְעוֹבְדָם, מִי שָׂרִי,
47 וְהִתְנָא, נֶאֱמַר בַּפְּסוּק 'לֹא תַעֲשׂוּן אֹתָיִי', ודרשו חכמים לא תַעֲשׂוּן
48 בְּדִמּוֹת שְׁמַיִם הַשְּׁמַיִן לְפָנֵי בְּמָרוֹם, כְּגוֹן חֲמָה וְלִבְנָה בּוֹכְבִים
49 וּמְלֹאוֹת, ואם כן מפורש בברייתא שאסור לעשות צורת חמה
50 ולבנה, ואיך עשה אותן רבן גמליאל. מתרצת הגמרא: שָׂאנִי
51 ו-שׁוֹנָה רַבִּין גְּמִלְיָאֵל, דְּאִתְרִים - שעובדי כוכבים עָשׂוּ לוֹ אֶת צוֹרוֹת
52 הַלְּבָנָה.
53 שואלת הגמרא: וְהָאֵל - הרי מצינו גבי רב יהודה, דְּאִתְרִים עָשׂוּ לוֹ -
54 צרו לו על הטבעת שהיה לובש, צורת אדם מיוחדת כדי שיוכל
55 לחתום באמצעותה, וְאִמָּר לִיהַ שְׁמוּאֵל לְרַבִּי יְהוֹדָה, שִׁנְנָא - שנון,

אמר להם רבי יוסי לחכמים, והלא כבר נאמר במלחמת דוד
בפלשתים, כאשר דוד הכה אותם בבעל פריצים (שמואל ב' ה' כא)
ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו, שהפלשתים במנוסתם
עזבו את האלילים שלהם, ודוד ואנשיו כתשו אותם ופזרום לכל
רוח. הרי שהם לא חששו שיעשה זבל ויהנו ממנו, וכשיטת רבי
יוסי.
שואלת הגמרא: ומאי משמע דהאי וישאם דוד? לישנא דרזני הוא
מן אתה למד שישאם דוד? פירושו שפזרום לכל רוח. משיבה
הגמרא: בדרגתהם רב יוסף את הפסוק שנאמר בנבואות הנחמה
(ישעיה מא טו) 'ותרם ורות תשאם', ומתרגומי - ותרגמוהו, תרגונו
- תפזרו אותם - את אויבי ישראל ורוח המלמלינון - והרוח
תטלטל אותם לכל עבר.
אמר לו חכמים לרבי יוסי, משם ראיה, הרי הוא אומר במקום אחר
(דחי' א' יד יב) 'ויעזבו שם את אללהיהם ויאמר דוד וישאם באש',
ומדלא בתיב בספר שמואל 'ויערפם וישאם' אלא רק וישאם, שמע
מינה - מוכח מזה ש'ישאם' הכוונה שלקחם ממש ליהנות מהם.
מקשה הגמרא: מכל מקום קשו קראי אהדי - סותרים הפסוקים זה
את זה, שהרי בספר שמואל נאמר שנהנו מעצבי פלשתים, ואילו
בספר דברי הימים נאמר שדוד הורה לשרפם, משמע שאסור היה
ליהנות מהם. מתרצת הגמרא: יש לתרץ את הפסוקים בדרב הונא.
דרב הונא רמי - הקשה, בתיב ויאמר דוד וישאם באש, משמע
שהיה אסור ליהנות מהם, ובתיב בפסוק אחר וישאם, שדוד
ואנשיו לקחו ונהנו מהם. ותירץ, לא קשור, כאן כשאמר
לשורפם, היה זה קודם שקם איתי הניתי וביטלם, שהיה עובד
כוכבים ויכול היה לבטל את העבודה זרה. ואילו כאן שנאמר
שלקחו ונהנו מהם, היה זה לאחר שקם איתי הניתי וביטלם.
הגמרא מביאה ראיה שאיתי הניתי היה מבטל עבודה זרה עבור
דוד: דכתיב במלחמת דוד ברבת בני עמון (שמואל ב' יב ל) 'והקם את
עמרת מלכם מעל ראשו ומשקל קלה כבר והב ואכן יקרה, ותהי על
ראש דוד, העטרה היתה לנו על ראש העבודה זרה שלכם
ששמה מלכם, ואף על פי כן נתנה דוד על ראשו. ומי שרי - ואיך
היה דבר זה מותר, הלא איסורי הנאה ניהו. אמר רב נחמן, איתי
הניתי בא וביטלתי, ולכן יכול היה דוד ליהנות ממנה.
שואלת הגמרא: נאמר משקל קלה של העטרה היה כבר והב - שזה
משקל רב מאד, היכי קמי מצא מנה לה - כיצד יכול היה דוד להניחה
על ראשו. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, ראיה היתה
הגמרא מביאה תשובות נוספות: רבי יוסי ברי רבי הונא אמר, אכן
שואבת היתה לה - בתוך העטרה דתת דרא לה - שהיתה גורמת
לעטרה העשויה ממתכת להתרומם באויר. רבי אלעזר אמר, אכן
יקרה היתה לה ששורה כבר והב, ולא שהיה משקלה כבד וזהב.
הגמרא דורשת פסוק בספר תהלים העוסק בענין העטרה שלבש
דוד: נאמר בפסוק (תהלים קט טז) 'זאת היתה לי כי פקדונו נצחתי',
שואלת הגמרא: מאי קאמר דוד בפסוק זה. משיבה הגמרא: הכי
קאמר דוד, בשכר שפקדוני נצחתי, זאת היתה לי לעדות - העטרה
הזאת היתה לי לעדות שאני ראוי למלוכה. מאי - כיצד היתה
עדותה. אמר רבי הושע בן לוי, שהיה דוד מניחה על ראשו במקום
הנחת תפילין, והולמתי - והיתה מתאימה ומכוונת למידת ראשו.
שואלת הגמרא: איך הניחה במקום תפילין, והא כעני אנוני תפילין
- והלא הוצרך להניח תפילין. משיבה הגמרא: אמר רב שמואל בר
רב יצחק, מקום יש בראש שקראו להניח בו שתי בתים של תפילין,
והעטרה והתפילין היו מונחים שם זה לצד זה.
הגמרא מביאה פסוקים נוספים העוסקים בענין עדות העטרה:
נאמר בענין הכתרת יואש בן אחזיהו למלך (דחי' ב' כג א) 'ויציאו
את בן המלך - ויואש ויתנו עליו את הנזר ואת העדות'. מבארת

אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף אותו באש ואכזת אותו כחזן
היטב עד אשר דק לעפר ואשליף את עפרו אל תהל היוזר מן ההר,
למדנו שמשה שרף את העגל וכיתת אותו עד שנעשה עפר דק,
והשליך אותו, ולא חשש שמא יעשה זבל ויהנה אדם ממנו.
(אמר) [אמר] לו חכמים, וכי משם ראיה לשיטתך, הרי הוא
אומר במקום אחר (שמות לב כ), 'והיך ומשה זרה את העפר' על פני
המים וישק את בני ישראל, ומאחר והעפר פוזר על פני המים, לא
היה חשש שיעשה זבל ויהנה ממנו אדם. והטעם שלא זרקו משה
למים כשהוא שלם, לא נתבונן משה אלא לבודקן בסומות, שכשם
שבשתיית המים המאריים נבדקת הסוטה אם היא נטמאה, כך על
ידי שתיית המים עם עפר העגל שפזר עליהם, נבדקו בני ישראל
אם חטאו בעגל, וזאת כדי שלא יאמרו שמתו ללא עון.
רבי יוסי מביא ראיה נוספת לשיטתו: אמר להם רבי יוסי, והלא כבר
נאמר בענין המלך אסא, שהסיר את כל הגילולים שעשו אבותיו
(דחי' ב' טו טז) 'ונם (את) מעקה (אמו) [ואם אסא המלך] הסירה מנגידה
ו-הסיר אותה מהיות גבירה, על ידי שסילקה מהמלכות' אשר
עשתה (מפלצתה) [לאשרה מפלצת] וגו' והקד ושרף נחל קדרון.
למדנו שאסא שחק את העבודה זרה, והשליך העפר לעמק קדרון,
ולא חשש שיעשה זבל ויהנה אדם ממנו. (אמר) [אמר] לו חכמים
וכי משם ראיה לשיטתך, הלא נחל קדרון אדמתו גרועה ואינו
מגדל צמחין, ונמצא שלא היה חשש שיהנה אדם מהזבל.
מקשה הגמרא: וכי נחל קדרון לא מגדל צמחים, והתניא, אלו -
הדמים של הקשבות שנוזקו על קרנות המזבח החיצון, ואילו -
והדמים של החטאות הפנימיות ו-שנוזק דמן על הפרוכת ועל
מזבח הזהב ששיירי דמן נשפכו ליסוד של המזבח החיצון,
מתערבין זה בזה כאמה - בצינור שהיה בעזרה, ויוצאין לנחל קדרון,
ונמקדין לגננין לזבל של שדותיהם, ומזעלין בהן - ועוברים על
איסור מעילה אם נהנו מהדמים הללו בלי לקנותם בכסף. מוכח
אם כן שבנחל קדרון יש שדות וצמחים, וחזרת הראיה לדברי רבי
יוסי שאין לחוש להנאה מזבל של עבודה זרה.
מתרצת הגמרא: נחל קדרון מקומות מקומות יש בו, יש מקום
שמגדל צמחין ויש מקום שאין מגדל צמחין, והמלך אסא השליך
את העפר של העבודה זרה במקום שאינו מגדל צמחים.
הגמרא מבארת את הפסוק המובא בברייתא. המתאר את העבודה
זרה שעשתה אמו של אסא המלך. בפסוק נאמר שמעכה עשתה
לאשרה מפלצת. מבררת הגמרא: מאי - מה פירוש מפלצתה, אמר
רב יהודה, דהוה מפליא ליצינותא - מילה זו מורכבת משתי מילים,
'פלא' ו'ליצינות', כלומר עשתה מעשה שהוא ליצינות מופלאה,
בדתני - כפי ששנה רב יוסף בברייתא, במין וזרות עשתה לה -
לאשרה, והיתה נבעלת לו בכל יום.
הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יוסי וחכמים, ומביאה ראיות נוספות
שדנו בהם רבי יוסי וחכמים: אמר להן רבי יוסי, והלא כבר נאמר
במלך חזקיה שביער את כל העבודה זרה שהיתה בימיו (מלכים ב' יד
ד) 'ובתת נחש נחשת אשר עשה משה, שנחש הנחושת הפך להיות
עבודה זרה לכל דבר ולכן כיתת וביער גם אותו מהעולם. ומן
הסתם אחר שכיתת אותו, זרה אותו לרוע, ומוכח שאין לחוש
שיעשה זבל ויהנה אדם ממנו.
אמר לו חכמים, וכי משם ראיה, הרי הוא אומר בענין נחש הנחושת
(מכדבר כח ה) 'ויאמר ה' אל משה, עשה לך שרף, וליד, היינו משליף,
ומאחר שהיה ממונו של משה, לא היה בכוחם של אלה שהקטירו
לו, לעשותו לעבודה זרה, והאיל ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו.
והתם בדין הוא - ושם הדין נותן דגם בתיבתי - לכותותן לא הוה
צריך חוקיה, שהרי לא הפך לעבודה זרה, אלא בין דהוה דקא מעו
ישראל בתיבתי - כיון שראה שישאל טועים אחרייו ומקטירים לו,
עמד וכיתתו.

הרי הוא אומר ויור על פני הים - דליכא למיחש לזבל. והאי דלא השליכו לים שלם
לא נתבחר אלא לבדקן כסוטות, שהמים בודקין אותם שחטאו והורגים אותם, כדאמרין
התם (יומא סו, ב) ויזב וקטר - בסיף, גיפף ונישק - באסכרה, שמח בלבו - בהדרוק.
הסירה מנבירה - השפלה ממלכות, מפלצת - לקמן מפרש. וידק וישפר בנחל קדרון -
ולא חיש לזבל, מירידק' קא מותבי. ואת
השאתבנה וי' - מ'ראבות אותו שחוק' קא מותבי,
אבל מ'ראשורף' לאו תיובתא היא. דכל כמה
דלא שחוק ליה מחובר בהרדי ואינו נעשה זבל.
אלו ואלו - דמים החיצונים ודמים הפנימיים,
שחיריהן נשפכין על יסוד מזבח החיצון וכן
יורדין מן היסוד לרצפה, ומתערבין כאמה -
סילון של מים שזיהה בעורה, ומעלין בהם -
לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה בדם
קדשים כדאמרין בפרק 'הוציאו לו', אלא
אסור ליהנות מן אלא בדמים. לנגנים - לזבל
נעתיקן. מקומות מקומות יש בו - ויש מגדל
והשאינו מגדל, מפליא ליצנטות - ליצנות
מופלא, כדנני בר יוסף, ובתת נחש הנחשוש -
"כי בימים ההמה בית ישראל מקטרין לו",
אלמא עבודה זרה דזה, ובתיב "ובתת", ואין
אדם אוסר - אותן שהקטירו לו לא היו יכולין
לאסור, שאין בהן כח להקצותו לעבודה זרה.
דבתתי נמי לא צריך - דמותר ליהנות ממנו.
עמד וביתו - לפרסומי מילתא, דוחיי - לשון
"זורה לרוח". כדפרתנן - "תורם" - תורינו,
"ורוח תשאם" - ורוחא תטלטלין, אלמא
ו"ישאם" לשון זירי וטלטול, אפרו לי הרי הוא
אומר - בדבריו הימים: "ויאמר דוד וישרפו",
ומלך כתב בחד קרא "וישרפם וישאם" שמע
מינה לאו תריינו כדאמר, ששרפם ואחר כך
זורה לרוח, אלא וישאם טמא - נטל עמו
ונתנה מהם, ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן
כדמפרש ראויל, מ'וישרפו' לא מצי לאותבינו
לרבנן, דכל זמן שאין נדוקין על ידי כתישה אנו
נעשה זבל, קשו קראי אהרדי - "וישרפו" משמע
אסור בהנאה, "וישאם" משמע נהנה מהם. קודם
שכא איתי - וביתלה, אמר דוד לשרפם, וכא
איתי וביתלה - והדר "וישאם דוד", איתי הגתי
גוי דיה. עטרת מלכם - בבני עמון קא, ועבודה
זרה שלהם "מלכם" שמה, על שם מלכותה
כדכתיב (מלכים א יא) "ולמולך שקין בני
עמון", והאי "עטרת מלכם" בעבודה זרה קאמר.
היכי מצי מנח לה - והלא כבד ששים מנח הזה,
ומאר היא כבידה, וקרא כתיב "ותיה על ראש
דוד" אמר רבי יהודה - האי "ותיה על ראש דוד"
לאו דמנח לה, אלא הכי קאמר: חשבוה
וראויה לרוד, שעשוי למדת ראשו והולמתו,
כדלקמן. אבן שואבת - דרך אותה האבן
להגביה המתכת ולתלותה באר. דהות דרא
לה - שהיתה נשאת לעטרה ומגביהתה. ששה
כבר זה - והיינו "משקלה כבר זהב" - משקלה
היא ככבר זהב, זאת היתה לי - עדות, עטרה זו
מעידה עלי שאני הגון למלכות. הולמתו -
ויושבת בראשו יפה ומכוננת למדת ראשו. מקום
תפילין - חריץ שבראשו למעלה מן הפרדת,
מקום שמוחו של תנוק רופס. מקום יש בראשו
דראוי להניח שם שני תפילין - שרבת החריץ
מקום כרך שני רצועות, והיא היתה נוחה בחצי רחבו, ויוציאו את כן המלך - ביאוש כתיב, בבן אמציה שהתביאה אותו אחותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה, וכשגדל
הוציאוהו ותנתו עליו הנור לעדות שהוא מורע המלוכה. אמר רבי יהודה שביקש לחולמו - ואף על גב דאמר רבי יהודה לעיל: ראוייה לנחל אבל אנוהו לא מנח לה,
מיהו חרא שעתא בדיק ליה בגריה אם הגון הוא למלכות. רבותיהו - דהנך ומששים איש, דכתיב ויעש לו - דמשמע שדיו משונים. נשולי מחול - הטחול מכבד. וחקוקי
כפות הרגלים - נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקוצים ובברקנים.

הנא כשיצא אמר לו אין משיבין במרחץ - פירש רבינו שמואל בן מאיר: כשיצא אמר לו: לפי שאין משיבין במרחץ לא הייתי יכול להשיבך עד כעשוי שיצאתי. ובהכי נתיא דלא תקשי מתניתין. ויש ספרים דגרסי בברייתא: וכשיצא אמר לו אין משיבין וכו', משמע דכשיצא לא השיבו אלא: אין משיבין. וקשה להרב רבינו אלחנן, דבמתניתין קתני: וכשיצא

השיבו! ואומר רבינו יצחק: דשלשה בתים יש במרחץ, כמו שמפרש בפרק קמא דשבת (י, א); פנימי - אין שם שאלת שלום, אמצעי - יש בו שאלת שלום ואין שם דברי תורה, חיצון - מותר אף בדברי תורה. והוא שאלו בבית הפנימי ושם לא השיבו כלום, וכשיצא מבית הפנימי לאמציני השיבו: אין משיבין במרחץ. ומשום דרכי שלום השיבו כן, מפני איבת אותו הגמון, דהוי כמו שאלת שלום. וכשיצא לבית החיצון השיבו תשובות ממשנתו, שאף דברי תורה מותרים שם. **תשובה** גנובה - פירש הקונטרס: דחזו בקש. מיהו אין לפרש כן לדברי אבי ורובה בר עולא, שאומרים שאפילו לא היה דבריו רבן גמליאל לא היה אסור. לכן נראה לפרש: גנובה - כלומר עלובה ומכוסה ממנו, 'ותגוב את לבבי' מתרגמין: וכסיתא מיני (בראשית לא). **והאמר** רבא פנור יוכיח - לבארה משמע דרבא אמר למילתיה בדוכתא אחריתי. ולא נתפרש היכא. **נהנין** ממנה שלא בטובה - פירש ר"י כן: שאין לחזוקי טובה לכומרים בכך, בטובה - שצריך לחזוקי טובה. אבל לקמן פרק 'רבי ישמעאל' (ג, א) פירש הקונטרס: בטובה - בשכר, וכן פירש רבינו חננאל. ולא נהירא לרבינו תם, דלשון 'בטובה' לא משמע הכי, ואדרבה, 'בשכר' ו'שלא בשכר' מביעי ליה. ועוד, דאי בשכר אסור ומטעם שמרורח לעבודה זרה, תקשי מהכא למאן דאמר לעיל בפרק קמא (י, ג, א): מהנה מותר. ועוד, דאמרין לקמן פרק 'רבי ישמעאל' (ג, א), דאיכא לאחרים חלק בהרה - אפילו לאחרים חלק בהרה נמי מאי הוי? הא מריחא לעבודה זרה! לכן נראה לרבינו תם כמו שפירש רש"י כאן. ועוד נראה לרבינו תם, דמה שאנו אופין תחת בתנור של כומרים וטוחנין בריחים של מים שלהם - ודאי ליכא למיחש. דלא מביעא בשכר דשרי, דאין אנו מחזיקין להם טובה, אלא אפילו שלא בשכר נמי מותר, כיון שאין התנור הריחים בבית העבודה זרה עצמו, כמו הכא מרחץ של אפרודיטי. ולא דמי ליריד של גוים דאסרנא לעיל פרק קמא (י, ג, א) אליבא דרבי יוחנן דאמר: נתנה אסור מהנה לא כל שכן, דחתם עושין את המסב מרחץ נוי לעבודה זרה מאי הוי? והתנן וכו', וקשה: דהא לקמן (ג, א) אמרין דנתיב עבודה זרה אסורין! ועוד, כי משני: נוי מיהא איכא. פירש שרשי: ואם היה רחיצה נוי לעבודה זרה, אף על גב דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו לפיחות. ואינו נראה לרבינו יצחק, שהרי לא היה מקשה אותו הגמון אלא מפני שהיה נתנה מן העבודה זרה אפילו אינו נוי. אלא יכתיב פריך: כי נמי עשאו לנוי ונתנו לעבודה זרה מאי הוי? והתנן וכו', ודאי נוי ותבשית לעבודה זרה לא היה האי מרחץ ליאסר בדין נוי עבודה זרה ותבשיתיה, אלא בדין בית הוא ומסוק: נדי דאיתסורי לא מיתסר מרחץ מן התורה, דהוי כאומר 'בית זה לעבודה זרה', מכל מקום מדרבנן מיהא יל שו לאסור ליתנו משום אסור נוי, ולכך אם היה מרחץ נעשה לשם אפרודיטי לא היה רבן גמליאל נתנה ממנה.

משנה שאל פרוקלוס בן פלוספוס את רבן גמליאל בעבו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, אמר ליה, כתוב פתורתכם: "לא ידבק בידך מאומה מן החרים", מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי? אמר לו: אין משיבין במרחץ. וכשיצא, אמר לו: אני לא באתי בגבוליה, היא פאה בגבוליה; אין אומרים: "נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי", אלא אומר: "נעשה אפרודיטי נוי למרחץ". דבר אחר: אם נותנים לך קמון הרבה, אי אתה נכנס לעבודה זרה שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה; זו עומדת על פי הפיב וכל העם משתינין לפניה, לא נאמר אלא "אלהיהם", את שונה בו משום אלוה - אסור, את שאינו נוהג בו משום אלוה - מותר. **גמרא** והיכי עבדי הכי? והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל מקום מותר להרהר, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא; וכי תימא, בלשון חול אמר ליה - והאמר אביי: דברים של חול מותר לאומרן בלשון קדש, דברים של קדש אסור לאומרן בלשון חול! - תנא: כשיצא אמר לו: אין משיבין במרחץ. אמר רב חמא בר יוסף ברבי אמר רבי אושעיא: תשובה גנובה השיבו רבן גמליאל לאותו הגמון, ואני אומר: אינה גנובה. מה גנובתיה? דקאמר לו: זו עומדת על פי הפיב וכל אדם משתיין בפניה; וכי משתיין בפניה; וכי משיבין במרחץ? אמר אביי: גנובתה מהכא, דקאמר ליה: אני לא באתי בגבוליה והיא פאה בגבוליה; וכי פא בגבוליה מאי הוי? והתנן: עבודה זרה שיש לה מרחץ או גיפה - נהנין מהן שלא בטובה, ואין נהנין מהן בטובה; ואני אומר: אינה גנובה, שלא בטובה רבן גמליאל בגטובות אחרים דמי. רב שימי בר חייא אמר: גנובתה מהכא, דקאמר לו: זו עומדת על הפיב וכל אדם משתינין בפניה; וכי משתינין בפניה מאי הוי? והתנן: רק בפניה, השתיין בפניה, גיררה וזרק בה את הצואה - הרי זו אינה בטולה; ואני אומר: אינה גנובה, התיב לפי שעתא הוא רתח עליה והדר מפייס לה, הכא כל שעתא ושעתא פולוזה קיימא. רבה בר עולא אמר: גנובתה מהכא, דקאמר ליה: אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ; וכי אמר נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי מאי הוי? והתניא: האומר "בית זה לעבודה זרה", "כוס זה לעבודה זרה" - לא אמר כלום, שאין הקדש לעבודה זרה; ואני אומר: אינה גנובה, נהי דאיתסורי לא מיתסרא, נוי מיהא איכא.

משנה

והיה מרחץ נוי לעבודה זרה אסור לספור בהו, ואם היו מעלין שכר למדינה אף על גב שהן עושין לצורך עבודה זרה מותר לספור בהו. חנויות של עבודה זרה אסור לשכור מהם, ואם היו מעלין שכר למדינה אף על גב שהן לצורך עבודה זרה מותר. גנאין של עבודה זרה אסור ליתן להם, אם היו מעלין שכר למדינה אף על גב שהיה לצורך עבודה זרה מותר. **וכי** נעשה מרחץ נוי לעבודה זרה מאי הוי - וקשה: דהא לקמן (ג, א) אמרין דנתיב עבודה זרה אסורין! ועוד, כי משני: נוי מיהא איכא. פירש שרשי: ואם היה רחיצה נוי לעבודה זרה, אף על גב דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו לפיחות. ואינו נראה לרבינו יצחק, שהרי לא היה מקשה אותו הגמון אלא מפני שהיה נתנה מן העבודה זרה אפילו אינו נוי. אלא יכתיב פריך: כי נמי עשאו לנוי ונתנו לעבודה זרה מאי הוי? והתנן וכו', ודאי נוי ותבשית לעבודה זרה לא היה האי מרחץ ליאסר בדין נוי עבודה זרה ותבשיתיה, אלא בדין בית הוא ומסוק: נדי דאיתסורי לא מיתסר מרחץ מן התורה, דהוי כאומר 'בית זה לעבודה זרה', מכל מקום מדרבנן מיהא יל שו לאסור ליתנו משום אסור נוי, ולכך אם היה מרחץ נעשה לשם אפרודיטי לא היה רבן גמליאל נתנה ממנה.

אלהיהם

משנה

המשנה מביאה דברים שאמר רבן גמליאל לעובד כוכבים אודות רחיצה במרחץ שהיה בו צלם עבודה זרה: שאל מין עובד כוכבים ששמו פרוקלוס בן פלוספוס, את רבן גמליאל בעכו, כשהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי - עבודה זרה שהיתה באותו מקום והמרחץ היה בחצירה, וכך אמר ליה, כתוב בתורתכם (דברים יג יח) לא תבכך נפוך מאומה מן החתם, כלומר עבודה זרה אסורה בהנאה אפילו כל שהיא, מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, הלא המרחץ נמצא בחצר העבודה זרה ושיך לה, והרוחץ שם נהנה מעבודה זרה. אמר לו רבן גמליאל, אין משיבין במרחץ. כונת רבן גמליאל היתה שאין לדבר בדברי תורה במרחץ לפי שבמקום זה עומדים אנשים ערומים. וכשיצא רבן גמליאל מהמרחץ אמר לו, אני לא באתי בגבולת של העבודה זרה, שהמתרחצים נכנסים לרשותה, אלא להיפך, היא באה בגבולת, שהמרחץ קדם לעבודה זרה, והצלם הוכנס למרחץ. ומה שהעמידו עבודה זרה במרחץ, לא הפך אותו לקנינה, ואינה יכולה לאסור את הרחיצה ולגזול בכך את הרבים.

עוד ענה לו, אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, כלומר המרחץ אינו דבר שעשוי לנוי לעבודה זרה, אלא אפרודיטי נועדה לנוי למרחץ, נמצא שהמרחץ עיקר והצלם הוא הטפל, ואין העיקר מתבטל לטפל להאסר בהנאה כמותו. דבר אחר אמר לו רבן גמליאל, והוא הסבר שלישי, שהרי אף אם נותנים לה מין הרבה אי אתה נכנס לעבודת כוכבים שלף בעורך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה, ואילו זו - אפרודיטי, עומדת על פי הכיב - תעלה של שופכים, וכל העם משתנין לפניה, נמצא שאין נוהגים בה מנהג אלהות, ועל כן אין היא נאסרת בהנאה. שהרי לא נאסר בתורה שפסל אסור בהנאה, אלא אם כן הוא אלהיהם. את שנוהג בו - צלם שנוהגים בו משום אלוה - כדרך שנוהגים באלוה, הרי הוא עבודה זרה ואסור בהנאה, את שאינו נוהג בו משום אלוה אינו עבודה זרה ומוותר בהנאה.

גמרא

הגמרא דנה כיצד היה מותר לרבן גמליאל, לענות לגוי על שאלתו בבית המרחץ. מקשה הגמרא: והיכי עבדי הכי - ואיך עשה זאת רבן גמליאל שאמר לגוי בעודו במרחץ, שאין משיבים במרחץ, והרי תשובה זו גם היא דברי תורה, כיון שכוונתו הייתה להלכה האומרת שאין לדבר בדברי תורה במקום שבני עומדים ערומים, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה, חוץ מביית המרחץ ומביית הכסא, ושם אסור להרהר אף לא בהלכות בית המרחץ, ובדאי שאין לדבר בהם. וכי תימא - ואם תאמר שרבן גמליאל בלשון חול אמר ליה ולא בלשון הקודש, ולכן היה מותר לו לענות לגוי, והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרו במרחץ אפילו בלשון קדש, ואילו דברים של קדש אסור לאומרו במרחץ אפילו בלשון חול, מפני שאמירתם בלשון חול, אינה מפקיעה מהם את קדושתם.

מתרצת הגמרא: תנא בברייתא, ששיצא רבן גמליאל אמר לו אין משיבין במרחץ, אבל כשהיו בפנים לא ענה לו כלום.

הגמרא דנה האם תשובת רבן גמליאל לגוי הייתה נכונה: אמר רבי חמא בר יוסף (ברבי) כך אמר רבי אושעיא (ברבי), תשובה נגובה - שאינה נכונה השיבו רבן גמליאל לאותו הנפון, כלומר דחאו בקש. ואני - רבי חמא בר יוסף חולק על רבי אושעיא ואומר שתשובת רבן גמליאל אינה נגובה, כלומר תשובתו נכונה הייתה. הגמרא מביאה כמה דרכים בביאור מחלוקתם. מבארת הגמרא: מה נגובתיה - במה היה נראה לרבי אושעיא שתשובת רבן גמליאל אינה נכונה, דקאמר לו רבן גמליאל לגוי, זו - אפרודיטי

עומדת על פי הכיב וכל אדם משתין בפניה, וכך אין נוהגים באלוה, ולכן אין המרחץ נאסר בהנאה, והוקשה לרבי אושעיא, וכי משתין בפניה מאי הוי - מה בכך, והאמר רבא, עבודה זרה של פעור יוכיה שמשפיעין ועושים צרכיהם לפניו בכל יום, ואינו בטל, מוכח מזה שמנהג בזיון בעבודה זרה אינו מבטל שם עבודה זרה ממנה. והשיב רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה נגובה, שכוונתו להשיב על תמיהת רבי אושעיא שזו - העבודה זרה של פעור, דרך עבודתה כדרך שמבזים אותה, ולכן אינה בטילה על ידי מנהג בזיון, וזו - אפרודיטי, אין דרך עבודתה כדרך, ולכן מנהג בזיון שנוהגים בה מוכיח שאינה אלוה.

אמר אביי נגובתיה מהכא - מכאן למד רבי אושעיא שהתשובה אינה אמיתית, דקאמר ליה רבן גמליאל לגוי אני לא באתי בגבולת והיא באה בגבולת, כלומר לא המתרחצים במרחץ נכנסים לרשותה של העבודה זרה, אלא העבודה זרה הוכנסה למרחץ, ולכן אינו נאסר בגללה. והוקשה לרבי אושעיא, וכי בא בגבולת מאי הוי, והתנן במשנה להלן (א) עובדת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה, נהנין מהן, ובתנאי שיחא זה שלא בטובתה, שלא יצטרך להחזיק לכמרים שלה טובה על הנאה זו, ואין נהנין מהן בטובתה - אם יצטרך אחר כך להכיר להם טובה על כך. מבואר איפוא שגם אילו בא בגבולה מותר ליהנות ממנה. והשיב על כך רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה נגובה, משום שרחצה שלא בטובת רבן גמליאל - כאשר הוא רוחץ שם מבלי להחזיק להם טובה, בגבולת אחרים דמי - הרי זה דומה לאחרים שרוחצים ומכירים טובה על ההנאה, שהכמרים נהנים שאדם חשוב כמותו רוחץ בה. ולכן צדק רבן גמליאל באומרו, שרק משום שהמרחץ קדם לאפרודיטי, ואין הוא קנינה, מותר לו לרוחץ שם, ואינו צריך להתחשב בהנאה שיש לכמרים מרחיצתו.

רב שימי בר חייא אמר נגובתיה מהכא, דקאמר לו רבן גמליאל לגוי זו - אפרודיטי עומדת על פי הכיב וכל אדם משתין בפניה, ולכן לא נאסר המרחץ בהנאה, וטעם זה אינו נכון, וכי משתנין בפניה מאי הוי, והתנן במשנה (ג) רק - ירק בפניה, השתין בפניה, גירדה - גרר אותה על הקרקע במקום טיט וצואה, וזרק בה את הצואה, הרי זו אינה בטילה, מוכח שמנהג בזיון אינו מבטל ממנה שם אלוה. וענה על כך רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה נגובה, הָתָם - שם במשנה, לפי שעתא הוא רתח עָלָה - העובד אותה כועס עליה לזמן קצר, והדר מפנים לה - ובדאי יחזור ויתפייס וישוב לעובדה, ועל כן אין היא מתבטלת מחמת בזיון כזה. הקא - כאן במרחץ של אפרודיטי, כל שעתא ופולולא קיימא - החלול בה קבוע תמיד, ומוכח מכך שאין הצבתה שם לשם אלהות.

רבה בר עולא אמר נגובתיה מהכא, דקאמר ליה רבן גמליאל לגוי אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, כלומר המרחץ הוא העיקר, ואפרודיטי אינה אלא נוי למרחץ והיא טפילה לו, ולכן מותרת הרחיצה בו. והוקשה לרבי אושעיא, וכי אמר - והלא גם אם היו אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי לשם נוי, מאי הוי, והתנא, האומר בית זה לעבודת כוכבים, או שאמר בוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום, והבית או הכוס מותרים בהנאה, לפי שאין הקדש לעבודת כוכבים, כלומר אדם המקדיש חפץ לעבודה זרה, אין החפץ נתפס באיסור הנאה של עבודה זרה, וכמו כן לא נאסר המרחץ אף אם עשו אותו לנוי לעבודה זרה. וענה על כך רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה נגובה, נהי דאיתסורי לא מיתסרא - אמנם המרחץ לא נאסר בהנאה, מכל מקום איסור נוי - ייפוי עבודה זרה, מהא אקא - אכן קיימא, ולכן אם היתה אפרודיטי קודמת והרחיצה במרחץ היתה לה לנוי, היה הדבר אסור משום נוי, אך מכיון שהמרחץ קדם, נמצא שהצבת אפרודיטי במרחץ, נעשתה לשם נוי למרחץ, ואין המרחץ נאסר בשל כך.

משנה

קיימים שלשה סוגים של עבודה זרה, תלוש, מחובר ובעלי חיים, כאשר לכל אחד מהם דינים מיוחדים. ישנם דברים הנלוים לעבודה זרה, כגון נוי של עבודה זרה ותקרובתה ועוד. משנתינו עוסקת בעיקר בדיני עבודה זרה במחובר ובנוי שלהם: הַנְּכָרִים הַעֲוֵבִים אֵת הַהֲרִים וְאֵת הַהֲבָעוֹת, הֵן - ההרים והגבעות מותרין בהנאה ומותר לחצוב מהם אבנים ולזרוע בהם. להלן יתבאר שזו גזירת הכתוב שלא חל על ההרים והגבעות שם של עבודה זרה. וְהָאֵלֹהִים - אף דברים תלושים שנעשו לנוי ההרים ונמצאים עליהם, כגון ציפוי של זהב או כסף שציפו בהם את ההרים שעבדו להם, אף שההרים מותרים בהנאה, אלא אֲסוּרִין בהנאה כדין כל נוי של עבודה זרה תלושה. וגזירת הכתוב היא, ממה שְׁנִאֲמַר בענין איסור נוי של עבודה זרה, (דברים ז כה) 'פִּסְלִי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן כַּאֲשֶׁר לֹא תִחְמוֹד בָּכֶם וְהָיָה עֲלֵיהֶם', והמשמעות היא, אל תחמוד לקחת לעצמך ליהנות מנוי של כל חפץ שעובדים לו, אף אם החפץ עצמו לא חל עליו שם עבודה זרה.

המשנה מביאה את הפסוק שממנו לומדים שההרים הנעבדים אינם נאסרים: רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, נֹאמַר בַּפִּסּוּק (דברים יב ב) 'אֲבָד תִּאֲבְדוּן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדוּ שָׁם הַגּוֹיִם וְגו' אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת, וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן'. כלומר עליהם לאבד מכל המקומות שעבדו שם עבודה זרה, את אֱלֹהֵיהֶם - הצלמים והפסלים שנמצאים עַל הַהָרִים, משום שהם נקראים אלהיהם, וְלֹא הַהָרִים אֱלֹהֵיהֶם - ויש לדייק שההרים עצמם לא נקראים אלהיהם. וכן עליהם לאבד את אֱלֹהֵיהֶם - הצלמים והפסלים הנמצאים עַל הַגְּבָעוֹת, וְלֹא הַגְּבָעוֹת אֱלֹהֵיהֶם - ויש לדייק שהגבעות עצמן אינן נקראות אלהיהם. ומאחר ולמדנו שלא חל על ההרים והגבעות שם עבודה זרה, על כן אינם נאסרים בהנאה. ויש לשאול, וּמִפְּנֵי מָה אמרה תורה שֶׁאֲשִׁירָה וְאֵילָן שֶׁעָשׂוּ אוֹתוֹ עבודה זרה? אֲסוּרָה, שהרי נאמר בפסוק (דברים יז ח) 'וְאֲשִׁירָהֶם תִּגְדְּעוּן', הלא יש לדרוש גם את המשך הפסוק (דברים יב ב) 'וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן' באופן דומה, וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם, כלומר יש לאבד הצלמים והפסלים הנמצאים מתחת לעץ, לפי שהם נקראים אלהיהם, וְלֹא עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם, אולם העץ עצמו לא נקרא אלהיהם. ועוד, הלא האשירה מחוברת לקרקע, וצריך שיהא דינה כדין הר שאינו נאסר.

התשובה היא, האשירה לא נחשבת למחוברת לקרקע, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יָדֵי אָדָם, כלומר נטיעת האשירה וחיבורה לקרקע, נעשה בידי אדם, וְכָל עבודה זרה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יָדֵי אָדָם - שנעשתה בידי אדם, אֲסוּר ליהנות ממנה, אף אם היא מחוברת לקרקע, כיון שאינה דומה להר שלא נעשה בידי אדם. רבי יוסי הגלילי ביאר רק מדוע אין דין האשירה המחוברת

לקרקע, כדין ההר, אולם עדיין לא מובן מדוע אין דורשים 'ולא עץ רענן אלהיהם', ועל כך מוסיף רבי עקיבא: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לרבי יוסי הגלילי, אֲנִי אֹמְרִין וְאִדּוּן לְפָנֶיךָ - אני אפרש את דבריך ואבאר מדוע אין דורשים 'ולא עץ רענן אלהיהם', ואדון בהם. הפסוק תחת כל עץ רענן נכתב ללמד את בני ישראל היכן למצוא עבודה זרה כדי לבערה, שְׁכָל מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא הָר גְּבוּלָה וְגִבְעָה נִשְׁאָה וְעֵץ רַעֲנָן, דַּע שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים. ועתה אדון בדבריך, שאם אין אנו דורשים את הפסוק 'תחת עץ רענן אלהיהם', אין גם לדרוש את תחילת הפסוק 'אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות', לפי שלא נכתב הפסוק לדרשה, אלא לסימן היכן למצא עבודה זרה כדי לבערה. ומכל מקום יש ללמוד היתר ההנאה מהרים שנעבדו, ממשמעות הפסוק, שהרי לא ציוה הכתוב לאבד את ההרים והגבעות, כמו שציוה לאבד את האשירה, שנאמר (דברים יב א) 'וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ', מוכח מזה שאין התורה אוסרת את ההנאה מההר הנעבד.

גמרא

הגמרא מבארת במה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי הגלילי. מקשה הגמרא: וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי חֵינּוּ תִּנְאָה קָמָא - הלא דברי רבי יוסי הגלילי אינם שונים מדברי תנא קמא, שהרי לדעת שניהם ההרים והגבעות אינם נעשים עבודה זרה, והלימוד לדעת שניהם הוא מאותו הפסוק, ואם כן במה נחלקו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי כְּרִי שֶׁהָאֵמָר רִישׁ לְקִישׁ, צִפּוּי הָר כְּהָר, אֵיכָא בִּינְיָהוּ - התנאים נחלקו האם הציפוי של כסף וזהב וכדומה, שמצפים בו את ההר הנעבד, דינו כדין ההר, תִּנְאָה קָמָא, כְּכֵר דִּין צִפּוּי הָר אֵינּוּ כְּדִין הָהָר וּמִיָּתְסָר - ונאסר בהנאה, אף שההר עצמו אינו נאסר. וטעמו, שיש ללמוד מהפסוק 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם' שכל נוי שנמצא על עבודה זרה, אף כזאת שהיא עצמה אינה נאסרת, הנוי נאסר. וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי כְּכֵר דִּין צִפּוּי הָהָר הָרִי הוּא כְּהָר, כיון שהציפוי בטל להר, וכשם שההר אינו נעשה עבודה זרה ומותר בהנאה, כך הציפוי מותר בהנאה, ואת הפסוק שהביא תנא קמא 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם', יש לפרש שבא להוזהר שלא ליהנות מנוי הפסילים שנזכרו בתחילת הפסוק, 'פִּסְלִי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ', כלומר בעבודה זרה תלושה, שמאחר והם עצמם נאסרים, לכן גם הנוי שלהם נאסר. הגמרא מביאה ביאור אחר במחלוקת חכמים ורבי יוסי הגלילי, ולפיו לא נחלקו התנאים במשנה בענין ציפוי, ולדעת כולם הציפוי נאסר, אלא בענין אשירה, באיזה אופן נחשבת נטיעתה לתפיסת יד אדם: רַב שֶׁשֶׁת אָמַר, רַבּוּלִי עֲלָמָא - לכל הדעות צִפּוּי הָר אֵינּוּ כְּהָר, וחל שם עבודה זרה על הציפוי ונאסר בהנאה,

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' ב

שמחממים בהם מים, וכן צורות שֶׁעָלָה הַסְדִּינִין וְעַל הַמִּטְפָּחוֹת - מנגבות.

משנה

במשנה הקודמת נאמר שכלים שיש עליהם צורות של חמה ולבנה ודרקון יש להוליכם לים המלח, ובענין זה משנתינו מביאה דעה נוספת: רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הַמוֹצָא כֵלִים אֲלוֹ שְׁמֵן הַסֵּתִם עֲבָדוּ לָהֶם, שֹׁחֵק אוֹתָם, וְזוֹרָה אֶת הַעֲפָרוֹת לְרוֹחַ אוֹ מִטְּוִיל לֵיִם, שבאופן זה לא יכשל אדם בהנאה מהם. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, כשהוא זורה את

העפרורית לרוח, אֵף הוּא נִעְשֶׂה זָכָל וְיִוֵּרַד לֵאחַת הַשְּׁדוֹת וַיהֲנֶה אָדָם מֵהֶם, וְהָרִי הֵם אֲסוּרִים בַּהֲנָא, שְׁנִאֲמַר (דברים יג יח) 'לֹא יִדְבֶּק בְּיָדְךָ מֵאוֹמֶת מִן הַחֲרָם', ועל כן מחזיב להשליכם לים המלח.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דעת רבי יוסי: תִּנְיָא, אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסִי לַחֲכָמִים, וְהָלֹא כְּכֵר נִאֲמַר בַּחטָא העגל (דברים ט כא) וְאֵת הַמִּטְפָּחוֹתֶם

עבודה זרה. פרק שלישי - כל הצלמים - דף מה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) ריא רש"י תוספות

משנה הן מותרין - ההרים עצמן מותרין לחצוב אבנים מהן ולזריעה, דמחבר לא מתסר, כדנפקא לן (לקמן) מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, כדדריש רבי יוסי הגלילי. ומה שעליון - כגון אם ציפוס זהב וכסף - אסור, שנאמר: "לא תחמוד כסף זהב עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינוהו לאו עבודה זרה מקרי ולא מתסרי, גזירה

משנה הגוים העובדים את ההרים ואת הנבעות - הן מותרין ומה שעליון אסורין, שנאמר: "לא תחמוד כסף זהב עליהם", רבי יוסי הגלילי אומר: "אלהיהם על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם, אלהיהם על הנבעות - ולא הנבעות אלהיהם; וגופני מה אשירה אסורה? מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בה תפיסת ידי אדם - אסור. אמר רבי עקיבא, אני אובין ואדון לפניך: כל מקום שאיתה מוצא הר גבוה ונבעה נשאה ועין רענן, דע שיש שם עבודה זרה. גמרא ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא! אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש: צפוי הר כהר איפא בינייהו, תנא קמא סבר: צפוי הר אינו כהר ומיתסר, ורבי יוסי הגלילי סבר: צפוי הר הרי הוא כהר. רב ששת אמר: דכולי עלמא - צפוי הר אינו כהר. והבא

"תחת כל עץ רענן אלהיהם" ולא עץ רענן אלהיהם והלא אילן מחובר הוא, ולמה אסור הכתוב דכתיב "ואשריהם נגדעו"? מפני שיש בהן תפיסת ידי אדם - שאדם נטעו. אמר רבי עקיבא אני אובין [ואדון] לפניך - אפרש ואדון לפניך, שאין לנו לדרוש מיעוט מ'תחת עץ רענן', שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבוד שם עבודה זרה, כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום. ומיעוט דהרים וגבעות מיהא מנה ממעטין ממשמעותיה דקרא שלא צוה לאבר את ההרים, אבל כל עץ רענן צוה לנו לאבר במקום אחר: "ואשריהם תשרפון באש". והבא לא נקיש ליה אלא משום סימנא. גמרא ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא - בין למר בין למר הרים וגבעות שרו. תנא קמא סבר צפוי הר אינו כהר ומיתסר - דכתיב: "לא תחמוד כסף עליהם", כל שעליהם. ורבי יוסי סבר צפוי הר - בטל לגבי הר, וכיון דהר לאו עבודה זרה - צפוי נמי לא מתסר. ר' עליהם דקרא - א"פסילי אלהיהם" תלושין קאי. רב ששת אמר דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר - ואסור, ורבי יוסי לטפוי אתנא קמא קאתי למיתסר.

אילן

אלהיהם על ההרים - פירש רש"י בפירושים אחרים וזה לשונו: הן מותרין - ההרים עצמן מותרים לזריעה ולחצוב אבנים מהם, דמחבר לא מיתסר, כדדריש ליה רבי יוסי הגלילי מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, ומה שעליהם - כגון אם ציפוס בכסף זהב - אסורין, שנאמר "לא תחמוד כסף זהב" וגו'. ואף על גב דאינוהו לאו עבודה זרה מיקרו ולא מתסרו, גזירה דמחבר, גזירה דמחבר היא שהיא תלוש שעליהם בתלוש של שאר עבודה זרה, דכתיב: "לא תחמוד כסף זהב עליהם" על כל מה שהם עובדים משמע. ועל כרחו צריכין אנו לפרש דלא מקרי עבודה זרה, דאמרין ב"השחט" (חולין מ, א): הא דאמר ליה הא דאמר לגדא דהר, השחוט לשם הורא לא מיקרי ובחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף - משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניהו לענין אסורין, עובדיהם מיהא עבודה זרה קרי ליה ולעבודה זרה מיכוני, דהוה דומיא דמחבר בפרק בתרא. עד כאן לשונו. והקשה רבינו חם לפירוש זה, דכיון דלא מיקרי עבודה זרה ותקורבון מותרת, אם כן אמאי יענשו עובדיהם בסיף? הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לרבינו תם, דרביא עבודה זרה מיקרו ותקורבון אסורה, ולכן עובדיהם בסיף. והא דדרשין "ולא ההרים אלהיהם" קאי א"אבר תאבדון", כלומר שאין צריך לעקור ההרים. והא דאמרין ב"השחט" דכיון דאמר ליה אינו קרי ובחי מתים ואינו אסור

- היינו כששחוט רחוק מן ההר, שאין אין מתכוין לשם עבודה זרה, וקורב לפירוש זה מצאתי בפירושים אחרים דרש"י, וזה לשונו: ומה שעליהם, כגון אם ציפוס זהב וכסף, אסור, שנאמר "לא תחמוד כסף זהב עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינוהו לא מיתסר, גזירה דמחבר, גזירה דמחבר היא שהיא תלוש שעליהם בתלוש של שאר עבודה זרה, דכתיב: "לא תחמוד כסף זהב עליהם" על כל מה שהם עובדים משמע. ועל כרחו צריכין אנו לפרש דלא מקרי עבודה זרה, דאמרין ב"השחט" (חולין מ, א): הא דאמר ליה הא דאמר לגדא דהר, השחוט לשם הורא לא מיקרי ובחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף - משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניהו לענין אסורין, עובדיהם מיהא עבודה זרה קרי ליה ולעבודה זרה מיכוני, דהוה דומיא דמחבר בפרק בתרא. עד כאן לשונו. והקשה רבינו חם לפירוש זה, דכיון דלא מיקרי עבודה זרה ותקורבון מותרת, אם כן אמאי יענשו עובדיהם בסיף? הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לרבינו תם, דרביא עבודה זרה מיקרו ותקורבון אסורה, ולכן עובדיהם בסיף. והא דדרשין "ולא ההרים אלהיהם" קאי א"אבר תאבדון", כלומר שאין צריך לעקור ההרים. והא דאמרין ב"השחט" דכיון דאמר ליה אינו קרי ובחי מתים ואינו אסור

היינו כששחוט רחוק מן ההר, שאין אין מתכוין לשם עבודה זרה, וקורב לפירוש זה מצאתי בפירושים אחרים דרש"י, וזה לשונו: ומה שעליהם, כגון אם ציפוס זהב וכסף, אסור, שנאמר "לא תחמוד כסף זהב עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינוהו לא מיתסר, גזירה דמחבר, גזירה דמחבר היא שהיא תלוש שעליהם בתלוש של שאר עבודה זרה, דכתיב: "לא תחמוד כסף זהב עליהם" על כל מה שהם עובדים משמע. ועל כרחו צריכין אנו לפרש דלא מקרי עבודה זרה, דאמרין ב"השחט" (חולין מ, א): הא דאמר ליה הא דאמר לגדא דהר, השחוט לשם הורא לא מיקרי ובחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף - משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניהו לענין אסורין, עובדיהם מיהא עבודה זרה קרי ליה ולעבודה זרה מיכוני, דהוה דומיא דמחבר בפרק בתרא. עד כאן לשונו. והקשה רבינו חם לפירוש זה, דכיון דלא מיקרי עבודה זרה ותקורבון מותרת, אם כן אמאי יענשו עובדיהם בסיף? הא אין זה עובד אלהים אחרים לכן נראה לרבינו תם, דרביא עבודה זרה מיקרו ותקורבון אסורה, ולכן עובדיהם בסיף. והא דדרשין "ולא ההרים אלהיהם" קאי א"אבר תאבדון", כלומר שאין צריך לעקור ההרים. והא דאמרין ב"השחט" דכיון דאמר ליה אינו קרי ובחי מתים ואינו אסור

והבא

והבא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מפלגי - רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין, דקרי
 "נטעו ולבסוף עבדו" היבא שנטעו גרעין, אבל בנטעו אילן לכולי עלמא אסור.
 והבא קמפלגי בנטעו גרעין, דתנא קמא סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו
 תפיסת ידי אדם, ורבי יוסי הגלילי סבר שנטעו גרעין נמי אסור, דלא דמי להר שלא היה בו
 תפיסה כלל, אבל הכא היה בו תפיסה בשעת
 נטיעה, וכמו תשובות יש: ודא, דבי קאמר
 בסמוך: לרבנן "ואשריהם תשרפון באש" מבעיא
 ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך, אמאי לא קאמר:
 לאילן שנטעו אילן ולא גרעין? ועוד קשה,
 דאמרין גבי הגורם העובדים הזרעים ואת
 הירקות: דאמר לך מני, רבי יוסי ברבי יהודה.
 ופריך: ולקומח באילן שנטעו מתחלה לכך, ורבנן?
 ואמאי לא פריך: לקומח בנטעו אילן ודבר הכל?
 ועוד קשה, דאמר רב לקמן בפרקין: המשתתחה
 לבית אסור, לומר דאפילו בתלוש ולבסוף חברו
 אסור. והשתא מאי איריא דנקט בית? אפילו אילן
 נמי שהוא מחובר גמור אסור היבא דהוי דומיא
 לפריך: ולקומח באילן שנטעו מתחלה לחברו,
 ולשמעין אילן וכל שכן בית! לכן נראה לפרש,
 דרואי כשנטעו גרעין לכולי עלמא שרי, דאין זה
 תפיסת ידי אדם. והבא בנטעו אילן קמפלגי,
 דלרבנן אינו אסור משום תפיסת ידי כיון שלא
 נטעו מתחלה לכך, דהירשית הקרקע מובטלת
 התפיסה. והשתא נראה דנקט רב לקמן המשתתחה
 לבית, דאילו אילן כי האי גזנא, כיון שהוא
 מורשש בקרקע חשיב מחובר גמור. ואם התאמה:
 היכי מצא אמר רבי עקיבא דקרא אתא לסימנא
 בעלמא? אמאי לא הריש לקרא ד"כל עץ רענן"
 ולא עץ רענן אלהים? לאילן כשנטעו גרעין,
 דלכולי עלמא שרי? אי נמי, אף לפירוש רש"י,
 לאילן שעלה מאלו, דדברי הכל מותר בדפריש
 הוא לקמן בשמעתין גבי הצד השווה ויש לומר:
 דלדני לא צריך קרא, דרואי שרי, דלא נפק
 מכלל דרים כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם
 מעולם. ואף על גב דבתיב "גבעות" ולא אמרינן
 דלא נפקי מכלל הרים - לא קשיא, דאורחא
 דקרא הוא למיכתב הרים וגבעות בחדי הדדי.
ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו
 אסור - תימנא: מאי קאמר רבי יוסי הגלילי
 במתניתין: מפני מה אמר אסור? משמע שרצה
 לומר דתנן: הדין היה לנו להחזירה, והיא? הא
 לדידיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור
 אילן אפילו נטעו ולבסוף עבדו? ויש לומר: דהא
 דבעי מפני מה אשירה אסורה, לאו משום דהדעת
 נוטה להחזירה, אלא הכי קאמר: מפני מה אשירה
 אסורה יותר מדרים וגבעות, ואי לא דאיכא
 טעמא באשירה, הוה אמנא: גלי קרא דאילנות
 אסירי ודוא הדין הרים וגבעות, והוה אמנא דלא
 דרשינן "הרים אלהים". **הנח** ודרוק ואחר כך
 שרוף - מדרב יוסף לא נפקא, דהא א"תגדעון"
 וא"תשרפון סמך. דאי מ"זנתצתם" הוה אמנא
 דנח דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבעור
 מדלא כתיב בהו שריפה. אבל כיון דבאשרה
 חזונא שתי בעירות אמרינן נמי דהם ד"זנתצתם"
 קודם כיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה,
 לשון רש"י.

אמר

והבא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קמפלגי, תנא
 קמא סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו - מותר, ורבי
 יוסי הגלילי סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו - אסור.
 ממיא? מדרתני סיפא: מפני מה אשריהם אסורה?
 מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בו תפיסת
 ידי אדם - אסור; "וכל שיש בו תפיסת אדם" לאתווי
 מאי? לאו לאתווי אילן שנטעו ולבסוף עבדו? ואף
 רבי יוסי ברבי יהודה סבר: אילן שנטעו ולבסוף
 עבדו - אסור; דתניא: רבי יוסי ברבי יהודה אומר,
 מתוך שנאמר: "אלהיהם על ההרים" - ולא ההרים
 אלהיהם, "אלהיהם על הגבעות" - ולא הגבעות
 אלהיהם, שומע אני "תחת כל עץ רענן אלהיהם"
 - ולא רענן אלהיהם? תלמוד לומר: "ואשריהם
 תשרפון באש". אלא "תחת כל עץ רענן" למה ליה?
 - ההוא לכדרי עקיבא הוא דאתא; דאמר רבי
 עקיבא, אני אובין וארון לפניך: כל מקום שאתה
 מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם
 עבודה זרה. ורבנן, האי "ואשריהם תשרפון באש"
 מאי עבדי ליה? - מיבעי ליה לאילן שנטעו מתחילה
 לכך. ורבי יוסי ברבי יהודה נמי מיבעי ליה להכי!
 - הכי נמי - אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא
 ליה? - נפקא ליה מ"ואשריהם תגדעון", איזהו עץ
 שגידעו אסור ועיקרו מותר? הוי אומר: אילן שנטעו
 ולבסוף עבדו. - והא "ואשריהם תשרפון באש" קא
 נסיב לה תלמודא? - "אילו לא נאמר" קאמר: אילו
 לא נאמר "תשרפון באש", הייתי אומר: "ואשריהם
 תגדעון" באילן שנטעו מתחילה לכך, השתא דכתיב:
 "ואשריהם תשרפון באש", אייתר ליה "ואשריהם
 תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן, האי
 "ואשריהם תגדעון" מאי עבדי ליה? - לכדרי יהושע
 וזה קודמין לכיבוש ארץ ישראל, כיבוש ארץ ישראל
 קודם לביעור עבודה זרה. דתני רב יוסף: "ונתצתם
 את מזבחתם" וזהו, "ושפרתם את מצבתם" וזהו.
 וזהו סלקא דעתך? שריפה בעי? אומר רב הונא:
 ריוף ואחר כך שרוף. ורבי יוסי ברבי יהודה האי
 סברא מנא ליה? - נפקא ליה מ"אבד תאבדון",
 אבד ואחר כך תאבדון. - ורבנן? הא מיבעי ליה
 לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה. ורבי יוסי
 ברבי יהודה, לשרש אחריה מנא ליה? - נפקא ליה
 מ"ואבדתם את שמם מן המקום ההוא". ורבנן? -
 ההוא לכנות לה שם; דתניא, רבי אליעזר אומר:
 לשרש אחריה? תלמוד לומר: "ואבדתם את שמם".
 אמר

אילן שנטעו - שלא לשם אשרה, ולבסוף עבדו. דשמעיה לתנא קמא דאמר הרים
 וגבעות שרו - הוא הדין כל כיצנא בהן, שמחוברין ולא היתה תחילתו לעבודה זרה.
 ואיזו היא אשריה אסורה - שנטעו מתחילה לכך, דתפיסת ידי אדם אינו כלום אלא
 אם כן היא לשם עבודה זרה, אבל נטעו גרעין שלא לשם אשריה - אין זו תפיסת
 ידי אדם והאיל והחיה שעתא לאו דעתיה
 לעבודה זרה היה, וממעט ליה מ'תחת כל
 עץ רענן' ולא עץ עצמו. ורבי יוסי
 הגלילי למימר: אילן שנטעו גרעין אפילו שלא
 לשם אשריה, ולבסוף עבדו - אסור, דלא דמי
 להר, שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה,
 הילכך תוספתו ואמר, אבל עיקרו קודם
 שהשתתחה לו - מותר דשרי אשירה (מה)
 א. ממיא - שמעינן דרבי יוסי אסר אילן
 שנטעו ולבסוף עבדו. הא דמיאזר ותני: כל
 שיש בו תפיסת ידי אדם לאתווי מאי. תלמוד
 לומר ואשריהם תשרפון - ולקמן (מה, א)
 מפרש ממאי דבנטעו ולבסוף עבדו קא. רבי
 יוסי ברבי יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף
 עבדו אסור - מדקאמר דלא דרשינן "ולא עץ
 רענן אלהים". דאי קסבר אילן שנטעו
 ולבסוף עבדו שרי - לדרוש "תחת כל עץ
 רענן" ולמישריה, והכי איבעי ליה למיתני:
 מתוך שנאמר "ולא עץ רענן אלהים" שומע
 אני כל האשרות ומותרות תלמוד לומר
 "ואשריהם תשרפון" וגו'. לכדרי עקיבא -
 דכיון דלא מצית למיירשיה, דהא כתיב
 "ואשריהם תשרפון", מוקמינן ליה לסימנא.
 אבל קמאי למיעוטא דרשינן. גידועי - מה
 שהחליף אחרי כן, דקאמר: "תגדעון" - מכלל
 דעיקרו עזב בקרקע ויזנה ממנה. והא
 ואשריהם תשרפון באש נסיב - רבי יוסי ברבי
 יהודה תלמודא למלתיה. ולמיסר אילן שנטעו
 ולבסוף עבדו. בלשון "אילו לא נאמר" קא נסיב
 לה למלתיה. למיטע אילן שנטעו ולבסוף עבדו.
 והכי קאמר אילו לא נאמר ואשריהם תשרפון
 באש - לאילן שנטעו מתחלה, הייתי אומר:
 "ואשריהם תגדעון" למיטעיה הוא דאתי, אבל
 אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי - תלמוד לומר
 "ואשריהם תשרפון באש" לאילן שנטעו מתחלה
 לכך, ואיתר ליה "ואשריהם תגדעון" לאילן
 שנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן - דאמר: כל האילן
 מותר. האי ואשריהם תגדעון - שעיקר מונח
 בארץ, במאי אוקמי ליה? אי באילן שנטעו
 מתחלה לכך - בולה אסור מיבעי ליה לכדרי
 יהושע וכו'. גידועי זה לא להחזיר עיקרו, אלא
 שיגדעו מיד בביתם, ולאחר כיבוש יחפשו
 אחריהם לשרש ולבערם. גידועי עבודה זרה
 קודמין לכיבוש ארץ ישראל - בבניסותן גצטו
 לגדם מיד, ולאחר כיבוש ישרון אחריהם.
 והנה - מדלא כתב "שרוף" שריפה בעי - דהא
 אתי ליד תכלה. ועוד כתיב אחרינא: פסילי
 אלהיהם תשרפון. הנח - עד שתרדוק ותכלה
 את הגוים, ואחר כך שרוף. האי סברא מגליה -
 מדרב יוסף לא נפקא, דהוא גופיה א"תגדעון"
 וא"תשרפון קא סמך. דאי מ"זנתצתם" הוה
 אמנא דנח דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין
 צריך לבער מדלא כתיב בהו שריפה, אבל
 באשרה, כיון דחזוין בה שני ביטולין אמרינן נמי
 דהם ד"זנתצתם" קודם לכיבוש כתיב, ולאחר
 כיבוש בעי שריפה. ואחר כך תאבדון - אלמא
 יש שהוה הפסק בינתיים.

בית

גם הוא צריך את הפסוק הזה ללמד על אילן שנטעו מתחילה לשם
 אשירה שאסור בהנאה, ומניין ילמד לאסור אילן שנטעו ולבסוף
 עבדו. משיבה הגמרא: **הָיָי נָמִי** - אכן גם רבי יוסי ברבי יהודה
 לומד מפסוק זה לאסור אילן שנטעו מתחילה לשם אשירה, ואם
 תתמה **אֵלָא אֵילָן שְׁנִטְעוּ גִרְעִין וּלְבָסוֹף עֲבָדוּ מָנָא לִיה** - מנין לו
 שהוא אסור, יש להשיב **שֶׁנִּפְקָא לִיה** - שהוא לומד זאת מהפסוק
 (דברים ט) **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּגְדְּעוּן**, יש אשירה שאין צריך לשרופה כולה,
 אלא רק לגדוע אותה, כלומר שחלק ממנה אסור וחלק ממנה
 מותר, **וְאִיזְהוּ עֵץ שְׁגִידָעוּ** - שרק מה שגדל באילן לאחר שעבדו
 אסור בהנאה, **וְעִיקְרוֹ** - ועיקר האילן שהיה קיים קודם שעבדו,
 מותר בהנאה, **הָיָי אִמְרַי זֶה אֵילָן שְׁנִטְעוּ וּלְבָסוֹף עֲבָדוּ**.
 מקשה הגמרא: **וְהָיָי** - והרי את הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ**, **קָא**
נִסִּיב לָהּ תַלְמוּדָא - הזכיר רבי יוסי ברבי יהודה בדבריו, ללמוד
 ממנו שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, והוכיח מזה שאין לדרוש
 'ולא עץ רענן אלהיהם', ואין אמרנו שהלימוד הוא מ'זאשריהם'
 תגדעו'.
 מתרצת הגמרא: **'אֵילוּ לֹא נִאֲמַר' קָאָמַר** - רבי יוסי ברבי יהודה
 התכוין לומר שאילו לא נאמר הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן** לא
 הייתי יכול ללמוד מ'זאשריהם תגדעו' שלא לדרוש 'ולא עץ רענן
 אלהיהם'. ורק משום שנכתב הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן** נשאר לנו
 הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּגְדְּעוּן** לסתור את הדרשה ההיא. דהיינו, **אֵילוּ**
לֹא נִאֲמַר הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ** הייתי אומר שהפסוק
וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּגְדְּעוּן מדבר באילן שנטעו מתחילה לְכָד, והייתי מקיים
 את הדרשה 'ולא עץ רענן אלהיהם' להחזיר נטעו ולבסוף עבדו.
הַשְׁתָּא - אולם עתה דבתיב **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ** לאסור אילן
 שנטעו מתחילה לשם עבודה זרה, **אֵימַר לִיה** - נשאר מיותר
 הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּגְדְּעוּן** לאסור אילן שנטעו ולבסוף עבדו, ואם כן
 אין אפשרות לדרוש את הדרשה 'ולא עץ רענן אלהיהם'.
 שואלת הגמרא: **וְרַבְנָן** הסוברים שאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר
 כל האילן גם מה שצמח בו לאחר שעבדו, ואילו שנטעו מתחילה
 נלמד לאסור מ'זאשריהם תשרפון', **הָיָי** - הפסוק הזה **וְאֲשִׁרְיָהֶם**
תִּגְדְּעוּן שמשמעו רק לגדוע את ענפיו, והגוע ישאר בארץ, **מָא**
עֲבָדִי לִיה - מה ילמדו ממנו.
 משיבה הגמרא: לרעת רבנן ה'גידוע' שנזכר בפסוק לא בא להחזיר
 את העיקר בהנאה, אלא הם דורשים את הפסוק **לְכַדְרֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן**
נֹוֹי. דָּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹוֹי, נצטוו ישראל שגידועי עבודת בוכבים
 קודמין לביבוש ארץ ישראל, אבל עדיין לא יבערו לגמרי, וביבוש
 ארץ ישראל קודם לביבוש עבודת בוכבים, שרק לאחר כיבוש הארץ
 יבערו לגמרי את האשירות בכל מקום שהם.
 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה כדברי רבי יהושע בן לוי:
דִּתְנֵי רַבִּי יוֹסֵף בְּבִרְיָא, נאמר (דברים יב) **וְנִתְצַתְּ אֶת מִזְבְּחֹתָם**
וְהָתַח וְאֵל תִּשְׂרַפְּם, שלא נאמר לשרפם. וכן נאמר (שם) **וְשִׂפְרָתָם**
אֶת מִצְבְּוֹתָם והתח ואל תשרפם, שלא נאמר לשרפם.
 מקשה הגמרא: **וְהָתַח** סלקא דעתך - וכי תעלה על דעתך שיניחו
 את המזבחות והמצבות ולא ישרפם, הלא עבודה זרה שריפה בעי,
 שנאמר (דברים יב) **פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ**, ומסתבר שכשם
 שמצוה לשרוף את הפסילים, כך מצוה לשרוף את המזבחות
 והמצבות, כדי שלא יכשלו בהם בני אדם.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא**, הכוונה היא שתתוך את מזבחותם
 ותשבר את מצבותם ולא תשרפם עוד, אלא דרוף אחר עובדי
 עבודה זרה ותכלם, ורק אחר כך שרוף אותם.
 מקשה הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי יְהוּדָה הָיָי שְׂרִיפָה גְדִיעַת**
 האשירות קודמת לביבוש הארץ **מָנָא לִיה** - מנין לו. מתרצת
 הגמרא: **נִפְקָא לִיה** - הוא ילמד דין זה מהפסוק (דברים יב) **אֶבֶר**
תִּחְלִיחַ אֶבֶר, תכבוש ואחר כך תאבדו.

וְהָיָא - וכאן במשנתנו לימדנו תנא קמא שהרים וגבעות הנעבדים
 מותרים בהנאה, הוא הדין לכל דבר הדומה להרים וגבעות,
 והיינו שהוא מחובר לקרקע, ולא היה חיבורו לקרקע לשם עבודת
 כוכבים, ועבדו לו, אינו נאסר. **וְכָאֵילָן שְׁנִטְעוּ** על ידי שתילת גרעין
 באדמה, שלא לשם עבודה זרה, **וּלְבָסוֹף** כאשר צמח עֲבָדוּ לשם
 עבודה זרה **קָמִיפְלֵי**, ונחלקו האם אילן כזה דומה להרים וגבעות,
 ומותר בהנאה, או אינו דומה להם ונאסר בהנאה.
תֵּנָא קָמָא קָבַר שְׂאֵילָן שְׁנִטְעוּ גרעין ולבסוף עֲבָדוּ מוֹתֵר ואינו נאסר,
 לפי שהאילן מחובר לקרקע ולא היתה בו תפיסת יד אדם, ודינה
 כדין הר שאינו נאסר. **וְרַבִּי יוֹסֵף הַגָּלִילִי קָבַר שְׂאֵילָן שְׁנִטְעוּ** גרעין
 ולבסוף עֲבָדוּ, אמנם עיקר האילן, שהיה קיים בשעה שעבדו, לא
 נאסר, אך ענפי האילן שצמחו לאחר שעבדו, אסור ליהנות מהם.
 ואף שהאילן מחובר לקרקע, מכל מקום נטעת הגרעין נחשבת
 לתפיסת יד אדם, ולכן אין האילן דומה להר, והוא נאסר. גם
 לדעת תנא קמא וגם לדעת רבי יוסי הגלילי, האשירה שציוותה
 התורה לשרופה, היא אילן שנטעו גרעין לשם עבודה זרה, שנאסר
 כולו, וכן אילן שנטעו אילן, כלומר על ידי נטיעת ייחור של אילן
 אחר באדמה, שלא לשם עבודה זרה ולבסוף עבדו, שכיון שזו
 עבודה זרה שנעשתה בידי אדם, נאסר כל האילן.
 שואלת הגמרא: **מָמָא** - כיצד למדת מדברי רבי יוסי הגלילי
 שאילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו אסור. משיבה הגמרא: **מִדְּקִתְנֵי**
בְּסִיפָא של המשנה בדברי רבי יוסי הגלילי, **מִפְּנֵי מַה אֲשִׁירָה אֲסוּרָה**
מִפְּנֵי שֵׁשׁ כֹּה תִפְסֹת יָדִי אָדָם, וכל שיש בו תפיסת יד אדם אסור.
וְיֵשׁ לְשֹׂאוֹ לְכָל שֵׁשׁ כֹּה תִפְסֹת אָדָם אֲסוּר, **לְאֵתוּי מָא** - מה בא
 לרבות, **לְאֵוֹ לְאֵתוּי** - האם לא בא לרבות אילן שנטעו גרעין ולבסוף
 עֲבָדוּ שנאסר.
 הגמרא מביאה תנא נוסף האוסר באופן זה: **וְהָיָי רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי**
יְהוּדָה קָבַר שְׂאֵילָן שְׁנִטְעוּ גרעין ולבסוף עֲבָדוּ אֲסוּר. **דִּתְנֵי, רַבִּי יוֹסֵף**
בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מתוך שנטעו גרעין, **וְכָאֵילָן שְׁנִטְעוּ** על התרים'
 ודרשו חכמים 'ולא התרים אלהיהם', וכן נאמר **וְאֲלֵהֶם** על
 הנקעות' ודרשו חכמים 'ולא נקעות אלהיהם', ללמד שלא חלים
 דיני עבודה זרה על הרים וגבעות, האם שומע אני מכאן, שגם את
 המשך הפסוק **תִּתֵּחַ כָּל עֵץ רִעְנָן אֲלֵהֶם**, יש לדרוש 'ולא [עץ]
רִעְנָן אֲלֵהֶם' ללמדנו שאילן שנעבד, מותר בהנאה, תלמוד לומר
 - מלמדנו הכתוב, **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ**, שאילן שנעבד ונעשה
 אשירה נאסר בהנאה וחיוב שריפה.
 מדברי רבי יוסי ברבי יהודה ניתן להוכיח שהוא סובר שאילן
 שנטעו ולבסוף עבדו, אסור. שאם לא כן, מדוע הוא מוצא סתירה
 בין הפסוק **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ** לבין הדרשה 'ולא עץ רענן
 אלהיהם', הלא יתכן לומר שהדרשה באה להחזיר אילן שנטעו
 ולבסוף עבדו, והפסוק שמחייב אשירה בשריפה, עוסק באילן
 שנטעו מתחילה לשם אשירה.
 מקשה הגמרא: **אֵלָא** שאם כך, הפסוק **תִּתֵּחַ כָּל עֵץ רִעְנָן לְמַה לִּי** -
 מה בא ללמדנו. מתרצת הגמרא: הפסוק **ההוא**, **לְכַדְרֵי עֲקִיבָא** הוא
דָּאָתָא - בא ללמדנו כפי שביארו רבי עקיבא. **דָּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** אני
אֲבִין אפרש את דבריך ואֲדִין בהם לְפָנֶיךָ, שכוונת הפסוק ללמד
 את בני ישראל, שכל מקום שאֵתָא מוֹצֵא הָר גְּבוּה וְנִבְּחָה נִשְׂאָה וְעֵץ
רִעְנָן דַּע שֵׁשׁ שָׁם עֲבֹדַת בּוֹכְבִּים, ועליך לבערה.
 שואלת הגמרא: **וְרַבְנָן** החולקים על רבי יוסי הגלילי וסוברים
 שאילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו דינו כדין הר שנעבד ומותר,
הָיָי - הפסוק הזה **וְאֲשִׁרְיָהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ** מָא עֲבָדִי לִיה - מה
 לומדים ממנו. משיבה הגמרא: **מִפְּנֵי לִיה** - הם צריכים את הפסוק
 הזה ללמד על אילן שנטעו גרעין מתחילה לְכָד - לשם אשירה
 שחובה לשרופה.
 שואלת הגמרא: והלא **רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי יְהוּדָה נָמִי מִיפְּנֵי לִיה לְהָיָי** -

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה חיים אלעזר שי

שלום וברכה!

... במש"כ ע"ד חלזון ותכלת בהנוגע לפועל עתה בציצית - הרי ידוע אשר הרעישו ע"ז והתנגדו לזה, וגם ע"פ נגלה, גדולי עולם בעת יצא חידוש זה מראדזין. וגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ני"ע לא הסכים על החידוש בשו"א. ואין אתה תח"י מכתבו בזה. אבל זכורני שמביא שע"פ קבלה יהי ענין התכלת רק לעת"ל. ואנו אין לנו אלא דברי כ"ק אדנ"ע. ועיין ג"כ סוכה לב, סע"ב: ר"א הוה **מהדר** כו' הואיל ונפיק מפומי דר"כ.

במש"כ במשנה סוף עדיות ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה - יעוין זח"ב צה, ב.

ב"ה, י"ג תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מעש"ק שלח וכבקשתו אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לאותן הענינים אודותם כותב, ויהי רצון שיבשר טוב בזה.

ובמ"ש אודות קופת השנה, ונסתפק כיון שתורם זה עתה באמצע השנה, איך הענין בזה,

לפלא שאלתו, שכנראה לא ראה השיחה בהנוגע לצדקה זו בה מבואר הענין שהוא ע"ד המבואר במס' שקלים (רפ"ב) אודותה מזכיר, שהיו תורמים גם על העומד לגבות, ז. א. ובפשוטו, שנכלל בעניני צדקה אלו מראש השנה אף שאין בזה מעלת הזריזות, כמבואר ענינה בכ"מ ובאגה"ק לרבנו הזקן סי' א"ך.

במה שמזכיר דא"ג שהשתדל לצמצם בזמן אכילה וכו' בודאי למותר לעוררו על דברי הרמב"ם (הל' דעות רפ"ד) דהיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא, כיון שרואים זה גם במוחש, שכשאין בריאות הגוף בשלימות מבלבל הוא לעסוק בתורה ומצות כדבעי, וק"ל.

בטח יודע מפרשת חג הגאולה ד"ב וי"ג תמוז גאולה רבנו נשיאנו ראש ישראל, והשתתף או ישתתף בהתועדויות בקשר עם ימי סגולה אלו, ובטח מקיים הוא תקנות בעל השמחה הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בשמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יד מְשַׁמֶּרֶת עַמּוּ שְׁתוּלִין אוֹתָהּ עַם לִתְּתָהּ בָּהּ שְׁמֵרִים לְסַנֵּן וּמוֹתָחִים פִּיהָ לְכָל צָר 19 - חָשׁוּב עֲשִׂית אֶהְלֵ, וְאֶסוּר לְנִטּוֹתָהּ וּלְמִתְחָהּ אִם הִיָּתָה תְּלוּיָה עִם הַשְּׁמֵרִים מִבְּעוֹד יוֹם 20. וְאִם עַל פִּי שְׁנֵי בָּלֵא מַחֲצוֹת אֵינוֹ אֶסוּר מִשּׁוּם אֶהְלֵ 21 - כָּאֵן אֶסְרוּ 22, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, מִשּׁוּם זְלוּל שְׁבֶת 23. אֲבָל מִתֵּר לְתוֹלָתָהּ וּלְמִתְחָהּ כְּדִי לִתֵּן בָּהּ פְּרוֹת אוֹ שְׂאֵר דְּבָרִים 24, אוֹ אֶפְלוּ כְּדִי לְסַנֵּן בָּהּ יוֹן וּמִים צְלוּלִים, שְׁמִתָּה לְסַנֵּן בְּשֶׁבֶת 25, וְאֵין כָּאֵן זְלוּל שְׁבֶת כָּלָל:

חלק ב, סימן שטו, דברים האסורים משום אהל בשבת, סעיף יד:

ביאורי הלכה

(א) גג שנעשה להאחיל נאסר משום אוהל ממש, (ב) גג שלא נעשה להאחיל אבל יש לו מחיצות ואסור משום שדומה לאוהל אלא אם כן עושה בשינוי, (ג) גג שלא נעשה להאחיל ואין לו מחיצות ואין מקום לגזור משום אוהל, ומכל מקום אסור לעשותו והחשיבוהו לעשיית אוהל כי עשיית גג זה היא דרכו בחול ולעולם לא נעשה לצורך שבת וממילא הוא זלול שבת 101. [פד] זלול שבת – מתיחת המשמרת במקרים מסויימים נחשבת למעשה של עשיית אוהל 102, וכשיש זלול שבת אסור כל מתיחה שבמקרה אחר נחשבת כעשיית אוהל, אף אם בנידון דידן אינו אוהל 103. [פה] שאר דברים – שאין צריכים סינון. [פז] לסננים בשבת – הראוי לשתיה ללא סינון – מותר לסננו בשבת.

עח] משמרת – שק בד כעין גרב רחבה בראשה וצרה בתחתיתה שמכניסים לתוכה את השמרים על מנת לסנן מתוכם את היין שזב אל הגיגית שתחת המשמרת. עט] שתולין אותה – תולין את המשמרת על מוט אופקי באמצעות חבל או רצועה המחוברים לראש המשמרת.

פ] לכל צד – אף שהיא תלויה כבר, כיון שהמשמרת עשויה בד הרי ראשה שמוט ונכפפת ונקפלת, ורגילים למתוח את שפת ראשה לכל הצדדים עד שתהיה מתוחה וראשה פתוח, והרי זה דומה לפריסת אוהל שהיה מקופל 99.

פא] מבעוד יום – אבל בשבת אסור ליתן שמרים במשמרת משום בורר 100.

פב] משום אוהל – אלא אם כן נעשה להאחיל.

פג] כאן אסרו – נמצא ג' דרגות בגג שאינו קבוע:

צינונים והוספות

שיש בו סרך מלאכה (נפק"מ לדוגמא לעיל סי' רצט סט"ו, או לעניין אמירה לנכרי שיש יותר מקום להקל בעובדין דחול ללא סרך מלאכה (ראה שו"ת מגדנות אליהו סי' נא)). 102) לו היה עושה להאחיל ולהגן או אם היו מחיצות יורדות משפת המשמרת היתה המתיחה נחשבת לעשיית אוהל (וכפי שמצינו במתיחת העור שעל כסא של פרקים שנחשב כעשיית אוהל אם יש לו מחיצות, ולא התירו אפילו שזו מתיחה בלבד אלא מפני שאין כוונתו להאחיל). 103) בתה"ד ס"ק יג: ועיין בהרב ז"ל, דכפי הנראה ארכבי אתרי רכשי (א.ה. שילוב של אוהל ועובדין דחול), דהא דאסור במשמרת עשיית גג... היינו דכיון שיש בה שמרים הוי כעובדין דחול. ע"כ. והביאור הוא שנחשב כעובדין דחול מפני שמצינו שמתחת שפת המשמרת נחשבת כפעולה ומעשה, ולולא הייתה נטיית מתיחת המשמרת נחשבת כעשיית אוהל באופנים מסויימים לא היה מקום להחשיב זאת כ"עובדין" כלל וממילא לא עובדין דחול.

99) למתוח כאן היינו במובן של לשטוח, לפרוס דבר מקופל או מקומט, ע"ד 'שוחטן בחמה' (שבת כב, ד) וכיון שבלה"ק אין מילה מדוייקת לכך הביא רש"י (קלז ע"ב ד"ה תולין) לעניין זה מצרפתית עתיקה את המילה X, ואין למילה זו שום קשר למסננת וכיו"ב כפי שטעו בכ"מ.

100) כדלקמן סי' שיט סי"ב: המשמר שמרים, דהיינו המסנן במשמרת, הרי זה תולדת בורר... או תולדת מרקד.

101) משמע קצת שמשום זלול שבת לבדו לא היה נאסר כיון שלא תולה את המסננת (כמובא לגבי דין המשמרת ביו"ט שאז נראה כאילו מתכוונן למלאכה), ועוד שהשמרים כבר מונחים שם וממילא אין כאן אפילו הכנה לדבר איסור, ונאסר משום שיש בו גם סרך מלאכה שמתעסק בעשיית גג עד שהחשיבוהו לעושה אוהל וכדלהלן הערה קג (וגם אם היה מקום לאסור משום זלול שבת גרידא (כפי שאסרו בכ"מ עיין קצוה"ש סי' קמו דף קב ואילך), מכל מקום זלול שבת שאין בו סרך מלאכה אינו חמור כמו זלול שבת

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות קריאת שמע ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן נט דין ברכה ראשונה ביוצר:

ג' יש לומר מעריצים ומקדישים וממליכים הכל במ"ם ולא בנו"ן כי כל נוסח הברכה הוא לשון מקרא ולשון מקרא הוא במ"ם ולא בנו"ן (ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר בנו"ן):

ד' ברכות אלו של קריאת שמע הש"ן מוציא את הרבים ידי חובתן אפילו מי שהוא בקי ואינן דומות לתפלה שאין הש"ן מוציא אלא מי שאינו בקי לפי שהתפלה בקשת רחמים היא וצריך כל אחד לבקש רחמים על עצמו אם יודע משא"כ בברכות אלו וכיוצא בהן.

ומכל מקום אינו מוציא אלא ש"ן את הצבור דהיינו כשיש שם ט' השומעים ועונין אמן אבל כשאין ט' שומעין יחיד הוא ואין יחיד מוציא את היחיד אפילו מי שאינו בקי אלא בברכת הנהנין וברכת המצות וכיוצא בהן משאר כל הברכות חוץ מברכת קריאת שמע וכל ברכת השחר שהן ברכות שבח והודאה ונתקנו לאמרם בפיו או שישמע אותן ברוב עם שהיא הדרת מלך כשט' שומעין מאחד ועונין אחריו אמן וברכת המזון אע"פ שהוא ג"כ ברכת הודאה על העבר מכל מקום כיון שהוא ברכת הנהנין הקלו בהן.

ומכל מקום הואיל וברכות קריאת שמע הן ארוכות אין לסמוך על שמיעתן מהש"ן אפילו בציבור כי שמא יפנה לבבו באמצע הברכה לדברים אחרים ולא ישמע מהש"ן לכן יש לומר כל הברכה בנחת עם הש"ן ואז אע"פ שיפנה לבבו (ויקרא מקצתה בלא כוונה) יצא (שהכוונה אינה מעכבת בדיעבד אלא בפסוק ראשון של קריאת שמע ובברכה ראשונה של תפלת י"ח).

ויותר למהר לסיים הברכה קודם שיסיים הש"ן כדי שיענה אמן אחריו כמ"ש בס' נ"א ויש אומרים שאחר סיום ברכת הבוחר בעמו ישראל באהבה לא יענה אמן שלא להפסיק בין קריאת שמע לברכה שלפניה כמו שאסור להפסיק בין כל דבר מצוה או דבר הנאה שמברכין עליו להברכה שלפניו ויש אומרים שעונין אמן גם אחר ברכה זו ואין חשש במה שמפסיק בינה לקריאת שמע לפי שברכות קריאת שמע אינן דומות לשאר ברכות המצות שהרי אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות קריאת שמע אלא ברכות בפני עצמן הן ותיקנו לברך אותן קודם קריאת שמע וכן המנהג פשוט במדינות אלו כמו שיתבאר בסימן ס"א:

~ יום שני ~

ה' אם טעה הש"ן בברכת יוצר בענין שצריך לעמוד אחר

תחתיו אם טעה קודם קדושה הרי זה העומד תחתיו צריך לחזור לראש הברכה כמו בטועה בברכת התפלה וכמ"ש בס' קב"ו ואם טעה לאחר שענו הציבור קדוש בו' לא יתחיל מראש הברכה מפני שעניית קדוש חשובה כסיום ברכה לענין זה ומוהאופנים הוא כמו ראש ברכה אחרת וכן עניית ברוך כבוד בו' הוא כמו סיום ברכה לענין זה ולא ברוך הוא כמו ראש ברכה אחרת לפיכך אם טעה באופנים יחזור ויתחיל זה שתחתיו מוהאופנים ואם טעה מלאל ברוך נעימות ואילך יחזור ויתחיל לאל ברוך בו':

ו' יש אומרים שאין לומר אור חדש בו' לפי שצריך לומר מעין פתיחה וחתומה סמוך לחתימה וזה אינו מעין פתיחה וחתומה לפי שחכמים סדרו הברכה על אור המתחדש בכל יום ולא על אור העתיד להתחדש ויש מיישבים המנהג לומר שהיא מעין פתיחה וחתומה לפי שיוצר אור זהו האור שברא הקב"ה בו' ימי בראשית וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא ועל אור זה נאמר והלכו גוים לאורך וזהו שאומר אור חדש שחדש בו' ימי בראשית עתיד הקב"ה לחדש לנו:

חלק א' סימן ס דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כוונה:

א' ברכה שניה נחלקו חכמים בפתיחתה יש אומרים אהבה רבה ויש אומרים אהבת עולם אהבתנו בו' והגאונים הבריעו לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם וכן נוהגין במדינות אלו.

ולמה אין ברכה זו פותחת בברוך מפני שהיא סמוכה ליוצר אור ודי לה בברוך שביוצר אור:

~ יום שלישי ~

ב' הברכות אינן מעכבות את קריאת שמע שאם קראה בלא ברכותיה יצא ידי חובת קריאת שמע וחזור וקורא הברכות בלא קריאת שמע שברכות קריאת שמע אינן כברכות שאר מצות שאין מברכין אותן אלא עובר לעשייתן שהרי אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות את שמע וכמו שנתבאר בס' נ"ט ואעפ"כ טוב לחזור ולקרות קריאת שמע עם הברכות ואם לא חזר וקרא לא הקריאת שמע ולא הברכות יצא ידי חובת קריאת שמע בין יחיד שעשה כן בין צבור:

ג' סדר הברכות אינם מעכבות שאם הקדים שניה לראשונה יצא ידי חובת ברכות ואע"פ שהשניה אינה פותחת בברוך וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מכל מקום כיון שנתקנה סמוכה לחברתה אף כשקורא אותה בפני עצמה אין בה שם ומלכות בפתיחתה:

בכוונת הענין לפיכך כיון שלא הצריכו לחזור ולקרות מפני חסרון כוונת הענין לא הצריכו גם כן לחזור מפני חסרון כוונה לצאת כי מה בצע שיחזור לדבר בלי לב ודי במה שהצריכו לקרות בכל יום שעל ידי כן יבא גם כן לקבלה בלב ברוב הפעמים שהרי לכתחלה הצריכו כוונה אלא שאם אירע מקרה שלא נתכוין לא הטריחו לחזור.

אבל להאומרים שמואחבת ואילך הוא ג"כ מן התורה צריך כוונה לצאת בכל מה שהוא מן התורה אבל כוונת הענין די בפסוק ראשון לדברי הכל בדיעבד:

~ יום חמישי ~

חלק א סימן סא דין כמה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע:

א לכתחלה צריך להזהר ולקרות כל הג' פרשיות של קריאת שמע בכוונה באימה ויראה ברתת ובויעה כדרך שבני המדינה קורין פרוטגמא שמשגר להם המלך דהיינו כתב המלך על בני מדינתו שהם עומדים על רגליהם וקורין אותן באימה ויראה וברתת ובויעה וקריאת שמע היא פרוטגמא של הקב"ה לעמו ישראל ולא הטריח עלינו הקב"ה לקרותה מעומד אלא בלכתך בדרך אך צריך עכ"פ לקרותה באימה ויראה:

ב וצריך שתהיה בעיניו כפרוטגמא חדשה שלא שמעה מעולם וזהו שאמר הכתוב אשר אנכי מצוך היום כלומר בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ולא כמו שכבר שמע דבר אחד הרבה פעמים ששוב אינו חביב אצלו בכתחלה:

ג בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וחסרו ג' תיבות להשלים רמ"ח כנגד אבריו של אדם שכל הקורא קריאת שמע כתיקונה כל אבר נוטל תיבה אחת ומתרפא בה לכן נוהגין שהש"ץ חוזר ואומר ה' אלהיכם אמת בקול רם ובוה כל אדם יוצא הואיל ושומעין מפיו של ש"ץ ג' תיבות אלו.

וכל הצבור כשקורין לעצמן בלחש אומרים אני ה' אלקיכם אמת וממתינים על הש"ץ ואח"כ מתחילין ויצב ואינן חוזרין ואומרים אמת שכל האומר אמת אמת בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים כאלו אומר שמע שמע שמע שמשתיקין אותו אם לא שהה כלל בינתיים כמו שיתבאר ואף אם שהה קצת אין לכפול לכתחלה בלי הפסק תיבה אחרת בינתיים אבל אם רוצה כל יחיד לחזור עם הש"ץ ה' אלהיכם אמת אין איסור בדבר מאחר שמפסיק בין אמת לאמת בתיבת ה' אלהיכם.

והש"ץ יש נוהגין שלא לומר אמת כשקורא בלחש לעצמו שאם יאמר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת בקול רם יהיה רמ"ט תיבות ויש נוהגין לומר אמת גם בלחש שלא להפריד בין ה' אלקיכם לאמת ואמת השני אינו מן המנין אלא נוסח ברכת אמת ויצב הוא:

ד זכירת מעמד הר סיני ומעשה עמלק ומעשה מרים ומעשה העגל הן מצות עשה של תורה וגם זכירת שבת יש אומרים שמצותה בכל יום וטוב לזכרן אצל קריאת שמע שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה וקרבנותו להר סיני לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם עד שימחה זרעו להודות לך הנה לא נברא אלא להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים וזכרתם את כל מצות ה' זו היא שבת ששקולה כנגד כל המצות ומעשה העגל יש מי שאומר שיזכור כשאומר (ליחדך) באהבה ולא כאותה שעה שעשו את העגל שלא היה באהבה עם הקב"ה:

~ יום רביעי ~

ה כל המצות צריכות כוונה לצאת ידי חובה בעשיית אותה מצוה ואם עשה בלא כוונה לצאת ידי חובתו אלא כמתעסק בעלמא או לכוונה אחרת ולא לשם אותה מצוה לא יצא ידי חובתו מן התורה ויש אומרים שמצות אין צריכות כוונה ואף המתעסק יצא בדיעבד והלכה כסברא הראשונה במה דברים אמורים במצות של תורה אבל בשל דברי סופרים י"א שהלכה שא"צ כוונה ויש חולקין כמו שיתבאר בס' תע"ה וקריאת שמע היא מן התורה וצריכה כוונה לדברי הכל.

ואף להאומרים שאפילו מצות של תורה א"צ כוונה מכל מקום בקריאת שמע צריך כוונת הלב שיכין מה שהוא אומר בפיו ולא אמרו שאינו צריך כוונה אלא בכוונה לצאת ידי חובה אבל צריך כוונת הענין כלומר שלא יתרחק בדברים אחרים כדי שיקבל מלכות שמים בהסכמת הלב ואינו דומה לשאר מצות שהן מצות עשייה וכל שעשה מצוה אע"פ שלא כיון לה הרי קיים מצות עשייתה אלא שאין זה מן המובחר וכ"ש אם כיון לצאת אע"פ שהתרחק בה באמצע בדברים אחרים יצא לדברי הכל אבל קריאת שמע ותפלה שהן קבלת עול מלכות שמים או סידור שבחים אינו בדין שיהיה לבבו פונה לדברים אחרים.

וכל זה בפסוק ראשון של קריאת שמע שהוא שמע ישראל שהוא עיקר קבלת מלכות שמים וכן בברכה ראשונה של תפלה אבל מואחבת ואילך אין הכוונה מעכבת בדיעבד ואפילו היה קורא בתורה או מניה הפרשיות אלו בעונת קריאת שמע יצא ידי חובתו אף על פי שלא נתכוין לצאת ידי חובתו והוא שנחכוין בפסוק ראשון (מפני שעיקר קריאת שמע אינה אלא פסוק ראשון בלבד שהוא מן התורה והשאר שתיקנו חכמים לא הצריכו כוונה אלא לכתחלה אבל אם קרא השאר בלא כוונה א"צ לחזור ולקרות בין שקרא בלא כוונה לצאת בין שלא בכוונת הענין.

ואף להאומרים שאף מצות של דברי סופרים צריכים כוונה לצאת מכל מקום בקריאת שמע כיון שאינה מצות עשה אלא קבלת מלכות שמים ועול מצות שהוא דבר התלוי

ויש לו להפסיק בינו לבין שאר דברים:

~ יום שישי ~

ד' ומי שאינו קורא קריאת שמע בצבור עליו נאמר וחסרון לא יוכל להמנות אלו ג' תיבות שחסרו לו ממנין רמ"ה.

ואעפ"כ יש לו קצת תקנה לכיון בט"ו ווי"ן שבאמת ויציב יש מפרשים כוונה זו שט"ו ווי"ן עולין צ' והן כנגד ג' שמות הוי"ה שכל אחד עולה כ"ו וד' אותיותיו הן ל' ויש מפרשים שט"ו ווי"ן עולין צ' ועם הקריאה הרי צ"א כמנין השם בקריאתו ובכתיבתו וכאלו אמר ה' אדנ"י אמת.

ויש אומרים תקנה אחרת לקורא ביחיד שיאמר אל מלך נאמן שמע וגו' וג' תיבות אלו משלימין מנין רמ"ה והן במקום אמן שיש לענות אחר הבהור בעמו ישראל באהבה כי אמן ר"ת אל מלך נאמן ומכל מקום כשקורא בצבור לא יאמר אל מלך נאמן רק יאמר אמן אחר הש"ץ כשמסיים הברכה וכן נוהגין במדינות אלו:

ה' נוהגין לקרות פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה ונוהגין ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין:

ו' כל המאריך בדל"ת של אחד מאריכין לו ימיו ושנותיו וגם לא יחטוף בחי"ת אלא יאריך בה קצת כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ שז' רקיעים והארץ כמנין חי"ת ולזה רמז החטוטרט שבאמצע הגג של חי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם אבל בדל"ת צריך להאריך יותר כדי שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם וא"צ להאריך יותר מכשיעור זה ויש נוהגין להמות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות:

ז' צריך להדגיש בדל"ת שלא תהיה כרי"ש ולא שיקראנה בדגש שהרי אין בה דגש אלא שיטעימנה בפה יפה וכל שכן שלא יפה עושים המדגישין ומאריכין יותר מדאי ונראה כאלו הד' נקודה בשו"א ומה שאמרו להאריך בד' של אחד לא אמרו להאריך ולמשוך בקריאת הד' שהרי כל אות שבסוף התיבה ואין נקודה תחתיה היא נחמפת לגמרי אלא יאריך במחשבתו להמליכו בד' רוחות בקריאת הד' ואחריה בטרם שיתחיל ברוך שם.

ואף מי שאינו מאריך בד' של אחד יש לו להפסיק מעט בין אחד לברוך כי עיקר קיבול מלכות שמים הוא בפסוק ראשון

~ שבת קודש ~

ח' האומר שמע שמע משתקין אותו מפני שנראה כמקבל עליו שתי רשויות והוא שאומר כל הפסוק וחזור ואומר שנית אבל אם כופל כל תיבה מגונה הוא אבל אין משתקין אותו שאין זה דומה למקבל עליו שתי רשויות אלא כמתלוצץ ויש אומרים להיפך שכשכופל כל תיבה משתקין אותו וכשאומר כל הפסוק ושונה אותו אין משתקין אותו אבל מגונה הוא ולדברי הכל אין משתקין אותו אלא כשאומר בצבור ובקול רם אבל לכתחלה אסור בכל ענין אפילו לקרות כל הפרשה ולחזור ולשנותה מיד אלא א"כ כשקורא קריאת שמע על מטתו שמותר לו לקרות קריאת שמע כמה פעמים כדי להשתקע בשינה מתוך קריאת שמע ויש מי שאומר שגם בזה יש ליזהר מלומר פסוק ראשון ב' פעמים וראוי לחוש לדבריו אבל מה שיש נוהגין לומר שמע בכל פעם שאומרים ועבור בסליחות אין בזה שום חשש שכיון שמפסיק הרבה בינתים לא נראה כמקבל ב' רשויות:

ט' האומרים באשמורת בסליחות וביום הכפורים בתפלת נעילה ב' פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמדן שלא יאמרו שהרי לדברי הכל עכ"פ מגונה הוא ויש אומרים גם כן שמשתקין:

י' ה' הוא האלקים שאומרים בתפלת נעילה ו' פעמים מנהג כשר הוא שמשבחים אותו שדר למעלה מז' רקיעים ואין לחוש בכפולתו לב' רשויות שהרי מצינו שהוכפל במקרא גבי אליהו ויאמרו (כל העם) ה' הוא האלקים וגו':

יא' יש אומרים שיש ליזהר שלא לענות אמן אמן משום ב' רשויות ויש אומרים שאין חשש שהרי דוד אמר אמן ואמן ואין לחלק בין אומר בוא"ו לאומר בלא ווא"ו וכן עיקר:

יב' מה שנוהגין לומר ג' פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בסיום תפלת נעילה אין לחוש משום ב' רשויות שלא חששו אלא בשמע ישראל שהיא עיקר קבלת מלכות שמים אבל כשאמרו שמע ישראל פעם אחת אין לחוש בכפולת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לב' רשויות שהרי עונין אותו על ה' אחד שבשמע ישראל:

~ 'לקוטי תורה' פרשת דברים - הפרשה החסידית ~

ציון במשפט תפדה

הַיָּה פְּתִיב (דברים ג, 1): "יְהִי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי

"צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה"¹ (ישעיהו א, 10):

1. [עין רבות משפטים, פרשה ל', ובפרשה עקב, גבי "נשמר כל הקסד"].

"ברוך אתה ה'" – הוא מדרגה גבוהה יותר מבחינת ההודאה.

ולחבין זה, ומהו "הודאה"? כי "מודים חכמים לרבי מאיר" – לפי שמוחלקים תחלה, ואיך שייך לומר פן נגדו יתברך?

אך כי אנו שוכני מטה אומרים שהבריא הוא יש מאין: ששמים וארץ "ושמי השמים" – דבר היש הנראה לעינינו, ומה שלמעלה – הוא האין. אבל אצל יתברך הוא בהיפך מן מה שנראה לעינינו, כי "כולא קמיה כלא ממש חשיב". וכל מה שלמטה הוא יותר כלא וכאין, והוא יתברך הוא היש האמיתי.¹

ועל זה אנו אומרים "מודים אנחנו":

שאנו מודים שהאמת הוא כמו שהוא בידיעתו יתברך. וכל אחד ואחד מישראל יש בו בחינת הודאה זו. אך עם כל זה, ההודאה הוא מרחוק. דהיינו שבפעמים אינו אצל וסמוך לזה שמודה, אלא בבחינת אמונה שהיא בחינת עמדה ומקרה. ולכן "גנבא אפוס מחתרתא – רחמנא קריא". הרי שמאמין ביכולת רבונו של עולם כו'.

אבל ברכה הוא גילוי. וכמו: "ושמעאל בני, ברכני!" וכן "ברוך ה' [...] מן העולם ועד העולם כו'" (תהלים קו, מח), שנמשך מן העולם דאיתפסא עד העולם דאיתגליא.

והיינו על ידי "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום כו'" (דברים ו, י), שעל ידי מצות ותורה ממשכים גילוי בפש. (וכמו שכתוב בספרי: "שמותוך כך אתה מכיר את מי שאמר – והיה העולם"). ומתחלה צריך להיות "ואהבת כו'", שעל ידי זה אחר כך בשמונה עשרה ברכות והמשכות "ברוך אתה ה' כו'", היינו שפין בחינת הודאה לבחינת ברכה הוא בחינת אהבה כו'.²

ב והנה כדי שיבוא לבחינת "ואהבת", הוא על ידי התבוננות "שמע ישראל", ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

מצוה היום, פירוש: קאי על כל יום, כי "בכל יום יהיו בעיניך כחידשים". אך איך יבא לזה שיהיה כן? ויובן בהקדים:

כי הנה תכלית ירידת הנשמות מלמעלה, שהיו שם מקודם ששת ימי בראשית. כי המלאכים שנתהוו במעשה בראשית ב"רוח פיו"³ יתברך – יש אומרים בשני, ויש אומרים בחמישי – "ועוף יעופף כו'" (בראשית א, ב) – "ועוף זה מיכאל כו'". אבל הנשמות שנמשכו מבחינת מחשבה, היו קודם ששת ימי בראשית. וכמאמר ר"ל: "כמי נמלך? בנשמותיהן של צדיקים". ולא צדיקים לבד, אלא בדרכיב (ישעיהו ס, כא): "ועמך בולם צדיקים". וירידתן בגוף הוא צורך עליה.

ולחבין ענין העליה, מאחר שגם בלאו הכי "עלו במחשבה", הנה יש לכאן פירוש "נשמה שנתת בי טהורה היא כו'". והוא תחלת התפלה, גם קודם ל"אשר יצר", כמו שכתוב בגמרא פרק בתרא ודרכות, דף ס', עמוד ב': "כי מתער משנתיה אומר: אלקי, נשמה שנתת בי טהורה היא כו'". פירוש:

"טהורה היא" – מבחינת "טהירוניאלה".

ואחר כך "אתה בראתה" פירוש "בריאה" – היינו יש מאין,

עד "נפחתה בי" – התלבשות הנשמה בתוכיות הגוף להחיותו.

"ואתה משמרה" – שלא תצא מהגוף, והוא בבחינת מקרה.

וכך אור אינסוף ברוך הוא – 'סובב כל עלמין', ו'ממלא כל עלמין'. ולא שסובב מלמעלה, רק שבכל אחר ופנה הוא ממלא – פהתלבשות החיות בהנבא, וסובב מלמעלה – בבחינת שמירה שלא יפסוק החיות ויצא כו'.⁴

והנה "כל זמן שהנשמה בקרבי, מודה אני" – שכל אחד ואחד יכול להודות לה. אבל אחר כך צריך להיות

נתן לפניכם היום ברכה" (דברים יא, כו), שהוא בחינת ראיה, בחינת ביטול כו'. עיין שם.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת", בענין לבא, מבחינת קריעה לבחינת השתתאות, והשתתאות הוא בחינת ביטול, והוא בחינת שמונה עשרה כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "השמים כסא", ולכן הממוצע ביניהם הוא בחינת אהבה.

1. "ברוך ה' שמים נעשו. וברוך פיו כל צבאם" (תהלים לג, י).

2. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "לבבתי אחתי".

3. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה". וסוף דבור המתחיל "כי תשמע בקולי").

4. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות", מענין "אמנותי וקחי".

5. (ועיין מה שנתבאר בענין "ברכה", בדבור המתחיל "ראה אנכי

פירוש:

וזהו "מרב כל" (דברים כח, מז), פירוש: למעלה מעולם
הבא הנקרא "כל"¹⁰. ולכן יהיה "ואהבת" [כל נפשך]
(דברים ג, ח), במסירת נפש, ולא מסירת הגוף בלבד.
והתכלית – להמשיך אין סוף ברוך הוא ה'פוכב' –
למטה. והיינו על ידי תורה ומצוות.

וזהו שכתוב: "והיו הדברים האלה אשר אנכי" – מי
שאנכי" – עצמותו ותבניתו,

"מצד" – לשון התקשרות, ולא מבחינת "שם כבוד
מלכותו" ותבניתו.

"היום" – דוקא, ולא "למחר בעולם הבא", שאינו רק
ל"קבל שכרם".

ובהתבוננו בזה, "בכל יום יהיו בענין פחדים
ממש", כיון ש"היום", בעולם הזה – הוא שייך
להמשיך מבחינת עצמותו ומהותו ותבניתו. מה שאין בן
ל"מחר בעולם הבא" כו'.¹¹ ולכן נקראו המצוות "רמ"ח
אברים", רמ"ח המשכות החיות מהרצון העליון, כמשל
האבר שיש בו גיד מהמזח שמתלבש בו הרצון להפנותו
כפי שרוצה בו.

וזהו "ואהבת" להיות "הני"ה אלוקיך" – גילוי אלקות
בשני חללי לבד: חלל השמאלי – מדרות על שהוא
משוקע בעניני עולם הזה וריחוקו מה', וחלל הימני
– "שמחה של מצוה" כו', "ישמח ישראל בעושרו" (תהלים
קמב, ב) – הן המצוות שנתלבשו בעשיה¹².

וכל שתהיה המדרות יותר מההעדר, אזי יהיה אחר
כך יתרון השמחה מהגילוי אור אין סוף שעל ידי
המצוות¹³.

ואף שאין תגילוי עתה, לעתיד יהיה תגילוי. וזה
שכתוב: "זרע צדקות ומצמים ישועות"; "וישע ה"
(בראשית ד, ד) – שע"ה נהדרין. וברי זה כמו אדם שיש לו
תיבה מלאה אבנים טובות ומרגליות, שהוא שמח מאוד
בהם אף שאינו רואה אותם כי הם סגורים בתיבה :

ג אך כל זה הוא כפי שצריך להיות, אבל כשאנו בן,
והמדרות הוא מעניני עולם הזה בהעדרו ב"בני חיי,
מוזני"; וכן השמחה היא משלימותו בהם, וזה בחינת

כי הנה הבריא הוא יש מאין, פירוש: כמו שכתוב
"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". שפחית מלכותו
מה שנקרא "מלך" עליהם, שאינו בחינת עצמיות – הוא
המחיה כל עולמות עליונים. ו"ומשלתך" (תהלים קמה, יג),
הוא למטה מבחינת המלכות, שהוא מושל בעל-כרחו
שלא בטובתו, והוא חיצוניות מדת מלכותו ותבניתו –
הוא "בכל דור ודור" (שם), שיש דורות שהיו רשעים
כמו דור המבול כו', שלא קבלו עול מלכותו ברצון, ואף
על פי כן נמשך להם חיות רב מבחינת "ממשלתך" כו'.

והנה כל העולמות עליונים – גוועדן תחתון שהוא
תענוג נפלא מעולם הזה, עד שאמרו רז"ל: "מוטב
דלדייניה כו'", וגוועדן עליון, ויש עוד עליות לאינסוף –
כולם נהנו רק מבחינת מלכותו ותבניתו.

ולכן נקרא הבריא יש מאין, כי התהוות הנבראים
הוא מבחינה שהוא כאן ואפס, שאינו רק בחינת זיו
והארה ממנו ותבניתו, והוא בחינת ומדת מלכותו ותבניתו.
וגם זאת אינה מתלבשת בתוכיתם, רק עומד עליהם
מלמעלה בבחינת מקיף⁸. וכמשל המלך אשר שמו נקרא
עליהם.

אך הנה, כל זה הוא מצד סדר השתלשלות והתהוות
העולמות עליונים. אבל בעולם הזה, על ידי תשובה
ומעשים טובים יוכל להמשיך גילוי עצמות אין סוף
ברוך הוא ממש.

ועוד זאת ישים אל לבו:

שבעולם הבא אי אפשר לעלות רק בהדרגה: כפי
הקלע, וגיהנם, גוועדן תחתון, נהר דיגור, גוועדן עליון
כו' – כמשפט הראוי. לפי שהוא מבחינת 'ממלא'. אבל
בעולם הזה יכול להשתנות מן הקצה אל הקצה מיד
כרגע. עד שלדינא: "המקדש את האשה עלימנת שהוא
צדיק גמור – מקודשת, אפילו הוא רשע גמור, שמה
הרהר תשובה כו'". והיינו מפני שיש הארת ה'פוכב'.

ומפסע זה אמרו רז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה
ומעשים טובים בעולם הזה כו'".⁹

11. וענין בפרשת פינחס על פסוק "צו את כו'".

12. וענין ב'ספר של בינונים', סוף פרק ל"ד.

13. (וענין בדבור המתחיל "אסרי לגפן". ובדבור המתחיל "בהעלותך". ובדבור
המתחיל "מנורת זָהָב" ה"ל).

7. וענין בפרשה ראה, על פסוק "אחר".

8. עין בפרשה בלק על פסוק "מי מנה".

9. "ומלך חיי העולם הבא".

10. (ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מנורת זָהָב").

לפא כו"י¹⁹.
והנה, בבחינת "ציון" כתיב: "כי שם צוה ה' את
הברכה" (בְּחַלִּים סִמֶּן קל"ג, ג'²⁰). הרי שבחינת ומדרגת
ברכה הנ"ל, והוא פנימית-הלב שלמעלה מבחינת אהבה
– זהו בחינת "ציון"²¹.
ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "לכבדני", בפירוש
"ברוך" – שיש בו שני פירושים כו'. וב' פירושים ההם
זהו ענין ברוך, וענין ברכה.
והנה, "אורייתא מוכמנה נפקת" הוא בחינת "ברוך".
לכן "ציון" שהוא בחינת ברכה – "במשפט תפודה",
דהיינו על ידי הלכות התורה כו'.
ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "רני ושמחי" בענין
מה שכתוב גבי יוסף ו"יקראו לפניו אברהם" (בראשית מא,
ג') – שהוא גם כן בחינת "ברוך", ו"ברכה" – מבואר
ב"לקוטי תורה" (להאריך ל) פ'רשת ויצא: ציון גימטריא
יוסף כו"י²².
ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "מי מנה", בענין
מעלת המשכה שעל ידי עסק התורה, ומשם יובן גם כן
ענין "ציון במשפט" דוקא "תפודה" – שהוא עסק
התורה, "ושביה – בצדקה" – עיין שם²³ :

גלות הניצוץ אלהי בתוך נפש-הבהמית, "כרחל לפני
גוֹזִיָּה כו"י¹⁴ (ישעיהו נג, י).
ועל זה כתיב "ציון במשפט תפודה":
"ציון" – לשון סימן, "אנא סימנא כו"י¹⁵. והיינו
בחינת פנימית-הלב, ואהבה המבטעות, ואהבה פנימיות
המסותרת בלב איש ישראל¹⁶. וגם היא בגלות.
ו"תפודה במשפט" היינו הלכות. כתרגומו על פסוק
(בראשית מ, יג) "במשפט הראשון" – "בהלכתא קדמייתא".
והיינו כמה שאמרו רז"ל: "אין הגליות מתכנשות אלא
בזכות המושגיות, שנאמר (הושע ח, י): 'גם כי יתנו בגוים
כו"י". כי ה"תורה – אור"¹⁷ (משלי ג, כג).
ו"ושביה" – ב' חללי הלב, שהם שבויים ממש. כי
המרידות שהיתה ראויה להיות על ריחוקו מה', עתה
נהפוך הוא על חסרוני העולם-הזה; וכן השמחה שהיתה
ראויה להיות מן המצות – היא מתאוות עולם-הזה,
והרי זה בשבויים ממש. מה שאין כן בחינת "ציון" שאין
בחינה זו בלעומת-זה¹⁸.
והמה יפרו "בצדקה" – רחמנות על העני. ומדה
בגדר מדה: "רחם עלינו, ותן בלבנו בינה" ו"בינה –

שנתבאר בבאור על פסוק "אחת היא יונתי", בענין "בכל מאדך". וכן פירש
האריז"ל, הובא בספר "זהר הקדוש" (דף קכ"ב, א'): שבחינת ציון הוא
בחינת "מפעמים קראתיך כו" (תהלים קל, א). והובא דבריו בספר "הדלת
מלך" סימן קנ"ו.
22. ועיין בפ'רשת בשלח (דף נ"ה, עמוד ב') על פסוק "בשוב ה' ציון" (ישעיהו נב,
ח). ובפירוש הרמ"ז שם. ובפ'רשה במדבר (דף קי"ח, א'), על פסוק (תהלים קבת,
ה) "יברך ה' מציון".
וענין "ושביה בצדקה": יש לומר, על פי מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושמתי כדכד",
בענין וצדקה תרומם גוי' (משלי יד, לד). ועל פי מה שנתבאר סוף דבור המתחיל
"ועתה יגדל נא כח כו", גבי "בחסד ואמת יכופר עון כו". עיין שם. ועיין מה
שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויעש דוד שם" – ב"אגרת הקדש".
23. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מה טובו", גבי "התשובה השלישית והוא
על ידי התורה כו"

14. (עין לעיל על פסוק "אלה מסעי").
15. ורבי שמעון בר יוחאי אמר וזה חלק א', רכ"ה, א': "אנא סימנא בעלמא"
ואני סימן בעולם].
16. (ועיין בדבור המתחיל "כי תצא". ועל פסוק "רני ושמחי בת ציון כו").
17. (ועיין על פסוק (שמות כא, א'): "ואלה המשפטים כו' לקניהם" –
לבחינת פנימיותם כו'. עיין שם).
18. (ועיין על פסוק "חלליל").
19. ועיין ב"אגרת הקדש" על פסוק "זורע צדקות". והנה מעשה הצדקה
שלום".
20. וכמו שקטוב באדרא זוטא (דף רצ"ו, ב'). ודף רצ"ג סוף עמוד ב'). ובפ'רשת צו
(דף ל"א, א').
21. ועיין מה שנתבאר מענין "פנימית-הלב", בדבור המתחיל "ביום
השמיני שלח", שעל זה נאמר (תהלים קלמ, ה): "וקדם צרתני". ועיין מה

ב.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

בפנימית דגבו' דיצחק בלי הברלה כלל לפי שלא היה ניכר בחי' הסינים ופסולת בגבו' דקדושה כלל בפ"ע מצד התכללותם בפנימי' דגבו' והיו לאחדים ממש וכמשל המצרף לכסף שקודם ההתוך הסינים מעורבים ומתכללי' בטוב ומובחר בלתי ניכרים לפסולת כלל ואחר גמר ההתוך במצרף שיוצאים הסינים מובדלי' בפ"ע וניכרים יותר והטוב שנעשה ברור מכל סוג בתכלית במעלה הרבה מכמו שהיה בראשונה בחיותו מעורב עם הסינים יחד וכן במשל המסנן יין משמרוי. וכח"ג יובן שאחר הבירור דגבו' דקדושה יצאו גבו' קשות דעשו הנק' סינים נבדלים בפ"ע אבל קודם הבירור היה נכלל בגבו' דקדושה וז"ש רישא דעשו בעטפוהי דיצחק ממש כו' וגם כאן יובן עד"ז בבחי' החכ' דאברם שקודם הבירור היו בחי' אחוריים וחצוניות דלוט גי' מ"ה דחכמה כלולים באור הפנימית דאבא ומתאחד בו ממש וזהו וילך אתו לוט אתו עמו ממש (והוא בחי' יש דחכמ' כמו ראיית איש חכם בעיניו כו' (משלי כו, יב) שמוזה מסתעף גבו' קשות דלוטין וקללות כנ"ל) בהתאחדות והתכללות אחת כמו הסינים שבכסף קודם שבאו בהתגלות בהברלה בפ"ע כו' ואחר שנברר הפנימית דחכמה דמ"ה העליון מן החצוניות והסינים אמר אברם אל לוט הפרד נא מעלי אם השמאל כו' שלא ילך בחי' החצוניות עם הפנימית בתערובות אלא אם הימין להרחיק החצוניות דחכמה דמ"ה דקדושה כו' (מצד שהיה מריבה בין רועי לוט עם רועי אברם מפני בחי' תערובות טו"ר בחסדים עליונים כו') שנמשך ביותר לחצוניות ואחוריים כו' וז"ש והכנעני והפרזי או בארץ שמקבלים החצונים בארץ כנען קודם הבירור דשם כ"ן כו' וזה היה ענין הבירור בין פנימית לחצוניות כדי שיוברלו הסינים דלוט בפ"ע בעשו שיצא מיצחק (אבל ישמעאל שגולד מאברם ממש לא הפרידו מעמו אדרבה בקש עליו לו ישמעאל יחיה לפניך אע"פ שהיה גם הוא מבחי' המותרות דחסדים דקדושה כו') וזה שהפריד לוט כדי שלא יעבור עמו בארץ כנען שהוא חלקן של אברהם להיות ששם לא יומשך רק מבחי' הפנימי' דקדושה לכד וזהו ויסע לוט מקדם כו' אברם ישב בארץ כנען כו' ואחרי הפרד לוט מעמו אמר לו שא נא עיניך כו' כי את כל הארץ אשר כו' קום התהלך בארץ כו' שלא יתערב זר בתוכה לאחר שנפרד לוט וישב בערי הכנען וז"ש ויאהל אברם כו' וד"ל:

(גו) וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. פי' מיד שנתן לו ה' כח לצאת מן ההעלם דבחי' ח"ס הנ"ל הנק' שכל הגעלם מכ"ר כנ"ל תיכף הלך אברם בכח הזה דוקא מבחי' ההעלם שבעצמות ונתגלה אורו למטה בעולם דאצי' להוסיף אורות ויח"ע בגלוי מן ההעלם וז"ש וילך אברם כו' (ומ"ש כאש' דבר אליו ה' היינו שהלך רק כאשר דבר אליו ה' שלא נטה ימין ושמאל רק כפי שהוא באור אמתת עצמות המאציל כנ"ל בפ"א אז ראה כו'). וילך אתו לוט. פי' לוט הוא גי' מ"ה והוא בחי' אחוריים דשם מ"ה דאברם כידוע דאברם אבר מה לאחר שנפרד לוט מעמו וכמ"ש וח' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו כו' ותחלה קוד' שנפרד לוט היה כלול באברם דקדושה כמו שבחי' האחוריים וחצוני' מפל ונכלל בפנימית ויוצא עמו יחד כו' וזהו וילך אתו לוט בבחי' אחוריים דשם מ"ה ממילא ומאיליו כו'. ובאור ענין לוט היינו בחי' הסינים ופסולת דחכמה דקדושה' שנק' אור אבא בכלל ואב רם נק' ח"ס כמו שהחכמה בבחי' אין ומ"ה ממש ולוט הוא בחי' החצוניות וסינים שבחכמה והוא בחי' גבורות קשות שמסתעפים מכח הדין שבחכמ' כו' וע"כ נק' לוט לוטין וקללות. וע"ד דוגמא ממה שאנו רואים במי שמדקדק בעומק החכמה במדת הדין יותר ימצא החוב גם להרשיע את הצדיק וכו' והוא ענין הסתעפות הגבור' קשות דת"ח כענין חויה דרבנן (שבת קי, א) שכועס ביות' כנחש דלית לי' אסוותא כו' וכמ"ש כמ"א כענין נחש הנחשת דמשה וגם כאן מיד שיצא בחי' החסד דאברם דבחי' ח"ס כנ"ל יצא ונטפל אתו לוט בחי' אחוריים דאבא (שהוא בחי' גבו' דחכ' החיצונית) וז"ש וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר כו' וגם כענין הצווי לאברם לצאת מן ההעלם לגלוי וילך אברם כאשר כו' שהוא בחי' אור פנימית אבא מיד יצא וילך אתו לוט שנטפל לצאת גם בחי' אחוריי' דאבא יחד עם בחי' הפנימי' וזהו שלא נברר ונברל עדיין הפנימית מן החצוניות כי היה הכל בתערובת יחד בלי הברלה כלל ע"כ אמר וילך אתו לוט כו':

(גו) ויובן ד"ז ע"ד שאמ' בזהר ביצחק ועשו דרישא דעשו בעטפוהי דיצחק כו' פי' עשו איש שעיר והוא אדמוני מבחי' גבורות קשות שגופל מבחי' מותרות ופסולת דגבור' דיצחק דקדושה שנק' פחד יצחק כידוע וקודם שנברר הפנימית דגבו' דיצחק מן החצוניות היה שרש עשו נכלל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

גשמי עדיין אלא שע"י הארתם במל' מתהווה הזמן שיהי' שייך לומר מלך מלך וימלוך כנ"ל והנה ששה מדות הנ"ל הם שרשי' לשית אלפי שני דהאי עלמא שממדת החדש מתפשט חיות אלף שנה וכן ממדת הגבו' וכמ"ש כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול ר"ל יום מו' ימים דאצי' שהם ו' מדות הנ"ל הם חיות אלף שנה. והנה שרש ומקור ו' מדות הנ"ל הוא מן החכמה ולכן נק' שי"ב ע"ש התמשכותם מהחכמה הנק' ראשית וידוע מ"ש מחדש בכי"ו מע"ב שששה ימים שהם ששה מדות שבכל שבוע מתחדשי' וגמשי' בכל שבוע מהחכמה כי כל שבת הוא שביטה ועלייה בלמעלה מהזמן ואח"כ בו' ימי החול חוזרים וגמשי' ששה מדות הנ"ל מהחכמה ולכן אין יום דומה לחבירו כי בחי' חסד זה שביום א' דהיום לא הי' מעולם וכן בשאר כל הימים. אמנם עכ"ז התחדשות זו היא רק בחי' פרטי' שיום זה הוא ד"מ חסד שבחסד שבחסד בו' אבל בכלל הם רק ששה מדרגות הנ"ל דשי"ב וכן השבת הוא שבת בראשית רק שמתחדשי' להמשך באופני' שוני' מידי שבוע, ומעם הדבר יובן עד"מ מבשרי אחזה מן השכל יומשך לזכות במדות שכלל פעמי' באופן זה ופעמי' באופן אחר והכל א' בשרשו וכן לחוב במדת הגבורה. ואמנם שכל וסברא חדשה לגמרי יוליד חדשות במדות חו"ג באופן חדש שלא הי' מקודם לגמרי, וכמ"כ יובן למעלה שחוב"ב ת"ר מוליד' ששה מדות הנ"ל שהם ששת ימי המעשה מאא"ס המצומצם בחו"ב וגם שנתחלקו לכמה פרטי' פרטי' דכל ימי השבוע דשית אלפי שני דהוי עלמא כללותם בשרשם באצי' הוא רק בחי' ומדרגה א' ולכן כל שבת הוא שבת בראשית ממש רק שהוא מפרטי' פרטיות אבל באלף הו' יאירו מוחי' חדשי' לגמרי בחו"ב דאצי' מה שלא הי' מקודם לגמרי והוא בחי' עצמות אא"ס שבחו"ב ולא כאשר כבר הוא מצומצם בהם בראשי' האצי' והו' שיאמרו לע"ל כי אתה אבינו כו'. ולכן נק' המל' המקבלת מששה מדות הנ"ל בשם עתה שהוא ל' הוה ופירושו רגע קטנה שיפול עליו ל' עתה משא"כ כשימושך זמן מה לא הי' שייך ל' עתה כי הי' בו ג"כ עבר ועתיד והוה, אבל עתה אינו אלא רגע קטן שבה יתכן ל' עתה כלומר זו הרגע, ולגבי א"ס ב"ה הנה כל ימי עולם ושית אלפי שני שהם ו' מדות הנ"ל הנמשכי' מהמל' הוא רק כמו רגע קטן מאחר דשית אלפי שני שהם ו' מדות הנ"ל

הללויה. מה שהקדים תחלה שם ו"ה. הוא משום כי עיקר תכלית השבחי' הוא להוציא המדות דאצי' בגילוי אור בהשפעה ממש כנ"ל והרי ידוע שיש ניקה גם לחיצוני' במדות דאצי' כשמתפשטי' בבי"ע כענין המאמר ריש' דעשו בעיטפי' דיצחק כי מותרי הגבו' דעשו ויצא' מנבו' דקדושה וכן מותרי החסד' דישמעאל מאברהם איש החסד וכמ"ש במ"א ולהיות שצריך שלא יקבלו גם החיצוני' ניקה אור מן הקדושה האלקי הנה לזאת עיקר הכוונה בהילול ושבח הנ"ל הוא דווקא בבחי' חו"ב שבמדות הנק' י"ה כי השבירה בו' מלכי' הי' רק בבחי' המדות אבל לא כנ"ר כידוע וכמ"ש ימותו ולא בחכמה וגם ממעם שבחי' חו"ב הם קרובי' יותר לבחי' הארת אא"ס כי אין התלכשות אא"ס אלא בחכמה מצד שבחי' הביטול הוא בחכמה כו' והכל ענין וטעם א' הוא שמחמת זה א"א לחיצוני' לקבל ניקה מן המדות כי לא יגורך רע כתי' וזהו פי' הללויה שהקדים תחלה להמשך מוחי' דא"א שמלובשי' במדות דאצי' וד"ל:

ואחר שהקדים הילול והמשכת מוחי' דא"א הנק' י"ה שבהם ועל ידם מגיע השפע לקדושה לבד ולא לחיצוני' אמר אח"כ הללו עבדי ה' כלומר כל סמ' דקדושה המה יהללו את כללות שם הוי' בשלימות כי כבר חזק בריחי שעריהם שלא יהי' לזרים חלק ונחלה אתם ע"י המשכת שם י"ה תחלה כנ"ל:

יהי' שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. הנה המל' נק' עתה עת ה' כי שרש הזמן מתחיל בה כמ"ש בלק"א ח"ב בענין מלך מלך וימלוך ולכן נקראת ג"כ חיי שעה, והנה ה' מקבל מו"ו כמ"ש בזהר להיות כי אע"פ שהויות הזמן הוא ממדת מל' שרשו ומקורו הוא מויו מדות דו"א שהם המקורות לשי"ב כידוע שביום ראשון האיר מדת החסד במל' ועל ידו נבראו אור ומים ובוים ב' מדת גבו' וע"י נברא הרקיע כו' אלא שבוי"ו מדות הנ"ל אינו זמן גמור רק נק' סדר הזמן והוא מ"ש במדרש מלמד שהי' סדר זמנים קודם לכן וכמ"ש במ"א שענינם רק מאחר שנאצלו ששה מדות אלו ע"כ יש קדימה ואיחור שמתחלה נאצלה מדת החסד וכשהי' צ"ל אצי' הגבו' שהיא הפכי' להחסד ע"כ הי' צ"ל הפסק מהתפשטות אצי' החסד שאל"כ הי' הכל חסד ולא מציאות אחר כלל וכן עד"ז מגבו' לת"ת כו' והפסק זה הוא נק' סדר הזמן שהוא קדימ' ואיחור כדוגמת הזמן עם שאין שם זמן

ע' שרים ע"ש בארוכה, ועפ"ז יתפרש ג"כ הפסוק הזה יחי שם ה' מבורך מעו"ע כי נת"ל שענין קריאת ההלל הוא להמשיך האור מהעלם אל הגילוי והיינו מי"ם הגנוזות הנ"ל הנק' שמות וההמשכה הזו הוא עד בחי' מל' סופא דכל דרגין דאצי' כידוע דנתחב"ם ואח"כ אומר עוד יהי שם הנ"ל מבורך ומתגלה מן המל' הנק' עתה ועד עולם ר"ל שיומשך בבי"ע ג"כ לנשמות ומלאכים ולנשמות שבעוה"ז בגופות כי עיקר כוונת האדם צ"ל להמשיך גילוי אלהות בנפשו בפרט ובכל עולם בכלל כידוע:

הנמשכי' במל' הם רק בחי' ומדרגה א' ממדרגות הרבות שיוכלו להסתעף מאא"ם שבחו"ב כנ"ל: והנה כתיב ועתה יגדל נא ביד רבתי ביגדל כו' ונת' במ"א שכוונת מרע"ה להגדיל בחי' המל' הנק' עתה ע"י שיומשך לה מיו"ד רבתי בחי' ח"ם שהוא למעלה מחכמה הגלויה שממנה נמשכי' המדות הנ"ל ובחי' המשכת יוד רבתי הוא הנק' כח אדני כלומר עיקר כח ומקור דש' אדני זוה"ע איש"ר בכל כחו דהיינו המשכ' בחי' שמו הגדול מל' דא"ם במל' דאצי' ועי"ז נמתק' כל הדיני' וקורעי' לו גז"ד של ע' שנה שהוא יניקת

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ועשית חג שבועות (א)

מלמטלמ"ע אז אח"כ רצון יראיו יעשה כנ"ל. והקיום על השבועה הוא בחי' התומ"צ, שזוהו מ"ש חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה שקאי' על תומ"צ, כי התורה היא ג"כ שבע שהם שית סדרי משנה ותושב"כ שהם שבע, וגם חמשה חומשי תורה נחלקים לו' ספרים כי פסוק ויהי בנסוע הארון הוא ספר כפ"ע, וכמו"כ המצות הם ג"כ שבע, כי אף שיש בדרך פרט תר"ך מצות תר"ך עמודי אור פי' עמוד הוא מה שמחבר הגג עם הארץ כך ענין המצות הם מחברים אוא"ם ב"ה בנש"י, אך הנה בד"כ הנה על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, כך יש לפעמים במצות שהם ז' כי ארז"ל בא ישעי' והעמידן על שש ובא חבקוק והעמידן על אחת שהיא צדיק באמונתו יחי', ובחי' אחת זו דאמונה היא גם בישעי' לכד השש מצות הרי ז' והיינו שהתומ"צ הם קיום על השבועה כו'.

ומעתה יובן ג"כ ענין שבעה שבועות תספר לך וחג השבועות, כי כמו שבדרך פרט יש בכ"י שבע ביום הללתיך כך הנה יש בחי' שבע בכללות השנה, והיינו כמו שיש בחי' שבע בעולם ונפש כך יש בבחי' שנה, וזהו ענין ספח"ע, כי הנה העומר הי' משעורים מאכל בהמה והנה החיות שבמרכבה הם בהמות וחיות פני ארץ פני שור ושעורה שעור הי' מאכל בהמה הוא בחי' החיות המחי' את המרכבה והיינו כאשר מתבונן איך שהמרכבה הם במלים כו' הנה עי"ז יתעורר בנפשו הבהמית ששרשה היא מפני שור שבמרכבה כו' שתהי' ג"כ בטל לאלקות, וגמצא כי ספח"ע הוא דוגמת ברכות ק"ש שהם בחי' שבע ביום שמבואר

ה) ולחבין פי' הב' משביעין לו' שבועה, היינו שפי' משביעין הוא שנותנין כח לנפש האדם שיוכל להתגבר על הנה"ב, כי הנה"ב הוא בחי' היצה"ר הוא קודם באדם מהנה"א כי לפתח חטאת רובץ ולכן אקדימי' טעניתא, לזה הוא הכח שנותני' להנה"א שמשביעין אותו תהי' צדיק שנותני' לו כח ושליטה על הנה"ב, הן אמת ששורש הנה"ב הוא ממקום גבוה מאד והוא מבחי' נקודים ששם הי' השבירה אבל בחי' הכח שנותני' להנפש שמשביעין אותו הוא מבחי' עקודים שלמעלה מבחי' נקודים, ולכן ע"י הכח הזה שנותני' להנה"א שהוא מבחי' עקודים יש כח ושליטה בנה"א על הנה"ב. ובוה יובן מה ענין השבועה הלא יש כמה מצות שחמורים משבועה וגם מהו שייך להשביע את הנפש על הגוף, כי פי' משביעין שנותנין כח להיות תגבורת נה"א על נה"ב.

ולמטה נעשה מזה משביעין לו' שובע, ע"ד מ"ש ומשביע לכל חי רצון, רצון יראיו יעשה, פי' כי אית רצון ואית רצון, אית רצון שע"פ טעם ושכל ואית רצון שלמעלה מן הטעם, והנה הרצון שבאדם הוא בחי' רצון שע"פ טו"ד שהוא מחמת ההתבוננ' כנ"ל בענין ז' הנערות הראויות לתת לה מבית המלך, ואית רצון שלמעלה מן הטו"ד. וזהו פי' משביעין לו' שובע שהוא רצון יראיו יעשה, שיעשה את הרצון של יראיו כמו בחי' הרצון שלמעלה שהוא למעלה מן הטו"ד, וזהו דוקא כאשר עיני כל אלף ישרו היינו ע"ד מי שטרח בע"ש יאכל בשבת כאשר יש לו תחלה ענין ז' נערות הראויות לתת לה מבית המלך דהיינו בחי' העלאה

בבכ"ו חג השבועות שהוא גילוי אנכי ה' אלקיך בבחי' גילוי אלקות למטה מבחי' אנכי מי שאנכי כו'. וכמו"כ הוא בד"פ בכ"י אחר ברכות ק"ש הוא בבחי' ק"ש שהוא שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד שידוע שהוי' אלקינו הוא קיבול על אנכי הוי' אלקיך וה' אחד קיבול על לא יהי' לך כללות עשה"ד.

בברכות ק"ש איך שהאופנים וחיות הקדש במלים ואומרים שירה כו', שהוא ג"כ בשביל לעורר את נה"ב שיבא לבחי' הביטול לאלקות, רק מפני שבחי' שבע שבבחי' שנה הוא על כללות השנה לכן הוא שבעה שבועות שכל בחי' מהשבע כלול משבע.

והנה כאשר השבע שבועות הם תמימות אז אח"כ הוא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ויהם כלב, ש"פ שלה, תרד"ע

מתחלשים המדות, וכן מי שהוא בעל מוחין יותר התפעלות המדות המה בחלישות יותר כו'. וכמו טבע מוחין דגדלות בבחי' מנוחה והתיישבות וכמו סבא דעתיהו סתים כחמר טב דשקט כו', וכ"ז הוא בדרך ממילא שהמדות מתבטלים לגבי אור המוחין כו'. ולכאורה א"מ מאחר שהמדות הן בבחי' תוקף האור לגבי המוחין מפני מה בהתגברות אור המוחין מתבטלים המדות ונעשים בבחי' חלישות כו', וגם איך המוחין פועלים ממילא שלא בדרך התלבשות שהרי המוחין הן או"פ כו', אך הענין הוא דזה שהמוחין פועלים חלישות בהמדות אין זה מהמוחין עצמן כ"א מהאור השורה בהמוחין, והיינו דבשכל יש בזה אור שלמעלה מהשכל בעצם כו', כי השכל שהוא כח פנימי והוא כח היותר נעלה שבנפש ה"ה כלי לאור הנפש דאור עצם הנפש שורה בתוכו כו', והאור הזה שיש בשכל שהוא למעלה מן השכל זהו שפועל חלישות המדות כו', ולכן עיקר ביטול המדות הוא מכח החכ' דוקא, דהנה כח הבינה הוא שמנהיג את המדות והיינו להיות התכללות המדות עפ"י הטעם והשכל כו' כמשית"ל, אבל ביטול המדות שזהו החלישות שלהם הוא מכח החכ' דוקא כו' וכמ"ש במ"א, והיינו לפי שהחכ' הוא בבחי' אין וביטול דעש"ז נק' בשם חכמה כח מ"ה וכמ"ש וחכ' מאין תמצא שהחכ' עצמה היא בבחי' אין כו', והביטול דחכ' הוא בבחי' ביטול עצמי וכמו במשה דכתי' בי' ונחנו מה בבחי' ביטול בעצם כו', וע"כ החכ' פועל הביטול בכל דבר כו'. ואמנם ג"ז מה שיש בחכ' בחי' הביטול זהו מפני שבחכ' מאיר מבחי' אין אמיתי שהוא בחי' עצמות אוא"ס כו', וכידוע דאוא"ס שורה בחכ' דוקא וכמ"ש בע"ח דאוא"ס מאיר בחכ' בקירוב מקום כו'. וע"כ החכ' היא בבחי' ביטול בבחי' מה וכמו מה פשפשת כו' בבחי' ביטול במציאות כו', אך דוקא חכ' היא

רנח) ואמנם עדיין צ"ל מאין בא החלישות בהמדות מאחר שבעצם הן בבחי' תוקף גדול מאין בא בהם החלישות להיות נולדים מן השכל ולחיות כלים אל אור השכל להתנהג ע"י כו', וא"א לומר שזה גופא נעשה ע"י השכל שהרי פעולת השכל היא בבחי' התלבשות דוקא, וכמשנת"ל פנ"א ההפרש בין הרצון והשכל דהרצון פועל בבחי' מקיף והיינו בבחי' כח ותוקף כו' והשכל פועל בבחי' פנימי דוקא מפני שהוא כח פנימי בעצם כו', והמדות כמו שהן בתוקף הרי אינם כלים לאור השכל ואיך אפשר להשכל לפעול בהם כו'. אך באמת אנו רואין דסיבת חלישות המדות הוא מן המוחין, שהרי התינוק מדותיו הן בתוקף וכשיגדל ומאיר בו אור השכל נעשים המדות בחלישות, הרי אנו רואין בחוש שזהו מפעולת המוחין שמחלישים את המדות, וגם זה אנו רואין שאין זה בדרך התלבשות מהמוחין שהרי מה שבגדול נעשים המדות בחלישות אין זה ע"י שמתעסק עם המדות להחליש כוחם כו', הן אמת דהתעסקות השכל עם המדות הוא בתחלה בהתגלות ותולדות המדות ובהנהגת המדות כו', אבל עצם חלישת המדות היות התגלות שלהם רק ע"פ השכל. והיינו שלא יתפעל בעצמו שלא ע"י השכל כו' אין זה ע"י התעסקות השכל רק לאחר שהם בבחי' חלישות או התעסקות השכל הוא בהנהגת המדות שזהו העיקר בהתכללות המדות מהמדה ההפכיות כו', וכמשית"ל פר"ס. אבל להיות חלישות המדות זה נעשה ע"י המוחין בדרך ממילא, דאור המוחין פועלים ממילא חלישות המדות כו', והראי' שגם הקטן שאין בו שום התעסקות מהמוחין בהמדות הרי המדות נחלשים בסיבת גילוי המוחין כו', וכמו"כ בגדול הוא ג"כ שלא ע"י התעסקות כ"א בדרך ממילא כו', ולכן כל מה שיגדל שמאיר אור המוחין יותר

ויהם ל' שתיקה וכמו הם מפניו כל הארץ, וידוע דשתיקה הו"ע הביטול והיינו בחי' חלישות וביטול המדות שזהו ע"י שם מ"ה, וזהו אל משה דוקא בחי' ש' מ"ה כו', מפני שיש כח בבחי' ש' מ"ה לפעול הביטול במדות דתהו כו', גם ויהם שהוא מל' הם מפניו כו' דקודם לזה כתי' וה' בהיכל קדשו והיינו גילוי אוא"ם שהי' מאיר בביהמקד"ד בהיכל קדש"ק, וזהו הגילוי שע"י המדות עליונות שבהם וע"י מאיר גילוי אלקות למטה כנ"ל, דבזה"ב הי' גילוי אוא"ם ע"י יחוד זו"ג פב"פ שזהו ע"י אר"א שהי' מאיר בזו"א כו', וזהו והי' בהיכל קדשו היכל בגימ' אדני, וידוע דהיכלות ה"ה מעלימים ומכסים על האור כו', ובביהמקד"ד לא הי' ההיכל מעלים אדרבא הי' גילוי אוא"ם ע"י גילוי ש' הוי' בחי' מ"ה דחכ' וז"א כו', וזהו ויהם כלב היינו חלישות המדות בכלל להיות בהם הביטול וגם שיהי' ע"י המדות הגילוי למטה להיות הביטול בנבראים כו', וכ"ע ע"י משה בחי' ש' מ"ה כו', והי' זה ע"י כלב שהוא בגימ' אל' ובגימ' ב"ן וידוע דאל' הי' בחי' ב"ן דמ"ה כו', ע"כ הי' ביכולת כלב לחבר אותם לשם מ"ה דמשה שיהי' בהם הביטול כו' (וגם באל' כתיב והשיב לב אבות על בנים כו'). וזה הי' תשובה למענת המורגלים שאמרו אפס כי עז העם כו' כי חזק הוא כו' דהיינו תוקף המדות דתהו כו', ע"ז השיב להם כלב שבכח ש' מ"ה לעשות בהם החלישות והביטול כו', וזהו כי יכול נוכל לה היינו בחי' החלישות בכלל כו', ומש"א וירשנו אותה הו"ע ירושת אורות דתהו שזהו ע"י הברור והיינו התעסקות בחי' ש' מ"ה לברר שזהו בבחי' התלבשות כו', והיינו נגד ב' בחי' ביטל הנ"ל דחכ' שתיקה בכלל ובחי' הם מפניו כו' אומר וירשנו אותה בבחי' ברור פרטי, ויכול נוכל לה בבחי' החלישות בכלל כו', וזהו כי יכול בדרך נתינת מעם דמה שיכול להיות הברור פרטי הוא ע"י שיש תחלה החלישות בכלל כו', ומש"א אם אומר לנו לעשות סולמות כו' וזהו בחי' רעו"ד שלמע' מטו"ד שיש ג"כ בתקון והו"ע וראשו מגיע השמימה כו', רק שבתקון ג"ז הוא בבחי' הביטול ע"י ש' מ"ה בכלל וע"י הקדמת העבודה שעפ"י טו"ד כו' וכמשנת"ל סד"ה בהעלותך, וזהו שאם משה בחי' ש' מ"ה אומר לנו לעשות סולמות בבחי' רעו"ד שלמע' מטו"ד ג"ז הוא בבחי' ביטול כו'. וזהו ויהם כלב דהמורגלים טענו כי עז העם בחי' המדות דתהו עז"א ויהם כלב השתיק בבחי' הביטול ע"י ש' מ"ה דמשה וזהו כי יכול נוכל לה וגם וירשנו אותה בבחי' ברור פרטי כו'.

קיצור. והנה גם עצם החלישות מדות הוא מהמוחין, ולא ע"י התעסקות, כנראה בחוש, והוא מפני שבמוחין שורה אור עצם הנפש, והעיקר הוא מבחי' החכ', דחכ' היא בחי' מ"ה ביטול למעלה מהשגה, ע"כ שורה בה אוא"ם, ולכן בחכ' הוא ביטול עצמי, וע"כ החכ' היא בחי' התאחדות ממש באוא"ם, וע"י החכ' נעשה ביטול וחלישות במדות, ובפרט

כלי להשראת אוא"ם לפי שהחכ' אינה בבחי' השגה עדיין, שזהו ג"כ ענין הביטול דהרי כל השגה הוא יש כו', והחכ' שאינה השגה הי"ז בחי' ביטול כו', וכמשנת"ל פמ"ב דגם השכלי דחכ' הי"ז בחי' הנחה שכליות כו' דענין הנחה הרי אינו השגה כו', ובפרט בחי' הראי' דחכ' כו', ע"כ החכ' היא כלי להשראת אוא"ם ב"ה וזהו בחכ' בבחי' פנימי ובבחי' גילוי המהות כו', והוא מטעם זה גופא שאינה בבחי' השגה שהרי השגה תופס רק מציאות דבר כנודע, וחכ' לפי שאינה השגה תופס עצם המהות כו' (וכמו שנת"ל פל"ט), ומה שנק' בשם השראה לבד היינו לפי שזהו רק כמו ראיית עין השכל ולא כמו ראיית העין ממש כו', וגם לא כמו לעתיד שיהי' בבחי' השגה וההשגה תהי' עצמיות כו' וכמשנת"ל פקס"ד ופרכ"ו, אבל מ"מ הוא בבחי' ראיית המהות כו', וכמו במשה דהגם דכתי' ופני לא יראו מ"מ נאמר בו וירא ראשית לו כו', ומ"ש ופני לא יראו היינו בדרך נבואה שזהו כמו ראיית העין כו' וכמ"ש במ"א, וע"י האוא"ם שמאיר בחכ' ע"י"ה הוא הביטול ביותר בבחי' החכ' היינו בבחי' ביטול עצמי ממש שאינו בבחי' מציאות לעצמו כלל כו', וזהו ג"כ מה שהחכ' הוא בבחי' התאחדות ממש באוא"ם דאיהו וחיוהי חד בבחי' חד ממש כו' שזהו ג"כ מחמת בחי' הראי' דחכ', וכידוע המשל מהראי' באיזה דבר כמו באיזה ציור נאה שמתאחד ונרדק נפשו בזה עד שכל חושי נאבדים בזה כו' והו"ע ביטול כל המציאות לגמרי כו' וכמ"ש במ"א. ומשו"ז פועל החכ' בחי' הביטול והחלישות בהמדות כו', ובפרט לפי משנת"ל פר"ג דנפש האדם בעצם הוא בבחי' חכ' כו', ועם היות שהחכ' אינו עצמות הנפש מ"מ העצמות דוקא הוא סיבה לכח החכ' כו', ונת' שם שזהו בחי' התענוג שזהו עצמות הנפש והתענוג הוא שנעשה בחי' חכ' כו', והמדות עם היות שזהו התגלות העצמיות וכמו שנת"ל פרנ"א שזהו התגלות ההשרשה פשוטה שבנפש כו', הרי נת"ל פרנ"ב שזהו כמו בחי' הרצון כו', וע"כ יש שליטה מהחכ' על המדות כמו שיש שליטה מהתענוג על הרצון לפי שהוא פנימי עם היות שניהם עצמיים כו' (וכשם שבתענוג ורצון הרי אין שליטה להתענוג לשנות עצם הרצון מרוצה ללא רוצה כו' וכמשנת"ל פר"ב, כמו"כ החכ' הגם שפועל חלישות בהמדות מ"מ אין זה שמשנתים המדות לגמרי בעצם מהותם שהרי הטבעית מ"מ נשאר וכמשנת"ל פרנ"א. וגם בהתפעלות המדות ע"י השכל יכול להיות התגברות המדה אח"כ כו' וכמשנת"ל פרנ"ג, והטעם שנת"ל שם בפר"ב שייך גם כאן בחכ' ומדות דהחכ' הוא שבא העצמות בכח שהוא חוץ להעצמות והמדות הן התגלות העצמות כו', ומ"מ להיות שבעצם זהו העצמות ממש ע"כ יש בחכ' השליטה לפעול הביטול והחלישות בהמדות כו').

ועפ"י הנ"ל יובן מ"ש ויהם כלב את העם אל משה, פי'

הרצון). וזה ויהם כלב שתיקה ביטול וחלישות המדות, אל משה ע"י ש' מ"ה דחב', והוא יכול נוכל לעשות חלישות באורות דתהו, וירשנו אותה ע"י הבירורים.

שהחב' ה"ה מעצמות הנפש, יש לה שליטה על המדות שהן התגלות השרשה עצמית, כמו שליטת התענוג על הרצון (ומ"מ אינו משנה ההמבעה כמו שהתענוג אינו משנה עצם

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

השקיפה ממעון קדשך מן השמים - ש"פ תבוא, תרפ"ט. ניו יארק

1) והנה בחינה ומדרגה זו הוא בחינת ככל מאדך הבאה על ידי התבוננות. וכידוע דבאהבה עצמי' יש ב' מדרגות. הא' שבאה על ידי התבוננות עם היות שהאהבה היא עצמי' מכל מקום ההתעוררות שלה באה על ידי התבוננות בהפלאות ורוממות האין סוף. והב' היא האהבה עצמית שבאה מצד התגלות עצם הנשמה בלי שום התבוננות כלל וכלל. והתגלות עצם הנשמה הוא בזמן עת רצון למעלה, וכמו בר"ה ועשרת ימי תשובה, דכתיב חשף הוי' זרוע קדשו, שהוא זמן קירוב המאור אל הניצוץ. והוא הטעם דבזמנים הללו הרי כל הנשמות מתעוררים בהתעוררות טובה בקירוב אל עניני תורה יראת שמים ונתינת צדקה. וכמו שאנו רואים במוחש, אז יעדער איד ווערט אויפגילעכט און אופגעציטערט אין דער צייט, שזו מהתגלות עצם הנשמה. והאהבה עצמי' שבאה על ידי התבוננות יש בזה חילוקי מדרגות, משום דמה שבזה הוא למעלה מההשגה הנה בנשמה גבוה יותר הוא בבחינת השגה. וכמו בעולמות הרי ידוע דבד' עולמות אבי"ע הנה לגבי עולמות בי"ע הרי אצילות הוא בבחינת סובב. ובפרטיות המדרגות הרי אצילות הוא עולם בבחינת התישבות אורות בכלים, וסובב הוא למעלה מאצילות. ואם כן גם בנשמות הרי בעבודה אמיתית דנשמות דבי"ע הנה ההתבוננות בהאלקות דאצילות צ"ל התעוררות והתגלות האהבה עצמי'. ובנשמות דאצילות הוא בבחינת אור פנימי, ובל"ג שלהם הוא ע"י ההתבוננות בהפלאות ורוממות האין סוף שלמעלה מאצילות. אבל בהאהבה עצמי' שמצד עצם הנשמה אין בזה חילוקי מדרגות דהנפשות כולן מתאימות המה. אמנם גם הבל"ג הוא בבחי' גבול, מאחר שהאדם הוא מוגבל בעצם. וא"כ ה' צ"ל השכר של המצות ושכר העבודה ג"כ זמני וגבולי. אך בחסד השי"ת שהוא רב חסד השכר הוא נצחי

ה) ויזבן זה עד"מ, שני אותבים נאמנים, הרי כל אחד מהם הנה לבבו מלא מאהבתו לחבירו, והיינו דכל לבבו מלא מאהבת חבירו. ומ"מ הוא רק בלב שהיא כלי אל האהבה בלבד. ויש אהבה גדולה מזו שהאהבה מתפשטת אויך אין די כחות פון שכל רא' ודיבור פועל והדומה, שהם בעצמם אינם כלים אל האהבה אבל מגדל האהבה מתפשטת גם שם. וכמו שאנו רואים במוחש דכאשר אהבתו לחבירו היא גדולה במאד אז משכיל בשכלו בטובת חבירו, ודיבורו עמו הוא בעונג, וגם כל מרחא גדולה בשכיל חבירו הוא נקל לו ועושה זאת בשמחה רבה. והוא לפי שהאהבה מתפשטת בכל הכחות והחושים. דאהבה זו היא גדולה יותר מכמו שהאהבה היא רק בלבבו בלבד. וכמו כן הוא בעבודה, שהאהבה דככל נפשך הוא כאשר האהבה מתפשטת בכל כחות, וכמו הרץ לדבר מצוה שזוהו מפני יוקר המצוה אצלו, וסיבת יוקר המצוה הוא מפני אהבת הוי'. וכמ"ש בסש"ב כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם הוי' וחפץ לדבקה בו כו'. ומ"מ הנה גם האהבה דככל נפשך הוא גם כן רק מה שהכחות יכולים לסבול ולקבל. ויש אהבה גדולה מזו. והיא המדרגה הג', האהבה דככל מאדך, שהיא בל"ג, דהאהבה שכל נפשך היא שהאהבה מתפשטת בכל הכחות והחושים, והאהבה דככל מאדך היא היציאה מגדר הכחות והחושים. אמנם הנה גם האהבה דככל מאדך שהיא בל"ג ה"ה ג"כ בבחי' הגבלה. משום דכללות האדם הוא מוגבל, וגם הבל"ג שלו הוא בבחינת הגבלה. והראי' שאינו שוה בכל אדם, דמה שבזה הוא בבחינת בל"ג הרי זה בבחינת גבול באחר שלמעלה ממנו. דו"ש בכל מאדך ולא נאמר בכל מאד, רק בכל מאדך, היינו מאד שלך, שאצלו הוא בל"ג, מאחר שבאחר הוא בבחינת גבול הרי אין זה בבחינת בל"ג בעצם, כי אם בעצם הוא בבחינת גבול רק שאצלו הוא בבחינת בל"ג.

לא יתן לאלקים כפרו ויקר פדיון נפשם כו', א"ל הקב"ה איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן. ובמד"ר ס"פ פנחס איתא כתי' שדי לא מצאנוהו שגיא כח, וכתיב הן א"ל ישגיב בכחו מי כמוהו מורה, כיצד יתקיימו שני מקראות הללו, אלא כשהוא נותן נותן לפי כחו וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי כחן, והיינו דגם שכחן הוא בחינת גבול הרי הוא נותן לפי כחו הבל"ג, והגם שכחו גם בבחינת הגבול, וכמ"ש העבודת הקודש דכשם שכחו בבל"ג כך כחו בגבול, הנה מ"ש שנותן לפי כחו היינו שהתשלום שכר הוא בל"ג.

ובלי גבול. וכמאמר אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעולם הבא כו' כיבוד אב ואם כו' ותלמוד תורה כו', וכמ"ש חזקוני ועושר בביתו, שהם הפירות בלבד, וצדקתו עומדת לעד שהוא הקרן קיימת בשכר טוב נצחי ובל"ג, כדאיתא במד"ר נשא (תחילת פי"ב) ג' דברים שמע משה מהקב"ה והרתיע לאחוריו (שנבהל מרוב הפחד). כיון שאמר לו ונתנו איש כופר נפשו, אמר משה מי יוכל ליתן כופר נפשו שנאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ועדיין אינו מגיע שנאמר אח לא פדה יפדה איש

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

ח"י אלול, ה'תש"ה

ר' ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, יש לו שייכות וקשר לנשמה החדשה שצריכה להיוולד בשנת תק"ה – העלימו גם מהבעל-שם-טוב.

י. בראש השנה תק"ה, שינה מורנו הבעש"ט את סדרו הנהוג בכל שנה. כידוע היה לו למורנו הבעל-שם-טוב סדר מיוחד בהנהגותיו במשך השנה, בחול, בשבת ובמועדים. את הסדר של חודש תשרי התחיל מורנו הבעש"ט מההכנה בחודש אלול בכלל וימי הסליחות בפרט. באותם ארבעים הימים שמשה רבנו עליו-השלום עלה השמימה להתפלל על חטא העגל ולקבל את התורה, שבכך עורר גילויין של י"ג מדות הרחמים – היתה עבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב בקו היראה. וממוצאי יום הכיפורים עד אחרי שמחת תורה – היה קו השמחה בהתגלות בעבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב.

בסדר עבודתו של מורנו הבעל-שם-טוב בראש השנה תק"ה, ראו תלמידיו הקדושים שינוי גדול בתפלת ערבית. מורנו הבעל-שם-טוב היה בשמחה גדולה שנגרשה בברכתו ברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו"; בדיבורי התורה בשעת הסעודה, בסדר התקיעות ובתפלת המוספים.

במוצאי יום הכיפורים תק"ה היה מורנו הבעל-שם-טוב במצב רוח מרומם ומיוחד במינו שנמשך עד אחרי שמחת תורה.

תלמידיו הקדושים הבינו שבחודש תשרי התחולל דבר משמח ומיוחד במינו שגרם שמחה גדולה זו למורנו הבעל-שם-טוב עד לשינוי סדר עבודתו בימים הנוראים, שקו השמחה היה בהתגלות.

כולם רצו לדעת לשמחה מה זו עושה, אך לא עלתה בידם.

ח. כל נשמה טרם ירידתה משרשה ומקורה, למטה – צריכה הכנה שנה אחת. נשמה חדשה צריכה הכנה של שלש שנים.

ט. שלוש שנים לפני לידתו של רבנו הזקן, ידע הבעל-שם-טוב שנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה, אך מי יזכה לנשמה חדשה זו – לא ידע, ויחפשה בהיכלות.

כשנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה, מעלימים זאת אפילו ממלאכי מרום, שלא תשלוט בה עין קנאה. הבעל-שם-טוב ידע מה זאת נשמה כפי שהיא למעלה, הוא ידע גם איך הנשמה יורדת בהתלבשות למטה, אך איך הוא עם נשמה חדשה – זאת רצה הבעל-שם-טוב לדעת.

הבעל-שם-טוב ידע שבשנה זו תרד נשמה חדשה לעולם הזה, אבל היכן ואצל מי – לא ידע.

אביו של רבנו הזקן, הצדיק ר' ברוך היה יהודי של הבעל-שם-טוב, אחד מהצדיקים הנסתרים. תקופה היתה אצל הצדיקים הנסתרים שאחד לא הכיר את השני, ולאחר שהכירו זה את זה הזהירם מורנו הבעל-שם-טוב באזהרה גדולה שלא להתגלות.

תלמידיו הבעל-שם-טוב ידעו שהגאון ר' יוסף יצחק הוא מה"חדר" של הבעל-שם-טוב אבל מר' ברוך לא ידע אף אחד. הסבתא הרבנית רבקה – ידעה.

כשעברה שנה מהחתונה והרבנית רבקה עדיין לא נפקדה, נסעו ר' ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, בחודש אלול, אל הבעש"ט, לבקש את ברכתו שייפקדו בן קיימא.

הבעל-שם-טוב ברכם והבטיח שבשנה החדשה, תק"ה, יפקדו בעזה"י בן חי וקיים.

את העובדה שהבן בו ברח מורנו הבעש"ט את הצדיק

"שהחיינו" בלי שם ומלכות, שסע מיד חזרה לביתו למסור בשמו ברכת מזל טוב לרבנית והזהירו בכמה אזהרות. ר' ברוך שב לביתו שמח וטוב לב.

יד. ביום הרביעי, ח"י אלול, כשמורנו הבעל-שם-טוב שב מטבילתו במקוה, היה במצב רוח מרומם ושמח שהפליא את כל התלמידים, אך אף אחד לא העיז לשאול על פשר השמחה.

מורנו הבעל-שם-טוב התפלל לפני העמוד וכולם התפלאו על ניגוני החג השמחים בהם התפלל. הדבר המופלא ביותר היה כשמורנו הבעל-שם-טוב לא אמר תחנון ואז הבינו כולם שהיום הוא יום שמחה בלתי רגיל. אחרי התפלה הזמין מורנו הבעל-שם-טוב את תלמידיו לסעודת מצוה והיה בשמחה בלתי רגילה.

מורנו הבעל-שם-טוב אמר:

— ביום הרביעי שבו נתלו המאורות, הנה ביום הרביעי של "קומי אורי"¹ ירדה נשמה חדשה שתאיר את העולם בתורת הנגלה והחסידות ותהיה לה מסירות נפש על דרך החסידות ותצליח עד ביאת המשיח.

טו. ליום הכיפורים שנת תק"ו, נסע הצדיק ר' ברוך אל מורנו הבעל-שם-טוב. כשנכנס אליו הזהירו מורנו הבעל-שם-טוב שלא יספר לאף אחד שנולד לו בן ואת השם שנתנו לו.

כשעמד הצדיק ר' ברוך לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל-שם-טוב סדר הנהגה איך להתנהג עם הילד, לשמור עליו בדרך כלל ובזמני הקיץ להיות אתו בשדות. מורנו הבעל-שם-טוב הזהירו מאד לשמור את הילד מעין רואים בכלל ומנשים דברניות בפרט.

מורנו הבעל-שם-טוב היה מזכיר את הילד רבנו הזקן שלש פעמים בכל יום בכל תפלה.

טז. כשהצדיק ר' ברוך בא אל מורנו הבעל-שם-טוב לראש השנה תק"ז, שאלוהו מורנו הבעל-שם-טוב בפרטיות על ההנהגה עם הילד וחזר והזהירו שלא לספר לאף אחד מילדו זה.

אחרי חג הסוכות, כשהרב הצדיק ר' ברוך היה מוכן לנסוע חזרה לביתו, נתן לו מורנו הבעל-שם-טוב סדר הנהגה לשנה שלימה בשביל הילד והזהירו מאד על שמירת הילד מעין רואים, ושלא יספר על "חכמותיו" כמנהגם של הורים מסויימים.

יא. לפני נסיעתם של הצדיק הגאון ר' ברוך ואשתו הרבנית רבקה נ"ע ממזיבוז, נכנסו אל הבעל-שם-טוב לקבל את ברכת הפרידה.

הרבנית הצדקנית רבקה שהיתה במצב רוח של התעוררות גדולה, אמרה למורנו הבעל-שם-טוב: כשהשי"ת ימלא ברכתו הקדושה של מורנו הבעל-שם-טוב בבן זכר חי וקיים — תקדישו לתורה ועבודה בדרכו של מורנו הבעל-שם-טוב.

מורנו הבעל-שם-טוב ראה התעוררותם הגדולה של הצדיק ר' ברוך והצדקנית רבקה וברכם, ונסעו שמחים וטובי לב.

יב. כידוע היתה הרבנית רבקה למדנית ובכל יום היו לה שיעורי לימוד בסדר קבוע, אך היה זה בהצנע לכת וחופן מבעלה הצדיק ר' ברוך, לא ידע מזה אף אחד.

כשהרבנית רבקה חזרה לביתה מביקורה אצל מורנו הבעל-שם-טוב, נסעה אל גיסתה הרבנית דבורה לאה בויטבסק, למסור לה מה שמורנו הבעל-שם-טוב אמר להם, מה ששמעה ומה שראתה בדרכי ההנהגה של מורנו הבעל-שם-טוב, ומה ששמעה שתלמידיו הקדושים התפלאו מאד מסדר עבודתו והנהגתו של מורנו הבעל-שם-טוב באותו חודש תשרי שהיה שונה מכל השנים.

הרבנית רבקה ביקשה את גיסתה הרבנית לתת לה סדר מה ללמוד בשיעוריה הקבועים, והיות והיא בטוחה שברכתו של הבעל-שם-טוב תתממש — היא רוצה שתתן לה סדר הנהגה בתפלה ולימוד בימי העיבור.

יג. בטוחה היתה הרבנית בברכתו והבטחתו של מורנו הבעל-שם-טוב, ומה מאושרת היתה להודיע לבעלה הצדיק ר' ברוך שברכת מורנו הבעל-שם-טוב מתמלאת למזל טוב.

ואף שבטוחים היו שמורנו הבעל-שם-טוב יודע ממילוי ברכתו — החליטו הצדיק ר' ברוך והצדקנית רבקה להודיעו על כך, ובתחילת חודש אדר שני נסע הצדיק ר' ברוך אל מורנו הבעל-שם-טוב.

הצדיק ר' ברוך סיפר למורנו הבעל-שם-טוב שברכתו הצליחה וזוגתו הרבנית נפקדה.

מורנו הבעל-שם-טוב שמח מאד לשמוע בשורה זו והתענין במיוחד על זמן התחלת העיבור. וכשהצדיק ר' ברוך אמר לו, הורה לו מורנו הבעל-שם-טוב לברך ברכת

(1) ההפטרות של אותו שבוע.

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

כג.

בהיותי ילד בן שמונה שנים בערך – מספר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר מוהר"ש להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק – ראיתי בפעם הראשון את הרב החסיד ר' יצחק אייזיק מוויטעבסק, רא' שיש בה ממש של תוכן.

זה הי' בחודש כסלו כשבא הרה"ח הרי"א לליובאוויטש על י"ט כסלו, בחצר הי' שלג רב, ורק שבילים מיוחדים היו שהובילו מבית כ"ק אאמו"ר למנין הגדול שבחצר, וכן מבית לבית שבחצר, ואני בראותי כי כבר הדליקו הנרות בביהכ"נ שבחצר מיהרתי שמה¹.

בבואי לביהכ"נ ראיתי כי דודי זקני הרה"ח הרח"א ודודי הרמ"נ ואתם עמם שלושה זקנים ורקדים בעיגול, והרבה עשירות אנשים וכל אחי ובניהם עומדים מסביב מנגנים, ומכים בכפיהם זה על זה לפי מהלך שירתם.

אהבה רבה אהבתי את דודי הרח"א ואת דודי הרמ"נ אשר בכל עת היו מספרים לי סיפורים מאשר ראו בבית כ"ק אאזמו"ר רבינו הזקן, ובבית כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי, ואת אשר שמעו מזקני החסידים.

לא פעם אירע אשר בבואי מבקורי בבית דודי זקני הרה"ח הרח"א, ובאתי לכ"ק אאמו"ר – באיזו הזדמנות – ושאלני אי' הייתי וסיפרתי לו את אשר שמעתי מד"ז הרה"ח הרח"א הי' נהנה במאד, והי' מצוה עלי ללכת לשם לעתים קרובות יותר.

ד"ז הרה"ח הרח"א הי' אז בחלישות הבריאות, הוא לא זקן כ"כ בערך ששים וארבע או ששים וחמש שנה, רק לעתים הי' סובל כאב לב, ולא הי' יכול לסבול ריבוי הבגדים. וכמה פעמים מצאתיו יושב רק בחאלאט² ויארמולקע בראשו.

אבל מכיון שהי' מספר איזה סיפור מהוד כ"ק אביו כ"ק רבינו הזקן, או ממורנו הרב המגיד ומורנו הבעש"ט, או מכ"ק אחיו הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי, הי' חוגר עצמו באבנט, ולובש כובע בראשו על גבי היארמולקע.

וקודם כל סיפור וסיפור הי' אומר בנוסח הזה.

כמה פעמים שמעתי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כשהיינו שומעים דברי תורה מאת כ"ק

¹ להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

(1) בהביני כי כבר התאספו לשמוח בשמחת החג.

(2) בגד דק וקל.

² הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הננו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו

מורנו ורבנו הי' זה אצלנו תורה שבעל פה, וכשהיינו שומעים איזה דברי סיפור מכ"ק מורנו ורבנו, הי' זה אצלנו תורה שבכתב.

וכנוסח הזה הי' גם דודי הרמ"נ אומר קודם כל סיפור שהי' מספר.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בי"ה א' כ"ט למספר בני ישראל

כבוד ידידי היקר הרב הנכבד ומרומם

ווי"ח אי"א מו"ה שמואל שי

שלום רב.

הוא חסיד (ואינו שייך להגדת חסידות והדומה) א קלוגער, ושנותיו כבן מ"ח בערך, ובעד קרוב למאה רוי"כ שכירות (מלבד הוצאותיו שמה) הי' נוסע על הגדת שיעור בלימוד, והוא יכול ללמוד בטוב ע"כ תכתבו לי לרוסטוב אודות זה בכלל ובפרט.

והיו ברכה כאו"נ וידידכם עוז

יוסף יצחק ש"ס

תפרסו נא גיני בשלום כל העוסקים בזה באמונה, ואם ח"ו ר"ח ור"ז אינם עושים בטוב או מתרשלים ח"ו אל תעלימו ממני, ובד"כ אל תעלימו ממני דבר ואל תניחו לשום איש להתרשל ח"ו, והכבידו על המלמדים והתלמידים ככל האפשר, בשקידת הלימוד והשיי"ת יהי בעזרם.

בטח קיבל מכתבי שכתבתי דבר שנים התלמידים עפשטיין וקאראסיק ע"י פאסט. ואני נסעתי לפה קשינוב על משך קצר, ואי"ה על חגה"ש אבוא הביתה צלחה, והודעתי היום בטעג' באם שנדרש להם עוד מלמדים או כסף שתכתבו לרוסטוב, כי חפצי לידע מהנעשה שמה צלחה, ואיך ממלאים תפקידם ר' חיים ליבערמאן ור"ז פייזנער. ואתם התבוננו היטיב על מעשיהם, והרבו בתלמידים ככל האפשר, ופעלו על התלמידים כי יתמידו בלימודים בטוב.

בפה ישנו מי שהי' ראש ישיבה ויכול ללמוד בטוב,

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' 1

⁸ המקום ההוא, שלאחר הניתוח והשבירה יש גם לאבד את שמם, והיינו שלא להשאיר לה כל זכר.
⁹ מקשה הגמרא: ור'נן מה ילמדו מפסוק זה. מתרצת הגמרא: והוא - הפסוק מלמד שיש לבנות לה לעבודה זרה שם של גנאי, וכפי שיבואר להלן. ור'נא, רבי אליעזר אומר מנין לעזר עבודת פוכבים שצריך לשרש אחריה, תלמוד לומר - מלמדנו הכתוב ואפדתם את שם, שיש למחות כל זכר מהעבודה זרה.
¹⁰
¹¹
¹²
¹³
¹⁴

¹ מקשה הגמרא: ור'נן מה ידרשו מהפסוק 'אבד תאבדון'. מתרצת
² הגמרא: ה'א מיעי' ליה - הם צריכים את הפסוק לעזר עבודת
³ פוכבים, שלא די בכך ששובר ומנתץ אותה, אלא שצריך גם לשרש
⁴ אחריה, כלומר לעקור את שרשיה ולא להשאיר לה כל זכר.
⁵ שואלת הגמרא: ור'נא יומי פרי יהודה, דין זה שצריך לשרש אחריה,
⁶ מנא ליה. משיבה הגמרא: נפקא ליה מהפסוק (דברים יב א) ונתתם
⁷ את מזבחותם ושבחתם את מצבותם וגו' ואפדתם את שם מן

לראות את בית המקדש!

השבת שלפני תשעה באב נקראת 'שבת חזון' על שם ההפטרה אותה קוראים בשבת זו - "חזון ישעיהו בן אמוץ", המנבאת על חורבן.

פרוש נוסף, אך מעודד, ל'שבת חזון', חדש רבי לוי יצחק מברדיצ'ב: "חזון" לשון מחזה וראיה. בשבת חזון מראים משמים לנשמתו של כל יהודי את בית המקדש השלישי!

משל לאב שתפר לבנו בגד נאה, אך הבן לא שמר עליו כראוי והבגד נקרע. תפר לו האב בגד בשנית, ושוב קרע אותו הבן. בפעם השלישית תפר האב בגד, אך לא מסרו לבן, אלא הראהו לו מדי פעם, להזכיר לבן שייטיב את דרכו, ואז יזכה לקבל את הבגד.

והנמשל: השם בנה לנו פעמים את בית המקדש, אך אנו גרמנו בחטאינו לחרבן בתי המקדש. אז השם הכין לנו כבר את הבית השלישי, ובכל 'שבת חזון' הוא מראה לנו אותו מרחוק, כדי שנתעורר בתשובה ואז נזכה לבנינו;

אמנם אנחנו יודעים שכל ירידה היא צרה עליה. ואם כן, גם חרבן בית המקדש, הוא בשביל שייבנה בית המקדש השלישי, שהוא נעלה יותר ונצחי. אבל לכאורה הסדר הוא שקדם יש ירידה ורק אחר כך מגיעה העליה, ואלו אצלנו, תוך כדי הירידה כבר מגיעה העליה. ב'שבת חזון' כבר רואים את בית המקדש.

ובכלל, למה השם עשה כך שלפני העליה צריכים לרדת? למה אי אפשר רק לעלות ולעלות? למה צריך שיחרב הבית בשביל לזכות למעלה של בית המקדש השלישי?

אלא, אם יהיו רק עליות, לא נרגיש את החדוש שבעליה, כי אנחנו לא מכירים משהו אחר. דוקא אחר ירידה, העליה היא גבוהה יותר ונפגרת יותר. אם כן, התכלית של הירידה עצמה היא העליה, ולכן בעת חרבן אנו כבר רואים את הבנין החדש, בית המקדש השלישי.

נמצא שדוקא חרבן של בית המקדש הראשון והשני, מוביל אותנו לבית המקדש השלישי שיהיה נצחי ולא יהיה שיהי בו כל חרבן!

רמז יפה לדבר יש בפסוק "כתית למאור":

הגימטריא של "כתית" היא 830. בדיוק כמנין השנים של בית המקדש הראשון (410) ובית המקדש השני (420). מה המטרה של הכתית? של חרבן בית ראשון ובית שני? להגיע למאור - לבית המקדש השלישי - "מקדש השם כוננו ידיך".

(מעובד על פי שיחת שבת פרשת דברים תש"נ. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

הלכות בית הבחירה

הארון לא היה כלי שרת

פרק ד, הלכה א

אֲבֵן הַיְּתֵה בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים בְּמַעֲרְבוֹ שְׁעָלֶיהָ הָיָה הָאָרוֹן מִנַּח. וּלְפָנָיו צִנְצָנֶת הַמֶּן וּמִטָּה אֹהֶרֶן. וּבָעֵת שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיֵּדַע שְׁסוּפוֹ לְחַרֵּב בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגַנְזוֹ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנוֹת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָקְלוֹת וַיֹּאשְׁיֵהוּ הַמֶּלֶךְ צִנְיָה וּגְנָזוֹ בְּמְקוֹם שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה שְׁנָאֹמֶר "וַיֹּאמֶר לְלִוִּים הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לֵה' תָּנוּ אֶת אָרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מִשָּׂא בִּפְתָן עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" וְגו'. וְנִגְנְזוּ עִמּוֹ מִטָּה אֹהֶרֶן וְהַצִּנְצָנֶת וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְכָל אֱלוֹ לֹא חָזְרוּ בְּבֵית שְׁנִי. וְאֵף אוֹרִים וְתַמִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית שְׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בְּהֵן שְׁנָאֹמֶר "עַד עֲמַד כִּהֵן לְאוֹרִים וְתַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמוֹנָה בְּגָדִים לְכַהֵן גָּדוֹל כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַחֲסֵר בְּגָדִים:

שגם לאחר שנגנז, ובכל משך זמן בית שני, היה בית המקדש ללא ארון – נמצא שאין זה פרט בציווי דעשיית המקדש, כי אם שבזמן שיש ארון תהיה קדושה יתירה במקדש, אבל הציווי דעשיית המקדש מתקיים גם בלא ארון.

אמנם, תירוצו זה אינו מחזור לגמרי:

ידוע הכלל⁶ ש"דרכו של הרמב"ם . . (ש)לפעמים מביא פסוק שלא נזכר בגמרא כלל מאחר שהוא מבואר יותר" – כשאין נפקא מינה לפועל.

ובנדון דידן: מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון במקדש (בשביל תוספת קדושה על כל פנים), וישנם כמה פסוקים המדברים אודות פרטי דיני עשיית הארון – הרי, על פי כללו של הרמב"ם היה לו להזכיר זאת, שהרי אין בזה נפקא מינה לפועל, מכיון שסוף כל סוף צריכים לעשות ארון במקדש?

ולכן, יש לומר שהביאור האמיתי בדבר הוא – כמו שכתב הרגז'ובי⁷ ש"ארון לא היה כלי שרת", כלומר

א. כתב הרמב"ם: "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו¹ שעליה היה הארון מונח".

וצריך ביאור: מאחר שהרמב"ם מבאר בהלכות אלו את פרטי הדינים דעשיית הכלים בבית המקדש – מדוע לא כתב את כל פרטי הדינים דעשיית הארון?

ונתבאר זה במקום אחר², על יסוד פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן אם עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה או חלק מכללות הציווי דבנין בית המקדש:

לדעת הרמב"ן³, עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן "עשיית הארון . . תמנה מצוה בפני עצמה".

אבל לדעת הרמב"ם⁴, אין עשיית הכלים מצוה בפני עצמה, כי אם חלק ממצות בנין בית המקדש, "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"⁵, ולכן: הכלים המוכרחים למקדש ולעבודתו (השולחן והמזבח כו'), עשייתם היא בכלל עשיית המקדש, ולכן מבאר הרמב"ם פרטי דיני עשייתם; מה שאין כן הארון, מכיון

ועוד.

(3) בהשגות לסהמ"צ מ"ע לג.

(4) סהמ"צ מ"ע כ. וראה שם שורש יב.

(5) ריש ה', ביהב"ח.

(6) יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ד. וש"נ

(7) צפע"נ עה"ת ר"פ התרומה.

(1) ויש להעיר, שמדברי הגמרא (ב"ב צט, א) "מקום ארון . . אינו מן המדה . . יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח", משמע, שהארון הי' באמצע, וכמפורש בירושלמי (ב"ב פ"ו ה"ב): "ארון עומד באמצע וחולק הבית עשר אמות לכל רוח". ועפ"ז יש לעיין מהו המקור לדברי הרמב"ם שהארון עמד במערבו דקדש הקדשים – ולא באמצעו.

(2) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 הערה 26. ח"א ע' 118 הערה 24.

וזהו תוכן הענין שהארון אינו בגדר "כלי שרת" – שהתורה אינה יכולה להיות כלי תשמיש בשביל דבר מסויים, גם לא בשביל להוסיף קדושה בבית המקדש. כלומר: בודאי שהתורה פועלת תוספת קדושה בבית המקדש ובעולם כולו, אבל אין זה באופן שהתורה נעשתה בשביל להוסיף קדושה כו'.

ועל פי זה יש להוסיף ולבאר את דברי הרמב"ן – בעומק יותר:

לדעת הרמב"ן¹² – "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה, שהוא הארון, כמו שאמר¹³ ונועדתי לך שם וגו'".

כלומר, לא זו בלבד שהתורה לא נעשתה כדי להוסיף קדושה בבית המקדש, אלא אדרבה: הכוונה והתכלית דעשיית המשכן והמקדש היא – הארון, תורה.

(משיחות ש"פ מטו"מ וש"פ דברים ה'תשמ"ו)

– אף שהארון פועל תוספת קדושה במקדש, מכל מקום עשיית הארון אינה בשביל המקדש, "ארון לא היה כלי שרת", ובמילא אין מקום להזכיר ב"הלכות בית הבחירה, על דבר עשיית הארון, מכיון שעשייתו אינה קשורה עם המקדש.

ב. ויש להוסיף בזה – בנוגע לתיקון הדעות כו' (על פי דבר הרמב"ם⁸ ש"דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות וליישר כל המעשים):

ענינו של הארון הוא – "אין בארון רק שני לוחות האבנים גו'⁹, תורה.

ומצד גורל מעלת התורה, עד כדי כך ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד"¹⁰ – הרי לא יתכן לומר שהתורה היא בשביל ענין מסויים (ואדרבה: כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל התורה¹¹), אפילו לא בשביל בית המקדש וקדש הקדשים.

(11) ב"ר פ"א, ד. הובא בריש פרש"י עה"ת.

(12) ר"פ תרומה. וראה גם עקב י, ה.

(13) תרומה כה, כב.

(8) הל' תמורה בסופן.

(9) מלכים א ח, ט.

(10) זהר הובא בתניא פ"ד. רפכ"ג. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס.א.

תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח מנ"א, ה'תשי"ז

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ז תמוז.

כבר כתבתי לו שיחדול לפחד מה יעשה לו בן אדם, ואלקינו שבשמים משגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית והוא עצם הטוב, ורק צריך לעשות הצנורות והכלים להמשכת וקבלת ברכותיו, והם עניני תורה ומצוות, וכשצריך תוספת ברכה צריך להוסיף בתורה ומצוות שבהם ועל ידם מקבלים ברכות השי"ת.

בהנוגע לזוגתו ת"י שכותב שבאמצע הלילה צועקת ובוכה כו', יבדקו מזוזות דירתם, והיא תפריש איז[ה] פרוטות לצדקה קודם הדלקת הנרות ובכל יום חול בבוקר, ולפני השינה תקרא פרשה ראשונה של קריאת שמע, ולא תאכל מאכלים קשים לעכל שעה או שתיים לפני השינה.

נעם לי לקרות שהשתתף בחג הגאולה בכפר חב"ד, ויהי רצון שימשיך השמחה והתעוררות לעניני תורה ומצוות על כל השנה כולה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פרשת דברים

הַגְּבוּרָה, וְסִפּוֹ דְּבָרִים "מִפִּי עֲצֻמוֹ". פֶּרוּשׁ: מִפִּי הַגְּבוּרָה – ה' שֵׁם אֶת דְּבָרָיו בְּפִיו וְהוּא הָעֵתִיק אוֹתָן בְּכֶתֶב, בְּאֶפֶן שֶׁלֹּא הִתְעַרְבָה דַּעְתּוֹ וְהִשְׁגָּתוֹ בְּמִסִּירַת הַדְּבָרִים. מִפִּי עֲצֻמוֹ – דְּבָרֵי ה' נִחְלָפוּ בְּדַעְתּוֹ, הוּא דָּבָר מַעֲצָמוֹ אֶת דְּבָרֵי ה' שֶׁהִשִּׁיג בְּדַעְתּוֹ, וְלָכֵן מְסַרֵם לִבִּי יִשְׂרָאֵל בְּאֵלֹו "מִפִּי עֲצֻמוֹ".

(לקוטי שיחות, כרך לו, עמ' 42)

שני יֵי אִיכָה אִשָּׁא לְבָדִי טָרַחְכֶם וּמִשְׁאֲכֶם וּרְיֹכְכֶם: יֵי הָבֹו לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם: יֵי וְתַעֲנוּ אֹתִי וְתֹאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת: יֵי וְאֶקַּח אֶת־רָאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיֹדְעִים וְאֶתֶּן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֱלֹפִים וְשְׂרֵי מַאֲוֹת וְשְׂרֵי חֲמוּשִׁים וְשְׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשְׂטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: יֵי וְאֶצְוֶה אֶת־שְׁפָטֵיכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וְשִׁפְטֵתֶם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: יֵי לֹא־תִפְּרִיזוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט פֶּקֶטָן בְּגִדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו: יֵי וְאֶצְוֶה אֲתֶכֶם בַּעַת הַהוּא אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: יֵי וְנִסַּע מִחֹרֵב וְלָלַךְ אֶת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רִאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֹדֶשׁ בְּרִנָּע: יֵי וְאֹמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: יֵי רֹאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֶיךָ רֶשׁ בְּאֲשֶׁר דָּבָר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת:

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הִירְדֵן בְּמִדְבָּר בְּעֶרְכָּה מוֹל סוּף בֵּין־פָּאָרָן וּבֵין־תַּפֹּל וְלָכֵן וַחֲצַרְתָּ וְדִי זָהָב: ב אַחֲרֵי עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר־שַׁעִיר עַד קֹדֶשׁ בְּרִנָּע: ג וְיִהְיֶה בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בַּעֲשֻׁתִּי עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאַחֲרֵי לַחֹדֶשׁ דָּבָר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים: (ל"ו) ד אַחֲרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבּוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר־יוֹשֵׁב בַּעֲשֻׁתָּרַת בְּאַדְרָעִי: ה בְּעֶבֶר הִירְדֵן בְּאָרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: ו יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דָּבָר אֱלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שִׁבְתָּ בְּהַר הַזֶּה: ז פָּנֵינוּ וְסָעוּ לָכֶם וּבָאוּ הָרַ הָאֱמֹרִי וְאֶל־כָּל־שִׁבְטֵינוּ בְּעֶרְכָּה בְּהַר וּבִשְׁפֵלָה וּבִנְגֹב וּבְחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וַחֲלִבְזוֹן עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת: (ישראל) ח רֹאֵה נָתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָכֶם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם: ט וְאֹמַר אֲלֵכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבָדִי שְׂאֵת אֲתֶכֶם: י יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב: * יֵי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֶכֶם יִסַּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֵלֶּף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֲתֶכֶם בְּאֲשֶׁר דָּבָר לָכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~

חֲמִשׁ דְּבָרִים

ר"ל אֲמָרוּ שָׂאת הַסְּפָרִים הָרִאשׁוֹנִים אָמַר מֹשֶׁה "מִפִּי

(* יש המפסיקים לראשון כאן, כדי שלא להתחיל ל'שני' בפסוק "איכה" (ספר המנהגים ע' 31).

~ נקודות משיחות קודש ~

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי־זה יש לבאר מדוע תלה משה בפרשתנו את מנני השופטים בעצמו, לא ביתרו, שכן גם מצד בחינת משה נרגש שצריכים שופטים.

(לקוטי שיחות, כרך טז, עמ' 209)

שלישי ב וּתְקַרְבוּן אֵלַי פְּלִכֶם וּתְאָמְרוּ נִשְׁלַח אֲנֵשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נֵעְלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבָא אֵלֵיהֶן: ב וַיִּטֹּב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ: ג וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכַּל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: ד וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: ה וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמֹרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ו וּתְרַגְּנוּ בְּאֵהֱלֵיכֶם וּתְאָמְרוּ בְּשֹׁנֹת יְהוָה אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ: ז אָנָּה אֲנַחֲנוּ עָלִים אַחֲנוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבֵּנוּ לֵאמֹר עִם גְּדוֹל וָרֶם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׂמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: ח וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרֹצוּן וְלֹא תִירָאוּן מֵהֶם: ט יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלִיךְ לְפָנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם וְלָכֶם כָּל־אֲשֶׁר עֲשֶׂה אֹתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יא וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא־אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה: יב וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יג הִהֲלִיךְ לְפָנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנֹתְכֶם בָּאֵשׁ י לִילָה לְרֹאשׁוֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם: יד וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹץ וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:

לא אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הָרַע הִזָּה אֶת הָאָרֶץ הַטוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְרָהָם: ט וְזִלְתִּי כָלֶּךָ בְּנִיפְנֶהּ הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְבָּרָה וּלְבָנָי יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה: טז גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגַלְלֵכֶם לֵאמֹר גַּם־אֶתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם: יז וַיִּשְׁמַע בְּ־נֹנִן הָעַמֵּד לְפָנָי הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֹתוֹ חֹזֵק כִּי־הוּא יַחַלְלֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי־זה יש לבאר מה שספר זה נאמר בשנת הארבעים, שכן התגלות התורה כפי שנתלבשה בדעתו ובהשגתו של משה, פעלה שנקלטו כל עניני מתן־תורה בדעתם ובהשגתם של ישראל, בבחינת "לב לדעת ועינים לקראת ואזנים לשמוע", ובלשון רז"ל: "ארבעין שנים . . קאי איניש אדעתיה דרביה".

(ספר השיחות תש"נ, כרך א', עמ' 250)

רביעי ט וּמִפֶּכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לָבוֹ יְהִי וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ: טז וְאַתֶּם פָּנוּ לָכֶם וַסְּעוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף: יז וּתַעֲנֶנּוּ י וּתְאָמְרוּ אֵלֵי חֲטָאנוּ לַיהוָה אֲנַחֲנוּ נֵעְלֶה וְנִלְחָמָנוּ כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּתַחֲגֹרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וּתַהֲיִנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ כִּי אֵינִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגְּפוּ לִפְנֵי אֲיֵיכֶם: יט וַאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וּתְמֹרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וּתְדַוּוּ וּתַעֲלוּ הַהָרָה: כ וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי חֵישָׁב בָּהֶר הַהוּא לְקִרְאֹתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיָּפְתוּ אֹתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה: כא וַתֵּשְׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: כב וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר

וַעֲבְרוּ לָכֵם אֶת־נַחַל זָרָד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זָרָד:
וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ | מִקֶּדֶשׁ בְּרַנֶּעַ עַד
אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ אֶת־נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה
עֲדִיתָם כָּל־הַיּוֹר אֲנִשִּׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב
הַמַּחֲנֶה כֹּאֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם: ^{טו} וְגַם יִרְ-
יְהוָה הִיתָה בָּם לְהַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד
תָּמָם: ^{טז} וַיְהִי כֹאֲשֶׁר־תָּמוּ כָל־אֲנִשִּׁי הַמִּלְחָמָה
לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: ^{יז} וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר: ^{יח} אֵתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב
אֶת־עָרָי: ^{יט} וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־תֵּצֵרֶם
וְאֶל־תִּתְּנֶנּוּ בָּם כִּי לֹא־אֵתָּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לְךָ
יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט נִתְּתִיהָ יִרְשָׁה: ^כ אֶרֶץ־
רַפָּאִים תִּחְשָׁב אֶפְרָהוּא רַפָּאִים יִשְׁבּוּ־בָהּ
לְפָנִים וְהָעַמּוֹנִים יִקְרָאוּ לָהֶם זְמוּמִים: ^{כא} עַם
גָּדוֹל וְרַב וְרָם כַּעֲנָקִים וַיִּשְׁמִידֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם
וַיִּירָשָׁם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם: ^{כב} כֹּאֲשֶׁר עָשָׂה לִבְנֵי
עֹשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת־הַחֲרִי
מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשָׁם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
^{כג} וְהָעַיִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֻצִּים עַד־עֲזָה כְּפָתָרִים
הַיִּצְאִים מִכְּפָתָר הַשְּׁמִידִם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם:
^{כד} קוֹמוּ פָּעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרֹנָן רֹאֵה נִתְּתִי
בְיָדְךָ אֶת־סִיחֹן מִלֶּךְ־חִשְׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת־אֲרִצּוֹ
הַחֹל רֶשֶׁת וְהַתְּנָר בּוֹ מִלְחָמָה: ^{כה} הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל
תַּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת
כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וְרָגְזוּ וְחָלוּ
מִפְּנֶיךָ: ^{כו} וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמּוֹדֶבֶר קְדָמוֹת
אֶל־סִיחֹן מִלֶּךְ חִשְׁבּוֹן דְּבָרִי שְׁלוֹם לֵאמֹר:
^{כז} אֶעֱבֹרָה בְּאֶרֶץְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֶלְךָ לֹא אֶסּוּר
יָמִין וּשְׁמָאוֹל: ^{כח} אֲכָל בְּכֶסֶף תִּשְׁפָּרְנִי וְאֶכְלֵתִי
וּמִים בְּכֶסֶף תִּתֶּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רֶק אֶעֱבֹרָה
בְּרַגְלִי: ^{כט} כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ־לִי בְנֵי עֹשׂוּ הַיִּשְׁבִּים
בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרַי עַד אֲשֶׁר־
אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

יִשְׁכַּתָּם: ^ב וְנִפְּנָ וְנִפְּנָ הַמִּדְבָּרָה הַדֶּרֶךְ יִשְׁ-
סוּף כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנִסַּב אֶת־הַר־שַׁעִיר
יָמִים רַבִּים: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~

חמש דברים

את ספר דברים אמר משה "מפי עצמו", היינו שדבר ה' נתלבש בשכלו. לפי־זה יש לבאר מה שאמרנו ב"ש"אפילו מאן דלא דריש סמוכים, כ'משנה תורה' דריש", וכתבו ראשונים, "דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מקדם ומאחר, אבל משה שסדר 'משנה תורה' פרשה אחר פרשה, לא סדר אלא להדרש". כי בספר דברים השיג משה את סדר הדברים בשכלו, ובהכרח שסדר הפרשיות מוכן ומשג.

(לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 42)

חמישי ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ^ג רַב־לָכֶם סֵב
אֶת־הַחֵר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צִפְנָה: ^ד וְאֶת־הָעָם צוּ
לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגְבוּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עֹשׂוּ
הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד:
^ה אֶל־תִּתְּנֶנּוּ בָּם כִּי לֹא־אֵתָּן לָכֶם מֵאֶרֶץ עַד
מִדְבָּר כִּי־רָגַל כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נִתְּתִי אֶת־הַר
שַׁעִיר: ^ו אֲכָל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאֶכְלֵתֶם
וְגַם־מִים תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וּשְׁתִּיתֶם: ^ז כִּי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ יִדַּע
לְכַתֹּב אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה | אֲרַבְּעִים
שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרָת דְּבָר:
^ח וְנַעֲבֹר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי־עֹשׂוּ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר
מִדְבָּר הָעֲרֹבָה מֵאִילַת וּמַעֲצֵין גִּבֹּר וְנִפְּנָ וְנַעֲבֹר
דֶּרֶךְ מִדְבָּר מוֹאָב: ^ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תֵּצֵר
אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְּנֶנּוּ בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֵתָּן
לְךָ מֵאֶרֶצוֹ יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט נִתְּתִי אֶת־עָרַי
יִרְשָׁה: ^י הָאֲמִים לְפָנִים יִשְׁבּוּ בָּהּ עַם גָּדוֹל וְרַב
וְרָם כַּעֲנָקִים: ^{יא} רַפָּאִים יִחְשְׁבוּ אֶפְרָהם כַּעֲנָקִים
וְהַמּוֹאָבִים יִקְרָאוּ לָהֶם אֲמִים: ^{יב} וּבְשַׁעִיר יִשְׁבּוּ
הַחֲרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֹשׂוּ יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִידוּם
מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ תַּחְתָּם כֹּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל
לְאֶרֶץ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: ^{יג} עֲתָה קָמוּ

נתן לנו: וְלֹא אָבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חֲשָׁבוֹן הָעִבְרָנִי
בֹּו כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאָמַן
אֶת־לִבָּבוֹ לְמַעַן תִּתֶּנּוּ בְיָדְךָ בַּיּוֹם הַזֶּה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

שבת חזון

הרה"ק מברדיטשוב אמר, שב"שבת חזון מראין לכל
אחד ואחד מישראל את המקדש דלעתיד מרחוק" (חזון)
מלשון מחזה). ויש לבאר, שהיא על־דרך הפרושים השונים
שמכריזים למעלה, שהנשמה למעלה שומעת אותם, וזה
משפיע גם על הנשמה שבגוף, כמאמר "מזליהו חזי". ואף
כאן: ה'מזל' של הנשמה רואה את המקדש, וראיה זו פועלת
על האדם למשה.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 18)

שישי לא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רֹאֵה הַחֲלֵלְתִי תֵת לְפָנֶיךָ
אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הַחֵל רֹשׁ לְרִשֶׁת אֶת־
אַרְצוֹ: ז וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ
לְמַלְחָמָה יִהְיֶה: ח וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ
וַנִּגְדֹּ אֹתוֹ כְּחִיב וַתֵּבֵנוּ קִרִּי וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־
עַמּוֹ: ט וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עֲרֵיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם
אֶת־כָּל־עִיר מִתָּם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאֲרָנוּ
שָׂרִיד: י רק הַבְּחֵמָה בָּזוּנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הָעָרִים
אֲשֶׁר לְבָדְנוּ: יא מִעֲרֵר אֲשֶׁר עַל־שַׁפַּת־נַחַל
אַרְנֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל עַד־הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה
קָרְיָה אֲשֶׁר שָׁנְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־כָּל נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ: יב רק אֶל־אַרְץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא
קָרַבְתָּ כָּל־יָד נַחַל יַבֵּן וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: יג וַנִּפְּן וְנַעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן
וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ
לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּירָא
אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־
אַרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֲשָׁבוֹן: טו וַיִּתֶּן יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַנַּבְּהֵם עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד: יז וַנִּלְכֹּד

אֶת־כָּל־עֲרֵיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קָרְיָה אֲשֶׁר
לֹא־לִקְחָנוּ מֵאִתָּם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֵבֶל אֲרָגָב
מִמְּלַכְתָּ עוֹג בְּבָשָׁן: יח כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצִרַת
חוּמָה גְּבוּהָה דִּלְתִּים וּבְרִיחַ לְבַד מִעֲרֵי הַפָּרוֹי
הָרַבָּה מְאֹד: יט וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ
לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֲשָׁבוֹן הַחֲרֵם כָּל־עִיר מִתָּם הַנָּשִׁים
וְהַטָּף: כ וְכָל־הַבְּחֵמָה וּשְׁלַל הָעָרִים בָּזוּנוּ לָנוּ:
כא וַנִּפְּקֹחַ בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד־הָר
חֲרָמוֹן: כב צִידֹנִים יִקְרָאוּ לְחֲרָמוֹן שְׂרֹן וְהָאֱמֹרִי
יִקְרָאוּ־לוֹ שָׁנִיר: כג עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד
וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סִלְכָּה וְאֲדָרְעִי עָרֵי מִמְּלַכְתָּ עוֹג
בְּבָשָׁן: כד כִּי רָק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאֹר מֵיַתֵּר
הָרָפָאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרִשׁ בְּרוֹל הִלָּה הוּא
בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אַרְפָּה וְאַרְבַּע
אַמּוֹת רַחְבָּה בְּאַמַּת־אִישׁ: כה וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
יִרְשֵׁנוּ בְּעֵת הַהוּא מִעֲרֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן
וְחֲצִי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נִתְּתִי לְרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי:
כו וְיֵתֶר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מִמְּלַכְתָּ עוֹג נִתְּתִי
לְחֲצִי שְׁבַט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֵבֶל הָאֲרָגָב לְכָל־
הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אָרֶץ רָפָאִים: כז יָאִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֵבֶל אֲרָגָב עַד־גְּבוּל
הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־
הַבָּשָׁן חֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~

שבת חזון

הרה"ק מברדיטשוב אמר, שב"שבת חזון מראים לכל
יהודי את הבית השלישי. ויש לומר, שנה נתגלה על־ידו
דוקא משום שעבודתו היתה לפעל את הגאולה, וכפי שנקרא
גם בשמו: לוי יצחק – שני השמות הם בחינת גבורה, שהיא
שרש הגלות. אבל בגבורה מתלבש חסד נסתר, שלמעלה
מחסד גלוי, וכך נעשה לוי – התחברות עם הקב"ה, ויצחק
– צחוק ושמחה הבאה מאתהפסא חשוכא לנהורא.

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך ב, עמ' 612)

בְּרִידָה הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, הַשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאֲמִירָן בְּעֵלְמָא, וְאֲמִירָן אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

שַׁבַּת חֲזוֹן

שַׁבַּת זוֹ נִקְרָאת 'שַׁבַּת חֲזוֹן' עַל שֵׁם הַתַּחֲלַת הַהִפְטָרָה, "חֲזוֹן יִשְׁעִיהָ", שֶׁמְדַבֵּר בְּמִלֵּי דְפּוֹרְעָנוּתָא. לְאִידֶךָ, בְּשַׁבַּת זוֹ מֵרָאִים לְכָל יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂאִין כָּאֵן שְׁנֵי דְבָרִים הַפְּכִיִּים, שֶׁכֵּן בְּחֻרְבָן עֲצֻמוֹ 'רואים' כְּכֹר אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהָרִי הַחֲרָבָן הוּא 'עַל מִנֵּת לְתַקֵּן', לְעֹבֹר מִבְּנֵינָא דְכֹר נִשׁ 'לִבְנֵינָא דְקוֹדֶשׁ-אֶבְרִי-הוּא'; וְנִמְצָא אֲפֹא, שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ בְּגֵדֵר בְּנִין.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 17)

מִפְטִיר כָּעֵד אֲשֶׁר-יִנִּיחַ יְהוָה | לְאַחֲיֶכֶם פָּכֶם וִירָשׁוּ גִם-הֵם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כֹּא וְאֶת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהִיא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאָה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כִּי-יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל-הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אֶתָּה עֹבֵר שָׁמָּה: כֹּד לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם

לָכֶם: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~

שַׁבַּת חֲזוֹן

ב'שַׁבַּת חֲזוֹן' מֵרָאִים לְכָל יְהוּדֵי אֶת הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי. וְהָיָה הַבֵּית הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁכֵּנֶגֶד יַעֲקֹב, כֹּא אֲחֵרֵי הִרְאֹשׁוֹן וְהַשְּׁנִי, שֶׁכֵּנֶגֶד אֲבָרָהָם וְיִצְחָק, וְאֵף 'שַׁבַּת חֲזוֹן' קְשׁוּרָה לְפָסַח, שֶׁכֵּנֶגֶד אֲבָרָהָם, וְלִשְׁבֻּעוֹת, שֶׁכֵּנֶגֶד יִצְחָק. פָּסַח - הִיא הַשְׁבַּת שֶׁלִּפְנֵי תַשְׁעָה בָּאָב, שֶׁחַל תְּמִיד בְּאוֹתוֹ יוֹם שָׁבוּ חַל הַיּוֹם הִרְאֹשׁוֹן שֶׁל פָּסַח. שְׁבֻעוֹת - חֲגֵג שֶׁלִּפְנֵי תַשְׁעָה בָּאָב הוּא שְׁבֻעוֹת, וְהָרִי הַשְּׁפָעַת כָּל חַג נִמְשַׁכֵּת עַד לַחַג הַבָּא.

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 30)

שְׁבִיעִי כֹא וְלִמְכֹּר נָתַתִּי אֶת-הַגְּלָעָד: כֹּד וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי נָתַתִּי מִן-הַגְּלָעָד וְעַד-נַחַל אֲרָנָן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגִבֹּל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גִּבֹּל בְּנֵי עַמּוֹן: י וְהָעֶרְבָה וְהַיַּרְדֵּן וְגִבֹּל מִכְנָזָר וְעַד יַם הָעֶרְבָה ים הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁרֶת הַפְּסָגָה מִזֹּרְחָה: יח וְאֶצֶן אֶתְכֶם בְּעֵת הַהִיא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֲיֶיךָ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חֵיל: יט רַק גִּשְׁיֶיכֶם וּמִפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְּעִתִּי כִּי-מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעִרְיֶיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כ עַד אֲשֶׁר-יִנִּיחַ יְהוָה | לְאַחֲיֶיךָ פָּכֶם וִירָשׁוּ גִם-הֵם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: כא וְאֶת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהִיא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאָה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כִּי-יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל-הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר אֶתָּה עֹבֵר שָׁמָּה: כב לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם: ססס

ק"ה פסוקים, מלכ"ה סימן.

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כִרְעוּתָהּ וְיִמְלִיד מְלָכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאֲמִירָן אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעֵלָם לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמָא. יְתַבְּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלָּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִנֵּיהֶם הָיָה לִמְחִזְקֵיהֶם בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְּתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיַּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א חֲזוֹן מְרִאֲתִי תִבְּנִיאוֹתָ שֶׁל יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמֹון (אֲמֹון וְאֲמִנָּה אֲחִים הָיוּ) אֲשֶׁר חָזָה אוֹ עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בְּמֵרָאָה תִבְּנִיאוֹתָ בַּיּוֹם עֲזִיָּהוּ יוֹתֵם אֲחֹו יִחְזְקִיָּהוּ מִלְכֵי יְהוּדָה בַּיּוֹם אֲרֻבַּעַת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה נִבְּאָה עַד שְׁעֶמֶד מִנְּשָׂא וְהָרְגוּ: ב שְׁמַעוּ שְׁמִיִּם מִה שְׁאֲנִי מִתְרַעַם עַל יִשְׂרָאֵל וְהָאֲזִינִי אֲרִין

כִּי יְהוָה דִּבֶּר וְלֹא מָאִל אֲנִי אוֹמֵר בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי עַל כָּל הָאוֹמוֹת הַתְּקוּמוֹנִים וְהֵם פִּשְׁעוּ כִּי וְלֹא חֲשִׁבוּ כְּמוֹתִי: ג הֲלֹא יָדַע מִפִּי שׁוֹר קָנָהוּ אֶת בְּעָלָיו וְחָמֹור הִסְכֵּל בְּיוֹתֵר יָדַע מִקּוֹם אָבוֹם שֶׁל בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע לֹא אָבִי לְדַעַת אוֹתִי, אִפֹּ שְׁחַמָּה עָמְרִי וְאֲנִי בַּעֲוֹרָתָם, עִם כָּל זֶה לֹא הִתְבּוֹנֵן לֹא יִתְבּוֹנֵנִי

הפטרה לפרשת דברים לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

ישעיה פרק א

א א חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמֹון אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בַּיּוֹם עֲזִיָּהוּ יוֹתֵם אֲחֹו יִחְזְקִיָּהוּ מִלְכֵי יְהוּדָה: ב שְׁמַעוּ שְׁמִיִּם וְהָאֲזִינִי אֲרִין כִּי יְהוָה דִּבֶּר בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פִּשְׁעוּ כִּי: ג יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ וְחָמֹור אָבוֹם בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא

שְׁאִמֵּר לַחֲלוֹן. בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמָתִי, גְּדֻלָּתִי אוֹתָם וְרוֹמְמָתִים מַעַל כָּל עַם. (גְּדֻלָּתִים בְּמַתַּן תּוֹרָתִי לָהֶם, וְרוֹמְמָתִים בְּהַשְׂרָאָה שְׂכִנְתִּי בְּתוֹכָם). פִּשְׁעוּ כִּי, קִרְדּוּ כִּי. ג יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ וּגו', הַשׁוֹר יָדַע וּמִכִּיר אֶת בְּעָלָיו אֲשֶׁר קָנָהוּ וּמִתְקַנֵּהוּ בְּחַרְיֶשֶׁת בָּיִם, וּמֵאַחֵר שֶׁהֲרִיגֵלּוֹ בְּכֶד, הָרִי הוּא כְּבֹר יָדַע כּוּ וּמִכִּירוֹ וּנְשָׁקַע אֵלָיו. אֶבֶל חָמֹור אָבוֹם הוּא, וְאִינוּ מִכִּיר אֶת בְּעָלָיו אֶלָּא אֶת הָאָבוֹם שֶׁהוּא הַמְּקוֹם הַקּוֹיָד לְמֵאֲכָלָו וְהוֹלֵךְ שְׂמָהּ לְהִנָּאֹתוֹ. יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע, לֹא רָצוּ לְדַעַת אוֹתִי

לדעת מה טוב להם: ד הוי' | הנביא מתאמץ וקובל על ישראל שהיו מאז גוי קדוש איד נהפכו להיות גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים את דרכם אשר עזבו את־יהוה נאצו הרגיו את־קדוש ישראל נזרו פרשו ללכת אחר לאחוריהם מאצל המקום: ה על־מה תכו

עוד מאחר שעדן תוסיפו מוסיפים

סרה לסור מאחרי המקום, הלא כבר פל־ראש מזמן לחלי וכל־לבב דני ולמה לא תבינו: ומפ־הרגל ועד־ראש אינבו מתם מקום שלם מאז מכה, אלא יש פצע מכה פתחה במקום אחר וחבורה תלה במקום אחר ומכה מריה למה ורמובה תמיד עוד במקום אחר, העמים האלה לא־זרו לא פור עליהם סמנים המרפאים ולא חבשו במטילת ולא רכבה בשמן לרדקה: ו לכן תתה ארצכם שממה עריכם שרפות אש פרי אדמתכם לנגדכם בעיניכם תראו איד זרים אכלים אתה ושממה תתה הארץ במהפכת אויבים זרים שאין חוששים להחריב הארץ:

ה ונותרה בת־ציון רגית מיושביה כספה בכרם שהשומר אינו יושב בה בעת הבציר במלונה סבה ללולה במקשה בשדה קשאים לשמרים מפני הנזבים, כעיר נצורה מאויבים וכשמתלקים מעליה נשארים הסובות ריקן: ט לולי אם לא תה יהוה צבאות הותיר משאיר לנו שריר שארית כמעט מעט, כסדם היינו כלנו פלים לעמרה דמינו מכלי שארית מה: (בה השלים הענין, ומתחיל ענין חדש, תוכחת מעלה אודות הקרבנות והמעשים הנרצים אצל ה', איכות התשובה ועובית

החטא, וימשך עד פסוק כ"א) שמעו דבר־יהוה קציני שרים הדומים לשיר סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה: יא הואיל ואינכם שבים למה לי רב־זבחיכם יאמר יהוה שבעתי אני קז בהם עלות אילים וחלב מריאים צאן פטומות ודם פרים וכבשים ועתודים חקרים

לה בשביל תחלים שמסתתרים בהם, וכשמתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והלכים. ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריר כמעט, אם לא תה חקביה משאיר לנו בחסד שארית כחשבון המעט, כסדם היינו ונ', היינו ראויים להיות פלים כסדם ועמרה מכלי שארית. י) קציני סדם, שרים שמעשיהם כסדם. יא) למה לי רב זבחיכם, כי לא צוית אתכם עליהם אלא כדי שתזרינו ותעלוני על לבכם תמיד ולא תחטאו. מריאים, בהמות

להיות נשמעים לי. עמי לא התבונן, אף על פי שהם עמי ואני בעורחם, עם כל זה אינם נותנים לב להתבונן פנה. ד) הוי' גוי חוטא, יש לעק על עם קדוש שנהפך להיות חוטא. עם כבד עון, ועם שנאצו בו "כי עם קדוש אתה" (דברים 10), נהפך להיות עם כבד עון, שעונותיו רבים וכבדים. זרע מרעים, הם היו "זרע ברך ה'"

(ישעיה 54:1), ונהפכו להיות רשעים. בנים משחיתים, הם היו נקראים "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים

10:18), ונהפכו להיות משחיתים את דרכם. נאצו, הרגיו. נזרו אחר, פרושו מה' ללכת לאחור, כאדם שממאן לשמע דברי המדבר אליו. ה) על מה

תכו עוד תוסיפו סרה פל־ראש לחלי וכל־לבב דני: ומפ־הרגל ועד־ראש אינבו מתם פצע וחבורה ומכה מריה לא־זרו ולא חבשו ולא רכבה בשמן:

ו ארצכם שממה עריכם שרפות אש אדמתכם לנגדכם זרים אכלים אתה ושממה במהפכת זרים: ה ונותרה בת־ציון כספה בכרם במלונה במקשה כעיר נצורה: ט לולי יהוה צבאות הותיר לנו שריר כמעט כסדם היינו לעמרה דמינו: י שמעו דבר־יהוה קציני סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה: יא למה לי רב־זבחיכם יאמר יהוה שבעתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים

הכל. ח) כספה בכרם, כמו סבה שעושים בכרם לשמור עד עת הבציר, ואחר הבציר מניחים אותה ריקנית. במלונה במקשה, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הנזבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאכילת העופות. אכל חקרים שומרים גם ביום מפני העופות. כעיר נצורה, כעיר שצרו עליה ועשו סבות סביב

לה בשביל תחלים שמסתתרים בהם, וכשמתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והלכים. ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריר כמעט, אם לא תה חקביה משאיר לנו בחסד שארית כחשבון המעט, כסדם היינו ונ', היינו ראויים להיות פלים כסדם ועמרה מכלי שארית. י) קציני סדם, שרים שמעשיהם כסדם. יא) למה לי רב זבחיכם, כי לא צוית אתכם עליהם אלא כדי שתזרינו ותעלוני על לבכם תמיד ולא תחטאו. מריאים, בהמות

והחוקים, שהם מהפכים ומחריכים את הכל. ח) כספה בכרם, כמו סבה שעושים בכרם לשמור עד עת הבציר, ואחר הבציר מניחים אותה ריקנית. במלונה במקשה, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הנזבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאכילת העופות. אכל חקרים שומרים גם ביום מפני העופות. כעיר נצורה, כעיר שצרו עליה ועשו סבות סביב

לה בשביל תחלים שמסתתרים בהם, וכשמתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והלכים. ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריר כמעט, אם לא תה חקביה משאיר לנו בחסד שארית כחשבון המעט, כסדם היינו ונ', היינו ראויים להיות פלים כסדם ועמרה מכלי שארית. י) קציני סדם, שרים שמעשיהם כסדם. יא) למה לי רב זבחיכם, כי לא צוית אתכם עליהם אלא כדי שתזרינו ותעלוני על לבכם תמיד ולא תחטאו. מריאים, בהמות

והחוקים, שהם מהפכים ומחריכים את הכל. ח) כספה בכרם, כמו סבה שעושים בכרם לשמור עד עת הבציר, ואחר הבציר מניחים אותה ריקנית. במלונה במקשה, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הנזבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאכילת העופות. אכל חקרים שומרים גם ביום מפני העופות. כעיר נצורה, כעיר שצרו עליה ועשו סבות סביב

לה בשביל תחלים שמסתתרים בהם, וכשמתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והלכים. ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריר כמעט, אם לא תה חקביה משאיר לנו בחסד שארית כחשבון המעט, כסדם היינו ונ', היינו ראויים להיות פלים כסדם ועמרה מכלי שארית. י) קציני סדם, שרים שמעשיהם כסדם. יא) למה לי רב זבחיכם, כי לא צוית אתכם עליהם אלא כדי שתזרינו ותעלוני על לבכם תמיד ולא תחטאו. מריאים, בהמות

והחוקים, שהם מהפכים ומחריכים את הכל. ח) כספה בכרם, כמו סבה שעושים בכרם לשמור עד עת הבציר, ואחר הבציר מניחים אותה ריקנית. במלונה במקשה, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הנזבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאכילת העופות. אכל חקרים שומרים גם ביום מפני העופות. כעיר נצורה, כעיר שצרו עליה ועשו סבות סביב

לה בשביל תחלים שמסתתרים בהם, וכשמתלקים משם הרי הם מניחים את הסבות והלכים. ט) לולי ה' צבאות הותיר לנו שריר כמעט, אם לא תה חקביה משאיר לנו בחסד שארית כחשבון המעט, כסדם היינו ונ', היינו ראויים להיות פלים כסדם ועמרה מכלי שארית. י) קציני סדם, שרים שמעשיהם כסדם. יא) למה לי רב זבחיכם, כי לא צוית אתכם עליהם אלא כדי שתזרינו ותעלוני על לבכם תמיד ולא תחטאו. מריאים, בהמות

והחוקים, שהם מהפכים ומחריכים את הכל. ח) כספה בכרם, כמו סבה שעושים בכרם לשמור עד עת הבציר, ואחר הבציר מניחים אותה ריקנית. במלונה במקשה, כי את הקשואים שומרים בעקר בלילה מפני הנזבים ולא מפני העופות כי קשים הם לאכילת העופות. אכל חקרים שומרים גם ביום מפני העופות. כעיר נצורה, כעיר שצרו עליה ועשו סבות סביב

פטומות ושמות. ועתודים, עזים זכרים. לא חפצתי, הואיל ואינכם שבים אלי. יב) לראות פני, בעליהם להגל. רמס חצרי, לדרך ברנליכם קאלו ברמיסה. יג) מנחת שוא, כי הואיל ואינה לי לרצון, הרי היא מנחת שוא, כי אין בה תועלת. קמרת תועבה, הקמרת קמין מן המנחה נחשבת לי לתועבה. חדש ושבת קרא

מן העזים לא חפצתי הואיל ואינכם שבים: יב כי תבאו לראות פני ברנלי, אז אומר לכם מירבש זאת מידכם רמס לדרך חצרי: יג מתה אני בכם לא תוסיפו הביא מנחת שוא שאין בה תועלת כי קמרת העלאת עשן על המזבח תועבה היא לי בין בחדש ושבת בין בימי המועד אשר קרא מקרא אשר

מקרא, בין בראש חדש בין בשבת בין בימי המועד אשר תקראו מקרא קדש, ואתם נעצרים לפני בהבאת קרבנות. לא אוכל און ועצרה, לא אוכל לסבל האון שבלככם לעבודה זרה בחדש עם העצרה שאתם מתאספים לפני יד) חדשים ומועדיכם, כלומר, זכחי חדשים וזכחי מועדיכם. למרח, קאלו היו משא קבר ומרחק לשאת אותם. נלאיתי, כמו "נעיתי".

לא חפצתי: יב כי תבאו לראות פני מירבש זאת מידכם רמס חצרי: יג לא תוסיפו הביא מנחת שוא קמרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה: יד חדשים ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי למרח נלאיתי אני עיר נשא לסבול אותם: טו ובפרשכם כפיכם צעת התפלה אעלים עיני מכם גם כיתרבו תפלה אינני שמע לפי שדיכם דמים נמים מלאו: טז רחצו הסירו פתמי העון בתשובה הוצו הרבו זכות הסירו רע מעלליכם מנגד עיני לפי שרוע מעללי גבר עומדים מול ה' לקמרי עליו חדלו הרע מלהרע איש לאחיו: ז' למדו היטב להטיב מעשיכם דרשו חקרו מושפט לדעת הדין עם מי, אשרו ישרו חמוץ את הנול, שפטו משפט יתום ריבו אלמנה כי הם העשוקים ברוב: מודע אינכם שבים אל ה' כאשר הוריתכם? יח לבו ורוו נא אתכם ונבכחה לדעת מי פרח על מי, ומודע תדאנו ותיראו לשוב בתשובה יאמר יהוה, הלא גם אם ירחיו חטאיכם כשנים כחוטאים בצבע אדום כשולג ילבינו אותם, גם אם עונותיכם יאדימו בתולע השני, שבו צובעים צבע אדום חק כצמר יהוה: ט' אם תאבו תרצו ושמעתיכם בקולי, אז טוב הארץ תאכלו: כ' ואם תמאנו אם תהיו מקאנים לשמוע אמרי ומריתם ותמרו פי, בחרב

טו) ובפרשכם כפיכם, לשון תפלה הוא, כמו "אפרש את כפי אל ה'" (שמות ט.כט). דמים, רציחה. טז) רחצו וגו', עשר אזהרות של לשון תשובה יש כאן (רחצו, הוסי, הסירו, חדלו, למדו, דרשו, אשרו, שפטו, ריבו, לבו), כנגד עשרת ימי התשובה, וכנגד עשרה פסוקי מלכות, ועשרה פסוקי זכויות, ועשרה פסוקי שופרות. רחצו, כלומר, הסירו פתמי העון בתשובה. ז') למדו היטב, למדו להטיב מעשיכם. דרשו מושפט, לדרש עד שיצא משפט אמת. אשרו חמוץ, ישרו גזל, כלומר, להשיב הנזלה. שפטו יתום, דינו משפט יתום, שאין לו עוזר. ריבו אלמנה, שאם בא לפניך משפט אלמנה והוצאתו לאמתו, עדון לא יצאת ידי חובך עד שתריב בעדה לבעל הדין שבענדה ותוציא מתחת ידו את שהוא חוב לה. יח) לבו נא ונבכחה, בואו בנריות לשוב אל ה' ותקבר לו

כמה תקור גדולה נתן לנו. כשנים, באדם חוט השני. בתולע, מין גרעינים שצובעים בהם צבע אדום, ויש תולעת בכל גרעין. כצמר, כמו צמר לבן ונקי. ט) אם תאבו ושמעתיכם, אם תרצו להיות נבגעים לי לשמע בקולי. תאכלו, כלומר, ולא תהיו האויבים. כ) חרב תאכלו, תהיו נאכלים על ידי החרב. כא) לזונה, תועה מעל אליה. קריה נאמנה וגו', ירושלים שהיתה קריה נאמנה לה' אליה, והיתה מלאה משפט צדק, ועתה נהפכו אנשיה

תאכלו פי פי יהוה דבר: כא תבאי מתאונן לומר איכה היתה לזונה המשפחה בבקלה קריה נאמנה ירושלים עיר אמונה מלאה מעולם היתה מלאה משפט צדק ילון בה התמיד בה ועתה נהפכו אנשים להיות

ז' למדו היטב, למדו להטיב מעשיכם. דרשו מושפט, לדרש עד שיצא משפט אמת. אשרו חמוץ, ישרו גזל, כלומר, להשיב הנזלה. שפטו יתום, דינו משפט יתום, שאין לו עוזר. ריבו אלמנה, שאם בא לפניך משפט אלמנה והוצאתו לאמתו, עדון לא יצאת ידי חובך עד שתריב בעדה לבעל הדין שבענדה ותוציא מתחת ידו את שהוא חוב לה. יח) לבו נא ונבכחה, בואו בנריות לשוב אל ה' ותקבר לו כמה תקור גדולה נתן לנו. כשנים, באדם חוט השני. בתולע, מין גרעינים שצובעים בהם צבע אדום, ויש תולעת בכל גרעין. כצמר, כמו צמר לבן ונקי. ט) אם תאבו ושמעתיכם, אם תרצו להיות נבגעים לי לשמע בקולי. תאכלו, כלומר, ולא תהיו האויבים. כ) חרב תאכלו, תהיו נאכלים על ידי החרב. כא) לזונה, תועה מעל אליה. קריה נאמנה וגו', ירושלים שהיתה קריה נאמנה לה' אליה, והיתה מלאה משפט צדק, ועתה נהפכו אנשיה

מִרְצָחִים: כּב כּספֿךְ שֶׁל כּסֶּף הָיָה לְסִיגִים לְהַעֲרִיב נְחֹשֶׁת בְּכֶסֶף לְהוֹנֹת בָּהֶם, סָבָאָךְ הַמִּשְׁקָה שֶׁעָקַר הִנָּאתוֹ לְשִׁכּוֹן מְהוּל מְוָג בְּמִים: כּג שְׂרִיד סוּרְרִים וּמַעֲוִתִּים הָיָה וְחִבְרִי וּמִתְחַבְּרִים עִם גְּנָבִים כִּי הַגְּנָבִים חוֹלְקִים עִמָּהֶם לִפְקֹד לֹא יִסְרוּ אוֹתָם, כָּלֹּל כָּלֹל הַשְּׂרִים אֶתְּכָּ לְקַבֵּל שְׂחָד וּמִטִּים הַמִּשְׁפָּט וְרֹדֶף שְׁלֹמֹנִים תְּשִׁלּוּמִים, כְּגוֹן תּוֹכְנִי בְּרִינִי וְאֶשְׁלֵם לָךְ בְּרִידֶךָ יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ מִן הָעוֹשִׂים אוֹתוֹ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבוֹא אֲלֵיהֶם כִּי יִדְעַת שְׁלֹא תוֹעִיל: כּד לָכֵן נָאִם הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר חֹזֶק שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָיָה שֶׁם קְרִיאָה אֲנַחֲם מִצְרִי עַל הַפֶּעַם שֶׁהִכְעִסוּנִי בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאַנְקָמָה מֵאוֹיְבָי: כה וְאִשִּׁיבָה

יְדִי עָלֶיךָ לְהַבֹּתֶךָ פַּעַם אַחֵר פַּעַם עַד וְאַצְרָף אֶסִּיר וְאֶכְלֶה מִמֶּךָ כִּכּוֹר כְּבוֹרִית הַמִּנְקָה הַבְּגֵד מִכְתָּמֵי סִינִיךָ הַפּוֹשְׁעִים שֶׁהֵם חֲסִיד מִתְעַרְבֶת עִם הַכֹּהֲנִים וְאַסִּירָה כָּל־בְּרִילֶיךָ בְּרִיל הַמַּעֲרֹב בְּכֶסֶף, כְּלוּמֵר הַרְשָׁעִים שָׂבֵד: כו וְאִשִּׁיבָה אֶעֱמִיד עָלֶיךָ שְׁפֹטֶיךָ כְּשֶׁרִים בֵּין אָדָם לְחֶבֶד בְּכִרְאִשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה מֵאָז וְעַצְיֶיךָ בְּדָבָרִים שָׁבוּן אָדָם לְמָקוֹם כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק בֵּין אָדָם לְחֶבֶד קְרִיָה נְאֻמָּנָה בְּדָבָרִים שָׁבוּן אָדָם לְמָקוֹם: כז צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט שִׁנְעִשׂוּ יִשְׂרָאֵל תִּפְדָּה מַעֲוֹנוֹתֶיהָ וְשִׁבְיָה עוֹשִׂי תְּשׁוּבָה בְּצִדְקָה עַל יְדִי שְׂצִדִּיקֵי מַעֲשֵׂיהֶם נִגְדִּי קוֹנֵם וּבּוֹרָאִם:

כּב כּספֿךְ הָיָה לְסִיגִים סָבָאָךְ מְהוּל בְּמִים: כּג שְׂרִיד סוּרְרִים וְחִבְרִי גְנָבִים כָּלֹּל אֶתְּכָ שְׂחָד וְרֹדֶף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבוֹא אֲלֵיהֶם: כּד לָכֵן נָאִם הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הָיָה אֲנַחֲם מִצְרִי וְאַנְקָמָה מֵאוֹיְבָי: כה וְאִשִּׁיבָה יְדִי עָלֶיךָ וְאַצְרָף כִּכּוֹר סִינִיךָ וְאַסִּירָה כָּל־בְּרִילֶיךָ: כו וְאִשִּׁיבָה וְעַצְיֶיךָ כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קְרִיָה נְאֻמָּנָה: כז צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָה בְּצִדְקָה:

שי למורא
להיות מרצחים. (כב) לסינים, פסלה של כסף נתנו במקום כסף. סבאך, יגד ומשקום משפטים שלך. מהול במים, מערב במים להטעות הבריות. (כג) סוררים, סרים מתרדף המלכות. וחברי גנבים, ומתחברים עם גנבים. כלל, כלל כלאם. ורודף שלמנים, האחד מהם אמר לחברו, הצדיקני היום בדיני, ולמחר אצדיקך בדיןך. הרי שכלם רודפים משלום גמולים. יתום לא ישפטו, לא ישפטו להצילו מן העושים אותו. וריב אלמנה לא יבוא אליהם, בשאלמנה פוגשת יתום שיצא מהשופט ולא הועיל כלום, הרי היא חוזרת לאחוריה, ואומרת, ומה זה שהוא איש לא הועיל כלום, אני לא כלשון. (כד) אביר ישראל, תקפו של ישראל. הרי, לשון קריאה והתקנות.

(כה) ואשיבה ידי עליך, אשיב להבות מכה אחר מכה עד כלות הפושעים. ואצרף ככר סינך, אסיר ממך את הסינים כמו שפסורים כתמי הבגד על ידי ברית. ואסירה כל בדיליך, ואפיר את הבדיל המערב בכסף, כלומר, הרשעים שבך. (כו) במשפט תפדה, עלידי שיהיו בה עושי משפט צדק, תפדה מעונותיה. ושביה בצדקה, השבים ששבו אל ציון מן המקומות אשר נפוצו שמה, יהיה בזכות ששבו להיות אנשי אמת וצדקה.

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתִבְרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לָכֵם: כֹּל הַיּוֹם עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיחָה
אֵתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׂמֹר אֶת-מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיחָה אֵתְכֶם:
נִעֲנִיכֶם הָרְאוֹת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה בְּכַעַל
פְּעוֹר כִּי כָל-הָאִישׁ אֲשֶׁר הָלַךְ אַחֲרַי בְּעַל-
פְּעוֹר הַשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ מִקִּרְבְּךָ: וְאַתֶּם
הַדֹּבְקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:
(יִשְׂרָאֵל) הִ רְאֵה אֲנִי לְמַדְּתִי אֵתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
כַּאֲשֶׁר צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בִּקְרִיב
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:
וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻכְמַתְכֶם
וּבִינְתְּכֶם לַעֲנִי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת
כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם-חֻכָּם וְנִבְּזוּ
הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְכִי מִי-גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ
אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּכָל-קְרָאֵנוּ
אֵלָיו: וְכִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
צְדִיקִים כְּכָל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן
לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם:

וְאַתְּחִנֶּן אֶל-יְהוָה בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר:
כֹּי אֲדֹנִי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהַרְאוֹת אֶת-עֲבָדֶיךָ
אֶת-גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת-יְדֹדְךָ הַחֲזֹקָה אֲשֶׁר מִי-אֵל
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ
וּכְגִבּוֹרְתְּךָ: כֹּי אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ
הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה
וְהַלְבֵּנוּ: (לד) כֹּי וַיִּתְּעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא
שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב-לֵךְ אֶל-תּוֹסֵף
דִּבֵּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה: כֹּי עָלָה אֲנִי רֹאשׁ
הַפִּסְגָּה וְשָׂא עֵינַי יָמָּה וּצְפִנָּה וְתִימִנָּה
וּמִזְרָחָה וְרָאִה כַּעֲנִיךָ כִּי-לֹא תַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה: כֹּי וָצוּ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקִיָּהוּ וְאֶמְצָהוּ
כִּי-הוּא יַעֲבֹר לְפָנַי הָעַם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיל
אוֹתָם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כֹּי וְנִשְׁבַּח בְּגוֹי
מוֹל בֵּית פְּעוֹר: פ ד' אֶעֱתֶה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע
אֶל-הַחֻקִּים וְאֶל-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד
אֵתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבְאַתֶּם וִירִשְׁתֶּם
אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן

ביאורים לפרקי אבות

פרק ג, משנה ב

רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הווי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מורא, איש את רעהו חיים בלעו. רבי חנינא בן תרדיון אומר, שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים, שנאמר ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר או נדברו יראי יי איש אל רעהו ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי ולחשבי שמו. אין לי אלא שנים, מנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שתקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר ישב בדרך וידם כי נטל עליו:

~ נקודות משיחות קודש ~

לכאורה מדובר כאן בשני קצוות מנוגדים, בקצה האחד "שכינה שרויה" ובקצה הנגדי "מושב לצים". וצריך להבין מדוע בהעדר "שכינה שרויה" הופך המעמד ל"מושב לצים"? הרי די בכך שנאמר כי אין ביניהם דברי תורה אזי "אין שכינה שרויה ביניהם", אך מה עושה זאת לחמור כל-כך – "מושב לצים"?

ויש לומר שבדבריו מעמיד אותנו התנא על יסוד גדול וחשוב, והוא: שבין דרך-הישר להיפך ממנה, אין "אמצע"; כאשר יש סטיה מדרך-הישר, התוצאה הישירה והימדית היא – דרך רעה.

רעיון זה מוצאים אנו גם בתחילת המשנה (ובכך יש לבאר הקשר בין שני המאמרים שבאותה משנה): "אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" – כאשר אין "מוראה של מלכות" אין מצב ביניים, אלא המציאות יכולה להתדרדר עד לכדי כך ש"איש את רענו חיים בלעו"!

בדומה לפירוש הבעל-שם-טוב על הפסוק "פן יפתה לבבכם – וסרתם ועבדתם אלוקים אחרים", שבין ה"יפתח לבבכם" ל"ועבדתם אלוקים אחרים", אין מצב של ביניים. בלשון הבעל שם טוב, "כאשר האדם מפריד את עצמו מה' יתברך, מיד הוא עובר עבודה-זרה ולא יש דבר ממוצע"².

את יסוד הענין מסביר רבינו הזקן בתניא³ שזהו הפירוש "סטרא אחרא" – "צד אחר שאינו צד הקדושה". לכן, כל מחשבה, דיבור או מעשה, "אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו" אינם זוכים ל"מעמד ביניים" – בין הקדושה לטומאה, אלא הופכים מיד ל"סטרא אחרא".

זוהי אס-כן גם כוונת התנא במשנתנו: כאשר אין "שכינה שרויה ביניהן", זהו "מושב לצים"; וכאשר אין "מוראה של מלכות" – "איש את רעהו חיים בלעו".

מאמר המשנה "שנים שיושבין וכו'" בא כהמשך לנאמר בתחילת המשנה "הווי מתפלל בשלומה של מלכות". ולכאורה, טעון הסבר מה הקשר בין שני הנושאים?

ניתן לבאר זאת על פי המוסבר שענינה של ההוראה "הווי מתפלל בשלומה של מלכות" הוא לעורר את מורא המלכות כפי שהוא בשרשה – מלכותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, כי על ידי כך מתבטל רגש הגאווה שבאדם כלפי זולתו.

בהמשך לכך באים דברי המשנה "שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם". תוכן הדברים הוא, שאם אדם העוסק בתורה מבקש לבחון את עצמו האמנם נפטר ממידת הגאווה, עליו לעשות זאת תוך כדי לימוד תורה (מכיון שהתורה היא מציאות). אם הוא לומד תורה לבדו, ללא חבר, יתכן והסיבה לכך היא ההרגשה שהוא נעלה מחבירו בדרגת הלימוד – ואם כך, טרם ביטל את גאוותו ואת הרגשת מציאותו. כפי שמפרשי המשנה מפרשים זאת בתחילת המשנה¹: "שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה וכו'" – שאף אם עוסקים בתורה כל אחד לבדו ואין חיבור ביניהם הרי זה בכלל מושב לצים, כיון ש"כל אחד מהביל ומתלוצץ בלבו על ידיעת ולימוד חבריו".

אך אם "יש ביניהן דברי תורה", דהיינו שבעוסקו בתורה הוא רואה בזולת שווה-ערך אליו, הרי זו הוכחה על "התבטלותו" ואי הרגשת מעלותיו, ואזי "שכינה שרויה ביניהן", – מתגלית מלכותו של הקדוש ברוך הוא, זו המביאה לידי שלימות היראה והביטול לאלקות.

משום כך גם מכנה הפסוק את מי שזכו לכך בתואר "יראי ה'" – שכן היראה (הפועלת ביטול על האדם) היא הסיבה לכך ש"יש ביניהן דברי תורה".

(ע"פ ש"ש"פ ואתחנן ה'תשכ"ח).

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

(ע"פ לקוטי שיחות יז, עמ' 369).

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם)

לוח זמנים לשבוע פרשת דברים - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:54	5:58	8:40	8:43	9:19	9:21	10:30	10:31	13:22	13:21	19:40	19:36	20:08	20:04	19:16	20:15
חיפה (ק)	5:50	5:55	8:37	8:39	9:16	9:18	10:28	10:29	13:21	13:21	19:45	19:41	20:11	20:06	19:08	20:18
ירושלים (ק)	5:52	5:56	8:38	8:40	9:17	9:18	10:28	10:29	13:20	13:20	19:44	19:40	20:08	20:03	19:01	20:14
תל אביב (ק)	5:53	5:57	8:39	8:42	9:18	9:20	10:29	10:30	13:22	13:21	19:42	19:37	20:10	20:05	19:16	20:17
אוסטריה, וינה (ק)	5:24	5:31	8:09	8:16	9:10	9:14	10:28	10:31	13:39	13:38	20:38	20:29	21:18	21:08	20:13	21:24
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:25	7:20	9:15	9:13	9:54	9:51	10:46	10:44	12:57	12:56	17:30	17:35	17:59	18:03	17:15	18:15
אוקראינה, אודסה (ק)	5:32	5:39	8:19	8:25	9:16	9:19	10:33	10:35	13:41	13:40	20:34	20:27	21:12	21:04	20:10	21:19
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:08	5:16	7:53	8:00	8:55	8:59	10:13	10:16	13:25	13:24	20:24	20:16	21:04	20:55	19:59	21:11
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:27	5:35	8:10	8:18	9:17	9:21	10:37	10:39	13:51	13:50	20:56	20:47	21:39	21:28	20:31	21:46
אוקראינה, קייב (ק)	5:19	5:27	8:01	8:09	9:09	9:13	10:29	10:32	13:43	13:42	20:49	20:40	21:32	21:22	20:24	21:39
אדוד אמריות, אבו דאבי (ח)	5:49	5:51	8:32	8:34	9:07	9:08	10:16	10:16	13:02	13:02	19:09	19:06	19:35	19:32	18:46	19:42
אטליה, מילאנו (ק)	6:02	6:09	8:49	8:55	9:44	9:47	11:00	11:02	14:07	14:06	21:00	20:52	21:34	21:26	20:33	21:41
אקוודור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:47	8:47	9:17	9:17	10:19	10:19	12:51	12:51	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:51	7:46	9:47	9:45	10:24	10:21	11:17	11:16	13:30	13:30	18:11	18:15	18:38	18:42	17:55	18:53
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:57	8:51	10:42	10:39	11:23	11:19	12:14	12:11	14:22	14:21	18:47	18:52	19:18	19:24	18:33	19:35
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:02	6:08	8:50	8:54	9:36	9:38	10:49	10:51	13:49	13:48	20:23	20:17	20:55	20:49	20:00	21:02
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:48	5:54	8:36	8:40	9:23	9:26	10:37	10:39	13:38	13:38	20:16	20:10	20:49	20:42	19:53	20:55
ארה"ב, גרסי סטי (ק)	5:49	5:54	8:37	8:41	9:24	9:26	10:38	10:40	13:39	13:38	20:16	20:10	20:50	20:43	19:53	20:56
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:20	6:26	9:08	9:13	9:57	10:00	11:12	11:14	14:15	14:14	20:57	20:50	21:31	21:24	20:33	21:37
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:38	6:42	9:23	9:26	10:01	10:02	11:11	11:12	14:02	14:01	20:19	20:14	20:45	20:41	19:56	20:52
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:00	6:05	8:47	8:50	9:27	9:29	10:39	10:40	13:33	13:33	19:56	19:51	20:26	20:20	19:34	20:32
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:45	6:48	9:29	9:30	10:04	10:05	11:13	11:14	14:01	14:00	20:10	20:06	20:36	20:32	19:49	20:43
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:42	5:48	8:30	8:35	9:18	9:21	10:33	10:34	13:35	13:34	20:13	20:07	20:47	20:40	19:50	20:53
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:48	5:54	8:36	8:41	9:25	9:28	10:40	10:41	13:42	13:41	20:22	20:16	20:56	20:49	19:59	21:03
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:13	6:19	9:01	9:05	9:48	9:50	11:02	11:03	14:03	14:02	20:39	20:33	21:13	21:06	20:16	21:19
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:40	5:46	8:28	8:32	9:16	9:19	10:31	10:33	13:34	13:33	20:14	20:07	20:48	20:41	19:50	20:54
בוליביה, לה-פס (ח)	6:59	6:57	9:16	9:15	9:47	9:46	10:46	10:45	13:09	13:09	18:19	18:21	18:44	18:45	18:03	18:54
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:00	6:09	8:41	8:50	9:52	9:56	11:12	11:15	14:28	14:27	21:37	21:27	22:21	22:10	21:11	22:28
בלגיה, בריסל (ק)	6:02	6:10	8:43	8:52	9:53	9:57	11:13	11:16	14:28	14:27	21:35	21:26	22:19	22:08	21:10	22:26
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:44	6:41	8:54	8:53	9:27	9:25	10:24	10:22	12:43	12:43	17:47	17:50	18:08	18:10	17:27	18:20
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:31	6:28	8:42	8:40	9:14	9:13	10:11	10:10	12:31	12:31	17:32	17:34	17:57	17:59	17:16	18:09
בריטניה, לונדון (ק)	5:17	5:26	7:57	8:06	9:10	9:14	10:30	10:33	13:46	13:45	20:58	20:48	21:40	21:29	20:33	21:48
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:17	5:26	7:48	8:02	9:14	9:19	10:36	10:39	13:55	13:54	21:13	21:03	22:01	21:49	20:50	22:09
גרמניה, ברלין (ק)	5:19	5:28	7:55	8:06	9:14	9:18	10:35	10:38	13:53	13:52	21:08	20:58	21:53	21:41	20:40	22:00
גרמניה, פרינקפורט (ק)	5:48	5:56	8:31	8:39	9:38	9:42	10:57	10:59	14:11	14:10	21:15	21:06	21:58	21:48	20:50	22:05
דרום אפריקה, ויטסבורג (ח)	6:49	6:46	8:56	8:55	9:30	9:28	10:26	10:24	12:44	12:44	17:45	17:48	18:05	18:07	17:23	18:17
הודו, מומבאי (ח)	6:14	6:16	8:54	8:55	9:27	9:28	10:35	10:35	13:18	13:17	19:16	19:14	19:41	19:39	18:56	19:48
הודו, פונה (ח)	6:11	6:13	8:51	8:52	9:24	9:25	10:31	10:31	13:14	13:13	19:12	19:09	19:36	19:34	18:51	19:43
הונגריה, בודפשט (ק)	5:15	5:23	8:02	8:08	9:01	9:04	10:18	10:21	13:28	13:27	20:24	20:16	21:03	20:54	20:00	21:10

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:52	4:57	7:40	7:44	8:27	8:30	9:42	9:43	12:43	12:42	19:22	19:15	19:55	19:48	18:58	20:01
יוון, אתונה (ק)	6:24	6:29	9:12	9:15	9:56	9:58	11:09	11:10	14:07	14:07	20:39	20:33	21:10	21:04	20:16	21:17
מולדובה, קישינב (ק)	5:38	5:45	8:25	8:31	9:22	9:26	10:40	10:42	13:49	13:48	20:44	20:36	21:22	21:13	20:19	21:29
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:13	8:51	8:52	9:24	9:25	10:32	10:32	13:15	13:14	19:14	19:11	19:39	19:36	18:54	19:46
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:54	7:47	9:29	9:26	10:13	10:09	11:02	11:00	13:06	13:06	17:19	17:25	17:53	17:59	17:06	18:12
נפאל, קטמנדו (ח)	5:24	5:27	8:08	8:11	8:45	8:47	9:55	9:56	12:44	12:44	18:56	18:52	19:23	19:19	18:35	19:30
סין, בייג'ינג (ח)	5:08	5:14	7:56	8:00	8:42	8:45	9:56	9:58	12:57	12:56	19:33	19:27	20:06	19:59	19:08	20:12
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	13:42	13:41	19:16	19:16	19:40	19:39	18:58	19:48
פולין, ורשא (ק)	4:49	4:59	7:27	7:37	8:44	8:48	10:04	10:07	13:22	13:21	20:35	20:25	21:20	21:09	20:09	21:28
פרו, לימה (ח)	6:28	6:26	8:49	8:48	9:19	9:18	10:19	10:19	12:45	12:44	18:02	18:03	18:25	18:26	17:44	18:35
צרפת, ליון (ק)	6:18	6:25	9:05	9:11	10:01	10:04	11:17	11:19	14:25	14:24	21:16	21:08	21:53	21:44	20:51	21:59
צרפת, פריז (ק)	6:18	6:25	9:02	9:09	10:05	10:09	11:24	11:26	14:36	14:35	21:38	21:29	22:17	22:07	21:11	22:24
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:53	8:25	8:26	8:56	8:56	10:00	9:59	12:34	12:33	18:13	18:12	18:36	18:35	17:54	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	6:02	6:08	8:50	8:54	9:41	9:44	10:56	10:58	14:01	14:00	20:49	20:42	21:21	21:13	20:22	21:28
קנדה, מונטריאול (ק)	5:33	5:40	8:20	8:25	9:15	9:18	10:31	10:33	13:38	13:37	20:29	20:22	21:05	21:05	20:04	21:12
קפריסין, לנקה (ק)	5:51	5:56	8:38	8:41	9:20	9:22	10:32	10:33	13:27	13:26	19:52	19:47	20:22	20:17	19:30	20:29
רוסיה, לובאוויטש (ח)	4:57	5:08	6:53	7:36	8:58	9:03	10:21	10:24	13:43	13:42	21:07	20:56	21:58	21:45	20:40	22:06
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:26	4:37	-	6:55	8:29	8:34	9:52	9:56	13:17	13:16	20:49	20:37	21:38	21:24	20:18	21:47
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:54	5:01	7:40	7:46	8:39	8:42	9:56	9:58	13:06	13:05	20:01	19:53	20:40	20:31	19:36	20:46
שווייץ, ציריך (ק)	5:58	6:05	8:44	8:51	9:43	9:47	11:01	11:03	14:10	14:09	21:11	21:03	21:45	21:36	20:41	21:52
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:02	6:03	8:39	8:40	9:11	9:12	10:17	10:17	12:57	12:56	18:48	18:46	19:12	19:10	18:28	19:19

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתנגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבני

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב